

ANCTORUM PATRUM

OPERA POLEMICA

DE

VERITATE RELIGIONIS

CHRISTIANÆ

CONTRA

GENTILES, ET JUDÆOS.

AD

COMMODIOREM USUM

EDITA.

OPERA PATRUM GRÆCORUM

GRÆCE ET LATINE.

VOLUMEN II.

WIRCEBURGI,

Ex Officina Libraria Stahelliana

M. DCC. LXXVII.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
ΚΑΙ
ΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΤΑ
ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. JUSTINI
PHILOSOPHI ET MARTYRIS
OPERA
QUÆ EXTANT OMNIA.

TOMUS II.

ANALYSIS DIALOGI
CUM TRYPHONE JUDÆO.

JUSTINUM traxerat Ephesum fidei, ut verisimile est, propagandæ studium, quod unicum ei negotium videtur fuisse. Paucis diebus antequam discederet, ambulanti mane in Xysti spatiis occurrit quidam Judæus, Trypho nomine, cum sex aliis ejusdem instituti, seque philosophiæ studiosum esse indicat, ac Justini veste invitatum ut illius congressum appeteret. Justinus ubi Judæum esse cognovit, miratur hominem Moysi & Prophetis addictum non missos facere philosophos: eique narrat quomodo ipse pluribus gustatis philosophis Platonicos adamasset; sed postea veritate ex cujusdam senis sermone cognita religionem Christianam amplexus esset. Rident socii Tryphonis. Dolet ipse Trypho sortem Justini, quo spondente se demonstraturum religionem Christianam certissimis argumentis niti, iterum risus & clamores indecori. Discedere quærit Justinus, pallio retinetur a Tryphone, sed ea lege, ut ejus socii aut abeant, aut silentio audiant. Accepta conditione veniunt in medium Xysti stadium, ubi lapidea erant sedilia ex utraque parte: consident in altera Justinus & Trypho, in altera quatuor socii Tryphonis, cum jam duo jocantes abiissent. Tum Justinus orditur hunc Dialogum, qui nocte interpellatus, postridie Tryphone cum sociis & aliis nonnullis, qui pridie non adfuerant, redeunte repetitus est ad vesperam productus.

Haud equidem mirarer, si deesset huic operi, ut eruditi viri opinati sunt, venustas ordinis. Non enim Dialogi

inventor Justinus, sed fidelis eorum, quæ disputata inter eum & Judæos fuerant, narrator. Sed tamen, si quis hanc disputationem omnibus vestigiis indaget, ac media cum primis, extrema cum mediis comparet, non eum fallet argumentorum series. In quo quidem, ut commodo legentium consulamus, Dialogum in tres partes distribuemus, quarum in prima S. Martyr præjudicatas Judæorum de lege opiniones refellit: in altera verum & æternum Filium a Deo genitum esse, eumque nostra causa incarnatum & crucifixum demonstrat: in tertia denique vocationem gentium & Ecclesiam, quæ a Christo constituta est, Prophetarum oraculis ac veteris Testamenti figuris prædictam fuisse.

Quærenti Tryphoni cur legem non observent Christiani, respondet Justinus 1. Prædictam fuisse veteris legis abrogationem & novæ institutionem: idque jam factum esse probat ex conversione gentium hanc legem per Christi gratiam observantium, dum illam Judæi prorsus dedecorant 2. Peccatorum remissionem apud Esaiam per sanguinem Christi, minime vero per lustrationes Judæorum promitti. 3. Justitiam ab eodem Propheta non in ritibus externis reponi, sed in conversione cordis, quam Christus donat. Hanc esse veram circumcisionem. 4. Judaica enim circumcisio in signum data, ut punirentur ob scelera in Christum & Christianos commissa. 5. Hanc merito a Christianis rejici; siquidem veteribus ignota, in signum data Abrahæ fuit; lex autem sub Mose ob duritiam cordis instituta. 6. Judaica de lege sententia calumniis adversus Deum ansam præbet. 7. Longe præstantior circumcisio Christianorum, sine qua Judæi salvari non possunt. Quod si Prophetæ eadem docent ac Moses, id facere propter eamdem cordis duritiam. At vera justitia per Christum comparatur, ac proinde lex Christianis inutilis cum æternam legem per Christi gratiam observent. 8. In hac Christi potentia demonstranda perstat Justinus (erat enim magni ponderis argumentum, ut legem abrogatam esse constaret, seque Judæi longe aliis præ-

sidiis

ſtdiis egere intelligerent) & cum tanta fuerit gloria primi adventus, ſecundum multo glorioſiorem futurum probat ex Daniele, ac duos eſſe Chriſti adventus, eumque Dominum & adorandum dici ex pluribus Pſalmis demonſtrat, quos in Salomonem negat convenire, cum is non modo hos titulos ſuſtinere non poſſit, ſed etiam vitioſus fuerit & longe diſſimilis Chriſtianis, inter quos tamen fatetur natas eſſe hæreſes, ſed quæ Catholicos in fide confirment, utpote a Chriſto prædictæ. 9. *Legem oſtendit figuram fuiſſe eorum quæ ad Chriſtum pertinent, & finem habuiſſe in Chriſto, ſine quo Judæi fruſtra ſalutem ſibi promittunt. Fatetur juſtos, qui ante legem & ſub lege fuerunt, ſalvari, ſed per Chriſtum, nec negat ſalutem adepturos ſi qui legem cum fide in Chriſtum conjungant, quamvis aliter Catholici multi ſentiant.*

Quæ hactenus de Chriſti divinitate dixit Juſtinus, ea ſtrictim diſſeruerat ad refellendas Judæorum opiniones de lege Moſaica. Nunc, rogatu Tryphonis, data opera probat Chriſtum ante ſæcula Deum exſtitiſſe & poſtea hominem fieri voluiſſe. Antequam diſputationem ingrediatur, monet Tryphonem, ut fixum & ratum maneat, quod jam demonſtratum eſt, nempe Jeſum eſſe Chriſtum, ac objiciente Judæo nondum adveniſſe Eliam, probat Joannem eſſe Eliam primi adventus præcurſorem, idque ex Eſaiæ prophetia confirmat; ab ipſo Jacob duos adventus prædictos fuiſſe oſtendit. Tum rogante Tryphone ne in probanda Chriſti divinitate adhibeat illa teſtimonia, in quibus Dei nomen non ſine metaphora uſurpatur; promittit Juſtinus ſe his teſtimoniis non uſurum; ac Deum, qui Abrahæ & Jacob & Moſi apparuit, a Deo Patre diſtinctum eſſe probat: Judaicaſque de eo, qui apparuit in rubo, opiniones refellit, & ſapientiam a Deo, ut ignem ex igne, genitam demonſtrat ex verbis Salomonis, quibus conſentaneum eſſe oſtendit illud Moyſis, Faciamus hominem, &c. *Cedit his argumentis Judæus & Juſtinum rogat, ut hunc Dei*

Filium hominem factum esse & crucifixum esse & resurrexisse & in cœlum ascendisse probet.

Tum Justinus multa profert testimonia, quæ jam antea recitaverat, in primis ex Psalmo 44. in quo & Christus, ut Deus simul & homo, laudatur, & gentium conversio prædicitur. Consentit Trypho ut Christus gentium sit Deus, at eo negat Judæos indigere. Castigat ergo Justinus hanc impietatem, & prosequitur susceptam de Deo homine facto demonstrationem. Objicit Trypho Deum alteri gloriam suam non dare. Locum explicat Justinus, ac deinde refert prophetiam Esaiæ: Ecce virgo, &c.

Sed cum multa de hac prophetia dicere pararet, interpellat Trypho ac objicit. 1. Scripturam non dicere, Ecce virgo, *sed* Ecce adolescentula: *2. Hanc ex virgine generationem fabulæ Persei non absimilem esse. 3. Satius fuisse Jesum hominem ex hominibus natum fateri, eumque, si modo Christus sit, hanc dignitatem accurata legis observatione consequutum existimare.*

His tribus sic respondet Justinus, ut a postremo, quod forte majoris momenti videbatur, initium ducat. 1. Itaque Judaicas de lege & de Christo, quem hominem ex hominibus sibi fingebant, opiniones refellit. 2. In his quæ poetæ de Baccho, Hercule, Æsculapio ac Perseo mentiti sunt, artificia diaboli ostendit, quem oracula Prophetarum imitatum esse existimabat. 3. Cum Judæi, rejecta septuaginta seniorum interpretatione, scriptum esse dicerent: Ecce adolescentula, *exagitat iniquum illorum de hac interpretatione judicium, ex qua etiam multa illos testimonia sustulisse dicit. Horum nonnulla, Tryphonis rogatu, profert, quorum postremum,* Dominus regnavit a ligno. *Sed cum hunc Psalmum ad Christum referri non posse Trypho contenderet, satis ei facere conatur Justinus & alia*

Scriptu-

Scripturæ loca colligit, in quibus pariter majestas divinitatis cum carnis humilitate conjungitur.

His expeditis, quæ adversus Esaiæ prophetiam, Ecce virgo concipiet, *objecerat Trypho; demonstrat Justinus hanc prophetiam in Christo adimpletam fuisse: & postquam interpositas a Judæo de angelis, & de instauratione Jerusalem & regno mille annorum quæstiones explicuit, ac nata occasione ex Apocalypsis testimonio, nonnulla disseruit de dono prophetiæ apud Christianos & de prædictis a Christo persequutionibus & hæresibus; tum vero Judæos hortatur, ut ne ex hæreticis & malis Christianis ansam arripiant Christo maledicendi & Scripturæ prave interpretandæ. Frustra enim Ezechiam ab illis obtrudi, ut ea eludant quæ, ut in Psalmo* Dixit Dominus, *ita etiam in hac prophetia,* Ecce virgo, *non de Ezechia, sed de solo Christo Justinus dicta demonstrat. Sic etiam Psalmum XXIII. ad Ezechiam perabsurde referri ostendit: seque caritate adduci declarat, ut multa pridie disputata repetat in gratiam eorum qui non adfuerant.*

Nati ex Virgine Dei mysterio tot scripturæ testimoniis propugnato, novus Justino nascebatur labor in Christi cruce similiter defendenda. Multa ergo colligit, quæ lignum crucis in veteri Testamento præsignificaverunt; & cum Trypho ex his verbis, Egredietur virga de radice Jesse, *quæ Justinus citaverat, occasionem cepisset quærendi cur Christus, cum Deus sit, opus habuerit spiritu sancto, Justinus huic quæstioni respondet. Negat Trypho adduci se posse, ut ignominiam crucis agnoscat, propterea quod* maledictus a Deo omnis qui pendet in ligno. *Tum Justinus quantum sit crucis robur, ex manibus Mosis extensis, ex benedictione data Josepho & serpente exaltato demonstrat: nonnulla de interpretandis scripturis principia ponit, ac tandem locum a Tryphone objectum explicat. Idem mysterium aliis testimoniis scripturæ* defendit, his præsertim,

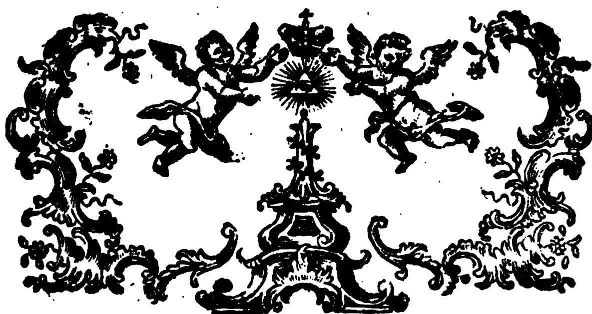
Foderunt manus meas, &c. *Quin etiam totum Psalmum recitat ac singulos versus interpretatur.*

Resurrectionem Christi probat ex fine ejusdem Psalmi & ex Jonæ historia, qua Judæis a Christo objecta, non modo Ninivitas imitati non sunt, sed etiam per totum orbem miserunt, qui Christum & Christianos teterrimis calumniis in invidiam vocarent. De Christi ascensione nihil dicit hoc loco; forte quia satis multa ea de re supra dixerat n. 85.

Ninivitarum conversio, quam Christiani imitati sunt, Judæi vero nequaquam, opportunum Justino introitum dedit in tertiam partem hujus Dialogi. Probat conversionem gentium prædictam esse a Michæa, ac multa alia colligit, quibus gentium per Christi sanguinem liberatio præsignificata fuit. Exiles & jejunas Judæorum interpretationes refellit, ac Josue figuram Christi fuisse, gentesque per Christum in terram sanctam introductum iri, & ab eo secundam circumcisionem lon e Judaica præstantiorem accepisse ostendit. Idem dogma confirmat ex Zachariæ visione & Malachiæ de sacrificio Christianorum prædictione; quam ex Christi sacerdotio confirmat, aliisque ejus titulis. Eosdem Christianos populum esse, & populum longe sanctiorem Judæis demonstrat, ac genus Abrahæ ejusque filio & nepoti promissum; & benedictionem in ipso Christo promissam non ad proselyto Judæorum, sed ad Christianos spectare, qui verus Israe sunt & filii Dei (eo quod Christus sit filius Dei & Israel, & Deus qui apparuit antiquis, a Deo Patre, ut ignis ex igne, genitus, Dominus a Domino Patre distinctus) & lætantur cum populo Dei, ut Prophetæ prædixerunt, ac vocationem suam morum sanctitate comprobant, cum Judæi summa semper impietate Deum offenderint & offendant.

Eccle-

Ecclesiæ etiam figuras & prædictiones ostendit in connubiis Jacob, cui aliud semen promissum, Judæis reprobis successurum; & in arca Noe & benedictionibus, quas Noe filiis dedit. In hac Ecclesia nullum discrimen servorum & liberorum ac frustra Judæi filios se esse Abrahæ gloriantur, quos quidem sua culpa cecidisse probat. Hac peracta disputatione cum Justinus taceret, gratias ei Trypho perhonorificas agit suo & sociorum nomine, ac faustam navigationem apprecatur: vicissimque Justinus peramice eos discedens salutat, seque illis nihil melius precari posse declarat; quam ut ad Christi cognitionem perveniant.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΡΥΦΩΝΑ.

Ἰουδαιον διαλογος.

ΠΕΡΙΠΑΤΟΥΝΤΙ μοι ἑωθεν ἐν τοις του ξυστου περιπατοις, συναντησας τις μετα και ἀλλων, φιλοσοφε χαιρε, ἐφη. και ἁμα εἰπων τουτο, ἐπιςραφεις συμπεριεπατει μοι· συνεπεςρεφον δ᾽ αὐτῳ και οἱ φιλοι αὐτου. κἀγω ἐμπαλιν προσαγορευσας αὐτον, τι μαλιςα; ἐφην.

Ο δε, ἐδιδαχθην ἐν Αργει, φησιν, ὑπο Κορινθου του Σωκρατικου, ὁτι οὐ δει καταφρονειν ουδε ἀμελειν των περικειμενων τοδε το σχημα, ἀλλ᾽ ἐκ παντος φιλοφρονεισθαι, προσομιλειν τε αὐτοις, εἰ τι ὀφελος ἐκ της συνουσιας γενοιτο ἠ αὐτῳ ἐκεινῳ, ἠ ἐμοι. ἀμφοτεροις δε ἀγαθον ἐςι, κἀν θατερος ᾐ ὠφελημενος. τουτου οὐν χαριν ὁταν ἰδω τινα ἐν τοιουτῳ σχηματι, ἀσμενως αὐτῳ προσερχομαι· σε τε κατα αὐτα ἡδεως νυν προσειπον· οὑτοι τε συνεφεπονται μοι, προσδοκωντες και αὐτοι ἀκουσεσθαι τι χρηςον ἐκ σου.

EJUSDEM

JUSTINI

DIALOGUS

Cum Tryphone Judæo.

AMBULANTI mihi mane in Xysti spatiis occurrens quidam una cum aliis, salve, inquit, Philosophe, statimque his dictis conversus una mecum ambulabat. Conversi quoque cum eo amici ejus. Tum ego vicissim illum salutans: Quid rerum, inquam, potissimum?

At ille: Docuit me Argis, inquit, Corinthus Socraticus non debere contemni aut negligi qui hanc vestem induti sunt, sed omnem eis humanitatem exhibendam, ac eorum consuetudine utendum, ut aliqua inde utilitas sive ad ipsum illum, sive ad me redeat. Utrique autem bene est, si vel alteruter juvetur. Hanc igitur ob causam, cum aliquem in hac veste conspicio, libenter ad eum accedo; teque modo ea de causa lætus compellavi: isti autem me subsequuntur, quod & ipsi sperent se ex te utile aliquid audituros.

Τίς δὲ σὺ ἐστι φέριστε βροτων, ὕτως προσπαίζων αὐτῳ ἔλεγον.

Ο δὲ καὶ τὔνομα καὶ το γένος ἐξεῖπεν ἁπλως· Τρύφων, φησὶ, καλῦμαι· εἰμὶ δὲ Εβραῖος ἐκ περιτομῆς, φυγὼν τον νυν γενόμενον πόλεμον, ἐν τῃ Ελλάδι καὶ τῃ Κορίνθῳ τα πολλὰ διάγων.

Καὶ τί ἂν, ἔφην ἐγω, τοσῦτον ἐκ φιλοσοφίας συ τ' ἂν ὠφεληθείης, ὅσον παρα τῦ σῦ νομοθέτυ καὶ των προφητων.

Τι γαρ, ὐχ οἱ φιλόσοφοι περι Θεῦ τον ἅπαντα ποιοῦνται λογον, ἐκεῖνος ἔλεγε, καὶ περι μοναρχίας αὐτοῖς καὶ προνοίας αἱ ζητήσεις γίνονται ἑκάστοτε, ἢ ὐ τῦτο ἔργον ἐστι φιλοσοφίας, ἐξετάζειν περι τῦ θείυ;

Ναι, ἔφην· ὕτω καὶ ἡμεις δεδοξάκαμεν. ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ὐδὲ τύτυ πεφροντίκασιν, εἴτε εἷς εἴτε καὶ πλείυς εἰσι θεοὶ, καὶ εἴτε προνοῦσιν ἡμων ἑκάστυ, εἴτε καὶ ὔ, ὡς μηδὲν προς εὐδαιμονίαν τῆς γνώσεως ταυτης συντελύσης· ἀλλα καὶ ἡμας ἐπιχειρῦσι πείθειν, ὡς τῦ μεν συμπαντος καὶ αὐτων των γενων καὶ εἰδων ἐπιμελεῖται Θεος, ἐμῦ δὲ καὶ σῦ ὐκ ἔτι καὶ τῦ καθέκαστα, ἐπεὶ ὐδ' ἂν ηὐχόμεθα αὐτῳ δι' ὅλης νυκτος καὶ ἡμέρας. τῦτο δὲ ὅποι αὐτοις τελευτᾳ, ὐ χαλεπον συννοῆσαι. ἄδεια γαρ καὶ ἐλευθερία λεγειν καὶ ἕπεσθαι τοις δοξάζυσι ταυτα, ποιεῖν τε ὅ τι βύλονται καὶ λεγειν, μήτε κόλασιν φοβυμένοις· μήτε ἀγαθον ἐλπίζυσι τι ἐκ Θεῦ. πως γαρ; οἵγε ἀεὶ ταυτα ἔσεσθαι λεγυσι, καὶ ἐπ' ἐμὲ καὶ σε ἔμπαλιν βιώσεσθαι ὁμοίως, μήτε κρείσσονας, μήτε χείρυς γεγονότας. ἄλλοι δέ τινες, ὑποστησάμενοι ἀθάνατον καὶ ἀσώματον την ψυχην, ὔτε κακον τι δράσαντες ἡγῦνται δώσειν δίκην· (ἀπαθὲς γαρ το ἀσώματον) ὔτε ἀθανάτυ αὐτῆς ὑπαρχύσης, δέονται τι τῦ Θεοῦ ἔτι.

Καὶ ὅς, ἀστεῖον ὑπομειδιάσας, συ δὲ πως, ἔφη, περὶ τύτων φρονεῖς, καὶ τίνα γνώμην περὶ Θεῦ ἔχεις καὶ τίς ἡ σὴ φιλοσοφία; εἰπὲ ἡμιν.

Εγω

Tu vero quisnam es mortalium præstantissime? Ita eum jocans alloquebar.

Ille autem & nomen mihi & genus ingenue edidit. Tryphon, inquit, vocor; Hebræus autem sum ex circumcisione, ex bello nuper gesto profugus, in Græcia & Corinthi plerumque degens.

Sed qui te, aiebam, tantum philosophia juvare possit, quantum Legislator tuus & Prophetæ?

Quid enim, inquit ille, an non philosophorum sermo omnis de Deo versatur, ac de ejus singularitate & providentia quæstiones ab eis semper instituuntur? Aut philosophiæ an non hoc opus est de Deo quærere?

Sane, inquam, ita & nos existimamus. Sed plerique ne id quidem laborant, utrum unus an plures sint dii, & unicuique nostrum utrum provideant necne; quasi hæc cognitio nihil ad beate vivendum afferat. Quinetiam persuadere nobis conantur Deum universi quidem ac ipsorum generum & specierum curam gerere, mei autem & tui & singulorum non item; neque enim fore ut eum tota nocte ac die precaremur. Hoc autem quonam illis evadat, difficile non est intelligere. Proposita enim est his, qui ita sentiunt, differendi & sequendi quo libuerit impunitas & licentia, ac agendi quidquid voluerint & dicendi, nec supplicium metuentibus, nec boni quidquam a Deo sperantibus. Quomodo enim metuant aut sperent qui eadem semper futura dicunt; meque & te eodem rursus modo victuros, nec meliores factos, nec deteriores? Alii quidam, cum immortalem & incorpoream animam esse ponant, nec pœnas daturos se putant, si quid mali fecerint (pati enim non potest quod incorporeum est) nec jam Deo, cum immortalis sit anima, quidquam indigent.

Tum ille urbane subridens: Tu vero, inquit, his de rebus quid censes, & quæ tua de Deo sententia, & quæ philosophia? Expone nobis.

Εγω σοι, ἐφην, ἐρω, ὁ γε μοι καταφαινεται. ἐςιν γαρ τῳ ὀντι φιλοσοφια μεγιςον κτημα, και τιμιωτατον Θεῳ ὡτε προσαγει και συνιςησιν ἡμας μονη· και ὁσιοι ὡς ἀληθως ȣ̓τοι εἰσιν, οἱ φιλοσοφιᾳ τον νȣν προσεσχηκοτες. τι ποτε δε ἐςι φιλοσοφια, και ȣ̓ χαριν κατεπεμφθη εἰς τȣς ἀνθρωπȣς, τȣς πολλȣς λεληθεν. ȣ̓ γαρ ἀν Πλατωνικοι ἠσαν, ȣ̓δε Στωϊκοι, ȣ̓δε Περιπατητικοι, ȣ̓δε Θεωρητικοι, ȣ̓δε Πυθαγορικοι, μιας ȣ̓σης ταυτης ἐπιςημης. ȣ̓ δε χαριν πολυκρανος ἐγεννηθη, θελω εἰπειν. συνεβη τοις πρωτοις ἁψαμενοις αὐτης, και δια τȣτο ἐνδοξοις γενομενοις, ἀκολȣθησαι τȣς ἐπειτα, μηδεν ἐξετασαντας ἀληθειας περι, καταπλαγεντας δε μονον την καρτεριαν αὐτων και την ἐγκρατειαν και το ξενον των λογων, ταυτα ἀληθη νομισαι ἁ παρα τȣ διδασκαλȣ ἑκαςος ἐμαθεν· εἰτα και αὐτȣς τοις ἐπειτα παραδοντας τοιαυτα ἀττα και ἀλλα τȣτοις προσεοικοτα, τȣτο κληθηναι τȣ̓νομα ὁπερ ἐκαλειτο ὁ πατηρ τȣ λογου. ἐγω τε κατ᾽ ἀρχας ȣ̓τω ποθων και αὐτος συμβαλειν τȣτων ἑνι, ἐπεδωκα ἐμαυτον Στωϊκῳ τινι· και διατριψας ἱκανον μετ᾽ αὐτȣ χρονον, ἐπει ȣ̓δεν πλεον ἐγινετο μοι περι Θεȣ· (ȣ̓δε γαρ αὐτος ἠπιςατο, οὐδε ἀναγκαιαν ἐλεγε ταυτην εἶναι την μαθησιν) τȣτȣ μεν ἀπηλλαγην, ἐπ᾽ ἀλλον δε ἡκα περιπατητικον καλȣμενον, δριμυν, ὡς ᾠετο· και μȣ ἀνασχομενος ȣ̓τος τας πρωτας ἡμερας, ἠξιȣ με ἐπειτα μισθον ὁρισαι, ὡς μη ἀνωφελȣς ἡ συνȣσια γιγνοιτο ἡμιν. και αὐτον ἐγω δια ταυτην την αἰτιαν κατελιπον, μηδε φιλοσοφον οἰηθεις ὁλως. της δε ψυχης ἐτι μȣ σπαργωσης ἀκȣσαι το ἰδιον και το ἐξαιρετον της φιλοσοφιας, προσηλθον εὐδοκιμουντι μαλιςα Ποθαγορειῳ, ἀνδρι πολυ ἐπι τῃ σοφιᾳ φρονȣντι. κἀπειτα, ὡς διελεχθην αὐτῳ, βȣλομενος ἀκροατης αὐτȣ και συνȣσιαςης γενεσθαι, τι δαι, ὡμιλησας, ἐφη, μȣσικῃ, και ἀςρονομιᾳ, και γεωμετριᾳ; ἡ δοκεις κατοψεσθαι τι των εἰς εὐδαιμονιαν συντελȣντων, εἰ μη ταυτα πρωτον διδαχθειης, ἁ την ψυχην ἀπο των αἰσθητων περισπασει, και τοις νοητοις αὐτην παρασκευασει χρησιμην, ὡςε αὐτο κατιδειν το καλον, και αὐτο ὁ ἐςιν ἀγαθον; πολλα

τε

2. Equidem tibi, inquam, quid mihi videatur edisseram. Est enim revera maxima possessio philosophia, ac plurimi apud Deum pretii, ad quem nos perducit, cuique nos sola commendat: vereque illi sancti sunt qui animum ad philosophiam adjungunt. Quid autem sit philosophia, & quam ob causam ad homines demissa, plerosque latet. Nam nec Platonici essent, nec Stoici, nec Peripatetici, nec Theoretici, nec Pythagorici; cum una sit hæc scientia. Unde autem multiceps evaserit, juvat dicere. Usu venit, ut iis, qui philosophiam primi attigerunt, & ea re clari exstitere, successores nulla veri adhibita investigatione adhærerent; ac tantum eorum constantiam & continentiam, & novum sermonum genus admirati, ea crederent vera, quæ a suo quisque magistro didicissent; & cum eadem ipsi suis quoque successoribus & alia quædam affinia tradidissent, eo nomine designarentur, quo appellatus fuisset doctrinæ pater. Ego quoque cum initio cuperem horum alicui in sermonem venire, dedi me cuidam Stoico; satisque cum eo versatus diu, cum nihilo plura scirem de Deo (nam nec sciebat ipse, neque hanc scientiam necessariam putabat) ab eo discessi, atque ad alium me contuli, quem Peripateticum vocabant, hominem, ut sibi ipse videbatur, peracutum. Cumque is me primis diebus pertulisset, rogavit postea ut de mercede transigerem, quo fructuosa nobis esset inter nos consuetudo. Hac ipsa de causa missum illum feci, ne philosophum quidem omnino arbitratus. Sed cum animus adhuc studio flagraret id quod philosophiæ proprium & præcipuum est audiendi; celeberrimum adii Pythagoreum, hominem de sapientia valde gloriantem. Deinde ut colloquutus sum cum eo, auditor illius & familiaris fieri cupiens: Quid ergo, inquit ille, dedisti operam Musicæ, Astronomiæ & Geometriæ? An putas perspecturum te quidquam eorum,

quæ

τε ἐπαινεσας ταυτα τα μαθηματα, και ἀναγκαια εἰπων ἀπεπεμπε με, ἐπει αὐτῳ ὡμολογησα μη εἰδεναι. ἐδυσφορουν οὖν, ὡς το εἰκος, ἀποτυχων της ἐλπιδος, και μαλλον ἢ ἐπιςασθαι τι αὐτον ᾠομην. παλιν τε τον χρονον σκοπων ὃν ἐμελλον ἐκτριβειν περι ἐκεινα τα μαθηματα, οὐκ ἠνειχομην εἰς μακραν ἀποτιθεμενος. ἐν ἀμηχανιᾳ δε μȣ ὀντος, ἐδοξε μοι και τοις Πλατωνικοις ἐντυχειν. πολυ γαρ και τȣτων ἦν κλεος. και δη νεωςι ἐπιδημησαντι ἐν ἡμετερα πολει συνετῳ ἀνδρι, και προὐχοντι ἐν τοις Πλατωνικοις, συνδιετριβον ὡς τα μαλιςα, και προεκοπτον, και πλειςον ὁσον ἑκαςης ἡμερας ἐπεδιδουν. και με ᾑρει σφοδρα ἡ των ἀσωματων νοησις, και ἡ θεωρια των ἰδεων ἀνεπτερȣ μοι την φρονησιν, ὀλιγȣ τε ἐντος χρονȣ ᾠμην σοφος γεγονεναι, και ὑπο βλακειας ἠλπιζον αὐτικα κατοψεσθαι τον Θεον· τȣτο γαρ τελος της Πλατωνος φιλοσοφιας.

Και μȣ οὑτως διακειμενȣ, ἐπει ἐδοξε ποτε πολλης ἠρεμιας ἐμφορηθηναι, και τον των ἀνθρωπων ἀλεεινον πατον, ἐπορευομην εἰς τι χωριον ȣ̓ μακραν θαλασσης. πλησιον δε μȣ γινομενȣ ἐκεινȣ τȣ τοπȣ, ἐνθα ἐμελλον ἀφικομενος προς ἐμαυτῳ ἐσεσθαι, παλαιος τις πρεσβυτης, ἰδεσθαι ȣ̓κ εὐκαταφρονητος, πρᾳον και σεμνον ἠθος ἐμφαινων, ὀλιγον ἀποδεων μȣ, παρειπετο. ὡς δε ἐπεςραφην εἰς αὐτον ὑποςας ἐνητενισα δριμυτερον αὐτῳ.

Και ὃς, γνωριζεις με; ἐφη.

Ηρνησαμην ἐγω.

Τι ȣ̓ν, μοι ἐφη, ȣ̔τως με κατανοεις;

Θαυμαζω, ἐφην, ὁτι ἐτυχες ἐν τῳ αὐτῳ μοι γενεσθαι.

quæ beatæ vitæ conducunt, nisi hæc prius didiceris, quæ animum a rebus sensum moventibus abstrahent & ad ea, quæ mente percipiuntur, idoneum efficient, ut ipsum pulcrum & ipsum bonum intueatur? Cum has disciplinas pluribus laudasset, ac necessarias prædicasset; dimisit me a se, postquam ei confessus sum me nescire. Ferebam igitur, ut par erat, moleste quod spe excidissem; eoque magis quod mihi aliquid scire videretur. Rursus cum tempus illud considerarem, quod mihi in his disciplinis conterendum erat; non ferebam me in longum tempus rejici. In hac consilii inopia visum est, ut ad Platonicos me conferrem (erant enim magno in pretio) ac cum viro quodam prudenti, qui recens in urbem nostram advenerat, atque inter Platonicos excellebat, plurimum versabar, proficiebamque & quotidie mihi quam maximæ accessiones fiebant. Efferebat me vehementer incorporearum rerum intelligentia, ac meæ menti alas addebat idearum contemplatio: sapiensque mihi videbar intra breve tempus evasisse, ac præstoliditate in spem veneram videndi protinus Dei. Hic enim finis est Platonis philosophiæ.

3. Sic affectus cum vellem aliquando plurima solitudine animum explere, atque hominum vestigia vitare; profectus sum in agrum quemdam non remotum a mari. Cumque propinquarem huic loco, ad quem cum venissem, mecum eram futurus; senior quidam, non sane aspectu contemnendus, gravitatem & comitatem præ se ferens, modico me intervallo assectabatur. Conversus in eum substiti, atque oculos in eum acrius defixi.

Tum ille, mene, inquit, cognoscis?

Negavi ego.

Quid me igitur, inquit, ita contemplaris.

Miror, inquam, assequutum te esse, ut mecum

in

σθαι. ἐ γαρ προσεδοκησα ὀψεσθαι τινα ἀνδρων ἐνθαδε.

Ο δε, οἰκειων τινων, φησι μοι, πεφροντικα. ἐπει δε μοι εἰσιν ἀποδημοι· ἐρχομαι ἐν και ἀυτος σκοπησων τα περι ἀυτες, εἰ ἀρα φανησονται ποθεν, συ δε τι ἐνθαδε; ἐμοι ἐκεινος.

Χαιρω, ἐφην, ταις τοιαυταις διατριβαις, ἀνεμποδιςος γαρ μοι ὁ διαλογος προς ἐμαυτον γινεται, μη ἐναντια δρωσαις ὡσανει· φιλολογια τε ἀνυτικωτατα ἐςι τα τοιαδε χωρια.

Φιλολογος ἐν τις εἰ συ, ἐφη, φιλεργος δε ἐδαμως ἐδε φιλαληθης; ἐδε πειρα πρακτικος εἰναι μαλλον ἠ σοφιςης;

Τι δ' ἀν, ἐφην ἐγω, τετε μειζον ἀγαθον ἀν τις ἐργασαιτο, τε δειξαι μεν τον λογον ἡγεμονευοντα παντων· συλλαβοντα δε, και ἐπ' ἀυτῳ ὀχεμενον, καθοραν την των ἀλλων πλανην και τα ἐκεινων ἐπιτηδευματα, ὡς ἐδεν ὑγιες δρωσιν, ἐδε Θεῳ φιλον. ἀνευ δε φιλοσοφιας και ὀρθε λογε οὐκ ἀν τῳ παρειη φρονησις. διο χρη παντα ἀνθρωπον φιλοσοφειν, και τετο μεγιςον και τιμιωτατον ἐργον ἡγεισθαι, τα δε λοιπα δευτερα και τριτα· και φιλοσοφιας μεν ἀπηρτημενα, μετρια και ἀποδοχης ἀξια· ςερηθεντα δε ταυτης και μη παρεπομενης, τοις μεταχειριζομενοις ἀυτα φορτικα και βαναυσα.

Η ἐν φιλοσοφια ἐυδαιμονιαν ποιει; ἐφη ὑποτυχων ἐκεινος.

Και μαλιςα, ἐφην ἐγω, και μονη.

Τι γαρ ἐςι φιλοσοφια, φησι· και τις ἡ ἐυδαιμονια ἀυτης, εἰ μη τι κωλυει φραζειν, φρασον.

Φιλοσοφια μεν, ἠν δ' ἐγω, ἐπιςημη ἐςι τε ὀντος, και τε ἀληθες ἐπιγνωσις. ἐυδαιμονια δε, ταυτης της ἐπιςημης και της σοφιας γερας.

Θεον δε συ τι καλεις; ἐφη.

Το

in eodem loco esses: neque enim fore exspectabam, ut quemquam hic viderem.

Sollicitus sum, inquit, de meorum nonnullis: hi peregre mihi abierunt; veni ergo & ipse spectatum, an sese mihi alicunde ostensuri sint? Tu vero, quidnam hic rerum?

Delector, inquam, ejusmodi deambulationibus, in quibus, cum nihil occurrat, quod interpellare possit, mecum ipse liberrime colloquor. Sunt enim hæc loca philologiæ aptissima.

Sermonum ergo, inquit ille, amator es, factorum autem & veritatis nequaquam, nec actuosus esse conaris potius quam sophista?

Tum ego: quid, inquam, majus meliusve facere quisquam possit, quam si rationem omnibus imperare demonstret, illamque apprehendens, eique veluti insidens aliorum errores & studia consideret, quomodo nihil agant quod sanum sit, nihil quod Deo placeat. Prudentia autem sine philosophia & recta ratione inesse nemini potest. Idcirco omni homini philosophandum est, atque hoc maximum & præclarissimum opus existimandum, cætera vero in secundis & tertiis ponenda; ac philosophiæ quidem si adjuncta fuerint, mediocria, & quæ assumantur digna, si vero incomitata & destituta ab ea sint, cum iis importuna, quorum manibus tractantur, tum etiam illiberalia ducenda sunt.

Philosophia igitur beatitudinem efficit? inquit ille.

Illa vero, inquam, & sola quidem.

Igitur quid sit philosophia, inquit, & quæ ejus beatitudo, nisi quid eloqui prohibet, eloquere.

Philosophia, inquam ego, est scientia illius quod est, & veri cognitio. Beatitudo autem hujus scientiæ & sapientiæ præmium.

Deum *autem quidnam* vocas, inquit ille.

Το κατα τα ἀυτα και ὡσαυτως αἰει ἐχον, και τυ εἰναι πασι τοις ἀλλοις αἰτιον, τυτο δη ἐςιν ὁ Θεος. ὑτως ἐγω ἀπεκριναμην ἀυτῳ· και ἐτερπετο ἐκεινος ἀκυων μυ, ὑτως τε με ἠρετο παλιν.

Επιςημη ὐκ ἐςι κοινον ὀνομα διαφορων πραγματων; ἐν τε γαρ ταις τεχναις ἁπασαις, ὁ ἐπιςαμενος τυτων τινα, ἐπιςημων καλειται, ἐν τε ςρατηγικη, και κυβερνητικη, και ἰατρικη ὁμοιως. ἐν τε τοις θειοις και ἀνθρωπειοις ὐχ ὑτως ἐχει; ἐπιςημη τις ἐςιν ἡ παρεχυσα ἀυτων των ἀνθρωπινων και των θειων γνωσιν, ἐπειτα της τυτων θεοτητος και δικαιοσυνης ἐπιγνωσιν;

Και μαλα, ἐφην.

Τι ὐν; ὁμοιως ἐςιν ἀνθρωπον εἰδεναι και Θεον, ὡς μυσικην, και ἀριθμητικην, και ἀςρονομιαν, ἠ τι τοιυτον;

Οὐδαμως, ἐφην.

Οὐκ ὀρθως ἀρα ἀπεκριθης ἐμοι, ἐφη ἐκεινος. αἱ μεν γαρ ἐκ μαθησεως προσγινονται ἡμιν, ἠ διατριβης τινος· αἱ δε ἐκ τυ ἰδεσθαι παρεχυσι την ἐπιςημην. εἰ γε σοι λεγοι τις ὁτι ἐςιν ἐν Ινδια ζωον φυην ὐχ ὁμοιον τοις ἀλλοις πασιν, ἀλλα τοιον ἠ τοιον, πολυειδες και ποικιλον, οὐκ ἀν προτερον εἰδειης ἠ ἰδοις αὐτο· ἀλλ᾽ οὐδε λογον ἀν ἐχοις εἰπειν αὐτυ τινα, εἰ μη ἀκουσαις τυ ἑωρακοτος.

Οὐ γαρ, φημι.

Πως οὐν ἀν, ἐφη, περι Θεου ὀρθως φρονοιεν οἱ φιλοσοφοι, ἠ λεγοιεν τι ἀληθες, ἐπιςημην αὐτου μη ἐχοντες, μηδε ἰδοντες ποτε, ἠ ἀκουσαντες;

Αλλ᾽ οὐκ ἐςιν ὀφθαλμοις, ἠν δ᾽ ἐγω, αὐτοις πατερ ὁρατον το θειον ὡς τα ἀλλα ζωα, ἀλλα μονῳ νῳ καταληπτον, ὡς φησι Πλατων, και ἐγω πειθομαι αὐτῳ.

Εςιν οὐν, φησι, τῳ νῳ ἡμων τοιαυτη τις και τοσαυτη δυναμις, ὁ μη ταχιον δι᾽ αἰσθησεως ἐλαβεν; ἠ τον Θεον ἀνθρωπυ νους ὀψεται ποτε, μη ἁγιῳ πνευματι κεκοσμημενος;

Φησι

Quod idem est & eodem modo semper se habet, quodque cæteris omnibus causa est, cur sint, hoc sane Deus est. Ita illi ego respondi: meque ille libenter audiebat, ac rursus ita interrogavit.

Scientia an non commune nomen est rerum diversarum? In omnibus enim artibus, qui harum aliquam sciat dicitur sciens, in imperatoria, in gubernatoria, in medica similiter. In divinis & humanis rebus an ita se res habet? Estne scientia quæpiam, quæ divinarum & humanarum rerum cognitionem afferat, ac deinde quæ sit in illis divinitatis, quæ justitiæ ratio demonstret?

Maxime, inquam.

Quid igitur? Idem est hominem & Deum nosse, ac Musicam, Arithmeticam, Astronomiam aut aliquid simile?

Minime gentium, inquam.

Non recte ergo mihi respondisti, inquit ille. Aliæ enim disciplina & exercitatione quadam a nobis comparantur; aliæ vero ex visu scientiam efficiunt. Si quis tibi dicat esse in India animal natura non simile cæteris omnibus, sed tale aut tale, multiplicis ac variæ formæ; non prius scias quale sit, nisi videris: sed nec ullam illius rationem possis reddere, nisi ex eo, qui viderit, audieris.

Non profecto, inquam.

Quomodo igitur, inquit, de Deo philosophi recte sentiant, aut quidquam veri dicant, scientiam illius non habentes, quippe qui nec visu nec auditione quidquam de eo umquam perceperint?

At oculis, inquam, Pater, divinum numen, ut cætera animalia, videri non potest, sed sola mente percipi, ut ait Plato, cui ego assentior.

4. Inest igitur, inquit ille, menti nostræ talis quædam ac tanta vis, aut non citius sensu percepisset? Aut Deum videbit aliquando humana mens *Spiritu sancto* non exornata?

Φησι γαρ Πλατων, ἠν δ' ἐγω, αὐτο τοιουτον εἰναι το τ του ὀμμα, και προς τουτο ἡμιν δεδοσθαι, ὡς δυνασθαι κα θοραν αὐτο ἐκεινο το ὀν εἰλικρινει αὐτῳ ἐκεινῳ, ὁ των νοητ ἁπαντων ἐςιν αἰτιον, οὐ χρωμα ἐχον, οὐ σχημα, μεγεθος, οὐδε οὐδεν ὡν ὀφθαλμος βλεπει, ἀλλα τι τουτ' αὐτο; φημι, ὀν ἐπεκεινα πασης οὐσιας, οὐτε ῥητ οὐτε ἀγορευτον, ἀλλα μονον καλον και ἀγαθον, ἐξαιφν ταις εὐ πεφυκυιαις ψυχαις ἐγγινομενον δια το συγγε και ἐρωτα του ἰδεσθαι.

Τις οὐν ἡμιν, ἐλεγε, συγγενεια προς τον Θεον ἐςι ἡ και ἡ ψυχη θεια και ἀθανατος ἐςι, και αὐτε ἐκεινε τ βασιλικε νε μερος; ὡς δε ἐκεινος ὁρᾳ τον Θεον, ἐτω κ ἡμιν ἐφικτον τῳ ἡμετερῳ νῳ συλλαβειν το θειον, και τοὐ τευθεν ἠδη εὐδαιμονειν;

Πανυ μεν ἐν, ἐφην.

Πασαι δ' αὐτῳ δια παντων αἱ ψυχαι χωρεσι τα ζωων, ἠρωτα, ἡ ἀλλη μεν ἀνθρωπε, ἀλλη δε ἱππε κα ὀνε;

Οὐκ, ἀλλ' αἱ αὐται ἐν πασιν εἰσιν, ἀπεκρινα μην.

Οψονται ἀρα, φησι, και ἱπποι και ὀνοι, ἡ εἰδε ποτε τον Θεον;

Οὐκ, ἐφην. ἐδε γαρ οἱ πολλοι των ἀνθρωπων, ε μη τις ἐν δικῃ βιωσαιτο, καθηραμενος δικαιοσυνῃ και τ ἀλλῃ ἀρετῃ πασῃ.

Οὐκ ἀρα, ἐφη, δια το συγγενες ὁρᾳ τον Θεον, ἐδ ὁτι νες ἐςιν, ἀλλ' ὁτι σωφρων και δικαιος;

Ναι, ἐφην, και δια το ἐχειν ᾡ νοει τον Θεον.

Τι ἐν; ἀδικεσι τινα αἰγες ἡ προβατα;

Οὐδεν ἐδενα, ἠν δ' ἐγω.

Οψονται ἀρα, φησι, κατα τον σον λογον και ταυτα τα ζωα.

Οὐ.

Ait enim Plato, inquam ego, talem esse mentis oculum, atque ad hoc nobis datum fuisse, ut ipsum illud, quod est, hoc ipso pellucido oculo videre possimus; quod quidem causa est eorum omnium, quæ mente percipiuntur, nec colorem habens, nec figuram, nec magnitudinem, nec quidquam eorum quæ oculis cernuntur: sed quidnam est? Hoc ipsum, inquam, quod supra omnem essentiam est; non enarrabile, non explicabile, solum pulchrum & bonum, animis a natura bene informatis ob cognationem & videndi cupiditatem illico affulgens.

Quænam igitur nobis, ajebat, cognatio cum Deo? Num anima divina & immortalis est, & ipsius regiæ illius mentis particula; & quemadmodum illa Deum videt, ita consequi possumus, ut mente nostra divinum numen complectamur, atque inde jam simus beati?

Omnino, inquam.

Num illud etiam comprehendunt animæ omnium animalium, interrogabat ille, an alia hominis anima, alia equi & asini?

Minime, inquam; sed eædem sunt in omnibus.

Videbunt igitur, inquit, equi & asini, aut videbunt Deum aliquando?

Non sane, inquam; nam ne hominum quidem vulgus; sed tantum si quis juste vixerit, ac justitia cæterisque omnibus virtutibus lustratus fuerit.

Non jam ergo, inquit ille, propter cognationem videt Deum, neque eo quod mens sit, sed quia temperans & justa?

Sane, inquam; & quia habet quo Deum intelligat.

Faciunt cuiquam injuriam capræ & oves?

Nemini profecto, inquam.

Videbunt ergo, inquit, secundum tuam ratiocinationem & ista animantia.

Οὐ· το γαρ σωμα αὐτοις, τοιουτον ὀν, ἐμποδιοι ἐστιν.

Εἰ λαβοιεν φωνην τα ζωα ταυτα, ὑποτυχων ἐκεινος, ἐυ ἰσθι ὁτι πολυ ἀν ἐυλογωτερον ἐκεινα τω ἡμετερω σωματι λοιδοροιντο· νυν δ' ἐασωμεν ὀυτω, και σοι ὡς λεγεις συγκεχωρηθω. ἐκεινο δε μοι εἰπε, ἐως ἐν τω σωματι ἐστιν ἡ ψυχη, βλεπει, ἡ ἀπαλλαγεισα τουτου;

Και ἐως μεν ἐστιν ἐν ἀνθρωπου ἐιδει, δυνατον ἀυτη, φημι, ἐγγενεσθαι δια του νου· μαλιστα δε ἀπολυθεισα του σωματος, και ἀυτη καθ' ἑαυτην γινομενη, τυγχανει ὡν ἠρα παντα τον χρονον παντων.

Η και μεμνηται τουτου παλιν ἐν ἀνθρωπω γινομενη;

Οὐ μοι δοκει, ἐφην.

Τι οὐν ὀφελος ταις ἰδουσαις, ἡ τι πλεον του μη ἰδοντος ὁ ἰδων ἐχει, εἰ μηδε ἀυτο τουτο ὁτι ειδε μεμνηται;

Οὐκ ἐχω εἰπειν, ἠν δ' ἐγω.

Αἱ δε ἀναξιαι ταυτης της θεας κριθεισαι, τι πασχουσιν; ἐφη.

Εἰς τινα θηριων ἐνδεσμευονται σωματα· και αὑτη ἐστι κολασις ἀυτων.

Οἰδασιν οὐν ὁτι δια ταυτην την αἰτιαν ἐν τοιουτοις εἰσι σωμασι, και ὁτι ἐξημαρτον τι;

Οὐ νομιζω.

Οὐ δε ταυταις ἀρα ὀφελος τι της κολασεως, ὡς ἐοικεν. ἀλλ' οὐδε κολαζεσθαι ἀυτας λεγοιμι, εἰ μη ἀντιλαμβανονται της κολασεως.

Οὐ γαρ.

Ουτε οὐν ὁρωσι τον Θεον αἱ ψυχαι, ουτε μεταμειβουσιν εἰς ἑτερα σωματα. ᾒδοσαν γαρ ἀν ὁτι κολαζονται ουτως· και ἐφοβουντο ἀν και το τυχον ἐξαμαρτειν ὑστερον. νοειν δε ἀυτας δυνασθαι ὁτι ἐστι Θεος, και δικαιοσυνη και ευσεβεια καλον, καγω συντιθεμαι, ἐφη.

Οὐ

Minime; illis enim corpus, cum tale ſit; impedimento eſt.

Si vocem accipiant hæc animantia, inquit ille, probe ſcias multo potiori jure convicium corpori noſtro factura. Nunc autem id omittamus, ac tibi ita eſſe, ut dicis, concedatur. Sed hoc mihi reſponde, utrum anima Deum videat quamdiu in corpore eſt, an poſtquam eo ſoluta?

Quamdiu in hominis forma eſt, inquam, poteſt id mente conſequi; ſed tum maxime, cum corpore ſoluta eſt, ac ſecum ipſa verſatur, fit omnino & in omne ævum rei adamatæ compos.

An etiam vidiſſe ſe meminit, cum ad hominem redit?

Non mihi videtur, inquam.

Quid igitur prodeſt vidiſſe; aut qui vidit quid amplius habet quam qui non vidit; ſi ne illud quidem ipſum, nempe vidiſſe ſe, habet in memoria?

Non poſſum id ſtatuere, inquam.

Quæ vero indignæ judicatæ ſunt, quæ viderent, quid patiuntur? inquit ille.

In aliqua ferarum corpora, velut in vincula conjiciuntur, atque hæc illarum pœna eſt.

Noverunt igitur hanc ob cauſam ſeſe in illis eſſe corporibus, atque aliquid a ſe peccatum eſſe?

Non puto.

Nihil igitur utilitatis videntur ex pœna percipere; imo ne puniri quidem eas dixerim, ſi pœnam non ſentiunt.

Non ſane.

Non ergo Deum vident animæ, nec migrant in alia corpora: ſcirent enim ſeſe ita puniri, ac metuerent ne quid deinceps vel leviter peccarent. Quod autem intelligere poſſint Deum eſſe, ac juſtitiam & pietatem præclarum quidpiam eſſe, id ipſe, inquit, aſſentior.

Ορθως λεγεις, ἐιπον.

Ουδ'εν ἐν ἰσασι περι τετων ἐκεινοι οἱ φιλοσοφοι· ἐδ'ε γαρ ὁ τι ποτε ἐςι ψυχη ἐχεσιν ἐιπειν.

Ουκ ἐοικεν.

Ουδ'ε μην ἀθανατον χρη λεγειν ἀυτην· ὁτι εἰ ἀθανατος ἐςι, και ἀγεννητος δηλαδη·

Αγεννητος δ'ε και ἀθανατος ἐςι κατα τινας λεγομενες Πλατωνικες.

Η και τον κοσμον συ ἀγεννητον λεγεις.

Εἰσιν οἱ λεγοντες, ἐ μεν τοι γε ἀυτοις συγκατατιθεμαι ἐγω.

Ορθως ποιων. τινα γαρ λογον ἐχει, σωμα ἐτω ςερεον και ἀντιτυπιαν ἐχον, και συνθετον, και ἀλλοιεμενον, και φθινον, και γινομενον ἑκαςης ἡμερας, μη ἀπ' ἀρχης τινος ἡγεισθαι γεγονεναι; εἰ δ' ὁ κοσμος γεννητος, ἀναγκη και τας ψυχας γεγονεναι, και ἐκ ἐιναι ποι ταχα. δια γαρ τες ἀνθρωπες ἐγενοντο και τα ἀλλα ζωα, εἰ ὁλως κατ' ἰδιαν, και μη μετα των ἰδιων σωματων φησεις ἀυτας γεγονεναι.

Ουτως δοκει ὀρθως ἐχειν.

Ουκ ἀρα ἀθανατοι;

Ουκ, ἐπειδη και ὁ κοσμος γεννητος ἡμιν ἐφανη.

Αλλα μην ἐδ'ε ἀποθνησκειν φημι πασας τας ψυχας ἐγω· ἑρμαιον γαρ ἠν ὡς ἀληθως τοις κακοις. ἀλλα τι; τας μεν των ἐυσεβων, ἐν κρειττονι ποι χωρῳ μενειν, τας δ'ε ἀδικες και πονηρας ἐν χειρονι, τον της κρισεως ἐκδεχομενας χρονον τοτε. ἐτως αἱ μεν, ἀξιαι τε Θεε φανεισαι, ἐκ ἀποθνησκουσιν ἐτι· αἱ δ'ε κολαζονται ἐς' ἀν ἀυτας και ἐιναι και κολαζεσθαι ὁ Θεος θελη.

Αρα τοιετον ἐςιν ὁ λεγεις, οἱον και Πλατων ἐν Τιμαιῳ ἀινισσεται περι τε κοσμε, λεγων, ὁτι ἀυτος μεν και φθαρτος ἐςιν ᾗ γεγονεν, ἐ λυθησεται δ'ε, ἐδ'ε τευξεται θανατε μοιρας, δια την βουλησιν τε Θεου, τετ' ἀυτο σοι δοκει και περι ψυχης και ἁπλως παντων περι λεγεσθαι; ὁσα γαρ ἐςι μετα τον Θεον ἡ ἐςαι ποτε, ταυτα φυσιν φθαρτην ἐχειν, και οἱα τε ἐξαφανισθηναι και μη ἐιναι ἐτι,

μο-

Recte dicis, inquam.

5. Nihil igitur his de rebus ſciunt iſti philoſophi: nec enim quid ſit anima explicare poſſunt.

Idem mihi videtur.

Neque etiam immortalis dicenda eſt; nam ſi immortalis, etiam profecto ingenita.

Increatam autem & immortalem exiſtimant nonnulli, qui Platonici dicuntur.

Sed tu an ipſum mundum ingenitum dicis?

Sunt qui dicant, ſed his ego non aſſentior.

Recte facis. Quam enim habet rationem corpus adeo ſolidum & durum & coagmentatum, quodque immutatur, perit & naſcitur quotidie, non ab aliqua cauſa ortum cenſere? Quod ſi mundus genitus eſt; neceſſe eſt animas quoque genitas eſſe, ac poſſe nullas eſſe. Sunt enim factæ hominum & cæterorum animalium cauſa, ſi omnino ſeparatim ac non una cum propriis corporibus genitas dices.

Videtur hoc recte ſe habere.

Non ergo immortales ſunt?

Non; ſiquidem ſtatuimus mundum eſſe genitum.

Non tamen perire dico ullas animas; vere enim de lucro id eſſet improbis. Quid igitur? Piorum quidem animas in meliore loco manere, iniquorum autem & malorum in deteriore, judicii tempus exſpectantes. Sic iſtæ, cum Deo dignæ judicatæ fuerint, non jam moriuntur; hæ vero puniuntur, quamdiu eas eſſe & puniri Deus voluerit.

Num, quæſo, quod dicis tale eſt, quale id quod & Plato ſubobſcure tradit de mundo, corruptioni obnoxium dicens, quatenus genitus eſt; futurum tamen propter Dei voluntatem, ut nec ſolvatur, nec in mortis fatum incurrat? Idem tibi placet de anima ac generatim de omnibus dici? Quæcumque enim poſt Deum ſunt, aut erunt aliquando, ea naturam habent

μονος γαρ ἀγεννητος και ἀφθαρτος ὁ Θεος, και δια τυτο Θεος ἐςι· τα δε λοιπα παντα μετα τυτον γεννητα και φθαρτα· τυτυ χαριν και ἀποθνησκυσιν αἱ ψυχαι και κολαζονται· ἐπει εἰ ἀγεννητοι ἠσαν, ουτ' ἀν ἐξημαρτανον, ουτε ἀφροσυνης ἀναπλεω ἠσαν, ουδε δειλαι και θρασειαι παλιν· ἀλλ' ουδε ἑκουσαι ποτε εἰς συας ἐχωρουν και ὀφεις και κυνας· ουδε μην ἀναγκαζεσθαι αὐτας θεμις, εἰπερ εἰσιν ἀγεννητοι. το γαρ ἀγεννητον τω ἀγεννητω ὁμοιον ἐςι και ἰσον και ταὐτον, και ουτε δυναμει ουτε τιμη προκριθειη αὖ θατερυ το ἑτερον· ὁθεν ουδε πολλα ἐςι τα ἀγεννητα.. εἰ γαρ διαφορα τις ἠν ἐν αὐτοις, ουκ ἀν ἑυροις ἀναζητων το αἰτιον της διαφορας, ἀλλ' ἐπ' ἀπειρον ἀει την διανοιαν πεμπων, ἐπι ἑνος ποτε ςησῃ ἀγεννητυ καμων, και τυτο φησεις ἁπαντων αἰτιον. εἰτα ἐλαθε, φημι ἐγω, Πλατωνα και Πυθαγοραν σοφους ἀνδρας, οἱ ὡσπερ τειχος ἡμιν και ἐρεισμα φιλοσοφιας ἐξεγενοντο;

Οὐδεν ἐμοι, ἐφη, μελει Πλατωνος, ουδε Πυθαγορε, ουδε ἁπλως ουδενος ὁλως τοιαυτα δοξαζοντος. το γαρ ἀληθες ουτως ἐχει· μαθοις δ' ἀν ἐντευθεν. ἡ ψυχη ἠτοι ζωη ἐςιν, ἠ ζωην ἐχει. εἰ μεν ουν ζωη ἐςιν, ἀλλο τι ἀν ποιησειε ζην, ουχ ἑαυτην, ὡς και κινησις ἀλλο τι κινησειε μαλλον ἠ ἑαυτην. ὁτι δε ζη ψυχη, ουδεις ἀντειποι. εἰ δε ζη, ου ζωη ουσα ζη, ἀλλα μεταλαμβανυσα της ζωης· ἑτερον δε τι το μετεχον τινος, ἐκεινυ ου μετεχει· ζωης δε ψυχη μετεχει, ἐπει ζην αὐτην ὁ Θεος βουλεται. ουτως ἀρα και ου μεθεξει ποτε, ὁταν αὐτην μη θελοι ζην. ου γαρ δι' αὐτης ἐςι το ζην ὡς τυ Θεου, ἀλλα ὡσπερ ἀνθρωπος ου διαπαντος ἐςιν, ουδε συνεςιν ἀει τη ψυχη το σωμα, ἀλλ' ὁτε ἀν δεη λυθηναι την ἁρμονιαν ταυτην, καταλειπει ἡ ψυχη το σωμα, και ὁ ἀνθρωπος ουκ ἐςιν· ουτως και ὁταν δεη ψυχην μηκετι εἰναι, ἀπεςη ἀπ' αὐτης το ζωτικον πνευμα, και ουκ ἐςιν ἡ ψυχη

ἐτι,

corruptioni obnoxiam, ac talia ſunt ut aboleri poſſint, ac jam nulla eſſe. Solus enim Deus eſt, qui nec genitus ſit, nec corruptioni obnoxius, ac propterea Deus eſt: reliqua vero omnia, quæ poſt eum ſunt, genita & corruptioni obnoxia. Hoc ipſum cauſæ eſt, cur animæ & moriantur & puniantur. Nam ſi ingenitæ eſſent, nec peccarent, nec ſtultitia redundarent, nec ignavæ eſſent, nec rurſum feroces; neque etiam ſua ſponte in ſues umquam migrarent & ſerpentes & canes. Imo nefas illas cogi, ſi ingenitæ ſunt. Ingenitum enim ingenito ſimile eſt & par & idem, nec poteſtate aut dignitate alterum alteri præferatur; unde non multa ſunt ingenita. Nam ſi quid inter illa diſcriminis foret; numquam tamen hujus diſcriminis cauſam inveſtigando reperias; ſed cogitationem ſemper in infinitatem immittens, tandem in aliquo ingenito defeſſus hærebis, illudque omnium cauſam eſſe dices. An vero Platonem, ajebam, & Pythagoram hæc latuere, homines ſapientes, qui nobis veluti murus & propugnaculum philoſophiæ exſtitere?

6. Nihil Platonem moror, inquit ille, nec Pythagoram, nec quemquam omnino, qui talia opinetur. Sic enim ſe veritas habet, idque inde perſpicies. Anima vel vita eſt, vel vitam habet. Quod ſi vita eſt, aliud quidpiam vivere faciat, non ſeipſam; ſicut & motus aliud quidpiam moveat potius quam ſeipſum. Animam autem vivere, nemo negaverit. Sed ſi vivit, non ideo vivit, quod vita ſit, ſed quod vitæ particeps. Aliud autem id quod alicujus eſt particeps, aliud id ipſum cujus eſt particeps. Vitæ autem anima eſt particeps, eo quod eam Deus vivere velit: ſic etiam particeps aliquando non erit, cum eam Deus vivere nolet. Neque enim ut Dei, ita etiam animæ propria vita eſt. Sed quemadmodum homo non ſemper conſtat, neque perpetuo corpus cum anima conjunctum eſt; ſed cum ſolvi oportet hanc harmoniam, relin-

ἐτι, ἀλλα και ἀυτη ὁθεν ἐληφθη, ἐκεισε χωρει παλιν.

Τινι ὐν, φημι, ἐτι τις χρησαιτο διδασκαλῳ, ἠ ποθεν ὠφεληθειη τις, εἰ μηδε ἐν τυτοις το ἀληθες ἐςιν;

Εγενοντο τινες προ πολλυ χρονυ παντων τυτων των νομιζομενων φιλοσοφων παλαιοτεροι, μακαριοι, και δικαιοι, και θεοφιλεις, θειῳ πνευματι λαλησαντες, και τα μελλοντα θεσπισαντες, ἁ δη νυν γινεται· προφητας δε ἀυτυς καλυσιν. ὑτοι μονοι το ἀληθες και εἰδον και ἐξειπον ἀνθρωποις, μητ' ἐυλαβηθεντες μητε δυσωπηθεντες τινα, μη ἡττημενοι δοξης, ἀλλα μονα ταυτα εἰποντες ἁ ἠκυσαν και ἁ εἰδον, ἁγιῳ πληρωθεντες πνευματι. συγγραμματα δε ἀυτων ἐτι και νυν διαμενει, και ἐςιν ἐντυχοντα τυτοις πλειςον ὠφεληθηναι και περι ἀρχων, και περι τελυς, και ὡν χρη εἰδεναι τον φιλοσοφον, πιςευσαντα ἐκεινοις. ὐ γαρ μετα ἀποδειξεως πεποιηνται τοτε τυς λογυς, ἁτε ἀνωτερω πασης ἀποδειξεως ὀντες ἀξιοπιςοι μαρτυρες της ἀληθειας· τα δε ἀποβαντα και ἀποβαινοντα ἐξαναγκαζει συντιθεσθαι τοις λελαλημενοις δι' ἀυτων. και τοι γε και δια τας δυναμεις ἁς ἐπετελυν, πιςευεσθαι δικαιοι ἠσαν· ἐπειδη και τον ποιητην των ὁλων Θεον και πατερα ἐδοξαζον, και τον παρ ἀυτυ Χριςον υἱον ἀυτυ κατηγγελλον· ὁπερ οἱ ἀπο τυ πλανυ και ἀκαθαρτυ πνευματος ἐμπιπλαμενοι ψευδοπροφηται ὐτε ἐποιησαν, ὐτε ποιυσιν, ἀλλα δυναμεις τινας ἐνεργειν εἰς καταπληξιν των ἀνθρωπων τολμωσι, και τα της πλανης πνευματα και δαιμονια δοξολογυσιν. ἐυχυ δε σοι προ παντων φωτος ἀνοιχθηναι πυλας. ὐ γαρ συνοπτα ὐδε συννοητα πασιν ἐςιν, εἰ μη τῳ Θεος δῷ συνϊεναι και ὁ Χριςος ἀυτυ.

Ταυτα και ἐτι ἀλλα πολλα εἰπων ἐκεινος, ἁ νυν καιρος

relinquit corpus anima, nec jam exſtat homo: ſic etiam, cui animam non jam eſſe oportuerit; diſcedit ab ea ſpiritus vitalis, nec jam exſtat anima, ſed & ipſa unde educta eſt, eo revertitur.

7. Quonam ergo jam quis, inquam, utatur magiſtro, aut unde adjuvetur, ſi ne iſti quidem verum viderunt?

Exſtitere longe ab hoc tempore viri quidam iſtis omnibus, qui philoſophi exiſtimantur, antiquiores, beati & juſti & Deo cari, qui Spiritu ſancto afflante loquuti ſunt, & futura vaticinati ſunt, quæ quidem nunc fiunt: Prophetæ vocantur. Hi verum ſoli & viderunt, & hominibus nuntiarunt, neminem metuentes, neminem reveriti, nec gloriæ cupiditate victi, ſed ea tantum prædicantes, quæ audierant & viderant, Spiritu ſancto repleti. Exſtant adhuc eorum ſcripta, quæ ſi quis legat plurimum inde & ad principiorum & ad finis & ad eorum, quæ philoſophus ſcire debet, cognitionem adipiſci poterit, fidem illis habens. Neque enim tunc demonſtrationibus in diſſerendo utebantur; quippe cum ſupra demonſtrationem omnem graviſſimi teſtes fuerint veritatis: ſed quæ evenerunt & eveniunt, aſſentiri cogunt eorum vaticiniis. Quamquam vel ob miracula quæ ediderunt, digni fuere, quibus crederetur; ſiquidem creatorem univerſorum Deum & Patrem celebrabant; & miſſum ab eo Chriſtum, qui Filius ejus eſt, hominibus nuntiabant; quod quidem falſi prophetæ, mendaci & impuro ſpiritu repleti, nec fecere, nec faciunt, ſed quædam prodigia edere audent ad percellendos homines, ac ſpiritus erroris & dæmonia celebrant. Tu vero ante omnia precare lucis portas tibi aperiri; neque enim hæc quiſquam perſpicere & intelligere poſſit, niſi cui Deus intelligere dederit & Chriſtus ejus.

8. Hæc ille & multa alia cum dixiſſet, quæ referre

non

ϱος ἐκ ἐςι λεγειν, ῴχετο, κελευσας διωκειν ἀυτα· και ἐκ ἐτι ἀυτον εἰδον. ἐμε δε παραχρημα πυρ ἐν τη ψυχη ἀνηφθη, και ἐρως ἐχει με των προφητων, και των ἀνδρων ἐκεινων οἱ εἰσι Χριςε φιλοι. διαλογιζομενος τε προς ἐμαυτον τες λογες ἀυτε, ταυτην μονην ἑυρισκον φιλοσοφιαν ἀσφαλη τε και συμφορον. ἑτως δη και δια ταυτα φιλοσοφος ἐγω. βελοιμην δ' ἀν και παντα: ἰσον ἐμοι θυμον ποιησαμενες, μη ἀφιςασθαι των τε σωτηρος λογων. δεος γαρ τι ἐχεσιν ἐν ἑαυτοις, και ἱκανοι δυσωπησαι τες ἐκτρεπομενες της ὀρθης ὁδε, ἀναπαυσις τε ἡδιςη γινεται τοις ἐκμελετωσιν ἀυτες. εἰ ἐν τι και σοι περι σεαυτε μελει, και ἀντιποιη σωτηριας. και ἐπι τῳ Θεῳ πεποιθας, ἀπερ ἐκ ἀλλοτριῳ τε πραγματος, παρεςιν ἐπιγνοντι σε τον Χριςον τε Θεε, και τελειῳ γενομενῳ, ἐυδαιμονειν.

Ταυτα με, φιλτατε, ἐιποντος, οἱ μετα τε Τρυφωνος ἀνεγελασαν· ἀυτος δε ὑπομειδιασας, τα μεν ἀλλα σε, φησιν, ἀποδεχομαι, και ἀγαμαι της περι το θειον ὁρμης· ἀμεινον δε ἠν φιλοσοφειν ἐτι σε την Πλατωνος ἠ ἀλλε τινος φιλοσοφιαν, ἀσκουντα καρτεριαν και ἐγκρατειαν και σωφροσυνην, ἠ λογοις ἐξαπατηθηναι ψευδεσι, και ἀνθρωποις ἀκολεθησαι ἐδενος ἀξιοις. μενοντι γαρ σοι ἐν ἐκεινῳ της φιλοσοφιας τροπῳ, και ζωντι ἀμεμπτως, ἐλπις ὑπελειπετο ἀμεινονος μοιρας· καταλιποντι δε τον Θεον, και εἰς ἀνθρωπον ἐλπισαντι, ποια ἐτι περιλειπεται σωτηρια; εἰ ἐν και ἐμε θελεις ἀκεσαι, (φιλον γαρ σε ἠδη νενομικα) πρωτον μεν περιτεμε, εἰτα φυλαξον ὡς νενομιςαι το σαββατον, και τας ἑορτας, και τας νεμηνιας τε Θεε, και ἁπλως τα ἐν τῳ νομῳ γεγραμμενα παντα ποιει· και τοτε σοι ἰσως ἐλεος ἐςαι παρα Θεε. Χριςος δε εἰ και γεγεννηται, και ἐςι πε, ἀγνωςος ἐςι, και ἐδε ἀυτος πω ἑαυτον ἐπιςαται, ἐδε ἐχει δυναμιν τινα μεχρις ἀν ἐλθων Ηλιας χριση ἀυτον, και φανερον πασι ποιηση. ὑμεις δε ματαιαν ἀκοην παραδεξαμενοι, Χριςον ἑαυτοις τι-

est hujus temporis, abiens præcepit ut ea meditando persequerer; neque eum amplius vidi. Mihi vero statim in animo ignis accensus est, meque amor invasit Prophetarum & hominum illorum, qui Christi sunt amici. Cumque illius sermones apud animum proponerem, hanc solam reperiebam philosophiam, quæ quidem tuta & utilis foret. Ad hunc ego modum atque hac de causa philosophus. Vellem equidem ut omnes rationem meæ similem ineuntes a Salvatoris doctrina non aberrarent. Habet enim in se terribilem quamdam majestatem, & ad eos permovendos idonea est, qui de recta via deflexerunt: his autem, qui eam meditantur, suavissima est requies. Si qua ergo tui ipsius cura tangeris, si salutis cupidus es, ac Deo confidis; licet tibi, utpote ab ipsa re non alieno, ubi Christum agnoveris ac mysteriis initiatus fueris, beate vivere.

Cum hæc dixissem, carissime Pompei, riserunt socii Tryphonis: ipse autem subridens, cætera quidem tua, inquit, probo, ac vehemens rerum divinarum studium admiror. Sed satius erat adhuc te philosophari in Platonis aut alterius ejusmodi disciplina, dantem operam constantiæ, continentiæ & temperantiæ, quam falsis decipi sermonibus, ac hominibus adhærescere nullius pretii. Manenti enim tibi in illo philosophiæ instituto, & citra culpam viventi spes relinquebatur sortis melioris. Deum autem deserenti, & spem in homine constituenti quid adhuc relinquitur salutis? Quare si me quoque audire voles (jam enim te amicum existimo) fac primum ut circumcidaris; deinde observa, ut lege sancitum est, sabbatum & dies festos ac novilunia Dei; uno verbo quæ in lege scripta sunt, omnia exequere; tumque tibi forsitan misericordia erit a Deo. Christus autem siquidem natus est, aut uspiam versatur, ignotus est, necdum se ipse novit, nec ulla virtute præditus est,

do-

ἵνα ἀναπλασσοιτε, και αὐτου χαριν τα νυν ἀσκοπως ἀπολλυσθε.

Συγγνωμη σοι, ἔφην, ὦ ἀνθρωπε, και ἀφεθειη σοι. ου γαρ οἶδας ὃ λεγεις· ἀλλα πειθομενος τοις διδασκαλοις οἱ ου συνιασι τας γραφας· και ἀπομαντευομενος λεγεις ὅ τι ἀν σοι ἐπι θυμον ἔλθοι· εἰ δε βουλοιο τουτου περιδεξασθαι λογον, ὡς ου πεπλανημεθα, ουδε παυσομεθα ὁμολογουντες τουτον, κἀν τα ἐξ ἀνθρωπων ἡμιν ἐπιφερωνται ὀνειδη, κἀν ὁ δεινοτατος ἀπειπειν ἀναγκαζῃ τυραννος· παρεςωτι γαρ δειξω, ὅτι ου κενοις ἐπιςευσαμεν μυθοις, ουδε ἀναποδεικτοις λογοις, ἀλλα μεςοις πνευματος θειου και δυναμει βρυουσι, και τεθηλοσι χαριτι. ἀνεγελασαν ουν παλιν οἱ μετ' αὐτου, και ἀκοσμον ἀνεφθεγγοντο. ἐγω δε ἀνας ας, οἷος τ' ἠμην ἀπερχεσθαι· ὁ δε μου του ἱματιου λαβομενος, ου πριν ἀνυσειν ἔφη, πριν ὃ ὑπεσχομην ἐκτελεσαι. μη ουν, ἔφην, θορυβειτωσαν οἱ ἑταιροι σου, μηδε ἀσχημονειτωσαν ουτως. ἀλλ' εἰ μεν βουλονται, μετα ἡσυχιας ἀκροασθωσαν· εἰ δε και ἀσχολια τις αὐτοις ὑπερτερος ἐμποδων ἐςιν, ἀπιτωσαν· ἡμεις δε, ὑποχωρησαντες ποι και ἀναπαυσαμενοι, περαινωμεν τον λογον. ἔδοξε και τῳ Τρυφωνι οὕτως ἡμας ποιησαι· και δη ἐκνευσαντες, εἰς το μεσον του Ξυςου ςαδιον ἤειμεν· των δε συν αὐτῳ δυο χλευασαντες, και την σπουδην ἡμων ἐπισκωψαντες, ἀπηλλαγησαν· ἡμεις δε, ὡς ἐγενομεθα ἐν ἐκεινῳ τῳ τοπῳ ἔνθα ἑκατερωθεν λιθινοι εἰσι θωκοι, ἐν τῳ ἑτερῳ καθεσθεντες οἱ μετα του Τρυφωνος, ἐμβαλοντος τινος αὐτων λογον περι του κατα την Ιουδαιαν γενομενου πολεμου, διελαλουν.

Ὡς δε ἀνεπαυσαντο, ἐγω οὕτως αὐτοις παλιν ἠρξαμην, μη ἀλλο τι ἐςιν ὁ ἐπιμεμφεσθε ἡμας, ἀνδρες φιλοι, ἠ τουτο, ὅτι οὐ κατα τον νομον βιουμεν, οὐδε ὁμοιως τοις προγονοις ὑμων περιτεμνομεθα την σαρκα, οὐδε ὡς ὑμεις σαββατιζομεν, ἠ και ὁ βιος ἡμων και το ἠθος διαβεβληται

donec eum adveniens Elias unxerit, & manifestum omnibus fecerit. Vos autem inani auditione excepta Christum vobis quemdam fingitis, & illius causa nunc peritis inconsiderate.

9. Ignoscatur, inquam, Trypho, & condonetur tibi: neque enim scis quid dicas; sed magistris credulus Scripturas non intelligentibus, & quasi hariolans, quidquid in mentem venerit, loqueris. Quod si id tibi rationibus probari pateris, nos scilicet deceptos non esse, nec desituros hunc confiteri, etiamsi nobis opprobria ab hominibus inferantur, etiamsi sævissimus deficere cogat tyrannus; præsenti tibi demonstrabo non vanis nos credidisse fabulis, nec destitutis argumento sermonibus, sed Spiritu sancto plenis ac virtute scatentibus, & gratia efflorescentibus. Riserunt igitur iterum ejus comites, atque indecore clamarunt: tum ego cum surrexissem, abeunti similis eram; sed ille arrepta veste prius dimissurum negavit, quam promissum exsolvissem. Ne ergo tumultuentur, inquam, socii tui, nec sic se gerant indecore: sed si volunt, silentio auscultent; si qua autem potior eos occupatio interpellat, abeant. Nos autem secedamus aliquo, ibique requiescentes disputationem exsequamur. Visum est etiam Tryphoni, ut ita faceremus; cumque inter nos innuissemus, in medium Xysti stadium venimus. Duo autem ex ejus comitibus cum cavillati essent, & in studium nostrum jocati, discesserunt. Ubi in illo loco fuimus, ubi sedilia lapidea sunt ex utraque parte; amici Tryphonis in altera sedentes, cum eorum aliquis de bello in Judæo gesto mentionem injecisset, colloquebantur.

10. Postquam finem fecere, ita ad eos rursum incœpi. Utrum aliud nihil in nobis, amici, reprehenditis, nisi quod secundum legem non vivamus, neque, ut majores vestri, carne circumcidamur, neque, ut vos, sabbata servemus? An vita etiam &

ται παρ' ὑμιν; τουτο δ' ἐστιν ὁ λεγω, μη και ὑμεις πεπιστευκατε περι ἡμων, ὁτι δη ἐσθιομεν ἀνθρωπους, και μετα την εἰλαπινην ἀποσβεννυντες τους λυχνους, ἀθεσμοις μιξεσιν ἐγκυλιομεθα; ἠ αὐτο τουτο καταγινωσκετε ἡμων μονον, ὁτι τοιουτοις προσεχομεν λογοις, και οὐκ ἀληθει, ὡς οἰεσθε, πιστευομεν δοξῃ;

Τουτ' ἐστιν ὁ θαυμαζομεν, ἐφη ὁ Τρυφων· περι δε ὡν οἱ πολλοι λεγουσιν, οὐ πιστευσαι ἀξιον· πορρω γαρ κεχωρηκε της ἀνθρωπινης φυσεως. ὑμων δε και τα ἐν τῳ λεγομενῳ ἐυαγγελιῳ παραγγελματα θαυμαστα οὑτως και μεγαλα ἐπισταμαι εἰναι, ὡς ὑπολαμβανειν μηδενα δυνασθαι φυλαξαι αὐτα· ἐμοι γαρ ἐμελησεν ἐντυχειν αὐτοις. ἐκεινο δε ἀπορουμεν μαλιστα, εἰ ὑμεις, ευσεβειν λεγοντες, και των ἀλλων οἰομενοι διαφερειν, κατ' οὐδεν αὐτων ἀπολειπεσθε, οὐδε διαλλασσετε ἀπο των ἐθνων τον ὑμετερον βιον, ἐν τῳ μητε τας ἑορτας, μητε τα σαββατα τηρειν, μητε την περιτομην ἐχειν· και ἐτι ἐπ' ἀνθρωπον σταυρωθεντα τας ἐλπιδας ποιουμενοι, ὁμως ἐλπιζετε τευξεσθαι ἀγαθου τινος παρα του Θεου, μη ποιουντες αὐτου τας ἐντολας. ἠ οὐκ ἀνεγνως ὁτι ἐξολοθρευθησεται ἡ ψυχη ἐκεινη ἐκ του γενους αὐτης, ἡ τις οὐ περιτμηθησεται τῃ ὀγδοῃ ἡμερᾳ; ὁμοιως δε και περι των ἀλλογενων, και περι των ἀργυρωνητων διεσταλται. ταυτης οὐν της διαθηκης εὐθεως καταφρονησαντες ὑμεις, ἀμελειτε και των ἐπειτα, και πειθειν ἡμας ἐπιχειρειτε ὡς εἰδοτες τον Θεον, μηδεν πρασσοντες ὡν οἱ φοβουμενοι τον Θεον. εἰ οὐν ἐχεις προς ταυτα ἀπολογησασθαι, και ἐπιδειξαι ᾡτινι τροπῳ ἐλπιζετε ὁτιουν κἀν μη φυλασσοντες τον νομον, τουτο σου ἡδεως ἀκουσαιμεν μαλιστα, και τα ἀλλα δε ὁμοιως συνεξετασωμεν.

Οὐτε ἐσται ποτε ἀλλος Θεος, ὠ Τρυφων, οὐτε ἠν ἀπ' αἰωνος, (ἐγω οὑτως προς αὐτον) πλην του ποιησαντος και διαταξαντος τοδε το παν. οὐδε ἀλλον μεν ἡμων, ἀλλον δε ὑμων ἡγουμεθα Θεον, ἀλλ' αὐτον ἐκεινον τον ἐξαγαγοντα

mores nostri malis apud vos rumoribus flagrant? Quod autem dico illud est: utrum hanc de nobis opinionem vos quoque accepistis, humanis nos vesci carnibus, & post epulum, extinctis lucernis, in flagitiis nefandis volutari, an illud ipsum in nobis solum condemnatis, quod ejusmodi adhæreamus doctrinæ, ac falsæ, ut vobis videtur, opinioni credamus?

Illud est, quod miramur, inquit Trypho: quæ autem dictitant multi, fide digna non sunt; longe enim abhorrent ab humana natura: sed & vestra illa in eo, quod vocatis, Evangelio præcepta ita mirabilia & magna esse scio, ut suspicio sit neminem ea posse servare; mihi enim curæ fuit, ut ea legerem. In eo autem potissimum hæremus incerti, quod cum vos pietatem colere dicatis, & cæteris præstare arbitremini, nulla tamen in re ab eis discedatis, nec vitam vestram a gentibus segregetis, ut qui nec ferias servetis, nec sabbata; nec circumcisionem habeatis: deinde etiam quod, cum spes in homine crucifixo positas habeatis, speretis tamen aliquid boni a Deo consequuturos, non observatis ejus mandatis. An non legisti deletum iri animam illam ex genere suo, quæ non circumcidetur octavo die? Quod quidem pariter & de alienigenis & de pretio emtis sancitum est. Hoc igitur testamentum statim contemnentes, etiam quæ consequuntur flocci facitis, ac nobis persuadere conamini Deum vobis notum esse, cum nihil eorum faciatis, quæ solent ii, qui Deum timent. Si potes igitur his de rebus satisfacere ac demonstrare quo tandem pacto quidquam speretis, quamvis legem non custodiatis; id ex te libentissime audiemus, ac cætera similiter una excutiemus.

11. Nec alius umquam erit Deus, o Trypho, nec alius a sæculo exstitit (ita ego ad illum) præter eum qui hanc universitatem fecit ac disposuit. Neque alium nobis, alium vobis Deum esse ducimus,

τα τες πατερας ὑμων ἐκ γης Αἰγυπτε ἐν χειρι κρατα. και βραχιονι ὑψηλῳ. ἐδ᾽ εἰς ἀλλον τινα ἠλπικαμεν· (γαρ ἐςιν) ἀλλ᾽ εἰς τετον εἰς ὃν και ὑμεις, τον Θεον τι Αβρααμ και Ισαακ και Ιακωβ. ἠλπισαμεν δε ἐ δι Μωσεως, ἐδε δια του νομε· ἠ γαρ ἀν το αὐτο ὑμιν ἐποι μεν. νυνι δε, (ἀνεγνων γαρ, ὦ Τρυφων, ὁτι ἐσοιτο κι τελευταιος νομος, και διαθηκη κυριωτατη πασων, ἡν νι δεον φυλασσειν παντας ἀνθρωπες, ὁσοι της του Θε κληρονομιας ἀντιποιενται. ὁ γαρ ἐν Χωρηβ, παλαιος ἠδ νομος, και ὑμων μονων· ὁ δε, παντων ἁπλως· νομι δε κατα νομε τεθεις, τον προ αὐτε ἐπαυσε· και διαθηκ μετ᾽ ἐπειτα γενομενη, την προτεραν ὁμοιως ἐςησεν· αἰω νιος τε ἡμιν νομος και τελευταιος, ὁ Χριςος ἐδοθη, και διαθηκη πιςη, μεθ᾽ ἡν ἐ νομος, ἐ προςαγμα, ἐκ ἐντο λη· ἡ συ ταυτα ἐκ ἀνεγνως ἁ φησιν Ησαϊας; ἀκεσατ με, ἀκεσατε με, λαος με· και οἱ βασιλεις προς με ἐνω τιζεσθε· ὁτι νομος παρ᾽ ἐμε ἐξελευσεται, και ἡ κρισις μ εἰς φως ἐθνων. ἐγγιζει ταχυ ἡ δικαιοσυνη με, και ἐξε λευσεται το σωτηριον με, και εἰς τον βραχιονα με ἐθνι ἐλπιεσι· και δια Ιερεμιε περι ταυτης αὐτης της καινη διαθηκης ὑτω φησιν· ἰδε ἡμεραι ἐρχονται, λεγει κυριος και διαθησομαι τῳ οἰκῳ Ισραηλ και τῳ οἰκῳ Ιουδα δια θηκην καινην, οὐχ ἡν διεθεμην τοις πατρασιν αὐτων ἐ ἡμερα ᾗ ἐπελαβομην της χειρος αὐτων ἐξαγαγειν αὐτες ἐκ γης Αιγυπτε.) εἰ ὐν ὁ Θεος διαθηκην καινην ἐκηρυξε μελ λεσαν διαταχθησεσθαι, και ταυτην εἰς φως ἐθνων, ὁρω μεν δε και πεπεισμεθα δια του ὀνοματος αὐτε του ςαυρω θεντος Ιησε Χριςε, ἀπο των εἰδωλων και της ἀλλης ἀδικιας προσελθοντας τῳ Θεῳ, και μεχρι θανατε ὑπομενοντας την ὁμολογιαν και ἐυσεβειαν ποιεισθαι· και ἐκ των ἐργων και ἐκ της παρακολεθουσης δυναμεως συνιεναι πασι δυνατον ὁτι οὑτος ἐςιν ὁ καινος νομος, και ἡ καινη διαθηκη, και ἡ προσδοκια των ἀπο παντων των ἐθνων ἀναμενοντων τα παρα τε Θεου ἀγαθα. Ισραηλιτικον γαρ το ἀληθινον, πνευματικον, και Ιουδα γενος, και Ιακωβ, και Ισαακ, και Αβρααμ τε ἐν ἀκροβυςιᾳ ἐπι τῃ πιςει μαρ-

τυ-

ſed ipſum illum, qui patres veſtros eduxit e terra Ægypti in manu potenti & brachio excelſo. Neque in alium quemquam ſperamus (non enim alius eſt) ſed in eum, in quem & vos, Deum Abrahæ, & Iſaac & Jacob. Speramus autem non per Moyſen, neque per Legem; ſic enim idem ac vos faceremus. Nunc vero (legi enim, Trypho, noviſſimam legem futuram & teſtamentum omnium firmiſſimum, quod nunc cuſtodiri ab omnibus decet, quicumque hæreditatem Dei conſequi volunt. Nam quæ in Oreb promulgata lex eſt, vetus jam & veſtra ſolum eſt: hæc autem omnium prorſus eſt: lex autem adverſus legem poſita priorem abrogat; ſimiliter teſtamentum poſterius ſuperiori finem imponit, ac æterna nobis & noviſſima lex Chriſtus datus eſt, & teſtamentum fidele, poſt quod non lex, non præceptum, non mandatum. An tu ea non legiſti, quæ dicit Eſaias: *Audite me, audite me populus meus, & Reges auſcultate mihi: Quoniam lex a me exibit & judicium meum in lucem gentium. Appropinquat celeriter juſtitia mea, & egredietur ſalutare meum, & in brachium meum gentes ſperabunt.* Et per Jeremiam de hoc ipſo teſtamento ſic loquitur. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & teſtabor domui Iſrael & domui Juda teſtamentum novum: non quod teſtatus ſum patribus eorum in die qua apprehendi manum ipſorum, ut educerem eos de terra Ægypti.)* Si ergo novum teſtamentum Deus inſtitutum iri prædicavit, illudque in lucem gentium; videmus autem ac perſuaſum habemus per nomen ipſius crucifixi Jeſu Chriſti, a ſimulacris & ab alia nequitia homines ad Deum accedere, ac ne morte quidem propoſita a confeſſione & pietate diſcedere; cum ex operibus, tum ex conſequentibus miraculis licet omnibus intelligere hunc eſſe novam legem, & novum teſtamentum & exſpectationem eorum, qui ex omnibus gentibus a Deo bona exſpectant. Verum enim Iſraeliticum, ſpiritale, & Judæ genus,

τυρηθεντος ὑπο τȣ Θεου, και ἐυλογηθεντος, και πατρος πολλων ἐθνων κληθεντος, ἡμεις ἐσμεν οἱ δια τȣτȣ τȣ σαυρωθεντος Χριςȣ τῳ Θεῳ προσαχθεντες, ὡς και προκοπτοντων ἡμιν των λογων ἀποδειχθησεται.

Ελεγον δε ἐτι και προσεφερον, ὁτι και ἐν ἀλλοις λογοις Ησαϊας βοᾳ, ἀκουσατε μȣ τȣς λογȣς, και ζησεται ἡ ψυχη ὑμων· και διαθησομαι ὑμιν διαθηκην αἰωνιον, τα ὁσια Δαβιδ τα πιςα. ἰδου μαρτυρα ἀυτον ἐθνεσι δεδωκα. ἐθνη ἁ οὐκ οἰδασι σε, ἐπικαλεσονται σε· λαοι οἱ οὐκ ἐπιςανται σε, καταφευξονται ἐπι σε· ἑνεκεν τȣ Θεοῦ σȣ τȣ ἁγιȣ Ισραηλ, ὁτι ἐδοξασε σε. τȣτον ἀυτον ὑμεις ἠτιμασατε τον νομον, και την καινην ἁγιαν ἀυτȣ διαθηκην ἐφαυλισατε· και οὐδε νυν παραδεχεσθε, οὐδε μετανοειτε πραξαντες κακως· ἐτι γαρ τα ὠτα ὑμων πεφρακται, οἱ ὀφθαλμοι ὑμων πεπηρωνται, και πεπαχυται ἡ καρδια. κεκραγεν Ιερεμιας, και οὐδ' οὑτως ἀκουετε. παρεςιν ὁ νομοθετης, και οὐχ ὁρατε· πτωχοι ἐυαγγελιζονται, τυφλοι βλεπȣσι, και οὐ συνιετε. δευτερας ἠδη χρεια περιτομης, και ὑμεις ἐπι τη σαρκι μεγα φρονειτε. σαββατιζειν ὑμας ὁ καινος νομος διαπαντος ἐθελει, και ὑμεις μιαν ἀργουντες ἡμεραν ἐυσεβειν δοκειτε, μη νοουντες δια τι ὑμιν προσεταγη, και ἐαν ἀζυμον ἀρτον φαγητε, πεπληρωκεναι το θελημα του Θεου φατε. οὐκ ἐν τȣτοις ἐυδοκει κυριος ὁ Θεος ἡμων· εἰ τις ἐςιν ἐν ὑμιν ἐπιορκος ἡ κλεπτης, παυσασθω· εἰ τις μοιχος, μετανοησατω, και σεσαββατικε τα τρυφερα και ἀληθινα σαββατα τȣ Θεȣ. εἰ τις καθαρας ȣ̓κ ἐχει χειρας, λȣσασθω, και καθαρος ἐςιν.

Οὐ γαρ δε γε εἰς βαλανειον ὑμας ἐπεμπεν Ησαϊας ἀπολȣσομενȣς ἐκει τον φονον και τας ἀλλας ἁμαρτιας, ȣ̔ς ȣ̓δε το της θαλασσης ἱκανον παν ὑδωρ καθαρισαι. ἀλλα, ὡς εἰκος, παλαι τȣτο ἐκεινο το σωτηριον λȣτρον ἠν, ὁ εἱπετο τοις μεταγινωσκȣσι, και μηκετι αἱμασι τρα-

γων

& Jacob & Isaac & Abraham, cujus in præputio fidem testimonio suo comprobavit Deus, eique benedixit, ac patrem multarum gentium vocavit, nos, inquam, hoc genus sumus, qui ad Deum per hunc crucifixum Christum perducti sumus, quemadmodum & oratione nobis procedente demonstrabitur.

12. Dicebam etiam & proferebam quod alio loco clamat Esaias: *Audite verba mea & vivet anima vestra, & testabor vobis testamentum sempiternum, sancta Davidis fidelia: Ecce testem populis dedi eum. Gentes quæ non noverunt te, invocabunt te: populi qui nesciunt te, confugient ad te, propter Deum tuum sanctum Israelis, quoniam glorificavit te.* Hanc ipsam legem contumelia affecistis, ac novum illius sanctum testamentum floccifecistis, ac ne nunc quidem recipitis, nec prave factorum pœnitentiam agitis: *Adhuc enim aures vestræ obturatæ sunt, & oculi vestri obcæcati, & incrassatum est cor vestrum.* Exclamat Jeremias, ac ne sic quidem auditis: adest legislator, nec videtis: pauperes Evangelium suscipiunt, cæci vident; nec intelligitis. Altera jam opus est circumcisione; vos autem in carne plurimum gloriamini. Præcipit nova lex, ut perpetuum sabbatum celebretis: vos autem quod inertes estis per unum diem, pii vobis esse videmini, non intelligentes cur id vobis præscriptum sit: & panem absque fermento si edatis, a vobis divinam voluntatem impletam dicitis. Non hæc Domino Deo nostro placent. Si quis in vobis est perjurus aut fur, desinat: si quis mœchus, pœnitentiam agat; & suavissima ac vera Dei sabbata celebravit. Si quis puras manus non habet, lavet & purus est.

13. Neque enim vos ad balneum misit Esaias, ut ibi cædem & alia peccata ablueretis, quos expurgare ne tota quidem maris aqua idonea est. Sed, ut par est, jam tum ipsum illud lavacrum salutare prædicabat, quod eorum est, qui pœnitentiam agunt, nec jam

γων και προβατων, ἡ σποδῳ δαμαλεως, ἡ σεμιδαλεως προσφοραις καθαριζομενυς αλλα πιςει δια τυ αιματος του Χριςυ και τυ θανατυ αυτυ· ὁς δια τυτο απεθανεν, ὡς αυτος Ησαιας ἐφη, ὑτω λεγων· αποκαλυψει κυριος τον βραχιονα αυτυ τον ἁγιον ἐνωπιον παντων των ἐθνων· και ὀψονται παντα τα ἐθνη και τα ἀκρα της γης την σωτηριαν την παρα του Θευ. ἀποςητε, ἀποςητε, ἐξελθετε ἐκειθεν, και ἀκαθαρτυ μη ἁψησθε· ἐξελθετε ἐκ μεσυ αὐτης· ἀφορισθητε οἱ φεροντες τα σκευη κυριυ, ὁτι ὐ μετα ταραχης πορευεσθε. πορευσεται γαρ προ προσωπυ ὑμων κυριος, και ὁ ἐπισυναγων ὑμας κυριος ὁ Θεος Ισραηλ. ἰδυ συνησει ὁ παις μυ, και ὑψωθησεται, και δοξασθησεται σφοδρα. ὁν τροπον ἐκςησονται πολλοι ἐπι σε· ὑτως ἀδοξησει απο των ἀνθρωπων το εἰδος και ἡ δοξα συ· ὑτω θαυμασθησονται ἐθνη πολλα ἐπ' αὐτῳ, και συνεξυσι βασιλεις το ςομα αυτων· ὁτι οἱς ὐκ ἀνηγγελη περι αυτυ, ὀψονται· και οἱ ὐκ ἀκηκοασι, συνησυσι. κυριε τις ἐπιςευσε τῃ ἀκοῃ ἡμων, και ὁ βραχιων κυριυ τινι απεκαλυφθη; ἀνηγγειλαμεν ἐναντιον αυτυ ὡς παιδιον, ὡς ῥιζα ἐν γῃ διψωσῃ. ὐκ ἐςιν εἰδος αυτῳ, ὐδε δοξα· και εἰδομεν αυτον και ὐκ εἰχεν εἰδος ὐδε καλλος· αλλα το εἰδος αυτυ ἀτιμον, και ἐκλειπον παρα τυς υἱυς των ἀνθρωπων· ἀνθρωπος ἐν πληγῃ ὠν, και εἰδως φερειν μαλακιαν, ὁτι απεςραπται το προσωπον αυτυ· ἠτιμασθη και ὐκ ἐλογισθη. ὑτος τας ἁμαρτιας ἡμων φερει, και περι ἡμων ὀδυναται· και ἡμεις ἐλογισαμεθα αυτον εἰναι ἐν πονῳ και ἐν πληγῃ και ἐν κακωσει· ὑτος δε ἐτραυματισθη δια τας ἁμαρτιας ἡμων, και μεμαλακιςαι δια τας ἀνομιας ἡμων· παιδεια εἰρηνης ἡμων ἐπ' αυτον. τῳ μωλωπι αυτυ ἡμεις ἰαθημεν. παντες ὡς προβατα ἐπλανηθημεν. ἀνθρωπος τῃ ὁδῳ αυτυ ἐπλανηθη· και κυριος παρεδωκεν αυτον ταις ἁμαρτιαις ἡμων, και αυτος δια το κεκακωσθαι ὐκ ἀνοιγει το ςομα αυτυ· ὡς προβατον εἰς σφαγην ἠχθη. και ὡς ἀμνος ἐναντιον τυ κειροντος ἀφωνος, ὑτως ὐκ ἀνοιγει το ςομα αυτυ. ἐν τῃ ταπεινωσει αυτυ ἡ κρισις αυτυ ἠρθη. την δε γενεαν αυτυ τις διηγησεται; ὁτι αἰρεται απο της

hircorum & ovium ſanguine expiantur, aut vitulæ cinere, ſimilæve oblationibus, ſed fide per ſanguinem Chriſti & mortem ejus, qui ea ipſa de cauſa mortuus eſt, quemadmodum ait Eſaias his verbis: *Revelabit Dominus brachium ſuum in conſpectu cunctarum gentium: & videbunt omnes gentes & terræ fines ſalutem quæ eſt a Deo. Recedite, recedite, egredimini inde & immundum nolite tangere: exite de medio ejus: ſeparamini, qui portatis vaſa Domini: quia non in tumultu ambulatis. Præcedet enim ante faciem veſtram Dominus; & colliget vos Dominus Deus Iſrael. Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur & glorificabitur valde. Sicut ſtupebunt ſuper te multi, ſic ingloria erit ab hominibus ſpecies, & gloria tua. Sic mirabuntur gentes multæ ſuper eo: & continebunt reges os ſuum: quia quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt, & qui non audierunt, intelligent. Domine, quis credidit auditui noſtro? Et brachium Domini cui revelatum eſt? Annuntiavimus, quaſi parvulum in conſpectu ejus: ſicut radix in terra ſitienti. Non eſt ſpecies ei, neque gloria: & vidimus eum: & non habebat ſpeciem, neque decorem: ſed ſpecies ejus inhonorata, & deficiens præ filiis hominum. Homo in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmitatem: quia averſa eſt facies ejus, deſpecta, & non reputata. Iſte peccata noſtra portat, & pro nobis dolet, & nos reputavimus eum eſſe in labore & in plaga, & in afflictione. Ipſe autem vulneratus eſt propter peccata noſtra: & infirmatus eſt propter iniquitates noſtras. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: livore ejus ſanati ſumus. Omnes quaſi oves erravimus: homo in via ſua erravit. Et Dominus tradidit eum propter iniquitates noſtras: & ipſe propter afflictionem non aperit os ſuum. Sicut ovis ad victimam ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente mutus, ſic non aperit os ſuum. In humilitate ſua judicium ejus ſublatum eſt. Generationem ejus quis enarrabit? Quia tollitur de terra vita ejus. Ab iniquitatibus populi mei ductus eſt ad mortem. Et dabo peſſimos pro ſepultura ejus, & divites pro morte illius.*

γης ἡ ζωη αὐτȣ. ἀπο των ἀνομιων του λαȣ μȣ ἡκει εἰς θανατον. και δωσω τȣς πονηρȣς ἀντι της ταφης αὐτȣ, και τȣς πλȣσιȣς ἀντι τȣ θανατȣ αὐτȣ· ὁτι ἀνομιαν οὐκ ἐποιησε, και οὐχ εὑρεθη δολος ἐν τῳ ϛοματι αὐτου· και κυριος βουλεται καθαρισαι αὐτον της πληγης. ἐαν δωται περι της ἁμαρτιας, ἡ ψυχη ὑμων ὀψεται σπερμα μακρο-βιον· καὶ βουλεται κυριος ἀφελειν ἀπο του πονȣ της ψυ-χης αὐτου, δειξαι αὐτῳ φως, και πλασαι τῃ συνεσει, δικαιωσαι δικαιον εὐδȣλευοντα πολλοις· και τας ἁμαρ-τιας ἡμων αὐτος ἀνοισει. δια τουτο αὐτος κληρονομησει πολλους, και των ἰϛχυρων μεριει σκυλα, ἀνθ᾽ ὧν παρε-δοθη εἰς θανατον ἡ ψυχη αὐτου. και ἐν τοις ἀνομοις ἐλο-γισθη, και αὐτος ἁμαρτιας πολλων ἀνηνεγκε, και δια τας ἀνομιας αὐτων παρεδοθη. εὐφρανθητι ϛειρα ἡ οὐ τικτȣσα, ῥηξον και βοησον ἡ οὐκ ὠδινȣσα· ὁτι πολ-λα τα τεκνα της ἐρημȣ μαλλον ἡ της ἐχουσης τον ἀν-δρα. εἰπε γαρ κυριος. πλατυνον τον τοπον της σκηνης σȣ και τας δερεις των αὐλαιων σȣ πηξον, μη φεισῃ, μα-κρυνον τα σχοινισματα σȣ, και τους πασσαλȣς σȣ κατι-σχυσον· εἰς τα δεξια και εἰς τα ἀριϛερα ἐκπετασον, και το σπερμα σȣ ἐθνη κληρονομησει, και πολεις ἠ-ρημωμενας κατοικιεις. μη φοβȣ ὁτι κατῃσχυνθης, μη-δε ἐντραπῃς ὁτι ὠνειδισθης· ὁτι αἰσχυνην αἰωνιον ἐπι-λησῃ, και ὀνειδος της χηρειας σȣ ȣ μνησθησῃ· ὁτι κυριος ἐποιησεν ὀνομα ἑαυτῳ, και ὁ ῥυσαμενος σε αὐ-τος Θεος Ισραηλ πασῃ τῃ γῃ κληθησεται. ὡς γυ-ναικα καταλελειμμενην και ὀλιγοψυχον, κεκληκε σε ὁ κυριος, ὡς γυναικα ἐκ νεοτητος μεμισημενην.

Δια τȣ λȣτρȣ ȣ̓ν της μετανοιας και της γνωσεως τȣ Θεȣ, ὁ ὑπερ της ἀνομιας των λαων τȣ Θεȣ γεγονεν, ὡς Ησαϊας βοᾳ, ἡμεις ἐπιϛευσαμεν, και γνωριζομεν ὁτι τȣτ᾽ ἐκεινο ὁ προηγορευε το βαπτισμα το μονον καθαρισαι τȣς με-τανοησαντας δυναμενον, τȣτο ἐϛι το ὑδωρ της ζωης. ȣ̔ς δε ὑμεις ὠρυξατε λακκȣς ἑαυτοις, συντετριμμενοι εἰσι και ȣ̓δεν ὑμιν χρησιμοι. τι γαρ ὀφελος ἐκεινȣ του βαπτισματος,

ὁ

Quia iniquitatem non fecit, & non est inventus dolus in ore ejus: & Dominus vult mundare eum a plaga. Si datus fuerit pro peccato: anima vestra videbit semen longævum. Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus, ostendere ei lucem, & formare intelligentiam, justificare justum bene servientem multis; & peccata nostra ipse portabit: propterea ipse possidebit multos, & fortium dividet spolia: pro eo quod tradita est ad mortem anima ejus: & in iniquis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & propter iniquitates eorum traditus est. Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, quam ejus, quæ habet virum. Dixit enim Dominus; Dilata locum tabernaculi tui & pelles tentoriorum tuorum fige: ne parcas, protende funiculos tuos: & palos tuos conforta: a dextris & sinistris dilata. Et semen tuum possidebit gentes: & civitates desertas habitare facies. Noli timere, quia confusa es, neque confundaris, quia exprobratum tibi est. Confusionem enim æternam oblivisceris: & opprobrii viduitatis tuæ memor non eris ultra: Quia Dominus fecit nomen sibi, & qui eruit te, ipse Deus Israel, omni terræ vocabitur. Tamquam mulierem derelictam & pusillanimem vocavit te Dominus, quasi mulierem ab adolescentia odio habitam.

14. Itaque per lavacrum pœnitentiæ & cognitionis Dei, quod pro peccatis populorum Dei institutum est, ut clamat Esaias, nos credidimus; & testamur ipsum illum ab eo prænunciatum Baptisma, quod solum pœnitentes expiare potest, hanc esse aquam vitæ. Quas autem vobis fodistis cisternas, eæ contritæ, ac vobis prorsus inutiles. Quæ enim utilitas

illius

ὁ την σαρκα και μονον το σωμα φαιδρυνεις; βαπτισθητε την ψυχην ἀπο ὀργης και ἀπο πλεονεξιας, ἀπο φθονου, ἀπο μισους· και ἰδου το σωμα καθαρον ἐστι. τουτο γαρ ἐστι το συμβολον των ἀζυμων, ἱνα μη τα παλαια της κακης ζυμης ἐργα πραττητε. ὑμεις δε παντα σαρκικως νενοηκατε, και ἡγεισθε ἐυσεβειαν, ἐαν τοιαυτα ποιουντες τας ψυχας μεμεστωμενοι ἠτε δολου και πασης κακιας ἁπλως. διο και μετα τας ἑπτα ἡμερας των ἀζυμοφαγιων, νεαν ζυμην φυρασαι ἑαυτοις ὁ Θεος παρηγγειλε, τουτεστιν ἀλλων ἐργων πραξιν, και μη των παλαιων και φαυλων την μιμησιν. και ὁτι τουτο ἐστιν ὁ ἀξιοι ὑμας ουτος ὁ καινος νομοθετης, τους προλελεγμενους ὑπ᾽ ἐμου λογους παλιν ἀνιστορησω, μετα και των ἀλλων των παραλειφθεντων. ειρηται δε ὑπο του Ησαϊου ουτως· εισακουσετε μου, και ζησεται ἡ ψυχη ὑμων, και διαθησομαι ὑμιν διαθηκην αἰωνιον, τα ὁσια του Δαβιδ τα πιστα. ἰδου μαρτυριον αὐτον ἐθνεσι δεδωκα, ἀρχοντα και προστασσοντα ἐθνεσιν. ἐθνη ἁ οὐκ οἰδασι σε, ἐπικαλεσονται σε· και λαοι οἱ οὐκ ἐπισανται σε, ἐπι σε καταφευξονται, ἑνεκεν του Θεου σου του ἁγιου Ισραηλ, ὁτι ἐδοξασε σε. ζητησατε τον Θεον· και ἐν τω ἑυρισκειν αὐτον, ἐπικαλεσασθε, ἡνικα ἀν ἐγγιζη ὑμιν. ἀπολιπετω ὁ ἀσεβης τας ὁδους αὐτου, και ἀνηρ ἀνομος τας βουλας αὐτου, ἐπιστραφητω ἐπι κυριον, και ἐλεηθησεται, ὁτι ἐπι πολυ ἀφησει τας ἁμαρτιας ὑμων. οὐ γαρ εἰσιν αἱ βουλαι μου ὡσπερ αἱ βουλαι ὑμων, οὐδε αἱ ὁδοι μου ὡσπερ αἱ ὁδοι ὑμων· ἀλλα ὁσον ἀπεχει ὁ οὐρανος ἀπο της γης, τοσουτον ἀπεχει ἡ ὁδος μου ἀπο της ὁδου ὑμων, και τα διανοηματα ὑμων ἀπο της διανοιας μου. ὡς γαρ ἀν καταβη χιων ἡ ὑετος ἐκ του οὐρανου και οὐκ ἀποστραφησεται ἑως ἀν μεθυση την γην, και ἐκτεκη, και ἐκβλαστηση, και δω σπερμα τω σπειραντι, και ἀρτον εἰς βρωσιν, οὑτως ἐσται το ῥημα μου ὁ ἀν ἐξελθη ἐκ του στοματος μου. οὐ μη ἐπιστραφη ἑως ἀν συντελεσθη παντα ὁσα ἠθελησα, και ἐυοδωσω τα ἐνταλματα μου. ἐν γαρ ἐυφροσυνη ἐξελευσεσθε, και ἐν χαρα διδαχθησεσθε. τα γαρ ὀρη και οἱ βουνοι ἐξαλουνται προσδεχομενοι ὑμας, και παντα

τα

illius Baptiſmi, ex quo caro ac ſolum corpus ſplendeſcat? Baptizetur anima veſtra ab iracundia & avaritia, ab invidia & odio; & ecce corpus purum eſt. Hanc enim habent panes azymi ſignificationem, ut ne vetera mali fermenti opera peragatis. Vos autem omnia carnali modo intelligitis, ac pietatem putatis eſſe, ſi, dum hæc facitis, dolo animi veſtri & omni prorſus nequitia cumulati ſint. Quamobrem præcepit Deus, ut poſtquam ſeptem diebus azymos panes comediſtis, novum vobis fermentum ſubigeretis, hoc eſt, aliorum operum effectionem, non veterum & malorum imitationem. Ut autem pateat illud ipſum eſſe, quod a vobis novus hic legislator poſtulat, recitata a me verba iterum referam cum aliis, quæ prætermiſſa fuerant. Sic autem ab Eſaia proferuntur: *Exaudietis me; & vivet in bonis anima veſtra, & conſtituam vobis teſtamentum æternum, ſancta David fidelia. Ecce teſtimonium gentibus dedi eum, principem & præcipientem gentibus. Gentes quæ neſciunt te, invocabunt te: & populi qui ignorant te, ad te confugient: propter Deum tuum ſanctum Iſraelis, quia glorificavit te. Quærite Deum, & in inveniendo eum, invocate, quando vobis appropinquaverit. Relinquat impius vias ſuas, & vir iniquus cogitationes & convertatur ad Dominum, & miſericordiam conſequetur: quia multum dimittet peccata veſtra. Neque enim ſunt cogitationes meæ, ſicut cogitationes veſtræ, neque viæ meæ ſicut viæ veſtræ: ſed quantum abeſt cœlum a terra, tantum abeſt via mea a via veſtra, & cogitationes veſtræ a mente mea. Quomodo enim ſi deſcendat nix aut pluvia de cœlo, & non revertatur, donec inebriet terram, & producere ac germinare faciat; & det ſemen ſeminati, & panem ad comedendum; ſic erit verbum meum, quod exierit de ore meo: non revertetur, donec compleat, quæ volui, & proſpera fecero præcepta mea. In lætitia enim egrediemini, & in gaudio docebimini. Montes enim & colles exilient exſpectantes vos: & omnia ligna agrorum*

ap-

τα ξυλα των ἀγρων ἐπικροτησει τοις κλαδοις, και ἀντι της ςοιβης ἀναβησεται κυπαρισσος, ἀντι δε της κονυζη ἀναβησεται μυρσινη· και ἐςαι κυριος εἰς ὀνομα και εἰς σημειον αἰωνιον, και ὀυκ ἐκλειψει. των τε λογων τουτων και τοιουτων εἰρημενων ὑπο των προφητων, ἐλεγον, ὠ Τρυφων οἱ μεν, εἰρηνται εἰς την πρωτην παρουσιαν του Χριστου, ἐν ᾗ και ἀτιμος και ἀειδης και θνητος φανησεσθαι κεκηρυγμενος ἐςιν· οἱ δε, εἰς την δευτεραν ἀυτου παρουσιαν, ὁτε ἐν δοξῃ και ἐπανω των νεφελων παρεςαι, και ὀψεται ὁ λαος ὑμων και γνωριει εἰς ὁν ἐξεκεντησαν, ὡς Ωσηε, εἰς των δωδεκα προφητων, και Δανιηλ προειπον, και εἰρημενοι εἰσι.

Και την ἀληθινην ὀυν του Θεου νηςειαν μαθετε νηςευειν, ὡς Ησαϊας φησιν, ἱνα τῳ Θεῳ ἐυαρεςητε. κεκραγε δη Ησαϊας ὀυτως· ἀναβοησον ἐν ἰσχυϊ, και μη φεισῃ· ὡς σαλπιγγι ὑψωσον την φωνην σου, και ἀναγγειλον τῳ γενει μου τα ἁμαρτηματα ἀυτων, και τῳ οἰκῳ Ιακωβ τας ἀνομιας ἀυτων. ἐμε ἡμεραν ἐξ ἡμερας ζητουσι, και γνωναι τας ὁδους μου ἐπιθυμουσιν ὡς λαος δικαιοσυνην πεποιηκως, και κρισιν Θεου ὀυκ ἐγκαταλελοιπως· αἰτουσι με νυν κρισιν δικαιαν, και ἐγγιζειν Θεῳ ἐπιθυμουσι, λεγοντες, τι ὁτι ἐνηςευσαμεν, και ὀυκ εἰδες· ἐταπεινωσαμεν τας ψυχας ἡμων, και ὀυκ ἐγνως; ἐν γαρ ταις ἡμεραις των νηςειων ὑμων ἐυρισκετε τα θεληματα ὑμων, και παντας τους ὑποχειριους ὑμων ὑπονυσσετε. ἰδου εἰς κρισεις και μαχας νηςευετε, και τυπτετε πυγμαις ταπεινον. ἱνα τι μοι νηςευετε, ὡς σημερον, ἀκουσθηναι ἐν κραυγῃ την φωνην ὑμων; ὀυ ταυτην την νηςειαν ἐγω ἐξελεξαμην, και ἡμεραν ταπεινουν ἀνθρωπον την ψυχην ἀυτου. ὀυδ᾽ ἀν καμψῃς ὡς κρινον τον τραχηλον σου, και σακκον και σποδον ὑποςρωσῃς, ὀυδ᾽ ὀυτω καλεσετε νηςειαν και ἡμεραν δεκτην τῳ κυριῳ. ὀυχι τοιαυτην νηςειαν ἐγω ἐξελεξαμην, λεγει κυριος· ἀλλα λυε παντα συνδεσμον ἀδικιας, διαλυε ςραγγαλιας βιαιων συναλλαγματων, ἀποςελλε τεθραυσμενους ἐν ἀφεσει, και πασαν συγγραφην ἀδικον διασπα. διαθρυπτε πεινωντι τον ἀρτον σου, και πτωχους ἀςεγους εἰσαγαγε εἰς τον οἰκον σου· ἐαν ἰδῃς γυμνον, περιβαλλε, και ἀπο των

applaudent ramis. Et pro ſtæba aſcendet cypariſſus; & pro conyza aſcendet myrtus. Et erit Dominus in nomen & in ſignum ſempiternum, & non deficiet. Ex his & aliis ejuſmodi Prophetarum dictis, o Trypho, aiebam, alia in primum Chriſti adventum dicta ſunt, in quo ingloriam & informem & mortalem ſpeciem habiturus prædicatur: alia in alterum ejus adventum, cum in gloria ex nubibus aderit, videbitque populus veſter, & agnoſcet, in quem pupugerunt, quemadmodum Oſee unus duodecim Prophetarum & Daniel prædixerunt.

15. Verum igitur Dei jejunium diſcite obſervare, quemadmodum ait Eſaias, ut Deo placeatis. Ita autem exclamat Eſaias: *Clama in fortitudine, & ne parcas: quaſi tuba exalta vocem tuam: & annuntia generi meo peccata eorum, & domui Jacob iniquitates eorum. Me de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens, quæ juſtitiam fecerit, & judicium Dei non dereliquerit. Petunt me nunc judicium juſtum, & appropinquare Deo cupiunt, dicentes: Quare jejunavimus & non vidiſti? Humiliavimus animas noſtras, & non cognoviſti? In diebus enim jejuniorum veſtrorum invenitis voluntates veſtras: & omnes ſubjectos vobis cæditis: ecce ad lites & jurgia jejunatis & percutitis pugnis humilem; ut quid mihi jejunatis, ut hodie, ut audiatur in clamore vox veſtra? Non hoc jejunium elegi, ut in die humiliet homo animam ſuam. Neque, ſi incurvaveris, quaſi circulum, collum tuum, & ſaccum & cinerem ſubſtraveris; nec ſic vocabitis jejunium & diem acceptum Domino. Non tale jejunium elegi, dicit Dominus. Sed ſolve omnem colligaturam iniquitatis: diſſolve obligationes violentorum contractuum: dimitte fractos in remiſſionem, & omnem ſyngrapham iniquam diſcerpe. Frange eſurienti panem tuum: & pauperes ſine tecto induc in domum tuam: ſi videris nudum, operi: & domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris. Tunc erumpet matutinum lumen tuum, & veſtimenta tua cito orientur, & præibit in*

οἰκείων τȣ σπερματος σȣ οὐχ ὑπερο͂ψει. τοτε ῥαγησεται πρωιμον το φως σȣ, και τα ἱματια σȣ ταχυ ἀνατελει. και προπορευσεται ἐμπροσθεν σȣ ἡ δικαιοσυνη σȣ, και ἡ δοξα τȣ Θεȣ περιστελει σε. τοτε βοησῃ, και ὁ Θεος εἰσακουσεται σȣ. ἐτι λαλουντος σȣ, ἐρει, ἰδου παρειμι. ἐαν δε ἀφελῃς ἀπο σου συνδεσμον και χειροτονιαν, και ῥημα γογγυσμου, και δῖως πεινωντι τον ἀρτον σȣ ἐκ ψυχης, και ψυχην τεταπεινωμενην ἐμπλησῃς, τοτε ἀνατελει ἐν τῳ σκοτει το φως σȣ, και το σκοτος σȣ ὡς μεσημβρια, και ἐσαι ὁ Θεος σȣ μετα σου διαπαντος, και ἐμπλησθησῃ καθα ἐπιθυμει ἡ ψυχη σȣ, και τα ὀσα σȣ πιανθησονται, και ἐσαι ὡς κηπος μεθυων, και πηγη ὑδατος, ἡ γη ἡ μη ἐξελιπεν ὑδωρ. περιτεμεσθε ȣ̓ν την ἀκροβυςιαν της καρδιας ὑμων, ὡς οἱ λογοι τȣ Θεȣ δια παντων τȣτων των λογων ἀξιȣσι.

Και δια Μωϋσεως κεκραγεν ὁ Θεος αὐτος, ȣ̓τως λεγων· και περιτεμεισθε την σκληροκαρδιαν ὑμων, και τον τραχηλον ȣ̓ σκληρυνειτε ἐτι. ὁ γαρ κυριος ὁ Θεος ὑμων, και κυριος των κυριων, Θεος μεγας και ἰσχυρος και φοβερος· ὀςις ȣ̓ θαυμαζει προσωπον, ȣ̓δε μη λαβῃ δωρον. και ἐν τῳ Λευιτικῳ, ὀτι παρεβησαν και ὑπερειδον με, και ὀτι ἐπορευθησαν ἐναντιον μȣ πλαγιοι, και ἐγω ἐπορευθην μετ' αὐτων πλαγιως, και ἀπολω αὐτȣς ἐν τῃ γῃ των ἐχθρων αὐτων. τοτε ἐντραπησεται ἡ καρδια ἡ ἀπεριτμητος αὐτων. ἡ γαρ ἀπο Αβρααμ κατα σαρκα περιτομη, εἰς σημειον ἐδοθη· ἱνα ἠτε ἀπο των ἀλλων ἐθνων και ἡμων ἀφωρισμενοι· και ἱνα μονοι παθητε ἁ νυν ἐν δικῃ πασχετε· και ἱνα γενωνται αἱ χωραι ὑμων ἐρημοι, και αἱ πολεις πυρικαυςοι, και τȣς καρπȣς ἐνωπιον ὑμων κατεσθιωσιν ἀλλοτριοι, και μηδεις ἐξ ὑμων ἐπιβαινῃ εἰς την Ιερȣσαλημ. ȣ̓ γαρ ἐξ ἀλλȣ τινος γνωριζεσθε παρα τȣς ἀλλȣς ἀνθρωπȣς, ἡ ἀπο της ἐν σαρκι ὑμων περιτομης. ȣ̓δει, γαρ ὑμων, ὡς νομιζω, τολμησει εἰπειν ὀτι μη και προγνοςης των γινεσθαι μελλοντων ἠν και ἐςιν ὁ Θεος, και τα ἀξια ἑκαςῳ προσ-

conspectu tuo justitia tua, & gloria Dei circumdabit te. Tum clamabis, & Deus exaudiet te: adhuc loquente te dicet: Ecce adsum. Si abstuleris a te colligationem, & manuum complicationem, & verbum murmurationis, & dederis esurienti panem ex anima tua, & animam humiliatam saturaveris, tunc orietur in tenebris lumen tuum, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies, & erit Deus tuus tecum semper, & impleberis, sicut desiderat anima tua: & ossa tua pinguescent, & erunt ut hortus inebriatus, & fons undæ, aut terra cui aquæ non deficiunt. Circumcidamini igitur præputio cordis vestri: quemadmodum divinæ Scripturæ his omnibus verbis postulant.

16. Per Moysen quoque Deus ipse sic clamat: *Et circumcidemini duritiem cordis vestri: & cervicem non indurabitis. Quia Dominus Deus vester, ipse est Dominus dominorum, Deus magnus & fortis, & terribilis, qui non admiratur personam, neque accipiet munus.* Et in Levitico: *Quoniam prævaricati sunt, & despexerunt me; & quoniam ambulaverunt ex adverso mihi ad sinistram; ambulavi & ipse cum eis sinistre. Et perdam eos in terra inimicorum eorum. Tunc confundetur cor eorum incircumcisum.* Hæc enim ab Abrahamo accepta secundum carnem circumcisio in signum data est, ut ab aliis gentibus & a nobis discreti sitis, & soli patiamini, quæ nunc merito patimini; atque ut regiones vestræ in solitudinem redigantur, & civitates in ignes considant, frugesque vestras inspectantibus vobis alieni consumant, nec quisquam vestrum Jerusalem ascendat. Nulla enim re alia a cæteris hominibus dignoscimini, nisi vestra in carne circumcisione. Neminem enim vestrum fore arbitror, qui negare audeat præs-

προετοιμαζων, και ὑμιν ἐν ταυτα καλως και δικαιως γεγονεν. ἀπεκτεινατε γαρ τον δικαιον, και προ ἀυτε τες προφητας ἀυτε. και νυν τες ἐλπιζοντας ἐπ' ἀυτον, και τον πεμψαντα ἀυτον παντοκρατορα και ποιητην των ὁλων Θεον ἀθετειτε, και ὁσον ἐφ' ὑμιν ἀτιμαζετε, καταρωμενοι ἐν ταις συναγωγαις ὑμων τες πιςευοντας ἐπι τον Χριςον. ἐ γαρ ἐξεσιαν ἐχετε ἀυτοχειρες γενεσθαι ἡμων δια τες νυν ἐπικρατεντας. ὁσακις δε ἀν ἐδυνηθητε, και τετο ἐπραξατε. διο και ἐμβοα ὑμιν ὁ Θεος δια τε Ησαϊε λεγων, ἰδετε ὡς ὁ δικαιος ἀπωλετο, και ἐδεις κατανοει· ἀπο γαρ προσωπε της ἀδικιας ἠρται ὁ δικαιος. ἐςαι ἐν εἰρηνη ἡ ταφη ἀυτε, ἠρται ἐκ τε μεσε. ὑμεις δε προσηγαγετε ὡδε υἱοι ἀνομοι, σπερμα μοιχων και τεκνα πορνης, ἐν τινι ἐνετρυφατε, και ἐπι τινα ἠνοιξατε το ςομα, και ἐπι τινι ἐχαλασατε την γλωσσαν;

Οὐχ ἐτως γαρ τα ἀλλα ἐθνη εἰς ταυτην την ἀδικιαν την εἰς ἡμας και τον Χριςον ἐνεχονται, ὁσον ὑμεις, οἱ κἀκεινοις της κατα τε δικαιε και ἡμων των ἀπ' ἐκεινε, κακης προληψεως αἰτιοι ὑπαρχετε. μετα γαρ το ςαυρωσαι ὑμας ἐκεινον τον μονον ἀμωμον και δικαιον ἀνθρωπον, δι' ἑ των μωλωπων ἰασις γινεται τοις δι' ἀυτε ἐπι τον πατερα προσχωρεσιν, ἐπειδη ἐγνωκατε ἀυτον ἀναςαντα ἐκ νεκρων, και ἀναβαντα εἰς τον ἐρανον, ὡς αἱ προφητειαι προεμηνυον γενησομενον, ἐ μονον ἐ μετενοησατε ἐφ' οἱς ἐπραξατε κακως, ἀλλα ἀνδρας ἐκλεκτες ἀπο Ιερεσαλημ ἐκλεξαμενοι τοτε ἐξεπεμψατε εἰς πασαν την γην, λεγοντες, αἱρεσιν ἀθεον Χριςιανων πεφηνεναι, καταλεγοντες τε ταυτα ἁπερ καθ' ὑμων οἱ ἀγνοεντες ἡμας παντες λεγεσιν. ὡςε ἐ μονον ἑαυτοις ἀδικιας αἰτιοι ὑπαρχετε, ἀλλα και τοις ἀλλοις ἁπασιν ἁπλως ἀνθρωποις· και δικαιως βοα Ησαϊας· δι' ὑμας το ὀνομα με βλασφημειται ἐν τοις ἐθνεσι. και, ἐαι τη ψυχη ἀυτων, διοτι βεβελευνται βελην πονηραν καθ' ἑαυτων, εἰποντες, δησωμεν τον δικαιον, ὁτι δυσχρηςος ἡμιν ἐςι. τοινυν τα γεννηματα των ἐργων ἀυτων φα-

γον-

cium esse & fuisse futurorum Deum, ac digna cuique præmia præparare. Recte igitur & merito hæc vobis evenerunt. Occidistis enim justum & ante eum Prophetas ejus; & nunc eos, qui sperant in illum & in summum Regem & creatorem universorum Deum, a quo missus est, aspernamini & quantum in vobis est, afficitis contumelia, diris voventes in synagogis vestris eos qui in Christum credunt. Neque enim ea vobis adest potestas, ut manus nobis inferatis, propter eos qui nunc rerum potiuntur: quoties autem adfuit, rem confecistis. Propterea Deus ad vos clamat per Esaiam Prophetam, his verbis: *Videte quomodo periit justus, & nemo considerat. A facie iniquitatis sublatus est justus. Erit in pace sepultura ejus; sublatus est e medio. Vos autem huc prodite filii iniqui semen adulterorum & filii fornicariæ. In quo lusistis, & super quem os aperuistis, & super quem linguam laxastis?*

17. Non enim injuriæ nobis & Christo illatæ tanta in aliis gentibus culpa residet, quanta in vobis, qui illis etiam anticipatæ de justo & de nobis, qui ab eo orti sumus, malæ opinionis auctores estis. Postquam enim solum illum inculpatum & justum hominem, cujus vulneribus sanantur, qui per eum ad Patrem accedunt, cruci affixistis; cum eum sciretis ex mortuis resurrexisse & cœlum ascendisse, ut prophetiæ futurum prædicebant, non modo pœnitentiam admissorum scelerum non egistis; sed etiam selectos viros tunc Jerosolymis in universum orbem misistis, impiam Christianorum hæresim prodiisse dicentes, eaque spargentes, quæ in nos ab iis omnibus, quibus noti non sumus, dicuntur. Itaque non vobis solum iniquitatis causa estis, sed aliis etiam omnibus prorsus hominibus: ac merito clamat Esaias: *Propter vos nomen meum blasphematur in gentibus.* Et: *Væ animæ ipsorum, propterea quod consilium pravum ceperunt adversus seipsos, dicentes: Vinciamus justum, quoniam inutilis*

γης ἡ ζωη αὐτȣ. ἀπο των ἀνομιων του λαȣ μȣ ἥκει εἰς θανατον. και δωσω τȣς πονηρȣς ἀντι της ταφης αὐτȣ, και τȣς πλȣσιȣς ἀντι τȣ θανατȣ αὐτȣ· ὅτι ἀνομιαν οὐκ ἐποιησε, και οὐχ ἑυρεθη δολος ἐν τῳ ςοματι ἀυτου· και κυριος βουλεται καθαρισαι αὐτον της πληγης. ἐαν δωται περι της ἁμαρτιας, ἡ ψυχη ὑμων ὄψεται σπερμα μακροβιον· καὶ βουλεται κυριος ἀφελειν ἀπο του πονȣ της ψυχης ἀυτου, δειξαι ἀυτῳ φως, και πλασαι τῃ συνεσει, δικαιωσαι δικαιον ἐυδȣλευοντα πολλοις· και τας ἁμαρτιας ἡμων ἀυτος ἀνοισει. δια τουτο ἀυτος κληρονομησει πολλους, και των ἰσχυρων μεριει σκυλα, ἀνθ' ὧν παρεδοθη εἰς θανατον ἡ ψυχη ἀυτου. και ἐν τοις ἀνομοις ἐλογισθη, και ἀυτος ἁμαρτιας πολλων ἀνηνεγκε, και δια τας ἀνομιας ἀυτων παρεδοθη. ἐυφρανθητι ςειρα ἡ οὐ τικτȣσα, ῥηξον και βοησον ἡ οὐκ ὠδινȣσα· ὅτι πολλα τα τεκνα της ἐρημȣ μαλλον ἢ της ἐχουσης τον ἀνδρα. εἶπε γαρ κυριος. πλατυνον τον τοπον της σκηνης σȣ και τας δερεις των ἀυλαιων σȣ πηξον, μη φεισῃ, μακρυνοντα σχοινισματα σȣ, και τους πασσαλȣς σȣ κατισχυσον· εἰς τα δεξια και εἰς τα ἀριςερα ἐκπετασον, και το σπερμα σȣ ἐθνη κληρονομησει, και πολεις ἠρημωμενας κατοικιεις. μη φοβȣ ὅτι κατησχυνθης, μηδε ἐντραπῃς ὅτι ὠνειδισθης· ὅτι αἰσχυνην αἰωνιον ἐπιλησῃ, και ὀνειδος της χηρειας σȣ ȣ μνησθησῃ· ὅτι κυριος ἐποιησεν ὀνομα ἑαυτῳ, και ὁ ῥυσαμενος σε ἀυτος Θεος Ισραηλ πασῃ τῃ γῃ κληθησεται. ὡς γυναικα καταλελειμμενην και ὀλιγοψυχον, κεκληκε σε ὁ κυριος, ὡς γυναικα ἐκ νεοτητος μεμισημενην.

Δια τȣ λȣτρȣ ȣν της μετανοιας και της γνωσεως τȣ Θεȣ, ὃ ὑπερ της ἀνομιας των λαων τȣ Θεȣ γεγονεν, ὡς Ησαΐας βοᾳ, ἡμεις ἐπιςευσαμεν, και γνωριζομεν ὅτι τȣτ' ἐκεινο ὃ προηγορευε το βαπτισμα το μονον καθαρισαι τȣς μετανοησαντας δυναμενον, τȣτο ἐςι το ὑδωρ της ζωης. ȣς δε ὑμεις ὠρυξατε λακκȣς ἑαυτοις, συνετριμμενοι εἰσι και ȣδεν ὑμιν χρησιμοι. τι γαρ ὀφελος ἐκεινȣ του βαπτισματος,

Quia iniquitatem non fecit, & non est inventus dolus in ore ejus: & Dominus vult mundare eum a plaga. Si datus fuerit pro peccato: anima vestra videbit semen longævum. Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus, ostendere ei lucem, & formare intelligentiam, justificare justum bene servientem multis; & peccata nostra ipse portabit: propterea ipse possidebit multos, & fortium dividet spolia: pro eo quod tradita est ad mortem anima ejus: & in iniquis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & propter iniquitates eorum traditus est. Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, quam ejus, quæ habet virum. Dixit enim Dominus; Dilata locum tabernaculi tui & pelles tentoriorum tuorum fige: ne parcas, protende funiculos tuos: & palos tuos conforta: a dextris & sinistris dilata. Et semen tuum possidebit gentes: & civitates desertas habitare facies. Noli timere, quia confusa es, neque confundaris, quia exprobratum tibi est. Confusionem enim æternam oblivisceris: & opprobrii viduitatis tuæ memor non eris ultra: Quia Dominus fecit nomen sibi, & qui eruit te, ipse Deus Israel, omni terræ vocabitur. Tamquam mulierem derelictam & pusillanimem vocavit te Dominus, quasi mulierem ab adolescentia odio habitam.

14. Itaque per lavacrum pœnitentiæ & cognitionis Dei, quod pro peccatis populorum Dei institutum est, ut clamat Esaias, nos credidimus; & testamur ipsum illum ab eo prænunciatum Baptisma, quod solum pœnitentes expiare potest, hanc esse aquam vitæ. Quas autem vobis fodistis cisternas, eæ contritæ, ac vobis prorsus inutiles. Quæ enim utilitas

illius

ὁ την σαρκα και μονον το σωμα φαιδρυνει; βαπτισθητε την ψυχην ἀπο οργης και ἀπο πλεονεξιας, ἀπο φθονε, ἀπο μισες· και ἰδε το σωμα καθαρον ἐςι. τετο γαρ ἐςι το συμβολον των ἀζυμων, ἱνα μη τα παλαια της κακης ζυμης ἐργα πραττητε. ὑμεις δε παντα σαρκικως νενοηκατε, και ἡγεισθε ἐυσεβειαν, ἐαν τοιαυτα ποιεντες τας ψυχας μεμεςωμενοι ἠτε δολε και πασης κακιας ἀπλως. διο και μετα τας ἑπτα ἡμερας των ἀζυμοφαγιων, νεαν ζυμην φυρασαι ἑαυτοις ὁ Θεος παρηγγειλε, τετεςιν ἀλλων ἐργων πραξιν, και μη των παλαιων και φαυλων την μιμησιν. και ὁτι τετο ἐςιν ὁ ἀξιοι ὑμας ὑτος ὁ καινος νομοθετης, τες προλελεγμενες ὑπ᾽ ἐμε λογες παλιν ἀνιςορησω, μετα και των ἀλλων των παραλειφθεντων. εἰρηται δε ὑπο του Ησαϊε ὑτως· εἰσακεσετε με, και ζησεται ἡ ψυχη ὑμων, και διαθησομαι ὑμιν διαθηκην αἰωνιον, τα ὁσια του Δαβιδ τα πιςα. ἰδου μαρτυριον ἀυτον ἐθνεσι δεδωκα, ἀρχοντα και προςασσοντα ἐθνεσιν. ἐθνη ἁ οὐκ οἰδασι σε, ἐπικαλεσονται σε· και λαοι οἱ οὐκ ἐπιςανται σε, ἐπι σε καταφευξονται, ἑνεκεν του Θεου σε τε ἁγιε Ισραηλ, ὁτι ἐδοξασε σε. ζητησατε τον Θεον· και ἐν τῳ ἑυρισκειν ἀυτον, ἐπικαλεσασθε, ἡνικα ἀν ἐγγιζη ὑμιν. ἀπολιπετω ὁ ἀσεβης τας ὁδες ἀυτου, και ἀνηρ ἀνομος τας βελας ἀυτου, ἐπιςραφητω ἐπι κυριον, και ἐλεηθησεται, ὁτι ἐπι πολυ ἀφησει τας ἁμαρτιας ὑμων. οὐ γαρ εἰσιν αἱ βελαι με ὡσπερ αἱ βελαι ὑμων, οὐδε αἱ ὁδοι με ὡσπερ αἱ ὁδοι ὑμων· ἀλλα ὁσον ἀπεχει ὁ οὐρανος ἀπο της γης, τοσουτον ἀπεχει ἡ ὁδος με ἀπο της ὁδου ὑμων, και τα διανοηματα ὑμων ἀπο της διανοιας με. ὡς γαρ ἀν καταβῃ χιων ἡ ὑετος ἐκ τε ὑρανε και ὑκ ἀποςραφησεται ἑως ἀν μεθυσῃ την γην, και ἐκτεκῃ, και ἐκβλαςηση, και δῳ σπερμα τῳ σπειραντι, και ἀρτον ἐις βρωσιν, ὑτως ἐςαι το ῥημα με ὁ ἀν ἐξελθῃ ἐκ τε ςοματος με. ὐ μη ἐπιςραφῃ ἑως ἀν συντελεσθῃ παντα ὁσα ἠθελησα, και ἐυοδωσω τα ἐνταλματα με. ἐν γαρ ἐυφροσυνῃ ἐξελευσεσθε, και ἐν χαρᾳ διδαχθησεσθε. τα γαρ ὀρη και οἱ βενοι ἐξαλουνται προσδεχομενοι ὑμας, και παντα

τα

illius Baptiſmi, ex quo caro ac ſolum corpus ſplendeſcat? Baptizetur anima veſtra ab iracundia & avaritia, ab invidia & odio; & ecce corpus purum eſt. Hanc enim habent panes azymi ſignificationem, ut ne vetera mali fermenti opera peragatis. Vos autem omnia carnali modo intelligitis, ac pietatem putatis eſſe, ſi, dum hæc facitis, dolo animi veſtri & omni prorſus nequitia cumulati ſint. Quamobrem præcepit Deus, ut poſtquam ſeptem diebus azymos panes comediſtis, novum vobis fermentum ſubigeretis, hoc eſt, aliorum operum effectionem, non veterum & malorum imitationem. Ut autem pateat illud ipſum eſſe, quod a vobis novus hic legislator poſtulat, recitata a me verba iterum referam cum aliis, quæ prætermiſſa fuerant. Sic autem ab Eſaia proferuntur: *Exaudietis me; & vivet in bonis anima veſtra, & conſtituam vobis teſtamentum æternum, ſancta David fidelia. Ecce teſtimonium gentibus dedi eum, principem & præcipientem gentibus. Gentes quæ neſciunt te, invocabunt te: & populi qui ignorant te, ad te confugient: propter Deum tuum ſanctum Iſraelis, quia glorificavit te. Quærite Deum, & in inveniendo eum, invocate, quando vobis appropinquaverit. Relinquat impius vias ſuas, & vir iniquus cogitationes & convertatur ad Dominum, & miſericordiam conſequetur: quia multum dimittet peccata veſtra. Neque enim ſunt cogitationes meæ, ſicut cogitationes veſtræ, neque viæ meæ ſicut viæ veſtræ: ſed quantum abeſt cælum a terra, tantum abeſt via mea a via veſtra, & cogitationes veſtræ a mente mea. Quomodo enim ſi deſcendat nix aut pluvia de cælo, & non revertatur, donec inebriet terram, & producere ac germinare faciat; & det ſemen ſeminati, & panem ad comedendum; ſic erit verbum meum, quod exierit de ore meo: non revertetur, donec compleat, quæ volui, & proſpera fecero præcepta mea. In lætitia enim egrediemini, & in gaudio docebimini. Montes enim & colles exilient exſpectantes vos: & omnia ligna agrorum*

ap-

τα ξυλα των ἀγρων ἐπικροτησει τοις κλαδοις, και ἀντι της ϛοιβης ἀναβησεται κυπαρισσος, ἀντι δε της κονυζης ἀναβησεται μυρσινη· και ἐϛαι κυριος εἰς ὀνομα και εἰς σημειον αἰωνιον, και ὐκ ἐκλειψει. των τε λογων τυτων και τοιυτων εἰρημενων ὑπο των προφητων, ἐλεγον, ὠ Τρυφων, οἱ μεν, εἰρηνται εἰς την πρωτην παρυσιαν τυ Χριϛυ, ἐν ἡ και ἀτιμος και ἀειδης και θνητος φανησεσθαι κεκηρυγμενος ἐϛιν· οἱ δε, εἰς την δευτεραν ἀυτυ παρυσιαν, ὁτε ἐν δοξη και ἐπανω των νεφελων παρεϛαι, και ὀψεται ὁ λαος ὑμων και γνωριει εἰς ὀν ἐξεκεντησαν, ὡς Ωσηε, εἷς των δωδεκα προφητων, και Δανιηλ προειπον, και εἰρημενοι εἰσι.

Και την ἀληθινην ὐν τυ Θευ νηϛειαν μαθετε νηϛευειν, ὡς Ησαΐας φησιν, ἱνα τῳ Θεῳ ἐυαρεϛητε. κεκραγε δη Ησαΐας ὑτως· ἀναβοησον ἐν ἰσχυϊ, και μη φεισῃ· ὡς σαλπιγγι ὑψωσον την φωνην συ, και ἀναγγειλον τῳ γενει μυ τα ἁμαρτηματα ἀυτων, και τῳ οἰκῳ Ιακωβ τας ἀνομιας ἀυτων. ἐμε ἡμεραν ἐξ ἡμερας ζητυσι, και γνωναι τας ὀδυς μυ ἐπιθυμυσιν ὡς λαος δικαιοσυνην πεποιηκως, και κρισιν Θευ ὐκ ἐγκαταλελοιπως· αἰτυσι με νυν κρισιν δικαιαν, και ἐγγιζειν Θεῳ ἐπιθυμυσι, λεγοντες, τι ὁτι ἐνηϛευσαμεν, και ὐκ εἰδες· ἐταπεινωσαμεν τας ψυχας ἡμων, και ὐκ ἐγνως; ἐν γαρ ταις ἡμεραις των νηϛειων ὑμων ἐυρισκετε τα θεληματα ὑμων, και παντας τυς ὑποχειριυς ὑμων ὑπονυσσετε, ἰδυ εἰς κρισεις και μαχας νηϛευετε, και τυπτετε πυγμαις ταπεινον. ἱνα τι μοι νηϛευετε, ὡς σημερον, ἀκυσθηναι ἐν κραυγῃ την φωνην ὑμων; ὐ ταυτην την νηϛειαν ἐγω ἐξελεξαμην, και ἡμεραν ταπεινουν ἀνθρωπον την ψυχην ἀυτυ. οὐδ' ἀν καμψῃς ὡς κρινον τον τραχηλον συ, και σακκον και σποδον ὑποϛρωσῃς, οὐδ' ὑτω καλεσετε νηϛειαν και ἡμεραν δεκτην τῳ κυριῳ. οὐχι τοιαυτην νηϛειαν ἐγω ἐξελεξαμην, λεγει κυριος· ἀλλα λυε παντα συνδεσμον ἀδικιας, διαλυε ϛραγγαλιας βιαιων συναλλαγματων, ἀποϛελλε τεθραυσμενυς ἐν ἀφεσει, και πασαν συγγραφην ἀδικον διασπα. διαθρυπτε πεινωντι τον ἀρτον συ, και πτωχυς ἀϛεγυς εἰσαγαγε εἰς τον οἰκον συ· ἐαν ἰδῃς γυμνον, περιβαλλε, και ἀπο των

οἱ-

applaudent ramis. Et pro stæba ascendet cypariſſus; & pro conyza ascendet myrtus. Et erit Dominus in nomen & in signum sempiternum, & non deficiet. Ex his & aliis ejusmodi Prophetarum dictis, o Trypho, aiebam, alia in primum Christi adventum dicta sunt, in quo ingloriam & informem & mortalem speciem habiturus prædicatur: alia in alterum ejus adventum, cum in gloria ex nubibus aderit, videbitque populus vester, & agnoscet, in quem pupugerunt, quemadmodum Osee unus duodecim Prophetarum & Daniel prædixerunt.

15. Verum igitur Dei jejunium discite observare, quemadmodum ait Esaias, ut Deo placeatis. Ita autem exclamat Esaias: *Clama in fortitudine, & ne parcas: quasi tuba exalta vocem tuam: & annuntia generi meo peccata eorum, & domui Jacob iniquitates eorum. Me de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens, quæ justitiam fecerit, & judicium Dei non dereliquerit. Petunt me nunc judicium justum, & appropinquare Deo cupiunt, dicentes: Quare jejunavimus & non vidisti? Humiliavimus animas nostras, & non cognovisti? In diebus enim jejuniorum vestrorum invenitis voluntates vestras: & omnes subjectos vobis cæditis: ecce ad lites & jurgia jejunatis & percutitis pugnis humilem; ut quid mihi jejunatis, ut hodie, ut audiatur in clamore vox vestra? Non hoc jejunium elegi, ut in die humiliet homo animam suam. Neque, si incurvaveris, quasi circulum, collum tuum, & saccum & cinerem substraveris; nec sic vocabitis jejunium & diem acceptum Domino. Non tale jejunium elegi, dicit Dominus. Sed solve omnem colligaturam iniquitatis: dissolve obligationes violentorum contractuum: dimitte fractos in remiſſionem, & omnem syngrapham iniquam discerpe. Frange esurienti panem tuum: & pauperes sine tecto induc in domum tuam: si videris nudum, operi: & domesticos seminis tui ne despexeris. Tunc erumpet matutinum lumen tuum, & vestimenta tua cito orientur, & præibit in*

con-

οἰκείων τȣ σπερματος σȣ οὐχ ὑπερόψει. τοτε ῥαγησεται πρωιμον το φως σȣ, και τα ἱματια σȣ ταχυ ἀνατελει. και προπορευσεται ἐμπροσθεν σȣ ἡ δικαιοσυνη σȣ, και ἡ δοξα τȣ Θεȣ περιστελει σε. τοτε βοησῃ, και ὁ Θεος εἰσακουσεται σȣ. ἐτι λαλουντος σȣ, ἐρει, ἰδου παρειμι. ἐαν δε ἀφελης ἀπο σου συνδεσμον και χειροτονιαν, και ῥημα γογγυσμου, και διδως πεινωντι τον ἀρτον σȣ ἐκ ψυχης, και ψυχην τεταπεινωμενην ἐμπλησῃς, τοτε ἀνατελει ἐν τῳ σκοτει το φως σȣ, και το σκοτος σȣ ὡς μεσημβρια, και ἐσαι ὁ Θεος σȣ μετα σου διαπαντος, και ἐμπλησθηση καθα ἐπιθυμει ἡ ψυχη σȣ, και τα ὀςα σȣ πιανθησονται, και ἐςαι ὡς κηπος μεθυων, και πηγη ὑδατος, ἡ γη ἡ μη ἐξελιπεν ὑδωρ. περιτεμεσθε ȣν την ἀκροβυςιαν της καρδιας ὑμων, ὡς οἱ λογοι τȣ Θεȣ δια παντων τȣτων των λογων ἀξιȣσι.

Και δια Μωϋσεως κεκραγεν ὁ Θεος αὐτος, ȣτως λεγων· και περιτεμεισθε την σκληροκαρδιαν ὑμων, και τον τραχηλον ȣ σκληρυνειτε ἐτι. ὁ γαρ κυριος ὁ Θεος ὑμων, και κυριος των κυριων, Θεος μεγας και ἰσχυρος και φοβερος· ὁςις ȣ θαυμαζει προσωπον, ȣδε μη λαβῃ δωρον. και ἐν τῳ Λευιτικῳ, ὁτι παρεβησαν και ὑπερειδον με, και ὁτι ἐπορευθησαν ἐναντιον μȣ πλαγιοι, και ἐγω ἐπορευθην μετ' αὐτων πλαγιως, και ἀπολω αὐτȣς ἐν τῃ γῃ των ἐχθρων αὐτων. τοτε ἐντραπησεται ἡ καρδια ἡ ἀπεριτμητος αὐτων. ἡ γαρ ἀπο Αβρααμ κατα σαρκα περιτομη, εἰς σημειον ἐδοθη· ἱνα ἠτε ἀπο των ἀλλων ἐθνων και ἡμων ἀφωρισμενοι· και ἱνα μονοι παθητε ἁ νυν ἐν δικῃ πασχετε· και ἱνα γενωνται αἱ χωραι ὑμων ἐρημοι, και αἱ πολεις πυρικαυςοι, και τȣς καρπȣς ἐνωπιον ὑμων κατεσθιωσιν ἀλλοτριοι, και μηδεις ἐξ ὑμων ἐπιβαινῃ εἰς την Ιερȣσαλημ. ȣ γαρ ἐξ ἀλλȣ τινος γνωριζεσθε παρα τȣς ἀλλȣς ἀνθρωπȣς, ἡ ἀπο της ἐν σαρκι ὑμων περιτομης. ȣδει, γαρ ὑμων, ὡς νομιζω, τολμησει εἰπειν ὁτι μη και προγνοςης των γινεσθαι μελλοντων ἠν και ἐςιν ὁ Θεος, και τα ἀξια ἑκαςῳ

προσ-

conspectu tuo justitia tua, & gloria Dei circumdabit te. Tum clamabis, & Deus exaudiet te: adhuc loquente te dicet: Ecce adsum. Si abstuleris a te colligationem, & manuum complicationem, & verbum murmurationis, & dederis esurienti panem ex anima tua, & animam humiliatam saturaveris, tunc orietur in tenebris lumen tuum, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies, & erit Deus tuus tecum semper, & impleberis, sicut desiderat anima tua: & ossa tua pinguescent, & erunt ut hortus inebriatus, & fons undæ, aut terra cui aquæ non deficiunt. Circumcidamini igitur præputio cordis vestri: quemadmodum divinæ Scripturæ his omnibus verbis postulant.

16. Per Moysen quoque Deus ipse sic clamat: *Et circumcidemini duritiem cordis vestri: & cervicem non indurabitis. Quia Dominus Deus vester, ipse est Dominus dominorum, Deus magnus & fortis, & terribilis, qui non admiratur personam, neque accipiet munus.* Et in Levitico: *Quoniam prævaricati sunt, & despexerunt me; & quoniam ambulaverunt ex adverso mihi ad sinistram; ambulavi & ipse cum eis sinistre. Et perdam eos in terra inimicorum eorum. Tunc confundetur cor eorum incircumcisum.* Hæc enim ab Abrahamo accepta secundum carnem circumcisio in signum data est, ut ab aliis gentibus & a nobis discreti sitis, & soli patiamini, quæ nunc merito patimini; atque ut regiones vestræ in solitudinem redigantur, & civitates in ignes considant, frugesque vestras inspectantibus vobis alieni consumant, nec quisquam vestrum Jerusalem ascendat. Nulla enim re alia a cæteris hominibus dignoscimini, nisi vestra in carne circumcisione. Neminem enim vestrum fore arbitror, qui negare audeat præs-

προετοιμαζων, και ὑμιν ἐν ταυτα καλως και δικαιως γεγονεν. ἀπεκτεινατε γαρ τον δικαιον, και προ αὐτȣ τȣς προφητας αὐτȣ. και νυν τȣς ἐλπιζοντας ἐπ' αὐτον, και τον πεμψαντα αὐτον παντοκρατορα και ποιητην των ὁλων Θεον ἀθετειτε, και ὁσον ἐφ' ὑμιν ἀτιμαζετε, καταρωμενοι ἐν ταις συναγωγαις ὑμων τȣς πιςευοντας ἐπι τον Χριςον. ȣ γαρ ἐξȣσιαν ἐχετε αὐτοχειρες γενεσθαι ἡμων δια τȣς νυν ἐπικρατȣντας. ὁσακις δε ἀν ἐδυνηθητε, και τȣτο ἐπραξατε. διο και ἐμβοα ὑμιν ὁ Θεος δια τȣ Ησαϊȣ λεγων, ἰδετε ὡς ὁ δικαιος ἀπωλετο, και ȣδεις κατανοει· ἀπο γαρ προσωπȣ της ἀδικιας ἡρται ὁ δικαιος. ἐςαι ἐν εἰρηνη ἡ ταφη αὐτȣ, ἡρται ἐκ τȣ μεσȣ. ὑμεις δε προσηγαγετε ὡδε υἱοι ἀνομοι, σπερμα μοιχων και τεκνα πορνης, ἐν τινι ἐνετρυφατε, και ἐπι τινα ἠνοιξατε το ςομα, και ἐπι τινι ἐχαλασατε την γλωσσαν;

Οὐχ ȣτως γαρ τα ἀλλα ἐθνη εἰς ταυτην την ἀδικιαν την εἰς ἡμας και τον Χριςον ἐνεχονται, ὁσον ὑμεις, οἱ κἀκεινοις της κατα τȣ δικαιȣ και ἡμων των ἀπ' ἐκεινȣ, κακης προληψεως αἰτιοι ὑπαρχετε. μετα γαρ το ςαυρωσαι ὑμας ἐκεινον τον μονον ἀμωμον και δικαιον ἀνθρωπον, δι' ȣ των μωλωπων ἰασις γινεται τοις δι' αὐτȣ ἐπι τον πατερα προσχωρȣσιν, ἐπειδη ἐγνωκατε αὐτον ἀναςαντα ἐκ νεκρων, και ἀναβαντα εἰς τον ȣρανον, ὡς αἱ προφητειαι προεμηνυον γενησομενον, ȣ μονον ȣ μετενοησατε ἐφ' οἱς ἐπραξατε κακως, ἀλλα ἀνδρας ἐκλεκτȣς ἀπο Ιερȣσαλημ ἐκλεξαμενοι τοτε ἐξεπεμψατε εἰς πασαν την γην, λεγοντες, αἱρεσιν ἀθεον Χριςιανων πεφηνεναι, καταλεγοντες τε ταυτα ἁπερ καθ' ὑμων οἱ ἀγνοȣντες ἡμας παντες λεγȣσιν. ὡςε ȣ μονον ἑαυτοις ἀδικιας αἰτιοι ὑπαρχετε, ἀλλα και τοις ἀλλοις ἁπασιν ἁπλως ἀνθρωποις· και δικαιως βοα Ησαϊας· δι' ὑμας το ὀνομα μȣ βλασφημειται ἐν τοις ἐθνεσι. και, ȣαι τη ψυχη αὐτων, διοτι βεβȣλευνται βȣλην πονηραν καθ' ἑαυτων, εἰποντες, δησωμεν τον δικαιον, ὁτι δυσχρηςος ἡμιν ἐςι. τοινυν τα γεννηματα των ἐργων αὐτων φα-

γονται

cium esse & fuisse futurorum Deum, ac digna cuique præmia præparare. Recte igitur & merito hæc vobis evenerunt. Occidistis enim justum & ante eum Prophetas ejus; & nunc eos, qui sperant in illum & in summum Regem & creatorem universorum Deum, a quo missus est, aspernamini & quantum in vobis est, afficitis contumelia, diris voventes in synagogis vestris eos qui in Christum credunt. Neque enim ea vobis adest potestas, ut manus nobis inferatis, propter eos qui nunc rerum potiuntur: quoties autem adfuit, rem confecistis. Propterea Deus ad vos clamat per Esaiam Prophetam, his verbis: *Videte quomodo periit justus, & nemo considerat. A facie iniquitatis sublatus est justus. Erit in pace sepultura ejus; sublatus est e medio. Vos autem huc prodite filii iniqui semen adulterorum & filii fornicariæ. In quo lusistis, & super quem os aperuistis, & super quem linguam laxastis?*

17. Non enim injuriæ nobis & Christo illatæ tanta in aliis gentibus culpa residet, quanta in vobis, qui illis etiam anticipatæ de justo & de nobis, qui ab eo orti sumus, malæ opinionis auctores estis. Postquam enim solum illum inculpatum & justum hominem, cujus vulneribus sanantur, qui per eum ad Patrem accedunt, cruci affixistis; cum eum sciretis ex mortuis resurrexisse & cœlum ascendisse, ut prophetiæ futurum prædicebant, non modo pœnitentiam admissorum scelerum non egistis; sed etiam selectos viros tunc Jerosolymis in universum orbem misistis, impiam Christianorum hæresim prodiisse dicentes, eaque spargentes, quæ in nos ab iis omnibus, quibus noti non sumus, dicuntur. Itaque non vobis solum iniquitatis causa estis, sed aliis etiam omnibus prorsus hominibus: ac merito clamat Esaias: *Propter vos nomen meum blasphematur in gentibus.* Et: *Væ animæ ipsorum, propterea quod consilium pravum ceperunt adversus seipsos, dicentes: Vinciamus justum, quoniam inutilis*

γονται. οὐαι τῳ ἀνομῳ· πονηρα, κατα τα ἐργα των χειρων αὐτου, συμβησεται αὐτῳ. και παλιν ἐν ἀλλοις· οὐαι οἱ ἐπισπωμενοι τας ἁμαρτιας αὐτων ὡς σχοινιῳ μακρῳ, και ὡς ζυγου ἱμαντι δαμαλεως τας ἀνομιας· οἱ λεγοντες, το ταχος αὐτου ἐγγισατω. και ἐλθετω ἡ βουλη του ἁγιου Ισραηλ, ἱνα γνωμεν. οὐαι οἱ λεγοντες το πονηρον καλον, και το καλον πονηρον· οἱ τιθεντες το φως σκοτος, και το σκοτος φως· οἱ τιθεντες το πικρον γλυκυ, και το γλυκυ πικρον. κατα οὖν του μονου ἀμωμου και δικαιου φωτος τοις ἀνθρωποις πεμφθεντος παρα του Θεου, τα πικρα και σκοτεινα και ἀδικα καταλεχθηναι ἐν πασῃ τῃ γῃ ἐσπουδασατε. δυσχρηστος γαρ ὑμιν ἐδοξεν εἰναι, βοων παρ' ὑμιν· γεγραπται, ὁ οἰκος μου, οἰκος προσευχης ἐστιν· ὑμεις δε πεποιηκατε αὐτον σπηλαιον ληστων· και τας τραπεζας των ἐν τῳ ναῳ κολλυβιστων κατεστρεψε, και ἐβοα. οὐαι ὑμιν γραμματεις και Φαρισσαιοι ὑποκριται. ὁτι ἀποδεκατουτε το ἡδυοσμον και το πηγανον, την δε ἀγαπην του Θεου και την κρισιν οὐ κατανοειτε· ταφοι κεκονιαμενοι, ἐξωθεν φαινομενοι ὡραιοι, ἐσωθεν δε γεμοντες ὀστεων νεκρων. και τοις γραμματευσιν, οὐαι ὑμιν γραμματεις, ὁτι τας κλεις ἐχετε, και αὐτοι οὐκ εἰσερχεσθε, και τους εἰσερχομενους κωλυετε, ὁδηγοι τυφλοι.

Επειδη γαρ ἀνεγνως, ὠ Τρυφων, ὡς αὐτος ὁμολογησας ἐφης, τα ὑπ' ἐκεινου του σωτηρος ἡμων διδαχθεντα, οὐκ ἀτοπον νομιζω πεποιηκεναι και βραχεα των ἐκεινου λογια προς τοις προφητικοις ἐπιμνησθεις. λουσασθε οὖν, και νυν καθαροι γενεσθε και ἀφελεσθε τας πονηριας ἀπο των ψυχων ὑμων, ὡς δε λουσασθαι ὑμιν τουτο το λουτρον κελευει ὁ Θεος, και περιτεμνεσθαι την ἀληθινην περιτομην. ἡμεις γαρ και ταυτην ἂν την περιτομην την κατα σαρκα, και τα σαββατα, και τας ἑορτας πασας ἁπλως ἐφυλασσομεν, εἰ μη ἐγνωμεν δι' ἡν αἰτιαν και ὑμιν προσεταγη, τουτεστι δια τας ἀνομιας ὑμων και την σκληροκαρδιαν. εἰ γαρ ὑπομενομεν παντα τα ἐξ ἀνθρωπων και δαιμονων φαυλων ἐνεργουμενα εἰς ἡμας φερειν, ὡς και μεχρι των ἀρρητων, θανατου και τιμωριων, εὐχομενοι ἐλεηθηναι και

τους

nobis est. Itaque fructus operum suorum comedunt: Væ iniquo: mala secundum opera manuum ipsius contingent ei. Et rursus alibi: *Væ qui trahunt iniquitates suas in funiculo longo, & quasi loro jugi vitulæ iniquitates. Qui dicunt; celeritas ejus appropinquet, & veniat consilium sancti Israel, ut cognoscamus. Væ qui dicunt malum bonum & bonum malum: qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem: qui ponunt amarum dulce & dulce amarum.* Itaque id vobis studio habuistis, ut in solam illam inculpatam & justam lucem, quæ hominibus a Deo missa fuerat, acerba & tenebricosa & injusta in toto terrarum orbe jactarentur crimina. Importuna enim vobis esse visa est, cum apud vos clamaret: *Scriptum est: Domus mea, domus orationis est: vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Quinetiam mensas in templo nummulariorum evertit, & exclamavit: *Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentam, & rutam, dilectionem autem Dei & judicium non consideratis. Sepulchra dealbata, quæ foris videntur speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuis.* Et ad Scribas: *Væ vobis Scribæ; quia claves habetis, & ipsi non introitis: & introeuntes prohibetis, duces cæci.*

18. Quoniam enim legisti, Trypho, ut ipse confessus es, quæ noster ille Salvator docuit; non absurde mihi fecisse videor, ut brevia quædam illius oracula propheticis adjungerem. Lavamini igitur, ac nunc mundi estote, & auferte nequitias ab animabus vestris: quemadmodum jubet Deus, ut hoc lavemini lavacro, & vera circumcisione circumcidamini. Nos enim hanc quoque carnis circumcisionem & sabbata & ferias omnes omnino observaremus, nisi cognitum nobis esset, quam ob causam hæc vobis ipsis injuncta sint, id est, propter iniquitates vestras & cordis duritiem. Nam si constanter omnia perferimus, quæcumque in nos homines & dæmones mali moliuntur; ita ut etiam inter horrendas res, mortem & suppli-

τυς τα τοιαυτα διατιθεντας ἡμας, και μηδε μικρον ἀμειβεσθαι μηδενα βυλομενοι, ὡς ὁ καινος νομοθετης ἐκελευσεν ἡμιν, πως ὐχι και τα μηδε βλαπτοντα ἡμας, περιτομην δε σαρκικην λεγω και σαββατα και τας ἑορτας, ἐφυλασσομεν, ὠ Τρυφων;

Τυτο ἐςιν ὁ ἀπορειν ἀξιον ἐςιν, ὁτι τοιαυτα ὑπομενοντες, ὐχι και τα ἀλλα παντα περι ὡν νυν ζητυμεν φυλασσομεν.

Οὐ γαρ πασιν ἀναγκαια αὑτη ἡ περιτομη, ἀλλ' ὑμιν μονοις, ἱνα, ὡς προεφην, ταυτα παθητε ἁ νυν ἐν δικη πασχετε. ὐδε γαρ το βαπτισμα ἐκεινο το ἀνωφελες τι των λακκων προσλαμβανομεν. ὐδεν γαρ προς το βαπτισμα τυτο το της ζωης ἐςι· διο και κεκραγεν ὁ Θεος, ὁτι ἐγκατελιπετε αὐτον πηγην ζωσαν, και ὠρυξατε ἑαυτοις λακκυς συντετριμμενυς, οἱ ὐ δυνησονται συνεχειν ὑδωρ. και ὑμεις μεν οἱ την σαρκα περιτετμημενοι, χρηζετε της ἡμετερας περιτομης· ἡμεις δε, ταυτην ἐχοντες, ὐδεν ἐκεινης δεομεθα. εἰ γαρ ἠν ἀναγκαια, ὡς δοκειτε, ὐκ ἀν ἀκροβυςον ὁ Θεος ἐπλασε τον Αδαμ, ὐδε ἐπεβλεψεν ἐπι τοις δωροις τυ ἐν ἀκροβυςια σαρκος προσενεγκαντος θυσιας Αβελ, ὐδ' ἀν εὐηρεςησεν ἐν ἀκροβυςια Ενωχ, και ὐχ εὑρισκετο, διοτι μετεθηκεν αὐτον ὁ Θεος. Λωτ ἀπεριτμητος ἐκ Σοδομων ἐσωθη, αὐτων ἐκεινων των ἀγγελων αὐτον και τυ κυριυ προπεμψαντων. Νωε, ἀρχη γενυς· ἀλλ' ὐν ἁμα τοις τεκνοις ἀπεριτμητος εἰς την κιβωτον εἰσηλθεν. ἀπεριτμητος ἠν ὁ ἱερευς τυ ὑψιςυ Μελχισεδεκ, ᾧ και δεκατας προσφορας ἐδωκεν Αβρααμ ὁ πρωτος την κατα σαρκα περιτομην λαβων, και εὐλογησεν αὐτον· ὐ κατα την ταξιν τον αἰωνιον ἱερεα ὁ Θεος καταςησειν δια τυ Δαβιδ μεμηνυκεν. ὑμιν ὐν μονοις ἀναγκαια ἠν ἡ περιτομη αὑτη, ἱνα ὁ λαος ὐ λαος ᾐ, και το ἐθνος ὐκ ἐθνος, ὡς και Ωσηε εἱς των δωδεκα προφητων φησι. και γαρ μη σαββατισαντες οἱ προωνομασμενοι παντες δικαιοι τῳ Θεῳ εὐηρεςησαν, και μετ' αὐτυς Αβρααμ, και οἱ τυτε υἱοι ἁπαντες μεχρι Μωϋσεως· ἐφ' ὐ ἀδικος και ἀχαριςοι

εἰς

cia, iis, qui nos ita pertractant, misericordiam exhiberi precemur, nec cuiquam ne leviter quidem rependi velimus, ut nobis præcepit novus Legislator; quomodo non ea etiam, quæ nos nihil lædunt, carnis dico circumcisionem & sabbata & ferias, Trypho, observaremus?

19. Hoc sane est in quo dubii merito hæreamus, cur cum hæc perferatis, non etiam cætera omnia, de quibus nunc quærimus, observetis.

Neque enim necessaria est omnibus hæc circumcisio, sed vobis solis, ut quemadmodum prædixi, ea patiamini, quæ merito vestro patimini. Neque etiam inutilem illum baptismum cisternarum suscipimus; nihil enim est ad hunc vitæ baptismum. Ideo etiam exclamat Deus, quod dereliqueritis eum, fontem vivum, & foderitis vobismetipsis cisternas dissipatas, quæ non possunt continere aquam. Ac vos quidem qui carne circumcisi estis, indigetis nostra circumcisione; nos autem cum hanc habeamus, nihil ista opus habemus. Nam si esset necessaria, ut existimatis, non finxisset Deus Adamum cum præputio, nec Abelis dona respexisset, qui in carnis præputio victimas obtulit, nec ei placuisset in præputio Henoch, qui non est inventus, quia transtulit eum Deus. Loth incircumcisus ex Sodomis salvus evasit, Angelis eum & Domino deducentibus. Noe principium generis; sed tamen una cum filiis incircumcisus in arcam ingressus est. Incircumcisus erat sacerdos Altissimi Melchisedech, cui decimas obtulit Abraham, is qui primus carnis circumcisionem accepit, eique benedixit Melchisedech, cujus secundum ordinem Deus sacerdotem æternum a se institutum iri Davidis ore declaravit. Vobis igitur solis necessaria est hæc circumcisio, ut populus jam non esset populus, nec gens jam esset gens; quemadmodum ait Oseas unus ex duodecim Prophetis. Nam justi omnes, quos *modo recensui*, quamvis sabbata non observarent,

εἰς τον Θεον ὁ λαος ὑμων ἐφανη ἐν τη ἐρημῳ μοσχοποιησας. ὁθεν ὁ Θεος ἁρμοσαμενος προς τον λαον ἐκεινον, και θυσιας φερειν, ὡς προς ὀνομα αὐτȣ, ἐνετειλατο, ἱνα μη εἰδωλολατρητε· ὁπερ ȣδε ἐφυλαξατε, ἀλλα και τα τεκνα ὑμων ἐθυετε τοις δαιμονιοις. και σαββατιζειν ȣν ὑμιν προςεταχεν, ἱνα μνημην λαμβανητε τȣ Θεȣ. και γαρ ὁ λογος αὐτȣ τουτο σημαινει λεγων, τȣ γινωσκειν ὁτι ἐγω εἰμι ὁ Θεος ὁ λυτρωσαμενος ὑμας.

Και γαρ βρωματων τινων ἀπεχεσθαι προσεταξεν ὑμιν, ἱνα και ἐν τῳ ἐσθιειν και πινειν προ ὀφθαλμων ἐχητε τον Θεον, ἐυκαταφοροι ὀντες και ἐυχερεις προς το ἀφιςασθαι της γνωσεως αὐτȣ, ὡς και Μωϋσης φησιν, ἐφαγε και ἐπιεν ὁ λαος, και ἀνεςη τȣ παιζειν. και παλιν, ἐφαγεν Ιακωβ και ἐνεπλησθη και ἐλιπανθη, και ἀπελακτισεν ὁ ἠγαπημενος· ἐλιπανθη, ἐπαχυνθη, ἐπλατυνθη, και ἐγκατελιπε Θεον τον ποιησαντα αὐτον. τῳ γαρ Νωε ὁτε συγκεχωρητο ὑπο τȣ Θεȣ, δικαιῳ ὀντι, παν ἐμψυχον ἐσθιειν, πλην κρεας ἐν αἱματι. ὁπερ ἐςιν ἐκριμαιον, δια Μωϋσεως ἀνιςορηθη ὑμιν ἐν τη βιβλῳ της γενεσεως· και βȣλομενȣ αὐτου εἰπειν, ὡς λαχανα χορτȣ, προειπον ἐγω· το, ὡς λαχανα χορτȣ, του μη ἀκȣσεσθε ὡς εἰρηται ὑπο του Θεȣ, ὁτι ὡς τα λαχανα εἰς τροφην τῳ ἀνθρωπῳ ἐπεποιηκει ὁ Θεος, ȣτως και τα ζωα εἰς κρεωφαγιαν ἐδεδωκει; ἀλλ' ἐπει τινὰ των χορτων ȣκ ἐσθιομεν, ȣτω και διαςολην ἐκτοτε τῳ Νωε διεςαλθαι φατε. ȣχ ὡς ἐξηγεισθε, πιςευτεον. πρωτον μεν γαρ ὁτι παν λαχανον χορτος ἐςι και βιβρωσκεσθαι, δυναμενος λεγειν και κρατυνειν, ȣκ ἐν τȣτῳ ἀσχοληθησομαι. ἀλλα εἰ και τα λαχανα τȣ χορτȣ διακρινομεν, μη παντα ἐσθιοντες, ȣ δια το εἰναι αὐτα κοινα ἠ ἀκαθαρτα, ȣκ ἐσθιομεν, ἀλλα ἠ δια το πικρα, ἠ θανασιμα, ἠ ἀκανθωδη. των δε γλυκεων παντων και τροφιμωτατων και καλλιςων, θαλασσιων το και χερσαιων, ἐφιεμεθα και μετεχομεν. ȣτω και των ἀκαθαρτων και ἀδικων και παρανομων ἀπεχεσθαι ὑμας ἐκελευσεν ὁ Θεος

δια

Deo placuere, ac post eos Abraham, ejusque posteri omnes usque ad Mosem, sub quo injustus populus vester & ingratus in Deum repertus est, conflato in solitudine vitulo. Unde accommodans se ad hunc populum Deus præcepit hostias offerri tamquam nomini suo, ne simulacra coleretis: quod ipsum tamen non servastis, sed liberos vestros immolastis dæmoniis. Jussit etiam sabbatum observari, ut memoriam Dei teneretis: idque Scriptura divina sic declarat, *ut cognoscatis me esse Deum redemptorem vestrum.*

20. Similiter mandavit, ut a cibis quibusdam abstineretis, ut etiam inter edendum & bibendum ante oculos haberetis Deum; quippe cum faciles sitis & proclives ad abjiciendam ejus cognitionem, quemadmodum & Moyses ait: *Edit & bibit populus & surrexit ad ludendum.* Et rursum: *Edit Jacob & saturatus est & impinguatus & recalcitravit dilectus: impinguatus est, incrassatus, dilatatus, & dereliquit Deum factorem suum.* Noe enim, homini justo, concessum esse a Deo, ut animatum omne, præter carnes in sanguine, hoc est, suffocatum ederet, narravit vobis Moyses, in libro Genesis. Parante illo hæc verba objicere, *ut olera herba*, occupavi ego: Cur non illud, *ut olera herbæ*, eo sensu accipietis, quo dictum est a Deo? Scilicet Deum, quemadmodum herbas homini ad victum paraverat, ita animalia dedisse, ut carnem ederet. Sed quia quædam olera non edimus, propterea discrimen jam tum Noe præscriptum esse dicitis. Nequaquam ut exponitis, ita credendum. Primo enim olus omne herbam esse & manducari cum dicere & confirmare possim, in hoc non immorabor. Sed etsi olera herbæ discernimus, non omnia edentes, non idcirco quod impura aut immunda sint, non edimus, sed quod aut amara, aut lethifera, aut spinosa. Dulcia autem & ad alendum aptissima quæque & pulcherrima, sive sint maritima, sive terrestria, appetimus & sumi-

 mus.

δια Μωϋσεως· ἐπειδη και το μαννα ἐσθιοντες ἐν τη ἐρη-
μῳ, και τα θαυμασια παντα ὁρωντες ὑμιν ὑπο τυ Θε
γινομενα, μοσχον τον χρυσιον ποιησαντες, προσεκυνειτε
ὡςε δικαιως ἀει βοᾳ, υἱοι ἀσυνετοι· ἐκ ἐςι πιςις ἐν αὐτοις;

Και ὁτι δια τας ἀδικιας ὑμων και των πατερων ὑμων
εἰς σημειον, ὡς προεφην, και το σαββατον ἐντεταλται ὁ
Θεος φυλασσειν ὑμας, και τα ἀλλα προςαγματα προστε-
τεταχει· και σημαινει ὁτι δια τα ἐθνη ἱνα μη βεβηλω-
θη το ὀνομα αὐτυ παρ' αὐτοις, δια τυτο εἰασε τινας ἐξ
ὑμων ὀλως ζωντας, αὐται αἱ φωναι αὐτυ την ἀποδειξιν
ποιησασθαι δυνανται ὑμιν. εἰσι δε εἰρημεναι δια τυ Ιε-
ζεκιηλ ὑτως· ἐγω κυριος ὁ Θεος ὑμων· ἐν τοις προςαγ-
μασι μυ πορευεσθε, και τα δικαιωματα μυ φυλασσετε
και ἐν τοις ἐπιτηδευμασιν Αἰγυπτυ μη συναναμιγνυσθε
και τα σαββατα μυ ἁγιαζετε· και ἐςαι εἰς σημειον ἀνα
μεσον ἐμυ και ὑμων, τυ γινωσκειν ὁτι ἐγω κυριος ὁ Θεος
ὑμων· και παρεπικρανατε με, και τα τεκνα ὑμων ἐν τοις
προςαγμασι μυ ὐκ ἐπορευθησαν, και τα δικαιωματα
μυ ὐκ ἐφυλαξαν, τυ ποειν αὐτα· ἁ ποιησας αὐτα ἀν-
θρωπος, ζησεται ἐν αὐτοις· ἀλλα τα σαββατα μυ ἐβε-
βηλουν· και εἰπα τυ ἐκχεαι τον θυμον μυ ἐπ' αὐτυς ἐν
τη ἐρημῳ, του συντελεσαι ὀργην μυ ἐπ' αὐτυς, και ὐκ
ἐποιησα, ὁπως το ὀνομα μυ το παραπαν μη βεβηλωθη
ἐνωπιον των ἐθνων. ἐξηγαγον αὐτυς κατ' ὀφθαλμυς αὐ-
των, και ἐγω ἐξηρα την χειρα μυ ἐπ' αὐτυς ἐν τη ἐρημῳ
του διασκορπισαι ἐν τοις ἐθνεσι και διασπειραι αὐτυς ἐν
ταις χωραις, ἀνθ' ὡν τα δικαιωματα μυ ὐκ ἐποιησαν
και τα προςαγματα μυ ἀπωσαντο, και τα σαββατα
μυ ἐβεβηλουν, και ὀπισω των ἐνθυμηματων των πατε-
ρων αὐτων ἠσαν οἱ ὀφθαλμοι αὐτων. και ἐγω ἐδωκα αὐ-
τοις προςαγματα ὐ καλα και δικαιωματα, ἐν οἱς ὐ ζη-
σονται ἐν αὐτοις. και μιανω αὐτυς ἐν τοις δομασιν αὐτων,
τῳ διαπορευεσθαι με παν διανοιγον μητραν ὁπως ἀφανισε

Και

mus. Sic etiam ut ab impuris & injuſtis & rapacibus abſtineretis, præcepit vobis Deus per Moyſem; quia tum, cum manna ederetis in deſerto, & miracula omnia vobis a Deo exhibita videretis, vitulum aureum conflaſtis & adoraſtis. Quapropter merito clamat indeſinenter: *Filii inſipientes, non eſt fides in ipſis.*

21. Quod autem propter veſtras ac patrum veſtrorum iniquitates, in ſignum, ut jam dixi, ſabbatum etiam a vobis Deus juſſit obſervari, & alia præcepta impoſuit, quodque ſignificat ſe propter gentes, ne nomen ſuum apud eas profanaretur, aliquos omnino ex vobis vivos reliquiſſe, id vobis ipſa ejus verba demonſtrare poſſunt. Ita autem ſunt per Ezechielem expreſſa: *Ego Dominus Deus veſter: in præceptis meis ambulate, & juſtificationes meas cuſtodite, & in adinventionibus Ægypti ne commiſceamini, & ſabbata mea ſanctificate. Et erit ſignum inter me & vos ad ſciendum, quia ego Dominus Deus veſter. Et exacerbaviſtis me, & filii veſtri in præceptis meis non ambulaverunt, & juſtificationes meas non cuſtodierunt ad faciendum eas, quas qui fecerit homo, vivet in eis, verum ſabbata mea violaverunt. Et dixi effundere furorem meum ſuper eos in deſerto, complere iram meam ſuper eos, & non feci, ut nomen meum omnino non violaretur coram gentibus. Eduxi eos in oculis earum. Et levavi manum meam ſuper eos in deſerto, ut diſpergerem in nationibus, & diſſeminarem eos in regionibus, eo quod juſtificationes meas non fecerant, & præcepta mea repulerant, & ſabbata mea violaverant, & poſt cogitationes patrum ſuorum erant oculi ipſorum. Et ego dedi eis præcepta non bona, & juſtificationes, in quibus non vivent in eis. Et polluam eos in muneribus eorum, cum pertranſibo, ut omne adaperiens vulvam aboleam:*

Και ὁτι δια τας ἁμαρτιας του λαυ ὑμων, και δια τας εἰδωλολατριας, ἀλλ᾽ ὐ δια το ἐνδεης εἰναι των τοιουτων προσφορων, ἐνετειλατο ὁμοιως ταυτα γινεσθαι. ἀκυσατε πως περι τυτων λεγει δια Αμως ἑνος των δωδεκα, βοων, ὐαι οἱ ἐπιθυμυντες την ἡμεραν του κυριυ. ἱνα τι αὐτη ὑμιν ἡ ἡμερα του κυριυ; και αὐτη ἐςι σκοτος και ὐ φως. ὁν τροπον ὁταν ἐκφυγῃ ἀνθρωπος ἐκ προσωπυ τυ λεοντος, και συναντησῃ αὐτῳ ἡ ἀρκτος, και εἰσπηδησῃ εἰς τον οἰκον αὐτυ· και ἀπερεισηται τας χειρας αὐτυ ἐπι τον τοιχον, και δακῃ αὐτον ὁ ὀφις. ὐχι σκοτος ἡ ἡμερα τυ κυριυ και ὐ φως, και γνοφος ὐκ ἐχων φεγγος αὐτοις; μεμισηκα, ἀπωσμαι τας ἑορτας ὑμων, και ὐ μη ὀσφρανθω ἐν ταις πανηγυρεσιν ὑμων· διοτι ἐαν ἐνεγκητε μοι τα ὁλοκαυτωματα και τας θυσιας ὑμων, ὐ προσδεξομαι αὐτα, και σωτηριυ ἐπιφανειας ὑμων ὐκ ἐπιβλεψομαι. ἀποςησον ἀπ᾽ ἐμυ πληθος ᾠδων συ και ψαλμων· ὀργανων συ ὐκ ἀκουσομαι. και κυλισθησεται ὡς ὑδωρ κριμα, και ἡ δικαιοσυνη ὡς χειμαρρυς ἀβατος. μη σφαγια και θυσιας προσηνεγκατε μοι ἐν τῃ ἐρημῳ, οἰκος Ισραηλ; λεγει κυριος. και ἀνελαβετε την σκηνην του Μολοχ, και το ἀςρον τυ Θευ ὑμων Ραφαν, τυς τυπυς οὑς ἐποιησατε ἑαυτοις; και μετοικιω ὑμας ἐπεκεινα Δαμασκου, λεγει κυριος, ὁ Θεος ὁ παντοκρατωρ ὀνομα αὐτῳ· ὐαι οἱ κατασπαταλωντες Σιων, και τοις πεποιθοσιν ἐπι το ὀρος Σαμαρειας· οἱ ὠνομασμενοι ἐπι τοις ἀρχηγοις ἀπετρυγησαν ἀρχας ἐθνων· εἰσηλθον ἑαυτοις οἰκος Ισραηλ. διαβητε παντες εἰς Χαλαννη, και ἰδετε, και πορευθητε ἐκειθεν εἰς Αμαθ την μεγαλην, και καταβητε ἐκειθεν εἰς Γεθ των ἀλλοφυλων, τας κρατιςας ἐκ πασων των βασιλειων τυτων, εἰ πλειονα ἐςι τα ὁρια αὐτων των ὁριων ὑμων. οἱ ἐρχομενοι εἰς ἡμεραν πονηραν, οἱ ἐγγιζοντες, και ἐφαπτομενοι σαββατων ψευδων· οἱ κοιμωμενοι ἐπι κλινων ἐλεφαντινων, και κατασπαταλωντες ἐπι ταις ςρωμναις αὐτων· οἱ ἐσθιοντες ἀρνας ἐκ ποιμνιων, και μοσχαρια ἐκ μεσυ βυκολιων γαλαθηνα· οἱ ἐπικροτυντες προς την φωνην των ὀργανων. ὡς ἑςωτα ἐλογισαντο, και οὐχ ὡς φευγοντα· οἱ πινοντες

22. Atque ut perſpiciatis, propter peccata populi veſtri & ſimulacrorum cultus, præcepiſſe illum ſimiliter, ut dona offerrentur, non autem quod iis indigeret; audite quid de his dicat per Amos unum ex duodecim clamans: *Væ deſiderantibus diem Domini. Ut quid hæc vobis dies Domini? Et ea eſt tenebræ, & non lux. Quomodo cum fugiat homo a facie leonis, & obviam ei fiat urſus, & introeat in domum ſuam, & innitatur manibus ſuis ſuper parietem, & mordeat eum coluber. Nonne tenebræ dies Domini, & non lux, & caligo non habens ſplendorem illis? Odio habui, repuli feſtivitates veſtras, & non olfaciam in conventibus veſtris. Quia ſi obtuleritis mihi holocauſta, & ſacrificia veſtra; non ſuſcipiam, & ſalutaris apparitiones veſtras non reſpiciam. Aufer a me multitudinem carminum tuorum & pſalmorum: organa tua non audiam. Et volvetur ſicut aqua judicium, & juſtitia ſicut torrens non vadoſus. Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi in ſolitudine domus Iſrael? Dicit Dominus. Et aſſumpſiſtis tabernaculum Moloch & ſidus Dei veſtri Remphan, figuras quas feciſtis vobis. Et transferam vos trans Damaſcum, dicit Dominus: Deus omnipotens nomen ei. Væ iis qui in deliciis verſantur in Sion; & qui confidunt in monte Samariæ. Qui nominati ſunt in ducibus, vindemiarunt primitias gentium: ingreſſi ſunt ſibi ipſis domus Iſrael. Tranſite omnes in Chalanen, & videte: ite inde in Amath magnam, & deſcendite inde in Geth alienigenarum, optima ex omnibus regnis his: ſi ampliores ſunt termini eorum terminis veſtris. Venientes in diem malum, appropinquantes, & tangentes ſabbata mendacia, dormientes in lectis eburneis, affluentes deliciis in ſtratis ſuis: qui edunt agnos de gregibus, & lactentes vitulos de medio armentorum: qui applaudunt ad vocem organorum: quaſi ſtantia putaverunt, & non quaſi fugientia. Qui bibunt phialis vinum, & primis unguentis unguntur, & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph. Quapropter nunc captivi erunt in primo ordine optimatum alio tranſeuntium,*

ἐν φιαλαις οἰνον, και τα πρωτα μυρα χριομενοι, και οὐκ ἐπασχον οὐδεν ἐπι τη συντριβη του Ιωσηφ. δια τυτο νυν αἰχμαλωτοι ἐσονται ἀπ' ἀρχης δυναςων των ἀποικιζομενων, και μεταςραφησεται οἰκημα κακυργων, και ἐξαρθησεται χρεμετισμος ἱππων ἐξ Εφραϊμ· και παλιν δια Ιερεμιυ· συναγαγετε τα κρεα ὑμων και τας θυσιας, και φαγετε· ὁτι ὐτε περι θυσιων ἠ σπονδων ἐνετειλαμην τοις πατρασιν ὑμων, ᾗ ἡμερα ἐπελαβομην της χειρος ἀυτων, ἐξαγαγειν ἀυτυς ἐκ γης Αἰγυπτυ. και παλιν δια Δαβιδ ἐν τεσσαρακοςῳ ἐνατῳ ψαλμῳ, ὑτως ἐφη· Θεος θεων κυριος ἐλαλησε, και ἐκαλεσε την γην ἀπο ἀνατολων ἡλιυ μεχρι δυσμων. ἐκ Σιων ἡ ἐυπρεπεια της ὡραιοτητος ἀυτυ ὁ Θεος ἐμφανως ἡξει· ὁ Θεος ἡμων, και ὐ παρασιωπησεται. πυρ ἐνωπιον ἀυτυ καυθησεται, και κυκλῳ ἀυτυ καταιγις σφοδρα. προσκαλεσεται τον ὐρανον ἀνω και την γην, τυ διακριναι τον λαον ἀυτυ. συναγαγετε ἀυτῳ τυς ὁσιυς ἀυτυ, τυς διατιθεμενυς την διαθηκην ἀυτυ ἐπι θυσιαις. και ἀναγγελυσιν οἱ ὐρανοι την δικαιοσυνην ἀυτυ, ὁτι ὁ Θεος κριτης ἐςιν. ἀκυσον λαος μυ, και λαλησω σοι Ισραηλ, και διαμαρτυρυμαι σοι· ὁ Θεος ὁ Θεος συ εἰμι ἐγω. ὐκ ἐπι ταις θυσιαις συ ἐλεγξω σε· τα δε ὁλοκαυτωματα συ ἐνωπιον μυ ἐςι διαπαντος. ὐ δεξομαι ἐκ τυ οἰκυ συ μοσχυς, ὐδε ἐκ των ποιμνιων συ χιμαρυς· ὁτι ἐμα ἐςι παντα τα θηρια του ἀγρυ, κτηνη ἐν τοις ὀρεσι και βοες· ἐγνωκα παντα τα πετεινα τυ ὐρανυ, και ὡραιοτης ἀγρυ μετ' ἐμυ ἐςιν. ἐαν πεινασω, ὐ μη σοι εἰπω· ἐμη γαρ ἐςιν ἡ οἰκυμενη και το πληρωμα ἀυτης. μη φαγυμαι κρεα ταυρων, ἠ αἱμα τραγων πιωμαι, θυσον τῳ Θεῳ θυσιαν αἰνεσεως, και ἀποδος τῳ ὑψιςῳ τας ἐυχας συ, και ἐπικαλεσαι με ἐν ἡμερα θλιψεως, και ἐξελυμαι σε, και δοξασεις με. τῳ δε ἁμαρτωλῷ εἰπεν ὁ Θεος· ἱνα τι συ ἐκδιηγῃ τα δικαιωματα μυ, και ἀναλαμβανεις την διαθηκην μυ δια ςοματος συ· συ δε ἐμισησας παιδειαν και ἐξεβαλες τυς λογυς μυ εἰς τα ὀπισω; εἰ ἐθεωρεις κλεπτην, συνετρεχες ἀυτῳ· και μετα μοιχυ την μεριδα συ ἐτιθεις. το ςομα συ ἐπλεονασε κακιαν, και ἡ γλωσσα

συ

um, & transmutabitur domicilium maleficorum: & tolle-r hinnitus equorum ex Ephraim. Ac rursus per Jere-iam: *Congregate carnes vestras & victimas; & come-ite. Quia non de victimis & libationibus præcepi patri-us vestris, quo die apprehendi manum eorum ut educerem os de terra Ægypti.* Et rursum per Davidem in qua-ragesimo nono Psalmo sic loquutus est: *Deus deorum Dominus loquutus est, & vocavit terram a solis ortu usque ad occasum: ex Sion species decoris ejus. Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida. Advoca-bit cælum sursum & terram discernere populum suum. Congregate illi sanctos ejus, qui disponunt testamentum ejus super sacrificia: & annuntiabunt cæli justitiam ejus, quo-niam Deus judex est. Audi populus meus, & loquar tibi: Israel, & testificabor tibi. Deus Deus tuus ego sum. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in con-spectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ sunt omnes bestiæ agri, pecora in montibus & boves. Cognovi omnia volatilia cœli: & species agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo ejus. Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hir-corum potabo? Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testa-mentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adultero portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia: & lingua tua concinnabat dolositatem. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris; & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. Hæc fe-cisti, & tacui: suspicatus es me iniquitate tibi fore similem. Arguam te, & statuam contra faciem tuam peccata tua. Intelligite utique hæc qui obliviscimini* Deum: *ne quando*

ra-

σε περιεπλεκε διολιοτητας. καθημενος κατα τε αδελφε σε κατελαλεις, και κατα τε υιε της μητρος σε ετιθεις σκανδαλον. ταυτα εποιησας, και εσιγησα· υπελαβες ανομιαν ότι εσομαι σοι όμοιος. ελεγξω σε, και παραστησω κατα προσωπον σε τας αμαρτιας σε. συνετε δη ταυτα επιλανθανομενοι τε Θεε μηποτε αρπαση, και ε μη ή ό ρυομενος. θυσια αινεσεως δοξασει με, και εκει όδος ή δειξω αυτω το σωτηριον με. ετε εν θυσιας παρ ύμων λαμβανει, ετε ώς ενδεης την αρχην ενετειλατο ποιειν, αλλα δια τας αμαρτιας ύμων. και γαρ τον ναον τον εν Ιερεσαλημ επικληθεντα, εχ' ώς ενδεης ών, ώμολογησεν οικον αυτε ή αυλην, αλλ' όπως και κατα τετο προσεχοντες αυτω, μη ειδωλολατρεητε. και ότι τετο εστι, Ησαϊας λεγει· ποιον οικον ωκοδομησατε μοι; λεγει κυριος. ό ερανος μοι θρονος, και ή γη ύποποδιον των ποδων με.

Εαν δε ταυτα ετως μη όμολογησωμεν, συμβησεται ύμιν εις ατοπα εμπιπτειν νοηματα, ώς τε αυτε Θεε μη όντος τε κατα τον Ενωχ και τες αλλες παντας, οί μητε περιτομην την κατα σαρκα εχοντες, μητε σαββατα εφυλαξαν, μητε δε τα αλλα, Μωσεως εντειλαμενε ταυτα ποιειν· ή τα αυτα αυτων δικαια μη αει παν γενος ανθρωπων βεβεληθαι πρασσειν· άπερ γελοια και ανόητα όμολογειν φαινεται. δι' αιτιαν δε την των αμαρτωλων ανθρωπων, τον αυτον όντα αει ταυτα και τα τοιαυτα εντεταλθαι όμολογειν, και φιλανθρωπον, και προγνωστην, και ανενδεη, και δικαιον, και αγαθον αποφαινειν εστιν. επει ει μη ταυτα ετως εχει, αποκριναθε μοι, ώ ανδρες, περι των ζητεμενων τετων ό τι φρονειτε. και μηδεν μηδενος αποκριναμενε, δια ταυτα σοι, ώ Τρυφων, και τοις βελομενοις προσηλυτοις γενεθαι, κηρυξω εγω θειον λογον, όν παρ εκεινε ήκεσα τε ανδρος. όρατε ότι τα σοιχεια εκ αργει, εδε σαββατιζει; μεινατε ώς γεγενηθε. ει γαρ προ τε Αβρααμ εκ ήν χρεια περιτομης, εδε προ Μωϋσεως σαββατισμε και έορτων και προσφορων, εδε νυν, μετα τον κατα την βελην τε Θ.ε διχα αμαρτιας της απο γενες τε Αβρααμ παρθενε γεννηθεντα υιον Θεε

Ιη-

rapiat, & non sit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare meum. Itaque sacrificia nec a vobis recipit, neque ut iis indigens ab initio fieri præcepit, sed propter peccata vestra. Nam & ipsum templum, quod Jerosolymitanum dicitur, non ut eo indigens domum suam vel aulam appellavit: sed ut saltem ibi in eum intenti simulacra ne coleretis. Rem ita esse patet ex his Esaiæ verbis: *Qualem domum ædificastis mihi, dicit Dominus? Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum.*

23. Quod si hæc profiteri nolimus, evenit nobis ut in absurdas incidamus cogitationes, quasi non idem Deus fuerit temporibus Henoch & aliorum omnium, qui nec circumcisionem carnis habuere, nec sabbata & alia ejusmodi observarunt, quippe cum a Mose instituta fuerint; vel non eamdem justitiam ab omni semper hominum genere observari voluerit; quæ profecto profiteri ridiculum & stultum esse liquet. Sed eum, qui semper idem est, hæc & alia ejusmodi propter peccatores profiteri præscripsisse, & perhumanum illum, & præscium, & nullius rei egenum, & justum & bonum pronuntiare est. Quod si hæc ita se non habent: respondete mihi, o viri, his de rebus, de quibus quærimus, quid sentiatis. Nemine respondente, Tibi ergo, Trypho, & iis qui proselyti esse voluerint, divinam doctrinam, quam ex illo viro audivi, prædicabo. Videtis ut elementa nec otientur, nec sabbata agant? Manete ut nati estis. Sic enim nec ante Abraham circumcisione, nec ante Moysen sabbato, feriis & muneribus opus erat; neque etiam similiter opus est, postquam secundum voluntatem

Ιησυν Χριϛον, ὁμοιως ἐϛι χρ ια. και γαρ ἀυτος ὁ Αβρααμ ἐν ἀκροβυϛιᾳ ὠν, δια την πιϛιν ἡν ἐπιϛευσε τῳ Θεῳ, ἐδικαιωθη και ἐυλογηθη, ὡς ἡ γραφη σημαινει· την δε περιτομην ἐις σημειον, ἀλλ' ὐκ ἐις δικαιοσυνην ἐλαβε, ὡς και αἱ γραφαι και τα πραγματα ἀναγκαζει ἡμας ὁμολογειν. ὡϛε δικαιως ἐιρητο περι ἐκεινυ τυ λαυ, ὁτι ἐξολοθρευθησεται ἡ ψυχη ἐκεινη ἐκ τυ γενυς ἀυτης, ἡ ὐ περιτμηθησεται τῃ ἡμερᾳ τῃ ὀγδοῃ. και το μη δυνασθαι δε το θηλυ γενος την σαρκικην περιτομην λαμβανειν, δεικνυσιν ὁτι ἐις σημειον ἡ περιτομη αὑτη δεδοται, ἀλλ' ὐχ ὡς ἐργον δικαιοσυνης. τα γαρ δικαια και ἐναρετα ἁπαντα ὁμοιως και τας θηλειας δυνασθαι φυλασσειν ὁ Θεος ἐποιησεν· ἀλλα σχημα μεν το της σαρκο; ἑτερον και ἑτερον ὁρωμεν γεγενημενον ἀῤῥενος και θηλειας· δια δε τυτο ὐδε δικαιον ὐδε ἀδικον ὐδετερον ἀυτων ἐπιϛαμεθα, ἀλλα δι ἐυσεβειαν και δικαιοσυνην.

Και τυτο μεν ὐν δυνατον ἠν ἡμιν ἐπιδειξαι, ὦ ἀνδρες, ἐλεγον ὁτι ἡ ἡμερα ἡ ὀγδοη μυϛηριον τι ἐιχε κηρυσσομενον δια τυτων ὑπο τυ Θευ μαλλον της ἑβδομης. ἀλλ' ἱνα τανυν μη ἐπ' ἀλλυς ἐκτρεπεσθαι λογυς δοκω, συνετε, βοω, ὁτι το αἱμα της περιτομης ἐκεινης κατηργηται, και αἱματι σωτηριῳ πεπιϛευκαμεν· ἀλλη διαθηκη τα νυν, και ἀλλυς ἐξηλθεν ἐκ Σιων νομος. Ιησυς Χριϛος παντας τυς βυλομενυς περιτεμνει, ὡσπερ ἀνωθεν ἐκυρυσσετο, πετριναις μαχαιραις, ἱνα γενηται ἐθνος δικαιον, λαος φυλασσων πιϛιν, ἀντιλαμβανομενος ἀληθειας, και φυλασσων ἐιρηνην. δευτε συν ἐμοι παντες οἱ φοβυμενοι τον Θεον, οἱ θελοντες τα ἀγαθα Ιερυσαλημ ἰδειν. δευτε πορευθωμεν τῳ φωτι κυριυ· ἀνηκε γαρ τον λαον ἀυτυ τον οἰκον Ιακωβ. δευτε παντα τα ἐθνη, συναχθωμεν ἐις Ιερυσαλημ την μηκετι πολεμυμενην δια τας ἀνομιας των λαων. ἐμφανης γαρ ἐγενηθην τοις ἐμε μη ζητυσιν· ἑυρεθην τοις ἐμε μη ἐπερωτωσι, βοᾳ δια Ησαϊυ, ἐιπα, ἰδυ ἐιμι, ἐθνεσιν οἱ ὐκ ἐπεκαλεσαντο μυ το ὀνομα· ἐξεπετασα τας χειρας μυ ὁλην την ἡμεραν ἐπι λαον ἀπειθυντα και ἀντιλεγοντα,

τας

Patris absque peccato ex virgine ab Abraham oriunda genitus est Filius Dei Jesus Christus. Nam & ipse Abraham, cum in præputio esset, propter fidem, qua credidit Deo, justificatus & benedictus est, ut Scriptura demonstrat. Circumcisionem autem in signum, non ad justitiam accepit, ut Scripturæ & res ipsæ nos cogunt confiteri. Quocirca jure de populo illo dictum est animam, quæ octavo die non circumcidetur, ex genere suo exterminatum iri. Nam quod genus muliebre circumcisionem accipere non potest, id argumento est in signum datam esse, non ut opus justitiæ. Sic enim Deus mulieres fecit, ut quæ justitiam & virtutem spectant, ea pariter ipsæ quoque omnia observare possent. Ac speciem quidem carnis aliam maris, aliam feminæ creatam videmus; at neutrum ea causa justum aut injustum esse perspicimus, sed propter pietatem & justitiam.

24. Atque illud quidem vobis poteram, dixi; viri, demonstrare, diem octavum, potius quam septimum, aliquid mysterii habuisse, quod per hæc a Deo promulgatum sit. Sed ne nunc in alios sermones digredi videar; intelligite quod clamo: Sanguis circumcisionis illius obsolevit, sanguini salutari credidimus: aliud nunc fœdus, alia ex Sion exivit lex. Jesus Christus omnes, qui voluerint, circumcidit, ut olim prædicatum fuit, cultris lapideis, ut fiat gens justa, populus servans fidem, retinens veritatis, custodiens pacem. Adeste mihi omnes, qui timetis Deum, qui bona Jerusalem videre cupitis. Venite, accedamus ad lucem Domini: liberavit enim populum suum, domum Jacob. Venite omnes gentes. Conveniamus in Jerusalem, quæ non amplius expugnatur propter peccata populorum. *Manifestatus enim sum his, qui me non quærunt; inventus eis, qui me non interrogant*, clamat per Esaiam, *Dixit, Ecce ego adsum, gentibus quæ non invocaverunt nomen meum. Expandi manus meas tota die ad populum*

τοις πορευομενοις ὁδῳ ϰ καλη, ἀλλα ὀπισω των ἁμαρτιων αὐτων. λαος ὁ παροξυνων με ἐναντιον μυ.

Συν ἡμιν και κληρονομησαι βυλησονται καν ὀλιγον τοπον ἑτοι οἱ δικαιϰντες ἑαυτϰς, και λεγοντες εἰναι τεκνα Αβρααμ, ὡς δια τϰ Ησαϊϰ βοᾳ το ἁγιον πνευμα, ὡς ἀπο προσωπϰ αὐτων λεγων ταδε· ἐπιςρεψον ἐκ τϰ ϰρανϰ, και ἰδε ἐκ τϰ οἰκϰ τϰ ἁγιϰ σϰ και δοξης. πϰ δη ἐςιν ὁ ζηλος σϰ και ἡ ἰσχυς; πϰ ἐςι το πληθος τϰ ἐλεϰς σϰ, ὁτι ἠνεσχϰ ἡμων κυριε; συ γαρ ἡμων εἰ πατηρ, ὁτι Αβρααμ ϰκ ἐγνω ἡμας, και Ιςραηλ ϰκ ἀπεγνω ἡμας. ἀλλα συ κυριε πατηρ ἡμων ῥυσαι ἡμας, ἀπ' ἀρχης το ὀνομα σϰ ἐφ' ἡμας ἐςι. τι ἐπλανησας ἡμας κυριε ἀπο της ὁδϰ σϰ; ἐσκληρυνας ἡμων την καρδιαν του μη φοβεισθαι σε; ἐπιςρεψον δια τϰς δϰλϰς σϰ, δια τας φυλας της κληρονομιας σϰ, ἱνα μικρον κληρονομησωμεν τϰ ὀρϰς τϰ ἁγιϰ σϰ. ἐγενομεθα ὡς το ἀπ' ἀρχης, ὁτε ϰκ ἠρξας ἡμων, ϰδε ἐπεκληθη το ὀνομα σϰ ἐφ' ἡμας. ἐαν ἀνοιξῃς τον οὐρανον, τρομος ληψεται ἀπο σου ὀρη, και τακησονται ὡς ἀπο πυρος κηρος τηκεται. και κατακαυσει πυρ τϰς ὑπεναντιϰς, και φανερον ἐςαι το ὀνομα σϰ ἐν τοις ὑπεναντιοις· ἀπο προσωπϰ σϰ ἐθνη ταραχθησονται. ὁταν ποιῃς τα ἐνδοξα, τρομος ληψεται ἀπο σου ὀρη. ἀπο τϰ αἰωνος οὐκ ἠκουσαμεν, οὐδε οἱ ὀφθαλμοι ἡμων εἰδον Θεον πλην σου· και τα ἐργα σϰ ἁ ποιησεις τοις μεταvοουσιν ἐλεον· συναντησεται τοις ποιουσι το δικαιον, και των ὁδων σϰ μνησθησονται. ἰδου συ ὠργισθης, και ἡμεις ἡμαρτομεν. δια τϰτο ἐπλανηθημεν και ἐγενομεθα ἀκαθαρτοι παντες, και ὡς ῥακος ἀποκαθημενης πασα ἡ δικαιοσυνη ἡμων· και ἐξερρυημεν ὡς φυλλα δια τας ἀνομιας ἡμων· ϰτως ἀνεμος οἰσει ἡμας· και ϰκ ἐςιν ὁ ἐπικαλϰμενος το ὀνομα σϰ, και ὁ μνησθεις ἀντιλαβεσθαι σϰ, ὁτι ἀπεςρεψας το προσωπον σϰ ἀφ' ἡμων, και παρεδωκας ἡμας δια τας ἁμαρτιας ἡμων. και νυν ἐπιςρεψον κυριε, ὁτι λαος σϰ παντες ἡμεις. ἡ πολις τϰ ἁγιϰ σϰ ἐγενηθη ἐρημος, Σιων ὡς ἐρημος ἐγενηθη, Ιερϰσαλημ εἰς καταραν ὁ οἰκος, το ἁγιον ἡμων, και ἡ δοξα ἡν εὐλογησαν οἱ πατε-

τε-

incredulum, & contradicentem, qui ambulabant in via non bona, sed post peccata sua. Populus est qui exacerbat me in conspectu meo.

25. Nobiscum vel paululum loci etiam hæreditate accipere isti cupient, qui seipsos justificant, seque filios Abrahæ esse dicunt: quemadmodum per Esaiam clamat Spiritus sanctus, velut ex persona eorum sic loquens: *Convertere de cœlo, & vide de domo sanctuarii tui, & gloriæ. Ubi est zelus tuus, & fortitudo? Ubi est multitudo misericordiæ tuæ, quia sustinuisti nos Domine. Tu enim es pater noster: quia Abraham non cognovit nos, & Israel non cognovit nos. Sed tu, Domine pater noster, libera nos: a principio nomen tuum super nos est. Quare seduxisti nos Domine de via tua? Indurasti corda nostra, ne timeremus te? Convertere propter servos tuos, propter tribus hæreditatis tuæ: ut modicum hæreditate accipiamus de monte sancto suo. Facti sumus quasi a principio; cum non dominareris nostri, neque invocatum esset nomen tuum super nos. Si aperueris cœlum; tremor apprehendet ex te montes: & liquescent, sicut cera a facie ignis liquescit: & comburet ignis adversarios, & manifestum erit nomen tuum in adversariis: a facie tua gentes turbabuntur. Cum feceris gloriosa, tremor apprehendet ex te montes. A sæculo non audivimus: neque oculi nostri viderunt Deum præter te, & opera tua, quæ facies, nempe pœnitentiam agentibus, misericordiam. Occurret facientibus justitiam: & viarum tuarum recordabuntur. Ecce tu iratus es: & nos peccavimus. Idcirco erravimus, & facti sumus quasi immundi omnes, & ut pannus sedentis omnis justitia nostra. Et defluximus quasi folia propter iniquitates nostras, sic ventus auferet nos: & non est qui invocet nomen tuum, & qui recordatus apprehendat te: quoniam avertisti faciem tuam a nobis, & tradidisti nos propter peccata nostra. Etiam nunc convertere Domine, quia populus tuus omnes nos: civitas sancti tui facta est deserta: Sion quasi solitudo facta est: Jerusalem in maledictionem, domus, sanctuarium no-*

τερες ἡμων, ἐγενηθη πυρικαυςος, και παντα τα ἐ
δοξα συνεπεσε, και ἐπι τυτοις ἀνεσχυ κυριε και ἐ
σας, και ἐταπεινωσας ἡμας σφοδρα.

Και ὁ Τρυφων, τι ὑν ἐςιν ὁ λεγεις; ὁτι ὑδει
κληρονομησει ἐν τῳ ὀρει τῳ ἁγιῳ τυ Θευ ὑδεν;

Κἀγω, ὑ τυτο, φημι, ἀλλ' οἱ τον Χριςον δια
και διωκοντες, και μη μετανουντες, ὑ κληρονομη
τῳ ὀρει τῳ ἁγιῳ ὑδεν· τα δε ἐθνη τα πιςευσα
ἀυτον, και μετανοησαντα ἐφ' οἷς ἡμαρτον, ἀυτοι
νομησυσι μετα των πατριαρχων και των προφητ
των δικαιων ὁσοι ἀπο Ιακωβ γεγεννηνται, εἰ και μ
βατιζυσι, μηδε περιτεμνονται, μηδε τας ἑορτ
λασσυσι, παντως κληρονομησυσι την ἁγιαν του Θ
ρονομιαν. λεγει γαρ ὁ Θεος δια Ησαϊυ οὑτως· ἐ
ριος ὁ Θεος ἐκαλεσα σε ἐν δικαιοσυνῃ, και κρατη
χειρος συ, και ἰσχυσω σε, και ἐδωκα σε εἰς δι
γενυς, εἰς φως ἐθνων, ἀνοιξαι ὀφθαλμους τυφλων
γαγειν ἐκ δεσμων πεπεδημενυς, και ἐξ οἰκυ φυλα
θημενυς ἐν σκοτει. και παλιν, ἐξαρατε συσσεισμο
ἐθνη. ἰδου γαρ κυριος ἐποιησεν ἀκυςον ἑως ἐσχα
γης. εἱπατε ταις θυγατρασι Σιων, ἰδου σοι ὁ
παραγεγονεν ἀπεχων τον ἑαυτυ μισθον, και το ἐργ
προσωπυ ἀυτυ, και καλεσει ἀυτον λαον ἁγιον λε
μενον ὑπο κυριυ· συ δε κληθησῃ ἐπιζητυμενη πολ
οὐ καταλελειμμενη. τις οὑτος ὁ παραγινομενος ἐξ
ἐρυθημα ἱματιων ἀυτου ἐκ Βοσορ; οὑτος ὡραιος ἐν
ἀναβαινων βια μετα ἰσχυος. ἐγω διαλεγομαι δι
νην και κρισιν σωτηριυ. δια τι συ ἐρυθρα τα ἱμ
και τα ἐνδυματα συ ὡς ἀπο πατητου ληνου;
καταπεπατημενης. ληνον ἐπατησα μονωτατος, κ
ἐθνων ὑκ ἐςιν ἀνηρ μετ' ἐμυ. και κατεπατησα ἀ
θυμῳ, και κατεθλασα ἀυτυς ὡς γην, και κατηγ
αἷμα ἀυτων εἰς γην. ἡμερα γαρ ἀνταποδοσεως ἠλ
τοις, και ἐνιαυτος λυτρωσεως παρεςι. και ἐπεβλ

nostrum, & gloria, cui benedixerunt patres nostri, facta est igni combusta: & omnes gloriosæ gentes simul irruerunt. Et super his sustinuisti Domine, & tacuisti, & humiliasti nos valde.

Ac Trypho: Quid est quod ais? neminem nostrum hæreditate quidquam accepturum esse in monte sancto Dei?

26. Et ego: Non hoc dico: verum, qui Christum persequuti sunt & persequuntur, atque pœnitentiam non agunt, nullam capient in monte sancto hæreditatem. Gentes autem quæ in illum crediderint & pœnitentiam egerint a peccatis, ipsæ hæreditatem habebunt cum Patriarchis & Prophetis, & justis quicumque a Jacobo prognati sunt, etiamsi sabbata non servent, neque circumcidantur, neque dies festos celebrent. Omnino sanctam Dei hæreditatem adibunt. Deus enim per Esaiam ita loquitur: *Ego Dominus Deus vocavi te in justitia: & tenebo dexteram tuam, & confortabo te: & dedi te in testamentum generis, in lucem gentium, ad aperiendum oculos cæcorum, ad educendum de vinculis vinctos, & de domo carceris sedentes in tenebris.* Et iterum: *Levate signum in gentes: Ecce enim Dominus fecit auditum usque ad extremum terræ. Dicite filiabus Sion: Ecce tibi salvator venit, habens mercedem suam, & opus a facie sua: & vocabit eum populum sanctum, redemtum a Domino. Tu autem vocaberis requisita civitas, & non derelicta. Quis est iste qui venit de Edom, rubor vestium ejus de Bosor? Iste formosus in stola, ascendens violenter cum fortitudine? Ego loquor justitiam & judicium salutaris. Quare rubra sunt vestimenta tua, & indumenta tua veluti a torculari calcato: uvæ calcatæ plenus? Torcular unus ipse & solus calcavi, & de gentibus non est vir mecum: & conculcavi eos in furore: & contregi eos, quasi terram: & deduxi sanguinem eorum in terram. Dies enim retributionis venit eis: & annus redemtionis adest. Et aspexi: & non erat auxiliator: &*

ἐκ ἦν βοηθος, και προσενοησα και ἐδεις ἀντελαβετο. και ἐῤῥυσατο ὁ βραχιων και ὁ θυμος με ἐπεστη, και κατεπατησα αὐτες ἐν τη ὀργη με, και κατηγαγον το αἱμα αὐτων εἰς γην.

Και ὁ Τρυφων, δια τι ἁπερ βελει ἐκλεγομενος ἀπο των προφητικων λογων λεγεις· ἁ δε διαῤῥηδην κελευει σαββατιζειν, ἐ μεμνηται; δια γαρ Ησαϊε ἐτως εἰρηται· ἐαν ἀποςρεψης τον ποδα σε ἀπο των σαββατων, τε μη ποιειν τα θεληματα σε ἐν τη ἡμερα τη ἁγια, και καλεσης τα σαββατα τρυφερα ἁγια τε Θεε σε, ἐκ ἀρης τον ποδα σε ἐπ' ἐργον, ἐδε μη λαλησης λογον ἐκ τε ςοματος σε· και ἐση πεποιθως ἐπι κυριον, και ἀναβιβασει σε ἐπι τα ἀγαθα της γης, και ψωμιει σε την κληρονομιαν Ιακωβ τε πατρος σε· το γαρ ςομα κυριε ἐλαλησε ταυτα.

Καγω, ἐχ' ὡς ἐναντιεμενων μοι των τοιετων προφητειων, ὠ φιλοι, παρελιπον αὐτας, ἀλλα ὡς ὑμων νενοηκοτων και νοεντων, ὁτι κἀν δια παντων των προφητων κελευη ὑμιν τα αὐτα ποιειν, ἁ και δια Μωϋσεως ἐκελευσε, δια το σκληροκαρδιον ὑμων και ἀχαριςον εἰς αὐτον ἀει τα αὐτα βοα, ἱνα κἀν ἐτως ποτε μετανοησαντες εὐαρεςητε αὐτῳ, και μητε τα τεκνα ὑμων τοις δαιμονιοις θυητε; μητε κοινωνοι κλεπτων, και φιλεντες δωρα, και διωκοντες ἀνταποδομα, ὀρφανοις ἐ κρινοντες, και κρισει χηρας ἐ προσεχοντες, ἀλλ' ἐδε πληρεις τας χειρας αἱματος. και γαρ αἱ θυγατερες Σιων ἐπορευθησαν ἐν ὑψηλῳ τραχηλῳ, και ἐν νευμασιν ὀφθαλμων ἁμα παιζεσαι και συρεσαι τες χιτωνας. και παντες γαρ ἐξεκλιναν, βοᾳ, παντες ἀρα ἠχρειωθησαν. ἐκ ἐςιν ὁ συνιων, ἐκ ἐςιν ἑως ἑνος. ταις γλωσσαις αὐτων ἐδολιεσαν, ταφος ἀνεῳγμενος ὁ λαρυγξ αὐτων· ἰος ἀσπιδων ὑπο τα χειλη αὐτων, συντριμμα και ταλαιπωρια ἐν ταις ὁδοις αὐτων, και ὁδον εἰρηνης ἐκ ἐγνωσαν. ὡςε ὃν τροπον την ἀρχην δια τας κακιας ὑμων ταυτα ἐνετειλατο, ὁμοιως δια την ἐν τετοις ὑπομονην, μαλλον δε ἐπιτασιν, δια των εἰς ἀναμνησιν αὐτε και γνωσιν ὑμας καλει. ὑμεις δε, λαος σκληροκαρδιος και ἀσυνετος, και τυφλος και χωλος, και υἱοι οἷς

ἐς

consideravi, & nullus præbebat auxilium. Et eruit brachium, & furor meus advenit: & conculcavi eos in ira mea, & deduxi in terram sanguinem eorum.

27. Hic Trypho: Cur quæ placent ex propheticis sermonibus selecta recitas: quæ vero nominatim sabbatum observare jubent, eorum non meministi? Sic enim per Esaiam dictum est: *Si averteris pedem tuum in sabbatis, ut non facias voluntates tuas in die sancto, & vocaveris sabbata delicata sancta Dei tui, si non moveris pedem tuum ad opus, nec loquutus fueris verbum ex ore tuo: & Domino confides, & perducet te ad bona terræ, & pascet te hæreditate Jacob Patris tui. Os enim Domini hæc loquutum est.*

Tum ego: Non quod mihi adversentur ejusmodi prophetiæ, eas, amici, prætermisi; sed quod intellexeritis & intelligatis, etiamsi Deus vobis per omnes Prophetas eadem præcipiat facienda, quæ & per Moysen præcepit; idcirco eadem illum semper clamare, propter duritiam cordis vestri, & ingrati in illum animi vitium, ut hoc saltem modo pœnitentiam aliquando agentes ei placeatis; nec filios vestros dæmoniis immoletis, nec furum participes sitis, diligentes munera, persequentes retributionem, pupillis non judicantes, & judicio viduæ animum non advertentes; denique ut nec manus plenas sanguine habeatis. *Nam & filiæ Sion extento ingressæ sunt collo, & nutibus oculorum colludentes, & tunicas trahentes. Omnes enim declinaverunt*, clamat Scriptura, *omnes certe inutiles facti sunt: non est qui intelligat, non est usque ad unum. Linguis suis dolose egerunt: sepulchrum patens guttur eorum, venenum aspidum sub labiis eorum: contritio & calamitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt.* Quemadmodum ergo hæc ab initio propter nequitiam vestram præscripserat; sic etiam propter vestram in ea perseverantiam, vel potius animi intentionem, per eadem vos Deus ad recordationem sui & cognitionem vocat.

ἐϛι πιϛις ἐν αὐτοις, ὡς αὐτος λεγει, ἐϛε τοις χειλεσιν αὐτον μονον τιμωντες, τη δε καρδια πορρω αὐτου ὀντες, ἰδιας διδασκαλιας και μη τα ἐκεινου διδασκοντες, ἐπει, εἰπατε μοι, τους ἀρχιερεις ἁμαρτανειν τοις σαββασι προσφεροντας τας προσφορας ἐβουλετο ὁ Θεος; ἢ τους περιτεμνομενους και περιτεμνοντας τη ἡμερᾳ των σαββατων, κελευων τη ἡμερᾳ τη ὀγδοη ἐκ παντος περιτεμνεσθαι τους γεννηθεντας ὁμοιως, κἂν ᾖ ἡμερα των σαββατων; ἢ οὐκ ἠδυνατο προ μιας ἡμερας, ἢ μετα μιαν ἡμεραν του σαββατου ἐνεργειν τους γεννωμενους, εἰ ἠπιϛατο κακον εἶναι ἐν τοις σαββασιν; ἢ και τους προ Μωϋσεως και Αβρααμ ὠνομασμενους δικαιους και εὐαρεϛους αὐτῳ γενομενους, μητε την ἀκροβυϛιαν περιτετμημενους, μητε τα σαββατα φυλαξαντας, δια τι οὐκ ἐδιδασκε ταυτα ποιειν;

Και ὁ Τρυφων· και προτερον ἀκηκοαμεν σου τουτο προβαλλοντος, και ἐπεϛησαμεν· ἀξιον γαρ, ὡς ἀληθως εἰπειν, ἐπιϛασεως, και ὁ μοι τοις πολλοις δοκει λεγειν, ὁτι ἐδοξεν αὐτῳ. τουτο γαρ ἐϛι προφασις ἀει τοις μη δυναμενοις ἀποκρινασθαι προς το ζητουμενον.

Κἀγω, ἐπειδη ἀπο τε των γραφων και των πραγματων, τας τε ἀποδειξεις και τας ὁμιλιας ποιουμαι, ἐλεγον, μη ὑπερτιθεσθε, μηδε διϛαζετε πιϛευσαι τῳ ἀπεριτμητῳ ἐμοι. βραχυς οὗτος ὑμιν περιλειπεται προσηλυσεως χρονος· ἐαν φθασῃ ὁ Χριϛος ἐλθειν, ματην μετανοησετε, ματην κλαυσετε· οὐ γαρ εἰσακουσεται ὑμων. νεωσατε ἑαυτοις νεωματα, Ιερεμιας τῳ λαῳ κεκραγε· και μη σπειρετε ἐπ᾽ ἀκανθας· περιτεμνετε τῳ κυριῳ, και περιτεμνεσθε την ἀκροβυϛιαν της καρδιας ὑμων. μη οὖν εἰς ἀκανθας σπειρετε και ἀνηροτον χωριον, ὁθεν ὑμιν καρπος οὐκ ἐϛι. γνωτε τον Χριϛον, και ἰδου νεος καλη, καλη και πιων ἐν ταις καρδιαις ὑμων· ἰδου γαρ ἡμεραι ἐρχονται, λεγει κυριος· και ἐπισκεψομαι ἐπι παντας περιτετμημενους ἀκροβυϛιας αὐτων· ἐπ᾽ Αἰγυπτον και ἐπι Ιουδαν, και ἐπι Εδωμ, και ἐπι υἱους Μωαβ· ὁτι παντα τα ἐθνη ἀπεριτμητα, και πας οἰ-

Vos autem populus duri cordis & insipiens, & cæcus & claudus, & filii quibus non est fides in ipsis, quemadmodum ipse ait, labiis tantum illum honorantes; corde autem longe ab eo remoti, propriam vestram, non illius doctrinam docentes. Siquidem, dicite mihi, voluitne Deus pontifices peccare, dum sabbatis munera offerunt; aut eos qui circumciduntur & circumcidunt die sabbati, dum jubet omnino die octavo natos pueros pariter circumcidi, etiamsi dies sabbati fuerit? An non poterat uno ante vel post sabbatum die natos pueros circumcidere, si id nefas esse die sabbati ducebat? Aut qui justi ante Moysen & Abraham appellati sunt, eique accepti exstitere, cum nec circumcisi essent præputio, nec sabbata observarent, cur eos hæc facere non docebat?

28. Ad hæc Trypho: Jam ex te audivimus, cum id proponeres, & animum advertimus; digna enim res est, ut vere dicam, animadversione. Neque idem mihi, quod multis, dicendum videtur, ita illi visum esse; hoc enim semper effugium est iis, qui rei quæsitæ respondere non possunt.

Hic ego: Quandoquidem ex Scripturis & ex ipsis rebus demonstrandi & differendi rationem deduco, aiebam; ne differatis, neve dubitetis mihi, homini incircumciso, credere. Breve enim hoc vobis relinquitur ad nos accedendi tempus. Si Christus venire occupaverit, frustra vos pœnitebit, frustra plorabitis; neque enim vos exaudiet. *Novate vobis novalia*, clamat populo Jeremias, *& nolite serere super spinas. Circumcidimini Domino, & circumcidite præputia cordis vestri.* Ne ergo feratis super spinas, & terram non aratam ex qua fructus vobis non est. Cognoscite Christum: & ecce novale pulchrum, pulchrum & pingue in cordibus vestris. *Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus, & visitabo super omnes, qui circumcisi sunt præputia sua; super Ægyptum & super Judam, &* su-

οἶκος Ισραηλ. ἀπεριτμητος καρδιας ἀυτων. ὁρατε ὡς ἐ ταυτην την περιτομην την εἰς σημειον δοθεισαν ὁ Θεος θελει; ἐδε γαρ Αἰγυπτιοις χρησιμος, ἐδε τοις υἱοις Μωαβ, ουδε τοις υἱοις Εδωμ. ἀλλα κἀν Σκυθης ἠ τις, ἠ Περσης, ἐχει δε την του Θεε γνωσιν και του Χριςου ἀυτου, και φυλασσει τα αἰωνια δικαια, περιτετμηται την καλην και ὀφελιμον περιτομην, και φιλος ἐςι τῳ Θεῳ, και ἐπι τοις δωροις ἀυτου και ταις προσφοραις χαιρει. παρεξω δε ὑμιν, ἀνδρες φιλοι, και ἀυτεργηματα του Θεου, ὁποτε προς τον λαον εἰπε δια Μαλαχιε ἑνος των δωδεκα προφητων. ἐςι δε ταυτα· οὐκ ἐςι θελημα με ἐν ὑμιν, λεγει κυριος· και τας θυσιας ὑμων οὐ προσδεχομαι ἐκ των χειρων ὑμων· διοτι ἀπο ἀνατολης ἡλιε ἑως δυσμων το ὀνομα με δεδοξαςαι ἐν τοις ἐθνεσι, και ἐν παντι τοπῳ θυσια προσφερεται τῳ ὀνοματι με, θυσια καθαρα· ὁτι τιμαται το ὀνομα με ἐν τοις ἐθνεσι, λεγει κυριος· ὑμεις δε βεβηλουτε ἀυτο. και δια τε Δαβιδ ἐφη, λαος ὁν οὐκ ἐγνων, ἐδουλευσε μοι, εἰς ἀκοην ὠτιε ὑπηκεσε με.

Δοξασωμεν τον Θεον ἁμα τα ἐθνη συνελθοντα, ὁτι και ἡμας ἐπεσκεψατο. δοξασωμεν ἀυτον δια του βασιλεως της δοξης, δια των κυριε του δυναμεων. ἐυδοκησε γαρ και εἰς τα ἐθνη, και τας θυσιας, ἡδιον παρ ἡμων ἠ παρ ὑμων λαμβανει. τις ἐν ἐτι μοι περιτομης λογος ὑπο τε Θεε μαρτυρηθεντι· τις ἐκεινε τε βαπτισματος χρεια ἁγιῳ πνευματι βεβαπτισμενῳ; ταυτα οἶμαι λεγων πεισειν και τες βραχυν νεν κεκτημενες. ἐ γαρ ὑπ' ἐμε συνεσκευασμενοι εἰσιν οἱ λογοι, ἐδε τεχνη ἀνθρωπινη κεκαλλωπισμενοι ἀλλα τετες Δαβιδ μεν ἐψαλλεν, Ησαΐας δε ἐυηγγελιζετο, Ζαχαριας δε ἐκηρυξε, Μωϋσης δε ἀνεγραψεν. ἐπιγινωσκεις ἀυτες Τρυφων; ἐν τοις ὑμετεροις ἀποκεινται γραμμασι, μαλλον δε ἐχ ὑμετεροις, ἀλλ' ἡμετεροις. ἡμεις γαρ ἀυτοις πειθομεθα· ὑμεις δε, ἀναγινωσκοντες, ἐ νοειτε τον ἐν ἀυτοις νεν. μη ἐν ἀχθεσθε, μηδε ὀνειδιζετε ἡμιν την τε σωματος ἀκροβυςιαν, ἡν ἀυ-

τος

iper Edom, & super filios Moab. Quia omnes gentes in-rcumcisæ, & omnis domus Israel incircumcisa cordibus suis. 'idetis ut Deus hanc circumcisionem in signum datam :spuat? Neque enim Ægyptiis prodest, nec filiis Ioab, nec filiis Edom. At etiamsi quis Scytha sit ut Persa, modo habeat Dei cognitionem & Christi jus, ac æterna jura custodiat, circumcisus præclara : utili circumcisione, ac Deo amicus est, ejusque ona & munera Deo grata sunt. Proferam vobis, Amici, ipsius etiam Dei verba, cum populum per Malachiam, unum ex duodecim Prophetis, alloquu-us est. Sic autem se habent: *Non est voluntas mea in vobis, dicit Dominus, & sacrificia vestra non suscipio de manibus vestris: propterea quod ab ortu solis usque ad occa-um nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni co sacrificium offertur nomini meo & sacrificium purum: uia honoratur nomen meum in gentibus, dicit Dominus, os autem illud profanatis.* Et per Davidem ait: *Popu-us quem non cognovi servivit mihi: in auditu auris obedi-vit mihi.*

29. Glorificemus Deum una congregatæ gentes, uod nos quoque inviserit. Glorificemus eum per :egem gloriæ, per Dominum virtutum. Beneplaci-um est enim illi etiam super gentes, ac victimas a obis accipit libentius, quam a vobis. Quid igitur ihi adhuc opus est circumcisione, qui Dei testimo-io comprobatus sum? Quis usus hujus baptismatis, ui Spiritu sancto baptizatus sum? Videor mihi hæc differens iis etiam, qui parum intelligentia præditi int, persuasurus. Neque enim hæc verba a me omposita sunt, aut humana arte exornata; sed ea avid psallendo cecinit, Esaias evangelizavit, Za-harias promulgavit, Moyses scripsit. Agnoscis ea, 'rypho? Consignata sunt literis vestris, vel potius on vestris, sed nostris. Nos enim iis adhæremus: os autem legendo sententiam non perspicitis. Ne

sit

τος ὁ Θεος ἔπλασε· μηδὲ ὅτι θερμον πινομεν ἐν τοις σαβ-
βασι, δεινον ἡγεισθε· ἐπειδὴ και ὁ Θεος την αὐτην διοικη-
σιν του κοσμου ὁμοιως και ἐν ταυτῃ τῃ ἡμερᾳ πεποιηται
καθαπερ και ἐν ταις ἀλλαις ἁπασαις· και οἱ ἀρχιερε[ις]
τας προσφορας, καθα και ταις ἀλλαις ἡμεραις, και ἐ[ν]
ταυτῃ κεκελευσμενοι ἦσαν ποιεισθαι· και οἱ τοσουτοι δι-
καιοι, μηδεν τουτων των νομιμων πραξαντες, [illegible]μεμαρτυ-
ρηνται ὑπο του Θεου αὐτου.

Ἀλλα τῃ αὐτων κακιᾳ ἐγκαλειτε, ὅτι και συκοφαν-
τεισθαι δυνατος ἐστιν ὁ Θεος ὑπο των νυν μη ἐχοντων, ὡ[ς]
τα αὐτα δικαια μη παντας ἀει διδαξας. πολλοις γα[ρ]
ἀνθρωποις ἀλογα και οὐκ ἀξια Θεου τα τοιαυτα διδαγ-
ματα ἐδοξεν εἰναι, μη λαβουσι χαριν του γνωναι, ὅτι το[ν]
λαον ὑμων πονηρευομενον, και ἐν νοσῳ ψυχικῃ ὑπαρχοντα
εἰς ἐπιστροφην, και μετανοιαν του πατρος κεκληκε, κα[ι]
αἰωνιος ἐστι μετα τον Μωϋσεως θανατον προελθουσα ἡ προ-
φητεια. και δια του ψαλμου τουτο εἰρηται ὦ ἀνδρες, κα[ι]
ὅτι γλυκυτερα ὑπερ μελι και κηριον ὁμολογουμεν αὐτα ο[ἱ]
σοφισθεντες ἀπ' αὐτων, ἐκ του και μεχρι θανατου ἀνεξαρ-
νητους ἡμας γινεσθαι του ὀνοματος αὐτου, φαινεται. ὅτι δ[ε]
και αἰτουμεν αὐτον οἱ πιστευοντες εἰς αὐτον, ἱνα ἀπο των
ἀλλοτριων, τουτεστιν ἀπο των πονηρων και πλανων πνευ-
ματων συντηρησῃ ἡμας, ἀπο προσωπου ἑνος των εἰς αὐτο[ν]
πιστευοντων σχηματοποιησας ὁ λογος της προφητειας λε-
γει, πασι φανερον ἐστιν. ἀπο γαρ των δαιμονιων, ἁ ἐστι
ἀλλοτρια της θεοσεβειας του Θεου, οἱς παλαι προσεκυνου-
μεν, τον Θεον ἀει δια Ιησου Χριστου συντηρηθηναι παρακα-
λουμεν, ἱνα μετα το ἐπιστρεψαι προς Θεον δι' αὐτου, ἀμω-
μοι ὠμεν. βοηθον γαρ ἐκεινον και λυτρωτην καλουμεν· [ὁυ]
και την του ὀνοματος ἰσχυν και τα δαιμονια τρεμει, κα[ι]
σημερον ἐξορκιζομενα κατα του ὀνοματος Ιησου Χριστου τ[ου]
σταυρωθεντος ἐπι Ποντιου Πιλατου, του γενομενου ἐπιτροπ[ου]
της Ιουδαιας, ὑποτασσεται· ὡς και ἐκ τουτου πασι φανερο[ν]
εἰναι ὅτι ὁ πατηρ αὐτου τοσαυτην ἐδωκεν αὐτῳ δυναμιν·

ὡστε

ſit igitur vobis moleſtum, nec in probri loco nobis objiciatis corporis præputium, quod Deus ipſe formavit: neque etiam quod calidam ſabbatis bibamus, grande piaculum exiſtimetis: ſiquidem Deus mundum perinde hoc etiam die ac cæteris omnibus gubernat: Pontifices quoque, ut cæteris diebus, ita etiam iſto juſſi ſunt muneribus offerendis operari: denique tot juſti homines, cum nullum ex his legis inſtitutis obſervaſſent, ipſius Dei teſtimonio comprobati fuere.

30. Sed nequitiæ veſtræ adſcribite, quod etiam calumniis Deus appeti poſſit ab hominibus mente captis, quaſi non eamdem ſemper omnes juſtitiam docuerit. Hæc enim inſtituta a ratione aliena nec Deo digna multis viſa ſunt, qui gratiam intelligendi non acceperunt populum veſtrum improbe agentem, ac animæ morbo laborantem his legibus ad converſionem & pœnitentiam ſpiritus vocatum fuiſſe, ac æternam eſſe illam prophetiam, quæ poſt Moſis mortem prodiit. Atque id quidem per Pſalmum dictum fuit, o viri. Hæc autem (judicia Domini) nobis, quibus ſapientiam præſtiterunt, dulciora ſuper mel & favum videri ex eo perſpicitur, quod ne morte quidem propoſita adducamur, ut nomen ejus abnegemus. Illud etiam manifeſtum omnibus eſt nos, qui in eum credimus, ab eo petere, ut *ab alienis*, id eſt, a nefariis & fallacibus ſpiritibus nos cuſtodiat, quemadmodum prophetiæ ſermo ex perſona unius eorum, qui in illum credunt, figurate declarat. Nam ut a dæmoniis ſervemus, quæ a Dei cultu aliena ſunt, quæque olim adorabamus, Deum ſemper per Jeſum Chriſtum obſecramus, ut poſtquam per eum ad Deum converſi fuimus, intaminati ſimus. Adjutorem enim & redemtorem eum vocamus: cujus quidem vel nominis potentiam dæmonia ipſa perhorreſcunt; ac hodie per nomen Jeſu Chriſti, qui ſub Pontio Pilato Judææ præſide crucifixus fuit, adjurata ſubjiciuntur. Ex

quo

ὡςε και τα δαιμονια ὑποτασσεσθαι τῳ ὀνοματι αὐτε και τῃ τε γενομενε παθες αὐτε οἰκονομιᾳ.

Εἰ δὲ τῃ τε παθες αὐτε οἰκονομιᾳ τοσαυτη δυναμ δεικνυται παρακολεθησασα και παρακολεθετα, πο: ἡ ἐν τῃ ἐνδοξῳ γινομενῃ αὐτε παρεσιᾳ; ὡς υἱος γαρ ἀ θρωπε ἐπανω νεφελων ἐλευσεται, ὡς Δανιηλ ἐμηνυσε ἀγγελων συν αὐτῳ ἀφικνεμενων. εἰσι δὲ οἱ λογοι ἑτοι ἐθεωρεν ἑως ὁτε θρονοι ἐτεθησαν. και ὁ παλαιος ἡμερα ἐκαθητο, ἐχων περιβολην ὡσει χιονα λευκην, και το τρ χωμα της κεφαλης αὐτε ὡσει ἐριον καθαρον. ὁ θρονος αὐ του ὡσει φλοξ πυρος, οἱ τροχοι αὐτε πυρ φλεγον. ποτα μος πυρος εἱλκεν ἐκπορευομενος ἐκ προσωπε αὐτου. χι λιαι χιλιαδες ἐλειτεργεν αὐτῳ, και μυριαι μυριαδες παρειςηκεισαν αὐτῳ. βιβλοι ἀνεῳχθησαν, και κριτηριο ἐκαθισεν. ἐθεωρεν τοτε την φωνην των μεγαλων λογων ὧν το κερας λαλει· και ἀπετυμπανισθη το θηριον, κα ἀπωλετο το σωμα αὐτου, και ἐδοθη εἰς καυσιν πυρος και τα λοιπα θηρια μετεςαθη της ἀρχης αὐτων, κα χρονος ζωης τοις θηριοις ἐδοθη ἑως καιρε και χρονε ἐθεωρεν ἐν ὁραματι της νυκτος, και ἰδε μετα των νεφε λων του ἐρανε ὡς υἱος ἀνθρωπε ἐρχομενος· και ἠλθεν ἑω του παλαιε των ἡμερων, και παρην ἐνωπιον αὐτου· κα οἱ παρεςηκοτες προσηγαγον αὐτον· και ἐδοθη αὐτῳ ἐξε σια και τιμη βασιλικη, και παντα τα ἐθνη της γης κατι γενη, και πασα δοξα λατρευεσα. και ἡ ἐξεσια αὐτου ἐξεσια αἰωνιος, ἡτις ἐ μη ἀρθῃ· και ἡ βασιλεια αὐτου μη φθαρῃ. και ἐφριξε το πνευμα με ἐν τῃ ἑξει με. και α ὁρασεις της κεφαλης με ἐταρασσον με. και προσηλθον προ ἑνα των ἑςωτων, και την ἀκριβειαν ἐζητεν παρ᾽ αὐτο ὑπερ παντων τετων. ἀποκριθεις δὲ λεγει μοι, και τη κρισιν των λογων ἐδηλωσε μοι· ταυτα τα θηρια τα με γαλα, εἰσι τεσσαρες βασιλειαι, αἱ ἀπολενται ἀπο τη γης, και ἐ παραληψονται την βασιλειαν ἑως αἰωνος, κα ἑως του αἰωνος των αἰωνων. τοτε ἠθελον ἐξακριβωσασθαι ὑπερ του τεταρτε θηριε του καταφθειροντος παντα κα

ὑπερ-

uo omnibus patet tantam ei datam a Patre potestatem, ut nomini ejus & passionis dispensationi etiam dæmonia subjiciantur.

31. Quod si potentiam, quæ ejus passionis dispensationem consequuta est & consequitur, tantam esse demonstratur; quanta tandem ea futura est in glorioso ejus adventu? Veniet enim tamquam filius hominis ex altis nubibus, ut Daniel declaravit, angelis cum eo advenientibus. Sunt autem hæc verba Danielis: *Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, habens operimentum veluti candidam nivem, & cæsaries capiti ejus, quasi lana munda: thronus ejus quasi flamma ignis: rotæ ejus ignis urens. Fluvius ignis volvebatur, profluens a facie ejus. Mille millia deserviebant ei: & dena millia denum millium assistebant ei. Libri aperti sunt, & judicium sedit. Aspiciebam super vocem sermonum grandium, quos cornu loquebatur, & distenta est bestia, & interiit corpus ejus, & data est in combustionem ignis. Et a reliquis etiam bestiis translatus est principatus earum, & tempus vitæ bestiis concessum usque ad certum diem & tempus. Aspiciebam in visione noctis: & ecce cum nubibus cæli, quasi filius hominis veniens, & usque ad antiquum dierum pervenit. Et aderat in conspectu ejus; & qui assistebant adduxerunt eum: Et data est ei potestas & dignitas regia, & gentes terræ per genera sua omnes & omnis gloria serviens. Et potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus non interibit. Et horruit spiritus meus in habitu meo, & visiones capitis mei conturbabant me. Et accessi ad unum assistentium, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Respondens autem ille dixit, & judicium sermonum declaravit mihi: Hæ bestiæ magnæ, quatuor sunt regna, quæ disperibunt a terra, & non suscipient regnum usque in sæculum, & usque in sæculum sæculorum. Tunc accurate exquirere volui de quarta bestia, corrumpente omnia, & terribili admodum, cujus dentes ferrei, & ungues ejus ænei, comedente &*

ὑπερφοβυ, και οἱ ὀδοντες ἀυτου σιδηροι, και οἱ ὀνυχ αὐτου χαλκοι· ἐσθιον και λεπτυνον, και τα ἐπιλοιπ αὐτου τοις ποσι κατεπατει· και περι των δεκα κερατι αὐτου ἐπι της κεφαλης, και ἐκ του ἑνος τυ προσφυε το και ἐξεπεσον ἐκ των προτερων δι' αὐτου τρια, και το κερ ἐκεινο εἶχεν ὀφθαλμυς και ςομα λαλυν μεγαλα· και προσοψις αὐτου ὑπερεφερε τα ἀλλα. και κατενοων το κ ρας ἐκεινο πολεμον συνιςαμενον προς τυς ἁγιυς, και τρ πυμενον αὐτυς, ἑως του ἐλθειν τον παλαιον ἡμερων· κ την κρισιν ἐδωκε τοις ἁγιοις του ὑψιςυ· και ὁ καιρος ἐνεςη και το βασιλειον κατεσχον ἁγιοι ὑψιςυ. και ἐρρεθη μ περι του τεταρτυ θηριυ· βασιλεια τεταρτη ἐςαι ἐπι τ γης, ἡτις διοισει παρα πασας τας βασιλειας ταυτα και καταφαγεται πασαν την γην, και ἀναςατωσει αὐτη και καταλεανει αὐτην. και τα δεκα κερατα, δεκα β σιλεις ἀναςησονται μετ' αὐτυς· και ὑτος διοισει κα ὑπερ τυς πρωτυς, και τρεις βασιλεις ταπεινωσει, κ ῥηματα προς τον ὑψιςον λαλησει, και ἑτερυς ἁγιυς το ὑψιςυ καταςρεψει, και προσδεξεται ἀλλοιωσαι καιρ και χρονυς· και παραδοθησεται εἰς χειρας αὐτυ ἑως κα ρυ και καιρων, και ἡμισυ καιρυ. και ἡ κρισις ἐκαθισε. και τη ἀρχην μεταςησυσι τυ ἀφανισαι και τυ ἀπολεσαι ἑως τελυς και ἡ βασιλεια, και ἡ ἐξυσια, και ἡ μεγαλειοτης των τοπω των ὑπο τον ὐρανον βασιλειων, ἐδοθη λαῳ ἁγιῳ ὑψιςυ βασιλευσαι βασιλειαν αἰωνιον· και πασαι ἐξυσιαι. ὑπο ταγησονται αὐτῳ, και πειθαρχησυσιν αὐτῳ. ἑως ὡδε το τε λος του λογυ. ἐγω Δανιηλ ἐκςασει περιειχομην σφοδρα, κα ἡ λεξις διηνεγκεν ἐμοι, και το ῥημα ἐν τῃ καρδιᾳ μυ ἐτηρησα.

Και ὁ Τρυφων, παυσαμενυ μυ, εἰπεν· ὠ ἀνθρωπε αὑται ἡμας αἱ γραφαι και τοιαυται ἐνδοξον και μεγαν ἀναμενειν τον παρα τυ παλαιυ των ἡμερων, ὡς υἱον ἀν-θρωπυ, παραλαμβανοντα την αἰωνιον βασιλειαν ἀναγ-καζυσιν. ὑτος δε ὁ ὑμετερος λεγομενος Χριςος, ἀτιμος και ἀδοξος γεγονεν, ὡς και τῃ ἐσχατῃ καταρᾳ τῃ ἐν τῳ νομῳ τυ Θευ περιβεβλησθαι· ἐςαυρωθη γαρ.

Κἀγω προς αὐτον· εἰ μεν, ὠ ἀνδρες, μη ἀπο των

γρα-

imminuente, & reliqua pedibus suis conculcante: & de decem cornibus ejus in capite, & de uno quod succrevit, per quod ex prioribus tria protrusa sunt. Et cornu illud habebat oculos & os loquens grandia: & aspectus ejus excellebat alia. Et animadvertebam cornu illud bellum movere in sanctos, & fundere eos; donec venit antiquus dierum, & judicium dedit sanctis Excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti Altissimi. Et dictum mihi est de quarta bestia: Regnum quartum erit in terra, quod longe superabit omnia regna, & devorabit universam terram, & devastabit atque delebit eam. Et decem cornua, decem reges consurgent, & alius post eos, atque is malis superabit priores, & tres reges humiliabit, & verba in Altissimum loquetur, & cæteros sanctos Altissimi evertet, & sumet sibi ut alteret dies & tempora. Et tradentur in manus ejus usque ad tempus & tempora, & dimidium temporis. Et judicium sedit, & principatum transferent, ut aboleant & disperdant usque in finem. Et regnum, & potestas, & amplitudo locorum regnorum quæ sub cœlo sunt, data est populo sancto Altissimi, ut regnent regno sempiterno: potestates omnes subjicientur & obedient ei. Huc usque finis verbi. Ego Daniel exstasi circumdabar valde, & sermo in me immutatus est, & verbum in corde meo servavi.

32. Hic Trypho, quiescente me: Istæ nos, inquit, & aliæ ejusmodi Scripturæ, gloriosum cogunt & magnum exspectare eum, qui regnum æternum ab antiquo dierum, tamquam filius hominis, accipit. Vester autem ille Christus, quem ita vocatis, inhonoratus & inglorius fuit, ita ut etiam in extremam illam, quæ in lege Dei sancitur, exsecrationem incurreret. Est enim in crucem actus.

Tum ego ad illum: Si Scripturæ, quas jam recitavi, non *ejus speciem* ingloriam fore & genus inenar-

γραφων ὧν προανιςορησα, το εἰδος αὐτȣ ἀδοξον, και γενος αὐτȣ ἀδιηγητον, και ἀντι τȣ θανατȣ αὐτȣ πλȣσιȣς θανατωθησεσθαι, και, τῳ μωλωπι αὐτȣ ἡμ ἰαθημεν, και ὡς προβατον ἀχθησεσθαι ἐλεγετο, δυο παρȣσιας αὐτȣ γενησεσθαι ἐξηγησαμην, μιαν μ ἡ ἐξεκεντηθη ὑφ' ὑμων, δευτεραν δε ὁτε ἐπιγνωσεσθε ὁν ἐξεκεντησατε, και κοψονται αἱ φυλαι ὑμων, φυλη π φυλην, αἱ γυναικες κατ' ἰδιαν, και οἱ ἀνδρες κατ' ἰδι ἀσαφη και ἀπορα ἐδοκουν λεγειν. νυν δε δια παντων λογων ἀπο των παρ' ὑμιν ἁγιων και προφητικων γρα τας πασας ἀποδειξεις ποιȣμαι, ἐλπιζων τινα ἐξ ὑμ δυνασθαι εὑρεθηναι ἐκ τȣ κατα χαριν την ἀπο τȣ κυ σαβαωθ περιλειφθεντος εἰς την αἰωνιον σωτηριαν. ἱνα και σαφεςερον ὑμιν το ζητȣμενον νυν γενηται, ἐρω ὑ και ἀλλȣς λογȣς τȣς εἰρημενȣς δια Δαβιδ τȣ μακα ἐξ ὧν και κυριον τον Χριςον ὑπο του ἁγιȣ προφητικȣ πν ματος λεγομενον νοησετε, και τον κυριον παντων πατ ἀναγοντα αὐτον ἀπο της γης, και καθιζοντα αὐτο δεξια αὐτȣ, ἑως ἀν θη τȣς ἐχθρȣς ὑποποδιον των π δων αὐτȣ· ὁπερ γινεται ἐξοτȣ εἰς τον ȣ̓ρανον ἀνεληφθη με το ἐκ νεκρων ἀναςηναι, ὁ ἡμετερος κυριος Ιησȣς Χριςο των χρονων συμπληρȣμενων, και τȣ βλασφημα και το μηρα εἰς τον ὑψιςον μελλοντος λαλειν ἠδη ἐπι θυραις τος, καιρον και καιρȣς και ἡμισυ καιρȣ διακαθεξειν Δανι μηνυει. και ὑμεις ἀγνοȣντες ποσον χρονον διακατεχ μελλει, ἀλλο ἡγεισθε. τον γαρ καιρον ἑκατον ετη ἐξηγ σθε λεγεσθαι. εἰ δε τȣτο ἐςιν, εἰς το ἐλαχιςον τον ἀνομιας ἀνθρωπον τριακοσια πεντηκοντα ἐτη βασιλευσ δει, ἱνα το εἰρημενον ὑπο του ἁγιȣ Δανιηλ, και καιρȣ δυο μονȣς καιρȣς λεγεσθαι ἀριθμησωμεν. και ταυτα παντα ἁ ἐλεγον, ἐν παρεκβασεσι λεγω προς ὑμας, ἠδη ποτε πεισθεντες τῳ εἰρημενῳ καθ' ὑμων ὑπο τȣ Θε ὁτι υἱοι ἀσυνετοι ἐςε, και το, δια τȣτο ἰδȣ προσθη τȣ μεταθειναι τον λαον τȣτον, και μεταθησω αὐτȣς, ἀφελω την σοφιαν των σοφων, και την συνεσιν των συνετ αὐτων κρυψω, παυσησθε και ἑαυτȣς και τȣς ὑμων ἀκȣοντ πλα-

narrabile dicerent, ac pro morte ejus divites morte affectum iri, nosque ejus livore sanatum, ac ipsum tamquam ovem abductum iri; si non exposuissem duplicem illius adventum, alterum in quo punctus est a vobis, alterum in quo agnoscetis in quem pupugistis, & plangent tribus vestræ, tribus ad tribum, mulieres seorsum, & viri seorsum; obscura & incerta dicere viderer. Nunc vero in omni sermone ex sanctis apud vos & propheticis Scripturis omnem demonstrandi rationem instituo, sperans vestrum aliquem ex eo reperiri posse semine, quod per gratiam Domini Sabaoth reliquum ad salutem æternam factum est. Itaque ut & clarius vobis id, quod quærimus, fiat, afferam alia etiam verba a beato illo viro Davide pronuntiata: ex quibus Christum intelligetis a sancto prophetico Spiritu Dominum etiam vocari, & a Patre omnium Domino e terris revocari, & ad ipsius dextram collocari, donec Pater ponat inimicos scabellum pedum ejus. Quod quidem jam inde fit ex quo in cælum ascendit redivivus ex mortuis Dominus noster Jesus Christus, currentibus ad finem temporibus, jamque eo pro foribus adstante, qui impia & nefanda in Altissimum loquuturus est; quem quidem tempus & tempora & dimidium temporis dominaturum Daniel declarat. Vos autem ignari quam sit permansurus diu, aliud existimatis. *Tempus* enim centum annos interpretamini. Quod quidem si ita est, hominem iniquitatis trecentos ad minimum & quinquaginta annos regnare oportet, ut id quod a sancto Daniele dictum est, *& tempora*, pro duobus tantum temporibus numeremus. Hæc autem omnia digrediens a proposito vobis dixi, ut tandem aliquando fidem habentes iis, quæ in vos a Deo dicuntur, nempe vos esse filios insipientes, item his verbis: *Propterea apponam ut transferam populum hunc, & transferam eos: & auferam sapientiam sapientum & intelligentiam intelli-*

πλανωντες, και παρ' ἡμων μανθανοντες των σοφισθεντων ἀπο της του Χριστου χαριτος. εἰσιν οὖν και οἱ λογοι οἱ δια Δαβιδ λεχθεντες οὗτοι· εἶπεν ὁ κυριος τῳ κυριῳ μου, καθου ἐκ δεξιων μου ἑως ἂν θω τους ἐχθρους σου ὑποποδιον των ποδων σου. ῥαβδον δυναμεως ἐξαποστελει σοι κυριος ἐκ Σιων· και κατακυριευε ἐν μεσῳ των ἐχθρων σου. μετα σου ἡ ἀρχη ἐν ἡμερᾳ της δυναμεως σου, ἐν ταις λαμπροτησι των ἁγιων σου. ἐκ γαστρος προ ἑωσφορου ἐγεννησα σε. ὤμοσε κυριος και οὐ μεταμεληθησεται· συ ἱερευς εἰς τον αἰωνα κατα την ταξιν Μελχισεδεκ. κυριος ἐκ δεξιων σου· συνεθλασεν ἐν ἡμερᾳ ὀργης αὐτου βασιλεις· κρινει ἐν τοις ἐθνεσι, πληρωσει πτωματα. ἐκ χειμαρρου ἐν ὁδῳ πιεται· δια τουτο ὑψωσει κεφαλην.

Και τουτον τον ψαλμον ὅτι εἰς τον Εζεκιαν τον βασιλεα εἰρησθαι ἐξηγεισθαι τολματε, οὐκ ἀγνοω, ἐπειπον· ὅτι δε πεπλανησθε, ἐξ αὐτων των λογων αὐτικα ὑμιν ἀποδειξω. ὤμοσε κυριος και οὐ μεταμεληθησεται, εἰρηται· και, συ ἱερευς εἰς τον αἰωνα κατα την ταξιν Μελχισεδεκ, και τα ἐπαγομενα, και τα προαγοντα. ἱερευς δε ὅτι οὔτε γεγονεν Εζεκιας, οὔτε ἐστιν αἰωνιος ἱερευς του Θεου, οὐδε ὑμεις ἀντειπειν τολμησετε· ὅτι δε περι του ἡμετερου Ιησου εἰρηται και αὐται αἱ φωναι σημαινουσι. τα δε ὦτα ὑμων πεφρακται και αἱ καρδιαι πεπηρωνται. το γαρ ὤμοσε κυριος και οὐ μεταμεληθησεται· συ ἱερευς εἰς τον αἰωνα κατα την ταξιν Μελχισεδεκ· μεθ' ὁρκου ὁ Θεος δια την ἀπιστιαν ὑμων ἀρχιερεα αὐτον κατα την ταξιν Μελχισεδεκ εἶναι ἐδηλωσε· τουτεστιν, ὃν τροπον ὁ Μελχισεδεκ ἱερευς ὑψιστου ὑπο Μωϋσεως ἀναγεγραπται γεγενησθαι, και οὗτος των ἐν ἀκροβυστιᾳ ἱερευς ἦν, και τον ἐν περιτομῃ δεκατας αὐτῳ προσενεγκαντα Αβρααμ εὐλογησεν, οὕτως τον αἰωνιον αὐτου ἱερεα, και κυριον ὑπο του ἁγιου πνευματος καλουμενον, ὁ Θεος των ἐν ἀκροβυστιᾳ γενησεσθαι ἐδηλου· και τους ἐν περιτομῃ προσιοντας αὐτῳ, τουτεστι πιστευοντας αὐτῳ και τας εὐλογιας παρ' αὐτου ζητουντας, και αὐτους προσδεξεται, και εὐλογησει. και ὅτι ταπεινος ἐσται πρωτον

ἀν-

gentium ipsorum occultabo: desinatis & vos ipsos & eos qui vos audiunt, in errorem inducere, & a nobis; quibus Christi gratia sapientiam præstitit, ediscatis. Sic autem se habent verba Davidis: *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion: & tu dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principatus in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum tuorum. Ex utero ante luciferum genui te. Juravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus a dextris tuis: confregit in die iræ suæ reges. Judicabit in nationibus, implebit ruinas. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.*

33. Atque hunc quidem psalmum (sic enim pergebam) non ignoro ita a vobis exponi, ut in Ezechiam dictum esse audeatis dicere. Vos autem errore labi, protinus vobis ex verbis ipsis demonstrabo. Dictum est: *Juravit Dominus & non pœnitebit eum.* Et: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:* & quæ sequuntur, quæquæ præcedunt. Ezechiam autem nec sacerdotem fuisse, nec æternum Dei sacerdotem esse, ne ipsi quidem contra audebitis dicere: id vero de Jesu nostro dictum esse verba ipsa declarant; sed aures vestræ obturatæ & corda excæcata. His enim verbis: *Juravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, jurejurando Deus propter incredulitatem vestram interposito pontificem illum secundum ordinem Melchisedech esse declaravit: hoc est, quemadmodum Melchisedech sacerdos Altissimi fuisse a Moyse scriptus est, isque eorum, qui in præputio, sacerdos erat, ac Abrahamo decimas ipsi in circumcisione offerenti benedixit; sic Deus æternum suum sacerdotem, qui & Dominus a Spiritu sancto vocatus est, eorum, qui in præputio, sacerdotem futurum, & cir-

ἀνθρωπος, εἰτα ὑψωθησεται, τα ἐπι τελει του ψαλμι δηλοι· ἐκ χειμαῤῥȣ γαρ ἐν ὁδῳ πιεται, και ἁμα, δια τȣτο ὑψωσει κεφαλην.

Ετι δε και προς το πεισαι ὑμας ὁτι των γραφων ȣδεν συνηκατε, και ἀλλȣ ψαλμȣ τῳ Δαβιδ ὑπο τȣ ἁγιȣ πνευματος εἰρημενȣ ἀναμνησομαι, ὁν εἰς Σαλομωνα, τον γενομενον και αὐτον βασιλεα ὑμων, εἰρησθαι λεγετε· εἰς δε τον Χριςον ἡμων και αὐτος εἰρηται. ὑμεις δε ἀπο των ὁμωνυμων λεξεων ἑαυτȣς ἐξαπατατε. ὁπȣ γαρ νομος του κυριȣ ἀμωμος εἰρηται, οὐχι τον μετ' ἐκεινον μελλοντα, ἀλλα τον δι Μωϋσεως ἐξηγεισθε, του Θεου βοωντος, καινον νομον και καινην διαθηκην διαθησεσθαι. και ὁπȣ λελεκται ὁ Θεος, το κριμα σȣ τῳ βασιλει δος, ἐπειδη βασιλευ Σαλομων γεγονεν, εἰς αὐτον τον ψαλμον εἰρησθαι φατε των λογων του ψαλμου διαῤῥηδην κηρυσσοντων εἰς το αἰωνιον βασιλεα, τȣτεςιν εἰς τον Χριςον, εἰρησθαι. ὁ γα Χριςος βασιλευς, και ἱερευς, και Θεος, και κυριος, κα ἀγγελος, και ἀνθρωπος, και ἀρχιςρατηγος, και λιθος και παιδιον γεννωμενον, και παθητος γενομενος πρωτον εἰτα εἰς οὐρανον ἀνερχομενος, και παλιν παραγινομενο μετα δοξης, και αἰωνιον την βασιλειαν ἐχων κεκηρυκται ὡς ἀπο πασων των γραφων ἀποδεικνυμι. ἱνα δε και εἰπον νοησητε, τȣς τȣ ψαλμȣ λογȣς λεγω. εἰσι δ' ȣτοι ὁ Θεος, το κριμα σȣ τῳ βασιλει δος, και την δικαιοσυνην σȣ τῳ υἱῳ τȣ βασιλεως, κρινειν τον λαον σȣ ἐν δικαιοσυνῃ και τȣς πτωχȣς σȣ ἐν κρισει. ἀναλαβετω τα ὀρ εἰρηνην τῳ λαῳ, και οἱ βȣνοι δικαιοσυνην. κρινει τȣς πτωχȣς τȣ λαȣ, και σωσει τȣς υἱȣς των πενητων, και ταπεινωσει συκοφαντην, και συμπαραμενει τῳ ἡλιῳ και πρ της σεληνης εἰς γενεας γενεων. καταβησεται ὡς ὑετος ἐπ ποκον, και ὡσει ςαγων ἡ ςαζȣσα ἐπι την γην. ἀνατελε ἐν ταις ἡμεραις αὐτȣ δικαιοσυνη και πληθος εἰρηνης, ἑω ȣ ἀνταναιρεθῃ ἡ σεληνη· και κατακυριευσει ἀπο θαλασ

σης,

circumcisos quoque ipsos ad eum accedentes, id est, in eum credentes, & benedictionem ab eo quærentes susceptorum & illis benedicturum declaravit. Primo autem humilem fore hominem, deinde exaltatum iri in extremo psalmo ostenditur: *De torrente* enim *in via bibet*: & simul: *Propterea exaltabit caput.*

34. Adhuc autem ut vobis persuadeam nihil vos Scripturarum intelligere; alium quoque Psalmum Davidi a Spiritu sancto dictatum commemorabo, quem quidem in Salomonem, qui & ipse Rex vester fuit, dictum esse contenditis: sed is quoque in Christum nostrum editus est. Vos autem ex æquivocis nominibus fucum vobis ipsis facitis. Ubi enim *lex Domini immaculata* dicitur, legem intelligitis non illam quæ post Mosem futura erat, sed eam quæ per ipsum data est, quamvis Deus clamet se novam legem ac novum testamentum instituturum. Et ubi dicitur, *Deus judicium tuum Regi da*; quia rex fuit Salomon, psalmum in eum dictum esse vultis, quamvis psalmi verba diserte declarent eum editum fuisse in æternum Regem, id est, in Christum. Christus enim Rex & Sacerdos & Deus & Dominus & Angelus & homo & dux exercitus, & lapis & puer natus, ac primo perpessioni obnoxius, deinde in cœlum rediens, & rursus cum gloria veniens, ac regnum habens æternum prædicatus est; quemadmodum ex omnibus Scripturis demonstro. Ut autem id quod dico intelligatis, psalmi verba recitabo, quæ sic se habent: *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio. Suscipiant montes pacem populo, & colles justitiam. Judicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem: & permanebit cum sole & ante lunam in generationes generationum. Descendet sicut pluvia in vellus, & sicut stilla destillans super terram. Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna.*

σης, και ἀπο ποταμων ἑως περατων της οἰκȣμενης. ἐνωπιον αὐτȣ προπεσȣνται Αἰθιοπες, και οἱ ἐχθροι αὐτȣ χȣν λειξȣσι. βασιλεις Θαρσεις και νησοι δωρα προσαξȣσι· βασιλεις Αρραβων και Σαββα δωρα προσαξȣσι, και προσκυνησȣσιν αὐτῳ παντες οἱ βασιλεις της γης, και παντα τα ἐθνη δȣλευσȣσιν αὐτῳ· ὁτι ἐρρυσατο πτωχον ἐκ δυναςȣ, και πενητα ᾧ ȣκ ὑπηρχε βοηθος. φεισεται πτωχȣ και πενητος, και ψυχας πενητων σωσει· ἐκ τοκȣ και ἐξ ἀδικιας λυτρωσεται τας ψυχας αὐτων· και ἐντιμον το ὀνομα αὐτȣ ἐνωπιον αὐτων. και ζησεται, και δοθησεται αυτῳ ἐκ τȣ χρυσιȣ της Αρραβιας, και προσευξονται διαπαντος περι αὐτȣ· ὁλην την ἡμεραν ἐυλογησȣσιν αὐτον. και ἐςαι ςηριγμα ἐν τῃ γῃ, ἐπ' ἀκρων των ὀρεων ὑπεραρθησεται· ὑπερ τον Λιβανον ὁ καρπος αὐτȣ, και ἐξανθησȣσιν ἐκ πολεως ὡσει χορτος της γης. ἐςαι το ὀνομα αυτȣ ἐυλογημενον εἰς τȣς αἰωνας. προ τȣ ἡλιȣ διαμενει το ὀνομα αὐτȣ. και ἐνευλογηθησονται ἐν αὐτῳ πασαι αἱ φυλαι της γης, παντα τα ἐθνη μακαριȣσιν αὐτον. ἐυλογητος κυριος ὁ Θεος του Ισραηλ ὁ ποιων θαυμασια μονος, και ἐυλογημενον το ὀνομα της δοξης αὐτȣ εἰς τον αἰωνα, και εἰς τον αἰωνα του αἰωνος. και πληρωθησεται της δοξης αὐτȣ πασα ἡ γη· γενοιτο, γενοιτο. και ἐπι τελει τȣ ψαλμȣ τȣτȣ ȣ͗ ἐφην, γεγραπται, ἐξελιπον οἱ ὑμνοι Δαβιδ υἱȣ Ιεσσαι. και ὁτι μεν βασιλευς ἐγενετο ἐπιφανης και μεγας ὁ Σαλομων, ἐφ' ȣ͗ ὁ οἰκος Ιερȣσαλημ ἐπικληθεις ἀνῳκοδομηθη, ἐπιςαμαι· ὁτι δε ȣδεν των ἐν τῳ ψαλμῳ εἰρημενων συνεβη αὐτῳ, φαινεται. ȣτε γαρ παντες οἱ βασιλεις προσεκυνησαν αὐτῳ, ȣτε μεχρι των περατων της οἰκȣμενης ἐβασιλευσεν, ȣτε οἱ ἐχθροι αὐτȣ ἐμπροσθεν αὐτȣ πεσοντες, χȣν ἐλειξαν· ἀλλα και τολμω λεγειν ἁ γεγραπται ἐν ταις βασιλειαις ὑπ' αὐτȣ πραχθεντα, ὁτι δια γυναικα ἐν Σιδωνι εἰδωλολατρει. ὁπερ ȣκ ὑπομενȣσι πραξαι οἱ ἀπο των ἐθνων δια Ιησȣ τȣ ςαυρωθεντος ἐπιγνοντες τον ποιητην των ὁλων Θεον, ἀλλα πασαν αἰκιαν και τιμωριαν μεχρις ἐσχατȣ θανατȣ ὑπομενȣσι περι τȣ μητε εἰδωλολατρησαι, μητε εἰδωλοθυτα φαγειν.

Και

*Et dominabitur a mari usque ad mare, & a flumini-
usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident
hiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis,
insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona
ucent. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, & omnes
es servient ei: quia liberavit egenum a potente & pau-
m, cui non erat adjutor. Parcet inopi & pauperi,
nimas pauperum salvas faciet. Ex usura & iniquitate
met animas eorum: & honorabile nomen ejus coram illis.
vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & orabunt de ipso
ver: tota die benedicent ei. Et erit firmamentum in
a: super summos montes extolletur: super Libanum
lus ejus: & florebunt de civitate, sicut fœnum terræ.
t nomen ejus benedictum in sæcula: ante solem permane-
nomen ejus. Et benedicentur in ipso omnes tribus ter-
omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus Dominus
s Israel, qui facit mirabilia solus. Et benedictum no-
gloriæ ejus in æternum & in sæculum sæculi: & reple-
r gloria ejus omnis terra: fiat, fiat.* Et in fine hu-
, quem retuli, psalmi scriptum est: *Defecerunt
ni Davidis, filii Jesse.* Ac regem quidem illustrem
nagnum fuisse Salomonem, sub quo templum il-
, quod vocatur Jerosolymitanum, constructum
, haud ignoro: sed nihil ex his, quæ in psalmo
intur, illi contigisse liquet. Nam nec omnes re-
eum adoraverunt, nec usque ad terminos orbis
arum regnavit, nec inimici ejus coram illo caden-
terram linxerunt. Neque etiam dicere verebor,
ab eo facta in libris Regnorum scribuntur, nem-
llum propter mulierem Sidonia simulacra coluisse.
od quidem ut committant, minime adducun-
, qui ex gentibus per Jesum crucifixum cogno-
int creatorem universorum Deum, sed cruciatum
iem & supplicium ad extremam usque mortem per-
nt, ne aut simulacra colant, aut simulacris edant
iolata.

35.

γραφων ὧν προανιστορησα, το εἶδος αὐτου ἄδοξον, και το γενος αὐτου ἀδιηγητον, και ἀντι του θανατου αὐτου τους πλουσιους θανατωθησεσθαι, και, τῳ μωλωπι αὐτου ἡμεις ἰαθημεν, και ὡς προβατον ἀχθησεσθαι ἐλεγετο, και δυο παρουσιας αὐτου γενησεσθαι ἐξηγησαμην, μιαν μεν ἐν ᾗ ἐξεκεντηθη ὑφ' ὑμων, δευτεραν δε ὅτε ἐπιγνωσεσθε εἰς ὃν ἐξεκεντησατε, και κοψονται αἱ φυλαι ὑμων, φυλη προς φυλην, αἱ γυναικες κατ' ἰδιαν, και οἱ ἀνδρες κατ' ἰδιαν, ἀσαφη και ἀπορα ἐδοκουν λεγειν. νυν δε δια παντων των λογων ἀπο των παρ' ὑμιν ἁγιων και προφητικων γραφων τας πασας ἀποδειξεις ποιουμαι, ἐλπιζων τινα ἐξ ὑμων δυνασθαι ευρεθηναι ἐκ του κατα χαριν την ἀπο του κυριου σαβαωθ περιλειφθεντος εἰς την αἰωνιον σωτηριαν. ἵνα ουν και σαφεστερον ὑμιν το ζητουμενον νυν γενηται, ἐρω ὑμιν και ἄλλους λογους τους εἰρημενους δια Δαβιδ του μακαριου, ἐξ ὧν και κυριον τον Χριστον ὑπο του ἁγιου προφητικου πνευματος λεγομενον νοησετε, και τον κυριον παντων πατερα ἀναγοντα αὐτον ἀπο της γης, και καθιζοντα αὐτον ἐν δεξια αὐτου, ἕως ἂν θη τους ἐχθρους ὑποποδιον των ποδων αὐτου· ὅπερ γινεται ἐξοτου εἰς τον οὐρανον ἀνεληφθη μετα το ἐκ νεκρων ἀναστηναι, ὁ ἡμετερος κυριος Ιησους Χριστος, των χρονων συμπληρουμενων, και του βλασφημα και τολμηρα εἰς τον ὕψιστον μελλοντος λαλειν ἤδη ἐπι θυραις ὄντος, καιρον και καιρους και ἥμισυ καιρου διακαθεξειν Δανιηλ μηνυει. και ὑμεις ἀγνοουντες ποσον χρονον διακατεχειν μελλει, ἀλλο ἡγεισθε. τον γαρ καιρον ἑκατον ἔτη ἐξηγεισθε λεγεσθαι. εἰ δε τουτο ἐστιν, εἰς το ἐλαχιστον τον της ἀνομιας ἀνθρωπον τριακοσια πεντηκοντα ἔτη βασιλευσαι δει, ἵνα το εἰρημενον ὑπο του ἁγιου Δανιηλ, και καιρων, δυο μονους καιρους λεγεσθαι ἀριθμησωμεν. και ταυτα δε παντα ἃ ἔλεγον, ἐν παρεκβασεσι λεγω προς ὑμας, ἵνα ἤδη ποτε πεισθεντες τῳ εἰρημενῳ καθ' ὑμων ὑπο του Θεου, ὅτι υἱοι ἀσυνετοι ἐστε, και το, δια τουτο ἰδου προσθησω του μεταθειναι τον λαον τουτον, και μεταθησω αὐτους, και ἀφελω την σοφιαν των σοφων, και την συνεσιν των συνετων αὐτων κρυψω, παυσησθε και ἑαυτους και τους ὑμων ἀκουοντας

πλα-

narrabile dicerent, ac pro morte ejus divites morte affectum iri, nosque ejus livore sanatum, ac ipsum tamquam ovem abductum iri; si non exposuissem duplicem illius adventum, alterum in quo punctus est a vobis, alterum in quo agnoscetis in quem pupugistis, & plangent tribus vestræ, tribus ad tribum, mulieres seorsum, & viri seorsum; obscura & incerta dicere viderer. Nunc vero in omni sermone ex sanctis apud vos & propheticis Scripturis omnem demonstrandi rationem instituo, sperans vestrum aliquem ex eo reperiri posse semine, quod per gratiam Domini Sabaoth reliquum ad salutem æternam factum est. Itaque ut & clarius vobis id, quod quærimus, fiat, afferam alia etiam verba a beato illo viro Davide pronuntiata: ex quibus Christum intelligetis a sancto prophetico Spiritu Dominum etiam vocari, & a Patre omnium Domino e terris revocari, & ad ipsius dextram collocari, donec Pater ponat inimicos scabellum pedum ejus. Quod quidem jam inde fit ex quo in cælum ascendit redivivus ex mortuis Dominus noster Jesus Christus, currentibus ad finem temporibus, jamque eo pro foribus adstante, qui impia & nefanda in Altissimum loquuturus est; quem quidem tempus & tempora & dimidium temporis dominaturum Daniel declarat. Vos autem ignari quam sit permansurus diu, aliud existimatis. *Tempus* enim centum annos interpretamini. Quod quidem si ita est, hominem iniquitatis trecentos ad minimum & quinquaginta annos regnare oportet, ut id quod a sancto Daniele dictum est, *& tempora*, pro duobus tantum temporibus numeremus. Hæc autem omnia digrediens a proposito vobis dixi, ut tandem aliquando fidem habentes iis, quæ in vos a Deo dicuntur, nempe vos esse filios insipientes, item his verbis: *Propterea apponam ut transferam populum hunc, & transferam eos: & auferam sapientiam sapientum & intelligentiam intelli-*

πλανωντες, και παρ' ἡμων μανθανοντες των σοφιθε απο της του Χριςυ χαριτος. εἰσιν ὠν και οἱ λογοι οἱ Δαβιδ λεχθεντες ὑτοι· εἰπεν ὁ κυριος τῳ κυριῳ μυ, κ ἐκ δεξιων μυ ἑως ἀν θω τυς ἐχθρυς συ ὑποποδιον ποδων συ. ῥαβδον δυναμεως ἐξαποςελει σοι κυρι Σιων· και κατακυριευε ἐν μεσῳ των ἐχθρων συ. μετ ἡ ἀρχη ἐν ἡμερᾳ της δυναμεως συ, ἐν ταις λαμπρ των ἁγιων συ. ἐκ γαςρος προ ἑωσφορυ ἐγεννησα σε. σε κυριος και ὐ μεταμεληθησεται· συ ἱερευς εἰς τον α κατα την ταξιν Μελχισεδεκ. κυριος ἐκ δεξιων συ· νεθλασεν ἐν ἡμερᾳ ὀργης αὐτυ βασιλεις· κρινει ἐν ἐθνεσι, πληρωσει πτωματα. ἐκ χειμαῤῥυ ἐν ὁδῳ πι δια τυτο ὑψωσει κεφαλην.

Και τυτον τον ψαλμον ὁτι εἰς τον Εζεκιαν τον βασ εἰρηθαι ἐξηγεισθαι τολματε, ὐκ ἀγνοω, ἐπυπον· ὁ πεπλανηθε, ἐξ αὐτων των λογων αὐτικα ὑμιν ἀποδ ὠμοσε κυριος και ὐ μεταμεληθησεται, εἰρηται· και ἱερευς εἰς τον αἰωνα κατα την ταξιν Μελχισεδεκ, κα ἐπαγομενα, και τα προαγοντα. ἱερευς δε ὁτι ὐτε γ νεν Εζεκιας, ὐτε ἐςιν αἰωνιος ἱερευς του Θευ, ὐδε ἀντειπειν τολμησετε· ὁτι δε περι τυ ἡμετερυ Ιησυ εἰρ και αὐται αἱ φωναι σημαινυσι. τα δε ὠτα ὑμων πε ται και αἱ καρδιαι πεπηρωνται. το γαρ ὠμοσε κ και ὐ μεταμεληθησεται· συ ἱερευς εἰς τον αἰωνα κατ ταξιν Μελχισεδεκ· μεθ' ὁρκυ ὁ Θεος δια την ἀπ ὑμων ἀρχιερεα αὐτον κατα την ταξιν Μελχισεδεκ ἐδηλωσε τυτεςιν, ὁν τροπον ὁ Μελχισεδεκ ἱερευς ὑ ὑπο Μωϋσεως ἀναγεγραπται γεγενηθαι, και ὐτος ἐν ἀκροβυςιᾳ ἱερευς ἠν, και τον ἐν περιτομῃ δεκατας τῳ προσενεγκαντα Αβρααμ εὐλογησεν, ὐτως τον αἰ αὐτου ἱερεα, και κυριον ὑπο του ἁγιυ πνευματος καλ νον, ὁ Θεος των ἐν ἀκροβυςιᾳ γενησεσθαι ἐδηλυ· κα ἐν περιτομῃ προσιοντας αὐτῳ, τυτεςι πιςευοντας α και τας εὐλογιας παρ' αὐτου ζητυντας, και αὐτυς π δεξεται, και εὐλογησει. και ὁτι ταπεινος ἐςαι πρ

ntium ipsorum occultabo: desinatis & vos ipsos & eos qui vos audiunt, in errorem inducere, & a nobis, quibus Christi gratia sapientiam præstitit, ediscatis. Sic autem se habent verba Davidis: *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion: & tu dominare in media inimicorum tuorum. Tecum principatus in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum tuorum. Ex utero ante luciferum genui te. Juravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus a dextris tuis: confregit in die iræ suæ reges. Judicabit in nationibus, implebit ruinas. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.*

33. Atque hunc quidem psalmum (sic enim pergebam) non ignoro ita a vobis exponi, ut in Ezechiam dictum esse audeatis dicere. Vos autem errore labi, protinus vobis ex verbis ipsis demonstrabo. Dictum est: *Juravit Dominus & non pœnitebit eum.* Et: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:* & quæ sequuntur, quæque præcedunt. Ezechiam autem nec sacerdotem fuisse, nec æternum Dei sacerdotem esse, ne ipsi quidem contra audebitis dicere: d vero de Jesu nostro dictum esse verba ipsa declarant; sed aures vestræ obturatæ & corda excæcata. his enim verbis: *Juravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, jurejurando Deus propter incredulitatem vestram interposito pontificem illum secundum ordinem Melchisedech esse declaravit: hoc est, quemadmodum Melchisedech sacerdos Altissimi fuisse a Moyse scriptus est, isque eorum, qui in præputio, sacerdos erat, ac Abrahamo decimas ipsi in circumcisione offerenti benedixit; sic Deus æternum suum sacerdotem, qui & Dominus a Spiritu sancto vocatus est, eorum, qui in præputio, sacerdotem futurum, & cir-

ἀνθρωπος, εἰτα ὑψωθησεται, τα ἐπι τελει του δηλοι· ἐκ χειμαρρȣ γαρ ἐν ὁδῳ πιεται, και ἀμα τȣτο ὑψωσει κεφαλην.

Ετι δε και προς το πεισαι ὑμας ὁτι των γραφ συνηκατε, και ἀλλȣ ψαλμȣ τῳ Δαβιδ ὑπο τȣ ἀγι ματος εἰρημενȣ ἀναμνησομαι, ὁν εἰς Σαλομωνα, νομενον και ἀυτον βασιλεα ὑμων, εἰρησθαι λεγετε· το Χριςον ἡμων και ἀυτος εἰρηται. ὑμεις δε ἀπο τ νυμων λεξεων ἑαυτȣς ἐξαπατατε. ὁπȣ γαρ νομος ριȣ ἀμωμος εἰρηται, οὐχι τον μετ' ἐκεινον μελλοντα τον δι Μωϋσεως ἐξηγεισθε, του Θεου βοωντος, κ μον και καινην διαθηκην διαθησεσθαι. και ὁπȣ λε ὁ Θεος, το κριμα σȣ τῳ βασιλει δος, ἐπειδη β Σαλομων γεγονεν, εἰς ἀυτον τον ψαλμον εἰρησθα των λογων του ψαλμου διαρρηδην κηρυσσοντων αἰωνιον βασιλεα, τȣτεςιν εἰς τον Χριςον, εἰρησθαι Χριςος βασιλευς, και ἱερευς, και Θεος, και κυρι ἀγγελος, και ἀνθρωπος, και ἀρχιςρατηγος, και και παιδιον γεννωμενον, και παθητος γενομενος π εἰτα εἰς οὐρανον ἀνερχομενος, και παλιν παραγ μετα δοξης, και αἰωνιον την βασιλειαν ἐχων κεκη ὡς ἀπο πασων των γραφων ἀποδεικνυμι. ἱνα δ εἰπον νοησητε, τȣς τȣ ψαλμȣ λογȣς λεγω. εἰσι ὁ Θεος, το κριμα σȣ τῳ βασιλει δος, και την δ νην σȣ τῳ υἱῳ τȣ βασιλεως, κρινειν τον λαον σȣ ἐν συνῃ και τȣς πτωχȣς σȣ ἐν κρισει. ἀναλαβετω εἰρηνην τῳ λαῳ, και οἱ βȣνοι δικαιοσυνην. κρινει τ χȣς τȣ λαȣ, και σωσει τȣς υἱȣς των πενητων, και νωσει συκοφαντην, και συμπαραμενει τῳ ἡλιῳ της σεληνης εἰς γενεας γενεων. καταβησεται ὡς ὑ ποκον, και ὡσει ςαγων ἡ ςαζȣσα ἐπι την γην. ἐν ταις ἡμεραις ἀυτȣ δικαιοσυνη και πληθος εἰρη ȣ ἀνταναιρεθῃ ἡ σεληνη· και κατακυριευσει ἀπο

circumcisos quoque ipsos ad eum accedentes, id est, in eum credentes, & benedictionem ab eo quærentes suscepturum & illis benedicturum declaravit. Primo autem humilem fore hominem, deinde exaltatum iri in extremo psalmo ostenditur: *De torrente* enim *in via bibet*: & simul: *Propterea exaltabit caput.*

34. Adhuc autem ut vobis persuadeam nihil vos Scripturarum intelligere; alium quoque Psalmum Davidi a Spiritu sancto dictatum commemorabo, quem quidem in Salomonem, qui & ipse Rex vester fuit, dictum esse contenditis: sed is quoque in Christum nostrum editus est. Vos autem ex æquivocis nominibus fucum vobis ipsis facitis. Ubi enim *lex Domini immaculata* dicitur, legem intelligitis non illam quæ post Mosem futura erat, sed eam quæ per ipsum data est, quamvis Deus clamet se novam legem ac novum testamentum instituturum. Et ubi dicitur, *Deus judicium tuum Regi da*; quia rex fuit Salomon, psalmum in eum dictum esse vultis, quamvis psalmi verba diserte declarent eum editum fuisse in æternum Regem, id est, in Christum. Christus enim Rex & Sacerdos & Deus & Dominus & Angelus & homo & dux exercitus, & lapis & puer natus, ac primo perpessioni obnoxius, deinde in cœlum rediens, & rursus cum gloria veniens, ac regnum habens æternum prædicatus est; quemadmodum ex omnibus Scripturis demonstro. Ut autem id quod dico intelligatis, psalmi verba recitabo, quæ sic se habent: *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio. Suscipiant montes pacem populo, & colles justitiam. Judicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem: & permanebit cum sole & ante lunam in generationes generationum. Descendet sicut pluvia in vellus, & sicut stilla destillans super terram. Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis*, donec auferatur lu-

 na.

σης, και ἀπο ποταμων ἑως περατων της οἰκεμενης. ἐνωπιον ἀυτε προπεσουνται Αἰθιοπες, και οἱ ἐχθροι ἀυτε χουν λειξεσι. βασιλεις Θαρσεις και νησοι δωρα προσαξεσι· βασιλεις Ἀρραβων και Σαββα δωρα προσαξεσι, και προσκυνησεσιν ἀυτω παντες οἱ βασιλεις της γης, και παντα τα ἐθνη δελευσεσιν ἀυτω· ὁτι ἐρρυσατο πτωχον ἐκ δυναςε, και πενητα ᾧ ἐχ ὑπηρχε βοηθος. φεισεται πτωχε και πενητος, και ψυχας πενητων σωσει· ἐκ τοκε και ἐξ ἀδικιας λυτρωσεται τας ψυχας ἀυτων· και ἐντιμον το ὀνομα ἀυτε ἐνωπιον ἀυτων. και ζησεται, και δοθησεται αυτω ἐκ τε χρυσιε της Ἀρραβιας, και προσευξονται διαπαντος περι ἀυτε· ὁλην την ἡμεραν ἐυλογησεσι ἀυτον. και ἐςαι ςηριγμα ἐν τη γη, ἐπ᾽ ἀκρων των ὀρεων ὑπεραρθησεται· ὑπερ τον Λιβανον ὁ καρπος ἀυτε, και ἐξανθησεσιν ἐκ πολεως ὡσει χορτος της γης. ἐςαι το ὀνομα αυτε ἐυλογημενον εἰς τες αἰωνας. προ τε ἡλιε διαμενει το ὀνομα ἀυτε. και ἐνευλογηθησονται ἐν ἀυτω πασαι αἱ φυλαι της γης, παντα τα ἐθνη μακαριεσιν ἀυτον. ἐυλογητος κυριος ὁ Θεος του Ισραηλ ὁ ποιων θαυμασια μονος, και ἐυλογημενον το ὀνομα της δοξης ἀυτε εἰς τον αἰωνα, και εἰς τον αἰωνα του αἰωνος. και πληρωθησεται της δοξης ἀυτε πασα ἡ γη· γενοιτο, γενοιτο. και ἐπι τελει τε ψαλμε τετε ἐ ἐφην, γεγραπται, ἐξελιπον οἱ ὑμνοι Δαβιδ υἱε Ιεσσαι. και ὁτι μεν βασιλευς ἐγενετο ἐπιφανης και μεγας ὁ Σαλομων, ἐφ᾽ ἐ ὁ οἰκος Ιερεσαλημ ἐπικληθεις ἀνῳκοδομηθη, ἐπιςαμαι· ὁτι δε ἐδεν των ἐν τῳ ψαλμῳ εἰρημενων συνεβη ἀυτω, φαινεται. ἐτε γαρ παντες οἱ βασιλεις προσεκυνησαν ἀυτω, ἐτε μεχρι των περατων της οἰκεμενης ἐβασιλευσεν, ἐτε οἱ ἐχθροι ἀυτε ἐμπροσθεν ἀυτε πεσοντες, χεν ἐλειξαν· ἀλλα και τολμω λεγειν ἀ γεγραπται ἐν ταις βασιλειαις ὑπ᾽ ἀυτε πραχθεντα, ὁτι δια γυναικα ἐν Σιδωνι εἰδωλολατρει. ὁπερ ἐχ ὑπομενεσι πραξαι οἱ ἀπο των ἐθνων δια Ιησε τε ςαυρωθεντος ἐπιγνοντες τον ποιητην των ὁλων Θεον, ἀλλα πασαν αἰκιαν και τιμωριαν μεχρις ἐσχατε θανατε ὑπομενεσι περι τε μητε εἰδωλολατρησαι, μητε εἰδωλοθυτα φαγειν.

Και

na. Et dominabitur a mari usque ad mare, & a fluminibus usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis, & insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, & omnes gentes servient ei: quia liberavit egenum a potente & pauperem, cui non erat adjutor. Parcet inopi & pauperi, & animas pauperum salvas faciet. Ex usura & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen ejus coram illis. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & orabunt de ipso semper: tota die benedicent ei. Et erit firmamentum in terra: super summos montes extolletur: super Libanum fructus ejus: & florebunt de civitate, sicut fœnum terræ. Erit nomen ejus benedictum in sæcula: ante solem permanebit nomen ejus. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen gloriæ ejus in æternum & in sæculum sæculi: & replebitur gloria ejus omnis terra: fiat, fiat. Et in fine hujus, quem retuli, psalmi scriptum est: *Defecerunt hymni Davidis, filii Jesse.* Ac regem quidem illustrem & magnum fuisse Salomonem, sub quo templum illud, quod vocatur Jerosolymitanum, constructum fuit, haud ignoro: sed nihil ex his, quæ in psalmo dicuntur, illi contigisse liquet. Nam nec omnes reges eum adoraverunt, nec usque ad terminos orbis terrarum regnavit, nec inimici ejus coram illo cadentes, terram linxerunt. Neque etiam dicere verebor, quæ ab eo facta in libris Regnorum scribuntur, nempe illum propter mulierem Sidonia simulacra coluisse. Quod quidem ut committant, minime adducuntur, qui ex gentibus per Jesum crucifixum cognoverunt creatorem universorum Deum, sed cruciatum omnem & supplicium ad extremam usque mortem perferunt, ne aut simulacra colant, aut simulacris edant immolata.

35.

Και ὁ Τρυφων· και μην πολλους των τον Ιησουν λεγοντων ὁμολογειν, και λεγομενων Χριστιανων, πυνθανομαι ἐσθιειν τα εἰδωλοθυτα, και μηδεν ἐκ τουτου βλαπτεσθαι λεγειν.

Κἀγω ἀπεκριναμην· και ἐκ του τοιουτους εἰναι ἀνδρας, ὁμολογουντας ἑαυτους εἰναι Χριστιανους και τον σταυρωθεντα Ιησουν ὁμολογειν και κυριον και Χριστον, και μη τα ἐκεινου διδαγματα διδασκοντας, ἀλλα τα ἀπο των της πλανης πνευματων, ἡμεις οἱ της ἀληθινης Ιησου Χριστου και καθαρας διδασκαλιας μαθηται, πιστοτεροι και βεβαιοτεροι γινομεθα ἐν τη ἐλπιδι τη κατηγγελμενη ὑπ' αὐτου. ἁ γαρ προλαβων μελλειν γινεσθαι ἐν ὀνοματι αὐτου ἐφη, ταυτα ὀψει και ἐνεργεια ὁρωμεν τελουμενα. εἰπε γαρ, πολλοι ἐλευσονται ἐπι τῳ ὀνοματι μου, ἐξωθεν ἐνδεδυμενοι δερματα προβατων, ἐσωθεν δε εἰσι λυκοι ἁρπαγες. και, ἐσονται σχισματα και αἱρεσεις. και, προσεχετε ἀπο των ψευδοπροφητων, οἱτινες ἐλευσονται προς ὑμας, ἐξωθεν ἐνδεδυμενοι δερματα προβατων, ἐσωθεν δε εἰσι λυκοι ἁρπαγες. και, ἀναστησονται πολλοι ψευδοχριστοι και ψευδοαποστολοι, και πολλους των πιστων πλανησουσιν. εἰσιν οὐν και ἐγενοντο, ὠ φιλοι ἀνδρες, πολλοι οἱ ἀθεα και βλασφημα λεγειν και πραττειν ἐδιδαξαν, ἐν ὀνοματι του Ιησου προσελθοντες· και εἰσιν ὑφ' ἡμων, ἀπο της προσωνυμιας των ἀνδρων, ἐξ οὑπερ ἑκαστη διδαχη και γνωμη ἠρξατο. (ἀλλοι γαρ κατ' ἀλλον τροπον βλασφημειν τον ποιητην των ὁλων, και τον ὑπ' αὐτου προφητευομενον ἐλευσεσθαι Χριστον, και τον Θεον Αβρααμ και Ισαακ και Ιακωβ διδασκουσιν· ὠν οὐδενι κοινωνουμεν, οἱ γνωριζοντες ἀθεους και ἀσεβεις και ἀδικους και ἀνομους αὐτους ὑπαρχοντας, και ἀντι του τον Ιησουν σεβειν, ὀνοματι μονον ὁμολογειν· και Χριστιανους ἑαυτους λεγουσιν, ὁν τροπον οἱ ἐν τοις ἐθνεσι το ὀνομα του Θεου ἐπιγραφουσι τοις χειροποιητοις, και ἀνομοις και ἀθεοις τελεταις κοινωνουσι.) και εἰσιν αὐτων οἱ μεν τινες καλουμενοι Μαρκιανοι, οἱ δε Οὐαλεντινιανοι, οἱ δε Βασιλιδιανοι, οἱ δε Σατορνιλιανοι, και ἀλλοι ἀλλῳ ὀνοματι, ἀπο του ἀρχηγετου της γνωμης ἑκα-

ςος

35. Tum Trypho: Ex his tamen, inquit, qui Jesum sese confiteri dicunt, & Christiani appellantur, multos esse audio, qui simulacris immolata mandu-cent, seque nihil ex ea re lædi dictitent.

Tum ego sic respondi: Ex eo etiam, quod ejus-modi exstent homines, qui se esse Christianos profi-teantur, & Jesum, qui crucifixus est, Dominum & Christum confiteri, nec tamen illius doctrinam te-neant, sed eam, quæ est a spiritibus erroris; nos qui veræ ac puræ Jesu Christi doctrinæ discipuli sumus, firmiores in fide & constantiores simus in spe ab eo nuntiata. Quæ enim in suo nomine eventura præ-dixit, ea oculis & effectu ad exitum perducta cerni-mus. Dixit enim: *Multi venient in nomine meo, ex-trinsecus ovium pellibus induti, intus autem sunt lupi ra-paces.* Et: *Erunt schismata & hæreses.* Et, *Cavete vobis a pseudoprophetis, qui venient ad vos, extrinsecus induti pellibus ovium, intus autem sunt lupi rapaces.* Et: *Exsurgent multi pseudochristi, & pseudoapostoli & mul-tos fidelium seducent.* Sunt igitur, amici, & fuerunt permulti, qui impia & nefanda dicere ac facere do-cerent, in nomine Jesu prodeuntes: suntque a no-bis appellati ex eorum nomine, a quibus secta quæ-que & opinio ortum habuit. Alii enim alio modo in Deum universorum, & in eum, quem venturum præ-dixerat, Christum, & in Deum Abrahæ & Isaac & Ja-cob blasphemias docent. Cum horum nemine com-municamus; cum atheos & impios esse ac injustos & exleges sciamus, ac Jesum minime colere, sed ver-bis tantum confiteri. Atque illi quidem non secus ac qui in gentibus nomen Dei operibus manu factis inscribunt, ita Christianos se esse dicunt, & nefando-rum ac impiorum sacrificiorum participes fiunt. Non-nulli vocantur Marciani, alii Valentiniani, alii Ba-silidiani, alii Satorniliani, alii aliud vocabulum habent ex suæ quisque sectæ principe: quemadmodum, ut

ini-

ϛος ὀνομαζόμενος· ὃν τροπον και ἑκαςος των φιλοσοφ
νομιζοντων, ὡς ἐν ἀρχῃ προειπον, ἀπο τȣ πατρος
λογȣ το ὀνομα ἧς φιλοσοφει φιλοσοφιας ἡγειται φερειν.
και ἐκ τȣτων ἡμεις, ὡς ἐφην, τον Ιησουν και των μετ' α
τον γενησομενων προγνωςιν ἐπιςαμεθα, και ἐξ ἀλλων
πολλων ὧν προειπε γενησεσθαι τοις πιςευȣσι και ὁμολ
γȣσιν ἀυτον Χριςον. και γαρ ἃ πασχομεν παντα ἀναιρȣμ
νοι ὑπο των οἰκειων, προειπεν ἡμιν μελλειν γενεσθαι,
κατα μηδενα τροπον ἐπιληψιμον ἀυτȣ λογον ἢ πραξ
φαινεσθαι. διο και ὑπερ ὑμων και ὑπερ των ἀλλων ἀπα
των ἀνθρωπων των ἐχθραινοντων ἡμιν ἐυχομεθα· ἱνα μ
ταγνοντες συν ἡμιν, μη βλασφημητε τον δια τε των
γων, και των ἀπο τȣ ὀνοματος ἀυτȣ και νυν γινομεν
δυναμεων, και ἀπο των της διδαχης λογων, και ἀπ
των προφητευθεισων εἰς ἀυτον προφητειων, ἀμωμον κ
ἀνεγκλητον κατα παντα Χριςον Ιησȣν· ἀλλα πιςευσαντ
εἰς ἀυτον, ἐν τῃ παλιν γενησομενῃ ἐνδοξῳ ἀυτȣ παρȣσι
σωθητε, και μη καταδικασθητε εἰς το πυρ ὑπ' ἀυτȣ.

Κἀκεινος ἀπεκρινατο· ἐςω και ταυτα ὑτως ἐχοντα
λεγεις, και ὅτι παθητος Χριςος προεφητευθη μελλειν
ναι, και λιθος κεκληται, και ἐνδοξος μετα την πρωτ
ἀυτȣ παρȣσιαν, ἐν ᾗ παθητος φαινεσθαι κεκηρυκτο, ἐλευ
σομενος, και κριτης παντων λοιπον, και αἰωνιος βασιλευ
και ἱερευς γενησομενος. εἰ ὑτος δε ἐςι περι ȣ ταυτα προ
φητευθη, ἀποδειξον.

Κἀγω, ὡς βȣλει, ὦ Τρυφων, ἐλευσομαι προς ἃς βȣ
λει ταυτας ἀποδειξεις ἐν τῳ ἁρμοζοντι τοπῳ, ἐφην· τ
νυν δε συγχωρησεις μοι πρωτον ἐπιμνησθηναι ὧνπερ βȣλ
και προφητειων. εἰς ἐπιδειξιν ὅτι και Θεος και κυριος τ
δυναμεων ὁ Χριςος και Ιακωβ καλειται ἐν παραβολῃ ὑπ
τȣ ἁγιȣ πνευματος· και οἱ παρ' ὑμιν ἐξηγηται, ὡς Θε
βοα, ἀνοητοι εἰσι, μη εἰς τον Χριςον εἰρησθαι λεγοντες
ἀλλ' εἰς Σαλομωνα, ὅτε εἰσεφερε την σκηνην τȣ μαρτυρι

εἰς

initio dixi, unusquisque eorum, qui philosophari sibi videntur, acceptum a parente disciplinæ nomen illius philosophiæ, quam sequitur, sibi ferendum existimat. Quamobrem cum ex his Jesum etiam eorum, quæ post ipsum futura erant, præscium fuisse scimus, tum ex multis aliis, quæ credentibus ac profitentibus eum esse Christum eventura prædixit. Nam quæcumque patimur, dum a propinquis necamur, omnia nobis eventura prænuntiavit; ita ut facile pateat nullum ejus omnino reprehendi posse nec dictum nec factum. Quapropter & pro vobis & pro aliis omnibus hominibus, qui nos oderunt, precamur, ut nobiscum resipiscentes, in eum, quem & opera & quæ etiamnum ejus nominis appellatione fiunt miracula, & doctrinæ sermones, & vaticinia de eo prænuntiata intaminatum ac in omnibus inculpatum declarant, Jesum Christum, blasphemias non evomatis; sed in eum credentes, salutem in secundo ejus adventu, qui gloriosus futurus est, consequamini, ac æterno igne ab eo non damnemini.

36. Tum Trypho: Sint etiam ista ut dicis; fac Christum lapidem vocatum fuisse: fac prædictum esse eum passibilem futurum, & post primum ipsius adventum, in quo passibilem venturum oracula prænuntiaverant, gloriose rediturum ac judicem deinceps omnium, & æternum regem ac sacerdotem futurum. Utrum autem iste sit, de quo hæc prædicta sunt, demonstra.

At ego: Ut placet, Trypho, veniam in tempore & loco ad eas, quas petis, demonstrationes; sed nunc per te mihi liceat prius commemorare quas volo prophetias; ut Christum demonstrem & Deum & Dominum virtutum & Jacob per similitudinem vocari a spiritu sancto; vestrosque interpretes, ut Deus clamat, insipientes esse, qui hæc in Christum dicta non se contendant, sed in Salomonem, cum tabernaculum

εἰς τὴν ναὸν ὃν ᾠκοδόμησεν. ἐςὶ δὲ ψαλμος τȣ Δα
ȣ̔τος· τȣ κυρίȣ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκ
καὶ πάντες οἱ κατοικȣ̃ντες ἐν αὐτῇ. αὐτὸς ἐπὶ θαλα
ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἡτοίμασεν αὐ
τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τȣ̃ κυρίȣ; ἢ τίς ςήσεται ἐ
πῳ ἁγίῳ αὐτȣ̃; ἀθῷος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδ
ὃς ȣ̓κ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτȣ̃, καὶ ȣ̓κ ὤμ
ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτȣ̃. ȣ̔τος λήψεται εὐλογίαν π
κυρίȣ, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεȣ̃ σωτῆρος αὐτȣ̃. αὐ
γενεὰ ζητȣ́ντων τὸν κύριον, ζητȣ́ντων τὸ πρόσωπον
Θεοῦ Ἰακώβ. ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπ
θητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς
δόξης. τίς ἐςιν ȣ̔τος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; κύριος
ταιος καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ. ἄρατε πύλας οἱ ἀρχ
ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσετ
βασιλεὺς τῆς δόξης. τίς ἐςιν ȣ̔τος ὁ βασιλεὺς τῆς δο
κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐςιν ὁ βασιλεὺς τῆς δο
κύριος ȣ̓ν τῶν δυνάμεων ὅτι ȣ̓κ ἐςιν ὁ Σαλομὼν ἀπ
δείκται· ἀλλὰ ὁ ἡμέτερος Χριςὸς ὅτε ἐκ νεκρῶν ἀνέςη
ἀνέβαινεν εἰς τὸν ȣ̓ρανὸν, κελεύονται οἱ ἐν τοῖς ȣ̓ρανοῖς τ
θέντες ὑπὸ τοῦ Θεȣ̃ ἄρχοντες, ἀνοῖξαι τὰς πύλας
ȣ̓ρανῶν, ἵνα εἰσέλθῃ ȣ̔τος ὅς ἐςι βασιλεὺς τῆς δόξης,
ἀναβὰς καθίσῃ ἐν δεξιᾷ τȣ̃ πατρὸς ἕως ἂν θῇ τȣ̀ς ἐχ
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτȣ̃, ὡς διὰ τȣ̃ ἄλλȣ ψα
δεδήλωται. ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐν ȣ̓ρανῷ ἄρχοντες ἑώρων
δὴ καὶ ἄτιμον τὸ εἶδος καὶ ἄδοξον ἔχοντα αὐτὸν, ȣ̓
ρίζοντες αὐτὸν, ἐπυνθάνοντο, τίς ἐςιν ȣ̔τος ὁ βασι
τῆς δόξης; καὶ ἀποκρίνεται αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι
ἀπὸ προσώπȣ τοῦ πατρὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδίȣ, κύριος
δυνάμεων αὐτὸς οὗτος ἐςιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. ὅτι
οὔτε περὶ Σαλομῶνος ἐνδόξȣ οὕτω βασιλέως ὄντος,
περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίȣ, τῶν ἐφεςώτων ταῖς πυ
τοῦ ναȣ̃ τῶν Ἱεροσολύμων ἐτόλμησεν ἄν τις εἰπεῖν, τίς
ȣ̔τος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; πᾶς ὅςις ȣ̓ν ὁμολογήσει.

Καὶ ἐν διαψάλματι τεσσαρακοςȣ̃ ἕκτȣ ψαλμȣ̃, ἐ
εἰς τὸν Χριςὸν ȣ̔τως εἴρηται· ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγ

κ

lum teſtimonii in templum a ſe ædificatum inferret. Eſt autem pſalmus Davidis iſte: *Domini eſt terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo. Ipſe ſuper maria fundavit eum, & ſuper flumina præparavit eum. Quis aſcendet in montem Domini? aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, & non juravit in dolo proximo ſuo. Hic accipiet benedictionem a Domino, & miſericordiam a Deo ſalvatore ſuo. Hæc eſt generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob. Tollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens in prælio. Tollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus virtutum, ipſe eſt rex gloriæ.* Dominum ergo virtutum Salomonem non eſſe demonſtravi; ſed cum Chriſtus noſter ex mortuis reſurrexiſſet, & in cœlum aſcenderet, jubentur in cœlis ordinati a Deo principes aperire portas cœlorum, ut intret iſte rex gloriæ, & aſcendens ſedeat ad dexteram Patris, donec ponat inimicos ſcabellum pedum ejus, quemadmodum ex alio pſalmo oſtendimus. Nam cum cœli principes informi eum & inglo ria & humili ſpecie viderent, nec eum cognoſcerent, ita percontabantur; *Qui eſt iſte rex gloriæ?* Et reſpondet eis Spiritus ſanctus aut Patris aut ſuo ipſius nomine: *Dominus virtutum iſte ipſe eſt rex gloriæ.* Nam nec de Salomone, cujus adeo glorioſum exſtitit regnum, nec de tabernaculo teſtimonii quemquam eorum, qui ad portas templi Jeroſolymitani excubabant, auſurum fuiſſe dicere, *Quis eſt iſte rex gloriæ,* quilibet fatebitur.

37. In diapſalmate autem pſalmi quadrageſimi ſexti hæc in Chriſtum dicta ſunt: *Aſcendit Deus in jubilo,*

... σαλπιγγος. ψαλατε τω Θεω ἡμων, ψαλατε ... τω βασιλει ἡμων, ψαλατε· ὁτι βασιλευς ... γης ὁ Θεος· ψαλατε συνετως. ἐβασιλευσεν ὁ ... τα ἐθνη. ὁ Θεος καθηται ἐπι θρονυ ἁγιυ ἀυτυ. ... λαων συνηχθησαν μετα του Θευ Αβρααμ, ὁτι ... οἱ κραταιοι της γης σφοδρα ἐπηρθησαν. και ἐν ... ὀγδοω ψαλμω ὀνειδιζει ὑμας το πνευμα το ἁγιον· και τυτον ὁν μη θελετε βασιλεα εἰναι, βασιλεα και κυριον και τυ Σαμυηλ και τυ Ααρων και Μωϋσεως και των ἀλλων παντων ἁπλως ὀντα μηνυει. εἰσι δε οἱ λογοι του ψαλμυ ὑτοι· ὁ κυριος ἐβασιλευσεν, ὀργιζεσθωσαν λαοι· ὁ καθημενος ἐπι των Χερυβιμ, σαλευθητω ἡ γη. κυριος ἐν Σιων μεγας και ὑψηλος ἐςιν ἐπι παντας τυς λαυς. ἐξομολογησασθωσαν τω ὀνοματι συ τω μεγαλω, ὁτι φοβερον και ἁγιον ἐςι, και τιμη βασιλεως κρισιν ἀγαπα. συ ἡτοιμασας ἐυθυτητας, κρισιν και δικαιοσυνην ἐν Ιακωβ συ ἐποιησας. ὑψυτε κυριον τον Θεον ἡμων, και προσκυνειτε τω ὑποποδιω των ποδων ἀυτυ· ὁτι ἁγιος ἐςι. Μωσης και Ααρων ἐν τοις ἱερευσιν ἀυτυ, και Σαμυηλ ἐν τοις ἐπικαλυμενοις το ὀνομα ἀυτυ. ἐπεκαλυντο (φησιν ἡ γραφη) τον κυριον, και ἀυτος εἰσηκυεν ἀυτων. ἐν ςυλω νεφελης ἐλαλει προς ἀυτους· ὁτι ἐφυλασσον τα μαρτυρια ἀυτυ, και το προςαγμα ὁ ἐδωκεν ἀυτοις. κυριε ὁ Θεος ἡμων, συ ἐπηκυες ἀυτων· ὁ Θεος, συ ἐυϊλατος ἐγενυ ἀυτοις, και ἐκδικων ἐπι παντα τα ἐπιτηδευματα ἀυτων. ὑψυτε κυριον τον Θεον ἡμων, και προσκυνειτε εἰς ὀρος ἁγιον ἀυτυ· ὁτι ἁγιος κυριος ὁ Θεος ἡμων.

Και ὁ Τρυφων εἰπεν, ὠ ἀνθρωπε, καλον ἠν πεισθεντας ἡμας τοις διδασκαλοις νομοθετησασι μηδενι ἐξ ὑμων ὁμιλειν, μηδε σοι τυτων κοινωνησαι των λογων. βλασφημα γαρ πολλα λεγεις, τον ςαυρωθεντα τυτον ἀξιων πειθειν ἡμας γεγενησθαι μετα Μωϋσεως και Ααρων, και λελαληκεναι αὐτοις ἐν ςυλω νεφελης· εἰτα ἀνθρωπον γενομενον, ςαυρωθηναι, και ἀναβεβηκεναι εἰς τον οὐρανον και παλιν παραγινεσθαι ἐπι της γης, και προσκυνητον εἰναι.

Καὶ

Dominus in voce tubæ. Psallite Deo nostro, psallite: psallite regi nostro, psallite. Quoniam rex omnis terræ Deus: psallite intelligenter. Regnavit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terræ valde elevati sunt. Et in psalmo nonagesimo octavo exprobat vobis Spiritus sanctus, & hunc quem non vultis regem esse, regem & dominum & Samuelis & Aaronis & Mosis & aliorum prorsus omnium esse declarat. Sunt vero psalmi verba hæc: *Dominus regnavit; irascantur populi: qui sedet super Cherubim, commoveatur terra. Dominus in Sion magnus, & excelsus est super omnes populos. Confiteantur nomini tuo magno; quoniam terribile, & sanctum est, & honor regis judicium diligit. Tu parasti directiones: judicium & justitiam in Jacob tu fecisti. Exaltate Dominum Deum nostrum: & adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est. Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus: & Samuel inter eos qui invocant nomen ejus. Invocabant* (ait Scriptura) *Dominum: & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos. Quia custodiebant testimonia ejus, & præceptum, quod dedit illis. Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus: quoniam sanctus Dominus Deus noster.*

38. Hic Trypho; Præclare faceremus, inquit, si magistris nostris morem gerentes, qui vestrum cuiquam venire in colloquium lege vetuerunt, ne horum quidem sermonum communionem tecum haberemus. Impie enim multa dicis, crucifixum illum persuadere nobis postulans cum Mose & Aarone versatum fuisse, & eos in columna nubis alloquutum; deinde hominem factum ac cruci affixum fuisse, & in cœlum ascendisse, ac rursus in terram venturum, eundemque adorandum esse.

Κἀγω ἀπεκρινάμην· οἶδα ὁτι, ὡς ὁ του Θεου λογος ἐφη κεκρυπται ἀφ᾽ ὑμων ἡ σοφια ἡ μεγαλη αὐτη του ποιητου των ὁλων και παντοκρατορος Θεου. διο συμπαθων ὑμιν προσκαμνειν ἀγωνιζομαι, ὁπως τα παραδοξα ἡμων ταυτα νοησητε· εἰ δε μη, ἱνα κἀν αὐτος ἀθωος ὠ ἐν ἡμερα κρισεως. ἐτι γαρ και παραδοξοτερους δοκουντας ἀλλους λογους ἀκουσετε· μη ταρασσεσθε δε, ἀλλα μαλλον προθυμοτεροι γενομενοι ἀκροαται και ἐξετασαι μενετε, καταφρονουντες της παραδοσεως των ὑμετερων διδασκαλων. ἐπει οὐ τα δια του Θεου ὑπο του προφητικου πνευματος ἐλεγχονται νοειν δυναμενοι, ἀλλα τα ἰδια μαλλον διδασκειν προαιρουμενοι. ἐν τεσσαρακοστῳ οὐν τεταρτῳ ψαλμῳ ὁμοιως εἰρηται εἰς τον Χριστον ταυτα· ἐξηρευξατο ἡ καρδια μου λογον ἀγαθον· λεγω ἐγω τα ἐργα μου τῳ βασιλει. ἡ γλωσσα μου καλαμος γραμματεως ὀξυγραφου. ὡραιος καλλει παρα τους υἱους των ἀνθρωπων, ἐξεχυθη χαρις ἐν χειλεσι σου, δια τουτο ἐυλογησε σε ὁ Θεος εἰς τον αἰωνα. περιζωσαι την ῥομφαιαν σου ἐπι τον μηρον σου, δυνατε. τη ὡραιοτητι σου και τῳ καλλει σου και ἐντεινε, και κατευοδου, και βασιλευε, ἐνεκεν ἀληθειας και πραοτητος και δικαιοσυνης· και ὁδηγησει σε θαυμαστως ἡ δεξια σου. τα βελη σου ἠκονημενα δυνατε, λαοι ὑποκατω σου πεσουνται, ἐν καρδια των ἐχθρων του βασιλεως. ὁ θρονος σου, ὁ Θεος, εἰς τον αἰωνα του αἰωνος ῥαβδος ἐυθυτητος ἡ ῥαβδος της βασιλειας σου. ἠγαπησας δικαιοσυνην, και ἐμισησας ἀνομιαν· δια τουτο ἐχρισε σε ὁ Θεος σου ἐλαιον ἀγαλλιασεως παρα τους μετοχους σου. σμυρναν και στακτην και κασιαν ἀπο των ἱματιων σου, ἀπο βαρεων ἐλεφαντινων, ἐξ ὡν ἐυφραναν σε. θυγατερες βασιλεων ἐν τη τιμη σου. παρεστη ἡ βασιλισσα ἐκ δεξιων σου; ἐν ἱματισμῳ διαχρυσῳ περιβεβλημενη, πεποικιλμενη. ἀκουσον θυγατερ, και ἰδε, και κλινον το οὐς σου. και ἐπιλαθου του λαου σου. και του οἰκου του πατρος σου και ἐπιθυμησει ὁ βασιλευς του καλλους σου· ὁτι αὐτος ἐστι κυριος σου, και προσκυνησουσιν αὐτῳ. και θυγατηρ Τυρου ἐν δωροις. το προσωπον σου λιτανευσουσιν οἱ πλουσιοι του λαου. πασα ἡ δοξα της θυ-

Tum ego ſic reſpondi: Scio abſconditam vobis eſſe, ut ait divinus ſermo, magnam illam creatoris omnium & omnipotentis Dei ſapientiam. Quare miſericordia in vos commotus, contentione omni allaboro, ut hæc noſtra, quæ præter opinionem veſtram dicuntur, intelligatis; vel ſaltem ego crimine vacem in die judicii. Adhuc enim audietis, quæ ab opinione veſtra magis remota videantur; ſed ne turbemini; quin potius alacriores auditores & inquiſitores manete, traditionem magiſtrorum veſtrorum contemnentes: eo quippe nomine arguuntur a Spiritu ſancto, quod intelligere non poſſint, quæ a Deo docentur, ſed ſua magis docere ſtudeant. In pſalmo igitur quadrageſimo quarto hæc in Chriſtum ſimiliter dicta ſunt: *Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Specioſus forma præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua & intende, & proſpere procede, & regna, propter veritatem, & manſuetudinem & juſtitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ potentiſſime, populi ſub te cadent, in corde inimicorum regis. Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi: virga directionis, virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam. & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Myrrha & gutta, & caſia, a veſtimentis tuis, a domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te. Filiæ regum in honore tuo. Aſtitit regina a dextris tuis, in veſtitu deaurato, circumamicta, variegata. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviſcere populum tuum & domum patris tui. Et concupiſcet rex decorem tuum: quia ipſe eſt Dominus tuus: & adorabunt eum. Et filia Tyri in muneribus. Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. Omnis gloria filiæ regis intrinſecus, in fimbriis aureis, circumamicta, variegata. Afferentur regi virgines poſt eam.*

γατρες τȣ βασιλεως ἔσωθεν ἐν κροσσωτοις χρυσοις περιβεβλημενη, πεποικιλμενη. ἀπενεχθησονται τῳ βασιλει παρθενοι ὀπισω αὐτης, αἱ πλησιον αὐτης ἀπενεχθησονται σοι· ἀπενεχθησονται ἐν ἐυφροσυνη και ἀγαλλιασει, ἀχθησονται εἰς ναον βασιλεως. ἀντι των πατερων σȣ ἐγεννηθησαν οἱ υἱοι σȣ καταςησεις αὐτȣς ἀρχοντας ἐπι πασαν την γην. μνησθησομαι του ὀνοματος σȣ ἐν παση γενεᾳ και γενεᾳ. διὰ τȣτο λαοι ἐξομολογησονται σοι εἰς τον αἰωνα και εἰς τον αἰωνα τȣ αἰωνος.

Και ȣδὲν θαυμαςον ἐπειπον, εἰ και ἡμας μισειτε τȣς ταυτα νοȣντας, και ἐλεγχοντας ὑμων την ἀει σκληροκαρδιον γνωμην. και γαρ Ηλιας περι ὑμων προς τον Θεον ἐντυγχανων ȣτως λεγει· κυριε τȣς προφητας σȣ ἀπεκτειναν. και τα θυσιαςηρια σȣ κατεσκαψαν· κἀγω ὑπελειφθην μονος, και ζητȣσι την ψυχην μȣ. και ἀποκρινεται αὐτῳ ἐτι εἰσι μοι ἑπτακισχιλιοι ἀνδρες, οἱ ȣκ ἐκαμψαν γονυ τῃ Βααλ. ὃν ȣν τροπον δια τȣς ἑπτακισχιλιȣς ἐκεινης την ὀργην ȣκ ἐπεφερε τοτε ὁ Θεος, τον αὐτον τροπον και νυν ȣδεπω την κρισιν ἐπηνεγκεν ἢ ἐπαγει, γινωσκων ἐτι καθ' ἡμεραν τινας μαθητευομενȣς εἰς το ὀνομα του Χριςȣ αὐτȣ, και απολειποντας την ὁδον της πλανης· οἱ και λαμβανȣσι δοματα ἑκαςος, ὡς ἀξιοι εἰσι, φωτιζομενοι δια του ὀνοματος του Χριςȣ τȣτȣ. ὁ μεν γαρ λαμβανει συνεσεως πνευμα, ὁ δὲ βȣλης, ὁ δὲ ἰσχυος, ὁ δὲ ἰασεως, ὁ δὲ προγνωσεως, ὁ δὲ διδασκαλιας, ὁ δὲ φοβȣ Θεȣ.

Και ὁ Τρυφων προς ταυτα εἶπε μοι· ὁτι παραφρονεις ταυτα λεγων, ἐπιςασθαι σε βȣλομαι.

Κἀγω προς αὐτον, ἀκȣσον ὦ ȣτος, ἐλεγον, ὁτι ȣ μεμηνα, ȣδὲ παραφρονω· ἀλλα μετα την του Χριςȣ εἰς τον ȣρανον ἀνελευσιν προεφητευθη αἰχμαλωτευσαι αὐτον ἡμας ἀπο της πλανης, και δȣναι ἡμιν δοματα. εἰσι δὲ οἱ λογοι ȣτοι· ἀνεβη εἰς ὑψος, ἠχμαλωτευσεν αἰχμαλωσιαν, ἐδωκε δοματα τοις ἀνθρωποις. οἱ λαβοντες ȣν ἡμεις δοματα παρα του εἰς ὑψος ἀναβαντος Χριςȣ, ὑμας τȣς σοφȣς ἐν ἑαυτοις και ἐνωπιον ἑαυτων ἐπιςημονας, ἀπο των προφητικων λογων ἀποδεικνυμεν ἀνοητȣς, και χειλεσι μονον τιμωντας τον Θεον, και τον Χριςον αὐτȣ. ἡμας δὲ

και

eam: proxima ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia, & exultatione: adducentur in templum regis. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram. Recordabor nominis tui in omni generatione & generatione: propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in sæculum sæculi.

39. Nec quidquam mirum, aiebam, si nos quoque odistis, qui hæc intelligimus, & cordis vestri semper obdurescentis sententiam arguimus: nam & Elias de vobis cum Deo agens hæc ait: *Domine prophetas tuos occiderunt & altaria tua subruerunt: & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam.* Et ei respondetur: *Adhuc mihi supersunt septem millia hominum, qui non flexerunt genu coram Baal.* Quemadmodum igitur propter illa septem millia suam tum Deus iracundiam non emittebat; ita & nunc judicium nondum intulit, neque infert; quippe cum sciat adhuc quotidie nonnullos in nomen Christi sui institui, & ab erroris via discedere: qui quidem dona accipiunt, ut quisque dignus est, per hujus Christi nomen illuminati. Hic enim accipit spiritum sapientiæ, ille consilii, alius fortitudinis, alius curationis, alius præcognitionis, alius doctrinæ, alius timoris Dei.

Ad hæc Trypho: Volo, inquit, noveris te hæc dicentem desipere.

At ego ad illum: Audi, sodes, nec insanio, nec desipio. Sed prædictum est fore, ut Christus, postquam in cœlum ascendisset, nos ab errore captivos abduceret, ac dona nobis daret. Sunt autem hæc ipsa verba: *Ascendit in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.* Nos igitur donis ab eo, qui in altum ascendit, Christo acceptis, vos *qui in vobis ipsis sapientes estis, & coram vobis ipsis scientes*, ex propheticis sermonibus demonstramus desipere ac solis labiis Deum ejusque Christum colere. Nos autem, qui in omni veritate sumus instituti, & operibus &

και ἐν ἐργῳ και γνωσει και καρδια, μεχρι θανατου, οἱ ἐν τῃ ὁδῳ της ἀληθειας μεμαθητευμενοι, τιμωμεν. ὑμεις δὲ ἰσως και δια τουτο διςαζετε ὁμολογησαι ὁτι ὑτος ἐςιν ὁ Χριςος, ὡς αἱ γραφαι ἀποδεικνυουσι και τα φαινομενα και γινομενα ἐπι τῳ ὀνοματι ἀυτου, ἱνα μη διωχθητε ὑπο των ἀρχοντων, οἱ οὐ παυσονται ἀπο της του πονηρου και πλανου πνευματος, του ὀφεως, ἐνεργειας, θανατουντες και διωκοντες τους το ὀνομα του Χριςου ὁμολογουντας, ἑως παλιν παρῃ, και καταλυσῃ παντας, και το κατ' ἀξιαν ἑκαςῳ προςνειμῃ.

Και ὁ Τρυφων· ἠδη ὐν τον λογον ἀποδος ἡμιν, ὁτι ὑτος ὁν φης ἐςαυρωσθαι και ἀνεληλυθεναι εἰς τον ὐρανον, ἐςιν ὁ Χριςος του Θεου. ὁτι γαρ και παθητος ὁ Χριςος δια των γραφων κηρυσσεται, και μετα δοξης παλιν παραγινεσθαι και αἰωνιον την βασιλειαν παντων των ἐθνων ληψεσθαι, πασης βασιλειας αὐτῳ ὑποτασσομενης, ἱκανως δια των προαπειρημενων ὑπο σου γραφων ἀποδεδεικται· ὁτι δὲ ὑτος ἐςιν, ἀποδειξον ἡμιν.

Καγω, ἀποδεδεικται μεν ἠδη, ὠ ἀνδρες, τοις ὠτα ἐχουσι και ἐκ των ὁμολογουμενων ὑφ' ὑμων. ἀλλ' ὁπως μη νομισητε ἀπορειν με και μη δυνασθαι και προς ὑ ἀξιουτε ἀποδειξεις ποιεισθαι, ὡς ὑπεσχομην, ἐν τῳ προσηκοντι τοπῳ ποιησομαι. τα νυν δὲ ἐπι την συναφειαν ὡν ἐποιουμην λογων ἀποτρεχω.

Το μυςηριον ὐν του προβατου ὁ το πασχα θυειν ἐντεταλται ὁ Θεος, τυπος ἠν του Χριςου· ὑ τῳ αἱματι, κατα τον λογον της εἰς αὐτον πιςεως, χριονται τους οἰκους ἑαυτων, τουτεςιν ἑαυτους, οἱ πιςευοντες εἰς αὐτον. ὁτι γαρ το πλασμα ὁ ἐπλασεν ὁ Θεος τον Αδαμ, οἰκος ἐγενετο του ἐμφυσηματος του παρα του Θεου, και παντες νοειν δυνασθε. και ὁτι προσκαιρος ἠν και αὐτη ἡ ἐντολη, ὑτως ἀποδεικνυμι. οὐδαμου θυεσθαι το προβατον του πασχα ὁ Θεος συγχωρει, εἰ μη ἐπι τοπῳ ᾧ ἐπικεκληται το ὀνομα αὐτου· εἰδως ὁτι ἐλευσονται ἡμεραι μετα το παθειν τον Χριςον, ὁτε και ὁ τοπος της Ἱερουσαλημ τοις ἐχθροις ὑμων παραδοθησεται, και παυσονται ἁπασαι ἁπλως προσφοραι γινομεναι. και το κελευσθεν προβατον ἐκεινο ὀπτον ὁλον γινεσθαι, του παθους

του

cognitione & corde ad mortem usque colimus. Forte autem idcirco etiam dubitatis hunc, quemadmodum declarant Scripturæ & quæ in omnium oculis posita sunt, & quæ in ejus nomine fiunt, Christum esse confiteri, ne vos insectentur principes, qui nefarii & fallacis spiritus, sive serpentis, operatione eos, qui nomen Christi confitentur, occidere & insectari non desinent, donec iterum adsit, & omnes destruat, & digna cuique præmia rependat.

Hic Trypho: Jam igitur, inquit, rationem nobis affer, cur iste, quem crucifixum esse dicis & in Cœlum ascendisse, Christus sit Dei. Passibilem enim Christum in Scripturis prædicari, ac rursus cum gloria venturum, & æternum omnium gentium imperium, omnibus regnis ei subjectis, accepturum, satis ex Scripturis a te supra recitatis demonstratum est. Hunc autem ipsum esse nobis demonstra.

At ego: Id jam, viri, iis qui aures habent, demonstratum est, vel ex his ipsis, quæ a vobis concessa sunt; sed ne me putetis hærere, nec ea etiam, quæ petitis, demonstrare posse; faciam id convenienti loco, ut pollicitus sum: nunc autem seriem institutæ orationis prosequor.

40. Mysterium igitur agni, quem Pascha immolare præcepit Deus, figura erat Christi, cujus sanguine, pro fidei in eum suæ ratione, domos suas inungunt, qui credunt in eum, id est, seipsos: nam illud plasma, quod Deus effinxit, nempe Adamum, domum fuisse afflati a Deo Spiritus, vos quoque omnes intelligere potestis. Hoc autem ipsum etiam præceptum ad tempus datum sic demonstro. Agnum Paschæ Deus alibi immolari non sinit, quam in loco, in quo invocatum est nomen ejus: cum sciret venturos post Christi passionem dies, quibus urbs Jerusalem hostibus vestris traderetur, & omnes prorsus oblationes fieri desinerent. Atque hic agnus, quem totum assari

του σταυρου δί ου πασχειν ἐμελλεν ὁ Χριστος, συμβολον ἠν. το γαρ ὀπτωμενον προβατον, σχηματιζομενον ὁμοιως τῳ σχηματι του σταυρου, ὀπταται. εἱς γαρ ὀρθιος ὀβελισκος διαπερονᾳται ἀπο των κατωτατων μερων μεχρι της κεφαλης, και εἱς παλιν κατα το μεταφρενον, ᾧ προσαρτωνται και αἱ χειρες του προβατου. και οἱ ἐν τῃ νηστειᾳ δε τραγοι δυο ὁμοιοι κελευσθεντες γινεσθαι, ὡν ὁ εἱς ἀποπομπαιος ἐγινετο, ὁ δε ἑτερος εἰς προσφοραν, των δυο παρουσιων του Χριστου καταγγελια ἠσαν· μιας μεν, ἐν ᾗ ὡς ἀποπομπαιον ἀυτον παρεπεμψαντο οἱ πρεσβυτεροι του λαου ὑμων και οἱ ἱερεις, ἐπιβαλοντες ἀυτῳ τας χειρας, και θανατωσαντες ἀυτον· και της δευτερας δε ἀυτου παρουσιας, ὁτι ἐν τῳ ἀυτῳ τοπῳ των Ιεροσολυμων ἐπιγνωσθησεσθε ἀυτον τον ἀτιμωθεντα ὑφ᾽ ὑμων, και προσφορα ἠν ὑπερ παντων των μετανοειν βουλομενων ἁμαρτωλων, και νηστευοντων ἡν καταλεγει Ησαΐας νηστειαν, διασπωντες στραγγαλιας βιαιων συναλλαγματων, και τα ἀλλα ὁμοιως τα κατηριθμημενα ὑπ᾽ ἀυτου, ἁ και ἀυτος ἀνιστορησα, φυλασσοντες, ἁ ποιουσιν οἱ τῳ Ιησου πιστευοντες. και ὁτι και ἡ των δυο τραγων των νηστειᾳ κελευσθεντων προσφερεσθαι προσφορα οὐδαμου ὁμοιως συγκεχωρηται γινεσθαι, εἰ μη ἐν Ιεροσολυμοις, ἐπιστασθε.

Και ἡ της σεμιδαλεως δε προσφορα, ὠ ἀνδρες, ἐλεγον, ἡ ὑπερ των καθαριζομενων ἀπο της λεπρας προσφερεσθαι παραδοθεισα, τυπος ἠν του ἀρτου της ἐυχαριστιας, ὁν εἰς ἀναμνησιν του παθους οὑ ἐπαθεν ὑπερ των καθαιρομενων τας ψυχας ἀπο πασης πονηριας ἀνθρωπων, Ιησους Χριστος ὁ κυριος ἡμων παρεδωκε ποιειν, ἱνα ἁμα τε ἐυχαριστωμεν τῳ Θεῳ ὑπερ τε του τον κοσμον ἐκτικεναι συν πασι τοις ἐν ἀυτῳ δια τον ἀνθρωπον, και ὑπερ του ἀπο της κακιας ἐν ᾗ γεγοναμεν ἠλευθερωκεναι ἡμας, και τας ἀρχας και τας ἐξουσιας καταλελυκεναι τελειαν καταλυσιν δια του παθητου γενομενου κατα την βουλην ἀυτου. ὁθεν περι μεν των ὑφ᾽ ὑμων τοτε προσφερομενων θυσιων λεγει ὁ Θεος, ὡς προεφην, δια Μαλαχιου ἑνος των δωδεκα· οὐκ ἐστι θελημα μου ἐν ὑμιν, λεγει κυριος· και τας

θυ-

præcipitur, supplicii crucis, per quam Christus erat passurus, symbolum erat. Agnus enim qui assatur, ad similitudinem figuræ crucis dispositus assatur. Alterum enim veru ab infimis partibus ad caput usque recta transfigitur; alterum vero secundum scapulas, ad quod etiam manus agni suspenduntur. Atque etiam duo illi hirci, quos in jejunio similes offerri præscriptum erat, quorumque alter emissarius erat, alter offerebatur, duplicem Christi adventum nuntiabant: alterum, in quo eum velut emissarium seniores populi vestri & sacerdotes eduxerunt, manusque ei injecerunt, & morte eum mulctarunt: alterum vero, quia in eodem Jerosolymorum loco agnoscetis eum, quem contumelia affecistis, quique oblatio erat pro omnibus peccatoribus pœnitentiam agere volentibus, ac jejunium illud, quod dicit Esaias, observantibus, colligationes violentorum contractuum dissolvendo, ac cætera similiter tenendo, quæ ab eo enumerata, & a me recitata, ab his, qui credunt in Jesum, observantur. Hanc autem etiam duorum hircorum oblationem, qui in jejunio jussi erant offerri, similiter alibi quam Jerosolymis, fieri nefas fuisse scitis.

41. Similæ quoque oblatio, Viri, aiebam, pro iis, qui a lepra purgabantur, præscripta, figura erat panis Eucharistiæ, quem Dominus noster Jesus Christus in recordationem passionis pro his, qui ab omni pravitate purgantur, susceptæ fieri præcepit; ut & simul gratias agamus Deo, tum quod mundum & omnia, quæ in eo sunt, propter hominem creaverit; tum quod nos a nequitia, in qua fuimus, liberaverit, & principatus & potestates funditus profligaverit per eum, qui de ejus voluntate passioni factus est obnoxius. Hinc de sacrificiis quidem, quæ nunc a vobis offerebantur, sic Deus, ut jam dixi, per Malachiam unum ex duodecim, loquitur. *Non est voluntas mea in vobis, dicit Dominus, & sacrificia non*

susci-

θυσιας ὑμων οὐ προσδέξομαι ἐκ των χειρων ὑμων διοτι ἀπο ἀνατολης ἡλιυ ἑως δυσμων το ὀνομα μυ δεδοξασαι ἐν τοις ἐθνεσι, και ἐν παντι τοπῳ θυμιαμα προσφερεται τῳ ὀνοματι μυ και θυσια καθαρα· ὁτι μεγα το ὀνομα μυ ἐν τοις ἐθνεσι, λεγει κυριος· ὑμεις δε βεβηλυτε αὐτο. περι δε των ἐν παντι τοπῳ ὑφ' ἡμων των ἐθνων προσφερομενων αὐτῳ θυσιων, τυτεςι τυ ἀρτυ της ἐυχαριςιας, και τυ ποτηριυ ὁμοιως της ἐυχαριςιας, προλεγει τοτε εἰπων και το ὀνομα αὐτυ δοξαζειν ἡμας, ὑμας δε βεβηλυν. ἡ δε ἐντολη της περιτομης, κελευυσα τη ὀγδοη ἡμερα ἐκ παντος περιτεμνειν τα γεννωμενα, τυπος ἠν της ἀληθινης περιτομης ἡν περιετμηθημεν ἀπο της πλανης και πονηριας δια τυ ἀπο νεκρων ἀναςαντος τη μια των σαββατων ἡμερα Ιησυ Χριςυ τυ κυριυ ἡμων. μια γαρ των σαββατων, πρωτη μενυσα των πασων ἡμερων, κατα τον ἀριθμον παλιν των πασων ἡμερων της κυκλοφοριας ὀγδοη καλειται, και πρωτη ὐσα μενει.

Αλλα και το δωδεκα κωδωνας ἐξηφθαι τυ ποδηρυς τυ ἀρχιερεως παραδεδοσθαι, των δωδεκα ἀποςολων των ἐξαφθεντων ἀπο της δυναμεως τυ αἰωνιυ ἱερεως Χριςυ, δι' ὡν της φωνης ἡ πασα γη της δοξης και χαριτος τυ Θευ και τυ Χριςυ ἀυτυ ἐπληρωθη, συμβολον ἠν. διο και ὁ Δαβιδ λεγει· εἰς πασαν την γην ἐξηλθεν ὁ φθογγος ἀυτων, και εἰς τα περατα της οἰκυμενης τα ῥηματα ἀυτων. και ὁ Ησαϊας ὡς ἀπο προσωπυ των ἀποςολων λεγοντων τῳ Χριςῳ, ὁτι ὐχι τη ἀκοη ἀυτων πιςευυσιν, ἀλλα τη ἀυτυ τυ πεμψαντος ἀυτυς δυναμει· διο λεγει ὑτως· κυριε, τις ἐπιςευσε τη ἀκοη ἡμων; και ὁ βραχιων κυριυ τινι ἀπεκαλυφθη; ἀνηγγειλαμεν ἐνωπιον ἀυτυ ὡς παιδιον, ὡς ῥιζα ἐν γη διψωση, και τα ἑξης της προφητειας προλελεγμενα. το δε εἰπειν τον λογον ὡς ἀπο προσωπυ πολλων, ἀνηγγειλαμεν ἐνωπιον ἀυτυ, και ἐπαγαγειν, ὡς παιδιον, δηλωτικον τυ τυς πονηρυς ὑπηκοους ἀυτυ γενομενυς ὑπηρετησαι τη κελευσει ἀυτυ, και παντας ὡς ἐν παιδιον γεγενησθαι. ὁποιον και ἐπι

του

ſuſcipiam de manibus veſtris, propterea quod ab ortu ſolis uſque ad occaſum nomen meum glorificatum eſt in gentibus; & in omni loco offertur incenſum nomini meo & victima pura: quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus. Vos autem illud profanatis. De iis autem, quæ in omni loco a nobis gentibus offeruntur ei, ſacrificiis, hoc eſt, de pane Euchariſtiæ & de calice ſimiliter Euchariſtiæ, jam tum prædicit, illud etiam addens, nomen ſuum a nobis glorificari, a vobis autem profanari. Jam vero præceptum illud circumciſionis, ut infantes octavo die omnino circumcidantur, figura erat veræ circumciſionis, qua ab errore & nequitia per eum, qui a mortuis reſurrexit una ſabbatorum die, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum circumciſi ſimus. Una enim ſabbatorum, cum prima maneat omnium dierum, rurſus ſecundum numerum omnium dierum in orbem elabentium vocatur octava, & prima eſſe non deſinit.

42. Quinetiam quod traditum erat, ut duodecim tintinnabula ex talari veſte ſummi ſacerdotis appenderentur, duodecim Apoſtolorum ex virtute æterni ſacerdotis Chriſti pendentium, quorum vox univerſam terram gloria & gratia Dei & Chriſti ejus replevit, ſignificatio fuit. Quapropter David ita loquitur: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Et Eſaias velut ex perſona Apoſtolorum Chriſto dicentium non ſuæ ipſorum prædicationi, ſed illius, a quo miſſi ſunt, poteſtati fidem haberi, ſic loquitur: *Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Annuntiavimus coram eo tamquam puellus, ſicut radix in terra ſitienti,* & quæ ſequuntur jam ex eadem prophetia depromta. Quod autem ait Scriptura velut ex perſona multorum, *Annuntiavimus coram eo*, & addit, *tamquam puellus*; ſignificat id quod evenit, ut pravi homines ſummiſſi ei ac dociles facti, ipſius juſſis miniſtrarent, ac omnes in-

ſtar

του σωματος ἐςιν ἰδειν· πολλων ἀριθμȣμενων μελων, τα συμπαντα ἑν καλειται και ἐςι σωμα. και γαρ δημος και ἐκκλησια, πολλοι τον ἀριθμον ὀντες ἀνθρωποι, ὡς ἑν ὀντες πραγμα, τῃ μιᾳ κλησει καλȣνται και προσαγορευονται. και τα ἀλλα δε παντα ἁπλως, ὦ ἀνδρες, ἐφην, τα ὑπο Μωσεως διαταχθεντα, δυναμαι καταριθμων ἀποδεικνυναι τυπȣς και συμβολα και καταγγελιας των τῳ Χριςῳ γινεσθαι μελλοντων και των εἰς αὐτον πιςευειν προεγνωσμενων, και των ὑπ' αὐτȣ Χριςȣ ὁμοιως γινεσθαι μελλοντων. ἀλλα ἐπειδη και ἁ κατηριθμησαμην τα νυν ἱκανα δοκει μοι εἰναι, ἐπι τον λογον τῃ ταξει παριων ἐρχομαι.

Ὡς ȣ̓ν ἀπο Αβρααμ ἠρξατο περιτομη, και ἀπο Μωσεως σαββατον και θυσιαι και προσφοραι και ἑορται, και ἀπεδειχθη δια το σκληροκαρδιον τȣ λαου ὑμων ταυτα διατεταχθαι, ȣ̓τως παυσασθαι ἐδει κατα την τȣ πατρος βȣλην εἰς τον δια της ἀπο του γενȣς του Αβρααμ, και φυλης Ιȣδα, και Δαβιδ παρθενȣ γεννηθεντα υἱον του Θεȣ Χριςον· ὁςις και αἰωνιος νομος, και καινη διαθηκη τῳ παντι κοσμῳ ἐκηρυσσετο προελευσομενος, ὡς αἱ προλελεγμεναι προφητειαι σημαινȣσι. και ἡμεις οἱ δια τȣτȣ προχωρησαντες τῳ Θεῳ, ȣ̓ ταυτην την κατα σαρκα παρελαβομεν περιτομην, ἀλλα πνευματικην, ἡν Ενωχ και οἱ ὁμοιοι ἐφυλαξαν. ἡμεις δε, δια τȣ βαπτισματος αὐτην, ἐπειδη ἁμαρτωλοι ἐγεγονειμεν, δια το ἐλεος το παρα του Θεȣ, ἐλαβομεν, και πασιν ἐφιτον ὁμοιως λαμβανειν. περι δε τȣ της γενεσεως αὐτȣ μυςηριȣ ἠδη λεγειν κατεπειγοντος, λεγω. Ησαιας ȣ̓ν περι τȣ γενȣς αὐτȣ τȣ Χριςȣ, ὁτι ἀνεκδιηγητον ἐςιν ἀνθρωποις, ȣ̓τως ἐφη, ὡς και προγεγραπται· την γενεαν αὐτȣ τις διηγησεται; ὁτι αἰρεται ἀπο της γης ἡ ζωη αὐτȣ· ἀπο των ἀνομιων τȣ λαȣ μȣ ἠχθη εἰς θανατον. ὡς ἀνεκδιηγητȣ ȣ̓ν ὀντος τȣ γενȣς τȣτȣ ἀποθνησκειν μελλοντος, ἱνα τῳ μωλωπι αὐτȣ ἰαθωμεν οἱ ἁμαρτωλοι ἀνθρωποι, το προφητικον πνευμα ταυτα εἰπεν. ἐτι και ἱνα οἱ τροπον

γε-

ftar unius puelli fierent. Quale eſt etiam quod in corpore videre licet: cum multa membra numerentur, omnia unum vocantur & ſunt corpus. Nam & populus & eccleſia, cum multi ſint numero homines, tamquam una res eſſent, appellatione una vocantur & deſignantur. Ac cætera quidem prorſus omnia, o viri, a Moſe inſtituta enumerans demonſtrare poſſum, aiebam, imagines & ſigna & prænuntiationes fuiſſe tum eorum, quæ Chriſto eventura erant, tum eorum qui in eum credituri prænoſcebantur, tum eorum etiam ſimiliter, quæ Chriſtus ipſe facturus erat. Sed quia quæ recenſui, ſatis mihi impræſentiarum videntur eſſe, ad orationis ſeriem revertor.

43. Quemadmodum igitur ab Abrahamo circumciſio, a Moſe autem ſabbatum & victimæ & munera & feriæ incœperant, atque, ut demonſtratum eſt, ob duritiam cordis populi veſtri inſtituta fuerant; ita ea deſinere oportebat in eum, qui ſecundum voluntatem Patris, ex virgine generis Abrahæ, tribus Juda & ſtirpis David, genitus eſt, Filium Dei Chriſtum: qui & lex æterna & novum teſtamentum univerſo mundo prædicabatur adventurus, ut jam allata oracula demonſtrant. Ac nos quidem, qui per eum ad Deum acceſſimus, non iſtam carnis circumciſionem accepimus, ſed ſpiritualem, quam Henochi ejuſque ſimiles cuſtodierunt; atque hanc per baptiſmum, quia in peccatis fueramus, miſericordia Dei conſequuti ſumus; licetque omnibus ſimiliter conſequi. Sed cum jam urgeat de illius nativitatis myſterio diſputatio, id mihi agendum eſt. Eſaias igitur de ipſius Chriſti genere, non enarrabile illud hominibus eſſe ſic aſſeruit, ut jam ſcripſimus: *Generationem ejus quis narrabit? quia tollitur a terra vita ejus: ab iniquitatibus populi mei ductus eſt in mortem.* Qui ergo moriturus erat, ut ejus livore homines peccatores ſanaremur, illius genus non enarrabile eſſe propheticus Spiritus

his

γεγονεν ἐν κοσμῳ γεννηθεις, ἐπιγνωναι ἐχωσιν οἱ πιϛευοντες αὐτῳ ἀνθρωποι, δια τε αὐτε Ησαϊε το προφητικον πνευμα ὡς μελλει γινεσθαι προεφητευσεν ὑτως· και προσεθετο κυριος λαλησαι τῳ Αχαζ, λεγων, αἰτησον σεαυτω σημειον παρα κυριε του Θεε σε, εἰς βαθος, ἠ εἰς ὑψος. και εἰπεν Αχαζ, ὑ μη αἰτησω, ὑδε μη πειρασω κυριον. και εἰπεν Ησαϊας, ἀκεετε δη ὁ οἰκος Δαβιδ· μη μικρον ὑμιν ἀγωνα παρεχειν ἀνθρωποις· και πως κυριῳ παρεχετε ἀγωνα; δια τετο δωσει κυριος αὐτος ὑμιν σημειον. ἰδε ἡ παρθενος ἐν γαϛρι ληψεται, και τεξεται υἱον, και καλεσεται το ὀνομα αὐτου Εμμανεηλ. βετυρον και μελι φαγεται, πριν ἠ γνωναι αὐτον ἠ προελεσθαι πονηρα, και ἐκλεξασθαι το ἀγαθον· διοτι πριν ἠ γνωναι το παιδιον ἀγαθον ἠ κακον, ἀπειθει πονηρα, του ἐκλεξασθαι το ἀγαθον. διοτι πριν ἠ γνωναι το παιδιον καλειν πατερα ἠ μητερα, ληψεται δυναμιν Δαμασκε και σκυλα Σαμαρειας ἐναντι βασιλεως Ασσυριων. και καταληφθησεται ἡ γη ἡν συ σκληρως οἰσεις ἀπο προσωπε των δυο βασιλεων. ἀλλ' ἐπαξει ὁ Θεος ἐπι σε και ἐπι τον λαον σε και ἐπι τον οἰκον του πατρος σε ἡμερας, αἱ ὑδεπω ἡκασιν ἐπι σε, ἀπο της ἡμερας ἡς ἀφειλεν Εφραϊμ ἀπο Ιεδα, τον βασιλεα των Ασσυριων. ὁτι μεν ὑν ἐν τῳ γενει τῳ κατα σαρκα του Αβρααμ, ὑδεις ὑδεποτε ἀπο παρθενε γεγεννηται, ὑδε λελεκται γεγεννημενος, ἀλλ' ἠ ὑτος ὁ ἡμετερος Χριϛος, πασι φανερον ἐϛιν. ἐπει δε ὑμεις και οἱ διδασκαλοι ὑμων τολματε λεγειν, μηδε εἰρησθαι ἐν τῃ προφητειᾳ του Ησαϊε, ἰδε ἡ παρθενος ἐν γαϛρι ἑξει, ἀλλ', ἰδε ἡ νεανις ἐν γαϛρι ληψεται και τεξεται υἱον· και ἐξηγεισθε την προφητειαν ὡς εἰς Εζεκιαν τον γινομενον ὑμων βασιλεα. πειρασομαι και ἐν τετῳ καθ' ὑμων βραχεα ἐξηγησασθαι, και ἀποδειξαι εἰς τετον εἰρησθαι τον ὁμολογεμενον ὑφ' ἡμων Χριϛον.

Οὑτω γαρ κατα παντα ἀθῳος ὑμων χαριν ἑυρεθησομαι εἰ ἀποδειξεις ποιεμενος ἀγωνιζομαι ὑμας πεισθηναι. ἐαν δε ὑμεις σκληροκαρδιοι μενοντες, ἠ ἀσθενεις την γνωμην δια τον ἀφωρισμενον τοις Χριϛιανοις θανατον, τῳ ἀληθει

his verbis declarat. Præterea ut possent qui in eum credunt, quonam modo genitus in mundum venerit, agnoscere; per eumdem Esaiam Spiritus propheticus rem, ut erat eventura, prædixit his verbis: *Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum, sive in excelsum. Et dixit Achaz: Non petam, neque tentabo Dominum. Et dixit Esaias: Audite nunc domus David: Numquid parum vobis est certamen præbere hominibus? & quomodo Domino præbetis certamen? Propterea dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel. Butyrum & mel comedet, antequam sciat, aut præeligere mala & eligere bonum; quoniam antequam cognoscat puer bonum, vel malum, reprobat mala, eligendo bonum. Antequam sciat puer vocare patrem, aut matrem, tollet virtutem Damasci & spolia Samariæ coram rege Assyriorum, & capietur terra, quam tu duriter feres a facie duorum regum. Sed adducet Deus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui, dies, qui necdum venerunt super te, a die, quo abstulit Ephraim a Juda, regem Assyriorum.* Neminem sane in Abrahæ secundum carnem genere unquam extitisse, præter hunc Christum nostrum, qui ex virgine natus esset, aut natus diceretur, omnibus manifestum est. Sed quia vos ac magistri vestri asserere audetis non dictum esse in prophetia Esaiæ, *Ecce virgo in utero habebit*, sed, *Ecce adolescentula in utero concipiet & pariet filium*; & quia prophetiam ita exponitis, quasi in Ezechiam, qui rex vester fuit, dicta esset; conabor de hoc quoque contra vos pauca disserere, & in hunc, quem Christum esse confitemur, dictam demonstrare.

44. Sic enim omnino, quantum ad vos attinet innocens reperiar, si demonstrationibus adhibendis in id incumbam, ut vobis persuadeam. Sin autem in cordis duritia permanentes, aut animo infirmi ob sancitam in Christianos mortem, veritati nolueritis

θει συντιθεσθαι μη βȣλησθε, ἑαυτοις αἰτιοι φανησεσθε. και ἐξαπατατε ἑαυτȣς, ὑπονοουντες δια το εἰναι τȣ Αβρααμ κατα σαρκα σπερμα, παντως κληρονομησειν τα κατηγγελμενα παρα τȣ Θεȣ δια του Χριςȣ δοθησεσθαι ἀγαθα. ȣδεις γαρ ȣδε ἐκεινων ȣδαμοθεν λαβειν ἐχει πλην οἱ τη γνωμη ἐξομοιωθεντες τη πισει τȣ Αβρααμ, και ἐπιγνοντες τα μυςηρια παντα, λεγω δε ὁτι τις μεν ἐντολη εἰς θεοσεβειαν και δικαιοπραξιαν διετετακτο· τις δε ἐντολη και πραξις ὁμοιως εἰρητο, ἡ εἰς μυςηριον τȣ Χριςȣ, δια το σκληροκαρδιον τȣ λαȣ ὑμων. και ὁτι τȣτο ἐςιν, ἐν τῳ Ιεζεκιηλ περι τȣτȣ ἀποφαινομενος ὁ Θεος εἰπεν· ἐαν Νωε και Ιακωβ και Δανιηλ ἐξαιτησωνται ἡ υἱȣς ἡ θυγατερας, ȣ μη δοθησεται ἀυτοις. και ἐν τῳ Ησαϊᾳ εἰς τȣτο ἀυτο ἐφη ȣτως· εἰπε κυριος ὁ Θεος, και ἐξελευσονται, και ὀψονται τα κωλα των παραβεβηκοτων ἀνθρωπων. ὁ γαρ σκωληξ ἀυτων ȣ τελευτησει, και το πυρ ἀυτων ȣ σβεσθησεται, και ἐσονται εἰς ὁρασιν παση σαρκι. ὡς τεμοντας ὑμας ἀπο των ψυχων ὑμων την ἐλπιδα ταυτην, σπȣδασαι δει ἐπιγνωναι δι ἡς ὁδȣ ἀφεσις ὑμιν των ἁμαρτιων γενησεται, και ἐλπις της κληρονομιας των κατηγγελμενων ἀγαθων. ἐςι δ' ȣκ ἀλλη, ἡ αὐτη, ἱνα τȣτον τον Χριςον ἐπιγνοντες, και λȣσαμενοι το ὑπερ ἀφεσεως ἁμαρτιων δια Ησαϊȣ κηρυχθεν λυτρον, ἀναμαρτητως λοιπον ζησητε.

Και ὁ Τρυφων· εἰ και ἐγκοπτειν δοκω τοις λογοις τȣτοις οἱς λεγεις ἀναγκαιοις ȣσιν ἐξετασθηναι, ἀλλ' ȣν κατεπειγοντος τȣ ἐπερωτηματος, ὁ ἐξετασαι βȣλομαι, ἀνασχȣ μȣ πρωτον.

Κἀγω ὁσα βȣλει ἐξεταζε ὡς σοι ἐπερχεται· ἐγω γαρ και μετα τας ἐξετασεις και ἀποκρισεις τȣς λογȣς ἀναλαμβανειν πειρασομαι και πληρουν.

Κἀκεινος, εἰπε ȣν μοι, ἐφη· οἱ ζησαντες κατα τον νομον τον διαταχθεντα δια Μωσεως, ζησονται ὁμοιως τῳ Ιακωβ και τῳ Νωε, ἐν τη των νεκρων ἀναςασει, ἡ ȣ;

Κἀ-

assentiri; manifestum erit vos mali auctores esse vobismetipsis. Ac vos quidem ipsi decipitis, qui eo quod semen Abrahæ sitis secundum carnem, omnino bonorum, de quibus nuntiatum est fore, ut a Deo per Christum dentur, hæreditatem accepturos putetis. Nemo enim, ne ex illo quidem semine, quidquam accipere potest, præter eos qui animo assimilati fuerint Abrahæ fidei, & mysteria omnia agnoverint, id est, alia quædam præcepta ad Dei cultum & justitiæ observationem esse data; alia autem præcepta & opera, vel ad Christi mysterium, vel ob duritiam cordis populi vestri similiter esse descripta. Atque ita sese rem habere Deus apud Ezechielem pronuntiat in hæc verba: *Si Noe & Jacob & Daniel depoposcerint vel filios, vel filias, non dabitur eis.* Et apud Esaiam in hanc ipsam sententiam ita loquitur: *Dixit Dominus Deus: Et egredientur & videbunt membra prævaricatorum hominum. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in spectaculum omni carni.* Quapropter hanc spem ex animis vestris recidentes elaborare oportet, ut cognoscatis quanam via ad remissionem peccatorum & spem hæreditatis promissorum bonorum perveniatis. Alia autem non est, nisi hæc, ut hunc Christum agnoscentes, ac illo ad peccatorum remissionem baptismo, quem Esaias prædicavit, abluti sine peccato deinceps vivatis.

45. Tum Trypho: Etsi, inquit, ea videor interpellare, quæ ad pertractandum necessaria edisseris; urgente tamen ea quæstione, quam volo ponere, fac primum ut me perferas.

Tum ego: Quidquid placuerit interroga, ut in mentem veniet: nam etiam post interrogata & responsa orationem resumere conabor & absolvere.

At ille: Dic mihi igitur, inquit, qui secundum præscripta legis per Mosem instituta vixerunt, utrum ii necne *similiter ac* Jacob, Henoch & Noe in resurrectione mortuorum vivent?

Κἀγω προς αὐτο· εἰποντος μυ, ὠ ἀνθρωπε, τα [illegible] Ιεζεκιηλ, ὁτι κἀν Νωε και Δανιηλ και [illegible] υἱυς και θυγατερας, μη δοθησεται [illegible] ἀλλ' [illegible]τος τη αὐτυ δικαιοσυνη δηλονοτι σωθη-[illegible] τυς κατα τον νομον τον Μωσεως πολιτευ-[illegible] σωθησεσθαι εἰπον. και γαρ ἐν τῳ Μωσεως [illegible] καλα και ἐυσεβη και δικαια νενομοθετη-[illegible] τυς πειθομενυς αὐτοις· και προς σκληρο-[illegible] δε τυ λαυ διαταχθεντα γινεσθαι ὁμοιως ἀνα-[illegible]ται, ἁ και ἐπραττον οἱ ὑπο τον νομον. ἐπει οἱ [illegible]ολυ και φυσει και αἰωνια καλα ἐποιουν, ἐυαρεςοι [illegible] τῳ Θεῳ, και δια τυ Χριςυ τυτυ ἐν τη ἀναςασει [illegible]ως τοις προγενομενοις αὐτων δικαιοις, Νωε και Ενωχ και Ιακωβ, και εἰ τινες ἀλλοι γεγονασι, σωθησονται συν τοις ἐπιγνυσι τον Χριςον τυτον τυ Θευ υἱον, ὁς και προ ἑωσφορυ και σεληνης ἠν, και δια της παρθενυ ταυτης της ἀπο τυ γενυς τυ Δαβιδ γεννηθηναι σαρκοποιηθεις ὑπε-μεινεν, ἱνα δια της οἰκονομιας ταυτης ὁ πονηρευσαμενος την ἀρχην ὀφις, και οἱ ἐξομοιωθεντες αὐτῳ ἀγγελοι κατα-λυθωσι, και ὁ θανατος καταφρονηθη, και ἐν τη δευτε-ρᾳ αὐτου του Χριςυ παρυσιᾳ ἀπο των πιςευοντων αὐτῳ και ἐυαρεςως ζωντων πυαυσηται τελεον, ὑςερον μηκετ' ὠν, ὁταν οἱ μεν εἰς κρισιν και καταδικην τυ πυρος ἀπαυ-ςως κολαζεσθαι πεμφθωσιν, οἱ δε ἐν ἀπαθειᾳ και ἀφ-θαρσιᾳ και ἀλυπιᾳ και ἀθανασιᾳ συνωσιν.

Εαν δε τινες και νυν ζην βυλωνται φυλασσοντες τα δια Μωσεως διαταχθεντα, και πιςευσωσιν ἐπι τυτον τον ςαυρωθεντα Ιησυν, ἐπιγνοντες ὁτι αὐτος ἐςιν ὁ Χριςος τυ Θευ, και αὐτῳ δεδοται το κριναι παντας ἁπλως, και αὐτυ ἐςιν ἡ αἰωνιος βασιλεια, δυνανται και αὐτοι σωθηναι; ἐπυνθανετο μυ.

Κἀγω παλιν, συσκεψωμεθα κἀκεινο, εἰ ἐνεςιν, ἐλε-γον, φυλασσειν τα δια Μωΰσεως διαταχθεντα ἁπαν-τα νυν.

Κἀκεινος ἀπεκρινατο, ὐ. γνωριζομεν γαρ ἐτι, ὡς

ἐφης,

Et ego ad illum: Cum ea protuli, Trypho, quæ ab Ezechiele dicta sunt, *Etiamsi Noe, Daniel & Jacob filios & filias suas deprecentur, minime eis concessum iri*, sed pro se quemque sua ipsius videlicet justitia salvum fore; eos quoque, qui secundum legem Mosis vixerunt, salvos similiter futuros dixi. Nam quæ natura præclara, & pia & justa sunt, ea in Mosis lege his, qui legi parent, facienda præscribuntur: & quæ ad duritiam cordis populi jussa sunt observari, ea similiter præscripta sunt, & ab his, qui sub lege erant, observata. Siquidem qui ea faciebant, quæ universe & natura & perpetuo præclara sunt, ii Deo grati sunt, & per hunc Christum in resurrectione similiter ac ii, qui ante eos justi fuere, Noe, Enoch & Jacob, & si qui alii, salutem consequentur una cum iis, qui hunc Christum Dei filium agnoscunt, qui & ante luciferum & lunam erat, & ex illa Davidici generis virgine caro factus nasci sustinuit, ut per hanc dispensationem serpens ille, qui ab initio improbe egit, & assimilati ei angeli profligentur, ac mors contemnatur, & in secundo ipsius Christi adventu ab his, qui in eum credunt, & ita vivunt ut ei placeant, penitus facessat, nec jam ulla sit, cum alii quidem in judicium & condemnationem ignis perpetuo cruciandi mittentur, alii vero perpessionis & corruptionis & doloris expertem statum atque immortalitatem consequentur.

46. Si qui autem nunc etiam vivere velint, Mosis instituta servando, & credant in hunc Jesum crucifixum, agnoscentes eum esse Christum Dei, eique datum esse omnes omnino judicare, illiusque esse regnum illud quod æternum est; an ii quoque salvi esse possunt? Ita me ille interrogabat.

At ego rursum: Id quoque, inquam, una consideremus, an nunc liceat omnia servare, quæ per Mosem præscripta sunt.

Respondit ille: Nequaquam. Agnoscimus enim, quemad-

ἑφης, ὑτε προβατον τυ πασχα ἀλλαχοσε θυειν δυνατον, ὑτε τυς τη νηστεια κελευθειτας προσφερεσθαι χιμαρυς, ουτε τας ἀλλυς ἁπλως ἁπασας προσφορας.

Καγω, τινα οὐν ἀδυνατον ἐστι φυλασσειν, παρακαλω λεγε αὐτος· πεισθηση γαρ ὁτι μη φυλασσων τα αἰωνια δικαιωματα τις ἡ πραξας, σωθηναι ἐκ παντος ἐχει.

Κἀκεινος, το σαββατιζειν λεγω, και το περιτεμνεσθαι, και το τα ἐμμηνα φυλασσειν, και το βαπτιζεσθαι ἁψαμενον τινος ὡν ἀπηγορευται ὑπο Μωσεως, ἡ ἐν συνυσια γενομενον.

Κἀγω ἐφην, Αβρααμ, και Ισαακ, και Ιακωβ, και Νωε, και Ιωβ, και εἰ τινες ἀλλοι γεγονασι προ τυτων ἡ μετα τυτυς ὁμοιως δικαιοι, λεγω δε και Σαρραν την γυναικα του Αβρααμ, και Ρεβεκκαν την του Ισαακ και Ραχηλ την τυ Ιακωβ, και Λειαν, και τας λοιπας ἀλλας τας τοαυτας, μεχρι της Μωσεως τυ πιστυ θεραποντος μητρος, μηδεν τυτων φυλαξαντας, εἰ δοκυσιν ὑμιν σωθησεσθαι;

Και ὁ Τρυφων ἀπεκρινατο, ὐ περιετετμητο Αβρααμ και οἱ μετ' ἀυτον;

Κἀγω, ἐπισαμαι, ἐφην, ὁτι περιετετμητο Αβρααμ και οἱ μετ' ἀυτον. δια τι δε ἐδοθη ἀυτοις ἡ περιτομη, ἐν πολλοις τοις προλελεγμενοις εἰπον, και εἰ μη δυσωπει ὑμας τα λεγομενα, παλιν ἐξετασωμεν τον λογον. ὁτι δε μεχρι Μωϋσεως ὐδεις ἀπλως δικαιος ὐδεν ὁλως τυτων περι ὡν ἐζητυμεν ἐφυλαξεν, ὐδε ἐντολην ἐλαβε φυλασσειν, πλην την ἀρχην λαβυσης ἀπο Αβρααμ της περιτομης, ἐπισασθε.

Κἀκεινος, ἐπισαμεθα, ἐφη· και ὁτι σωζονται ὁμολογυμεν.

Κἀγω παλιν· δια το σκληροκαρδιον του λαυ ὑμων παντα τα τοιαυτα ἐνταλματα νοειτε τον Θεον δια Μωσεως ἐντειλαμενον ὑμιν, ἱνα δια πολλων τυτων ἐν παση πραξει προ ὀφθαλμων ἀει ἐχητε τον Θεον, και μητε ἀδικειν μητε ἀσεβειν ἀρχησθε. και γαρ το κοκκινον βαμμα

quemadmodum dixisti, nec agnum Paschæ alibi immolari posse, nec hircos in jejunio jussos offerri, nec cæteras omnes omnino oblationes.

Tum ego: Quænam ergo illa sint, quæ possint observari, ipse, quæso, edissere. Tibi enim persuasum erit posse aliquem, non observatis nec perfectis æternis justitiæ præceptis, salutem omnino consequi.

At ille: Sabbata peragere, & circumcidi & menses observare, & ablui, si quid a Mose prohibitum attigeris, vel post concubitum.

Tum ego: Abraham, inquam, & Isaac & Jacob & Noe & Job, & si qui alii ante vel post eos justi similiter fuere, Saram dico uxorem Abrahæ & Rebeccam Isaaci, & Rachelem atque Liam Jacobi, & reliquas alias ejusmodi, usque ad Mosis, fidelis illius famuli, matrem, cum nihil horum custodierint; num vobis salutem videntur adepturi?

Respondit Trypho: Non circumcisus est Abraham, & qui post eum fuere?

Ego vero: Scio, inquam, Abraham ejusque posteros circumcisos fuisse. Cur autem data illis circumcisio fuerit, pluribus supra disserui; & si vos ea, quæ dixi, non inflectunt, rem denuo examinabimus. Ex justis autem hominibus neminem prorsus usque ad Mosem quidquam eorum, de quibus modo quærebamus, præter eam, quæ ab Abrahamo initium habuit, circumcisionem, observasse aut observandi præceptum accepisse scitis.

Et ille: Scimus, inquit, & eos salvari confitemur.

Ego rursum: Considerate omnia ejusmodi præcepta propter duritiam cordis populi vestri per Mosem vobis a Deo tradita esse; ut pluribus hisce rebus admoniti, in omni actione Deum semper ante oculos haberetis, nec injuste aut impie agere inciperetis. Nam

περιτιθεναι αὐτοις ἐντειλατο ὑμιν, ἱνα δια τετε μη λη-θη ὑμας λαμβανη του Θεε, και φυλακτηριον ἐν ὑμεσι, λεπτοτατοις γεγραμμενων χαρακτηρων τινων, ἁ παντως ἁγια νοεμεν εἰναι, περικεισθαι ὑμας ἐκελευσε, και δια τετων δυσωπων ὑμας, ἀει μνημην ἐχειν του Θεε· ἁμα τε και ἐλεγχον ἐν ταις καρδιαις ὑμων ἐδε μικραν μνημην ἐχετε του θεοσεβειν, και ἐδ' ἐτως ἐπεισθητε μη εἰδωλολατρειν, ἀλλ' ἐπι Ηλιε ὀνομαζων τον ἀριθμον των μη καμψαντων γονυ τη Βααλ, ἑπτακισχιλιες τον ἀριθμον ὀντας εἰπε· και ἐν τω Ησαϊα και τα τεκνα ὑμων θυσιαν πεποιηκεναι τοις εἰδωλοις ἐλεγχει ὑμας· ἡμεις δε, ὑπερ του μη θυσιαζειν οἱς παλαι ἐνυομεν, ὑπομενομεν τας ἐσχατας τιμωριας, και θανατεμενοι χαιρομεν· πιστευοντες ὁτι ἀναςησει ἡμας ὁ Θεος δια τε Χριςε ἀυτε, και αφθαρτες και ἀπαθεις και ἀθανατες ποιησει, και ἐδεν συμβαλλεσθαι προς δικαιοπραξιαν και ἐυσεβειαν τα δια την σκληροκαρδιαν τε λαε ὑμων διαταχθεντα γινωσκομεν.

Και ὁ Τρυφων παλιν, ἐαν δε τις, εἰδως ὁτι ταυτα ἐτως ἐχει, μετα τε και τετον εἰναι τον Χριςον ἐπιςασθαι δηλονοτι, και πεπιςευκεναι και πειθεσθαι αὐτῳ, βελεται και ταυτα φυλασσειν, σωθησεται; ἐπυνθανετο.

Κἀγω, ὡς μεν ἐμοι δοκει, ὦ Τρυφων, λεγω ὁτι σωθησεται ὁ τοιετος, ἐαν μη τες ἀλλες ἀνθρωπες, λεγω δη τες ἀπο των ἐθνων δια τε Χριςε ἀπο της πλανης περιτμηθεντας, ἐκ παντος πειθειν ἀγωνιζηται, ταυτα ἀυτῳ φυλασσειν, λεγων ἐ σωθησεσθαι ἀυτες, ἐαν μη ταυτα φυλαξωσιν· ὁποιον ἐν ἀρχη των λογων και συ ἐπραττες, ἀποφαινομενος ἐ σωθησεσθαι με, ἐαν μη ταυτα φυλαξω.

Κἀκεινος, δια τι ἐν εἰπας, ὡς μεν ἐμοι δοκει, σωθησεται ὁ τοιετος, εἰ μη τι εἰσιν οἱ λεγοντες ὁτι ἐ σωθησονται οἱ τοιετοι;

coccineum panniculum ut vobis circumponeretis
ræcepit, cujus ope nulla vos Dei caperet oblivio;
Phylacterium descriptis quibusdam litteris in mem-
ranis tenuissimis, quæ quidem omnino sancta esse
itelligimus, jussit circumdari, his etiam rebus exsti-
iulans vos, ut semper in memoria Deum haberetis,
simul exprobrans, quod nullam illius colendi me-
ioriam teneretis. Vobis tamen ne sic quidem per-
iasum est, ut simulacra ne coleretis. Eliæ enim
empore eorum numerum recensens, qui genu Baali
on flexerant, septem millia numero esse dixit: &
pud Esaiam vobiscum expostulat, quod vestros
tiam filios simulacris immolaveritis. Nos autem ne
is sacra faciamus, quibus olim fecimus, extrema sup-
licia perferimus, & dum occidimur, lætamur, mi-
iime dubii quin nos Deus per Christum suum ad vitam
evocaturus sit, & incorruptos ac perpessionis exper-
es & immortales facturus; & quæ ob duritiam cordis
populi vestri instituta sunt, ea nihil ad justitiæ obser-
vationem & pietatem afferre novimus.

47. Rursus, Trypho: Si quis hæc ita se habere
sciens, præterquam quod hunc Christum esse agnoscat,
eique videlicet credat & obediat, hæc quoque insti-
tuta observare voluerit; utrum is salvabitur? Ita ille
ciscitabatur.

At ego: Ut mihi quidem videtur, o Trypho,
iominem ejusmodi salvum dico futurum; si modo
æteris hominibus, id est, iis qui ex gentibus per
Christum ab errore circumcisi sunt, omnino persua-
lere non conetur, ut eadem ac ipse observent, sa-
item eos negans adepturos, nisi hæc custodiant;
uale est quod & initio disputationis faciebas, cum pro-
untiares salvum me non futurum, nisi hæc observarem.

At ille: Cur igitur dixisti, *Ut mihi quidem videtur,*
dis salvus erit, nisi quia sunt, qui tales negent sal-
os futuros?

κιοιν, ἀπεκρινάμην, ὦ Τρύφων, καὶ μηδὲ κοινωνίας ὁμιλίας ἢ ἑστίας τοῖς τοιούτοις τολμῶντες· οἷς ἐγὼ οὐ σύμφωνος εἰμι· ἀλλ' ἐὰν αὐτοὶ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς γνώμης καὶ τὰ ὅσα δύνανται νῦν ἐκ τῶν Μωσέως, ἃ διὰ τὸ σκληροκάρδιον τοῦ λαοῦ νοοῦμεν διατετάχθαι, μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν ἐλπίζειν, καὶ τὰς αἰωνίους καὶ φύσει δικαιοπραξίας καὶ εὐσεβείας φυλάσσειν βούλωνται, καὶ αἱρῶνται συζῆν τοῖς Χριστιανοῖς καὶ πιστοῖς, ὡς προεῖπον, μὴ πείθοντες αὐτοὺς μήτε περιτέμνεσθαι ὁμοίως αὐτοῖς, μήτε σαββατίζειν, μήτε ἄλλα ὅσα τοιαῦτά ἐστι τηρεῖν, καὶ προσλαμβάνεσθαι, καὶ κοινωνεῖν ἁπάντων, ὡς ὁμοσπλάγχνοις καὶ ἀδελφοῖς, δεῖν ἀποφαίνομαι. ἐὰν δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ ὑμετέρου πιστεύειν λέγοντες ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν, ὦ Τρύφων, ἔλεγον, ἐκ παντὸς κατὰ τὸν διὰ Μωσέως διαταχθέντα νόμον ἀναγκάζωσι ζῆν τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντας ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν, ἢ μὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς τῆς τοιαύτης συνδιαγωγῆς αἱρῶνται, ὁμοίως καὶ τούτους οὐκ ἀποδέχομαι. τοὺς δὲ πειθομένους αὐτοῖς ἐπὶ τὴν ἔννομον πολιτείαν, μετὰ τοῦ φυλάσσειν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ ὁμολογίαν, καὶ σωθήσεσθαι ἴσως ὑπολαμβάνω. τοὺς δὲ ὁμολογήσαντας καὶ ἐπιγνόντας τοῦτον εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ ἡτινιοῦν αἰτίᾳ μεταβάντας ἐπὶ τὴν ἔννομον πολιτείαν, ἀρνησαμένους ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, καὶ πρὶν τελευτῆς μὴ μεταγνόντας, οὐδ' ὅλως σωθήσεσθαι ἀποφαίνομαι. καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ ζῶντας κατὰ τὸν νόμον, καὶ ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν μὴ πιστεύοντας πρὶν τελευτῆς τοῦ βίου, οὐ σωθήσεσθαι ὁμοίως ἀποφαίνομαι, (καὶ μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς συναγωγαῖς καταναθεματίσαντας καὶ καταναθεματίζοντας ἐπ' αὐτὸν τοῦτον τὸν Χριστὸν) καὶ πᾶν ὅπως τύχωσι τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς τιμωρίας τῆς ἐν τῷ πυρὶ ἀπαλλαγῶσιν. ἡ γὰρ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄμετρον τοῦ πλούτου αὐτοῦ, τὸν μετανοοῦντα ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς δι' Ἰεζεκιὴλ μηνύει, ὡς δίκαιον καὶ ἀναμάρτητον ἔχει· καὶ τὸν ἀπὸ εὐσεβείας ἢ δικαιοπραξίας μετατιθέμενον ἐπὶ ἀδικίαν καὶ ἀθεότητα, ὡς ἁμαρτωλὸν καὶ ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἐπίσταται.

Sunt, inquam, o Trypho; quique cum eis nec sermonis, nec hospitii communione conjungi audeant; quibus ego non assentior. Sed si ob animi infirmitatem etiam quæcumque nunc possunt ex iis, quæ a Mose propter duritiam cordis populi instituta novimus, cum spe in hunc Christum & æternorum ac naturalium justitiæ & pietatis præceptorum observatione conjungere voluerint; modo cum Christianis & fidelibus vivere non recusent, nec iis, ut jam dixi, suadeant, ut similiter ac ipsi circumcidantur, aut sabbata & alia ejusmodi custodiant; eos suscipiendos esse & cum iis omnium rerum communionem, ut cum hominibus eodem modo affectis & fratribus, tenendam esse censeo. Sin autem, Trypho, qui ex vestro genere in hunc Christum sese dicunt credere, eos qui ex gentibus in hunc Christum credunt, omnino secundum legem per Mosem institutam cogant vivere, aut ejusmodi consuetudine cum eis conjungi nolint, non sane hos etiam similiter probaverim. Qui vero ab eis ad legis observationem cum confessione in Christum Dei conjungendam adducti fuerint, eos forsitan etiam salutem adepturos suspicor. At qui postquam confessi fuerint & agnoverint hunc esse Christum, quacumque de causa ad legis observationem traducti negaverint hunc esse Christum, nec pœnitentiam ante mortem egerint, nullam iis salutem fore assevero. Et qui ex semine Abrahæ orti secundum legem vixerint, nec ante vitæ exitum in hunc Christum crediderint, similiter salvos minime futuros esse confirmo, (eos præsertim qui in Synagogis execrati sunt & execrantur hunc Christum:) omnino enim salutem assequerentur, & ab ignis supplicio liberarentur. Nam qui pœnitentiam peccatorum agit, eum benignitas & humanitas Dei & immensitas divitiarum ejus, quemadmodum per Ezechielem declarat, perinde ac justum & peccato carentem habet; qui autem a pie-

tate

ται. διο και ὁ ἡμετερος κυριος Ιησους Χριϛος ειπεν· οἱς ἀν ὑμας καταλαβω, ἐν τουτοις και κρινω.

Και ὁ Τρυφων, και περι τουτων ὁσα φρονεις ἀκηκο μεν, ειπεν· ἀναλαβων οὐν τον λογον ὁθεν ἐπαυσω, π ραινε· παραδοξος τις γαρ ποτε και μη δυναμενος ὁλ ἀποδειχθηναι δοκει μοι ειναι. το γαρ λεγειν σε προϋπα χειν Θεον ὁ τα προ αἰωνων τουτον τον Χριϛον. ειτα και γ γηθηναι ἀνθρωπον γενομενον ὑπομειναι, και ὁτι οὐκ ἀνθρ πος ἐξ ἀνθρωπυ, οὐ μονον παραδοξον δοκει μοι ειν. ἀλλα και μωρον.

Κἀγω προς ταυτα ἐφην· οἰδ' ὁτι παραδοξος ὁ λογ δοκει ειναι, και μαλιϛα τοις ἀπο του γενυς ὑμων, οἱτι τα του Θεου οὐτε νοησαι οὐτε ποιησαι ποτε βεβουλησθε, ἀλ τα των διδασκαλων ὑμων, ὡς αὐτος ὁ Θεος βοᾳ. ἠ μεντοι, ὠ Τρυφων, ειπον, οὐκ ἀπολλυται το τοιουτ ειναι Χριϛον του Θεου, ἐαν ἀποδειξαι μη δυνωμαι· ὁ και προϋπηρχεν υἱος του ποιητου των ὁλων, Θεος ὠν, κ γεγεννηται ἀνθρωπος δια της παρθενυ. ἀλλα ἐκ παντ ἀποδεικνυμενυ ὁτι οὑτος ἐϛιν ὁ Χριϛος ὁ του Θεου, ὁς οὑτος ἐϛαι, ἐαν δε μη ἀποδεικνυω ὁτι προϋπηρχε, κ γεννηθηναι ἀνθρωπος ὁμοιοπαθης ἡμιν, σαρκα ἐχω κατα την του πατρος βυλην ὑπεμεινεν, ἐν τουτῳ πεπλ νησθαι με μονον λεγειν δικαιον, ἀλλα μη ἀρνεισθαι ὁ οὑτος ἐϛιν ὁ Χριϛος, ἐαν φαινηται ὡς ἀνθρωπος ἐξ ἀνθρ πων γεννηθεις, και ἐκλογη γενομενος εἰς τον Χριϛον ειν ἀποδεικνυηται. και γαρ εἰσι τινες, ὠ φιλοι, ἐλεγον, ἀ του ἡμετερυ γενυς ὁμολογουντες αὐτον Χριϛον ειναι, ἀνθρ πον δε ἐξ ἀνθρωπων γενομενον ἀποφαινομενοι· οἱς οὐ συντ θεμαι, οὐδ' ἀν πλειϛοι ταὐτα μοι δοξασαντες ειποιεν ἐπε δη οὐκ ἀνθρωπειοις διδαγμασι κεκελευσμεθα ὑ αὐτυ τυ Χριϛυ πειθεσθαι, ἀλλα τοις δια των μ

κα-

tate & juſtitiæ obſervatione ad injuſtitiam & impietatem delabitur, eum ut peccatorem & injuſtum & impium numerat. Quapropter Dominus noſter Jeſus Chriſtus dixit: *In quibus vos deprehendero, in his & judicabo.*

48. Hic Trypho: Et his de rebus quid ſentires, audivimus. Repetens igitur ſermonem, in quo deſeras, abſolve. Nam mirabilis quidam mihi videtur, & qui prorſus demonſtrari non poſſit. Quod enim dis præexſtitiſſe Deum ante ſæcula hunc Chriſtum, ac deinde etiam naſci hominem factum ſuſtinuiſſe, nec hominem ex hominibus eſſe; id non ſolum ab opinione abhorrens mihi videtur, ſed etiam ſtultum.

Ad hæc ego: Scio, inquam, hanc doctrinam ab opinione abhorrentem videri, præſertim veſtri generis hominibus, qui quæ Dei ſunt nec intelligere nec facere umquam voluiſtis, ſed quæ magiſtrorum veſtrorum, quemadmodum ipſe Deus clamat. Sed tamen, Trypho, nequaquam irritum & infectum erit quod demonſtravi, hunc eſſe Chriſtum Dei, ſi demonſtrare non poſſim illum etiam præexſtitiſſe Filium Creatoris univerſorum, Deum exiſtentem, & hominem ex Virgine genitum eſſe. Sed cum omnino demonſtratum ſit hunc eſſe Chriſtum Dei, qualiſcumque ille ſit; ſi minus demonſtravero præexſtitiſſe & hominem perpeſſionibus noſtris obnoxium, & carnem habentem naſci, ſecundum Patris voluntatem ſuſtinuiſſe; in hoc tantum æquum fuerit me erraſſe dicere, nequaquam autem negare eum Chriſtum eſſe, etiamſi homo ex hominibus genitus videatur, nec quidquam amplius demonſtretur, niſi eum electione conſequutum eſſe, ut Chriſtus eſſet. Sunt enim quidam, Amici, ex genere noſtro, qui eum Chriſtum eſſe confitentur, quamvis hominem ex hominibus genitum pronuntient; quibus ego non aſſentior, nec aſſentirer, *etiamſi maxima* pars, quæ mecum con-

ſen-

χαριων προφητων κηρυχθεισι και δι αυτε διδαχθεισι.

Και ὁ Τρυφων· ἐμοι μεν δοκεσιν, εἰπεν, οἱ λεγοντες ἀνθρωπον γεγονεναι αὐτον, και κατ᾽ ἐκλογην κεχρισθαι και Χριςον γεγονεναι, πιθανωτερον ὑμων λεγειν των ταυτα ἁπερ φης λεγοντων. και γαρ παντες ἡμεις τον Χριςον ἀνθρωπον ἐξ ἀνθρωπων προσδοκωμεν γενησεσθαι, και τον Ηλιαν χρισαι αὐτον ἐλθοντα. ἐαν δ᾽ε ὑτος φαινηται ὠν ὁ Χριςος, ἀνθρωπον μεν ἐξ ἀνθρωπων γενομενον παντος ἐπιςασθαι δει· ἐκ δε τε μηδε Ηλιαν ἐληλυθεναι, ὑδε τυτον ἀποφαινομαι εἰναι.

Κἀγω παλιν ἐπυθομην αὐτε. ὑχι Ηλιαν φησιν ὁ λογος δια Ζαχαριε ἐλευσεσθαι προ της ἡμερας της μεγαλης και φοβερας ταυτης τε κυριε;

Κἀκεινος ἀπεκρινατο, μαλιςα.

Εαν ὑν ὁ λογος ἀναγκαζῃ ὁμολογειν, ὁτι δυο παρουσιαι του Χριςε προεφητευοντο γενησομεναι, μια μεν, ἐν ἡ παθητος και ἀτιμος και ἀειδης φανησεται· ἡ δε ἑτερα, ἐν ᾑ και ἐνδοξος και κριτης ἁπαντων ἐλευσεται, ὡς και ἐν πολλοις τοις προλελεγμενοις ἀποδεδεικται, ὑχι της φοβερας και μεγαλης ἡμερας, τυτεςι της δευτερας παρουσιας αὐτου, προοδον γενησεσθαι τον Ηλιαν νοησομεν τον λογον τε Θεου κεκηρυχεναι;

Μαλιςα, ἀπεκρινατο.

Και ὁ ἡμετερος ὑν κυριος, ἐφην, τυτο αὐτο ἐν τοις διδαγμασιν αὐτε παρεδωκε γενησομενον, εἰπων και Ηλιαν ἐλευσεσθαι· και ἡμεις τυτο ἐπιςαμεθα γενησομενον, ὁτε μελλῃ ἐν δοξῃ ἐξ ὑρανων παραγινεσθαι ὁ ἡμετερος κυριος Ιησες Χριςος· ὁυ και της πρωτης φανερωσεως κηρυξ προηλθε το ἐν Ηλιᾳ γενομενον πνευμα του Θεου, ἐν Ιωαννῃ τῳ γενομενῳ ἐν τῳ γενει ὑμων προφητῃ, μεθ᾽ ὁν οὐδεις ἑτερος λοιπος παρ ὑμιν ἐφανη προφητης· ὁςις ἐπι τον Ιορδανην ποταμον καθεζομενος ἐβοα· ἐγω μεν ὑμας βαπτιζω ἐν ὑδατι εἰς μετανοιαν· ἡξει δε ὁ ἰσχυροτερος με, οὐ οὐκ εἰμι ἱκανος τα ὑποδηματα βαςασαι, αὐτος ὑμας βαπτι-

sentit, idem diceret: neque enim humanis doctrinis jussi sumus ab ipso Christo credere, sed iis quæ a beatis Prophetis prædicata & ab ipso tradita.

49. Et Trypho: Mihi quidem videntur, inquit, qui illum hominem fuisse & electione unctum, ac Christum factum esse dicunt, probabilius quam vos, qui ea, quæ retulisti, tenetis, dicere. Nam & nos omnes Christum hominem ex hominibus exspectamus nasciturum, & ab Elia, quando is venerit, unctum iri. Quod si iste Christus esse videatur, homo ex hominibus omnino existimandus est; sed quia nondum venit Elias, neque hunc Christum esse censeo.

Rursus ergo illum percontatus sum: An non Scriptura per Zachariam dicit Eliam ante magnum illum, & terribilem Domini diem esse venturum?

Respondit ille: Maxime.

Si igitur Scriptura confiteri cogit duplicem Christi adventum esse prædictum: alterum in quo perpessionibus obnoxius & inglorius & informis apparebit; alterum in quo circumfluens gloria & omnium judex adveniet, quemadmodum & supra pluribus demonstratum est; an non id a divino verbo prædicatum intelligemus: Eliam terribilis & magni diei, id est, secundi ejus adventus præcursorem futurum?

Maxime, respondit ille.

Atque hoc ipsum, aiebam, Dominus noster inter ea quæ docuit, futurum esse tradidit, cum Eliam quoque dixit esse venturum. Quod quidem nos futurum esse scimus cum e cœlis gloriose Dominus noster Jesus Christus venturus est; cujus quidem primi etiam adventus Spiritus Dei, qui in Elia fuerant, præco præcessit in Joanne vestri generis propheta, post quem nemo alius reliquus propheta apud vos exstitit. Is ad amnem Jordanem considens clamabat: *Ego quidem baptizo in aqua in pœnitentiam: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus calceamenta portare.*

Ipse

σει ἐν πνευματι ἁγιῳ και πυρι· ου το πτυον αυτε ἐν τῃ χειρι αυτε, και διακαθαριει την ἁλωνα αυτου, και τον σιτον συναξει εις την ἀποθηκην, το δε ἀχυρον κατακαυσει πυρι ἀσβεςῳ. και τουτον αυτον τον προφητην συνεκεκλεικει ὁ βασιλευς ὑμων Ηρωδης εἰς φυλακην, και γενεσιων ἡμερας τελεμενης, ὀρχεμενης της ἐξαδελφης αυτου του Ηρωδε ευαρεςως αυτῳ, ειπεν αυτῃ αιτησασθαι ὁ ἐαν βεληται. και ἡ μητηρ της παιδος ὑπεβαλεν αυτῃ αιτησασθαι την κεφαλην Ιωαννε του ἐν τῃ φυλακῃ· και αιτησασης ἐπεμψε και ἐπι πιναχι ἐναχθηναι την κεφαλην Ιωαννε ἐκελευσε. διο και ὁ ἡμετερος Χριςος ειρηκει ἐπι γης τοτε τοις λεγεσι προ του Χριςε Ηλιαν δειν ἐλθειν· Ηλιας μεν ἐλευσεται και ἀποκαταςησει παντα· λεγω δε ὑμιν ὁτι Ηλιας ἠδη ἠλθε, και ἐκ ἐπεγνωσαν αυτον, ἀλλ' ἐποιησαν αυτῳ ὁσα ἠθελησαν· και γεγραπται ὁτι τοτε συνηκαν οἱ μαθηται ὁτι περι Ιωαννε τε βαπτιςε ειπεν αυτοις.

Και ὁ Τρυφων· και τετο παραδοξον λεγειν μοι δοκεις, ὁτι το ἐν Ηλιᾳ τε Θεε γενομενον προφητικον πνευμα και ἐν Ιωαννῃ γεγονε.

Κἀγω προς ταυτα· ε δοκει σοι ἐπι Ιησουν τον τε Ναυη τον διαδεξαμενον την λαοηγησιαν μετα Μωσεα, τε αυτο γεγονεναι; ὁτε ἐρρεθη τῳ Μωσει ἐπιθειναι τῳ Ιησε τας χειρας, ειποντος αυτε τε Θεε, κἀγω μεταθησω ἀπο τε πνευματος του ἐν σοι ἐπ' αυτον.

Κἀκεινος. μαλιςα.

Ως ἐν, φημι, ἐτι ὀντος τοτε ἐν ἀνθρωποις τε Μωσεως, μετεθηκεν ἐπι τον Ιησουν ὁ Θεος ἀπο του ἐν Μωσει πνευματος, ἐτως και ἀπο του Ηλιε ἐπι τον Ιωαννην ἐλθειν ὁ Θεος δυνατος ἠν ποιησαι· ἱνα ὡσπερ ὁ Χριςος τῃ πρωτῃ παρεσιᾳ ἀδοξος ἐφανη, ἐτως και του πνευματος τε ἐν Ηλιᾳ παντοτε καθαρευοντος, του Χριςε, ἀδοξος ἡ πρωτη παρεσια νοηθῃ. κρυφιᾳ γαρ χειρι ὁ κυριος πολεμειν τον Αμαληκ ειρηται, και ὁτι ἐπεσεν ὁ Αμαληκ ἐκ ἀρνησεσθε. ει δε ἐν τῃ ἐνδοξῳ παρεσιᾳ του Χριςε πολεμηθησεσθαι τον Αμαληκ μονον λεγεται, ποιος καρπος ἐςαι

Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni: cujus ventilabrum in manu ejus, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleam autem comburet igni inextinguibili. Atque hunc ipsum prophetam rex vester Herodes conjecerat in carcerem; cumque natalitia celebrarentur, saltante fratris filia delectatus jussit eam petere quidquid vellet. Tum puellam mater submonuit, ut Joannis in vincula conjecti caput peteret; quod cum illa petiisset, misit rex, & caput Joannis in lance jussit afferri. Quapropter & Christus noster, cum adhuc in terris versaretur, his qui oportere asserebant, ut Elias ante Christum veniret, hæc dixit: *Elias quidem venturus est & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt ei quæcumque voluerunt.* Et scriptum est tunc discipulos intellexisse eum de Joanne Baptista id illis dixisse.

Tum Trypho: Videtur id quoque mihi ab opinione abhorrere, quod spiritum propheticum Dei, qui in Elia fuerat, etiam in Joanne dicis fuisse.

Ad hæc ego: Non tibi videtur idem factum fuisse in Jesu filio Nave, qui populi ducendi provinciam post Mosem suscepit; Deo ipso, cum jussus est Moses, ut manus Jesu imponeret, dicente: *Et ego transferam de spiritu qui in te est, in ipsum.*

Tum ille: Maxime.

Quemadmodum igitur, inquam, cum adhuc Moses inter homines versaretur, transstulit Deus in Jesum ex eo spiritu, qui erat in Mose; ita ab Elia in Joannem transferre potuit Deus; ut quemadmodum Christus priore adventu inglorius apparuit, ita etiam illius spiritus, qui in Elia purus semper & integer manebat, itidem ut Christi, inglorius primus adventus intelligeretur. Occulta enim manu Dominus debellare Amalechum dicitur; nec Amalechum cecidisse negabitis. Si vero in glorioso tantum Christi adventu

περιτιθεναι ἀυτοις ἐντειλατο ὑμιν, ἱνα δια τουτου μη ληθη ὑμας λαμβανῃ του Θεου, και φυλακτηριον ἐν ὑμεσι, λεπτοτατοις γεγραμμενων χαρακτηρων τινων, ἁ παντως ἁγια νομεν ειναι, περικεισθαι ὑμας ἐκελευσε, και δια τουτων δυσωπων ὑμας, ἀει μνημην ἐχειν του Θεου· ἁμα τε και ἐλεγχον ἐν ταις καρδιαις ὑμων ουδε μικραν μνημην ἐχετε του θεοσεβειν, και ουδ' ουτως ἐπεισθητε μη εἰδωλολατρειν, ἀλλ' ἐπι Ηλιου ὀνομαζων τον ἀριθμον των μη καμψαντων γονυ τη Βααλ, ἑπτακισχιλιους τον ἀριθμον ὀντας εἰπε· και ἐν τω Ησαΐα και τα τεκνα ὑμων θυσιαν πεποιηκεναι τοις εἰδωλοις ἐλεγχει ὑμας· ἡμεις δε, ὑπερ του μη θυσιαζειν οἱς παλαι ἐθυομεν, ὑπομενομεν τας ἐσχατας τιμωριας, και θανατουμενοι χαιρομεν· πιστευοντες ὁτι ἀναςησει ἡμας ὁ Θεος δια του Χριςου ἀυτου, και ἀφθαρτους και ἀπαθεις και ἀθανατους ποιησει, και ουδεν συμβαλλεσθαι προς δικαιοπραξιαν και ἐυσεβειαν τα δια την σκληροκαρδιαν του λαου ὑμων διαταχθεντα γινωσκομεν.

Και ὁ Τρυφων παλιν, ἐαν δε τις, εἰδως ὁτι ταυτα ουτως ἐχει, μετα του και τουτον ειναι τον Χριςον ἐπιςασθαι δηλονοτι, και πεπιςευκεναι και πειθεσθαι ἀυτῳ, βουλεται και ταυτα φυλασσειν, σωθησεται; ἐπυθανετο.

Κἀγω, ὡς μεν ἐμοι δοκει, ὦ Τρυφων, λεγω ὁτι σωθησεται ὁ τοιουτος· ἐαν μη τους ἀλλους ἀνθρωπους, λεγω δη τους ἀπο των ἐθνων δια του Χριςου ἀπο της πλανης περιτμηθεντας, ἐκ παντος πειθειν ἀγωνιζηται, ταυτα ἀυτῳ φυλασσειν, λεγων ου σωθησεσθαι ἀυτους, ἐαν μη ταυτα φυλαξωσιν· ὁποιον ἐν ἀρχῃ των λογων και συ ἐπραττες, ἀποφαινομενος ου σωθησεσθαι με, ἐαν μη ταυτα φυλαξω.

Κἀκεινος, δια τι ουν εἰπας, ὡς μεν ἐμοι δοκει, σωθησεται ὁ τοιουτος, εἰ μη τι εἰσιν οἱ λεγοντες ὁτι ου σωθησονται οἱ τοιουτοι;

Ει-

coccineum panniculum ut vobis circumponeretis
præcepit, cujus ope nulla vos Dei caperet oblivio;
Phylacterium descriptis quibusdam litteris in mem-
branis tenuissimis, quæ quidem omnino sancta esse
intelligimus, jussit circumdari, his etiam rebus exsti-
mulans vos, ut semper in memoria Deum haberetis,
& simul exprobrans, quod nullam illius colendi me-
moriam teneretis. Vobis tamen ne sic quidem per-
suasum est, ut simulacra ne coleretis. Eliæ enim
tempore eorum numerum recensens, qui genu Baali
non flexerant, septem millia numero esse dixit: &
apud Esaiam vobiscum expostulat, quod vestros
etiam filios simulacris immolaveritis. Nos autem ne
iis sacra faciamus, quibus olim fecimus, extrema sup-
plicia perferimus, & dum occidimur, lætamur, mi-
nime dubii quin nos Deus per Christum suum ad vitam
revocaturus sit, & incorruptos ac perpessionis exper-
tes & immortales facturus; & quæ ob duritiam cordis
populi vestri instituta sunt, ea nihil ad justitiæ obser-
vationem & pietatem afferre novimus.

47. Rursus, Trypho: Si quis hæc ita se habere
sciens, præterquam quod hunc Christum esse agnoscat,
eique videlicet credat & obediat, hæc quoque insti-
tuta observare voluerit; utrum is salvabitur? Ita ille
sciscitabatur.

At ego: Ut mihi quidem videtur, o Trypho,
hominem ejusmodi salvum dico futurum; si modo
ceteris hominibus, id est, iis qui ex gentibus per
Christum ab errore circumcisi sunt, omnino persua-
dere non conetur, ut eadem ac ipse observent, sa-
ltem eos negans adepturos, nisi hæc custodiant;
quale est quod & initio disputationis faciebas, cum pro-
nuntiares salvum me non futurum, nisi hæc observarem.

At ille: Cur igitur dixisti, *Ut mihi quidem videtur, talis salvus erit*, nisi quia sunt, qui tales negent sal-
vos futuros?

Εἰσιν, ἀπεκρινάμην, ὦ Τρυφων, και μηδε κοινωνια ὁμιλιας ἢ ἑςιας τοις τοιυτοις τολμωντες· οἷς ἐγω ἐ συναινος εἰμι· ἀλλ᾽ ἐαν αὐτοι δια το ἀσθενες της γνωμης και τα ὁσα δυνανται νυν ἐκ των Μωσεως, ἁ δια το σκληροκαρδιον τυ λαυ νοῦμεν διατεταχθαι, μετα τυ ἐπι τυτον τον Χριςον ἐλπιζειν, και τας αἰωνιυς και φυσει δικαιοπραξιας και ἐυσεβειας φυλασσειν βυλωνται, και αἱρωνται συζην τοις Χριςιανοις και πιςοις, ὡς προειπον, μη πειθοντες αὐτυς μητε περιτεμνεσθαι ὁμοιως αὐτοις, μητε σαββατιζειν, μητε ἀλλα ὁσα τοιαυτα ἐςι τηρειν, και προσλαμβανεσθαι, και κοινωνειν ἁπαντων, ὡς ὁμοσπλαγχνοις και ἀδελφοις, δειν ἀποφαινεσθαι. ἐαν δε οἱ ἀπο τυ γενυς τυ ὑμετερυ πιςευειν λεγοντες ἐπι τυτον τον Χριςον, ὦ Τρυφων, ἐλεγον, ἐκ παντος κατα τον δια Μωσεως διαταχθεντα νομον ἀναγκαζωσι ζην τυς ἐξ ἐθνων πιςευοντας ἐπι τυτον τον Χριςον, ἢ μη κοινωνειν αὐτοις της τοιαυτης συνδιαγωγης αἱρωνται, ὁμοιως και τυτυς ἐκ ἀποδεχομαι. τυς δε πειθομενυς αὐτοις ἐπι την ἐννομον πολιτειαν, μετα τυ φυλασσειν την εἰς τον Χριςον τυ Θευ ὁμολογιαν, και σωθησεσθαι ἰσως ὑπολαμβανω. τυς δε ὁμολογησαντας και ἐπιγνοντας τυτον εἶναι τον Χριςον, και ἡτινιυν αἰτια μεταβαντας ἐπι την ἐννομον πολιτειαν, ἀρνησαμενυς ὁτι ὑτος ἐςιν ὁ Χριςος, και πριν τελευτης μη μεταγνοντας, ὑδολως σωθησεσθαι ἀποφαινομαι. και τυς ἀπο τυ σπερματος τυ Αβρααμ ζωντας κατα τον νομον, και ἐπι τυτον τον Χριςον μη πιςευοντας πριν τελευτης τυ βιυ, ὑ σωθησεσθαι ὁμοιως ἀποφαινομαι, (και μαλιςα τυς ἐν ταις συναγωγαις καταναθεματισαντας και καταναθεματιζοντας ἐπ᾽ αὐτον τυτον τον Χριςον) και παν ὁπως τυχωσι της σωτηριας, και της τιμωριας της ἐν τῳ πυρι ἀπαλλαγωσιν. ἡ γαρ χρηςοτης και ἡ φιλανθρωπια τυ Θευ και το ἀμετρον τυ πλυτυ αὐτου, τον μετανοουντα ἀπο των ἁμαρτηματων, ὡς δι᾽ Ιεζεκιηλ μηνυει, ὡς δικαιον και ἀναμαρτητον ἐχει· και τον ἀπο ἐυσεβειας ἢ δικαιοπραξιας μετατιθεμενον ἐπι ἀδικιαν και ἀθεοτητα, ὡς ἁμαρτωλον και ἀδικον και ἀσεβη ἐπιςαται.

Sunt, inquam, o Trypho; quique cum eis nec sermonis, nec hospitii communione conjungi audeant; quibus ego non assentior. Sed si ob animi infirmitatem etiam quæcumque nunc possunt ex iis, quæ a Mose propter duritiam cordis populi instituta novimus, cum spe in hunc Christum & æternorum ac naturalium justitiæ & pietatis præceptorum observatione conjungere voluerint; modo cum Christianis & fidelibus vivere non recusent, nec iis, ut jam dixi, suadeant, ut similiter ac ipsi circumcidantur, aut sabbata & alia ejusmodi custodiant; eos suscipiendos esse & cum iis omnium rerum communionem, ut cum hominibus eodem modo affectis & fratribus, tenendam esse censeo. Sin autem, Trypho, qui ex vestro genere in hunc Christum sese dicunt credere, eos qui ex gentibus in hunc Christum credunt, omnino secundum legem per Mosem institutam cogant vivere, aut ejusmodi consuetudine cum eis conjungi nolint, non sane hos etiam similiter probaverim. Qui vero ab eis ad legis observationem cum confessione in Christum Dei conjungendam adducti fuerint, eos forsitan etiam salutem adepturos suspicor. At qui postquam confessi fuerint & agnoverint hunc esse Christum, quacumque de causa ad legis observationem traducti negaverint hunc esse Christum, nec pœnitentiam ante mortem egerint, nullam iis salutem fore assevero. Et qui ex semine Abrahæ orti secundum legem vixerint, nec ante vitæ exitum in hunc Christum crediderint, similiter salvos minime futuros esse confirmo, (eos præsertim qui in Synagogis execrati sunt & execrantur hunc Christum:) omnino enim salutem assequerentur, & ab ignis supplicio liberarentur. Nam qui pœnitentiam peccatorum agit, eum benignitas & humanitas Dei & immensitas divitiarum ejus, quemadmodum per Ezechielem declarat, perinde ac justum & peccato carentem habet; qui autem a pie-

tate

... ὁ ἡμετερος κυριος Ιησους Χριςος εἰπεν· ἐν ... ὑμας καταλαβω, ἐν τουτοις και κρινω.

... ὁ Τρυφων, και περι τουτων ὁσα φρονεις ἀκηκοα... ἀναλαβων οὖν τον λογον ὁθεν ἐπαυσω, πε... παραδοξος τις γαρ ποτε και μη δυναμενος ὁλως ... θηναι δοκει μοι εἶναι. το γαρ λεγειν σε προϋπαρ... ὁ τα προ αἰωνων τουτον τον Χριςον. εἶτα και γε... ναι ἀνθρωπον γενομενον ὑπομειναι, και ὁτι οὐκ ἀνθρω... ἐξ ἀνθρωπȣ, οὐ μονον παραδοξον δοκει μοι εἶναι, ἀλλα και μωρον.

Κἀγω προς ταυτα ἐφην· οἶδ᾽ ὁτι παραδοξος ὁ λογος δοκει εἶναι, και μαλιςα τοις ἀπο του γενȣς ὑμων, οἵτινες τα του Θεου οὐτε νοησαι οὐτε ποιησαι ποτε βεβουληνθε, ἀλλα τα των διδασκαλων ὑμων, ὡς αὐτος ὁ Θεος βοᾳ. ἠδη μεντοι, ὦ Τρυφων, εἶπον, οὐκ ἀπολλυται το τοιουτον εἶναι Χριςον του Θεου, ἐαν ἀποδειξαι μη δυνωμαι· ὁτι και προϋπηρχεν υἱος του ποιητου των ὁλων, Θεος ὤν, και γεγεννηται ἀνθρωπος δια της παρθενȣ. ἀλλα ἐκ παντος ἀποδεικνυμενȣ ὁτι οὐτος ἐςιν ὁ Χριςος ὁ του Θεου, ὁςις οὐτος ἐςαι, ἐαν δε μη ἀποδεικνυω ὁτι προϋπηρχε, και γεννηθηναι ἀνθρωπος ὁμοιοπαθης ἡμιν, σαρκα ἐχων, κατα την του πατρος βȣλην ὑπεμεινεν, ἐν τουτῳ πεπλανησθαι με μονον λεγειν δικαιον, ἀλλα μη ἀρνεισθαι ὁτι οὑτος ἐςιν ὁ Χριςος, ἐαν φαινηται ὡς ἀνθρωπος ἐξ ἀνθρωπων γεννηθεις, και ἐκλογη γενομενος εἰς τον Χριςον εἶναι ἀποδεικνυνται. και γαρ εἰσι τινες, ὦ φιλοι, ἐλεγον, ἀπο του ἡμετερȣ γενȣς ὁμολογουντες αὐτον Χριςον εἶναι, ἀνθρωπον δε ἐξ ἀνθρωπων γενομενον ἀποφαινομενοι· οἷς οὐ συντιθεμαι, οὐδ᾽ ἂν πλειςοι ταυτα μοι δοξασαντες εἴποιεν ἐπειδη οὐκ ἀνθρωπειοις διδαγμασι κεκελευσμεθα ὑπ᾽ αὐτȣ τȣ Χριςȣ πειθεσθαι, ἀλλα τοις δια των μα-

κα-

ate & justitiæ observatione ad injustitiam & impietatem delabitur, eum ut peccatorem & injustum & impium numerat. Quapropter Dominus noster Jesus Christus dixit: *In quibus vos deprehendero, in his & judicabo.*

48. Hic Trypho: Et his de rebus quid sentires, audivimus. Repetens igitur sermonem, in quo desieras, absolve. Nam mirabilis quidam mihi videtur, & qui prorsus demonstrari non possit. Quod enim dis præexstitisse Deum ante sæcula hunc Christum, ac deinde etiam nasci hominem factum sustinuisse, nec hominem ex hominibus esse; id non solum ab opinione abhorrens mihi videtur, sed etiam stultum. Ad hæc ego: Scio, inquam, hanc doctrinam ab opinione abhorrentem videri, præsertim vestri generis hominibus, qui quæ Dei sunt nec intelligere nec facere umquam voluistis, sed quæ magistrorum vestrorum, quemadmodum ipse Deus clamat. Sed tamen, Trypho, nequaquam irritum & infectum erit quod demonstravi, hunc esse Christum Dei, si demonstrare non possim illum etiam præexstitisse Filium Creatoris universorum, Deum existentem, & hominem ex Virgine genitum esse. Sed cum omnino demonstratum sit hunc esse Christum Dei, qualiscumque ille sit; si minus demonstravero præexstitisse & hominem perpessionibus nostris obnoxium, & carnem habentem nasci, secundum Patris voluntatem sustinuisse; in hoc tantum æquum fuerit me errasse dicere, nequaquam autem negare eum Christum esse, etiamsi homo ex hominibus genitus videatur, nec quidquam amplius demonstretur, nisi eum electione consequutum esse, ut Christus esset. Sunt enim quidam, Amici, ex genere nostro, qui eum Christum esse confitentur, quamvis hominem ex hominibus genitum pronuntient; quibus ego non assentior, nec assentirer, *etiamsi maxima* pars, quæ mecum con-

sen-

χαριων προφητων κηρυχθεισι και δι᾽ αὐτυ διδαχθεισι.

Και ὁ Τρυφων· ἐμοι μεν δοκυσιν, εἰπεν, οἱ λεγοντες ἀνθρωπον γεγονεναι αὐτον, και κατ᾽ ἐκλογην κεχρισθαι, και Χριστον γεγονεναι, πιθανωτερον ὑμων λεγειν των ταυτα ἁπερ φης λεγοντων. και γαρ παντες ἡμεις τον Χριστον ἀνθρωπον ἐξ ἀνθρωπων προσδοκωμεν γενησεσθαι, και τον Ηλιαν χρισαι αὐτον ἐλθοντα. ἐαν δε ὑτος φαινηται ὢν ὁ Χριστος, ἀνθρωπον μεν ἐξ ἀνθρωπων γενομενον ἐκ παντος ἐπισασθαι δει· ἐκ δε τυ μηδε Ηλιαν ἐληλυθεναι, ὐδε τυτον ἀποφαινομαι εἰναι.

Κἀγω παλιν ἐπυθομην αὐτυ. ὐχι Ηλιαν φησιν ὁ λογος δια Ζαχαριυ ἐλευσεσθαι προ της ἡμερας της μεγαλης και φοβερας ταυτης τυ κυριυ;

Κἀκεινος ἀπεκρινατο, μαλιστα.

Εαν ὑν ὁ λογος ἀναγκαζῃ ὁμολογειν, ὁτι δυο παρυσιαι του Χριστυ προεφητευοντο γενησομεναι, μια μεν, ἐν ᾗ παθητος και ἀτιμος και ἀειδης φανησεται· ἡ δε ἑτερα, ἐν ᾗ και ἐνδοξος και κριτης ἀπαντων ἐλευσεται, ὡς και ἐν πολλοις τοις προλελεγμενοις ἀποδεδεικται, ὐχι της φοβερας και μεγαλης ἡμερας, τυτεστι της δευτερας παρυσιας αὐτου, προοδον γενησεσθαι τον Ηλιαν νοησομεν τον λογον τυ Θεου κεκηρυχεναι;

Μαλιστα, ἀπεκρινατο.

Και ὁ ἡμετερος ὑν κυριος, ἐφη, τυτο αὐτο ἐν τοις διδαγμασιν αὐτυ παρεδωκε γενησομενον, εἰπων και Ηλιαν ἐλευσεσθαι· και ἡμεις τυτο ἐπισαμεθα γενησομενον, ὁταν μελλῃ ἐν δοξῃ ἐξ ὐρανων παραγινεσθαι ὁ ἡμετερος κυριος Ιησυς Χριστος· οὑ και της πρωτης φανερωσεως κηρυξ προηλθε το ἐν Ηλιᾳ γενομενον πνευμα του Θεου, ἐν Ιωαννῃ τῳ γενομενῳ ἐν τῳ γενει ὑμων προφητῃ, μεθ᾽ ὁν οὐδεις ἑτερος λοιπος παρ᾽ ὑμιν ἐφανη προφητης· ὁς ἐπι τον Ιορδανην ποταμον καθεζομενος ἐβοα· ἐγω μεν ὑμας βαπτιζω ἐν ὑδατι εἰς μετανοιαν· ἡξει δε ὁ ἰσχυροτερος μυ, οὑ οὐκ εἰμι ἱκανος τα ὑποδηματα βασαι, αὐτος ὑμας βαπτι-

sentit, idem diceret: neque enim humanis doctrinis jussi sumus ab ipso Christo credere, sed iis quæ a beatis Prophetis prædicata & ab ipso tradita.

49. Et Trypho: Mihi quidem videntur, inquit, qui illum hominem fuisse & electione unctum, ac Christum factum esse dicunt, probabilius quam vos, qui ea, quæ retulisti, tenetis, dicere. Nam & nos omnes Christum hominem ex hominibus exspectamus nasciturum, & ab Elia, quando is venerit, unctum iri. Quod si iste Christus esse videatur, homo ex hominibus omnino existimandus est; sed quia nondum venit Elias, neque hunc Christum esse censeo.

Rursus ergo illum percontatus sum: An non Scriptura per Zachariam dicit Eliam ante magnum illum, & terribilem Domini diem esse venturum?

Respondit ille: Maxime.

Si igitur Scriptura confiteri cogit duplicem Christi adventum esse prædictum: alterum in quo perpessionibus obnoxius & inglorius & informis apparebit; alterum in quo circumfluens gloria & omnium judex adveniet, quemadmodum & supra pluribus demonstratum est; an non id a divino verbo prædicatum intelligemus: Eliam terribilis & magni diei, id est, secundi ejus adventus præcursorem futurum?

Maxime, respondit ille.

Atque hoc ipsum, aiebam, Dominus noster inter ea quæ docuit, futurum esse tradidit, cum Eliam quoque dixit esse venturum. Quod quidem nos futurum esse scimus cum e cœlis gloriose Dominus noster Jesus Christus venturus est; cujus quidem primi etiam adventus Spiritus Dei, qui in Elia fuerant, præco præcessit in Joanne vestri generis propheta, post quem nemo alius reliquus propheta apud vos extitit. Is ad amnem Jordanem considens clamabat: *Ego quidem baptizo in aqua in pœnitentiam: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus calceamenta portare.*

Ipse

σει ἐν πνευματι ἁγιῳ και πυρι· οὑ το πτυον ἀυτȣ ἐν τῃ χειρι ἀυτȣ, και διακαθαριει την ἁλωνα ἀυτου, και τον σιτον συναξει ἐις την ἀποθηκην, το δὲ ἀχυρον κατακαυσει πυρι ἀσβεςῳ. και τουτον ἀυτον τον προφητην συνεκεκλεικει ὁ βασιλευς ὑμων Ηρωδης ἐις φυλακην, και γενεσιων ἡμερας τελȣμενης, ὀρχȣμενης της ἐξαδελφης ἀυτου του Ηρωδȣ ἐυαρεςως ἀυτῳ, ἐιπεν ἀυτῃ αἰτησασθαι ὃ ἐαν βȣληται. και ἡ μητηρ της παιδος ὑπεβαλεν ἀυτῃ αἰτησασθαι την κεφαλην Ιωαννȣ του ἐν τῃ φυλακῃ· και αἰτησασης ἐπεμψε· και ἐπι πινακι ἐναχθηναι την κεφαλην Ιωαννȣ ἐκελευσε. διο και ὁ ἡμετερος Χριςος εἰρηκει ἐπι γης τοτε τοις λεγȣσι προ του Χριςȣ Ηλιαν δειν ἐλθειν· Ηλιας μεν ἐλευσεται και ἀποκαταςησει παντα· λεγω δὲ ὑμιν ὁτι Ηλιας ἠδη ἠλθε, και ȣκ ἐπεγνωσαν ἀυτον, ἀλλ' ἐποιησαν ἀυτῳ ὁσα ἠθελησαν· και γεγραπται ὁτι τοτε συνηκαν οἱ μαθηται ὁτι περι Ιωαννȣ τȣ βαπτιςȣ εἰπεν ἀυτοις.

Και ὁ Τρυφων· και τȣτο παραδοξον λεγειν μοι δοκεις, ὁτι το ἐν Ηλιᾳ τȣ Θεȣ γενομενον προφητικον πνευμα, και ἐν Ιωαννῃ γεγονε.

Κἀγω προς ταυτα· ȣ δοκει σοι ἐπι Ιησουν τον τȣ Ναυη τον διαδεξαμενον την λαοηγησιαν μετα Μωσεα, το ἀυτο γεγονεναι; ὁτε ἐῤῥεθη τῳ Μωσει ἐπιθειναι τῳ Ιησȣ τας χειρας, εἰποντος ἀυτȣ τȣ Θεȣ, κἀγω μεταθησω ἀπο τȣ πνευματος του ἐν σοι ἐπ' ἀυτον.

Κἀκεινος. μαλιςα.

Ως ȣν, φημι, ἐτι ὀντος τοτε ἐν ἀνθρωποις τȣ Μωσεως, μετεθηκεν ἐπι τον Ιησουν ὁ Θεος ἀπο του ἐν Μωσει πνευματος, ȣτως και ἀπο του Ηλιȣ ἐπι τον Ιωαννην ἐλθειν ὁ Θεος δυνατος ἠν ποιησαι· ἱνα ὡσπερ ὁ Χριςος τῃ πρωτῃ παρȣσιᾳ ἀδοξος ἐφανη, ȣτως και του πνευματος τȣ ἐν Ηλιᾳ παντοτε καθαρευοντος, του Χριςȣ, ἀδοξος ἡ πρωτη παρȣσια νοηθῃ. κρυφιᾳ γαρ χειρι ὁ κυριος πολεμειν τον Αμαληκ εἰρηται, και ὁτι ἐπεσεν ὁ Αμαληκ ȣκ ἀρνησεσθε. εἰ δὲ ἐν τῃ ἐνδοξῳ παρȣσιᾳ του Χριςȣ πολεμηθησεσθαι τον Αμαληκ μονον λεγεται, ποιος καρπος

ἐςαι

Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni: cujus ventilabrum in manu ejus, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleam autem comburet igni inextinguibili. Atque hunc ipſum prophetam rex veſter Herodes conjecerat in carcerem; cumque natalitia celebrarentur, ſaltante fratris filia delectatus juſſit eam petere quidquid vellet. Tum puellam mater ſubmonuit, ut Joannis in vincula conjecti caput peteret; quod cum illa petiiſſet, miſit rex, & caput Joannis in lance juſſit afferri. Quapropter & Chriſtus noſter, cum adhuc in terris verſaretur, his qui oportere aſſerebant, ut Elias ante Chriſtum veniret, hæc dixit: *Elias quidem venturus est & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt ei quæcumque voluerunt.* Et ſcriptum eſt tunc diſcipulos intellexiſſe eum de Joanne Baptiſta id illis dixiſſe.

Tum Trypho: Videtur id quoque mihi ab opinione abhorrere, quod ſpiritum propheticum Dei, qui in Elia fuerat, etiam in Joanne dicis fuiſſe.

Ad hæc ego: Non tibi videtur idem factum fuiſſe in Jeſu filio Nave, qui populi ducendi provinciam poſt Moſem ſuſcepit; Deo ipſo, cum juſſus eſt Moſes, ut manus Jeſu imponeret, dicente: *Et ego transferam de spiritu qui in te est, in ipsum.*

Tum ille: Maxime.

Quemadmodum igitur, inquam, cum adhuc Moſes inter homines verſaretur, transſtulit Deus in Jeſum ex eo ſpiritu, qui erat in Moſe; ita ab Elia in Joannem transferre potuit Deus; ut quemadmodum Chriſtus priore adventu inglorius apparuit, ita etiam illius ſpiritus, qui in Elia purus ſemper & integer manebat, itidem ut Chriſti, inglorius primus adventus intelligeretur. Occulta enim manu Dominus debellare Amalechum dicitur; nec Amalechum cecidiſſe negabitis. Si vero in glorioſo tantum Chriſti adventu

 de-

ἐςαι του λογȣ, ὁς φησι, κρυφια χειρι ὁ Θεος πολεμει τα Αμαληκ; νοησαι δυνασθε ὁτι κρυφια δυναμις του Θεȣ γεγονε τῳ ςαυρωθεντι Χριςῳ, ὁν και τα δαιμονια φρισσει, και πασαι ἁπλως αἱ ἀρχαι και ἐξȣσιαι της γης.

Και ὁ Τρυφων· ἐοικας μοι ἐκ πολλης προςριψεως της προς πολλȣς περι παντων των ζητȣμενων γεγονεναι, και δια τȣτο ἑτοιμως ἐχειν ἀποκρινεσθαι προς παντα ἁ ἀν ἐπερωτηθῃς. ἀποκρινε οὐν μοι προτερον, πως ἐχεις ἀποδειξαι ὁτι και ἀλλος Θεος παρα τον ποιητην των ὁλων· και τοτε ἀποδειξεις ὁτι και γεννηθηναι δια της παρθενȣ ὑπεμεινε.

Κἀγω ἐφην· προτερον μοι συγχωρησον εἰπειν λογȣς τινας ἐκ της Ησαϊȣ προφητειας τȣς εἰρημενȣς περι της προελευσεως ἡν προεληλυθεν ἀυτου του κυριȣ ἡμων Ιησȣ Χριςȣ τȣτȣ Ιωαννης ὁ βαπτιςης και προφητης γενομενος.

Κἀκεινος, συγχωρω.

Κἀγω εἰπον· Ησαϊας ȣ̓ν περι της Ιωαννȣ προελευσεως ȣ̔τως προειπε· και εἰπεν Εζεκιας προς Ησαϊαν, ἀγαθος ὁ λογος κυριȣ ὁν ἐλαλησε· γενεσθω εἰρηνη και δικαιοσυνη ἐν ταις ἡμεραις μȣ, και παρακαλειτε τον λαον, ἱερεις λαλησατε εἰς την καρδιαν Ιερȣσαλημ, και παρακαλεσατε ἀυτην, ὁτι ἐπληθη ἡ ταπεινωσις ἀυτης. λελυται ἀυτης ἡ ἁμαρτια. ὁτι ἐδεξατο ἐκ χειρος κυριȣ διπλα τα ἁμαρτηματα ἀυτης. φωνη βοωντος ἐν τῃ ἐρημῳ, ἑτοιμασατε τας ὁδȣς κυριȣ, ἐυθειας ποιειτε τας τριβȣς του Θεȣ ἡμων. πασα φαραγξ πληρωθησεται, και παν ὀρος και βȣνος ταπεινωθησεται, και ἐςαι παντα τα σκολια εἰς ἐυθειαν, και ἡ τραχεια εἰς ὁδȣς λειας· και ὀφθησεται ἡ δοξα κυριȣ, και ὀψεται πασα σαρξ το σωτηριον τȣ Θεȣ· ὁτι κυριος ἐλαλησε. φωνη λεγοντος, βοησον· και εἰπον, τι βοησω; πασα σαρξ χορτος, και πασα δοξα ἀνθρωπȣ ὡς ἀνθος χορτȣ· ἐξηρανθη ὁ χορτος και το ἀνθος ἀυτου ἐξεπεσε· το δε ῥημα κυριȣ μενει εἰς τον αἰωνα. ἐπ' ὀρȣς ὑψηλȣ ἀναβηθι, ὁ ἐυαγγελιζομενος Σιων· ὑψωσον τῃ

ἰσχυϊ

ebellatum iri Amalechum dicatur; quis fructus erit scripturæ dicentis: *Occulta manu Deus debellat Amalechum?* Occultam ergo Dei virtutem intelligere potestis in Christo crucifixo fuisse, quem dæmones tremunt ac omnes prorsus principatus & potestates terræ.

50. Hic Trypho: Videris mihi ab assidua cum multis de omnibus rebus controversis conflictatione venisse, ac propterea paratus esse de omnibus, quæ ex te quæruntur, respondere. Mihi igitur prius responde, quomodo demonstrare possis alium etiam esse Deum præter creatorem universorum: tumque demonstrabis eum etiam nasci ex virgine sustinuisse.

Tum ego: Prius per te mihi liceat nonnulla ex Esaiæ vaticinio verba proferre de illo præcursionis dicta munere, quo ante hunc ipsum Dominum nostrum Jesum Christum Joannes Baptista & propheta perfunctus est.

Per me licet, inquit ille.

Tum ego: Esaias igitur de Joannis præcursione ita prædixit: *Et dixit Ezechias Esaiæ: Bonum verbum Domini, quod loquutus est: Fiat pax & justitia in diebus meis. Et consolamini populum; sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem, & consolamini eam: quia repleta est humilitas ejus. Solutum est peccatum illius; quia recepit de manu Domini duplicia peccata sua. Vox clamantis in deserto: Parate vias Domini; rectas facite semitas Dei nostri. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt omnia prava in directum, & aspera in vias planas; & apparebit gloria Domini: & videbit omnis caro salutare Dei: quia Dominus loquutus est. Vox dicentis: Clama, & dixi: Quid clamabo? Omnis caro fœnum & omnis gloria hominis, quasi flos fœni. Aruit fœnum, & flos ejus cecidit: verbum autem Domini manet in sempiternum. Super montem excelsum ascende, qui evangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Hierusalem. Exaltate, nolite timere: dic civita-*

[illegible] ὁ ευαγγελιζομενος Ιερουσαλημ. ὑψω-[illegible], ἐιπον ταις πολεσιν Ιουδα· ἰδου ὁ [illegible] ἰδου μετ' ἰσχυος ἐρχεται, και ὁ βρα-[illegible] ἐρχεται. ἰδου ὁ μισθος μετ' ἀυτου, και [illegible]τιον ἀυτου. ὡς ποιμην ποιμανει το ποιμνιον [illegible] τῳ βραχιονι συναξει ἀρνας, και την ἐν γαστρι [illegible] παρακαλεσει. τις ἐμετρησε τῃ χειρι το ὑδωρ, και [illegible] σπιθαμῃ, και πασαν την γην δρακι; τις [illegible] τα ὀρη σταθμῳ, και τας ναπας ζυγῳ, τις ἐγνω [illegible] κυριου; και τις ἀυτου συμβουλος ἐγενετο, ὁς συμβιβασει ἀυτον; ἡ προς τινα συνεβουλευσατο και συνεβιβασεν ἀυτον; ἡ τις ἐδειξεν ἀυτῳ κρισιν; ἡ ὁδον συνεσεως τις ἐγνωρισεν ἀυτῳ; παντα τα ἐθνη ὡς σταγων ἀπο καδου, και ὡς ῥοπη ζυγου ἐλογισθησαν, και ὡς πτυελος λογισθησονται· ὁ δε Λιβανος οὐχ ἱκανως εἰς καυσιν, και τα τετραποδα οὐχ ἱκανα εἰς ὁλοκαρπωσιν, και παντα τα ἐθνη οὐδεν, και εἰς οὐδεν ἐλογισθησαν.

Και παυσαμενου μου εἰπεν ὁ Τρυφων· ἀμφιβολοι μεν παντες οἱ λογοι της προφητειας ἡν φης συ, ὦ ἀνθρωπε, και οὐδεν τμητικον εἰς ἀποδειξιν ὑπερβουλει ἀποδεξαι ἐχοντες.

Κἀγω ἀπεκριναμην· εἰ μεν μη ἐπαυσαντο και οὐκετι ἐγενοντο οἱ προφηται ἐν τῳ γενει ὑμων, ὦ Τρυφων, μετα τουτον τον Ιωαννην, δηλον ὁτι ἁ λεγω εἰς Ιησουν τον Χριστον, ἰσως ἀμφιβολα ἐνοειτε εἰναι τα λεγομενα. εἰ δε Ιωαννης μεν προεληλυθε βοων τοις ἀνθρωποις μετανοειν, και Χριστος ἐτι ἀυτου καθεζομενου ἐπι του Ιορδανου ποταμου, ἐπελθων ἐπαυσε τε ἀυτον του προφητευειν και βαπτιζειν, και ἐυηγγελιζετο και ἀυτος λεγων ὁτι ἐγγυς ἐστιν ἡ βασιλεια των οὐρανων, και ὁτι δει ἀυτον πολλα παθειν ἀπο των γραμματεων και Φαρισαΐων, και σταυρωθηναι, και τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἀναστηναι, και παλιν παραγενησεσθαι ἐν Ιερουσαλημ, και τοτε τοις μαθηταις ἀυτου συμπιειν παλιν και συμφαγειν, και ἐν τῳ μεταξυ της παρουσιας ἀυτου χρονῳ, ὡς προεφην, γενησεσθαι ἱερεις και ψευδοπροφητας ἐπι τῳ ὀνοματι ἀυτου προεμηνυσε· και οὐτω φαινεται ὀντα· πως ἐτι ἀμφιβαλλειν ἐστιν, ἐργῳ πεισθηναι ὑμων ἐχον-

tibus Juda: Ecce Deus vester; Dominus ecce cum virtute venit, & brachium cum dominatione venit. Ecce merces cum eo, & opus in conspectu ejus. Sicut pastor pascet gregem suum, & brachio congregabit agnos, & prægnantem consolabitur. Quis mensus est manu aquam, & cœlum palmo & omnem terram pugillo? Quis statuit montes pondere, & saltus statera? Quis cognovit mentem Domini; aut quis consiliarius ejus fuit, qui doceat eum? aut cum quo consilium iniit, & instruxit illum? Vel quis ostendit ei judicium? vel viam intelligentiæ quis ostendit illi? Omnes gentes, sicut stilla de situla, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt, & quasi sputum reputabuntur. Libanus autem non sufficit ad comburendum: & quadrupedia non sufficiunt ad holocaustum, & cunctæ gentes in nihilum reputatæ sunt.

51. Desinente me dixit Trypho: Ambigua omnia prophetiæ a te allatæ verba; nec quidquam habent, quo decidatur id quod demonstrare vis.

Tunc ego respondi: Si quidem non evenisset, Trypho, ut desinerent, ac jam omnino nulli essent post hunc Joannem in vestro genere prophetæ; quæ videlicet a me in Jesum Christum proferuntur, ambigue fortasse dicta viderentur. Sed si Joannes quidem præcessit clamans hominibus ut pœnitentiam agerent; eique adhuc ad fluvium Jordanem sedenti superveniens Christus finem attulit vaticinandi & baptizandi; ipse autem Evangelium quoque prædicare cœpit, regnum cœlorum dicens appropinquare, seque multa a Scribis & Pharisæis pati oportere, & crucifigi & tertio die resurgere, ac futurum, ut iterum Jerosolymam veniret, tumque una cum discipulis ederet ac biberet, ac interea dum veniret, in ipsius nomine, ut jam dixi, sacerdotes & prophetæ falsi prodirent, quæ quidem ita evenisse liquet; quomodo adhuc dubitare fas sit, cum res ipsæ vobis persuadere possint?

ἐχοντων; εἰρηκειν δε περι του μηκετι γενησεσθαι ἐν τῳ γένει ὑμων προφητην, και περι του ἐπιγνωναι ὁτι ἡ παλαι κηρυσσομενη υπο του Θεου καινη διαθηκη διαταχθησεσθαι, ἠδη τοτε παρην, τουτεσιν αὐτος ὢν ὁ Χριςος, οὑτως· ὁ νομος και οἱ προφηται μεχρι Ιωαννου του βαπτιςου· ἐξοτου ἡ βασιλεια των οὐρανων βιαζεται, και βιαςαι ἁρπαζουσιν αὐτην και εἰ θελετε δεξασθαι, αὐτος ἐςιν Ηλιας ὁ μελλων ἐρχεσθαι. ὁ ἐχων ὠτα ἀκουειν, ἀκουετω.

Και δια Ιακωβ δε του πατριαρχου προεφητευθη ὁτι δυο του Χριςου παρουσιαι ἐσονται και ὁτι ἐν πρωτη παθητος ἐςαι, και ὁτι μετα το αὐτον ἐλθειν οὐτε προφητης οὐτε βασιλευς ἐν τῳ γενει ὑμων, ἐπηνεγκα, και ὁτι τα ἐθνη πιςευοντα ἐπι τον παθητον Χριςον, παλιν παραγενησομενον προσδοκησει. ἐν παραβολῃ δε και παρακεκαλυμμενως το πνευμα το ἁγιον δια τουτο αὐτα ἐλελαληκει, ἐφην· ουτως δε εἰρηκει ἀ ἐπηνεγκα· Ιουδα, ἡνησαν σε οἱ ἀδελφοι σου· αἱ χειρες σου ἐπι νωτου των ἐχθρων σου. προσκυνησουσι σε οἱ υἱοι του πατρος σου. σκυμνος λεοντος Ιουδα· ἐκ βλαςου υἱε μου ανεβης. ἀναπεσων ἐκοιμηθη ὡς λεων και ὡς σκυμνος τις ἐγερει αὐτον; οὐκ ἐκλειψει ἀρχων ἐξ Ιουδα, και ἡγουμενος ἐκ των μηρων αὐτου, ἑως ἀν ἐλθῃ τα ἀποκειμενα αὐτῳ· και αὐτος ἐςαι προσδοκια ἐθνων, δεσμευων προς ἀμπελον τον πωλον αὐτου, και τῃ ἑλικι τον πωλον της ὀνου αὐτου. πλυνει ἐν οἰνῳ την ςολην αὐτου, και ἐν αἱματι ςαφυλης την περιβολην αὐτου. χαροποι οἱ ὀφθαλμοι αὐτου απο οἰνου, και λευκοι οἱ ὀδοντες αὐτου ὡς γαλα· ὁτι οὐν οὐδεποτε ἐν τῳ γενει ὑμων ἐπαυσατο οὐτε προφητης οὐτε ἀρχων, ἐξοτου ἀρχην ἐλαβε, μεχρις οὗ οὗτος Ιησους Χριςος και γεγονε και ἐπαθεν, οὐδ' ἀναισχυντως τολμησετε εἰπειν, ἠ ἀποδειξαι ἐχετε. και γαρ Ηρωδην, ἀφ' οὗ ἐπαθεν, Ασκαλωνιτην γεγονεναι λεγοντες, ὁμως ἐν τῳ γενει ὑμων ὀντα λεγετε ἀρχιερεα, ὡςε και τοτε ὀντος ὑμιν κατα τον νομον του Μωσεως και προσφορας προσφεροντος, και τα ἀλλα νομιμα φυλασσοντος, και προφητων κατα διαδοχην μεχρις Ιωαννου γεγενημενων, (ὡς και ὁτι

εἰς

Nullum autem deinceps futurum in vestro genere prophetam dixerat, atque ut homines agnoscerent novum illud testamentum, quod olim Deus institutum iri prædicaverat, jam tum adesse, hoc est, seipsum, quippe qui Christus esset, sic eos alloquebatur: *Lex & prophetæ usque ad Joannem Baptistam: ex quo tempore regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus erat. Qui habet aures audiendi, audiat.*

52. Illud etiam a Jacobo patriarcha prædictum est duos Christi adventus futuros, eumque in primo perpessionibus obnoxium fore, ac postquam advenerit, nec prophetam nec regem in vestro genere futurum (ita enim pergebam) gentes autem in Christum passionibus obnoxium credentes, rursus venturum exspectaturas. Atque hac de causa, aiebam, in parabolis & arcane Spiritus sanctus hæc tradidit. Sic autem illum loquutum esse addidi: *Juda, laudaverunt te fratres tui, manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda: ex germine, fili mi, ascendisti: recumbens dormivit, ut leo, & quasi catulus. Quis suscitabit eum? Non deficiet princeps ex Juda, & dux de femoribus ejus donec veniant, quæ reposita sunt ei: & ipse erit exspectatio gentium, ligans ad vitem pullum suum, & ad helicem pullum asinæ suæ. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ amictum suum. Fulvi oculi ejus præ vino, & candidi dentes ejus ut lac.* Porro in genere vestro, ex quo initium accepit, usque ad illud tempus, quo hic Jesus Christus natus ac passus est, prophetam aut principem esse umquam desiisse, nec impudenter dicere audebitis, nec habetis demonstrare. Nam cum Herodem, post quem passus est, Ascalonitam dicitis fuisse, tamen in genere vestro principem sacerdotum fatemini exstitisse: quare cum etiam tum habueritis, qui secundum legem Mosis & dona offerret, & cætera legis insti-

εἰς Βαβυλωνα ἀπηχθη ὁ λαος ὑμων, πολεμηθεισης της γης και των ἱερων σκευων ἀρθεντων) μη πανσασθαι ἐξ ὑμων προφητην, ὃς κυριος και ἡγεμενος και ἀρχων τε λαε ὑμων ἠν. το γαρ ἐν τοις προφηταις πνευμα και τες βασιλεις ὑμιν ἐχριε και καθισα. μετα δε την Ἰησε τε ἡμετερε Χριςε ἐν τῳ γενει ὑμων φανερωσιν και θανατον, εδαμε προφητης γεγονεν, εδε ἐςιν· ἀλλα και το εἰναι ὑμας ὑπο ἰδιον βασιλεα ἐπαυσατο, και προσετι ἡ γη ὑμων ἠρημωθη, και ὡς ὀπωροφυλακιον καταλελειπται. το δε εἰπειν τον λογον δια τε Ἰακωβ, και αὐτος ἐςαι προσδοκια ἐθνων, συμβολικως δυο παρεσιας αὐτε ἐσημαινε, και τα ἐθνη μελλειν αὐτῳ πιςευειν, ὅπερ ὀψε ποτε παρεςιν ἰδειν ὑμιν. οἱ γαρ ἀπο των ἐθνων ἁπαντων δια της πιςεως της τε Χριςε θεοσεβεις και δικαιοι γενομενοι, παλιν παραγενησομενον αὐτον προσδοκωμεν.

Και το, δεσμευων προς ἀμπελον τον πωλον αὐτε, και τη ἑλικι τον πωλον της ὀνε, και των ἐργων των ἐπι της πρωτης αὐτε παρεσιας γενομενων ὑπ᾽ αὐτε, και των ἐθνων ὁμοιως των μελλοντων πιςευειν αὐτῳ, προδηλωσις ἠν. ἐτοι γαρ ὡς πωλος ἀσαγης, και ζυγον ἐπι αὐχενα μη ἐχων τον ἑαυτε, μεχρις ὁ Χριςος ἐτος ἐλθων, δια των μαθητων αὐτε, πεμψας ἐμαθητευσεν αὐτες· και τον ζυγον του λογε αὐτε βαςαξαντες, τον νωτον ὑπεθηκαν προς το παντα ὑπομενειν δια τα προσδοκωμενα και ὑπ᾽ αὐτε κατηγγελμενα ἀγαθα. και ὀνον δε τινα ἀληθως συν πωλῳ αὐτης προσδεδεμενην ἐν τινι εἰσοδῳ κωμης Βηθφαγης λεγομενης, ὁτε ἐμελλεν εἰσερχεσθαι εἰς τα Ἱεροσολυμα ὁ κυριος ἡμων Ἰησους Χριςος, ἐκελευσε τες μαθητας αὐτε ἀγαγειν αὐτῳ· και ἐπικαθισας, ἐπεισεληλυθεν εἰς τα Ἱεροσολυμα· ὁ πως ἐπεπροφητευτο διαρρηδην γενεσθαι ὑπο του Χριςε, γενομενον ὑπ᾽ αὐτε και γνωσθεν, τον Χριςον ὀντα αὐτον φανερον ἐποιει και τετων ἁπαντων γενομενων, και ἀπο των γραφων ἀποδεικνυμενων, ὑμεις

ἐτι

tuta servaret, cumque prophetæ secundum successionem usque ad Joannem exstiterint, quemadmodum & tunc exstitere, cum populus vester, vastata terra & sacris vasis sublatis, Babylonem abductus est;) non defuit apud vos propheta, qui dominus & dux & princeps populi vestri esset. Spiritus enim, qui erat in prophetis, reges vobis ungebat & constituebat. At postquam Jesus Christus noster in vestro genere apparuit & morti traditus est; nusquam exstitit aut exstat propheta; sed & proprio regi parere desiistis, ac præterea terra vestra penitus vastata, ac veluti pomorum custodia derelicta. Quod autem Scriptura per Jacobum dicit: *Et ipse erit exspectatio gentium*, arcane duos fore Christi adventus, ac gentes in eum credituras significabat; quod vobis tandem aliquando cernere licet. Nam qui ex omnibus gentibus per Christi fidem Dei cultores & justi facti sumus, rursus eum venturum exspectamus.

53. Et illud; *Ligans ad vitem pullum suum & ad helicem pullum asinæ*, tum rerum in priore adventu ab eo gestarum, tum gentium quæ in eum crediturae erant, præsignificatio erat. Nam gentes veluti pullus erant nec clitellas nec cervice jugum ferens, donec Christus missis discipulis eas edoceret, ac jugum ejus doctrinæ ferentes, dorsum summitterent ad omnia perferenda ob exspectata & ab eo promissa bona. Ac revera Dominus noster Jesus Christus Jerusalem ingressurus, præcepit discipulis, ut asinam quamdam, quæ una cum pullo suo in introitu vici Bethphage dicti alligata erat, ad se adducerent, eique insidens Jerusalem ingressus est. Quod, quemadmodum conceptis verbis prædictum fuerat a Christo factum iri, ita ab eo in omnium oculis factum, Christum eum esse aperte declarabat. Et cum hæc omnia contigerint, & ex Scripturis sanctis demonstretur, adhuc tamen corde obdurescitis. Rem ita eventuram Zacharias unus ex

ἐτι σκληροκαρδιοι ἐςε. προεφητευθη δε ὑπο Ζαχαριυ, ἑνος των δωδεκα, τυτο μελλειν γινεσθαι, ὑτως· χαιρε σφοδρα θυγατερ Σιων, ἀλαλαξον, κηρυσσε θυγατερ Ιερυσαλημ· ἰδυ ὁ βασιλευς συ ἡξει σοι δικαιος, και σωζων αὐτος, και πραΰς, και πτωχος, ἐπιβεβηκως ἐπι ὑποζυγιον και πωλον ὀνυ. το δε και ὀνον ὑποζυγιον ἠδη μετα του πωλυ αὐτης ὀνομαζειν το προφητικον πνευμα μετα τυ πατριαρχυ Ιακωβ, ἐν τη κτισει αὐτον ἐχειν, ἀλλα και αὐτον τοις μαθηταις αὐτυ, ὡς προεφην, ἀμφοτερα γαρ τα ζωα κελευσαι ἀγαγειν, προαγγελια ἠν και των ἀπο της συναγωγης ὑμων ἁμα τοις ἀπο των ἐθνων πιςευειν ἐπ᾽ αὐτον μελλυσιν· ὡς γαρ τοις ἀπο των ἐθνων συμβολον ἠν ὁ ἀσαγης πωλος, ὑτως και τοις ἀπο τυ ὑμετερυ λαυ ἡ ὑποσαγης ὀνος. τον γαρ δια των προφητων νομον ἐπικειμενον ἐχετε. ἀλλα και δια τυ προφητυ Ζαχαριυ ὁτι παταχθησεται αὐτος ὑτος ὁ Χριςος, και διασκορπισθησονται οἱ μαθηται αὐτυ, προεφητευθη· ὁπερ και γεγονε· μετα γαρ το ςαυρωθηναι αὐτον, οἱ συν αὐτῳ ὀντες μαθηται αὐτυ διεσκεδασθησαν μεχρις ὁτε ἀνεςη ἐκ νεκρων, και πεπεικεν αὐτυς ὁτι ὑτως προπεφητευτο περι αὐτυ παθειν αὐτον· και ὑτω πεισθεντες, και εἰς την πασαν οἰκυμενην ἐξελθοντες, ταυτα ἐδιδαξαν. ὁθεν και ἡμεις βεβαιοι ἐν τη πιςει και μαθητεια αὐτυ ἐσμεν, ἐπειδη και ἀπο των προφητων, και ἀπο των κατα την οἰκυμενην εἰς ὀνομα τυ ἐςαυρωμενυ ἐκεινυ ὁρωμενων και γενομενων θεοσεβων, την πειθω ἐχομεν. ἐςι δε τα λεχθεντα ὑπο τυ Ζαχαριυ ταυτα· ῥομφαια ἐξεγερθητι ἐπι τον ποιμενα μυ, και ἐπ᾽ ἀνδρα τυ λαυ μυ· λεγει κυριος των δυναμεων. παταξον τον ποιμενα, και διασκορπισθησονται τα προβατα αὐτυ.

Και το ὑπο Μωσεως δε ἀνιςορημενον, και ὑπο τυ πατριαρχυ Ιακωβ προπεφητευμενον, το, πλυνει ἐν οἰνῳ την ςολην αὐτυ, και ἐν αἱματι ςαφυλης την περιβολην αὐτυ· το τῳ αἱματι αὐτυ ἀποπλυνειν μελλειν τυς πιςευοντας αὐτῳ ἐδηλυ. ςολην γαρ αὐτυ ἐκαλεσε το ἁγιον πνευμα τυς δι᾽ αὐτυ ἀφεσιν ἁμαρτιων λαβοντας· ἐν οἱς ἀει δυνα-

μει

duodecim prædixit his verbis: *Lætare vehementer filia Sion: jubila, annuntia filia Hierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus & salvans ipse, & mitis & pauper, vectus subjugali & pullo asinæ.* Quod autem Spiritus propheticus cum patriarcha Jacob nominatim asinam quoque jugalem cum ipsius pullo ad usus suos ab eo adhibitam dicit; deinde etiam quod ipse discipulis, ut jam dixi, præcepit, ut utrumque animal adduceret, id præsignificatio erat eorum etiam, qui ex synagoga vestra simul cum iis, qui ex gentibus, credituri in eum erant. Quemadmodum enim iis, qui ex gentibus, signum erat pullus, nondum oneri assuetus; ita & iis, qui ex vestro populo, asina clitellaria. Nam eam, quæ per prophetas promulgata est, impositam legem habetis. Sed & a Zacharia propheta prædictum fore ut ipse hic Christus percuteretur, ejusque discipuli dispergerentur: quod & evenit. Postquam enim cruci affixus est, dispersi sunt qui cum eo erant discipuli ejus, quoad resurrexit a mortuis, eisque persuasit prædictum de se esse, fore ut ita pateretur: atque illi hunc in modum ad credendum adducti, & in totum orbem terrarum profecti hæc docuerunt. Hinc & nos in fide & disciplina illius confirmamur: quippe cum & ex prophetis, & ex iis, quos in nomen illius crucifixi per orbem terrarum Dei cultores factos videmus, credendi momenta ducamus. Quæ autem a Zacharia dicta sunt, ita se habent: *Framea excitare super pastorem meum, & super virum populi mei: dicit Dominus exercituum. Percute pastorem & dispergentur oves ejus.*

54. Et quod a Mose litteris mandatum est, & a Jacobo patriarcha prædictum: *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ amictum suum*, futurum significabat, ut sanguine suo eos qui in se credunt, ablueret. Stolam enim ejus Spiritus sanctus eos vocavit, qui per eum peccatorum remissionem acceperunt, in

qui-

μει μεν παρεσι, και ἐναργως δε παρεσαι ἐν τη δευτερα αὐτου παρουσια. το δε αἱμα της ςαφυλης εἰπειν τον λογον, δια της τεχνης δεδηλωκεν, ὁτι αἱμα μεν ἐχει ὁ Χριςος οὐκ ἐξ ἀνθρωπου σπερματος, ἀλλ' ἐκ της του Θεου δυναμεως. ὁν γαρ τροπον το της ἀμπελου αἱμα οὐκ ἀνθρωπος ἐγεννησεν, ἀλλα Θεος, οὑτως και το του Χριςου αἱμα οὐκ ἐξ ἀνθρωπειου γενους ἐσεσθαι, ἀλλ' ἐκ Θεου δυναμεως προεμηνυσεν. ἡ δε προφητεια αὐτη, ὠ ἀνδρες ἠν ἐλεγον, ἀποδεικνυσι ὁτι οὐκ ἐςιν ὁ Χριςος ἀνθρωπος ἐξ ἀνθρωπων, κατα το κοινον των ἀνθρωπων γεννηθεις.

Και ὁ Τρυφων ἀπεκρινατο· μεμνησομεθα και ταυτης της ἐξηγησεως σου, ἐαν και δι ἀλλων κρατυνῃς και τουτο το ἀπορημα· τα νυν δε ἠδη ἀναλαβων τον λογον, ἀποδειξον ἡμιν ὁτι ἑτερος Θεος παρα τον ποιητην των ὁλων ὑπο του προφητικου πνευματος ὡμολογηται εἰναι, φυλαξαμενος λεγειν τον ἡλιον και την σεληνην, ἁ γεγραπται τοις ἐθνεσι συγκεχωρηκεναι τον Θεον ὡς θεους προσκυνειν· και τουτῳ τῳ λογῳ ὡσπερ χρωμενοι προφηται πολλακις λεγουσιν ὁτι ὁ Θεος σου Θεος των θεων ἐςι, και κυριος των κυριων, προςιθεντες, ὁ μεγας και ἰσχυρος και φοβερος, πολλακις. οὐ γαρ ὡς ὀντων θεων ταυτα λεγεται, ἀλλ' ὡς του λογου διδασκοντος ἡμας, ὁτι των νομιζομενων θεων και κυριων ὁ τῳ ὀντι Θεος ὁ τα παντα ποιησας, κυριος μονος ἐςιν. ἱνα γαρ και τουτο ἐλεγξῃ το ἁγιον πνευμα, δια του ἁγιου Δαβιδ εἰπεν, οἱ θεοι των ἐθνων, (νομιζομενοι θεοι,) εἰδωλα δαιμονιων εἰσιν, ἀλλ' οὐ θεοι. και ἐπαγει καταραν τοις ποιουσιν αυτα και προσκυνουσι.

Κἀγω, οὐ ταυτας μεν τας ἀποδειξεις ἐμελλον φερειν, εἰπον, ὠ Τρυφων, δι ὡν καταδικαζεσθαι τους ταυτα και τα τοιαυτα προσκυνουντας ἐπιςαμαι, ἀλλα τοιαυτας προς ἁς ἀντειπειν μεν οὐδεις δυνησεται. ξεναι δε σοι δοξουσιν εἰναι καιπερ καθ' ἡμεραν ἀναγινωσκομεναι ὑφ' ὑμων, ἁς και ἐκ τουτου συνιεναι ὑμας, ὁτι δια την ὑμετε-

ραν

quibus virtute quidem ſemper adeſt, manifeſte autem aderit in ſecundo ſuo adventu. Quod autem ſanguinem uvæ dicit Scriptura, hac veluti arte declarat ſanguinem quidem habere Chriſtum, nequaquam autem ex humano ſemine, ſed ex Dei virtute. Quemadmodum enim uvæ ſanguinem non generavit homo, ſed Deus: ita & Chriſti ſanguinem non ex humano ſemine, ſed ex Dei virtute futurum prædixit. Hæc autem ipſa prophetia, quam attuli, o viri, Chriſtum demonſtrat non eſſe hominem ex hominibus communi hominum more genitum.

55. Tum Trypho reſpondit: Habebimus etiam in memoria tuam illam interpretationem, ſi & aliis argumentis hanc quoque quæſtionem firmaveris. Nunc autem, revocata unde digreſſa eſt oratione, demonſtra nobis alium Deum a Spiritu prophetico præter creatorem univerſorum agnoſci; cavens tamen ne ſolem & lunam dicas, quæ ſcriptum eſt gentibus conceſſa a Deo fuiſſe, ut ea tamquam deos colerent. Atque hoc loquendi genere quodammodo utentes prophetæ ſæpe dicunt: *Deus tuus Deus deorum eſt*, & *Dominus dominorum*, ſæpe addentes *magnus & fortis & terribilis*. Neque enim hæc eo dicuntur, quod iſti ſint dii; ſed quod Scriptura nos doceat ex his, qui exiſtimantur dii & domini, verum illum Deum, qui omnia creavit, ſolum eſſe Dominum. Quod quidem ut evinceret Spiritus ſanctus, per Davidem dixit: *Dii gentium* (qui exiſtimantur dii) *ſimulacra dæmoniorum ſunt, non dii:* Quinetiam dira deteſtatione eos proſequitur, qui hæc faciunt & colunt.

Tum ego: Non eram, inquam, allaturus, Trypho, has demonſtrationes, quibus eos condemnari ſcio, qui hæc & ſimilia colunt; ſed eas quas contra nemo dicere poterit. Novæ autem tibi videbuntur, quamvis quotidie a vobis legantur, ut vel ex hoc perſpectum habeamus vobis, ob veſtram nequitiam,

ραν κακιαν απεκρυψεν ὁ Θεος αφ' ὑμων το δυνασθαι ν
την σοφιαν την ἐν τοις λογοις αὐτου, πλην τινων, οἷς κα
χαριν της πολυσπλαγχνιας αὐτου, ὡς ἐφη Ησαΐας, ἐγ
τελιπε σπερμα εἰς σωτηριαν. ἱνα μη ὡς Σοδομιτων
Γομορραιων τελεον και το ὑμετερον γενος απολυται. πρ
εχετε τοιγαρουν οἷσπερ μελλω αναμιμνησκειν απο
ἁγιων γραφων οὐδε ἐξηγηθηναι δεομενων, αλλα μ
ακεσθηναι.

Μωσης οὖν ὁ μακαριος και πιςος θεραπων Θεου,
νυων ὅτι ὁ ὀφθεις τῳ Αβρααμ προς τῃ δρυΐ τῃ Μαμ
Θεος, συν τοις ἁμα αὐτῳ ἐπι την Σοδομων κρισιν πεμ
θεισι δυο ἀγγελοις ὑπο ἀλλε τε ἐν τοις ὑπερυρανιοις ἀει
νοντος, και ἐδενι ὀφθεντος, ἡ ὁμιληταντος δι' ἑαυτε πο
ὃν ποιητην των ὁλων και πατερα νοεμεν· ἑτω γαρ φ
ὠφθη δε αὐτῳ ὁ Θεος προς τῃ δρυΐ τῃ Μαμβρῃ, κα
μενε αὐτε ἐπι τῃ θυρᾳ της σκηνης μεσημβριας. ἀναβλε
δε τοις ὀφθαλμοις εἰδε· και ἰδε τρεις ανδρες εἱςηκει
ἐπανω αὐτε· και ἰδων συνεδραμεν εἰς συναντησιν αὐτ
απο της θυρας της σκηνης αὐτε και προσεκυνησεν ἐπι
γην, και εἰπε· και τα λοιπα μεχρι τε, ὠρθριςε
Αβρααμ τῳ πρωΐ εἰς τον τοπον ἑ εἱςηκει ἐναντι κυρ
και ἐπεβλεψεν ἐπι προσωπον Σοδομων και Γομορρα
και ἐπι προσωπον της γης της περιχωρε, και εἰδε·
ἰδε ανεβαινε φλοξ ἐκ της γης ὡσει ἀτμις καμινε.
παυσαμενος λοιπον τε λεγειν, ἐπυθομην αὐτων εἰ
νοηκεισαν τα εἰρημενα.

Οἱ δε ἐφασαν νενοηκεναι μεν, μηδεν δε ἐχειν εἰς απ
δειξιν τες λελεγμενες λογες, ὅτι Θεος ἡ κυριος ἀλλος
ἐςιν, ἡ λελεκται απο τε ἁγιε πνευματος παρα τον πο
την των ὁλων.

Καγω παλιν· ἁ λεγω, πειρασομαι ὑμας πεισαι ν
σαντας τας γραφας, ὅτι ἐςι και λεγεται Θεος και κυ
ἑτερος ὑπο τον ποιητην των ὁλων, ὃς και ἀγγελος κα
ται, δια το ἀγγελλειν τοις ανθρωποις ὁσαπερ βελε
αὐτοις ἀγγειλαι ὁ των ὁλων ποιητης, ὑπερ ὃν ἀλλος Θ
ἐκ ἐςι. και ανιςορων παλιν τα προλεχθεντα, ἐπυθο

a Deo potestatem sapientiæ, quæ illius verbis inest, intelligendæ absconditam fuisse, nonnullis exceptis, quibus secundum summæ suæ misericordiæ gratiam, ut ait Esaias, semen ad salutem reliquit, ne ut Sodomitarum & Gomorrhæorum, ita & genus vestrum periret. Animum igitur ad ea advertite, quæ ex Scripturis sanctis commemoraturus sum, quas quidem explicari minime opus erit, sed tantum audiri.

56. Moses igitur, beatus ille & fidelis Dei famulus, Deum esse declarat eum, qui Abrahæ ad quercum Mambre visus est cum duobus angelis, quos simul cum eo ad judicium Sodomorum misit alius in supercœlestibus semper manens, ac nemini umquam visus, aut per se quemquam alloquutus, quem creatorem universorum & parentem intelligimus. Sic enim loquitur: *Apparuit autem ei Deus ad quercum Mambre, cum ille sederet in ostio tabernaculi in meridie. Sed respiciens oculis, vidit: & ecce tres viri stabant supra eum: & videns occurrit obviam illis ab ostio tabernaculi sui: & adoravit super terram, & dixit*; & cætera usque ad, *Mane autem surgens Abraham, diluculo ivit ad locum, in quo steterat coram Domino; & inspexit in faciem Sodomorum & Gomorrhæ, & in faciem terræ circumjacentis, & vidit: & ecce, ascendebat de terra, quasi vapor fornacis.* Cum referendæ Scripturæ finem fecissem, quærebam ex eis an dicta intellexissent.

Illi autem intellexisse se responderunt, sed allata verba nihil habere, quod alium quemdam Deum aut Dominum esse, aut a Spiritu sancto dictum esse demonstret præter creatorem universorum.

Tum ego rursum: Enitar vobis, inquam, quandoquidem Scripturas intelligitis, ea quæ dico persuadere, nimirum alium esse & dici sub creatore universorum, Deum & Dominum, qui & angelus vocatur, quia nuntiat hominibus, quæcumque illis nuntiare vult universorum creator, supra quem alius non

est

τῦ Τρυφωνος, δοκει σοι ὀφθηναι ὑπο την δρυν την Μαμβρῇ ὁ Θεός τῷ Αβρααμ, ὡς ὁ λογος λεγει;

Κἀκεινος, μαλιϛα.

Και εἷς, ἐφην, ἐκεινων ἦν των τριων οὓς ἀνδρας ἑωραϑαι τῷ Αβρααμ το ἅγιον προφητικον πνευμα λεγει;

Κἀκεινος, ὒ· ἀλλα ὤπτο μεν αὐτῳ ὁ Θεος προ της των τριων ὀπτασιας· εἶτα οἱ τρεις ἐκεινοι ὓς ἀνδρας ὁ λογος ὀνομαζει, ἀγγελοι ἦσαν· δυο μεν αὐτων πεμφθεντες ἐπι την Σοδομων ἀπωλειαν, εἷς δε εὐαγγελιζομενος τῃ Σαῤῥᾳ ὅτι τεκνον ἕξει, ἐφ᾽ ᾧ ἐπεπεμπτο, και ἀπαρτησας ἀπηλλακτο.

Πως ὖν, εἶπον, ὁ εἷς των τριων γενομενος ἐν τῃ σκηνῃ, ὁ και εἰπων, εἰς ὥρας ἀνακαμψω προς σε, και τῃ Σαῤῥᾳ υἱος γενησεται, φαινεται ἐπανελθων γενομενυ τῃ Σαῤῥᾳ υἱϋ και Θεον αὐτον ὄντα ὁ προφητικος λογος κἀκει σημαινει; ἵνα δε φανερον ὑμιν γενηται ὁ λεγω, ἀκυσατε των ὑπο Μωσεως διαῤῥηδην εἰρημενων· ἐϛι δε ταυτα· ἰδυσα δε Σαῤῥα τον υἱον Αγαρ της παιδισκης της Αἰγυπτιας, ὃς ἐγενετο τῳ Αβρααμ, παιζοντα μετα Ισαακ τυ υἱϋ αὐτης, εἶπε τῳ Αβρααμ, ἐκβαλε την παιδισκην ταυτην και τον υἱον αὐτης· ὒ γαρ κληρονομησει ὁ υἱος της παιδισκης ταυτης μετα τυ υἱϋ μυ Ισαακ. σκληρον δε ἐφανη το ῥημα σφοδρα ἐναντιον Αβρααμ, περι τυ υἱϋ αὐτῦ. εἶπε δε ὁ Θεος τῳ Αβρααμ, μη σκληρον ἐϛω ἐναντιον συ περι τυ παιδιυ και περι της παιδισκης. παντα ὅσα ἂν εἴπῃ σοι Σαῤῥα, ἀκυε της φωνης αὐτης· ὅτι ἐν Ισαακ κληθησεται σοι σπερμα. νενοηκατε ὖν ὅτι ὁ εἰπων τοτε ὑπο την δρυν ἐπαναϛρεψαι, ὡς προηπιϛατο ἀναγκαιον ἐσομενον τῳ Αβρααμ συμβυλευσαι ἅπερ ἐβυλετο αὐτον Σαῤῥα, ἐπανεληλυθεν ὡς γεγραπται, και Θεος ἐϛιν, ὡς οἱ λογοι σημαινυσιν, ὕτως εἰρημενοι· εἶπε δε ὁ Θεος τῳ Αβρααμ, μη σκληρον ἐϛω ἐναντιον συ περι τυ παιδιυ και περι της παιδισκης; ἐπυνθανομην.

Και

ſt Deus. Cumque verba jam allata iterum referrem, ryphonem interrogabam: Num Deum exiſtimas ſub uercu Mambre Abrahæ, ut dicit Scriptura, viſum ſſe?

Profecto, inquit ille.

Num unus, inquam, ex tribus illis erat, quos ropheticus Spiritus viros appellat, & Abrahæ viſos ſſe narrat?

Nequaquam, inquit ille; ſed viſus eſt ei Deus, ntequam tres apparerent. Tres autem illi, quos criptura viros appellat, angeli erant, duo quidem iſſi ad excidium Sodomorum; unus autem Sarræ untians futurum ei filium; cujus rei cauſa miſſus fueat, ac abiens diſceſſit.

Quomodo igitur, inquam, unum illum ex tribus, ui in tabernaculo dixerat, *In horas revertar ad te, & arræ filius naſcetur*, reverſum eſſe apparet poſt natum arræ filium; eumque Deum eſſe hoc etiam in loco propheticus ſermo declarat? Sed ut id quod dico perſpicuum vobis & manifeſtum ſit; audite quæ conceptis verbis a Moſe dicta ſunt: ſic autem habent: *Cum vidiſſet autem Sara filium Agar, ancillæ Ægyptiæ, qui genitus fuerat Abrahæ, ludentem cum Iſaac filio ſuo; dixit Abrahæ: Ejice ancillam hanc & filium ejus: non enim hæres filius ancillæ hujus cum filio meo Iſaac. Durum autem viſum eſt verbum valde coram Abraham de filio ſuo. Dixit autem Deus ad Abraham. Ne ſit durum coram te de puero & de ancilla: omnia quæcumque dixerit tibi Sarra; udi vocem ejus: quoniam in Iſaac vocavitur tibi ſemen.* Num igitur intellexiſtis eum, qui tum ſub quercu lixerat ſe reverſurum, prout neceſſarium eſſe præioſcebat ea Abrahæ ſuadere, quæ ab ipſo Sarra conendebat, reverſum eſſe, ut ſcriptum eſt, & Deum ſſe, ut hæc verba declarant. *Dixit autem Deus Abrahæ: Ne durum ſit coram te ſuper puero & ſuper ancilla?* ta eos interrogabam.

Και ὁ Τρυφων ἐφη· μαλιϛα· ἐκ ἐκ τετε δὲ ἀπεδειξας ὁτι ἀλλος ἐϛιν ὁ Θεος παρα τετον τον ὀφθεντα τῳ Αβρααμ, ὁς και τοις ἀλλοις πατριαρχαις και προφηταις ὠπτο, ἀλλ' ἡμας ἀπεδειξας ἐκ ὀρθως νενοηκοτας, ὁτι οἱ τρεις οἱ ἐν τῃ σκηνῃ παρα τῳ Αβρααμ γενομενοι, ὁλοι ἀγγελοι ἠσαν.

Και παλιν ἐγω, εἰ ἐν και ἀπο των γραφων μη εἰχον ἀποδειξαι ὑμιν, ὁτι εἱς των τριων ἐκεινων και ὁ Θεος ἐϛι και ἀγγελος καλειται, ἐκ τε ἀγγελλειν, ὡς προειπον, οἱσπερ βελεται τα παρ' αὐτε ὁ των ὁλων ποιητης Θεος, τετον τον ἐπι της γης ἐν ἰδεᾳ ἀνδρος ὁμοιως τοις συν αὐτῳ παραγινομενοις δυσιν ἀγγελοις φαινομενον τῳ Αβρααμ τον και προ ποιησεως κοσμε ὀντα Θεον, τετο νοειν ὑμας εὐλογον ἠν· ὁπερ το παν ἐθνος ὑμων νοει.

Και πανυ, ἐφη· ἐτως γαρ και μεχρι τε δευτερε εἰχομεν.

Κἀγω παλιν εἰπον· ἐπι τας γραφας ἐπανελθων, πειρασομαι πεισαι ὑμας, ὁτι ἐτος ὁ τε τῳ Αβρααμ, και τῳ Ιακωβ, και τῳ Μωσει ὠφθαι λεγομενος και γεγραμμενος Θεος, ἑτερος ἐϛι τε τα παντα ποιησαντος Θεε, ἀριθμῳ λεγω, ἀλλα ἐ γνωμῃ. ἐδεν γαρ φημι αὐτον πεπραχεναι ποτε, ἠ ἁπερ αὐτος ὁ τον κοσμον ποιησας, ὑπερ ὁν ἀλλος ἐκ ἐϛι Θεος, βεβεληται και πραξαι και ὁμιλησαι.

Και ὁ Τρυφων· ὁτι ἐν και ἐϛιν ἀποδειξον ἠδη, ἱνα και τετῳ συνθωμεθα. ἐ γαρ παρα γνωμην τε ποιητε των ὁλων φασκειν τι ἠ πεποιηκεναι αὐτον, ἠ λελαληκεναι, λεγειν σε ὑπολαμβανομεν.

Κἀγω εἰπον· ἡ γραφη ἐν ἡ προλελεγμενη παρ' ἐμε τετο φανερον ὑμιν ποιησει. ἐϛι δὲ ταυτα· ὁ ἡλιος ἐξηλθεν ἐπι την γην, και Λωτ εἰσηλθεν εἰς Σηγωρ, και ὁ κυριος ἐβρεξεν ἐπι Σοδομα θειον και πυρ παρα κυριε ἐκ τε ἐρανε και κατεϛρεψε τας πολεις ταυτας και πασαν την περιοικον.

Και ὁ τεταρτος των συν Τρυφωνι παραμειναντων ἐφη· ἀν ἐν ὁ λογος δια Μωσεως των δυο ἀγγελων κατελθοντων

εἰς

Respondit Trypho: Maxime; verum ex his minime demonstrasti alium esse Deum, præter hunc, qui Abrahæ cæterisque patriarchis & prophetis visus est, sed nos probasti minus recte existimasse tres illos, qui in tabernaculo apud Abraham fuerunt, angelos omnes fuisse.

Rursum ego: Siquidem ex Scripturis ipsis demonstrare non possem, unum ex tribus illis & Deum esse, & ideo, ut jam dixi, angelum vocari, quod nuntium is perferat, quibus mandata sua perferri vult universorum creator Deus, merito sane de ipso illo qui in terris in viri specie, non secus ac duo comites angeli, visus est Abrahæ, quique ante mundum conditum Deus erat, idem sentiretis, quod tota gens vestra sentit.

Omnino, inquit ille; ita enim hactenus tenuimus.

Tum ego rursum: Ad Scripturas inquam, me referens persuadere vobis conabor hunc ipsum, qui Abrahæ & Jacob & Mosi visus esse dicitur, ac Deus a Scriptura vocatur, alium esse ab eo qui omnia creavit Deo, alium, inquam, numero, non sententia. Nihil enim eum umquam fecisse affirmo, nisi quod eum mundi creator, supra quem alius non est Deus, facere voluit & dicere.

Tum Trypho: Fac igitur hunc esse demonstres, ut id quoque tibi assentiamur. Neque enim id te dicere suspicamur, aliquid eum præter sententiam creatoris universorum aut fecisse aut loquutum esse.

Ego autem: Scriptura, inquam, a me jam allata id vobis ante oculos ponet. Sic autem se habet: *Sol egressus est super terram, & Loth ingressus est Segor; & Dominus pluit super Sodomam sulphur & ignem a Domino de cælo, & subvertit civitates has, & omnem circa regionem.*

Hic qui cum Tryphone quartus remanserat: Qui igitur, inquit, ex duobus angelis Sodoma petentibus

εἰς Σοδομα, και κυριον ἑνα ὠνομασε, παρα τουτον, τον Θεον αὐτον ὀφθεντα τῳ Αβρααμ λεγειν ἀναγκη.

Οὐ δια τουτο, ἐφην, μονον, ὁπερ ἦν, ἐκ παντος πυ ὁμολογειν ἐδει, ὁτι και παρα τον νοουμενον ποι των ὁλων ἀλλος τις κυριολογειται ὑπο του ἁγιου πνευ τος· ου μονον δε δια Μωσεως, ἀλλα και δια Δαβιδ. γαρ και δι ἐκεινου εἰρηται· λεγει ὁ κυριος τῳ κυριῳ καθου ἐκ δεξιων μου, ἑως ἀν θω τους ἐχθρους σου ὑπο διον των ποδων σου, ὡς προειρηκα. και παλιν ἐν ἀλ λογοις· ὁ θρονος σου ὁ Θεος εἰς τον αἰωνα του αἰωνος. ῥ δος εὐθυτητος ἡ ῥαβδος της βασιλειας σου· ἠγαπη δικαιοσυνην, και ἐμισησας ἀνομιαν· δια τουτο ἐχρισ ὁ Θεος, ὁ Θεος σου, ἐλαιον ἀγαλλιασεως παρα τους μ χους σου. εἰ ουν και ἀλλον τινα θεολογειν και κυριολογει πνευμα το ἁγιον φατε ὑμεις παρα τον πατερα των ὁ και τον Χριστον αὐτου, ἀποκριναςθε μοι, ἐμου ἀποδε ὑμιν ὑπισχνουμενου ἀπ' αὐτων των γραφων, ὁτι ουχ εἰς δυο ἀγγελων των κατελθοντων εἰς Σοδομα ἐστιν ὁν ἡ γραφη κυριον, ἀλλ' ἐκεινον τον συν αὐτοις και Θεον λε μενον ὀφθεντα τῳ Αβρααμ.

Και ὁ Τρυφων, ἀποδεικνυε· και γαρ, ὡς ὁρας, ἡμερα προκοπτει, και ἡμεις προς τας ουτως ἐπικινδυ ἀποκρισεις ουκ ἐσμεν ἑτοιμοι· ἐπειδη ουδενος ουδεπ ταυτα ἐρευνωντος, ἡ ζητουντος, ἡ ἀποδεικνυντος ἀ κοαμεν· και σου λεγοντος ουκ ἠνειχομεθα, εἰ μη πα ἐπι τας γραφας ἀνηγες· ἐξ αὐτων γαρ τας ἀποδει ποιεισθαι σπουδαζεις, και μηδενα ὑπερ τον ποιητην ὁλων εἰναι Θεον ἀποφαινῃ.

Κἀγω, ἐπιστασθε ουν, ἐφην, ὁτι ἡ γραφη λεγει· εἰπε κυριος προς Αβρααμ, τι ὁτι ἐγελασε Σαῤῥα, λε σα, ἀραγε ἀληθως τεξομαι; ἐγω δε γεγηρακα. ἀδυνατει παρα τῳ Θεῳ ῥημα; εἰς τον καιρον τουτον ἀ στρεψω προς σε εἰς ὡρας, και τῃ Σαῤῥᾳ υἱος ἐσαι. και τα μικρον· ἐξαναστεντες δε ἐκειθεν οἱ ἀνδρες, κατεβλε

ψαν

nus solus a Scriptura per Mosem etiam Dominus appellatur, præter eum ipse etiam Deus, qui Abrahæ apparuit, necessario dicendus est.

Non hanc tantum ob causam, inquam, id quod res est, omnino confiteri oportebat alium quemdam, præter eum, quem creatorem universorum agnoscimus, a Spiritu sancto Dominum appellari. Neque id solum per Mosem, sed etiam per Davidem. Nam & per eum dictum est: *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, ut jam recitavi. Et rursus alio in loco: *Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi. Virga directionis virga regni tui. Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem: propterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo exultationis præ consortibus tuis.* Utrum igitur alium quemdam a Spiritu sancto, præter creatorem universorum & Christum ejus, Deum & Dominum vocari dicatis, respondete mihi; nam vobis recipio demonstraturum me ex ipsis Scripturis non alterum duorum angelorum, qui Sodoma petebant, a Scriptura Dominum appellari, sed eum qui cum illis erat, quique Deus Abrahæ visus dicitur.

Tum Trypho: Demonstra, inquit; nam ut vides, dies procedit, nec ad responsiones ita periculosas parati sumus, propterea quod neminem umquam ista investigantem, aut quærentem, aut demonstrantem audivimus. Neque te differentem tulissemus, nisi ad Scripturas omnia referres; ex iis enim demonstrandi rationem deducere studes, nec alium, supra universorum Deum, esse pronuntias.

Tum ego; scitis igitur, inquam, Scripturam dicere: *Et dixit Dominus ad Abraham: Quid, quod risit Sarra, dicens: Num utique vere pariam? Ego autem senui: Numquid apud Deum impossibile est verbum? In tempore hoc revertar ad te in horas: & erit Sarræ filius.* Et paulo *post: Exurgentes autem inde viri conspexerunt in*

ἐπι προσωπον Σοδομων και Γομορρας· Αβρααμ δε συνεπορευετο μετ' αὐτων, συμπεμπων αὐτες. ὁ δε κυριος εἰπεν, ἐ μη κρυψω ἐγω ἀπο Αβρααμ τε παιδος με ἁ ἐγω ποιω. και μετ' ὀλιγον παλιν ἐτως φησιν· εἰπε κυριος, κραυγη Σοδομων και Γομορρας πεπληθυνται, και αἱ ἁμαρτιαι αὐτων μεγαλαι σφοδρα. καταβας ἐν ὀψομαι εἰ κατα την κραυγην αὐτων την ἐρχομενην προς με συντελουνται· εἰ δε μη, ἱνα γνω. και ἀποστρεψαντες οἱ ἀνδρες ἐκειθεν, ἠλθον εἰς Σοδομα. Αβρααμ δε ἠν ἑστηκως ἐναντι κυριε, και ἐγγισας Αβρααμ, εἰπεν, μη συναπολεσης δικαιον μετα ἀσεβες; και τα ἑξης. ἐ γαρ γραφειν παλιν τα αὐτα των παντων προγεγραμμενων δοκει μοι, ἀλλ' ἐκεινα δι ὧν και την ἀποδειξιν τῳ Τρυφωνι και τοις συν αὐτῳ πεποιημαι, λεγειν ἀναγκαιον. τοτε ἐν ἠλθον ἐπι τα ἑξης, ἐν οἱς λελεκται ταυτα, ἀπηλθε δε κυριος ὡς ἐπαυσατο λεγων τῳ Αβρααμ, και ἀπηλθεν εἰς τον τοπον αὐτε. ἠλθον δε οἱ δυο ἀγγελοι εἰς Σοδομα ἑσπερας. Λωτ δε ἐκαθητο παρα την πυλην Σοδομων, και τα ἑξης ὁμοιως μεχρι του, ἐκτειναντες δε οἱ ἀνδρες τας χειρας, ἐπιασαν τον Λωτ προς ἑαυτες εἰς τον οἰκον, και την θυραν του οἰκε προσεκλεισαν. και τα ἐπομενα μεχρι του, και ἐκρατησαν οἱ ἀγγελοι της χειρος αὐτε, και της χειρος της γυναικος αὐτε, και των χειρων των θυγατερων αὐτε ἐν τῳ φεισασθαι κυριον αὐτου. και ἐγενετο ἡνικα ἐξηγαγον αὐτες ἐξω, και εἰπον, σωζε σωζε την σεαυτε ψυχην. μη περιβλεψῃ εἰς τα ὀπισω, μηδε στης ἐν παση τῃ περιχωρῳ· εἰς το ὀρος σωζε, μηποτε συμπαραληφθῃς. εἰπε δε Λωτ προς αὐτες, δεομαι κυριε, ἐπειδη εὑρεν ὁ παις σε ἐλεος ἐναντιον σε, και ἐμεγαλυνας την δικαιοσυνην σε, ὁ ποιεις ἐπ' ἐμε τε ζην την ψυχην με· ἐγω δε ἐ δυναμαι διασωθηναι εἰς το ὀρος, μη καταλαβῃ με τα κακα και ἀποθανω. ἰδε ἡ πολις αὑτη ἐγγυς τε καταφυγειν ἐστιν ἐκει μικρα· ἐκει σωθησομαι, ὡς μικρα ἐστι· και ζησεται ἡ ψυχη με. και εἰπεν αὐτῳ, ἰδε ἐθαυμασα σε το προσωπον, και ἐπι τῳ ῥηματι τετῳ του μη καταστρεψαι την πολιν περι ἡς ἐλαλησας· σπευ-

faciem Sodomorum & Gomorrhæ: Abraham autem ſimul ambulabat cum eis comitans eos. Dominus autem dixit: non abſcondam ego ab Abraham, puero meo, quæ ego facio. Et rurſum poſt pauca ſic ait: *Dixit Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus, & peccata eorum magna valde. Deſcendens ergo videbo, ſi ſecundum clamorem ipſorum venientem ad me conſummantur: ſin autem non, ut ſciam. Et recedentes inde viri venerunt in Sodoma. Abraham autem erat ſtans in conſpectu Domini, & appropinquans Abraham dixit: Numquid ſimul perdes juſtum cum impio?* Et quæ ſequuntur: non enim eadem rurſus videntur ſcribenda, cum omnia prius ſcripſerim; ſed ea, ex quibus demonſtrationem Tryphoni & ſociis ejus confeci, neceſſe eſt dicere. Tum ergo veni ad ea quæ ſequuntur: *Abiit autem Dominus, poſtquam ceſſavit loquens ad Abraham. Et ipſe reverſus eſt in locum ſuum. Venerunt autem angeli duo in Sodoma veſperi, Lot autem ſedebat ad portam Sodomorum*, & quæ ſequuntur, uſque ad; *Extendentes autem viri manus attraxerunt Lot ad ſeipſos in domum: & oſtium domus clauſerunt*, Et ſequentia uſque ad; *Et tenuerunt angeli manum ejus, & manum uxoris ejus, & manus filiarum ejus, in eo, quod parceret Dominus ei. Et factum eſt mox, ut eduxerunt eos foras, ut dicerent: Salva ſalva animam tuam: ne reſpexeris retrorſum, nec ſteteris in omni circa regione: in montem ſalvum te fac: ne forte ſimul comprehendaris. Dixit autem Lot ad illos: Oro Domine, quia invenit puer tuus miſericordiam ante te, & magnificaſti juſtitiam tuam, quod facis in me, ut vivat anima mea. Ego autem non poſſum ſalvus fieri in montem: ne forte comprehendant me mala, & moriar. Ecce hæc civitas prope eſt, quo confugiam, iſthic exigua. Iſthic ſalvus ero, quam modica eſt, & vivet anima mea. Et dixit ei: Ecce admiratus ſum faciem tuam, etiam in verbo hoc, ut non evertam civitatem, de qua loquutus es. Feſtina igitur ad evadendum illuc: non enim potero facere rem, donec tu venias illuc.* Propterea

σον του σωθηναι ἐκει. ἐ γαρ δυνησομαι ποιησαι πραγμα ἑως τε εἰσελθειν σε ἐκει. δια τυτο ἐκαλεσε το ὀνομα της πολεως Σηγωρ. ὁ ἡλιος ἐξηλθεν ἐπι την γην, και Λωτ εἰσηλθεν εἰς Σηγωρ. και ὁ κυριος ἐβρεξεν εἰς Σοδομα και Γομορρα θειον και πυρ παρα κυριε ἐκ τε ἐρανε, και κατεςρεψε τας πολεις ταυτας, και πασαν την περιοικον. και παλιν παυσαμενος ἐπεφερον· και νυν ἐνενοηκατε φιλοι, ὁτι ὁ εἰς των τριων ὁ και Θεος και κυριος τω ἐν τοις ἐρανοις ὑπηρετων, κυριος των δυο ἀγγελων; προσελθοντων γαρ ἀυτων εἰς Σοδομα, ἀυτος ὑπολειφθεις προσωμιλει τω Αβρααμ τα ἀναγεγραμμενα ὑπο Μωσεως· ἐ και ἀυτε ἀπελθοντος μετα τας ὁμιλιας, ὁ Αβρααμ ὑπεςρεψεν εἰς τον τοπον ἀυτε. ἐ ἐλθοντος, ἐκετι δυο ἀγγελοι ὁμιλεσι τω Λωτ, ἀλλ' ἀυτος, ὡς ὁ λογος δηλοι, και κυριος ἐςι, παρα κυριε του ἐν τω ἐρανω, τετεςι του ποιητου των ὁλων, λαβων το ταυτα ἀπενεγκειν Σοδομοις και Γομορροις, ἀπερ ὁ λογος καταριθμει, ἐτως εἰπων, κυριος ἐβρεξεν ἐπι Σοδομα και Γομορρα θειον και πυρ παρα κυριε ἐκ του ἐρανε.

Και ὁ Τρυφων· σιγησαντος με, εἰπεν, ὁτι μεν ἡ γραφη τυτο ἀναγκαζει ὁμολογειν ἡμας, φαινεται· ὁτι δε ἀπορησαι ἀξιον ἐςι περι του λεγομενε, ὁτι ἐφαγε τα ὑπο του Αβρααμ κατασκευασθεντα και παρατεθεντα, και συ ἀν ὁμολογησειας.

Κἀγω ἀπεκρειναμην· ὁτι μεν βεβρωκασι γεγραπται· εἰ δε τες τρεις ἀκεσαιμεν λελεχθαι βεβρωκεναι, και μη τες δυο μονες, οἱτινες ἀγγελοι τω ὀντι ἠσαν, και ἐν τοις ἐρανοις, δηλον ἐςιν ἡμιν, τρεφομενοι, κἀν μη ὁμοιαν τροφην ἡπερ οἱ ἀνθρωποι χρωμεθα, τρεφονται· περι γαρ της τροφης τε μαννα ἡν ἐτραφησαν οἱ πατερες ὑμων ἐν τη ἐρημω ἡ γραφη ἐτω λεγει, ὁτι ἀρτον ἀγγελων ἐφαγον· εἰποιμ' ἀν ὁτι ὁ λογος ὁ λεγων βεβρωκεναι, ἐτως ἀν λεγοι, ὡς ἀν και ἀυτοι εἰποιμεν ἐπι πυρος, ὁτι παντα κατεφαγεν· ἀλλα μη παντος τυτο ἐξακεειν, ὁτι ὀδεσι και γναθοις μασωμενοι βεβρωκασιν. ὡςε ἐδε ἐνταυθα ἀπορησαιμεν ἀν περι ἐδενος, εἰ τροπολογιας ἐμπειροι κἀν μικρον ὑπαρχωμεν.

Και

rea vocavit nomen civitatis Segor. Sol egressus est super terram: & Lot ingressus est in Segor. Et Dominus pluit super Sodoma & Gomorra sulphur & ignem a Domino de cælo: & evertit civitates has, & omnem vicinam in circuitu regionem. Hæc ubi desii, rursus adjeci: An ne nunc quidem, Amici, intellexistis unum ex tribus, qui & Deus & Dominus est, ei, qui in cælo est, ministrans, duorum angelorum esse dominum? His enim Sodomam profectis relictus ipse cum Abrahamo ea loquitur, quæ a Mose narrantur. Qui cum & ipse discessisset post colloquium, reversus est Abraham ad locum suum. Is autem ubi advenit, non jam duo angeli, sed ipse cum Loto, ut declarat Scriptura, colloquitur, ac Dominus est, ab eo qui in cælis est Domino, id est, a creatore universorum accipiens, ut hæc infligat Sodomis & Gomorris, quæ Scriptura enumerat his verbis: *Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem a Domino de cælo.*

57. Hic Trypho tacente me: Atque id quidem ut fateamur, inquit, a Scriptura nos cogi manifestum est: sed quod parata ab Abrahamo & apposita comedisse dicitur, id dignum esse, de quo ambigatur, ne ipse quidem negaveris.

Tum ego: Scriptum id quidem est, inquam, eos comedisse. Quod quidem si de tribus dictum interpretemur, ac non de illis solum duobus, qui vere angeli erant, & in cælo, ut nobis liquet, nutriuntur, quamvis non eadem, ac non homines, utantur alimonia (nam de illo mannæ cibo, quo patres vestri in deserto vixerunt, Scriptura sic loquitur, ut eos panem angelorum manducasse dicat;) equidem existimaverim, quod Scriptura eos manducasse dicit, idem valere ac si de igne dicamus, omnia eum devorasse: minime vero ita esse accipiendum, ut eos dentibus & maxillis mandentes edisse dicamus. Quare ne hic quidem ulla de re hærebimus, si tropologiæ vel levem usum habeamus.

Και ὁ Τρυφων· δυνατον και ταυτα ὑτω θεραπευθη· και περι τ,οπυ βρωσεως, παρ ὀν αναλωσαντας τα παρασκευασθεντα ὑπο τυ Αβρααμ, βεβρωκεναι γεγραμμενον εςιν· ὡςε ερχυ ηδη αποδωσων ὑμιν τον λογον, πως ὑτος ὁ τῳ Αβρααμ ὀφθεις Θεος, και ὑπηρετης ὠν τυ ποιητυ των ὁλων Θευ, δια της παρθενυ γεννηθεις, ανθρωπος ὁμοιοπαθης πασιν, ὡς προεφης, γεγονεν.

Κἀγω, συγχωρει, ὠ Τρυφων, προτερον, ειπον, και αλλας τινας αποδειξεις τῳ κεφαλαιῳ τυτῳ συναγαγειν δια πολλων, ἱνα και ὑμεις πεπεισμενοι και περι τυτυ ητε, και μετα τυτο ὀν απαιτεις λογον αποδωσω.

Κἀκεινος, ὡς σοι δοκει, εφη, πραττε. και εμοι γαρ πανυ ποθητον πραγμα πραξεις.

Κἀγω ειπον· γραφας ὑμιν ανιςορειν μελλω, ὑ κατασκευην λογων εν μονῃ τεχνῃ επιδεικνυσθαι σπευδω· ὑδε γαρ δυναμις εμοι τοιαυτη τις εςιν. αλλα χαρις παρα Θευ μονη εις το συνιεναι τας γραφας αυτυ εδοθη μοι· ἡς χαριτος και παντας κοινωνυς αμισθωτι και αφθονως παρακαλω γινεσθαι, ὁπως μη και τυτυ χαριν κρισιν ὀφλησω, εν ἡπερ μελλει κρισει δια τυ κυριυ μυ Ιησυ Χριςυ ὁ ποιητης των ὁλων Θεος ποιεισθαι.

Και ὁ Τρυφων· αξιως μεν θεοσεβειας και τυτο πραττεις· ειρωνευεσθαι δε μοι δοκεις, λεγων δυναμιν λογων τεχνικων μη κεκτησθαι.

Κἀγω παλιν απεκρινamην· επει σοι δοκει ταυτα ὑτως εχειν, εχετω· εγω δε πεπεισμαι αληθως ειναι. αλλ' ἱνα μαλλον τας αποδειξεις τας λοιπας ηδη ποιησωμαι, προσεχε τον νουν.

Κἀκεινος, λεγε.

Κἀγω, ὑπο Μωσεως, ὠ αδελφοι, παλιν γεγραπται, ελεγον, ὁτι ὑτος ὁ ὀφθεις τοις πατριαρχαις λεγομενος Θεος, και αγγελος και κυριος λεγεται, ἱνα και εκ τυτων επιγνωτε αυτον ὑπηρετυντα τῳ των ὁλων πατρι, ὡς ηδη συνεθεσθε, και δια πλειονων πεπεισμενοι βεβαιως μενητε.

Et Trypho: Hæc quidem ſic leniri & expediri poſſunt, ſi diſtinguatur edendi modus; quatenus conſumtis quæ ab Abrahamo præparata fuerant, eos ediſſe ſcriptum eſt. Quare jam aggredere ad id nobis explicandum, quomodo Deus ille, qui Abrahæ apparuit, & creatoris univerſorum Dei miniſter eſt, ex virgine genitus, homo ſimilia omnibus perferens, ut jam dixiſti, factus ſit.

At ego: Prius per te mihi liceat, Trypho, alia quædam argumenta ad hoc caput pluribus demonſtrandum colligere, ut & vobis id quoque exploratum ſit: ac poſtea petitum a te ſermonem reddam.

Tum ille: Fac, inquit, ut tibi videtur; mihi enim rem optatam facies.

58. Et ego dixi: Scripturas vobis referam, nec apparatum verborum ad ſolam artem oſtentare volo; neque enim mihi eſt ejuſmodi facultas, ſed tantum gratia mihi a Deo conceſſa, ut ejus Scripturas intelligam; cujus gratiæ omnes adhortor ut gratis & copioſe participes fiant, ne vel hac de cauſa condemner in judicio, quod creator univerſorum Deus per Dominum meum Jeſum Chriſtum facturus eſt.

Hic Trypho: digne quidem religione hoc etiam facis: ſed mihi diſſimulatione uti videris, cum te orationis artificio diſtinctæ facultatem aſſequutum negas.

Rurſus ego: Quoniam, inquam, hæc ita ſe habere tibi videntur, ita ſane habeant; mihi autem perſuaſum eſt verum eſſe quod dixeram. Sed ut jam reliquas potius demonſtrationes perſequar, animum adverte.

Loquere, inquit, ille.

Tum ego: Rurſus a Moſe, inquam, fratres, ſcriptum eſt ipſum illum, qui viſus Patriarchis Deus dicitur, Angelum & Dominum vocari, ut ex his etiam cognoſcatis eum parenti univerſorum miniſtrare, *quemadmodum* jam aſſenſi eſtis, & conſtanter

plu-

τι. ἐξηγȣμενος ȣ̓ν δια Μωσεως ὁ λογος του Θεȣ τα περι Ιακωβ του υἱωνȣ του Αβρααμ, ȣ̓τως φησι· και ἐγενετο ἡνικα ἐκισσων τα προβατα ἐν γαςρι λαμβανοντα, και εἰδον τοις ὀφθαλμοις αὐτα ἐν τῳ ὑπνῳ· και ἰδȣ, οἱ τραγοι και οἱ κριοι ἀναβαινοντες ἐπι τα προβατα και τας αἰγας, διαλευκοι και ποικιλοι και σποδοειδεις ῥαντοι. και εἰπε μοι ὁ ἀγγελος τȣ Θεȣ καθ᾽ ὑπνȣς, Ιακωβ, Ιακωβ. ἐγω δε εἰπον, τι ἐςι, κυριε; και εἰπεν, ἀναβλεψον τοις ὀφθαλμοις σȣ, και ἰδε τȣς τραγȣς και τȣς κριȣς ἀναβαινοντας ἐπι τα προβατα και τας αἰγας, διαλευκȣς και ποικιλȣς και σποδοειδεις ῥαντȣς. ἑωρακα γαρ ὁσα σοι Λαβαν ποιει. ἐγω εἰμι ὁ Θεος ὁ ὀφθεις σοι ἐν τῳ τοπῳ Θεȣ, οὑ ἠλειψας μοι ἐκει ςηλην, και ηὐξω ἐκει εὐχην. νυν οὐν ἐξελθε και ἀναςηθι ἐκ της γης ταυτης, και ἀπελθε εἰς την γην της γενεσεως σȣ, και ἐσομαι μετα σου. και παλιν ἐν ἀλλοις λογοις περι αὐτȣ τȣ Ιακωβ λεγων, οὑτως φησιν· ἀναςας δε την νυκτα ἐκεινην, ἐλαβε τας δυο γυναικας, και τας δυο παιδισκας, και τα ἐνδεκα παιδια αὐτȣ, και διεβη την διαβασιν τȣ Ιαβωχ. και ἐλαβεν αὐτȣς, και διεβη τον χειμαῤῥουν, και διεβιβασε παντα τα αὐτȣ. ὑπελειφθη δε Ιακωβ μονος· και ἐπαλαιεν ἀγγελος μετ᾽ αὐτȣ ἑως πρωϊ. εἰδε δε ὁτι οὐ δυναται προς αὐτον, και ἡψατο τȣ πλατȣς τȣ μηρου αὐτȣ. και ἐναρκησε το πλατος τȣ μηρου Ιακωβ ἐν τῳ παλαιειν αὐτον μετ᾽ αὐτȣ. και εἰπεν αὐτῳ, ἀποςειλον με· ἀνεβη γαρ ὁ ὀρθρος. ὁ δε εἰπεν, οὐ μη σε ἀποςειλω, ἐαν μη με εὐλογησῃς. εἰπε δε αὐτῳ, τι το ὀνομα σȣ ἐςιν; ὁ δε εἰπεν, Ιακωβ. εἰπε δε αὐτῳ, οὐ κληθησεται ἐτι το ὀνομα σȣ Ιακωβ, ἀλλα Ισραηλ ἐςαι το ὀνομα σȣ. ὁτι ἐνισχυσας μετα τȣ Θεου, και μετα ἀνθρωπων δυνατο ἐσῃ. ἠρωτησε δε Ιακωβ, και εἰπεν, ἀναγγειλον μοι το ὀνομα σȣ. και εἰπεν, ἱνα τι τȣτο ἐρωτας το ὀνομα μȣ. και εὐλογησεν αὐτον ἐκει, και ἐκαλεσεν Ιακωβ το ὀνομα τȣ τοπȣ ἐκεινȣ, εἰδος Θεου· εἰδον γαρ Θεον προσωπον προς προσωπον, και ἐχαρη ἡ ψυχη μȣ. και παλιν ἐν ἑτεροις περι τȣ αὐτου Ιακωβ ἐξαγγελλων, ταυτα φησιν, ἠλ-

θε

pluribus argumentis persuasum habere pergetis. Referens igitur per Mosem divinus sermo ea quæ Jacobum Abrahæ nepotem spectant, ita loquitur: *Et factum est, quando concipiebant oves in utero accipientes; & vidi ea oculis in somnis. Et ecce hirci, & arietes ascendentes super oves & capras, subalbi, & varii, & cineritii sparsi. Et dixit mihi angelus Dei per somnum: Jacob, Jacob. Ego autem dixi: Quid est Domine? & dixit: Respice oculis tuis, & vide hircos & arietes ascendentes super oves & capras, subalbos, & varios, & cineritios sparsos. Vidi enim quæcumque tibi Laban facit. Ego sum Deus, qui apparui tibi in loco Dei: ubi unxisti mihi ibi titulum, & vovisti ibi votum. Nunc igitur exi, & consurge de terra hac, & abi in terram generationis tuæ: & ero tecum.* Atque iterum alio loco de Jacobo loquens, ita dicit: *Surgens autem nocte illa accepit duas uxores, & duas ancillas, & undecim parvulos suos: & transivit transitum Jaboc, & accepit eos, & transivit torrentem, & traduxit omnia sua. Remansit autem Jacob solus: & luctabatur angelus cum eo usque mane. Vidit autem, quia non valet erga eum: & tetigit latitudinem femoris ejus, & obtorpuit latitudo femoris Jacob, dum luctatur ipse cum eo. Et dixit ei: dimitte me: ascendit enim diluculum. At ille dixit: non te dimittam; nisi me benedixeris. Dixit autem ei: Quod est nomen tuum? At ille dixit: Jacob. Et dixit ei: Non vocabitur ultra nomen tuum Jacob, sed Israel erit nomen tuum: quia invaluisti cum Deo, & cum hominibus potens eris. Jacob autem interrogavit, & dixit: Annuntia mihi nomen tuum. Et dixit: Ut quid hoc interrogas tu nomen meum? Et benedixit eum ibi. Et vocavit Jacob nomen loci illius, visio Dei. Vidi enim Deum facie ad faciem: & gavisa est anima mea.* Et item alibi de eodem Jacob verba faciens, hæc dicit: *Venit autem Jacob in Luza, quæ est in terra Chanaan, quæ est Bethel, & ipse, & omnis populus, qui erat cum eo: & ædificavit ibi aram: & vocavit nomen loci Bethel: illic enim apparuit*

ei

θε δε Ιακωβ εἰς Λεζα, ἡ ἐςιν εἰς γην Χανααν, ἡ ἐςι Βαιθηλ, αὐτος, και πας ὁ λαος ὃς ἠν μετ' αὐτου· και ᾠκοδομησεν ἐκει θυσιαςηριον, και ἐκαλεσε το ὀνομα του τοπε ἐκεινε Βαιθηλ. ἐκει γαρ ἐφανη αὐτω ὁ Θεος ἐν τω ἀποδιδρασκειν ἀπο προσωπε του ἀδελφε αὐτε Ησαυ· ἀπεθανε δε Δεβορρα ἡ τροφος Ρεβεκκας, και ἐταφη κατωτερω Βαιθηλ ὑπο την βαλανον· και ἐκαλεσεν Ιακωβ το ὀνομα αὐτης βαλανον πενθες. ὠφθη δε ὁ Θεος τω Ιακωβ ἐτι ἐν Λεζα, ὁτε παρεγενετο ἐκ Μεσοποταμιας της Συριας, και ἐυλογησεν αὐτον· και εἰπεν αὐτω ὁ Θεος, το ὀνομα σε Ιακωβ ἐ κληθησεται ἐτι, ἀλλα Ισραηλ ἐςαι το ὀνομα σε. Θεος καλειται, και Θεος ἐςι, και ἐςαι. και συννευσαιτων ταις κεφαλαις ἁπαντων, ἐφην ἐγω· και τες λογες οἱ ἀγγελλεσι πως ὠφθη αὐτω φευγοντι τον ἀδελφον Ησαυ, ἐτος και ἀγγελος, και Θεος, και κυριος, και ἐν ἰδεα ἀνδρος τω Αβρααμ φανεις, και ἐν ἰδεα ἀνθρωπε αὐτω τω Ιακωβ παλαισας, ἀναγκαιον εἰναι εἰπειν ὑμιν λογιζομενος λεγω· εἰσι δε ἐτοι· και ἐξηλθεν Ιακωβ ἀπο τε φρεατος τε ὀρκε, και ἐπορευθη εἰς Χαραν, και ἀπηντησε τοπω, και ἐκοιμηθη ἐκει· ἐδυ γαρ ὁ ἡλιος, και ἐλαβεν ἀπο των λιθων του τοπε, και ἐθηκε προς κεφαλης αὐτε, και ἐκοιμηθη ἐν τω τοπω ἐκεινω, και ἐνυπνιαθη· και ἰδε κλιμαξ ἐςηριγμενη ἐν τη γη, ἡς ἡ κεφαλη ἀφικνειτο εἰς τον ἐρανον· και οἱ ἀγγελοι τε Θεε ἀνεβαινον και κατεβαινον ἐπ' αὐτης. ὁ δε κυριος ἐςηρικτο ἐπ' αὐτην. ὁ δε εἰπεν, ἐγω εἰμι κυριος ὁ Θεος Αβρααμ τε πατρος σε και Ισαακ· μη φοβε· ἡ γη ἐφ' ἡς συ καθευδεις ἐπ αὐτης, σοι δωσω αὐτην και τω σπερματι σε· και ἐςαι το σπερμα σε ὡς ἡ ἀμμος της γης, και πλατυνθησεται εἰς θαλασσαν, και νοτον, και βορραν, και ἀνατολας· και ἐνευλογηθησονται ἐν σοι πασαι αἱ φυλαι της γης, και ἐν τω σπερματι σε. και ἰδε ἐγω μετα σε διαφυλασσων σε ἐν ὁδω παση ἡ ἀν πορευθης· και ἀποςρεψω σε εἰς την γην ταυτην, ὁτι ἐ μη σε ἐγκαταλιπω ἑως του ποιησαι με παντα ὁσα ἐλαλησα σοι. και ἐξηγερθη Ιακωβ ἐκ τε ὑπνε αὐτε, και εἰπεν, ὁτι ἐςι κυριος ἐν τω τοπω τετω· ἐγω

ei Deus, cum ipse fugeret a facie Esaii fratris sui. Mortua est autem Deborra, nutrix Rebeccæ, & sepulta est infra Bethel sub quercu: & vocavit Jacob nomen ejus, quercum luctus. Apparuit autem Deus ipsi Jacob adhuc in Luza: quando advenit de Mesopotamia Syriæ. Et benedixit eum: & dixit ei Deus: Nomen tuum jam non vocabitur Jacob: sed Israel erit nomen tuum. Deus vocatur & Deus est & erit: & cum capite omnes annuissent, dixi ego: Illa etiam Scripturæ testimonia, in quibus narratur quomodo ei fratrem Esau fugienti apparuerit ille & angelus & Deus & Dominus, qui & in specie viri Abrahæ visus & in specie hominis cum Jacob luctatus, necesse esse vobis referre arbitror: *Et exiit Jacob a puteo juramenti: & profectus est in Charran: & venit ad quemdam locum: & dormivit ibi: occiderat enim sol: & sumsit ex lapidibus loci: & posuit ad caput suum: & dormivit in loco illo: & somniavit. Et ecce scala stabilita super terram, cujus caput pertingebat ad cælum, & angeli Dei ascendebant, & descendebant in ea: Et Dominus incumbebat super eam: & dixit: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui & Isaac: noli timere: terra, super quam dormis super eam, tibi dabo illam, & semini tuo: & erit semen tuum, sicut arena terræ, & dilatabitur ad mare, & notum, & Aquilonem, & ad Orientem; & benedicentur in te omnes tribus terræ, & in semine tuo. Et ecce ego sum tecum, custodiens te in omni via, quacumque ibis, & reducam te in terram hanc; quia te non derelinquam, donec faciam omnia, quæ loquutus sum tibi. Et surrexit Jacob de somno suo, & dixit; Quia Dominus est in loco hoc; ego autem nesciebam; & timuit, & dixit:*

Quam

δε ὐκ ᾔδειν· και ἐφοβηθη, και ειπεν, ὡς φοβερος ὁ τοπος. ὑτος· ὐκ ἐςι τυτο ἀλλ' ἡ οἰκος του Θεȣ, και αὑτη ἡ πυλη τȣ ὐρανȣ. και ἀνεςη Ιακωβ τῳ πρωϊ, και ἐλαβε τον λιθον ὁν ὑπεθηκεν ἐκει προς κεφαλης ἀυτȣ, και ἐςησεν ἀυτον ςηλην, και ἐπεχει το ἐλαιον ἐπι το ἀκρον ἀυτȣ, και ἐκαλεσεν Ιακωβ το ὀνομα τȣ τοπȣ, οἰκος Θεȣ, και Οὐλαμμαυς ἠν το ὀνομα τῃ πολει το προτερον.

Και ταυτα ειπων, ἀνασχεσθε μȣ, ἐλεγον, και ἀπο της βιβλȣ της ἐξοδȣ ἀποδεικνυοντος ὑμιν, πως ὁ ἀυτος ὑτος και ἀγγελος, και Θεος, και κυριος, και ἀνηρ, και ἀνθρωπος Αβρααμ και Ισαακ φανεις, ἐν πυρι φλογος ἐκ βατȣ πεφανται και ὡμιλησε τῳ Μωϋσει. κἀκεινων ἡδεως και ἀκαματως και προθυμως ἀκȣειν λεγοντων, ἐπεφερον· ταυτα δε ἐςιν ἐν τῃ βιβλῳ ἡ ἐπιγραφεται ἐξοδος· μετα δε τας ἡμερας τας πολλας ἐκεινας ἐτελευτησεν ὁ βασιλευς Αἰγυπτȣ, και κατεςεναξαν οἱ υἱοι Ισραηλ ἀπο των ἐργων, και τα λοιπα, μεχρι τȣ, ἐλθων συναγαγε την γερȣσιαν Ισραηλ, και ἐρεις προς ἀυτȣς, κυριος ὁ Θεος των πατερων ὑμων ὠφθη μοι, ὁ Θεος Αβρααμ, και ὁ Θεος Ισαακ, και ὁ Θεος Ιακωβ, λεγων, ἐπισκοπῃ ἐπισκεπτομαι ὑμας, και ὁσα συμβεβηκεν ὑμιν ἐν Αἰγυπτῳ. και ἐπι τȣτοις ἐπεφερον, ὠ ἀνδρες, νενοηκατε, λεγων. ὁτι ὁν λεγει Μωσης ἀγγελον ἐν πυρι φλογος λελαληκεναι ἀυτῳ, ὑτος ἀυτος Θεος ὠν, σημαινει τῳ Μωσει, ὁτι ἀυτος ἐςιν ὁ Θεος Αβρααμ, και Ισαακ. και Ιακωβ;

Και ὁ Τρυφων, ὐ τȣτο νοȣμεν ἀπο των λογων των προλελεγμενων, ἐλεγεν, ἀλλ' ὁτι ἀγγελος μεν ἠν ὁ ὀφθεις ἐν φλογι πυρος, Θεος δε ὁ ὁμιλων τῳ Μωσει· ὡςε και ἀγγελον και Θεον, δυο ὁμȣ ὀντας, ἐν τῃ τοτε ὀπτασιᾳ γεγενησθαι.

Κἀγω παλιν ἀπεκρινάμην· εἰ και τȣτο γεγονε τοτε, ὠ φιλοι, ὡς και ἀγγελον και Θεον ὁμȣ ἐν τῃ ὀπτασιᾳ τῃ τῳ Μωσει γενομενῃ ὑπαρξαι· ὡς και ἀποδεδεικται ὑμιν δια των προγεγραμμενων λογων, ὐχ ὁ ποιητης των ὁλων ἐςαι Θεος ὁ τῳ Μωσει ειπων ἀυτον ειναι Θεον Αβρααμ, και Θεον Ισαακ, και Θεον Ιακωβ, ἀλλ' ὁ ἀποδειχθεις

ὑμιν

Quam terribilis est locus hic; non est hic, nisi domus Dei, & hæc porta cæli. Et surrexit Jacob mane, & sumsit lapidem, quem supposuerat ibi ad caput suum: & statuit illum titulum, & superfudit oleum in cacumen ejus: & appellavit Jacob nomen loci, domus Dei: & Ulammaus erat nomen civitatis antea.

59. Hæc cum dixissem, Sustinete me, aiebam, ex libro quoque Exodi vobis demonstrantem, quomodo ipse ille & angelus & Deus & Dominus & vir & homo, qui Abrahæ & Isaac visus est, in igne flammæ ex rubo apparuerit & colloquutus sit cum Mose. His autem libenter & citra molestiam & alacriter audire se asserentibus, exstant hæc, inquam, in eo libro qui inscribitur Exodus. *Sed enim post dies multos illos mortuus est rex Ægypti, & ingemuerunt filii ab operibus*, & reliqua usque ad illud: *Vadens congrega senatum Israelis, & dices ad eos; Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac & Deus Jacob, dicens: Visitatione visito vos, & quæcumque accidere vobis in Ægypto.* Ad hæc adjeci: Intelligitis, o viri, quem angelum Moses secum in igne flammæ colloquutum dicit, eum ipsum, cum Deus sit, declarare Mosi, Deum se esse Abraham & Isaac & Jacob?

60. Et Trypho: Non hoc, inquit, intelligimus ex verbis a te recitatis, sed angelum quidem fuisse eum, qui visus est in igne flammæ, Deum autem cum Mose colloquutum; ita ut duo simul, angelus & Deus, in hac tum visione exstiterint.

Tum ego rursus respondi: Etiamsi, inquam, id tum, amici, factum esset ut angelus & Deus simul in visione Mosi oblata essent; profecto qui dixit Mosi se Deum esse Abrahæ, & Deum Isaac, & Deum Jacob, is, ut vobis ex verbis jam descriptis demonstratum est, non creator universorum Deus erit, sed idem

ὑμιν ὠφθαι τῳ Αβρααμ, και τῳ Ιακωβ, τῃ τȣ ποιητȣ των ὁλων θελησει ὑπηρετȣντων, και ἐν τῃ κρισει των Σοδομων τῃ βȣλῃ ἀυτȣ ὁμοιως ὑπηρετησας· ὡςε κἀν, ὡς φατε, ἐχῃ, ὁτι δυο ἠσαν, και ἀγγελος και Θεος, ȣ τον ποιητην τον ὁλων και πατερα καταλιποντα τα ὑπερ ȣρανον ἁπαντα, ἐν ὀλιγῳ γης μοριῳ πεφανθαι πας ἐςι ὁςουν, κἀν μικρον νου ἐχων τολμησει ἐιπειν.

Και ὁ Τρυφων· ἐπειδη ἠδη προαποδεδεικται ὁτι ὁ ὀφθεις τῳ Αβρααμ Θεος και κυριος ὠνομασμενος, ὑπο κυριȣ τȣ ἐν ȣρανοις λαβων τα ἐπαχθεντα τῃ Σοδομων γῃ, ἐπηγαγε, και νυν και ἀγγελος ὢν συν τῳ φανεντι τῳ Μωσει Θεος γεγενημενος, τον Θεον τον ἀπο της βατȣ ὁμιλησαντα τῳ Μωσει, ȣ τον ποιητην των ὁλων Θεον νοησομεν γεγονεναι, ἀλλ' ἐκεινον τον και τῳ Αβρααμ, και τῳ Ισαακ, και τῳ Ιακωβ ἀποδειχθεντα πεφανερωσθαι· ὁς και ἀγγελος τȣ των ὁλων ποιητȣ Θεȣ καλειται και νοειται ἐιναι, ἐκ τȣ διαγγελλειν τοις ἀνθρωποις τα παρα τȣ πατρος και ποιητȣ των ἁπαντων.

Κἀγω παλιν, ἠδη μεν τοι, ὠ Τρυφων, ἀποδειξω ὁτι προς τῃ Μωσεως ὀπτασια ἀυτος ȣτος μονος και ἀγγελος καλȣμενος, και Θεος ὑπαρχων, ὠφθη και προσωμιλησε τῳ Μωσει· ȣτως γαρ ἐφη ὁ λογος· ὠφθη δε ἀυτῳ ἀγγελος κυριȣ ἐν πυρι φλογος ἐκ βατȣ· και ὁρα ὁτι ὁ βατος καιεται πυρι, ὁ δε βατος ȣ κατεκαιετο. ὁ δε Μωσης ἐιπε, παρελθων ὀψομαι το ὁραμα τȣτο το μεγα, ὁτι ȣ κατακαιεται ὁ βατος. ὡς δ' ἐιδε κυριος ὁτι προσαγει ἰδειν, ἐκαλεσεν ἀυτον κυριος ἐκ της βατȣ. ὁν ȣν τροπον τον τῳ Ιακωβ ὀφθεντα κατα τȣς ὑπνȣς ἀγγελον ὁ λογος λεγει, ἐιτα ἀυτον τον ὀφθεντα κατα τȣς ὑπνȣς ἀγγελον ἐιρηκεναι ἀυτῳ, ὁτι ἐγω ἐιμι ὁ Θεος ὁ ὀφθεις σοι ὁτε ἀπεδιδρασκες ἀπο προσωπȣ Ησαυ τȣ ἀδελφȣ σȣ· και ἐπι τȣ Αβρααμ ἐν τῃ κρισει των Σοδομων κυριον παρα κυριȣ τȣ ἐν τοις ȣρανοις την κρισιν ἐπενηνοχεναι ἐφη· ȣτως και ἐνταυθα ὁ λογος λεγων ἀγγελον κυριȣ ὠφθαι τῳ Μωσει, και μετεπειτα κυριον ἀυτον ὀντα και Θεον σημαινων, τον

ἀυ-

ac ille, quem Abrahæ & Jacob apparuiſſe, ac creatoris univerſorum voluntati miniſtrare, ejuſque conſilio pariter in Sodomorum judicio miniſtraſſe demonſtratum vobis eſt; ita ut etiamſi, ut dicitis, duo fuerint & angelus & Deus, nemo tamen non omnino mente captus auctorem univerſorum & parentem relictis omnibus ſupercœleſtibus in parva terræ particula viſum dicere audeat.

At Trypho: Quandoquidem demonſtratum eſt eum, qui viſus Abrahæ Deus ac Dominus vocatur, ab eo, qui in cœlis eſt, Domino accepiſſe, quæ terræ Sodomorum inflixit; nunc, etiam ſi Angelus adfuiſſet cum Deo qui Moſi apparuit; Deum, qui ex rubo colloquutus eſt cum Moſe, non creatorem univerſorum Deum intelligemus fuiſſe; ſed eum quem & Abrahæ & Iſaac & Jacob apparuiſſe demonſtratum eſt, qui etiam univerſorum creatoris Dei angelus vocatur & eſſe intelligitur, eo quod a Patre & creatore univerſorum mandata ad homines perferat.

Tum ego rurſum: Jam demonſtrabo, inquam, o Trypho, in Moſis viſione ipſum illum, qui & angelus vocatur & Deus eſt, ſolum apparuiſſe Moſi, & cum eo colloquutum eſſe. Sic enim ait Scriptura: *Apparuit autem ei angelus Domini in igne flammæ ex rubo: & videbat, quod rubus arderet igne & non combureretur. Dixit autem Moſes: vadens videbo viſionem hanc magnam, quia non comburitur rubus. Cernens autem Dominus quod accederet ad videndum, vocavit eum ex rubo.* Quemadmodum igitur Scriptura eum, qui Jacobo in ſomnis apparuit, angelum appellat; deinde ipſum illum, qui in ſomnis apparuit, angelum ipſi dixiſſe narrat: *Ego ſum Deus, qui apparui tibi, cum fugeres a facie Eſau fratris tui*; & ſub Abraham in judicio Sodomorum Dominum a Domino in cœlis judicium intuiiſſe dixit: ita & hoc loco angelum Domini Moſi apparuiſſe referens, ac poſtea Dominum illum & Deum eſſe de-

ἀυτον λεγει ὃν και δια πολλων των λελεγμενων ὑπηρετουντα τῷ ὑπερ κοσμον Θεῷ, ὑπερ ὃν ἀλλος ὀυκ ἐςι, σημαινει.

Μαρτυριον δε και ἀλλο ὑμιν, ὦ φιλοι ἐφην, ἀπο των γραφων δωσω, ὁτι ἀρχην προ παντων των κτισματων ὁ Θεος γεγεννηκε δυναμιν τινα ἐξ ἑαυτου λογικην, ἡτις και δοξα κυριου ὑπο του πνευματος του ἁγιου καλειται, ποτε δε υἱος, ποτε δε σοφια, ποτε δε ἀγγελος, ποτε δε Θεος, ποτε δε κυριος και λογος· ποτε δε ἀρχιςρατηγον ἑαυτον λεγει, ἐν ἀνθρωπου μορφῃ φανεντα τῳ του Ναυη Ιησου. ἐχειν γαρ παντα προσονομαζεσθαι, ἐκ τε του ὑπηρετειν τῳ πατρικῳ βουληματι, και ἐκ του ἀπο του πατρος θελησει γεγεννησθαι. ἀλλ' ὀυ τοιουτον ὁποιον και ἐφ' ἡμων γινομενον ὁρωμεν. λογον γαρ τινα προβαλλοντες, λογον γεννωμεν, ὀυ κατα ἀποτομην, ὡς ἐλαττωθηναι τον ἐν ἡμιν λογον προβαλλομενοι· και ὁποιον ἐπι πυρος ὁρωμεν ἀλλο γινομενον, ὀυκ ἐλαττουμενου ἐκεινου ἐξ οὑ ἡ ἀναψις γεγονεν, ἀλλα του ἀυτου μενοντος, και το ἐξ ἀυτου ἀναφθεν και ἀυτο ὀν φαινεται, ὀυκ ἐλαττωσαν ἐκεινο ἐξ οὑ ἀνηφθη. μαρτυρησει δε μοι ὁ λογος της σοφιας, ἀυτος ὠν οὑτος ὁ Θεος ἀπο του πατρος των ὁλων γεννηθεις, και λογος, και σοφια, και δυναμις, και δοξα του γεννησαντος ὑπαρχων, και δια Σολομωνος φησαντος ταυτα· ἐαν ἀναγγειλω ὑμιν τα καθ' ἡμεραν γινομενα, μνημονευσω τα ἐξ αἰωνος ἀριθμησαι. κυριος ἐκτισε με ἀρχην, ὁδον ἀυτου εἰς ἐργα ἀυτου. προ του αἰωνος ἐθεμελιωσε με ἐν ἀρχῃ, προ του την γην ποιησαι, και προ του τας ἀβυσσους ποιησαι, προ του τας πηγας προελθειν των ὑδατων, προ του τα ὀρη ἑδρασθηναι· προ δε παντων των βουνων γεννα με. ὁ Θεος ἐποιησε χωραν, και ἀοικητον, και ἀκρα οἰκουμενα ὑπ' ὀυρανον. ἡνικα ἡτοιμαζε τον ουρανον, συμπαρημην ἀυτῳ και ὁτε ἀφωριζε τον ἀυτου θρονον ἐπ' ἀνεμων. ἡνικα ἰσχυρα ἐποιει τα ἀνω νεφη, και ὡς ἀσφαλεις ἐποιει πηγας ἀβυσσου· ἡνικα ἰσχυρα ἐποιει τα θεμελια της γης, ἠμην παρ' ἀυτῳ ἁρμοζουσα ἐγω ἠμην ᾗ προσεχαιρε· καθ' ἡμεραν δε ἐυφραινομην ἐν προσωπῳ ἀυτου ἐν παντι καιρῳ,

ὁτι

clarans, non alium designat, quam quem pluribus teſtimoniis jam allatis Deo ſupermundano, ſupra quem alius non eſt, miniſtrare ſignificat.

61. Alio etiam vobis ex Scripturis teſtimonio, amici, demonſtrabo Deum ante omnes res creatas, initium genuiſſe ex ſeipſo virtutem quamdam rationalem, quæ & gloria Domini a Spiritu ſancto vocatur, ac nunc Filius, nunc Sapientia, nunc Angelus, nunc Deus, nunc Dominus & Verbum: interdum etiam Archiducem ſe ipſe appellat, Jeſu filio Navæ in forma hominis apparens. (Habet enim has omnes appellationes, ex eo quod Patris voluntati miniſtret, & voluntate de Patre genitus ſit.) Quale eſt quod in nobis fieri videmus; aliquem enim ſermonem proferentes, ſermonem gignimus, nec tamen cum abſciſſione, ita ut ſermo ille, qui in nobis eſt, dum eum proferimus, imminuatur. Quale eſt etiam quod videmus ex igne alium ignem naſci, non imminuto eo, ex quo iſte accenſus eſt; & qui ex eo accenſus eſt, exſtat ipſe & apparet, nec eum imminuit, ex quo accenſus eſt. Teſtis mihi erit Verbum Sapientiæ, ipſe ille Deus ex Patre univerſorum genitus, qui & Verbum & Sapientia, & Virtus & gloria eſt genitoris, per Salomonem hæc loquuti: *Cum annuntiavero vobis quæ quotidie fiunt, quæ a ſæculo ſunt memorans recenſebo. Dominus condidit me initium, viam ſuam ad opera ſua. Ante ſæculum fundavit me in principio, priuſquam terram faceret, & priuſquam abyſſos crearet, priuſquam fontes aquarum erumperent, priuſquam montes ſtabilirentur: ante omnes colles generat me. Deus fecit regionem & latitudinem, & ſumma loca quæ incoluntur ſub cælo. Cum pararet cælum, eram cum eo; & cum deſignaret thronum ſuum ſuper ventis: cum firmas faceret ſupernas nubes, & ſtabiles efficeret fontes abyſſi; cum fortia faceret fundamenta terræ: eram apud eum concinnans. Ego eram quam gaudebat: quotidie autem lætabar in conſpectu ejus quo-*

ὅτι εὐφραινετο την οἰκυμενην συντελεσας, και εὐφραινετο ἐν υἱοις ἀνθρωπων. νυν ἐν υἱε ἀκυε μυ· μακαριος ἀνηρ ὃς εἰσακυσεται μυ, και ἀνθρωπος ὃς τας ὁδυς μυ φυλαξει, ὑπνων ἐπ᾽ ἐμαις θυραις καθ᾽ ἡμεραν, τηρων ϛαθμυς ἐμων εἰσοδων· αἱ γαρ ἐξοδοι μυ ἐξοδοι ζωης, και ἡτοιμαςαι θελησις παρα κυριυ. οἱ δε εἰς ἐμε ἁμαρτανοντες, ἀσεβυσιν εἰς τας ἑαυτων ψυχας· και οἱ μισυντες με ἀγαπωσι θανατον.

Και τυτο αὐτο, ὦ φιλοι, εἰπε και δια Μωσεως ὁ τυ Θευ λογος, μηνυων ἡμιν, ὃν ἐδηλωσε, τον Θεον λεγειν τυτῳ αὐτῳ τῳ νοηματι ἐπι της ποιησεως τυ ἀνθρωπυ, λεγων ταυτα· ποιησωμεν ἀνθρωπον κατ᾽ εἰκονα ἡμετεραν και καθ᾽ ὁμοιωσιν. και ἀρχετωσαν των ἰχθυων της θαλασσης, και των πετεινων τυ ὐρανυ, και των κτηνων, και πασης της γης, και παντων των ἑρπετων των ἑρποντων ἐπι της γης. και ἐποιησεν ὁ Θεος τον ἀνθρωπον, κατ᾽ εἰκονα Θευ ἐποιησεν αὐτον, ἀρσεν και θηλυ ἐποιησεν αὐτυς· και εὐλογησεν ὁ Θεος αὐτυς, λεγων, αὐξανεσθε και πληθυνεσθε και πληρωσατε την γην, και κατακυριευσατε αὐτης· και ὁπως μη ἀλλασσοντες τυς προλελεγμενυς λογυς, ἐκεινα λεγητε· ἃ οἱ διδασκαλοι ὑμων λεγυσιν, ἢ ὅτι προς ἑαυτον ἐλεγεν ὁ Θεος, ποιησωμεν, ὁποιον και ἡμεις, μελλοντες τι ποιειν, πολλακις προς ἑαυτυς λεγομεν, ποιησωμεν· ἢ ὅτι προς τα ϛοιχεια, τυτεςι την γην και τα ἀλλα ὁμοιως, ἐξ ὧν νουμεν τον ἀνθρωπον γεγονεναι, Θεον εἰρηκεναι, ποιησωμεν· λογυς τυς εἰρημενυς ὑπ᾽ αὐτυ του Μωσεως παλιν ἱςορησω, ἐξ ὧν ἀναμφιλεκτως προς τινα και ἀριθμῳ ὀντα ἑτερον, λογικον ὑπαρχοντα, ὡμιληκεναι αὐτον ἐπιγνωναι ἐχομεν. εἰσι δε οἱ λογοι ὗτοι· και εἰπεν ὁ Θεος, ἰδυ Αδαμ γεγονεν ὡς εἰς ἐξ ἡμων, του γινωσκειν καλον και πονηρον. ὐκ ὖν εἰπων, ὡς εἰς ἐξ ἡμων, και ἀριθμον των ἀλληλοις συνοντων, και το ἐλαχιςον δυο, μεμηνυκεν. ὐ γαρ, ὁπερ ἡ παρ᾽ ὑμιν λεγομενη αἱρεσις δογματιζει, φαιην ἂν ἐγω ἀληθες εἰναι, ἢ οἱ ἐκεινης διδασκαλοι ἀποδειξαι δυνανται, ὅτι ἀγγελοις ἐλεγεν, ἢ ὅτι ἀγγελων ποιημα ἦν το σωμα το ἀνθρωπειον. ἀλλα

τυτο

vis tempore: quoniam delectabatur orbe habitabili consummato, & delectabatur in filiis hominum. Nunc igitur, fili, audi me. Beatus vir qui exaudiet me, & homo qui vias meas custodiet, vigilans ad fores meas quotidie, servans postes introitus mei. Exitus enim mei, exitus vitæ. Et præparata est voluntas a Domino. Qui vero in me delinquunt, impii sunt in suas ipsorum animas: & qui oderunt me diligunt mortem.

62. Hoc ipsum, amici, per Mosem quoque divinus sermo prædicavit, indicans nobis ad eum, quem demonstravit, hæc a Deo in eamdem prorsus sententiam dici in hominis creatione. *Faciamus hominem ad imaginem nostram & ad similitudinem. Et habeant principatum piscium maris, & volatilium cæli, & pecorum, & omnis terræ, & omnium reptilium repentium super terram. Et fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit eum: masculum & feminam fecit eos. Et benedixit eos Deus, dicens: crescite, & multiplicamini, & replete terram & dominamini ei.* Ac ne allata a me verba immutantes, idem dicatis ac magistri vestri, vel secum dixisse Deum, *Faciamus*, quemadmodum & nos aliquid facturi sæpe dicimus, *Faciamus*; vel elementis, id est, terræ & cæteris similiter, ex quibus hominem factum intelligimus, Deum dixisse, *Faciamus*; ejusdem Mosis dicta rursus afferam ex quibus dubitatione omni præclusa eum cum aliquo, qui & numero alter sit, & rationalis, colloquutum cognoscere possumus. Sic autem habent hæc verba: *Et dixit Deus: Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis, ut sciat bonum & malum*: dum ergo dicit; *Quasi unus ex nobis*, & numerum eorum, qui inter se conjuncti sint, & saltem duos declaravit. Neque enim quod illa, quæ apud vos dicitur, hæresis decernit, id ego verum esse existimaverim, aut ejus magistri id demonstrare possint, nempe angelos eum alloquutum, aut angelorum opus esse corpus humanum. Sed hæc ipsa vere ex

τουτο το τῳ ὀντι ἀπο του πατρος προβληθεν γεννημα, προ παντων των ποιηματων συνην τῳ πατρι, και τουτῳ ὁ πατηρ προσομιλει, ὡς ὁ λογος δια του Σολομωνος ἐδηλωσεν, ὁτι και ἀρχη προ παντων των ποιηματων τουτ' ἀυτο και γεννημα ὑπο του Θεου ἐγεγεννητο, ὁ σοφια δια Σολομωνος καλειται, και δι' ἀποκαλυψεως της γεγενημενης Ιησου τῳ του Ναυη, εἰπον. τουτο αὐτο εἰποντος. ἱνα δε και ἐκ τουτων φανερον ὑμιν γενηται ὁ λεγω, ἀκουσατε και των ἀπο του βιβλιου Ιησου. ἐστι δε ταυτα· και ἐγενετο ὡς ἠν Ιησους ἐν Ιεριχω, ἀναβλεψας τοις ὀφθαλμοις ὁρα ἀνθρωπον ἑστηκοτα κατεναντι αὐτου· και προσελθων ὁ Ιησους εἰπεν αὐτῳ, ἡμετερος ει, ἠ των ὑπεναντιων; και εἰπεν αὐτῳ, ἐγω ἀρχιστρατηγος δυναμεως κυριου, νυν παραγεγονα. και Ιησους ἐπεσεν ἐπι προσωπον ἐπι την γην, και εἰπεν αὐτῳ, δεσποτα τι προστασσεις τῳ σῳ οἰκετῃ; και λεγει ὁ ἀρχιστρατηγος κυριου προς Ιησουν, λυσαι τα ὑποδηματα των ποδων σου· ὁ γαρ τοπος ἐφ' ᾡ ἑστηκας, γη ἁγια ἐστι. και ἡ Ιεριχω συγκεκλεισμενη ἠν και ὠχυρωμενη, και οὐδεις ἐξ αὐτης ἐξεπορευετο. και εἰπε κυριος προς Ιησουν, ἰδου παραδιδωμι σοι την Ιεριχω ὑποχειριον, και τον βασιλεα αὐτης τον ἐν αὐτῃ δυνατους ὀντας ἰσχυϊ.

Και ὁ Τρυφων, ἰσχυρως και δια πολλων δεικνυται σοι τουτο, φιλε, ἐφη. λοιπον οὐν και ὁτι οὑτος δια της παρθενου ἀνθρωπος γεννηθηναι κατα την του πατρος αὐτου βουλησιν ὑπεμεινεν, ἀποδειξον, και σταυρωθηναι, και ἀποθανειν· δηλον δε και ὁτι μετα ταυτα ἀναστας ἀνεληλυθεν εἰς τον οὐρανον, ἀποδειξον.

Καγω ἀπεκριναμην· ἠδη και τουτο ἀποδεδεικται μοι, ὦ ἀνδρες, ἐν τοις προανιστορημενοις λογοις των προφητειων, οὓς δι' ὑμας παλιν ἀναμιμνησκομενος και ἐξηγουμενος, πειρασομαι και εἰς την περι τουτου συγκαταθεσιν ἀγαγειν ὑμας. ὁ γουν λογος ὁν ἐφη Ησαϊας, την γενεαν αὐτου τις διηγησεται; ὁτι αἰρεται ἀπο της γης ἡ ζωη αὐτου, οὐ δοκει σοι λελεχθαι ὡς οὐκ ἐξ ἀνθρωπων ἐχοντος το γενος του δια τας ἀνομιας του λαου εἰς θανατον παραδεδοσθαι εἰρημενου ὑπο του Θεου; περι οὗ και Μωσης του αἱματος,

ὡς

atre prolata progenies, ante res omnes creatas una rat cum Patre, & cum ea Pater colloquebatur: quemdmodum Scriptura per Salomonem declaravit, hanc ɔſam, quæ Sapientia a Salomone dicitur, & princiium ante omnia opera & progeniem, a Deo genitam ſſe, qui idem etiam docet per revelationem Joſuæ lio Navæ factam. Ut autem ex his quoque perſpiuum vobis fiat id quod a me aſſeritur, audite & hæc erba ex libro Joſuæ depromta: *Et factum eſt, cum ſſet Jeſus in Hiericho, reſpiciens oculis videt hominem antem contra ſe. Et accedens Jeſus dixit ei: Noſter es, n adverſariorum? At ille dixit ei: Ego ſum princeps miitiæ virtutis Domini: nunc adveni. Et Jeſus cecidit in aciem ſuper terram, & dixit ei: Domine, quid præcipis uo famulo? Et ait princeps militiæ Domini ad Jeſum: ſolve calceamenta de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, erra ſancta eſt. Et Hiericho clauſa erat ac munita: & emo prodibat ex illa. Et dixit Dominus ad Jeſum: Ecce go trado tibi ſubjugatam Hiericho, & regem ejus, qui eſt n ea, & potentes viros fortitudine.*

63. Tum Trypho: Prævalide, inquit, ac pluriɔus id a te demonſtratum eſt. Quod igitur ſupereſt, um ex virgine hominem de Patris ſui voluntate naſci & crucifigi & mori non refugiſſe, ac poſtea videlicet eſurrexiſſe & in cœlum aſcendiſſe, fac ut demontres.

Sic ego reſpondi: Id jam a me effectum eſt, o iri, ex prophetarum verbis, quæ jam recitata iteum veſtra cauſa referens & explicans perſuadere voɔis conabor, ut in hoc quoque mihi aſſentiamini. Quod igitur dicit Eſaias: *Generationem ejus quis enarabit? quia tollitur a terra vita ejus*, an non tibi eo ictum videtur, quod qui ob iniquitates populi in nortem a Deo traditus dicitur, is genus ex hominiɔus non habeat: cujus & de ſanguine Moſes, ut jam

 dixi,

ὡς προεφην, αἱματι ςαφυλης, ἐν παραβολῃ εἰπων, την ςολην ἀυτου πλυνειν ἐφη, ὡς του αἱματος ἀυτου οὐκ ἐξ ἀνθρωπειυ σπερματος γεγεννημενυ, ἀλλ᾽ ἐκ θεληματος Θεου. και τα ὑπο Δαβιδ εἰρημενα, ἐν ταις λαμπροτησι των ἁγιων σου, ἐκ γαςρος προ ἑωσφορυ ἐγεννησα σε. ὠμοσε κυριος και οὐ μεταμεληθησεται· συ ἱερευς εἰς τον αἰωνα κατα την ταξιν Μελχισεδεκ, οὐ σημαινει ὑμιν ὁτι ἀνωθεν, και δια γαςρος ἀνθρωπειας ὁ Θεος και πατηρ των ὁλων γενναςθαι ἀυτον ἐμελλε; και ἐν ἑτεροις εἰπων τοις και ἀυτοις προλελεγμενοις, ὁ θρονος σε ὁ Θεος εἰς τον αἰωνα του αἰωνος· ῥαβδος εὐθυτητος ἡ ῥαβδος της βασιλειας σου· ἠγαπησας δικαιοσυνην, και ἐμισησας ἀνομιαν· δια τουτο ἐχρισε σε ὁ Θεος, ὁ Θεος σε ἐλαιον ἀγαλλιασεως παρα τους μετοχυς σου. σμυρναν, και ςακτην, και κασσιαν ἀπο των ἱματιων σε, ἀπο βαρεων ἐλεφαντινων, ἐξ ὡν εὐφραναν σε. θυγατερες βασιλεων ἐν τη τιμη σε. παρεςη ἡ βασιλισσα ἐκ δεξιων σε, ἐν ἱματισμῳ διαχρυσῳ περιβεβλημενη, πεποικιλμενη. ἀκυσον θυγατερ, και ἰδε, και κλινον το οὐς σε, και ἐπιλαθυ του λαου σε, και του οἰκυ του πατρος σε· και ἐπιθυμησει ὁ βασιλευς του καλλυς σε, ὁτι ἀυτος ἐςι κυριος σε, και προσκυνησεις ἀυτῳ. ὁτι γουν και προσκυνητος ἐςι και Θεος και Χριςος ὑπο του ταυτα ποιησαντος μαρτυρουμενος, και οἱ λογοι οὑτοι διαῤῥηδην σημαινυσι. και ὁτι τοις εἰς ἀυτον πιςευυσιν ὡς οὐσι μια ψυχῃ, και μια συναγωγῃ, και μια ἐκκλησια, ὁ λογος του Θεου ὡς θυγατρι τη ἐκκλησια τῃ ἐξ ὀνοματος ἀυτου γενομενῃ, και μετασχουσῃ του ὀνοματος ἀυτου, (Χριςιανοι γαρ παντες καλουμεθα) ὁμοιως φανερως οἱ λογοι κηρυσσυσι, διδασκοντες ἡμας και των παλαιων πατρῳων ἐθων ἐπιλαθεσθαι, οὑτως ἐχοντες· ἀκυσον θυγατερ, και ἰδε, και κλινον το οὐς σε, και ἐπιλαθυ του λαου σε, και του οἰκυ τυ πατρος σε· και ἐπιθυμησει ὁ βασιλευς του καλλυς σου· ὁτι ἀυτος ἐςι κυριος σε, και προσκυνησεις ἀυτῳ.

dixi, cum arcana loqueretur, ſanguine uvæ ſuam illum ſtolam lavaturum eſſe dixit; quippe cum ejus ſanguis non ex ſemine humano generatus ſit, ſed ex voluntate Dei. Et quæ a Davide dicta ſunt: *In ſplendoribus ſanctorum ex utero ante luciferum genui te. Juravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, nonne vobis ſignificant antiquitus futurum fuiſſe ut eum etiam ex humano utero Deus & Pater univerſorum gigneret:? qui quidem & alio in teſtimonio, quod & ipſum jam recitatum, dicit: *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi: virga directionis, virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Myrrha, & gutta, & caſia a veſtimentis tuis; a domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te. Filiæ regum in honore tuo. Aſtitit regina a dextris tuis, in veſtitu deaurato, circumamicta, variegata. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum: quia ipſe eſt Dominus tuus, & adorabis eum.* Igitur eum & adorandum eſſe & Deum, & Chriſtum illius, qui hæc perfecit, teſtimonio declaratum, manifeſte ex his etiam verbis perſpicitur. Qui autem in illum credunt, cum una ſint anima & una Synagoga ac una Eccleſia, idcirco Eccleſiam, quæ ex illius nomine conſtituta eſt, illiuſque nominis particeps eſt (omnes enim Chriſtiani vocamur,) veluti filiam a divina Scriptura compellari, ſimiliter hæc verba manifeſte demonſtrant; quibus illud etiam edocemur, ut antiqua patrum noſtrorum inſtituta oblivioni tradamus. Sic autem habent: *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliviſcere populum tuum & domum Patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum: Quoniam ipſe eſt Dominus tuus, & adorabis eum.*

64.

Και ὁ Τρυφων· ἐςω ὑμων των ἐξ ἐθνων κυριος, και Χριςος, και Θεος γνωριζομενος, ὡς αἱ γραφαι σημαινυσιν, οἵτινες και ἀπο του ὀνοματος ἀυτου Χριςιανοι καλεισθαι παντες ἐσχηκατε· ἡμεις δὲ, τυ Θεου τυ και ἀυτον τυτον ποιησαντος, λατρευται ὀντες, ἐ δεομεθα της ὁμολογιας ἀυτυ, ἐδὲ της προσκυνησεως.

Κἀγω προς ταυτα εἰπον, ὦ Τρυφων, εἰ ὁμοιως ὑμιν φιλεριςος και κενος ὑπηρχον, ἐκ ἀν ἐτι προσεμενον, κοινωνων ὑμιν των λογων, ἐ συνιεναι τα λεγομενα παρασκευαζομενοις· ἀλλα τι λεγειν μονον θηγυσιν ἑαυτυς. νυν δὴ ἐπει κρισιν Θευ δεδοικα, ἐ φθανω ἀποφαινεσθαι περι ἐδενος των ἀπο τυ γενυς ὑμων, εἰ μη τις ἐςιν ἀπο των κατα χαριν την ἀπο κυριυ σαβαωθ σωθηναι δυναμενος· διο κἀν ὑμεις πονηρευησθε, προσμενω προς ὁτιυν προβαλεισθε και ἀντιλεγετε, ἀποκρινομενος, και το ἀυτο και προς παντας ἁπλως τυς ἐκ παντος γενυς ἀνθρωπων συζητειν ἠ πυνθανεσθαι μυ περι τυτων βυλομενυς πραττω. ὁτι ἐν οἱ σωζομενοι ἀπο τυ γενυς τυ ὑμετερυ δια τυτυ σωζονται, και ἐν τη τυτυ μεριδι εἰσι, τοις προλελεγμενοις ὑπ' ἐμυ ἀπο των γραφων εἰ προσεσχηκειτε, ἐνενοηκειτε ἀν ἠδη, κἀμε δηλονοτι περι τυτυ ἐκ ἀν ἠρωτησατε. παλιν δὲ ἐρω τα προλελεγμενα μοι ἀπο τυ Δαβιδ, και ἀξιω ὑμας προς το συνιεναι, μη προς το πονηρευεσθαι, και ἀντιλεγειν μονον ἑαυτυς ὀτρυναι. εἰσιν ἐν οἱ λογοι ὡς φησιν ὁ Δαβιδ ἐτοι· ὁ κυριος ἐβασιλευσεν, ὀργιζεσθωσαν λαοι· ὁ καθημενος ἐπι των Χερυβιμ, σαλευθητω ἡ γη· κυριος ἐν Σιων μεγας, και ὑψηλος ἐςιν ἐπι παντας τυς λαυς. ἐξομολογησασθωσαν τῳ ὀνοματι συ τῳ μεγαλῳ, ὁτι φοβερον και ἁγιον ἐςι, και τιμη βασιλεως κρισιν ἀγαπα. συ ἡτοιμασας ἐυθυτητας, κρισιν και δικαιοσυνην ἐν Ιακωβ συ ἐποιησας. ὑψυτε κυριον τον Θεον ἡμων, και προσκυνειτε τῳ ὑποποδιῳ των ποδων ἀυτυ, ὁτι ἁγιος ἐςι. Μωσης και Ααρων ἐν τοις ἱερευσιν ἀυτυ, και Σαμυηλ ἐν τοις ἐπικαλυμενοις το ὀνομα ἀυτυ. ἐπεκαλυντο τον κυριον, και ἀυτος εἰσηκυεν ἀυτων· ἐν ςυλῳ νεφελης ἐλαλει

64. Hic Trypho: Sit sane vester, qui ex gentibus estis, ille Dominus & Christus ac Deus agnitus, quemadmodum Scripturæ significant, qui etiam ex ejus nomine habuistis omnes ut Christiani diceremini. Nobis autem, qui Dei, a quo etiam hic ipse factus est, cultores sumus, nihil opus est, ut eum confiteamur, aut adoremus.

Ad hæc ego: Si vobis, inquam, Trypho, studio contentionis & levitate similis essem, non jam adhuc perseverarem vobiscum communicare sermones; quippe qui non ad ea, quæ dicuntur, intelligenda vos paretis, sed tantum ad aliquid dicendum exacuatis. Nunc autem quia judicium Dei formido, de nullo ex vestro genere præjudico, utrum is non sit ex eorum numero, qui secundum gratiam Domini Sabaoth salvari possunt. Quapropter quamvis non probe agatis; pergam tamen quidquid a vobis propositum aut contra fuerit dictum, ad id respondere; quod idem etiam adversus omnes omnino ex omni hominum genere, qui his de rebus aut mecum commentari aut ex me sciscitari voluerint, facio. Si igitur animum ad ea quæ ex Scripturis attuli advertissetis; eos etiam qui ex vestro genere salvantur, per hunc salvari, atque in ejus parte esse intellexissetis profecto, nec me videlicet ea de re essetis percontati. Iterum igitur referam, quæ ex Davide antea protuli; ac vos oro ut ad intelligendum, non autem ad improbe agendum & contra tantummodo dicendum vos incitetis. Davidis autem dicta sic habent. *Dominus regnavit irascantur populi: qui sedet super Cherubim; moveatur terra. Dominus in Sion magnus & excelsus super omnes populos. Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile & sanctum est: & honor regis judicium diligit. Tu parasti directiones. Judicium & justitiam in Jacob tu fecisti. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est. Moses & Aa-*

ron

προς αὐτȣς· ὅτι ἐφυλασσον τα μαρτυρια αὐτȣ και τα προςαγματα αὐτȣ, ἁ ἐδωκεν αὐτοις. και ἐν ἀλλοις τοις και αὐτοις προανιςορημενοις δια τȣ Δαβιδ λεχθεισι λογοις, ȣς εἰς Σολομωνα ἀνοητως φασκετε εἰρησθαι ἐπιγεγραμμενȣς εἰς Σολομωνα, ἐξ ὡν και το ὁτι εἰς Σολομωνα ȣκ εἰρηνται ἀποδεικνυται, και ὁτι ȣτος και προ τȣ ἡλιȣ ἠν, και οἱ ἀπο τȣ λαȣ ὑμων σωζομενοι δἰ αὐτȣ σωθησονται. εἰσι δε ȣτοι· ὁ Θεος, το κριμα σȣ τῳ βασιλει δος, και την δικαιοσυνην σȣ τῳ υἱῳ του βασιλεως, κρινειν τον λαον σȣ ἐν δικαιοσυνῃ, και τȣς πτωχȣς σȣ ἐν κρισει. ἀναλαβετωσαν τα ὀρη τῳ λαῳ εἰρηνην, και οἱ βȣνοι δικαιοσυνην. κρινει τȣς πτωχȣς τȣ λαȣ, και σωσει τȣς υἱȣς των πενητων, και ταπεινωσει συκοφαντην· και συμπαραμενει τῳ ἡλιῳ, και προ της σεληνης εἰς γενεας γενεων. και τα λοιπα ἀχρι τȣ, προ τȣ ἡλιȣ διαμενει το ὀνομα αὐτȣ; και ἐνευλογηθησονται ἐν αὐτῳ πασαι αἱ φυλαι της γης. παντα τα ἐθνη μακαριȣσιν αὐτον. ἐυλογητος κυριος ὁ Θεος Ισραηλ ὁ ποιων θαυμασια μονος, και ἐυλογητον το ὀνομα της δοξης αὐτȣ εἰς τον αἰωνα τȣ αἰωνος, και πληρωθησεται της δοξης αὐτȣ πασα ἡ γη. γενοιτο, γενοιτο. και ἐκ των ἀλλων ὡν προειπον ὁμοιως δια Δαβιδ λελεχθαι λογων, ὁτι ἀπ᾽ ἀκρων των ȣρανων προερχεσθαι ἐμελλεν, και παλιν εἰς τȣς αὐτȣς τοπȣς ἀνιεναι ἐμηνυετο. ἀναμνησθετε, ἱνα και Θεον ἀνωθεν προελθοντα, και ἀνθρωπον ἐν ἀνθρωποις γενομενον γνωρισητε· και παλιν ἐκεινον παραγενησομενον, ὁν ὁραν μελλȣσι και κοπτεσθαι οἱ ἐκκεντησαντες αὐτον. εἰσι δε ȣτοι· οἱ ȣρανοι διηγουνται δοξαν Θεȣ· ποιησιν δε χειρων αὐτȣ ἀναγγελλει το ςερεωμα. ἡμερα τῃ ἡμερᾳ ἐρευγεται ῥημα, και νυξ τῃ νυκτι ἀναγγελλει γνωσιν. ȣκ εἰσι λαλιαι ȣδε λογοι ὡν ȣχι ἀκȣονται αἱ φωναι αὐτων· εἰς πασαν την γην ἐξηλθεν ὁ φθογγος αὐτων, και εἰς τα περατα της οἰκȣμενης τα ῥηματα αὐτων. ἐν τῳ ἡλιῳ ἐθετο το σκηνωμα αὐτȣ, και αὐτος ὡς νυμφιος ἐκπορευομενος ἐκ παςȣ αὐτȣ, ἀγαλλιασεται ὡς γιγας δραμειν ὁδον. ἀπ᾽ ἀκρȣ τȣ ȣρανȣ ἡ ἐξοδος αὐτȣ,

n sacerdotibus ejus, & Samuel inter eos, qui invocant
ı ejus. Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat
in columna nubis loquebatur ad eos; quoniam custodie-
testimonia ejus & præcepta ejus, quæ dedit illis.
etiam alia verba, quæ a Davide pronuntiata &
jam allata in Salomonem dicta esse, propterea
in Salomonem inscripta sunt, insipienter con-
tis: sed ex illis demonstratur cum in Salomonem
non fuisse, tum etiam hunc ipsum ante solem
eosque ex vestro populo, qui salvantur, per
salvatum iri. Sic autem habent: *Deus judicium*
regi da, & justitiam tuam filio regis. Judicabit po-
tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio. Susci-
montes pacem populo & colles justitiam. Judicabit
es populi, & salvos faciet filios pauperum: & humi-
calumniatorem: & permanebit cum sole, & ante lu-
n generationes generationum, & reliqua usque ad,
solem permanet nomen ejus, & benedicentur in ipso
tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum. Be-
us Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.
nedictum nomen gloriæ ejus in sæculum sæculi. Et
tur gloria ejus omnis terra: Fiat, Fiat. Aliis
ex verbis pariter a Davide, ut supra dixi, pro-
atis, futurum fuisse, ut e summo cœlo progre-
ır, ejusque in eadem loca indicari reditum re-
mini; ut illum & Deum a cælo prodiisse & ho-
n inter homines factum esse agnoscatis, ac rur-
venturum, quem quidem videbunt & plangent
lum pupugerunt. Ejusmodi sunt hæc verba:
narrant gloriam Dei, & opus manuum ejus annun-
mamentum. Dies diei eructat verbum, & nox nocti
tiat scientiam. Non sunt loquelæ, neque sermones,
n non audiantur voces eorum. In omnem terram
sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
posuit tabernaculum suum: & ipse tamquam sponsus
ns de thalamo suo, exultabit ut gigas ad currendam
viam:

και το καταντημα αὐτου ἑως ἀκρου του οὐρανου, και οὐκ ἐστιν ὁς ἀποκρυβησεται της θερμης αὐτου.

Και ὁ Τρυφων ἐφη, ὑπο των τοσουτων γραφων δυσωπουμενος, οὐκ οἰδα τι φω περι της γραφης ἡν ἐφη Ησαϊας, καθ' ἡν ὁ Θεος οὐδενι ἑτερω διδοναι την δοξαν αὐτου λεγει, ουτως εἰπων, ἐγω κυριος ὁ Θεος· τουτο μου ὀνομα· την δοξαν μου ἑτερω οὐ μη δωσω, οὐδε τας ἀρετας μου.

Καγω· εἰ μεν ἁπλως και μη μετα κακιας τουτους τους λογους εἰπων, ἐσιγησας, ὠ Τρυφων, μητε τους προ αὐτων προειπων, μητε τους ἐπακολουθουντας συναψας, συγγνωστος εἰ. εἰ δε χαριν του νομιζειν δυνασθαι εἰς ἀπορειαν ἐμβαλλειν τον λογον, ἱν' εἰπω ἐναντιας εἰναι τας γραφας ἀλληλαις, πεπλανησαι. οὐ γαρ τολμησω τουτο ποτε ἠ ἐνθυμηθηναι ἠ εἰπειν· ἀλλ' ἐαν τοιαυτη τις δοκουσα εἰναι γραφη προβληθη, και προφασιν ἐχη ὡς ἐναντια ουσα, ἐκ παντος πεπεισμενος ὁτι οὐδεμια γραφη τη ἑτερα ἐναντια ἐστιν, αὐτος μη νοειν μαλλον ὁμολογησω τα εἰρημενα, και τους ἐναντιας τας γραφας ὑπολαμβανοντας, το αὐτο φρονειν μαλλον ἐμοι πεισαι ἀγωνισομαι. ὁπως δ' ἀν ἠς προτεθεικως το προβλημα, Θεος ἐπισαται. ἐγω δε ὡς εἰρηται ὁ λογος ἀναμνησω ὑμας, ὁπως και ἐξ αὐτου τουτου γνωρισητε ὁτι ὁ Θεος τω Χριστω αὐτου μονω την δοξαν διδωσιν. ἀναληψομαι δε βραχεις τινας λογους, ὠ ἀνδρες, τους ἐν συναφεια των εἰρημενων ὑπο του Τρυφωνος, και τους ὁμοιως συνημμενους κατ' ἐπακολουθησιν. οὐ γαρ ἐξ ἑτερας περικοπης αὐτους ἐρω, ἀλλ' ὑφ' ἐν ὡς εἰσι συνημμενοι· και ὑμεις τον νουν χρησατε μοι. εἰσι δε οὑτοι· οὑτω λεγει κυριος ὁ Θεος ὁ ποιησας τον οὐρανον και πηξας αὐτον, ὁ στερεωσας την γην και τα ἐν αὐτη, και διδους πνοην τω λαω τω ἐπ' αὐτης, και πνευμα τοις πατουσιν αὐτην· ἐγω κυριος ὁ Θεος ἐκαλεσα σε ἐν δικαιοσυνη, και κρατησω της χειρος σου, και ἰσχυσω σε. και ἐδωκα σε εἰς διαθηκην γενους, εἰς φως ἐθνων, ἀνοιξαι ὀφθαλμους τυφλων, ἐξαγαγειν ἐκ δεσμων πεπεδημενους, και ἐξ οἰκου φυλακης καθη-

viam: a summo cælo egressio ejus. Et occursus ejus usque ad summum cæli: nec est qui se abscondat a calore ejus.

65. Hic Trypho: Tot Scripturarum, inquit, auctoritate permotus, incertus sum animi quid de illa Scriptura dicam, qua Deus apud Esaiam nulli alii gloriam suam daturum se esse declarat his verbis: *Ego Dominus Deus: Hoc nomen meum: & gloriam meam alteri non dabo, neque virtutes meas.*

At ego: Si simpliciter, inquam, ac citra malignitatem his verbis recitatis conticuisti, Trypho, nec ea præfatus quæ præcedunt, nec quæ consequuntur subjungens; tibi ignosci potest. Sin autem ob eam causam, quod te existimaveris disputationem in eas angustias conjicere posse, ut scripturas inter se dicerem pugnare; errasti. Id enim numquam audebo nec cogitare nec dicere; sed si quæ proponatur Scriptura, quæ ejusmodi esse videatur, & prætextum, quasi esset alteri contraria, præbeat; cum persuasum habeam nullam scripturam alteri contrariam esse, fatebor potius me non intelligere quæ dicuntur, & iis, qui Scripturas inter se pugnare suspicantur, ut idem potius ac ego sentiant, persuadere conabor. Quo autem animo hanc quæstionem posueris, novit Deus. Ego autem Scripturam vobis, ita ut expressa est, in memoriam redigam, ut etiam ex hac cognoscatis Deum soli Christo suo gloriam dare. Resumam autem pauca quædam verba, o viri, ex quibus ea, quæ protulit Trypho, nexa & continuata sunt; deinde ea similiter, quæ consecutione conjuncta sunt. Neque enim alio ex loco proferam, sed ita ut se habent, in unum nexa & cohærentia. Ac vos mihi animum advertite. Sunt autem ejusmodi: *Sic dicit Dominus Deus, qui fecit cælum, & defixit illud, qui firmavit terram, & quæ in ea, & qui dat spirationem populo, qui super eam, & spiritum calcantibus eam.* Ego Dominus

θημενυς ἐν σκοτει. ἐγω κυριος ὁ Θεος· τουτο μυ ονομα· την δοξαν μυ ἑτερῳ ου μη δωσω ουδε τας ἀρετας μυ τοις γλυπτοις. τα ἀπ᾽ ἀρχης ἰδου ἡκει· καινα ἁ ἐγω ἀναγγελλω, και προ του ἀναγγειλαι ἐδηλωθη ὑμιν. ὑμνησατε τῳ Θεῳ ὑμνον καινον· ἀρχη ἀυτου ἀπ᾽ ἀκρυ της γης. οἱ καταβαινοντες εἰς την θαλασσαν, και πλεοντες ἀει, νησοι και οἱ κατοικουντες ἀυτας. ἐυφρανθητι ἐρημος, και αἱ κωμαι ἀυτων, και αἱ ἐπαυλεις, καὶ οἱ κατοικουντες Κηδαρ ἐυφρανθησονται, και οἱ κατοικουντες πετραν, ἀπ᾽ ἀκρυ των ὀρεων βοησονται, δωσυσι τῳ Θεῳ δοξαν, τας ἀρετας ἀυτου ἐν ταις νησοις ἀναγγελουσι. κυριος ὁ Θεος των δυναμεων ἐξελευσεται, συντριψει πολεμον, ἐπεγερει ζηλον, και βοησεται ἐπι τους ἐχθρους μετ᾽ ἰσχυος. και ταυτα εἰπων, ἐφην προς ἀυτους· νενοηκατε, ὠ φιλοι, ὁτι ὁ Θεος λεγει δωσειν τουτῳ ὁν εἰς φως ἐθνων κατεστησε, δοξαν, και οὐκ ἀλλῳ τινι, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἐφη Τρυφων, ὡς ἑαυτῳ κατεχοντος του Θεου την δοξαν;

Και ὁ Τρυφων ἀπεκρινατο, νενοηκαμεν και τουτο· περαινε τοιγαρουν και τα ἐπιλοιπα του λογυ.

Κἀγω παλιν ἀναλαβων τον λογον, ὁποθεν την ἀρχην ἐπεπαυμην ἀποδεικνυων ὁτι ἐκ παρθενυ γεννητος, και δια παρθενυ γεννηθηναι ἀυτον δια Ησαϊυ ἐπεπροφητευτο, και ἀυτην την προφητειαν παλιν ἐλεγον. ἐστι δε ἀυτη· και προσεθετο κυριος λαλησαι τῳ Αχαζ λεγων· αἰτησαι σεαυτῳ σημειον παρα κυριυ του Θεου συ, εἰς βαθος ἡ εἰς ὑψος. και εἰπεν Αχαζ, οὐ μη αἰτησω, οὐδε μη πειρασω κυριον· και εἰπεν Ησαϊας, ἀκουσατε δη οἰκος Δαβιδ. μη μικρον ὑμιν ἀγωνα παρεχειν ἀνθρωποις; και πως κυριῳ παρεχετε ἀγωνα; δια τουτο δωσει κυριος ἀυτος ὑμιν σημειον· ἰδου ἡ παρθενος ἐν γαστρι ληψεται και τεξεται υἱον, και καλεσυσι το ονομα ἀυτου, Εμμανυηλ· βουτυρον και μελι φαγεται· πριν ἡ γνωναι ἀυτον ἡ προελεσθαι πονηρα, ἐκλεξεται το ἀγαθον. διοτι πριν ἡ γνωναι το παιδιον κακον

ἡ

Deus vocavi te in justitia, & tenebo dexteram tuam, & confortabo te: & dedi te in testamentum generis, in lucem gentium, ad aperiendum oculos cæcorum, ad educendum de vinculis vinctos, & de domo carceris, sedentes in tenebris. Ego Dominus Deus: hoc nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, neque virtutes meas sculptilibus. Quæ ab initio, ecce veniunt; nova, quæ ego annuntio: & antequam annuntientur, manifestata sunt vobis. Canite Domino canticum novum: principatus ejus a summo terræ. Descendentes in mare, & navigantes semper, insulæ, & habitatores earum. Lætare desertum, & vici eorum, & villæ; & habitatores Cedar lætabuntur, & qui habitant in petra de summitate montium clamabunt: dabunt Deo gloriam: virtutes ejus in insulis nuntiabunt. Dominus Deus virtutum egredietur, conteret bellum, excitabit zelum, & clamabit super inimicos cum fortitudine. His recitatis ita eos compellavi: Intellexistis, amici, Deum declarare sese ei, quem constituit in lucem gentium, nec ulli alii gloriam daturum; nequaquam autem sibi ipsi, ut dixit Trypho, gloriam Deum retinere?

Tum Trypho: Id quoque, inquit, intelleximus. Absolve igitur quæ dicenda supererant.

66. Tum ego revocato sermone, quem initio intermiseram, cum eum ex virgine genitum esse, atque hanc ex virgine generationem per Esaiam prædictam fuisse demonstrarem; ipsum vaticinium denuo recitavi in hæc verba: *Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: Pete tibi ipsi signum a Domino Deo tuo in profundum, sive in excelsum. Et dixit Achaz: Non petam, neque tentabo Dominum. Et dixit Esaias: Audite nunc domus David: Numquid parum vobis est certamen præbere hominibus? & quomodo Domino præbetis certamen? Propterea dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel: butyrum & mel comedet; antequam sciat, aut prædligat mala, eliget bonum. Quoniam antequam cognoscat*

ἢ ἀγαθον, ἀπειθει πονηρα του ἐκλεξαθαι το ἀγαθον. διοτί πριν ἢ γνωναι το παιδιον καλειν πατερα ἢ μητερα, ληψεται δυναμιν Δαμασκυ, και τα σκυλα Σαμαρειας ἐναντι βασιλεως Ασσυριων, και καταληφθησεται ἡ γη, σκληρως οἴσεις ἀπο προσωπυ των δυο βασιλεων. ἀλλ' ἐπαξει ὁ Θεος ἐπι σε, και ἐπι τον λαον συ, και ἐπι τον οἶκον τυ πατρος συ ἡμερας αἳ ὐδε πω ἥκασιν ἀπο της ἡμερας ἧς ἀφειλεν Εφραϊμ ἀπο Ιυδα, τον βασιλεα Ασσυριων. και ἐπεφερον, ὅτι μεν ὐν ἐν τῳ γενει τυ κατα σαρκα Αβρααμ ὐδεις ὐδεποτε ἀπο παρθενυ γεγεννηται, ὐδε λελεκται γεγεννημενος, ἀλλ' ἢ ὑτος ὁ ἡμετερος Χριστος, πασι φανερον ἐστι.

Και ὁ Τρυφων ἀπεκρινατο, ἡ γραφη ὐκ ἐχει· ἰδυ ἡ παρθενος ἐν γαστρι ληψεται, και τεξεται υἱον· ἀλλ', ἰδυ ἡ νεανις ἐν γαστρι ληψεται, και τεξεται υἱον, και τα ἑξης λοιπα ὡς ἐφης. ἐστι δε ἡ πασα προφητεια λελεγμενη εἰς Εζεκιαν, εἰς ὃν και ἀποδεικνυται ἀποβαντα κατα την προφητειαν ταυτην. ἐν δε τοις των λεγομενων Ελληνων μυθοις λελεκται ὅτι Περσευς ἐκ Δανανης παρθενυ ὐσης, ἐν χρυσυ μορφη ῥευσαντος ἐπ' αὐτην τυ παρ' αὐτοις Διος καλυμενυ, γεγεννηται· και ὑμεις τα αὐτα ἐκεινοις λεγοντες, αἰδειθαι ὀφειλετε, και μαλλον ἀνθρωπον ἐξ ἀνθρωπων λεγομενοι λεγειν τον Ιησυν τυτον· και ἐαν ἀποδεικνυτε ἀπο των γραφων ὅτι αὐτος ἐστιν ὁ Χριστος, δια το ἐννομως και τελεως πολιτευεθαι αὐτον, κατηξιωθαι τυ ἐκλεγηναι εἰς Χριστον· ἀλλα μη τερατολογειν τολματε, ὅπως μητε ὁμοιως τοις Ελλησι μωραινειν ἐλεγχηθε.

Και ἐγω προς ταυτα ἐφην· ὦ Τρυφων, ἐκεινο σε πεπειθαι βυλομαι, και παντας ἁπλως ἀνθρωπυς, ὅτι κἂν γελοιαζοντες ἢ ἐπιτωθαζοντες χειρονα λεγητε, ὐκ ἐκστησετε με των προκειμενων, ἀλλ' ἐξ αὐτων ὧν εἰς ἐλεγχον νομιζετε προβαλλειν λογων τε ἢ πραγματων, ἐξ αὐτων τας ἀποδειξεις των ὑπ' ἐμυ λεγομενων μετα μαρτυριας των γραφων ἀει ποιησομαι. ὐκ ὀρθως μεντοι ὐδε φιλαληθως ποιεις, κἀκεινα περι ὧν ἀει συγκαταθεσας

ſcat puer malum aut bonum, reprobat malitiam, eligendo bonum. Quia, antequam ſciat puer vocare patrem, aut matrem, tollet virtutem Damaſci, & ſpolia Samariæ coram rege Aſſyriorum, & capietur terra, quam tu duriter feres, a facie duorum regum. Sed adducet Deus ſuper te, & ſuper populum tuum, & ſuper domum patris tui, dies, qui necdum venerunt ab eo die, quo abſtulit Ephraim a Juda, regem Aſſyriorum. Deinde hæc adjeci: Neminem quidem in Abrahæ ſecundum carnem genere exſtitiſſe, præter hunc Chriſtum noſtrum, qui ex virgine natus eſſet aut natus diceretur, omnibus perſpicuum eſt.

67. Tum Trypho reſpondit: Scriptura non habet: *Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium,* ſed, *Ecce adoleſcentula in utero concipiet & pariet filium,* & quæ ordine ſequuntur, ut a te recitata ſunt. Tota autem prophetia in Ezechiam dicta eſt, in quem etiam eveniſſe demonſtrantur, quæ hoc oraculo continentur. Perhibetur autem in eorum, qui Græci dicuntur, fabulis, Perſeum ex Danae virgine, cum in auri forma influxiſſet in eam is qui apud illos dicitur Jupiter, genitum eſſe; ac vos ſane pudere deberet eadem illis dicere, ſatiuſque eſſet hominem ex hominibus genitum fateri hunc Jeſum, ac ſi ipſum Chriſtum eſſe ſcripturis demonſtretis, ob conſentaneam Legi & perfectam vitam id honoris conſequutum dicere, ut in Chriſtum eligeretur. Sed monſtra & portenta audacter effutire non debetis, ne pariter ac Græci deſipere arguamini.

Ad hæc ego: Perſuaſum tibi, inquam, Trypho, & omnibus omnino hominibus eſſe volo, etiamſi jocando & cachinnando adhuc pejora dicatis, non tamen futurum ut me a propoſito dimoveatis: ſed quibus ex verbis aut rebus expeditam vobis eſſe refellendi rationem putatis, ex his demonſtrationes eorum, quæ a me dicuntur, cum teſtimonio ſcripturarum

σεις ὑμιν γεγεννηται, ὁτι δια το σκληροκαρδιον τυ λαυ ὑμων δια Μωσεως τι ες των ἐντολων τεθειμεναι εἰσιν, ἀναλυειν πειρωμενος. ἐφης γαρ δια το ἐννομως πολιτευεσθαι, ἐκλελεχθαι ἀυτον, και Χριςον γεγενησθαι, εἰ ἀρα ὑτος ἀποδειχθειη ὠν.

Και ὁ Τρυφων, συ γαρ ὡμολογησας ἡμιν, ἐφη, ὁτι και περιετμηθη, και τα ἀλλα τα νομιμα τα δια Μωσεως διαταχθεντα ἐφυλαξε.

Κἀγω ἀπεκριναμην, ὡμολογησα τε και ὁμολογω· ἀλλ' ὐχ ὡς δικαιυμενον ἀυτον δια τυτων ὡμολογησα ὑπομεμενηκεναι παντα; ἀλλα την οἰκονομιαν ἀπαρτιζοντα ἡν ἠθελεν ὁ πατηρ ἀυτυ και των ὁλων ποιητὴς, και κυριος, και Θεος. και γαρ το ἀποθανειν ςαυρωθεντα ὁμολογω ὑπομειναι ἀυτον και το ἀνθρωπον γενεσθαι, και τοσαυτα παθειν ὁσα διεθεσαν ἀυτον οἱ ἀπο τυ γενυς ὑμων. ἐπει παλιν, ὠ Τρυφων, μη συντιθεσθε οἷς φθανεις συντεθειμενος, ἀποκριναι μοι· οἱ προ Μωσεως γενομενοι δικαιοι, και πατριαρχαι, μηδεν φυλαξαντες των ὁσα ἀποδεικνυσιν ὁ λογος ἀρχην διαταγης εἰληφεναι δια Μωσεως, σωζονται ἐν τῃ των μακαριων κληρονομιᾳ, ἠ ὐ;

Και ὁ Τρυφων ἐφη, αἱ γραφαι ἀναγκαζυσι με ὁμολογειν.

Ὁμοιως δε ἀνερωτω σε παλιν, ἐφην· τας προσφορας και τας θυσιας δι ἐνδειαν ὁ Θεος ἐνετειλατο ποιειν τυς πατερας ὑμων, ἠ δια το σκληροκαρδιον ἀυτων και ἐυχερες προς εἰδωλολατρειαν;

Και τυτο, ἐφη, αἱ γραφαι ὁμοιως ἀναγκαζυσιν ὁμολογειν ἡμας.

Και ὁτι, φημι, καινην διαθηκην διαθησεσθαι ὁ Θεος ἐπηγγελται παρα την ἐν ὀρει Χωρηβ, ὁμοιως αἱ γραφαι προειπον;

Και τυτο ἀπεκρινατο προειρησθαι.

Κἀ-

per deducam. Cæterum nec recte facis, nec ut veri amatorem decet, qui ea etiam, de quibus semper inter nos convenerat, nempe præcepta quædam vobis a Mose ob duritiem cordis populi vestri posita fuisse, dissolvere coneris. Dixisti enim, eo quod convenienter legi viveret, electum eum esse & factum Christum, si tamen eum demonstretur esse Christum.

Hic Trypho: Ipse enim nobis, inquit, confessus es & circumcisum eum esse, & cæteras leges per Mosem institutas servasse.

Tum ego: Confessus sum, inquam, & confiteor; sed non idcirco omnia eum sustinuisse confessus sum, quod per ea justificaretur, sed ut dispensationem perficeret, quam Pater ipsius, & universorum creator ac Dominus & Deus volebat. Nam & eum confiteor cruci affixum mori non refugisse, & hominem fieri & ea pati quæcumque in eum vestri generis homines ausi sunt. Sed quia rursus, Trypho, ab iis discedis, quibus modo assentiebaris, responde mihi: Qui ante Mosem justi & patriarchæ exstitere, cum nihil eorum observaverint, quæcumque scriptura demonstrat initium institutionis a Mose accepisse; salutem ii assequentur nec ne in beatorum hæreditate?

At Trypho: Cogunt me, inquit, scripturæ confiteri.

Iterum te, inquam, similiter interrogo: Dona & victimas Deus ob penuriam patribus vestris imperavit, an propter duritiam cordis illorum & animum ad simulacra colenda proclivem?

Id quoque, inquit, cogunt nos scripturæ pariter confiteri.

Deinde vero, inquam, Deum promisisse novum testamentum a se institutum iri præter illud, quod in monte Oreb editum est, an non similiter Scripturæ prædixerunt?

Id quoque prædictum fuisse respondit.

Tum ego rursum: Vetus testamentum, inquam, nonne patribus vestris cum metu & tremore sancitum est, ita ut Deum ne audire quidem possent?

Confessus est ille.

Cur igitur, inquam, aliud testamentum Deus futurum promisit; nec ut istud institutum fuerat, sed sine metu & tremore & fulguribus institutum iri dixit, & tale ut demonstret quodnam præceptum, sive opus æternum & omni generi conveniens judicet Deus; quodnam autem accommodate ad duritiam cordis populi vestri, quemadmodum per prophetas clamat, mandaverit?

Id quoque assentiri, inquit, omnino necesse est quotquot veritatis amatores, non contentionis cupidi fuerint.

Hic ego: Non video, inquam, quomodo nonnullos contentionis cupidos appellans, ipse idem sæpe visus sis committere; quippe qui sæpe contra ea dixeris, quæ assensus fueras.

68. Tum Trypho: Rem enim incredibilem ac impossibilem propemodum demonstrare conaris, Deum nasci & hominem fieri non dedignatum esse.

Atque id quidem, inquam, si humanis doctrinis & argumentis aggrederer demonstrare; non æquum esset ut me ferretis. Si vero scripturas, easque tam multas in hanc dictas sententiam, ac sæpe easdem referens, rogo ut eas intelligatis; corde ad cognoscendam Dei sententiam ac voluntatem obduruistis. Quod si semper iidem permanere vultis, equidem inde nihil lædar, sed eadem semper habens, ac antequam vobiscum congrederer, a vobis discedam.

Hic Trypho: Vide, inquit, amice, non sine multo labore & sudore tibi contigisse ut hæc acquireres: quare nos quoque oportet omnia, quæ occurrunt, diligenter explorare, ac tum demum iis assensum præbere, quibus Scripturæ cogunt assentiri.

Κἀγω προς ταυτα, οὐκ ἀξιω, εἰπον, ὑμας μη παντι τροπῳ ἀγωνιζομενους την ἐξετασιν των ζητουμενων ποιεισθαι, ἀλλ᾽ ἐκεινοις μη παλιν ἀντιλεγειν, μηδε ἐχοντας λεγειν, οἱς ἐφητε συνθεσθαι.

Και ὁ Τρυφων ἐφη, τουτο πειρασομεθα πραξειν·

Παλιν, ἐγω ἐφην, προς τοις ἀνηρωτημενοις και νυν ὑπ᾽ ἐμου, παλιν ἀνερωτησασθαι ὑμας βουλομαι· δια γαρ των ἀνερωτησεων τουτων και περαιωθηναι συν ταχει τον λογον ἀγωνιουμαι.

Και ὁ Τρυφων ἐφη, ἀνερωτα.

Κἀγω εἰπον, μη τι ἀλλον τινα προσκυνητον, και κυριον, και Θεον λεγομενον ἐν ταις γραφαις νοειτε εἰναι, πλην του τουτο ποιησαντος το παν, και του Χριστου, ὁς δια των τοσουτων γραφων ἀπεδειχθη ὑμιν ἀνθρωπος γενομενος;

Και ὁ Τρυφων, πως τουτο δυναμεθα εἰναι ὁμολογησαι ὁποτε εἰ και ἀλλος τις ἐστι πλην του πατρος μονου, την τοσαυτην ζητησιν ἐποιησαμεθα;

Κἀγω παλιν, ἀναγκαιον ἐστι και ταυτα ὑμας ἐρωτησαι, ὁπως γνω, μη τι ἀλλο φρονειτε παρα Θεῳ ὁμολογηκατε.

Κἀκεινος, οὐ, ἀνθρωπε, ἐφη.

Κἀγω παλιν, ὑμων οὐν ταυτα ἀληθως συντιθεμενων; και του λογου λεγοντος, την γενεαν αὐτου τις διηγησεται; οὐκ ἠδη και νοειν ὀφειλετε ὁτι οὐκ ἐστι γενους ἀνθρωπου σπερμα;

Και ὁ Τρυφων, πως οὐν ὁ λογος λεγει τῳ Δαβιδ, ὁτι ἀπο της ὀσφυος αὐτου ληψεται ἑαυτῳ υἱον ὁ Θεος, και κατορθωσει αὐτῳ την βασιλειαν, και καθισει αὐτον ἐπι θρονου της δοξης αὐτου;

Κἀγω ἐφην, ὠ Τρυφων; εἰ μεν και την προφητειαν ἡν ἐφη Ησαΐας, οὐ φησι προς τον οἰκον του Δαβιδ, ἰδου ἡ παρθενος ἐν γαστρι ληψεται, ἀλλα προς ἑτερον οἰκον των δωδεκα φυλων, ἰσως ἀν ἀποριαν εἰχε το πραγμα. ἐπειδη δε και αὐτη ἡ προφητεια προς τον οἰκον Δαβιδ εἰρηται, το εἰρημενον προς Δαβιδ ὑπο Θεου ἐν μυστηριῳ, δια Ησαΐου ὡς ἐμελλε γινεσθαι ἐξηγηθη. εἰ μη τι τουτο οὐκ ἐπιστασθε, ὠ φιλοι, ἐφην, ὁτι πολλους λογους τους ἀποκεκα-

λυμ-

Ad hæc ego: Non id, inquam, a vobis peto, t ne omni animi contentione quæ in quæstionem veiunt exploretis; sed ne nihil habentes quod dicatis, ursum contra ea veniatis, quibus vos dixistis assentiri.

Ita facere, inquit Trypho, conabimur.

Rursum ego: Præterea, inquam, quæ etiam nunc x vobis sciscitatus sum, iterum vos interrogare volo. lis enim interrogationibus etiam breviter disputatioiem absolvere conabor.

Interroga, inquit Trypho.

Num quem alium, inquam, adorandum & Domiium & Deum in Scripturis dici existimatis præter creaorem hujus universi & Christum, quem vobis tot ex scripturis hominem factum esse demonstravi?

Et Trypho: Quomodo id possimus confiteri, cum le eo etiam, an præter solum Patrem aliquis alius it, tantam quæstionem moverimus.

Rursum ego: Necesse est id quoque ex vobis sciscitet, ut sciam num quid aliud sentiatis præter id quod modo confessi estis?

Nihil omnino, inquit ille.

Tum ego: Cum igitur his vere assentiamini, cumque Scriptura dicat, *Generationem ejus quis enarrabit?* in non tandem intelligere debetis eum non esse humani generis semen?

At Trypho: Quomodo igitur Scriptura dicit Davidi, fore ut ex ejus lumbis filium sibi Deus assumat, & regnum ei tradat, ac in sede gloriæ suæ collocet?

Si quidem, inquam, Trypho, vaticinium illud Esaias, *Ecce virgo in utero concipiet*, non ad Davidis, ed ad aliam ex duodecim tribubus domum edidisset; haberet forte res aliquid dubitationis. Sed cum ipsa prophetia ad domum Davidis edita sit, quæ ad Davidem in mysterio dixit Deus, ea Esaias, ut erant eventura, ita exposuit. Nisi forte illud amici, inquam, ignoratis, multa arcane aut in parabolis dicta,

aut

λυμμενως και ἐν παραβολαις ἡ μυϛηριοις. ἡ ἐν συμβολοις ἐργων λελεγμενȣς, οἱ μετ᾽ ἐκεινȣς τȣς ἐιποντας ἡ πραξαντας γενομενοι προφηται ἐξηγησαντο.

Και μαλα, ἐφη ὁ Τρυφων.

Εαν ȣν ἀποδειξω την προφητειαν ταυτην του Ησαϊȣ εἰς τȣτον τον ἡμετερον Χριϛον εἰρημενην, ἀλλ᾽ ȣκ εἰς τον Εζεκιαν, ὡς φατε ὑμεις, ȣχι και ἐν τȣτῳ δυσωπησω ὑμας μη πειθεσθαι τοις διδασκαλοις ὑμων, οἱτινὲς τολμωσι λεγειν, την ἐξηγησιν ἡν ἐξηγησαντο οἱ ἑβδομηκοντα ὑμων πρεσβυτεροι παρα Πτολεμαιῳ τῳ των Αἰγυπτιων βασιλει γενομενοι, μη εἶναι ἐν τισιν ἀληθη; ἃ γαρ ἀν διαῤῥηδην ἐν ταις γραφαις φαινονται ἐλεγχοντα ἀυτων την ἀνοητον και φιλαυτον γνωμην, ταυτα τολμωσι λεγειν μη ȣτω γεγραφθαι· ἃ δε ἀν και ἑλκειν προς ἃ νομιζȣσι δυνασθαι ἁρμοζειν πραξεις ἀνθρωπειȣς, ταυτα ȣκ εἰς τȣτον τον ἡμετερον Ιησȣν Χριϛον εἰρησθαι λεγȣσιν, ἀλλ᾽ εἰς ὃν ἀυτοι ἐξηγεισθαι ἐπιχειρȣσιν. ὁποιον και την γραφην ταυτην περι ἡς ἡ νυν ὁμιλια ἐϛιν, ἐδιδαξαν ὑμας, λεγοντες εἰς Εζεκιαν ἀυτην εἰρησθαι· ὁπερ, ὡς ὑπεσχομην, ἀποδειξω ψευδεσθαι ἀυτȣς. ἁς δ᾽ ἀν λεγωμεν ἀυτοις γραφας; αἱ διαῤῥηδην τον Χριϛον και παθητον και προσκυνητον και Θεον ἀποδεικνυȣσιν, ἁς και προανιϛορησα ὑμιν, ταυτας εἰς Χριϛον μεν εἰρησθαι ἀναγκαζομενοι συντιθενται, τȣτον δε μη εἶναι τον Χριϛον τολμωσι λεγειν· ἐλευσεσθαι δε και παθειν, και βασιλευσαι, και προσκυνητον γενεσθαι Θεον ὁμολογȣσιν· ὁπερ γελοιον και ἀνοητον ὁ ὁμοιως ἀποδειξω. ἀλλ᾽ ἐπει κατεπειγει με προτερον προς τα ὑπο σȣ ἐν γελοιῳ τροπῳ εἰρημενα ἀποκρινασθαι, προς ταυτα τας ἀποκρισεις ποιησομαι, και προς τα ἐπιλοιπα ἐς ὑϛερον τας ἀποδειξεις δωσω.

Εὐ ἰσθι ȣν, ὦ Τρυφων, λεγων ἐπεφερον, ὁτι ἃ παραποιησας ὁ λεγομενος διαβολος ἐν τοις Ελλησι λεχθηναι ἐποιησεν, ὡς και δια των ἐν Αἰγυπτῳ μαγων ἐνηργησε, και δια των ἐπι Ηλια ψευδοπροφητων, και ταυτα βεβαιαν μȣ την ἐν ταις γραφαις γνωσιν και πιϛιν κατεϛησω.

aut mysteriis & actionum quarumdam signis adumbrata, a prophetis post eos, qui hæc dixere aut egere, exortis fuisse explicata.

Maxime, inquit Trypho.

Si ergo hanc Esaiæ prophetiam in nostrum hunc Christum, minime vero in Ezechiam, ut vobis placet, dictam esse demonstravero; an non id quoque a vobis impetrabo, ut ne fidem magistris vestris habeatis, qui interpretationem a septuaginta vestris senioribus apud Ptolemæum Ægyptiorum Regem adornatam quibusdam in rebus veram non esse audent pronuntiare? Nam quæ diserte in Scripturis insipientem eorum & sui amantem sententiam arguere manifestum est, ea negare audent ita esse scripta. Quæ vero trahere & ad humanas actiones accommodare posse sibi videntur, ea asserunt non in nostrum hunc Jesum Christum esse dicta, sed in quem ipsis interpretari placet. Sic scripturam illam, de qua nunc agimus, docuerunt vos in Ezechiam esse dictam, in quo quidem, ut promisi, mentiri eos demonstrabo. Quando autem eis Scripturas illas objicimus, quæ supra a me recitatæ Christum conceptis verbis passibilem & adorandum & Deum demonstrant; assentiuntur illi quidem necessitate adducti in Christum dictas esse; sed hunc negare audent Christum esse, venturum autem & passurum & regnaturum & adorandum Deum fore confitentur; quod quidem ridiculum & stultum esse pariter demonstrabo. Sed quia festinatione urgeor, ut iis prius respondeam, quæ per ridiculum a te dicta sunt, his quidem respondebo, ac postea ad ea, quæ supersunt, demonstranda progrediar.

69. Probe igitur scias, Trypho, (sic enim pergebam) quæ corrupit & adulteravit is qui dicitur diabolus, atque ut apud Græcos narrarentur, perfecit, quemadmodum & per magos in Ægypto & per falsos, Eliæ tempore, Prophetas operatus est, his meam in

Scriptu-

σεν. ὅταν γαρ Διονυσον μεν υἱον τȣ Διος ἐκ μιξεως ἣν μ
μιχθαι αὐτον τῃ Σεμελῃ, γεγεννηθαι λεγωσι, και τ
τον εὑρετην ἀμπελȣ γενομενον, και διασπαραχθεν
και ἀποθανοντα ἀναςηναι, εἰς ȣ̓ρανον τε ἀνεληλυθε
ἱςορωσι, και οἰνον ἐν τοις μυςηριοις αὐτȣ παραφερωσι
ȣ̓χι την προλελεγμενην ὑπο Μωσεως ἀναγραφεισαν Ιακω
τȣ πατριαρχȣ προφητειαν μεμιμηθαι αὐτον νοω; ἐπι
δε τον Ηρακλεα ἰσχυρον και περινοςησαντα πασαν τ
γην, και αὐτον τῳ Διϊ ἐξ Αλκμηνης γενομενον, και ἀπ
θανοντα εἰς ȣ̓ρανον ἀνεληλυθεναι λεγωσιν, ȣ̓χι την, ἰσχυ
ρον ὡς γιγας δραμειν ὁδον αὐτȣ, περι Χριςȣ λελεγμεν
γραφην ὁμοιως μεμιμηθαι νοω; ὅταν δε τον Ασκληπι
νεκρȣς ἀνεγειραντα, και τα ἀλλα παθη θεραπευσαντ
παραφερῃ, ȣ̓χι τας περι Χριςȣ ὁμοιως προφητειας μεμι
μηθαι τουτον και ἐπι τȣτῳ φημι; ἐπει δε ȣ̓κ ἀνιςορησ
προς ὑμας τοιαυτην γραφην ἣ σημαινει τον Χριςον ταυτ
ποιησειν, και μιας τινος ἀναγκαιως ἐπιμνησθησομαι
ἐξ ἧς και συνειναι ὑμιν δυνατον, πως και τοις ἐρημοι
γνωσεως Θεȣ, λεγω δε τοις ἐθνεσιν, οἱ και ὀφθαλμȣ
ἐχοντες ȣ̓χ ἑωρων, ȣ̓δε καρδιαν ἐχοντες συνιεσαν, τα ἐ
ὑλης κατασκευασματα προσκυνȣντες, ὁ λογος προελεγε
ἀρνηθηναι αὐτα, και ἐλπιζειν ἐπι τȣτον τον Χριςον. εἰρη
ται δε οὑτως· εὐφρανθητι ἐρημος ἡ διψωσα, ἀγαλ
λιασθω ἐρημος, και ἐξανθειτω ὡς κρινον, και ἐξανθησει
και ἀγαλλιασεται τα ἐρημα του Ιορδανȣ· και ἡ δοξα
του Λιβανȣ ἐδοθη αὐτῃ, και ἡ τιμη τȣ Καρμηλȣ· και ὁ
λαος μȣ ὀψεται το ὑψος κυριȣ και την δοξαν του Θεȣ.
ἰσχυσατε χειρες ἀνειμεναι, και γονατα παραλελυμενα.
παρακαλεισθε οἱ ὀλιγοψυχοι τῃ καρδιᾳ· ἰσχυσατε, μη
φοβεισθε· ἰδȣ ὁ Θεος ἡμων κρισιν ἀνταποδιδωσι και ἀν
ταποδωσει. αὐτος ἥξει και σωσει ἡμας· τοτε ἀνοιχθη
σονται ὀφθαλμοι τυφλων, και ὠτα κωφων ἀκουσονται.
τοτε ἀλειται ὡς ἐλαφος ὁ χωλος, και τρανη ἐςαι γλωσσα
μογιλαλων· ὁτι ἐρραγη ἐν ἐρημῳ ὑδωρ, και φαραγξ ἐν
τῃ διψωσῃ, και ἡ ἀνυδρος ἐςαι εἰς ἑλη, και εἰς διψωσαν
γην πηγη ὑδατος ἐςαι. πηγη ὑδατος ζωντος παρα Θεου

ἐν

ituris intelligentiam & fidem confirmari. Nam Bacchum ex Jovis cum Semele consuetudine gen dicunt, eumque inventorem vitis fuisse, & rptum ac mortuum resurrexisse, ac in cœlum ndisse perhibent, & vinum in ejus mysteria innt, nonne prædictum illud Jacobi oraculum, l Moses litteris mandavit, a diabolo imitatione essum intelligo? Cum autem Herculem fortem e & totum orbem terrarum peragrasse dicunt, demque Jovi ex Alcmene genitum, & post morin cœlum ascendisse; nonne scripturam illam, de Christo dicit, *Fortis ut gigas ad currendum viam*, similiter eum imitatum intelligo? Cum autem ulapium mortuos excitantem & alios morbos cuem inducit; nonne edita de Christo vaticinia in quoque similiter imitatum dixerim? Sed quia nulvobis ejusmodi Scripturam attuli, quæ Christum facturum demonstraret; necessario aliquam unam memorabo, ex qua intelligere poteritis, quomoetiam hominibus instar deserti, quantum ad Dei iitionem attinet, sese habentibus, (gentes ingo) qui oculos habentes non videbant, & cor entes non intelligebant, simulacra ex materia efacta adorantes, quomodo, inquam, his Scripturænuntiet fore, ut simulacris nuntium remittant, i hunc Christum sperent. Sic autem expressa est: *are desertum sitiens: exultet solitudo, & floreat quasi m: & efflorescent & exultabunt deserta Jordanis: & a Libani data est ei, & honor Carmeli. Et populus r videbit altitudinem Domini & gloriam Dei. Conamini manus remissæ, & genua dissoluta. Consolamini pusillanimes corde, confortamini, nolite timere. Deus noster judicium retribuit, & retribuet: ipse iet, & salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, ures surdorum audient. Tunc saliet sicut cervus clau-& expedita erit lingua balborum:* quia scissa est in de-

serto

ἐν τῃ ἐρημῳ, γνωσεως Θεου, τη των ἐθνων γη ἀνεβλυσεν οὑτος ὁ Χρισος· ὁς και ἐν τῳ γενει ὑμων πεφανται, και τας ἐκ γενετης και κατα την σαρκα πηρας, και κωφας, και χωλας ἰασατο, τον μεν ἀλλεσθαι, τον δε και ἀκουειν, τον δε και ὁραν τῳ λογῳ ἀυτου ποιησας· και νεκρας δε ἀναςησας, και ζην ποιησας, και δια των ἐργων ἐδυσωπει τας τοτε ὀντας ἀνθρωπας, ἐπιγνωναι ἀυτον. οἱ δε και ταυτα ὁρωντες γινομενα, φαντασιαν μαγικην γινεσθαι ἐλεγον. και γαρ μαγον εἰναι ἀυτον ἐτολμων λεγειν και λαοπλανον. ἀυτος δε και ταυτα ἐποιει πειθων και τας ἐπ' ἀυτον πιςευειν μελλοντας· ὁτι κἀν τις ἐν λωβῃ τινι σωματος ὑπαρχων, φυλαξ των παραδεδομενων ὑπ' ἀυτου διδαγματων ὑπαρξῃ, ὁλοκληρον ἀυτον ἐν τῃ δευτερᾳ ἀυτου παρουσιᾳ, μετα το και ἀθανατον και ἀφθαρτον και ἀλυπητον ποιησαι, ἀναςησει.

Οταν δε οἱ τα του μιθρου μυςηρια παραδιδοντες, λεγωσιν ἐκ πετρας γεγεννησθαι ἀυτον, και σπηλαιον καλωσι τον τοπον, ἐνθα μυειν τας πειθομενας ἀυτῳ παραδιδουσιν, ἐνταυθα οὐχι το εἰρημενον ὑπο Δανιηλ, ὁτι λιθος ἀνευ χειρων ἐτμηθη ἐξ ὀρους μεγαλου μεμιμησθαι ἀυτους ἐπισαμαι, και ταυτα ποιησαι ὁμοιως, οὐ και τας λογους παντας μιμησασθαι ἐπεχειρησαν; δικαιοπραξιας γαρ λογους και παρ' ἐκεινοις λεγεσθαι ἐτεχνασαντο. τους δε εἰρημενους λογους του Ησαϊου, ἀναγκαιως ἀνιςορησω ὑμιν, ὁπως ἐξ ἀυτων γνωτε ταυθ' οὑτως ἐχειν. εἰσι δε οὑτοι· ἀκουσατε οἱ πορρωθεν ἁ ἐποιησα, και γνωσονται οἱ ἐγγιζοντες την ἰσχυν μου. ἀπεςησαν οἱ ἐν Σιων ἀνομοι· ληψεται τρομος τους ἀσεβεις. τις ἀναγγελει ὑμιν την τοπον τον αἰωνιον, πορευομενον ἐν δικαιοσυνῃ, λαλουντα εὐθειαν ὁδον, μισουντα ἀνομιαν και ἀδικιαν, και τας χειρας ἀφοσιωμενον ἀπο δωρων. βαρυνων ὠτα, ἱνα μη ἀκουσῃ κρισιν ἀδικον αἱματος· καμμυων τους ὀφθαλμους, ἱνα μη

ἰδῃ

erto aqua, & torrens in terra sitienti: & erit inaquosa in paludes: & in sitiente terra fons aquæ erit. Fons aquæ vivæ a Deo in terra, quantum ad cognitionem Dei spectat, deserta, gentium videlicet, scaturivit hic Christus, qui & in vestra gente apparuit, ac homines ab ipso ortu & secundum carnem cæcos, & surdos & claudos sanavit, verbo suo efficiens, ut alius quidem exiliret, alius audiret, alius videret. Quinetiam mortuos exsuscitans & vitæ restituens, etiam ex operibus homines illius ætatis excitabat, ut eum agnoscerent. Isti autem cum hæc etiam fieri viderent, magicas esse præstigias dicebant; eum enim magum & populi deceptorem dicere audebant. Hæc autem ipse eo quoque consilio faciebat, ut & credituris sibi hominibus persuaderet, etiamsi quis aliquo corporis vitio laboret, modo tradita a se præcepta custodiat, integrum illum a se in secundo suo adventu, ac præterea immortalem, & corruptionis & doloris expertem excitatum iri.

70. Cum autem ii qui Mithræ tradunt mysteria, eum ex petra genitum dicunt, & speluncam vocant locum illum, ubi ab eo initiari perhibent eos qui ipsi credunt; nonne hic illos imitatos scio id quod a Daniele dictum est, lapidem abscissum esse sine manibus ex magno monte, & quod ab Esaia similiter, cujus omnia etiam verba imitari conati sunt. Machinati enim sunt, ut sermones etiam apud istos de justitiæ observatione haberentur. Necesse est autem Esaiæ verba vobis referam, ut ex illis perspiciatis ita sese rem habere. Sunt autem ejusmodi: *Audite, qui longe estis, quæ feci: scient, qui appropinquant fortitudinem meam: Recesserunt, qui erant in Sion iniqui: apprehendet tremor impios. Quis annuntiabit vobis locum æternum? Qui ambulat in justitia, qui loquitur rectam viam, odit iniquitatem, & injustitiam, & manus puras habet a muneribus; qui obturat aures, ut non audiat judicium*

ἐκ τῶν ὁμολογουμένων ἔτι παρ' ὑμῖν, τὰς ζητήσεις ποιη
ἔρχομαι. καὶ γὰρ ὅσας ὑμῖν ἀντεῖπα, ταύτας γνωρίζε
τε, πλὴν ὅτι περὶ τῆς λέξεως τῆς, ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐ
γαστρὶ λήψεται, ἀντείπατε, λέγοντες εἰρῆσθαι, ἰδοὺ ἡ
νεᾶνις ἐν γαστρὶ λήψεται. καὶ ὑπεσχόμην ἀπόδειξιν ποιη
σασθαι οὐκ εἰς Ἐζεκίαν, ὡς ἐδιδάχθητε, τὴν προφητεία
εἰρῆσθαι, ἀλλ' εἰς τοῦτον τὸν ἐμὸν Χριστόν· καὶ δὴ τὴν ἀπό
δειξιν ποιήσομαι.

Καὶ ὁ Τρύφων εἶπε· πρῶτον ἀξιοῦμέν εἰπεῖν σε ἡμ
καὶ τινάς ὧν λέγεις τέλεον παραγεγράφθαι γραφῶν.

Κἀγὼ εἶπον· ὡς ὑμῖν φίλον, πράξω. ἀπὸ μὲν οὖ
τῶν ἐξηγήσεων ὧν ἐξηγήσατο Ἔσδρας εἰς τὸν νόμον τὸν περ
τοῦ πάσχα τὴν ἐξήγησιν ταύτην ἀφείλοντο· καὶ εἶπε
Ἔσδρας τῷ λαῷ· τοῦτο τὸ πάσχα ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ ἡ
καταφυγὴ ἡμῶν· καὶ ἐὰν διανοηθῆτε, καὶ ἀναβῇ ὑμῶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν, ὅτι μέλλομεν αὐτὸν ταπεινοῦν ἐν σημεί
καὶ μετὰ ταῦτα ἐλπίσωμεν ἐπ' αὐτὸν οὐ μὴ ἐρημωθῇ ὁ τό
πος οὗτος εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον λέγει ὁ Θεὸς τῶν δυνά
μεων. ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσητε αὐτῷ, μηδὲ εἰσακούσητε τ
κηρύγματος αὐτοῦ, ἔσεσθε ἐπίχαρμα τοῖς ἔθνεσι. καὶ ἀπ
τῶν διὰ Ἱερεμίου λεχθέντων, ταῦτα περιέκοψαν· ἐγὼ ὡ
ἀρνίον φερόμενον τοῦ θύεσθαι· ἐπ' ἐμὲ ἐλογίζοντο λογισμ
λέγοντες· δεῦτε ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ
καὶ ἐκτρίψωμεν αὐτὸν ἐκ γῆς ζώντων, καὶ τὸ ὄνομα αὐτ
οὐ μὴ μνησθῇ οὐκέτι. καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἡ περικοπὴ ἡ ἐκ τῶ
λόγων τοῦ Ἱερεμίου ἔτι ἐστὶν ἐγγεγραμμένη ἔν τισιν ἀντιγράφοι
τῶν ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων· πρὸ γὰρ ὀλίγου χρόνου ταῦτ
ἐξέκοψαν· ἐπειδὰν καὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων ἀποδείκνυ
ται ὅτι ἐβουλεύσαντο Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀναι
ρεῖν αὐτὸν σταυρώσαντες βουλευσάμενοι· καὶ αὐτὸς μηνύε
ται, ὡς καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐου προεφητεύθη ὡς πρόβατον ἐπ
σφαγὴν ἀγόμενος, καὶ ἐνθάδε ὡς ἀρνίον ἄκακον δηλοῦται
ὧν ἀπορούμενοι, ἐπὶ τὸ βλασφημεῖν χωροῦσι. καὶ ἀπὸ τῶ

λο-

nes non delabor, ſed in eas, quæ ſunt ex illo genere, quod adhuc a vobis ratum habetur, inveſtigationem dirigere aggredior. Nam quaſcumque vobis attuli, eas agnoſcitis; niſi quod de illa voce, *Ecce virgo in utero concipiet*, litem moviſtis, ita dictum eſſe aſſerentes, *Ecce adoleſcentula in utero concipiet.* Atque equidem promiſi demonſtraturum me hanc prophetiam non in Ezechiam, ut didiciſtis, ſed in meum hunc Chriſtum dictam eſſe; quæ quidem demonſtratio jam mihi inſtituenda.

Hic Trypho: Rogamus te, inquit, ut prius ex Scripturis, quas penitus deletas fuiſſe dicis, nonnullas ſaltem in medium proferas.

72. Tum ego: Ut vobis placet, ita faciam, inquam. Ex his igitur, quæ Eſdras in legem de Paſchate ſancitam diſſeruit, hæc reciderunt: *Et dixit Eſdras populo: Hoc Paſcha ſalvator noſter eſt & perfugium noſtrum. Ac ſi intellexeritis & aſcenderit in cor veſtrum: Quia futurum eſt ut eum humiliemus in ſigno; ſi ſaltem poſtea ſperemus in eum, non deſolabitur locus iſte in omne tempus: dicit Deus virtutum. Sin autem non credideritis ei, neque audieritis prædicationem ejus; ludibrium eritis gentibus.* Et ex Jeremiæ verbis hæc reciderunt: *Ego ut agnus qui portatur ad immolandum. Super me cogitaverunt cogitationem dicentes: venite mittamus lignum in panem ejus; & tollamus eum e terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.* Quoniam autem hunc ex Jeremia locum adhuc nonnulla ex his, quæ apud Judæorum Synagogas aſſervantur, exemplaria ſcriptum retinent; (non enim diu eſt quod hæc reciderunt) ſi quando ex his etiam verbis demonſtretur conſilium a Judæis initum fuiſſe, ut Chriſtum crucifigentes occiderent, ipſumque oſtendatur, quemadmodum & ab Eſaia prænuntiatur velut ovis ad necem abductus, ut etiam hoc loco velut agnum minime malum deſcribi; his rebus in anguſtias conjecti ad blaſphemias ſe con-

λυμμενως και ἐν παραβολαις ἡ μυστηριοις. ἡ ἐν συμβολοις ἐργων λελεγμενους, οἱ μετ᾽ ἐκεινους τους ἐποντας ἡ πραξαντας γενομενοι προφηται ἐξηγησαντο.

Και μαλα, ἐφη ὁ Τρυφων.

Εαν ουν ἀποδειξω την προφητειαν ταυτην του Ησαϊου εἰς τουτον τον ἡμετερον Χριστον εἰρημενην, ἀλλ᾽ ουκ εἰς τον Εζεκιαν, ὡς φατε ὑμεις, ουχι και ἐν τουτῳ δυσωπησω ὑμας μη πειθεσθαι τοις διδασκαλοις ὑμων, οἱτινες τολμωσι λεγειν, την ἐξηγησιν ἡν ἐξηγησαντο οἱ ἑβδομηκοντα ὑμων πρεσβυτεροι παρα Πτολεμαιῳ τῳ των Αἰγυπτιων βασιλει γενομενοι, μη εἰναι ἐν τισιν ἀληθη; ἁ γαρ αἱ διαῤῥηδην ἐν ταις γραφαις φαινονται ἐλεγχοντα αὐτων την ἀνοητον και φιλαυτον γνωμην, ταυτα τολμωσι λεγειν μη ουτω γεγραφθαι· ἁ δε ἀν και ἑλκειν προς ἁ νομιζουσι δυνασθαι ἁρμοζειν πραξεις ἀνθρωπειους, ταυτα ουκ εἰς τουτον τον ἡμετερον Ιησουν Χριστον εἰρησθαι λεγουσιν, ἀλλ᾽ εἰς ὁν αὐτοι ἐξηγεισθαι ἐπιχειρουσιν. ὁποιον και την γραφην ταυτην περι ἡς ἡ νυν ὁμιλια ἐστιν, ἐδιδαξαν ὑμας, λεγοντες εἰς Εζεκιαν αὐτην εἰρησθαι· ὁπερ, ὡς ὑπεσχομην, ἀποδειξω ψευδεσθαι αὐτους. ἁς δ᾽ ἀν λεγωμεν αὐτοις γραφας, αἱ διαῤῥηδην τον Χριστον και παθητον και προσκυνητον και Θεον ἀποδεικνυουσιν, ἁς και προανιστορησα ὑμιν, ταυτας εἰς Χριστον μεν εἰρησθαι ἀναγκαζομενοι συντιθενται, τουτον δε μη εἰναι τον Χριστον τολμωσι λεγειν· ἐλευσεσθαι δε και παθειν, και βασιλευσαι, και προσκυνητον γενεσθαι Θεον ὁμολογουσιν· ὁπερ γελοιον και ἀνοητον ὁ ὁμοιως ἀποδειξω. ἀλλ᾽ ἐπει κατεπειγει με προτερον προς τα ὑπο σου ἐν γελοιῳ τροπῳ εἰρημενα ἀποκρινασθαι, προς ταυτα τας ἀποκρισεις ποιησομαι, και προς τα ἐπιλοιπα ἐς ὑστερον τας ἀποδειξεις δωσω.

Εὐ ἰσθι ουν, ὦ Τρυφων, λεγων ἐπεφερον, ὁτι ἁ παραποιησας ὁ λεγομενος διαβολος ἐν τοις Ελλησι λεχθηναι ἐποιησεν, ὡς και δια των ἐν Αἰγυπτῳ μαγων ἐνηργησε, και δια των ἐπι Ηλια ψευδοπροφητων, και ταυτα βεβαιαν μου την ἐν ταις γραφαις γνωσιν και πιστιν κατεστη-

σαν.

aut myſteriis & actionum quarumdam ſignis adumbrata, a prophetis poſt eos, qui hæc dixere aut egere, exortis fuiſſe explicata.

Maxime, inquit Trypho.

Si ergo hanc Eſaiæ prophetiam in noſtrum hunc Chriſtum, minime vero in Ezechiam, ut vobis placet, dictam eſſe demonſtravero; an non id quoque a vobis impetrabo, ut ne fidem magiſtris veſtris habeatis, qui interpretationem a ſeptuaginta veſtris ſenioribus apud Ptolemæum Ægyptiorum Regem adornatam quibuſdam in rebus veram non eſſe audent pronuntiare? Nam quæ diſerte in Scripturis inſipientem eorum & ſui amantem ſententiam arguere manifeſtum eſt, ea negare audent ita eſſe ſcripta. Quæ vero trahere & ad humanas actiones accommodare poſſe ſibi videntur, ea aſſerunt non in noſtrum hunc Jeſum Chriſtum eſſe dicta, ſed in quem ipſis interpretari placet. Sic ſcripturam illam, de qua nunc agimus, docuerunt vos in Ezechiam eſſe dictam, in quo quidem, ut promiſi, mentiri eos demonſtrabo. Quando autem eis Scripturas illas objicimus, quæ ſupra a me recitatæ Chriſtum conceptis verbis paſſibilem & adorandum & Deum demonſtrant; aſſentiuntur illi quidem neceſſitate adducti in Chriſtum dictas eſſe; ſed hunc negare audent Chriſtum eſſe, venturum autem & paſſurum & regnaturum & adorandum Deum fore confitentur; quod quidem ridiculum & ſtultum eſſe pariter demonſtrabo. Sed quia feſtinatione urgeor, ut iis prius reſpondeam, quæ per ridiculum a te dicta ſunt, his quidem reſpondebo, ac poſtea ad ea, quæ ſuperſunt, demonſtranda progrediar.

69. Probe igitur ſcias, Trypho, (ſic enim pergebam) quæ corrupit & adulteravit is qui dicitur diabolus, atque ut apud Græcos narrarentur, perfecit, quemadmodum & per magos in Ægypto & per falſos, Eliæ tempore, Prophetas operatus eſt, his meam in

Scriptu-

ὅταν γαρ Διονυσον μεν υἱον του Διος ἐκ μιξεως ἥν μεμῖχθαι αὐτον τῃ Σεμελῃ, γεγεννησθαι λεγωσι, και τουτον εὑρετην ἀμπελου γενομενον, και διασπαραχθεντα και ἀποθανοντα ἀναστηναι, εἰς οὐρανον τε ἀνεληλυθεναι ἱστορωσι, και οἶνον ἐν τοις μυστηριοις αὐτου παραφερωσιν, οὐχι την προλελεγμενην ὑπο Μωσεως ἀναγραφεισαν Ιακωβ του πατριαρχου προφητειαν μεμιμησθαι αὐτον νοω; ἐπαν δε τον Ἡρακλεα ἰσχυρον και περινοστησαντα πασαν την γην, και αὐτον τῳ Διϊ ἐξ Αλκμηνης γενομενον, και ἀποθανοντα εἰς οὐρανον ἀνεληλυθεναι λεγωσιν, οὐχι την, ἰσχυρον ὡς γιγαντα δραμειν ὁδον αὐτου, περι Χριστου λελεγμενην γραφην μεμιμησθαι νοω; ὅταν δε τον Ασκληπιον νεκρους ἀνεγειραντα, και τα ἀλλα παθη θεραπευσαντα παραφερῃ, οὐχι τας περι Χριστου ὁμοιως προφητειας μεμιμησθαι τουτον και ἐπι τουτῳ φημι; ἐπει δε οὐκ ἀνιστορησα προς ὑμας τοιαυτην γραφην ἡ σημαινει τον Χριστον ταυτα ποιησειν, και μιας τινος ἀναγκαιως ἐπιμνησθησομαι· ἐξ ἧς και συνειναι ὑμιν δυνατον, πως και τοις ἐρημοις γνωσεως Θεου, λεγω δε τοις ἐθνεσιν, οἱ και ὀφθαλμους ἐχοντες οὐχ ἑωρων, οὐδε καρδιαν ἐχοντες συνιεσαν, τα ἐξ ὑλης κατασκευασματα προσκυνουντες, ὁ λογος προελεγεν ἀρνηθηναι αὐτα, και ἐλπιζειν ἐπι τουτον τον Χριστον. εἰρηται δε οὑτως· εὐφρανθητι ἐρημος ἡ διψωσα, ἀγαλλιασθω ἐρημος, και ἐξανθειτω ὡς κρινον, και ἐξανθησει, και ἀγαλλιασεται τα ἐρημα του Ιορδανου· και ἡ δοξα του Λιβανου ἐδοθη αὐτῃ, και ἡ τιμη του Καρμηλου· και ὁ λαος μου ὀψεται το ὑψος κυριου και την δοξαν του Θεου, ἰσχυσατε χειρες ἀνειμεναι, και γονατα παραλελυμενα. παρακαλεισθε οἱ ὀλιγοψυχοι τῃ καρδιᾳ· ἰσχυσατε, μη φοβεισθε· ἰδου ὁ Θεος ἡμων κρισιν ἀνταποδιδωσι και ἀνταποδωσει. αὐτος ἡξει και σωσει ἡμας· τοτε ἀνοιχθησονται ὀφθαλμοι τυφλων, και ὠτα κωφων ἀκουσονται. τοτε ἁλειται ὡς ἐλαφος ὁ χωλος, και τρανη ἐσται γλωσσα μογιλαλων· ὁτι ἐρραγη ἐν ἐρημῳ ὑδωρ, και φαραγξ ἐν τῃ διψωσῃ, και ἡ ἀνυδρος ἐσται εἰς ἑλη. και εἰς διψωσαν γην πηγη ὑδατος ἐσται. πηγη ὑδατος ζωντος παρα Θεου

scripturis intelligentiam & fidem confirmari. Nam cum Bacchum ex Jovis cum Semele consuetudine genitum dicunt, eumque inventorem vitis fuisse, & discerptum ac mortuum resurrexisse, ac in cœlum ascendisse perhibent, & vinum in ejus mysteria inducunt, nonne prædictum illud Jacobi oraculum, quod Moses litteris mandavit, a diabolo imitatione expressum intelligo? Cum autem Herculem fortem fuisse & totum orbem terrarum peragrasse dicunt, eumdemque Jovi ex Alcmene genitum, & post mortem in cœlum ascendisse; nonne scripturam illam, quæ de Christo dicit, *Fortis ut gigas ad currendum viam suam*, similiter eum imitatum intelligo? Cum autem Æsculapium mortuos excitantem & alios morbos curantem inducit; nonne edita de Christo vaticinia in hoc quoque similiter imitatum dixerim? Sed quia nullam vobis ejusmodi Scripturam attuli, quæ Christum hæc facturum demonstraret; necessario aliquam unam commemorabo, ex qua intelligere poteritis, quomodo etiam hominibus instar deserti, quantum ad Dei cognitionem attinet, sese habentibus, (gentes intelligo) qui oculos habentes non videbant, & cor habentes non intelligebant, simulacra ex materia fabrefacta adorantes, quomodo, inquam, his Scriptura prænuntiet fore, ut simulacris nuntium remittant, & in hunc Christum sperent. Sic autem expressa est: *Lætare desertum sitiens: exultet solitudo, & floreat quasi lilium: & efflorescent & exultabunt deserta Jordanis: & gloria Libani data est ei, & honor Carmeli. Et populus meus videbit altitudinem Domini & gloriam Dei. Confortamini manus remissæ, & genua dissoluta. Consolamini vos, pusillanimes corde, confortamini, nolite timere. Ecce Deus noster judicium retribuit, & retribuet: ipse veniet, & salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient. Tunc saliet sicut cervus claudus: & expedita erit lingua balborum: quia scissa est in de-*

serto

ἐν τῃ ἐρημῳ, γνωσεως Θεου, τῃ των ἐθνων γῃ ἀνεβλυσε οὑτος ὁ Χριςος· ὃς και ἐν τῳ γενει ὑμων πεφανται, κα τȣς ἐκ γενετης και κατα την σαρκα πηρȣς, και κωφȣς και χωλȣς ἰασατο, τον μεν ἀλλεσθαι, τον δε και ἀκȣει τον δε και ὁραν τῳ λογῳ αὐτȣ ποιησας· και νεκρȣς δ ἀνασησας, και ζην ποιησας, και δια των ἐργων ἐδυσω πει τȣς τοτε ὀντας ἀνθρωπȣς, ἐπιγνωναι αὐτον. οἱ δ και ταυτα ὁρωντες γινομενα, φαντασιαν μαγικην γι νεσθαι ἐλεγον. και γαρ μαγον εἰναι αὐτον ἐτολμων λεγι και λαοπλανον. αὐτος δε και ταυτα ἐποιει πειθων κα τȣς ἐπ' αὐτον πιςευειν μελλοντας· ὁτι κἀν τις ἐν λωβῃ τι σωματος ὑπαρχων, φυλαξ των παραδεδομενων ὑπ αὐτȣ διδαγματων ὑπαρξῃ, ὁλοκληρον αὐτον ἐν τῃ δευτε ρα αὐτȣ παρȣσια, μετα τȣ και ἀθανατον και ἀφθαρτο και ἀλυπητον ποιησαι, ἀναςησει.

Οταν δε οἱ τα τȣ μιθρȣ μυςηρια παραδιδοντες λεγȣσιν ἐκ πετρας γεγεννησθαι αὐτον, και σπηλαιον κα λȣσι τον τοπον, ἐνθα μυειν τȣς πειθομενȣς αὐτῳ παρα διδȣσιν, ἐνταυθα ȣ̓χι το εἰρημενον ὑπο Δανιηλ, ὁτι λι θος ἀνευ χειρων ἐτμηθη ἐξ ὀρȣς μεγαλȣ μεμιμησθαι αὐ τȣς ἐπιςαμαι, και ταυτα ποιηται ὁμοιως, ȣ̔ και τȣς λο γȣς παντας μιμησασθαι ἐπεχειρησαν; δικαιοπραξια γαρ λογȣς και παρ' ἐκεινοις λεγεσθαι ἐτεχνασαντο. τȣ δε εἰρημενȣς λογȣς τȣ Ησαΐȣ, ἀναγκαιως ἀνιςορησω ὑμιν ὁπως ἐξ αὐτων γνωτε ταυθ' ȣ̔τως ἐχειν. εἰσι δε ȣ̔τοι ἀκȣσατε οἱ ποῤῥωθεν ἁ ἐποιησα, και γνωσονται οἱ ἐγγιζον τες την ἰσχυν μȣ. ἀπεςησαν οἱ ἐν Σιων ἀνομοι· ληψεται τρομος τȣς ἀσεβεις. τις ἀναγγελει ὑμιν την τοπον το αἰωνιον, πορευομενον ἐν δικαιοσυνῃ, λαλȣντα εὐθεια ὁδον, μισȣντα ἀνομιαν και ἀδικιαν, και τας χειρας ἀφω σιωμενον ἀπο δωρων. βαρυνων ὠτα, ἱνα μη ακȣσῃ κρι σιν ἀδικον αἱματος· καμμυων τȣς ὀφθαλμȣς, ἱνα μ

ἰδῃ

erto aqua, & torrens in terra sitienti: & erit inaquosa n paludes: & in sitiente terra fons aquæ erit. Fons aquæ rivæ a Deo in terra, quantum ad cognitionem Dei pectat, deserta, gentium videlicet, scaturivit hic Christus, qui & in vestra gente apparuit, ac homines ab ipso ortu & secundum carnem cæcos, & surdos & claudos sanavit, verbo suo efficiens, ut alius quidem exiliret, alius audiret, alius videret. Quinetiam nortuos exsuscitans & vitæ restituens, etiam ex operibus homines illius ætatis excitabat, ut eum agnoscerent. Isti autem cum hæc etiam fieri viderent, magicas esse præstigias dicebant; eum enim magum & populi deceptorem dicere audebant. Hæc autem ipse eo quoque consilio faciebat, ut & credituris sibi hominibus persuaderet, etiamsi quis aliquo corporis vitio laboret, modo tradita a se præcepta custodiat, integrum illum a se in secundo suo adventu, ac præterea immortalem, & corruptionis & doloris expertem excitatum iri.

70. Cum autem ii qui Mithræ tradunt mysteria, eum ex petra genitum dicunt, & speluncam vocant locum illum, ubi ab eo initiari perhibent eos qui ipsi credunt; nonne hic illos imitatos scio id quod a Daniele dictum est, lapidem abscissum esse sine manibus ex magno monte, & quod ab Esaia similiter, cujus omnia etiam verba imitari conati sunt. Machinati enim sunt, ut sermones etiam apud istos de justitiæ observatione haberentur. Necesse est autem Esaiæ verba vobis referam, ut ex illis perspiciatis ita sese rem habere. Sunt autem ejusmodi: *Audite, qui longe estis, quæ feci: scient, qui appropinquant fortitudinem meam: Recesserunt, qui erant in Sion iniqui: apprehendet tremor impios. Quis annuntiabit vobis locum æternum? Qui ambulat in justitia, qui loquitur rectam viam, odit iniquitatem, & injustitiam, & manus puras habet a muneribus; qui obturat aures, ut non audiat judicium*

ἰδȣ ἀδικιαν· ὑτος οἰκησει ἐν ὑψηλῳ σπηλαιῳ πετρας ἰσχυρας. ἀρτος δοθησεται ἀυτῳ, και το ὑδωρ ἀυτȣ πιςον. βασιλεα μετα δοξης ὀψεσθε, και οἱ ὀφθαλμοι ὑμων ὀψονται πορρωθεν· ἡ ψυχη ὑμων μελετησει φοβον κυριȣ. πȣ ἐςιν ὁ γραμματικος, πȣ εἰσιν οἱ βȣλευοντες; πȣ ἐςιν ὁ ἀριθμων τȣς τρεφομενȣς, μικρον και μεγαλον; ᾡ ȣ συνεβȣλευσαντο, ȣδε ᾐδεισαν βαθη φωνων, ὡςε μη ἀκȣσαι· λαος πεφαυλισμενος, και ȣκ ἐςι τῳ ἀκȣοντι συνεσις. ὁτι μεν ȣν και ἐν ταυτῃ τῃ προφητειᾳ περι τȣ ἀρτȣ ὁν παρεδωκεν ἡμιν ὁ ἡμετερος Χριςος ποιειν εἰς ἀναμνησιν τȣ τε σωματοποιησασθαι ἀυτον δια τȣς πιςευοντας εἰς ἀυτον, δι᾽ οὑς και παθητος γεγονε· και περι τȣ ποτηριȣ ὁ εἰς ἀναμνησιν τȣ αἱματος ἀυτȣ παρεδωκεν ἐυχαριςουντας ποιειν, φαινεται. και ὁτι βασιλεα τȣτον ἀυτον μετα δοξης ὀψομεθα, ἀυτη ἡ προφητεια δηλοι· και ὁτι λαος ὁ εἰς ἀυτον πιςευειν προεγνωσμενος, μελετησειν φοβον κυριȣ προεγνωςο, ἀυται αἱ λεξεις της προφητειας βοωσι· και ὁτι οἱ τα γραμματα των γραφων ἐπιςασθαι λογιζομενοι, και ἀκȣοντες, των προφητειων ȣκ ἐχȣσι συνεσιν, ὁμοιως ἀυται αἱ γραφαι κεκραγασιν. ὁταν δε ὠ Τρυφων, ἐφην, ἐκ παρθενȣ γεγεννησθαι τον Περσεα ἀκουσω, και τȣτο μιμησασθαι τον πλανον ὀφιν συνιημι.

Αλλ᾽ ȣχι τοις διδασκαλοις ὑμων πειθομαι, μη συντεθειμενοις καλως ἐξηγεισθαι τα ὑπο των παρα Πτολεμαιῳ τῳ Αἰγυπτιων γενομενῳ βασιλει ἑβδομηκοντα πρεσβυτερων· ἀλλ᾽ ἀυτοι ἐξηγεισθαι πειρωνται. και ὁτι πολλας γραφας τελεον περιειλον ἀπο των ἐξηγησεων των γεγενημενων ὑπο των παρα Πτολεμαιῳ γεγενημενων πρεσβυτερων, ἐξ ὡν διαρρηδην ȣτος ἀυτος ὁ ςαυρωθεις, ὁτι Θεος και ἀνθρωπος, και ςαυρȣμενος, και ἀποθνησκων κεκηρυγμενος ἀποδεικνυται, εἰδεναι ὑμας βουλομαι· ἁς ἐπειδη ἀρνεισθαι παντας τȣς ἀπο τȣ γενȣς ὑμων ἐπιςαμαι, ταις τοιαυταις ζητησεσιν ȣ προσβαλλω· ἀλλ᾽ ἐπι τας

ἐκ

sanguinis injustum, claudit oculos, ne videat iniquitatem; iste habitabit in excelsa spelunca petræ fortissimæ. Panis ei dabitur, & aqua ejus fidelis. Regem cum gloria videbitis: oculi vestri videbunt de longe: anima vestra meditabitur timorem Domini. Ubi est litteratus? Ubi sunt consiliatores? Ubi est, qui numerat eos, qui nutriuntur? parvum & magnum populum? Quocum consilia non agitarunt, neque profunditatem vocum sciverunt, ita ut non audirent. Populus vitiosus, & non est audienti intelligentia. Liquet igitur in hac quoque prophetia & de pane illo prædici, quem nobis Christus noster facere præcepit in memoriam corporis a se propter eos, qui in ipsum credunt, assumti, propter quos & passibilis factus est; & de calice, quem in memoriam sanguinis sui cum gratiarum actione fieri præcepit. Atque hunc ipsum Regem gloria circumfluentem nos visuros eadem prophetia declarat: ac futurum etiam ut populus, qui in eum prænoscebatur crediturus, timorem Dei meditaretur, id præcognitum fuisse, ipsa prophetiæ verba clamant: denique eos qui litteras scripturarum scire sibi videntur, prophetiarum intelligentiam, etiam cum eas audiunt, non habere, similiter hæ Scripturæ vociferantur. Quando autem ex virgine genitum audio Perseum, id quoque, Trypho, fraudulentum serpentem imitatum intelligo.

71. Sed minime mihi probantur magistri vestri, qui septuaginta illos senes apud Ptolemæum Ægyptiorum regem recte interpretatos esse assentiri nolunt, sed ipsi interpretari aggrediuntur. Neque illud etiam vobis ignoratum velim, permultas Scripturas, ex quibus perspicue hunc ipsum, qui cruci affixus fuit, & Deum, & hominem, & crucifixum, & morientem prædicatum esse demonstratur, omnino ab eis ex illa interpretatione, quam senes apud Ptolemæum adornarunt, deletas fuisse. Quas quia scio ab omnibus vestri generis ominibus negari, in ejusmodi quæstio-

ἐκ των ὁμολογεμενων ἐτι παρ᾽ ὑμιν, τας ζητησεις ποιη ἐρχομαι. και γαρ ὁσας ὑμιν ἀντειγκα, ταυτας γνωριζε τε, πλην ὁτι περι της λεξεως της, ἰδου ἡ παρθενος ἐ γαςρι ληψεται, ἀντειπατε, λεγοντες εἰρησθαι, ἰδου ἡ νεανις ἐν γαςρι ληψεται. και ὑπεσχομην ἀποδειξιν ποιη σασθαι οὐκ εἰς Εζεκιαν, ὡς ἐδιδαχθητε, την προφητειαι εἰρησθαι, ἀλλ᾽ εἰς τετον τον ἐμον Χριςον· και δη την ἀπο δειξιν ποιησομαι.

Και ὁ Τρυφων εἰπε· πρωτον ἀξιουμεν εἰπειν σε ἡμι και τινας ὠν λεγεις τελεον παραγεγραφθαι γραφων.

Κἀγω εἰπον· ὡς ὑμιν φιλον, πραξω. ἀπο μεν οὐ των ἐξηγησεων ὠν ἐξηγησατο Εσδρας εἰς τον νομον τον περ του πασχα την ἐξηγησιν ταυτην ἀφειλοντο· και εἰπε Εσδρας τῳ λαῳ· τουτο το πασχα ὁ σωτηρ ἡμων, και ἡ καταφυγη ἡμων· και ἐαν διανοηθητε, και ἀναβη ὑμω ἐπι την καρδιαν, ὁτι μελλομεν ἀυτον ταπεινουν ἐν σημειῳ και μετα ταυτα ἐλπισωμεν ἐπ᾽ αὐτον ἐ μη ἐρημωθη ὁ το πος ὀυτος εἰς τον ἁπαντα χρονον λεγει ὁ Θεος των δυνα μεων. ἐαν δε μη πιςευσητε αὐτῳ, μηδε εἰσακεσητε τε κηρυγματος αὐτε, ἐσεσθε ἐπιχαρμα τοις ἐθνεσι. και ἀπο των δια Ιερεμιε λεχθεντων, ταυτα περιεκοψαν· ἐγω ὡ ἀρνιον φερομενον τε θυεσθαι· ἐπ᾽ ἐμε ἐλογιζοντο λογισμο λεγοντες. δευτε ἐμβαλωμεν ξυλον εἰς τον ἀρτον αὐτε και ἐκτριψωμεν αὐτον ἐκ γης ζωντων, και το ὀνομα αὐτε ἐ μη μνησθη ἐκετι. και ἐπειδη αὐτη ἡ περικοπη ἡ ἐκ τω λογων του Ιερεμιε ἐτι ἐςιν ἐγγεγραμμενη ἐν τισιν ἀντιγραφοι των ἐν συναγωγαις Ιεδαιων· προ γαρ ὀλιγε χρονε ταυτα ἐξεκοψαν· ἐπειδαν και ἐκ τετων των λογων ἀποδεικνυ ται ὁτι ἐβελευσαντο Ιεδαιοι περι αὐτε του Χριςε, ἀναι ρειν αὐτον ςαυρωσαντες βελευσαμενοι· και αὐτος μηνυε ται, ὡς και δια του Ησαϊε προεφητευθη ὡς προβατον ἐπι σφαγην αγομενος, και ἐνθαδε ὡς ἀρνιον ἀκακον δηλεται ὠν ἀπορεμενοι, ἐπι το βλασφημειν χωρεσι. και ἀπο των λο-

nes non delabor, ſed in eas, quæ ſunt ex illo genere, quod adhuc a vobis ratum habetur, inveſtigationem dirigere aggredior. Nam quaſcumque vobis attuli, eas agnoſcitis; niſi quod de illa voce, *Ecce virgo in utero concipiet*, litem moviſtis, ita dictum eſſe aſſerentes, *Ecce adoleſcentula in utero concipiet.* Atque equidem promiſi demonſtraturum me hanc prophetiam non in Ezechiam, ut didiciſtis, ſed in meum hunc Chriſtum dictam eſſe; quæ quidem demonſtratio jam mihi inſtituenda.

Hic Trypho: Rogamus te, inquit, ut prius ex Scripturis, quas penitus deletas fuiſſe dicis, nonnullas ſaltem in medium proferas.

72. Tum ego: Ut vobis placet, ita faciam, inquam. Ex his igitur, quæ Eſdras in legem de Paſchate ſancitam diſſeruit, hæc reciderunt: *Et dixit Eſdras populo: Hoc Paſcha ſalvator noſter eſt & perfugium noſtrum. Ac ſi intellexeritis & aſcenderit in cor veſtrum: Quia futurum eſt ut eum humiliemus in ſigno; ſi ſaltem poſtea ſperemus in eum, non deſolabitur locus iſte in omne tempus: dicit Deus virtutum. Sin autem non credideritis ei, neque audieritis prædicationem ejus; ludibrium eritis gentibus.* Et ex Jeremiæ verbis hæc reciderunt: *Ego ut agnus qui portatur ad immolandum. Super me cogitaverunt cogitationem dicentes: venite mittamus lignum in panem ejus; & tollamus eum e terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.* Quoniam autem hunc ex Jeremia locum adhuc nonnulla ex his, quæ apud Judæorum Synagogas aſſervantur, exemplaria ſcriptum retinent; (non enim diu eſt quod hæc reciderunt) ſi quando ex his etiam verbis demonſtretur conſilium a Judæis initum fuiſſe, ut Chriſtum crucifigentes occiderent, ipſumque oſtendatur, quemadmodum & ab Eſaia prænuntiatur velut ovis ad necem abductus, ut etiam hoc loco velut agnum minime malum deſcribi; his rebus in anguſtias conjecti ad blaſphemias ſe con-

λογων του αὐτȣ Ιερεμιȣ ὁμοιως ταυτα περιεκοψαν· ἐμνησθη δὲ κυριος ὁ Θεος ἀπο Ισραηλ των νεκρων αὐτȣ των κεκοιμημενων εἰς γην χωματος, και κατεβη προς αὐτȣς ἀναγγελισασθαι αὐτοις το σωτηριον αὐτȣ.

Και ἀπο του ἐνενηκοςȣ πεμπτȣ ψαλμȣ των δια Δαβιδ λεχθεντων λογων, λεξεις βραχειας ἀφειλοντο ταυτας, ἀπο του ξυλȣ. εἰρημενȣ γαρ του λογȣ, εἰπατε ἐν τοις ἐθνεσιν, ὁ κυριος ἐβασιλευσεν ἀπο του ξυλȣ· ἀφηκαν· εἰπατε ἐν τοις ἐθνεσιν, ὁ κυριος ἐβασιλευσεν. ἐν δὲ τοις ἐθνεσι περι ȣδενος ὡς Θεȣ και κυριȣ ἐλεχθη ποτε ἀπο των του γενȣς ὑμων ἀνθρωπων ὁτι ἐβασιλευσεν, ἀλλ᾽ ἢ περι τȣτȣ μονȣ του ςαυρωθεντος ὃν και σεσωσθαι ἀναςαντα ἐν τῳ αὐτῳ ψαλμῳ το πνευμα το ἁγιον λεγει, μηνυον ὁτι ȣκ ἐςιν ὁμοιος τοις των ἐθνων θεοις· ἐκεινα γαρ εἰδωλα ἐςι δαιμονιων. ἀλλ᾽ ὁπως το λεγομενον νοησητε, τον παντα ψαλμον ἀπαγγελῳ ὑμιν. ἐςι δὲ ȣτος· ᾀσατε τῳ κυριῳ ᾀσμα καινον· ᾀσατε τῳ κυριῳ πασα ἡ γη· ᾀσατε τῳ κυριῳ, και εὐλογησατε το ὀνομα αὐτȣ. εὐαγγελιζεσθε ἡμεραν ἐξ ἡμερας το σωτηριον αὐτȣ. ἀναγγειλατε ἐν τοις ἐθνεσι την δοξαν αὐτȣ, ἐν πασι τοις λαοις τα θαυμασια αὐτȣ· ὁτι μεγας κυριος, και αἰνετος σφοδρα, φοβερος ἐςιν ὑπερ παντας τȣς Θεȣς· ὁτι παντες οἱ θεοι των ἐθνων δαιμονια· ὁ δὲ κυριος τȣς ȣρανȣς ἐποιησεν. ἐξομολογησις και ὡραιοτης ἐνωπιον αὐτȣ, ἁγιωσυνη και μεγαλοπρεπεια ἐν τῳ ἁγιασματι αὐτȣ. ἐνεγκατε τῳ κυριῳ αἱ πατριαι των ἐθνων, ἐνεγκατε τῳ κυριῳ δοξαν και τιμην, ἐνεγκατε τῳ κυριῳ δοξαν ἐν ὀνοματι αὐτȣ· αἰρετε θυσιας, και εἰσπορευεσθε εἰς τας αὐλας αὐτȣ, προσκυνησατε τῳ κυριῳ ἐν αὐλῃ ἁγιᾳ αὐτȣ. σαλευθητω ἀπο προσωπȣ αὐτȣ πασα ἡ γη· εἰπατε ἐν τοις ἐθνεσιν, ὁ κυριος ἐβασιλευσε. και γαρ κατωρθωσε την οἰκȣμενην, ἡτις ȣ σαλευθησεται· κρινει λαȣς ἐν εὐθυτητι. εὐφραινεσθωσαν οἱ ȣρανοι, και ἀγαλλιασθω ἡ γη. σαλευθησεται ἡ θαλασσα, και το πληρωμα αὐτης. χαρησεται τα πεδια και παντα τα ἐν αὐτοις. ἀγαλλιασονται παντα τα

ξυλα

vertunt. Hæc etiam ex Jeremiæ dictis similiter reciderunt: *Recordatus est Dominus Deus mortuorum suorum ex Israele, qui obdormierunt in terra aggeris; & descendit ad eos, ut evangelizaret eis salutare suum.*

73. Et ex psalmo Davidis nonagesimo quinto perpauca hæc abstulerunt, *a ligno.* Nam cum ita dictum fuisset, *Dicite in gentibus: Dominus regnavit a ligno:* reliquerunt, *Dicite in gentibus: Dominus regnavit.* Nemo autem umquam ex vestro genere exstitit, de quo tamquam de Deo & Domino diceretur, eum in gentibus regnasse, præter hunc solum crucifixum, quem & resurgentem ex mortuis liberatum esse Spiritus sanctus in eodem psalmo asserit, cumque diis gentium similem non esse declarat; illos enim esse simulacra dæmoniorum. Sed ut quid dicatur intelligatis, totum vobis psalmum recitabo. Sic autem habet: *Cantate Domino canticum novum: Cantate Domino omnis terra. Cantate Domino, & benedicite nomen ejus: bene nuntiate de die in diem salutare ejus. Annuntiate in gentibus gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus. Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis; terribilis est super omnes Deos. Quoniam omnes dii gentium, dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Confessio & pulchritudo in conspectu ejus: sanctitas & magnificentia in sanctificatione ejus. Afferte Domino patriæ gentium: afferte Domino gloriam & honorem: afferte Domino gloriam in nomine ejus. Tollite hostias, & introite in atria ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus. Commoveatur a facie ejus universa terra: dicite in gentibus, Dominus regnavit. Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur: judicabit populos in æquitate. Lætentur cæli, & exultet terra: commoveatur mare, & plenitudo ejus. Gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt. Exultabunt omnia ligna silvæ a facie Domini: quoniam venit,*

ξυλα του δρυμȣ ἀπο προσωπȣ κυριȣ· ὁτι ἐρχεται ὁτι ἐρχεται κριναι την γην. κρινει την οἰκȣμενην ἐν δικαιοσυνῃ, και λαȣς ἐν τῃ ἀληθειᾳ αὐτȣ.

Και ὁ Τρυφων, εἰ μεν, ὡς ἐφης, εἰπε, παρεγραψαντι ἀπο των γραφων οἱ ἀρχοντες τȣ λαȣ, Θεος δυναται ἐπιςασθαι· απιςῳ δε ἐοικε το τοιȣτον.

Ναι, ἐφην, ἀπιςῳ ἐοικε. φοβερωτερον γαρ ἐςι της μοσχοποιΐας ἡν ἐποιησαν ἐπι γης μαννα πεπλησμενοι, ἠ τȣ τα τεκνα θυειν τοις δαιμονιοις, ἡ τȣ αὐτȣς τȣς προφητας ἀνῃρηκεναι. ἀλλα δη, ἐφην, μοι νομιζεσθε μηδε ἀκηκοεναι ὡς εἰπον περι τȣ κεκλοφεναι αὐτȣς γραφας. ὑπερ αὐταρκειας γαρ αἱ τοσαυται προανιςορημεναι εἰσιν εἰς ἀποδειξιν των ζητηθεντων, μετα των λεχθησεσθαι μελλοντων παρ' ἡμιν παραπεφυλαγμενων.

Και ὁ Τρυφων ἐφη· ὁτι δι' ἡμας ἀξιωσαντας ἀνιςορησας αὐτας, ἐπιςαμεθα. περι δε τȣ ψαλμȣ τȣτȣ, ὁν τελευταιον ἐφης ἀπο των Δαβιδ λογων, ȣ δοκει μοι εἰς ἀλλον τινα εἰρησθαι, ἀλλ' εἰς τον πατερα τον και τȣς ȣρανȣς και την γην ποιησαντα. συ δ' αὐτον φης εἰς τον παθητον τȣτον ὁν και Χριςον εἰναι σπȣδαζεις ἀποδεικνυναι, εἰρησθαι.

Και ἀπεκριναμην· δια λεξεως ἡν το ἁγιον πνευμα ἐν τȣτῳ τῳ ψαλμῳ ἀνεφθεγξατο, νοησατε λεγοντας με, παρακαλω· και γνωσεσθε ȣτε κακως με λεγειν, ȣθ' ὑμας ὀντως κεκηλησθαι· ȣτως γαρ ἀν και πολλα ἀλλα νοησαι των ὑπο τȣ ἁγιȣ πνευματος εἰρημενων καθ' ἑαυτȣς γενομενοι δυνησεσθε. ᾀσατε τῳ κυριῳ ᾀσμα καινον· ᾀσατε τῳ κυριῳ πασα ἡ γη· ᾀσατε τῳ κυριῳ, και εὐλογησατε το ὀνομα αὐτȣ. εὐαγγελιζεσθε ἡμεραν ἐξ ἡμερας το σωτηριον αὐτȣ, ἐν πασι τοις λαοις τα θαυμασια αὐτȣ. ὡς τῳ Θεῳ και πατρι των ὁλων ᾀδοντας και ψαλλοντας τȣς ἀπο πασης της γης γνοντας το σωτηριον τȣτο μυςηριον, τȣτεςι το παθος τȣ Χριςȣ, δι' ȣ τȣτȣς ἐσωσεν, ἐνδιαγοντας, κελευει, ἐπιγνοντας ὁτι και αἰνετος,

και

quoniam venit judicare terram. Judicabit orbem terræ in æquitate, & populus in veritate sua.

Hic Trypho: Utrum ex Scripturis, inquit, aliquid, ut asseris, principes populi deleverint, Deus scire potest. Cæterum videtur id incredibile.

Sane, inquam, incredibile videtur. Est enim horribilius quidpiam, quam quod ab eis commissum est, cum vitulum, manna in terris expleti, conflarunt, aut cum filios immolarunt dæmoniis, aut cum ipsos prophetas occiderunt. Sed mihi aiebam, existimate nihil vos audiisse de Scripturis, quas furto ab iis sublatas dixi. Satis enim superque sufficiunt ad demonstrationem eorum, quæ in quæstionem veniunt, tot jam antea allatæ Scripturæ, præter eas, quæ apud vos servatæ deinceps proferentur.

74. Tum Trypho: Scimus, inquit, rogatu nostro eas a te recitatas esse. At psalmus ille, quem postremum ex Davidis oraculis recitasti, non mihi videtur in alium dictus esse, quam in Patrem, qui cœlum & terram creavit. Tu vero dictum esse contendis in istum perpessionibus obnoxium, quem & Christum esse conaris demonstrare.

Ad hæc ego: Loquutionem a Spiritu sancto in hoc psalmo pronuntiatam adhibenti mihi, animum, quæso, advertite: ac videbitis nec me improbe dicere, nec nos prorsus lactatos fuisse; sic enim & multa alia ex Spiritus sancti dictis per vos ipsi, cum a me discesseritis, intelligere poteritis. *Cantate Domino canticum novum: Cantate Domino omnis terra. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus. Annuntiate de die in diem salutare ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.* Hortatur ut qui ex toto terrarum orbe salutare illud mysterium, id est passionem Christi, per quam a Deo sunt salvati, cognoscunt, ii Deo & Patri universorum indesinenter canant & psallant, agnoscentes laudabi-

και φοβερος· και ποιητης τε τε ερανε και της γης, ο τετ το σωτηριον υπερ τε ανθρωπειε γενες ποιησας, τον κα μετα το ςαυρωθηναι αποθνησκοντα, και βασιλευειν πα σης της γης κατηξιωμενον υπ' αυτε. ως και δια της γη εις ην ετος εισπορευεται εις αυτην, και εγκαταλειψεσι με και διασκεδασεσι την διαθηκην με ην διεθεμην αυτοις ε τη ημερα εκεινη· και καταλειψω αυτες, και αποςρεψα το προσωπον με απ' αυτων· και εςαι καταβρωμα, κα ευρησεσιν αυτον κακα πολλα και θλιψεις· και ερειτη ημε ρα εκεινη. διοτι εκ εςι κυριος ο Θεος με εν ημιν, ευρησαι με τα κακα ταυτα. εγω δε αποςροφη αποςρεψω το προ σωπον με απ' αυτων τη ημερα εκεινη, δια πασας τα κακιας ας εποιησαν, οτι επεςρεψαν επι θεες αλλοτριες.

Ex. XIII. 20, 21. Εν δε τω βιβλιω της εξοδε, οτι αυτε το ονομα τε Θεε, και Ιησες ην, ο λεγει τω Αβρααμ μη δεδηλωσθαι, μηδε τω Ιακωβ, δια Μωϋσεως εν μυςηριω ομοιως εξηγγελθη, και ημεις νενοηκαμεν. ετως δε ειρηται· και ειπε κυριος τω Μωϋσει, ειπε τω λαω τετω, ιδε εγω αποςελλω τον αγγελον με προ προσωπε σε, ινα φυλασση σε εν τη οδω, οπως εισαγαγη σε εις την γην, ην ητοιμασα σοι. προσεχε αυτω, και εισακεε αυτε· μη απειθει αυτω. ε γαρ μη υποςειληται σε· το γαρ ονομα με εςιν επ' αυτω. τις εν εις την γην εισηγαγε τες πατερας υμων, ηδη ποτε νοησατε, οτι ο εν τω ονοματι τετω επονομασθεις Ιησες, προτερον Αυσης καλεμενος. ει γαρ τετο νοησετε, και οτι το ονομα αυτε ειποντος τω Μωϋσει, το γαρ ονομα με εςιν επ' αυτω, Ιησες ην, επιγνωσεσθε· και γαρ και Ισραηλ αυτος ην καλεμενος, και τον Ιακωβ τετω τω ονοματι ομοιως μετωνομακει. οτι δε και αγγελοι και αποςολοι του Θεε λεγονται οι αγγελλειν τα παρ αυτε αποςελλομενοι προφηται, εν τω Ησαϊα δεδηλωται. λεγει γαρ εκει ο Ησαϊας, αποςειλον με. και οτι προφητης ισχυρος και μεγας γεγονεν ο επονομασθεις τω Ιησε ονοματι, φανερον πασιν εςιν. ει εν εν τοσαυταις μορφαις οιδαμεν πεφανερωσθαι τον Θεον εκεινω τω Αβρααμ, και τω Ιακωβ, και τω Μωϋσει, πως απορεμεν και απιςεμεν κατα την

em & terribilem & conditorem cœli & terræ eum esse, a quo hæc salus humano generi facta est, ille videlicet qui postquam cruci affixus & mortuus est, regno totius orbis terrarum ab eo donatus est. *Et exurgens hic populus fornicabitur post deos alienos terræ, in quam hic ingreditur, ut habitet in ea: & derelinquent me; & dissipabunt testamentum meum, quod testatus sum eis in die illa: & derelinquam eos, & avertam faciem meam ab eis; & erit esca, & invenient eum mala multa, & tribulationes: & dicet in die illa: Quoniam non est Dominus meus in nobis, invenerunt me mala hæc. Ego autem avertendo avertam faciem meam ab eis in die illa, propter omnia mala, quæ fecerunt: quoniam abierunt ad deos alienos.*

75. In libro autem exodi nomen ipsius Dei, quod nec Abrahæ nec Jacobo declaratum dicit, etiam Jesum fuisse, Moses arcane similiter pronuntiat, nosque intelleximus. Sic autem dictum est: *Et dixit Dominus Mosæ: Dic populo isti: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem in terram, quam paravi tibi. Observa eum & audi eum: non rebella ei, non enim dimittet te. Nomen namque meum est in eo.* Quis igitur patres vestros in terram introduxerit tandem aliquando considerate; ille nimirum, qui hoc nomine cognominatus est Jesus, cum Auses antea vocaretur. Nam si id consideraveritis, illud quoque intelligetis, nomen illius, qui dixit Mosi, *Nomen namque meum est in eo*, Jesum fuisse. Nam & Israel ipse vocabatur, & hoc Jacobo cognomen imposuit. Angelos autem & Apostolos Dei vocari prophetas illos, qui ad nuntianda ejus mandata mittuntur, apud Esaiam declaratur. Ibi enim dicit Esaias: *Mitte me.* Fortem autem & magnum Prophetam fuisse eum, qui Jesu cognomen accepit, omnibus perspicuum est. Igitur si tot in formis Deum Abrahæ & Jacob & Mosi visum esse scimus; cur hæremus incerti, nec credere volumus eum secundum voluntatem Patris universorum etiam hominem ex vir-

του πατρος των ὁλων βȣλην. και ἀνθρωπον ἀυτον δια παρθενȣ γεννηθηναι μη δεδυνηϑαι, και ταυτα ἐχοντες γραφας τοιαυτας, ἐξ ὡν συννοησαι ἐςι διαῤῥηδην ὁτι κατα την τȣ πατρος βȣλην και τȣτο γεγονεν.

Ὁταν γαρ ὡς υἱον ἀνθρωπȣ λεγη Δανιηλ τον παραλαμβανοντα την αἰωνιον βασιλειαν, ȣκ ἀυτο τȣτο αἰνισσεται; το γαρ ὡς υἱον ἀνθρωπȣ εἰπειν, φαινομενον μεν και γενομενον ἀνθρωπον μηνυει, ȣκ ἐξ ἀνθρωπινȣ δε σπερματος ὑπαρχοντα δηλοι. και το λιθον τȣτον εἰπειν ἀνευ χειρων τμηθεντα, ἐν μυςηριῳ το ἀυτο κεκραγε. το γαρ ἀνευ χειρων εἰπειν ἀυτον ἐκτετμηϑαι, ὁτι ȣκ ἐςιν ἀνθρωπινον ἐργον, ἀλλα της βȣλης τȣ προβαλλοντος ἀυτον πατρος των ὁλων Θεȣ. και το Ησαϊαν φαναι, την γενεαν ἀυτȣ τις διηγησεται; ἀνεκδιηγητον ἐχοντα το γενος ἀυτον ἐδηλȣ. ȣδεις γαρ ἀνθρωπος ὡν ἐξ ἀνθρωπων, ἀνεκδιηγητον ἐχει το γενος. και το τον Μωϋσεα εἰπειν πλυνειν ἀυτον την ςολην ἀυτȣ ἐν αἱματι ςαφυλης, ȣχ ὁ και ἠδη πολλακις προς ὑμας παρακεκαλυμμενως πεπροφητευκεναι ἀυτον εἰπον, ἐςιν; ὁτι αἱμα μεν ἐχειν ἀυτον προεμηνυεν, ἀλλ' ȣκ ἐξ ἀνθρωπων· ὁν τροπον το της ἀμπελȣ αἱμα ȣκ ἀνθρωπος ἐγεννησεν, ἀλλ' ὁ Θεος. και Ησαϊας δε μεγαλης βȣλης ἀγγελον ἀυτον εἰπων, ȣχι τȣτων ὡνπερ ἐδιδαξεν ἐλθων, διδασκαλον ἀυτον γεγενηϑαι προεκηρυσσεν; ἁ γαρ μεγαλα ἐβεβȣλευτο ὁ πατηρ εἰς τε παντας τȣς ἐυαρεςȣς γινομενȣς ἀυτῳ και γενησομενȣς ἀνθρωπȣς, και τȣς ἀποςαντας της βȣλης ἀυτȣ ὁμοιως ἀνθρωπȣς ἠ ἀγγελȣς, ȣτος μονος ἀπαρακαλυπτως ἐδιδαξεν, εἰπων· ἡξȣσιν ἀπο ἀνατολων, και δυσμων και ἀνακλιθησονται μετα Αβρααμ και Ισαακ και Ιακωβ ἐν τη βασιλεια των ȣρανων· οἱ δε υἱοι της βασιλειας, ἐκβληθησονται εἰς το σκοτος το ἐξωτερον. και, πολλοι ἐρȣσι μοι τη ἡμερα ἐκεινη, κυριε, κυριε ȣ τῳ σῳ ὀνοματι ἐφαγομεν και ἐπιομεν και προεφητευσαμεν και δαιμονια ἐξεβαλομεν; και ἐρω ἀυτοις, ἀναχωρειτε ἀπ' ἐμου. και ἐν ἀλλοις λογοις οἱς καταδικαζειν τȣς ἀναξιȣς μη σωζεϑαι μελλειν, ἐφη ἐρειν· ὑπαγετε εἰς το σκοτος το ἐξωτερον, ὁ ἡτοιμασεν ὁ πατηρ τῳ σατανᾳ και

τοις

virgine nasci potuisse; cum præsertim tot habeamus Scripturas, ex quibus aperte intelligere liceat id quoque de Patris voluntate factum esse?

76. Nam Daniel, cum *tamquam filium hominis* appellat eum, qui regnum æternum accipit; nonne id ipsum innuit? Quod enim *tamquam filium hominis* dicit, hominem quidem visum & factum esse significat, ex semine autem humano constitutum non fuisse declarat. Et cum eum lapidem sine manibus abscissum vocat, idem clamat arcane. Nam quod eum sine manibus abscissum fuisse dicit, idem valet ac eum non esse hominum opus, sed voluntatis illius, qui eum produxit, Patris universorum Dei. Et quod Esaias dicit: *Generationem ejus quis enarrabit?* genus eum non enarrabile habere demonstrat. Nemo enim est, qui cum homo ex hominibus sit, genus habeat non enarrabile. Et quod Moses dixit suam illum stolam in sanguine uvæ lavaturum, nonne id ipsum est, quod sæpe vos monui arcane ab eo prænuntiatum; ita ut sanguinem quidem ei inesse significaverit, sed nequaquam ex hominibus; quemadmodum uvæ sanguinem non homo generavit, sed Deus. Et quod eum Esaias magni consilii Angelum vocat, nonne eorum, quæ adveniens edocuit, magistrum illum & doctorem futurum prænuntiabat? Magna enim Patris consilia tum in omnes, qui ipsi placuerant & placituri erant, homines, tum in desciscentes ab ejus voluntate homines pariter & angelos, solus hic aperte edocuit, cum ita diceret: *Venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cœlorum: filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Et, *multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo edimus & bibimus & prophetavimus & dæmonia ejecimus? Et dicam eis: discedite a me.* Et aliis verbis, quibus indignos qui salventur condemnaturus est, dicturum se declaravit: *Abite in tenebras exteriores,*

quas

τοις ἀγγελοις ἀυτȣ. και παλιν ἐν ἑτεροις λογοις ἐφη· διδωμι ὑμιν ἐξȣσιαν καταπατειν ἐπανω ὀφεων, και σκορπιων, και σκολοπενδρων, και ἐπανω πασης δυναμεως του ἐχθρου. και νυν ἡμεις οἱ πιϛευοντες ἐπι τον ϛαυρωθεντα ἐπι Ποντιȣ Πιλατȣ Ιησουν κυριον ἡμων, τα δαιμονια παντα και πνευματα πονηρα ἐξορκιζοντες, ὑποτασσομενα ἡμιν ἐχομεν, εἰ γαρ δια των προφητων παρακεκαλυμμενως κεκηρυκτο παθητος γενησομενος ὁ Χριϛος, και μετα ταυτα παντων κυριευσων, ἀλλ᾽ οὐν γε ὑπ᾽ οὐδενος νοειϑαι ἐδυνατο, μεχρις ἀυτος ἐπεισε τους ἀποϛολȣς ἐν ταις γραφαις ταυτα κεκηρυχϑαι διαῤῥηδην. ἐβοα γαρ προ του ϛαυρωθηναι· δει τον υἱον του ἀνθρωπȣ πολλα παθειν, και ἀποδοκιμαϑηναι ὑπο των γραμματεων και Φαρισαιων, και ϛαυρωθηναι, και τη τριτη ἡμερα ἀναϛηναι. και Δαβιδ δε προ ἡλιȣ και σεληνης ἐκ γαϛρος γεννηθησεϑαι ἀυτον κατα την του πατρος βȣλην ἐκηρυξε, και Θεον ἰσχυρον και προσκυνητον, Χριϛον ὀντα, ἐδηλωσε.

Και ὁ Τρυφων εἰπεν, ὁτι μεν ȣν και τοιαυτα και τοσαυτα ἱκανα δυσωπησαι ἐϛι, συμφημι σοι. ὁτι δε ἀπαιτω σε τον λογον ὡν πολλακις προεβαλλȣ ἀποδειξαι, εἰδεναι βȣλομαι. περαιωσον ȣν και ἀυτον ἡμιν, ἱνα ἰδωμεν και ὡς ἐκεινον εἰς Χριϛον τȣτον τον ὑμετερον ἀποδεικνυειν εἰρηϑαι. ἡμεις γαρ εἰς Εζεκιαν ἀυτον λεγομεν πεπροφητευϑαι.

Καγω ἐφην, ὡς βȣλεσϑαι και τȣτο πραξω· ἀποδειξατε δε μοι ὑμεις πρωτον, ὁτι εἰς τον Εζεκιαν εἰρηται, ὁτι πριν ἠ γνωναι ἀυτον καλειν πατερα ἠ μητερα, ἐλαβε δυναμιν Δαμασκȣ, και τα σκυλα Σαμαρειας, ἐναντι βασιλεως Ασσυριων. ȣ γαρ ὡς βȣλεσϑε ἐξηγεισϑαι συγχωρηθησεται ὑμιν, ὁτι Εζεκιας ἐπολεμησε τοις ἐν Δαμασκῳ ἠ ἐν Σαμαρειᾳ ἐναντι βασιλεως Ασσυριων. πριν ἠ γαρ γνωναι το παιδιον καλειν πατερα ἠ μητερα, ὁ προφητικος λογος ἐφη, ληψεται δυναμιν Δαμασκȣ, και σκυλα Σαμαρειας, ἐναντι βασιλεως Ασσυριων. εἰ γαρ μη μετα προσθηκης ταυτα εἰπε το προφητικον πνευμα, πριν ἠ γνωναι το παιδιον καλειν πατερα, ἠ μητερα ληψεται δυναμιν Δαμασ-

quas paravit Pater satanæ & angelis ejus, & rursus aliis verbis ait: *Do vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones & scolopendras, & super omnem virtutem inimici.* Et nunc qui in crucifixum sub Pontio Pilato Jesum Dominum nostrum credimus, dæmonia omnia & malos spiritus adjurando potestati nostræ subjicimus. Quamvis enim tecte per Prophetas prædicatum fuisset Christum esse passurum, ac postea omnibus imperaturum, id tamen a nemine intelligi poterat, donec ipse discipulis persuasit hæc in Scripturis nominatim esse prædicata. Clamabat enim antequam in crucem ageretur: *Oportet Filium hominis multa pati & rejici a Scribis & Pharisæis, & crucifigi, & tertia die resurgere.* Et David futurum fuisse ante solem & lunam prædicavit, ut ex utero secundum Patris voluntatem nasceretur, eumque, cum Christus sit, Deum fortem & adorandum esse declaravit.

77. At Trypho: Equidem tibi assentior satis inesse tot ac tantis rationibus ad persuadendum momenti; sed scias velim me a te Scripturam illam, quam sæpe demonstraturum pollicitus es, reposcere. Fac igitur eam nobis expedias, ut videamus quonam pacto in vestrum illum Christum dictam esse demonstres. Nos enim in Ezechiam prænuntiatam fuisse dicimus.

Tum ego: Ut vobis, inquam, videtur, ita faciam. Sed mihi prius demonstra de Ezechia dictum esse, eum, antequam patrem aut matrem vocare nosset, virtutem Damasci & spolia Samariæ coram rege Assyriorum cepisse. Neque enim vobis concedetur, ut vestro arbitratu hanc interpretationem afferatis, Ezechiam adversus Damascum & in Samaria coram rege Assyriorum bellum gessisse. Nam, *priusquam puer norit vocare patrem aut matrem*, inquit propheticus sermo, *capiet virtutem Damasci & spolia Samariæ coram rege Assyriorum.* Nam si propheticus spiritus cum additamento non dixisset, *Antequam norit puer vocare* pa-

μασκυ, και σκυλα Σαμαρειας· ἀλλα μονον εἰρηκει, κα τεξεται υἱον, και λῆψεται δυναμιν Δαμασκυ και σκυλ Σαμαρειας, ἐδυνασθε λεγειν· ἐπειδη προεγνωκει Θεος μελλειν ἀυτον ληψεσθαι ταυτα, προειρηκει. ν δε μετα της προσθηκης ταυτης εἰρηκεν ἡ προφητεια, πρ ἢ γνωναι το παιδιον καλειν πατερα ἢ μητερα, λῆψετα δυναμιν Δαμασκυ, και σκυλα Σαμαρειας. και ὀδεν των ἐν Ιουδαιοις ποτε συμβεβηκεναι τυτο ἀποδειξαι ἐχε τε. ἡμεις δε ἐχομεν ἀποδειξαι τυτο γενομενον ἐν τῳ ἡμ τερῳ Χριςῳ. ἁμα γαρ τῳ γεννηθηναι ἀυτον, μαγοι ἀπ Αρραβιας παραγενομενοι, προσεκυνησαν ἀυτῳ, προτε ρον ἐλθοντες προς Ηρωδην τον ἐν τῃ γῃ ὑμων τοτε βασι λευοντα· ὃν ὁ λογος καλει βασιλεα Ασσυριων, δια τη ἀθεον και ἀνομον ἀυτυ γνωμην. ἐπιςασθε γαρ τοιαυτα ἐφην, ἐν παραβολαις και ὁμοιωσεσι πολλακις λαλειν τ ἁγιον πνευμα· οἱον πεποιηκε και προς τον λαον ἁπαντ τον ἐν Ιεροσολυμοις, πολλακις φησαν προς ἀυτυς, ὁ πα τηρ συ Αμοῤῥαιος, και ἡ μητηρ συ Χετταια.

Και γαρ ὑτος ὁ βασιλευς Ηρωδης, μαθων παρα τω πρεσβυτερων τυ λαυ ὑμων, τοτε ἐλθοντων προς ἀυτο των ἀπο Αρραβιας μαγων, και εἰποντων, ἐξ ἀςερος τε ἐν τῳ ὐρανῳ φανεντος ἐγνωκεναι ὁτι βασιλευς γεγεννηται ἐ τῃ χωρᾳ ὑμων, και ἠλθομεν προσκυνησαι ἀυτον. και ἐ Βηθλεεμ των πρεσβυτερων εἰποντων, ὁτι γεγραπται ἐ τῳ προφητῃ ὑτως, και συ Βηθλεεμ γη Ιυδα, ὐδαμω ἐλαχιςη εἶ ἐν τοις ἡγεμοσιν Ιυδα· ἐκ συ γαρ ἐξελευσετα ἡγυμενος, ὁςις ποιμανει τον λαον μυ. των ἀπο Αρραβια ὐν μαγων ἐλθοντων εἰς Βηθλεεμ, και προσκυνησαντων τ παιδιον, και προσενεγκαντων ἀυτῳ δωρα, χρυσον κα λιβανον και σμυρναν, ἐπειδη κατα ἀποκαλυψιν μετα τ προσκυνησαι τον παιδα ἐν Βηθλεεμ, ἐκελευσθησαν μ ἐπανελθειν προς τον Ηρωδην· και Ιωσηφ δε ὁ την Μαρια μεμνηςευμενος, βυληθεις προτερον ἐκβαλειν την μνηςη ἀυτῳ Μαριαμ, νομιζων ἐγκυμονειν ἀυτην ἀπο συνυσια

ἀνδρος

patrem aut matrem, accipiet virtutem Damasci & spolia Samariæ; sed tantum, *& pariet filium & capiet virtutem Damasci & spolia Samariæ;* dicere poteratis: Quia futurum prænoscebat Deus ut hæc caperet Ezechias, idcirco prædixit. Nunc autem cum hoc additamento dicit prophetia: *Antequam norit appellare patrem aut matrem, capiet virtutem Damasci & spolia Samariæ.* Ac vos quidem, cui id unquam apud Judæos contigerit, demonstrare neminem potestis: nos autem in Christo nostro factum demonstrare possumus. Statim enim atque natus est, Magi ex Arabia profecti eum adoraverunt, cum prius se ad Herodem in terra vestra tunc regnantem contulissent: quem quidem Scriptura regem Assyriorum vocat ob impium & improbum ejus animum. Scitis enim sæpe a Spiritu sancto res ejusmodi in parabolis & similitudinibus dici; quale est quod & in omnem Jerosolymorum populum usurpavit, sæpe illos ita compellans: *Pater tuus Amorrhæus & mater tua Chetiæa.*

78. Nam Herodes ille rex, cum ad eum tunc Magi ex Arabia venissent ac dicerent; Ex stella quæ in cœlo apparuit, cognovimus natum esse regem in terra vestra, eumque adoratum venimus: edoctus est a senioribus populi vestri, qui, in urbe Bethleem, responderunt, eo quod ita scriptum sit a Propheta: *Et tu Bethleem terra Juda nequaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim exibit dux, qui pascet populum meum.* Illi igitur ex Arabia Magi, cum Bethleem venissent, ac puerum adorassent, eique munera, aurum, thus & myrrham obtulissent, divinitus admoniti sunt, adorato Bethleem puero, ne ad Herodem redirent. Ac Joseph quidem Mariæ sponsus, cum prius vellet sponsam suam ejicere, arbitratus ex viri consuetudine, id est, ex stupro gravidam esse; viso ipsi oblato jussus est uxorem suam non ejicere, asserente

ἀνδρος, τυτεςιν ἀπο πορνειας, δὶ ὁραματος κεκελευςο μη ἐκβαλειν την γυναικα ἀυτυ, ἐιποντος ἀυτω του φανντος ἀγγελυ, ὁτι ἐκ πνευματος ἁγιυ ὁ ἐχει κατα γαςρος ἐςι. φοβηθεις ὐν, ὐκ ἐκβεβληκεν ἀυτην, ἀλλα, ἀπογραφης ὐσης ἐν τη Ιυδαια τοτε πρωτης ἐπι Κυρηνιυ, ἀνεληλυθει ἀπο Ναζαρετ ἐνθα ᾠκει εἰς Βηθλεεμ, ὁθεν ἠν, ἀπογραψαθαι· ἀπο γαρ της κατοικυσης την γην ἐκεινην φυλης Ιυδα το γενος ἠν· και ἀυτος ἁμα τη Μαρια κελευεται ἐξελθειν εἰς Αἰγυπτον, και ἐιναι ἐκει ἁμα τω παιδιω, ἀχρις ἀν ἀυτοις παλιν ἀποκαλυφθη ἐπανελθειν εἰς την Ιυδαιαν. γεννηθεντος δὲ τοτε του παιδιυ ἐν Βηθλεεμ, ἐπειδη Ιωσηφ ὐκ εἰχεν ἐν τη κωμη ἐκεινη πυ καταλυσαι, ἐν δὲ σπηλαιω τινι συνεγγυς της κωμης κατελυσε· και τοτε ἀυτων ὀντων ἐκει, ἐτετοκει ἡ Μαρια τον Χριςον, και ἐν φατνη ἀυτον ἐτεθεικει· ὁπυ ἐλθοντες οἱ ἀπο Αῤῥαβιας μαγοι εὑρον ἀυτον. ὁτι δὲ Ησαΐας και περι του συμβολυ του κατα σπηλαιον προκεκηρυχει, ἀνιςορησα ὑμιν, ἐφην, και δὶ ἀυτυς δὲ τυς σημερον συν ὑμιν ἐλθοντας, παλιν της περικοπης ἐπιμνησθησομαι, ἐιπον· και ἀνιςορησα ἡν και προεγραψα ἀπο τυ Ησαΐυ περικοπην. ἐιπων δια τυς λογυς ἐκεινυς τυς τα μιθρα μυςηρια παραδιδοντας, ἐν τοπω ἐπικαλυμενω παρ᾽ ἀυτοις σπηλαιω μυειςθαι ὑπ᾽ ἀυτων, ὑπο του διαβολυ ἐνεργηθηναι ἐιπειν. και ὁ Ηρωδης μη ἐπανελθοντων προς ἀυτον των ἀπο Αῤῥαβιας μαγων, ὡς ἠξιωσεν ἀυτυς ποιησαι, ἀλλα κατα τα κελευσθεντα ἀυτοις δὶ ἀλλης ὁδυ εἰς την χωραν ἀυτων ἀπαλλαγεντων, και του Ιωσηφ ἁμα τη Μαρια και τω παιδιω, ὡς και ἀυτοις ἀποκεκαλυπτο, ἠδη ἐξελθοντων εἰς Αἰγυπτον, ὐ γινωσκων τον παιδα ὁν ἐληλυθεισαν προσκυνησαι οἱ μαγοι, παντας ἁπλως τυς παιδας τυς ἐν Βηθλεεμ ἐκελευσεν ἀναιρεθηναι. και τυτο ἐπεπροφητευτο μελλειν γινεσθαι δια Ιερεμιυ, ἐιποντος δὶ ἀυτυ του ἁγιυ πνευματος ὐτως· φωνη ἐν Ραμα ἠκυσθη, κλαυθμος και ὀδυρμος πολυς, Ραχηλ κλαιυσα τα τεκνα ἀυτης, και ὐκ ἠθελε παρακληθηναι, ὁτι ὐκ εἰσι. δια ὐν την φωνην ἡ ἐμελλεν ἀκυεσθαι ἀπο Ραμα, τυτεςιν ἀπο της Αῤῥαβιας,

ἐςι

angelo, qui ei apparebat, ex Spiritu sancto esse, quod illa in utero habebat. Metu igitur perculsus eam non ejecit. Sed cum census in Judæa tum primum haberetur sub Cyrenio; ex oppido Nazareth, in quo degebat, Bethleem, unde oriundus erat, profectus est, ut censeretur; nam ex tribu Juda hanc terram incolente genus ducebat. Ac ipse una cum Maria jubetur in Ægyptum discedere, ibique cum puero commorari, donec divinitus admoneantur, ut in Judæam redeant. Nato autem Bethleem puero, cum Joseph in hoc vico non haberet quo diverteret, in specum quemdam vico proximum concessit. Cumque ibi essent, peperit Christum Maria, ac eum in præsepi posuit, ubi a Magis ex Arabia venientibus repertus est. Vobis equidem jam demonstravi Esaiam de signo hunc specum adumbrante vaticinatum esse; sed propter eos qui hodie vobiscum venerunt, locum repetam: tumque locum illum recitavi jam a me ex Esaia descriptum, adjiciens Mithræ mysteriorum antistites propter hæc verba a diabolo impulsos esse, ut in loco, qui apud eos spelunca dicitur, suos initiari ab ipso Mithra dicerent. Herodes igitur, cum illi ex Arabia Magi ad eum non rediissent, quod tamen ut facerent eos rogaverat, sed alio itinere, ut jussi fuerant, regionem suam repetiissent; cumque Josephus una cum Maria & puero, prout divinitus admoniti fuerant, jam in Ægyptum profecti essent; Herodes, inquam, puerum illum, quem Magi adoratum venerant, non cognoscens, omnes omnino pueros in Bethleem jussit occidi. Atque id eventurum Jeremias prædixerat, sic per eum loquente Spiritu sancto: *Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem accipere quia non sunt.* Igitur propter vocem quæ ex Rama exaudienda erat, id est, ex Arabia (est enim etiam hactenus in Arabia locus qui Rama dicitur) locum illum, ubi

(ἐςι γαρ και μεχρι του νυν τοπος καλȣμενος ἐν Ἀῤῥαβι
Ραμα) κλαυθμος ἐμελλεν τον τοπον καταλαμβανειν
ὁπȣ Ραχηλ ἡ γυνη Ιακωβ του ἐπικληθεντος Ισραηλ το
ἁγιȣ πατριαρχȣ τεθαπται, τȣτεςι την Βηθλεεμ
κλαιȣσων των γυναικων τα τεκνα τα ἰδια τα ἀνῃρημενα
και μη παρακλησιν ἐχȣσων ἐπι τῳ συμβεβηκοτι αὐτα
και γαρ το εἰπειν τον Ησαΐαν, ληψεται δυναμιν Δαμασκ
και σκυλα Σαμαρειας, την του πονηρȣ δαιμονος του
Δαμασκῳ οἰκȣντος δυναμιν ἐσημαινε νικηθησεσθαι τ
Χριςῳ, ἁμα τῳ γεννηθηναι, ὁπερ δεικνυται γεγενημενοι
οἱ γαρ μαγοι, οἱτινες ἐσκυλευμενοι ἠσαν προς πασας κα
κας πραξεις τας ἐνεργȣμενας ὑπο του δαιμονιȣ ἐκεινȣ
ἐλθοντες και προσκυνησαντες τῳ Χριςῳ, φαινονται ἀπ
ςαντες της σκυλευσασης αὐτȣς δυναμεως ἐκεινης, ἡν
μυςηριῳ ἐσημαινεν ἡμιν ὁ λογος οἰκειν ἐν Δαμασκῳ. ἁμα
τωλον δε και ἀδικον ȣσαν ἐν παραβολῃ την δυναμιν ἐκε
νην καλως Σαμαρειαν καλει. ὁτι δε Δαμασκος της Ἀῤῥα
βικης γης ἠν και ἐςιν, εἰ και νυν προσνενεμηται τῃ Συρ
φοινικῃ λεγομενῃ, οὐδ' ὑμων τινες ἀρνησασθαι δυναντα
ὡςε καλον ἀν εἰη ὑμας, ὠ ἀνδρες, ἁ μη νενοηκατε, παρ
των λαβοντων χαριν ἀπο του Θεου ἡμων των Χριςιανω
μανθανειν· ἀλλα μη κατα παντα ἀγωνιζεσθαι τα ὑμ
τερα διδαγματα κρατυνειν, ατιμαζοντας τα του Θεου
διο και εἰς ἡμας μετετεθη ἡ χαρις αὐτη, ὡς Ησαΐας φ
σιν, εἰπων οὑτως· ἐγγιζει μοι ὁ λαος οὑτος· τοις χειλ
σιν αὐτων τιμωσι με, ἡ δε καρδια αὐτων πoῤῥω ἀπεχ
ἀπ' ἐμου· ματην δε σεβονται με, ἐνταλματα ἀνθρω
πων και διδασκαλιας διδασκοντες. δια τουτο ἰδο
ἐγω προσθησω του μεταθειναι τον λαον τουτον, και με
ταθησω αὐτους, και ἀφελω την σοφιαν των σοφων αὐτων
την δε συνεσιν των συνετων ἀθετησω.

Και ὁ Τρυφων, ὑπαγανακτων μεν, αἰδουμενος δ
τας γραφας, ὡς ἐδηλουτο ἀπο του προσωπȣ αὐτου
εἰπε προς με· τα μεν του Θεου ἁγια ἐςιν· αἱ δε ὑμετε
ραι ἐξηγησεις, τετεχνασμεναι εἰσιν, ὡς φαινεται και ἐ
των ἐξηγημενων ὑπο σȣ· μαλλον δε και βλασφημοι· ἀγ

γε-

Rachel Jacobi sancti illius Patriarchæ, qui Israel cognominatus est, uxor sepulta est, id est, Bethleem fletus impleturus erat, plorantibus proprios filios interfectos mulieribus, atque insolabiliter hunc casum lugentibus. Nam & quod dicit Esaias. *Accipiet virtutem Damasci & spolia Samariæ*, significabat nefarii dæmonis, qui Damasci habitabat, potestatem a Christo, statim atque natus esset, victum iri; quod quidem factum esse demonstratur. Magi enim, qui ut spolia rapti fuerant ad malas quasque actiones, ad quas eos ille dæmon impellebat, ubi Christum adoratum venerunt, defecere, ut manifestum est, ab ea, quæ illos ut spolia rapuerat, potestate, quam nobis arcane Scriptura Damasci habitare indicat. Illam autem potestatem, cum peccatrix & iniqua sit, præclare Samariam per similitudinem appellat. Damascum autem Arabicæ regionis esse & fuisse, quamvis nunc ei, quæ Syrophœnice dicitur, accenseatur, ne vestrum quidem quisquam negare possit. Quamobrem præclarum fuerit, o viri, quæ minus intelligitis, ea ex his, qui gratiam a Deo acceperunt, id est, ex nobis christianis discere; nequaquam autem in omnibus dimicare & contendere, ut doctrinam vestram divina contemta stabiliatis. Quare etiam in nos translata est hæc gratia, ut ait Esaias his verbis: *Appropinquat mihi populus iste: labiis suis honorant me, cor autem eorum longe est a me: sed frustra me colunt, præcepta hominum ac doctrinas docentes. Propterea ecce ego adjiciam ut transferam populum istum; & transferam eos. Et auferam sapientiam sapientium ipsorum, & prudentiam prudentum bolebo.*

79. Hic Trypho subirascens quidem, sed tamen scripturas reveritus, ut ex ejus vultu patebat, ita dixit ad me: Sancta quidem eloquia Dei; sed vestræ interpretationes, ut vel ex his, quæ a te exposita sunt, apparet, arte compositæ, vel potius impiæ.

γελυς γαρ πονηρευσαμενυς και αποςαντας του Θεου λεγεις.

Καγω, ενδοτικωτερον τη φωνη παρασκευασαι αυτον βυλομενος προς το ακουειν μυ, απεκριναμην λεγων· αγαμαι σε ανθρωπε το ευλαβες τουτο, και ευχομαι την αυτην διαθεσιν σε εχειν και περι ὀν διακονειν γεγραμμενοι εισιν οἱ αγγελοι. ὡς Δανιηλ φησιν, ὁτι ὡς υιος ανθρωπυ προς τον παλαιον των ἡμερων προσαγεται, και αυτῳ διδοται πασα βασιλεια εις τον αιωνα του αιωνος. ινα δε γνωριζης, ειπον, ὠ ανθρωπε, μη ἡμετερα τολμη χρησαμενυς την εξηγησιν ταυτην ἡν μεμφη πεποιησθαι ἡμας, μαρτυριαν σοι απ᾽ αυτου του Ησαϊυ δωσω, ὁτι πονηρους αγγελυς κατῳκηκεναι και κατοικειν λεγει και εν Τανει τη Αιγυπτια χωρα. εισι δε οἱ λογοι ουτοι· ουαι τεκνα αποςαται· τα δε λεγει κυριος· εποιησατε βυλην ου δι εμου, και συνθηκας ου δια του πνευματος μυ, προσθειναι ἁμαρτιας εφ᾽ ἁμαρτιαις· οἱ πονηρευομενοι καταβηναι εις Αιγυπτον (εμε δε ουκ ηρωτησαν) τυ βοηθηθηναι ὑπο Φαραω, και σκεπασθηναι σκεπην Αιγυπτιων. εςαι γαρ ὑμιν ἡ σκεπη Φαραω εις αισχυνην, και τοις πεποιθοσιν επ᾽ Αιγυπτιυς ονειδος· ὁτι εισιν εν Τανει αρχηγοι αγγελοι πονηροι. ματην κοπιασυσι προς λαον, ὁς υκ ωφελησει αυτυς εις βοηθειαν, αλλ᾽ εις αισχυνην και ονειδος. αλλα και Ζαχαριας φησιν, ὡς και αυτος εμνημονευσας, ὁτι ὁ διαβολος εισηκει εκ δεξιων Ιησυ τυ ἱερεως, αντικεισθαι αυτῳ και ειπειν, επιτιμησαι σοι κυριος ὁ εκδεξαμενος Ιερυσαλημ. και παλιν εν τω Ιωβ γεγραπται, ὡς και αυτος εφης. ὁτι οἱ αγγελοι ηλθον ςηναι εμπροσθεν κυριυ, και ὁ διαβολος ἁμα αυτοις εληλυθει. και ὑπο Μωσεως εν αρχη της Γενεσεως οφιν πλανησαντα την Ευαν γεγραμμενον εχομεν, και κεκατηραμενον. και εν Αιγυπτω ὁτι μαγοι ησαν εξισυσθαι τη δυναμει τη ενεργυμενη δια τυ πιςυ θεραποντος Μωσεως ὑπο του Θευ, εγνωμεν, και Δαβιδ ὁτι οἱ θεοι των εθνων δαιμονια εισιν ειπεν, επιςασθε.

Και ὁ Τρυφων προς ταυτα εφη· ειπον προς σε, ὠ ανθρω-

Angelos enim improbe ſe geſſiſſe, & a Deo defeciſſe dicis.

Tum ego remiſſiori voce, ut eum ad me audiendum præpararem, ita reſpondi: Admiror, Trypho, tuam illam religionem, teque eodem animo affici precor in eum, cui ſcriptum eſt angelos miniſtrare; quemadmodum ait Daniel, eum tanquam filium hominis ad antiquum dierum adduci, eique regnum omne dari in ſæculum ſæculi. Atque ut perſpectum habeas, Trypho, nequaquam propria nos audacia adductos eſſe, ut eam, de qua quereris, interpretationem adhiberemus; teſtimonium tibi ex ipſo Eſaia proferam, qui Tanim quoque in regione Ægypti malos angelos habitaſſe ait & habitare. Sunt autem hæc verba. *Væ filii deſertores, hæc dicit Dominus. Feciſtis conſilium, non per me, & pacta non per ſpiritum meum, ut adderetis peccata peccatis; maligne agentes, ut deſcenderetis in Ægyptum; (me autem non interrogaverunt) ut acciperent auxilium a Pharaone, & tegerentur umbraculo Ægyptiorum. Erit enim vobis protectio Pharaonis in confuſionem, & his qui confidunt in Ægyptiis opprobrium. Sunt enim in Tani Principes, angeli maligni. Fruſtra laborabunt ad populum, qui eis non proderit ad auxilium, ſed ad confuſionem, & opprobrium.* Sed & Zacharias dicit, quemadmodum ipſe commemoraſti, *diabolum ſtetiſſe a dextris Jeſu ſacerdoti ut adverſaretur ei, & Dominum dixiſſe: Increpet te Dominus, qui ſuſcepit Hieruſalem.* Ac rurſum in libro Job ſcriptum eſt, ut ipſe dixiſti, *angelos veniſſe ut aſſiſterent coram Domino; & diabolum una cum illis affuiſſe.* Et a Moſe in principio Geneſis ſcriptum habemus Evam a ſerpente deceptam fuiſſe, eumque diris devotum. Et in Ægypto magos ſcimus conatos eſſe imitari virtutem illam, quam per fidelem famulum Deus operabatur. Nec vos latet dixiſſe Davidem: *Dii gentium dæmonia.*

80. Ad hæc Trypho: Jam tibi, inquit, dixi, id

θρωπε, ὁτι ἀσφαλης ἐν πασι σπȣδαζεις εἰναι ταις γραφαις προσπλεκομενος. εἰπε δε μοι, ἀληθως ὑμεις ἀνοικοδομηθηναι τον τοπον Ιερȣσαλημ τȣτον ὁμολογειτε, και συναχθησεσθαι τον λαον ὑμων, και εὐφρανθηναι συν τῳ Χριςῳ ἁμα τοις πατριαρχαις και τοις προφηταις, και τοις ἀπο τȣ ἡμετερȣ γενȣς, ἠ και των προσηλυτων γενομενων πριν ἐλθειν ὑμων τον Χριςον προσδοκατε, ἠ ἱνα δοξῃς περικρατειν ἡμων ἐν ταις ζητησεσι, προς το ταυτα ὁμολογειν ἐχωρησας;

Κἀγω εἰπον· ȣχ' ȣτω ταλας ἐγω, ὠ Τρυφων, ὡς ἑτερα λεγειν παρ' ἁ φρονω· ὡμολογησα ȣν σοι και προτερον, ὁτι ἐγω μεν και ἀλλοι πολλοι ταυτα φρονȣμεν, ὡς και παντως ἐπιςασθε τȣτο γενησομενον· πολλȣς δ' αὖ και των της καθαρας και εὐσεβȣς ὀντων Χριςιανων γνωμης, τȣτο μη γνωριζειν ἐσημανα σοι. τȣς γαρ λεγομενȣς μεν Χριςιανȣς, ὀντας δε ἀθεȣς και ἀσεβεις αἱρεσιωτας, ὁτι κατα παντα βλασφημα, και ἀθεα και ἀνοητα διδασκȣσιν, ἐδηλωσα σοι. ὁτι δ' ȣκ ἐφ' ὑμων μονων τȣτο λεγειν με ἐπιςασθε, των γεγενημενων ἡμιν λογων ἁπαντων, ὡς δυναμις μȣ, συνταξιν ποιησομαι· ἐν οἱς και τȣτο ὁμολογȣντα με ὁ και προς ὑμας ὁμολογω, ἐγγραψω. ȣ γαρ ἀνθρωποις μαλλον ἠ ἀνθρωπινοις διδαγμασιν αἱρȣμαι ἀκολȣθειν, ἀλλα Θεῳ, και τοις παρ' ἐκεινȣ διδαγμασιν. εἰ γαρ και συνεβαλετε ὑμεις τισι λεγομενοις Χριςιανοις, και τȣτο μη ὁμολογȣσιν, ἀλλα και βλασφημειν τολμωσι τον Θεον Αβρααμ, και τον Θεον Ισαακ, και τον Θεον Ιακωβ, οἱ και λεγȣσι μη εἰναι νεκρων ἀναςασιν, ἀλλα ἁμα τῳ ἀποθνησκειν, τας ψυχας ἀυτων ἀναλαμβανεσθαι εἰς τον ȣρανον, μη ὑπολαβητε ἀυτȣς Χριςιανȣς· ὡσπερ ȣδε Ιȣδαιȣς, ἀν τις ὀρθως ἐξεταση, ὁμολογησειεν εἰναι τȣς Σαδδȣκαιȣς, ἠ τας ὁμοιας αἱρεσεις Γενιςων, και Μεριςων, και Γαλιλαιων, και Ελληνιανων, και Φαρισσαιων βαπτιςων (και μη ἀηδως ἀκȣσητε μȣ παντα ἁ φρονω λεγοντος) ἀλλα λεγομενȣς μεν Ιȣδαιȣς και τεκνα Αβρααμ, και χειλεσιν ὁμολογȣντας τον Θεον, ὡς ἀυτος κεκραγεν ὁ Θεος; την δε καρδιαν πορρω ἐχειν ἀπ' ἀυτȣ. ἐγω δε,

te in omnibus provideri, ut scripturis implicatus in luto verseris. Sed age dic mihi: vere hunc vos Jerosolymorum locum instauratum iri fatemini; ac populum vestrum congregatum iri, & cum Christo beate victurum expectatis una cum Patriarchis & Prophetis, iisque qui ex nostro genere fuerunt, vel etiam nobis se adjunxerunt antequam Christus vester veniret; an ut nos videaris abunde in controversiis superare, eo confugisti ut hæc fatereris?

Tum ego: Non ita miser sum, inquam, Trypho, ut aliud dicam, aliud sentiam. Tibi igitur & antea confessus sum, me & multos alios hæc sentire, ita ut omnino perspectum habeamus sic futurum: at multos rursus, eosque ex illo Christianorum genere, quod piam & puram sequitur sententiam, id non agnoscere tibi significavi. Nam quod spectat ad eos, qui Christiani quidem dicuntur, sed athei & impii sunt hæretici, blasphema illos in omnibus & impia & insana docere tibi demonstravi. Atque ut sciatis me non apud vos solos hæc prædicare; librum pro viribus componam omnium sermonum, quos inter nos habuimus, in quibus quod apud vos profiteor, idem me profitentem describam. Neque enim hominibus potius aut humanis doctrinis adhærendum mihi esse statuo, sed Deo & iis quæ ab eo tradita sunt. Nam si etiam incidistis in nonnullos, qui Christiani quidem vocantur, hæc autem minime tenent, sed etiam Deum Abrahæ & Deum Isaac & Deum Jacob blasphemiis appetere audent, ac nullam esse mortuorum resurrectionem, sed statim atque moriantur, animas suas in cœlum suscipi dicunt; cavete ne eos existimetis Christianos: quemadmodum nec Judæos, si quis recte perpendat, esse fateatur, Saducæos & similes sectas Genistarum, Meristarum, Galilæorum, Hellenianorum, Pharisæorum & Baptistarum (ne vobis ingratum sit quidquid sentiam eloquentem audire) sed nomine te-

και εἰ τινες εἰσιν ὀρθογνωμονες κατα παντα Χριςιανοι· και σαρκος ἀνασασιν γενησεσθαι ἐπισαμεθα· και χιλια ἐτη ἐν Ιερυσαλημ οἰκοδομηθεισῃ και κοσμηθεισῃ και πλατυνθεισῃ, οἱ προφηται Ιεζεκιηλ και Ησαΐας, και οἱ ἀλλοι ὁμολογυσιν.

Οὑτως γαρ Ησαΐας περι της χιλιονταετηριδος ταυτης εἰπεν· ἐςαι γαρ ὁ ὐρανος καινος, και ἡ γη καινη· και ὐ μη μνησθωσι των προτερων, ὐδε μη ἐπελθῃ ἀυτων ἐπι την καρδιαν· ἀλλ' ἐυφροσυνην και ἀγαλλιαμα ἐυρησυσιν ἐν ἀυτῃ ὁσα ἐγω κτιζω. ὁτι ἰδυ ἐγω ποιω Ιερυσαλημ ἀγαλλιαμα, και τον λαον μυ ἐυφροσυνην, και ἀγαλλιασομαι ἐπι Ιερυσαλημ, και ἐυφρανθησομαι ἐπι τῳ λαῳ μυ. και ὐκετι ὐ μη ἀκυσθῃ ἐν ἀυτῃ φωνη κλαυθμυ, ὐδε φωνη κραυγης· και ὐ μη γενηται ἐτι ἐκει ἀωρος ἡμεραις, και πρεσβυτης ὁς ὐκ ἐμπλησει τον χρονον ἀυτυ. ἐςαι γαρ ὁ νεος, υἱος ἑκατον ἐτων· ὁ δε ἀποθνησκων ἁμαρτωλος υἱος ἑκατον ἐτων, και ἐπικαταρατος ἐςαι. και οἰκοδομησυσιν οἰκιας, και ἀυτοι ἐνοικησυσι, και καταφυτευσυσιν ἀμπελωνας, και ἀυτοι φαγονται τα γεννηματα ἀυτων, και τον οἰνον πιονται· ὐ μη οἰκοδομησωσι, και ἀλλοι κατοικησυσι· και ὐ μη φυτευσωσι, και ἀλλοι φαγονται. κατα γαρ τας ἡμερας τυ ξυλυ της ζωης αἱ ἡμεραι του λαυ μυ ἐσονται· τα ἐργα των πονων ἀυτων πλεονασυσιν. οἱ ἐκλεκτοι μυ ὐ μη πονεσυσιν εἰς κενον, ὐδε τεκνοποιησυσιν εἰς καταραν· ὁτι σπερμα δικαιον και ἐυλογημενον ὑπο κυριυ ἐσονται, και ἐγγονα ἀυτων μετ' ἀυτων. και ἐςαι πριν ἠ κεκραξαι ἀυτυς, ἐγω ἐπακυσομαι ἀυτων· ἐτι λαλυντων ἀυτων, ἐρω· τι ἐςι; τοτε λυκοι και ἀρνες ἁμα βοσκηθησονται, και λεων ὡς βυς φαγεται ἀχυρα, ὀφις δε γην ὡς ἀρτον. ὐκ ἀδικησυσιν ὐδε λυμανυνται ἐπι τῳ ὀρει τῳ ἁγιῳ, λεγει κυριος. το ὐν εἰρημενον ἐν τοις λογοις τυτοις, ἐφη, κατα γαρ τας ἡμερας του ξυλυ αἱ ἡμεραι του λαυ μυ ἐσονται, τα ἐργα των πονων ἀυτων, νενοηκαμεν, ὁτι χιλια ἐτη ἐν μυςηριῳ μηνυει. ὡς γαρ τῳ Αδαμ εἰρητο ὁτι

tenus Judæos & filios Abrahæ, ac labiis Deum colentes, quemadmodum ipſe Deus clamat, corde autem longe ab eo remotos. Ego autem & ſi qui recte in omnibus ſentiunt Chriſtiani, & carnis reſurrectionem futuram ſcimus, & mille annos in urbe Jeruſalem ædificata & ornata & amplificata; quemadmodum Ezechiel & Eſaias & cæteri Prophetæ promittunt.

81. Sic enim Eſaias de hoc mille annorum ſpatio loquutus eſt. *Erit enim cælum novum, & terra nova: & non recordabuntur priorum: & non venient ſuper cor eorum; ſed gaudium & exultationem invenient in ipſa, quæ ego creo. Quia ecce ego facio exultationem Jeruſalem, & populum meum lætitiam: & exultabo ſuper Jeruſalem, & lætabor ſuper populo meo. Et non ultra audietur in ea vox fletus neque vox clamoris. Et non erit amplius ibi immatura aliquis ætate, & ſenex, qui non impleat tempus ſuum. Erit enim adoleſcens filius centum annorum: moriens vero peccator filius centum annorum, etiam maledictus erit. Et ædificabunt domos, & ipſi inhabitabunt: & plantabunt vineas, & ipſi comedent genimina earum, & vinum bibent: non ædificabunt, & alii inhabitabunt: & non plantabunt, alii vero comedent. Etenim ſecundum dies ligni vitæ erunt dies populi mei: opera laborum eorum multiplicabuntur. Electi mei non laborabunt in vanum: neque filios generabunt in maledictionem: quia ſemen juſtum & benedictum a Domino erunt, & nepotes eorum cum eis. Et erit, antequam ipſi clament ego exaudiam: adhuc loquentibus illis, dicam, quid eſt? Tum lupi & agni paſcentur ſimul, & leo, quaſi bos, comedet paleas, & ſerpens terram, quaſi panem. Non nocebunt, neque corrumpent in monte ſancto, dicit Dominus.* Quod igitur his in verbis dicitur, *Nam ſecundum dies ligni, dies populi mei erunt: opera laborum eorum multiplicabuntur*, mille annos arcane deſignari intelligimus. Cum enim Adæ dictum fuiſſet, quo die de ligno ediſſet, eo moriturum; mille illum annos non impleviſſe ſcimus. Illud, etiam *dies Domini*

ὅτι ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φαγῇ ἀπὸ του ξυλȣ, ἐν ἐκείνῃ ἀποθανεῖται, ἔγνωμεν αὐτον μη ἀναπληρωσαι. α χιλια ἐτη συνηκαμεν και το εἰρημενον, ὅτι ἡμερα κυριȣ ὡς χιλια ἐτη εἰς τȣτο συναγει. και ἐπειδη και παρ' ἡμιν ἀνηρ τις ᾧ ὀνομα Ιωαννης, εἷς των ἀποςολων του Χριςȣ, ἐν ἀποκαλυψει γενομενῃ αὐτῳ χιλια ἐτη ποιησειν ἐν Ιερȣσαλημ τȣ τῳ ἡμετερῳ Χριςῳ πιςευσαντας προεφητευσε, και μετα ταυτα την καθολικην και, συνελοντι φαναι, αἰωνιαν ὁμοθυμαδον ἁμα παντων ἀναςασιν γενησεσθαι και κρισιν. ὅπερ και ὁ κυριος ἡμων εἰπεν, ὅτι ȣτε γαμησȣσιν ȣτε γαμηθησονται ἀλλ' ἰσαγγελοι ἐσονται, τεκνα του Θεȣ της ἀναςασεως ὀντες.

Παρα γαρ ἡμιν και μεχρι νυν προφητικα χαρισματα ἐςιν. ἐξ ȣ και αὐτοι συνιεναι ὀφειλετε, ὅτι τα παλαι ἐν τῳ γενει ὑμων ὀντα εἰς ἡμας μετετεθη. ὅνπερ δε τροπον και ψευδοπροφηται ἐπι των παρ' ὑμιν γενομενων ἁγιων προφητων ἠσαν, και παρ' ἡμιν νυν πολλοι εἰσι και ψευδοδιδασκαλοι· ȣς φυλασσεσθαι προειπεν ἡμιν ὁ ἡμετερος κυριος, ὡς ἐν μηδενι ὑςερεισθαι ἡμας, ἐπιςαμενȣς ὅτι προγνωςης ἠν των μετα την ἀναςασιν αὐτȣ την ἀπο των νεκρων, και ἀνοδον την εἰς ȣρανον, μελλοντων γινεσθαι ἡμιν. εἰπε γαρ ὅτι φονευεσθαι και μισεισθαι δια το ὀνομα αὐτȣ μελλομεν, και ὅτι ψευδοπροφηται και ψευδοχριςοι πολλοι ἐπι τῳ ὀνοματι αὐτȣ παρελευσονται, και πολλȣς πλανησȣσιν· ὅπερ και ἐςι. πολλοι γαρ ἀθεα και βλασφημα και ἀδικα ἐν ὀνοματι αὐτȣ παραχαρασσοντες ἐδιδαξαν, και τα ἀπο τȣ ἀκαθαρτȣ πνευματος διαβολȣ ἐμβαλλομενα ταις διανοιαις αὐτων ἐδιδαξαν, και διδασκȣσι μεχρι νυν· ȣς ὁμοιως ὑμιν μεταπεισθειν μη πλανασθαι ἀγωνιζομεθα, εἰδοτες ὅτι πας ὁ δυναμενος λεγειν το ἀληθες και μη λεγων, κριθησεται ὑπο τȣ Θεȣ, ὡς δια τȣ Ιεζεκιηλ διεμαρτυρατο ὁ Θεος εἰπων, ὅτι σκοπον τεθεικα σε τῳ οἰκῳ Ιȣδα. ἐαν ἁμαρτῃ ὁ ἁμαρτωλος, και μη διαμαρτυρῃ αὐτῳ, αὐτος μεν τῃ ἁμαρτιᾳ αὐτȣ ἀπολειται, παρα σȣ δε το αἱμα αὐτȣ ἐκζητησω. ἐαν δε διαμαρτυρῃ αὐτῳ, ἀθῳος ἐσῃ. δια δεος ȣν και ἡμεις σπȣδαζομεν ὁμιλειν κατα τας γραφας, ἀλλ' ȣ δια φι-

λο-

ini tamquam mille anni, eodem pertinere intelligimus. Huc accedit quod vir apud nos nomine Johannes, nus ex Christi Apostolis, in revelatione ipsi facta, mille annos Jerosolymis traducturos prædixit eos, ui Christo nostro crediderint, ac postea generalem, ut verbo dicam, æternam unanimiter simul omnium esurrectionem & judicium futurum. Quod quidem Dominus noster pronuntiavit: *Neque nubent, neque ubentur, sed æquales Angelis erunt, cum sint filii Dei esurrectionis.*

82. Apud nos enim etiam nunc dona exstant prophetica; ex quo & ipsi intelligere debetis, quæ apud vos olim fuere, ea in nos esse translata. Quemadmodum autem apud vos, cum sancti essent Prophetæ, falsi quoque exstiterunt; ita & nunc ejusmodi homines ac falsi doctores apud nos versantur; quos ut caveremus, præmonuit nos Dominus noster; ita ut nihil imparatis nobis eveniat, quippe cum præscium eum sciamus fuisse eorum, quæ post ipsius resurrectionem ex mortuis & ascensum in cœlum eventura nobis erant. Futurum enim esse dixit, ut occideremur & odio haberemur propter nomen ejus, ac falsi Prophetæ & falsi Christi in nomine ejus multi prodirent & plurimos seducerent; quod quidem & evenit. Multi enim impia & blasphema & iniqua in ejus nomine adulterantes tradiderunt, & quæ ab impuro spiritu diabolo sunt, ea mentibus suis injecta docuerunt & etiam nunc docent. Quibus idem quod vobis persuadere conamur, ut ab errore discedant; quippe cum perspectum habeamus quicumque verum possit dicere, nec dicat, eum a Deo judicatum iri, quemadmodum Deus per Ezechielem testatus est his verbis: *Speculatorem posui te domui Juda. Si peccaverit peccator, & non testificatus ei fueris, ipse quidem peccato suo peribit, a te autem sanguinem ejus requiram. Sin testificatus ei* fue-

λοχρηματιαν, ἡ φιλοδοξιαν, ἡ φιληδονιαν. ἐν ὑδενι γα τυτων ἐλεγξαι ἡμας ὀντας δυναται τις. ὑδε γαρ ὁμοι τοις ἀρχυσι τυ λαυ τυ ὑμετερυ θελομεν ζην, ὑς ὀνειδιζει Θεος λεγων· οἱ ἀρχοντες ὑμων κοινωνοι κλεπτων, φιλυ τες δωρα, διωκοντες ἀνταποδομα. εἰ δε τινας και ἡμιν τοιυτυς γνωριζετε, ἀλλ᾽ ὑν γε τας γραφας και τ Χριστον δια τυς τοιυτυς μη βλασφημητε, και παρε γεισθαι σπυδαζητε.

Και γαρ το, λεγει κυριος τῳ κυριῳ μυ, καθυ ἐ δεξιων μυ, ἑως ἀν θω τυς ἐχθρυς συ ὑποποδιον τ ποδων συ, εἰς Εζεκιαν εἰρησθαι ἐτολμησαν ὑμων οἱ δι δασκαλοι ἐξηγησασθαι, ὡς κελευσθεντος αὐτυ ἐν δεξια τ ναυ καθεσθηναι, ὁτε προσεπεμψεν αὐτῳ ὁ βασιλευς Ασσυ ριων ἀπειλων, και ἐσημανθη αὐτῳ δια τυ Ησαϊυ μη φ βεισθαι αὐτον. και ὁτι μεν γεγονε τα λεχθεντα ὑ Ησαϊυ ὑτως, και ἀπεστραφη ὁ βασιλευς Ασσυριων τυ μ πολεμησαι την Ιερυσαλημ ἐν ἡμεραις τυ Εζεκιυ, και ἀ γελος κυριυ ἀνειλεν ἐκ της παρεμβολης των Ασσυριω ἑκατον ὀγδοηκονταπεντε χιλιαδας, και ἐπισαμεθα ὁμολογυμεν. ὁτι δε εἰς αὐτον ὑκ εἰρηται ὁ ψαλμος. δ λον. ἐχει γαρ ὑτως· λεγει κυριος τῳ κυριῳ μυ, καθυ δεξιων μυ, ἑως ἀν θω τυς ἐχθρυς συ ὑποποδιον των π δων συ· ῥαβδον δυναμεως ἐξαποστελει ἐπι Ιερυσαλη και κατακυριευσει ἐν μεσῳ των ἐχθρων συ· ἐν λαμπρ τητι των ἁγιων προ ἑωσφορυ ἐγεννησα σε. ὠμοσε κυρ και ὐ μεταμεληθησεται· συ ἱερευς εἰς τον αἰωνα κα την ταξιν Μελχισεδεκ. ὁτι ὑν Εζεκιας ὑκ ἐστιν ἱερευς τον αἰωνα κατα την ταξιν Μελχισεδεκ, τις ὑχ ὁμολο και ὁτι ὑκ ἐστιν ὁ λυτρουμενος την Ιερυσαλημ, τις ουκ ἐπ σταται; και ὁτι ῥαβδον δυναμεως αὐτος οὐκ ἀπεστειλεν Ιερυσαλημ, και κατεκυριευσεν ἐν μεσῳ των ἐχθρων αὐτο ἀλλ᾽ ὁ Θεος ἠν ὁ ἀποστρεψας ἀπ᾽ αὐτου κλαιοντος και ὀδυ ρομενυ τους πολεμιυς, τις οὐ γινωσκει; ὁ δε ἡμετερος Ιη

σους,

eris, *innocens eris.* Et nos igitur metu adducti, sermones secundum Scripturas conferre studemus, minime autem pecuniæ aut gloriæ cupiditate, aut amore voluptatis. Nullum enim ex his est vitiis, cujus nos quisquam arguere possit. Neque enim similiter, ac principes populi vestri, vivere volumus, quibus Deus hoc probrum objicit: *Principes vestri socii furum, diligentes dona, persequentes retributionem.* Quod si quos etiam inter nos tales noveritis; ne Scripturas idcirco & Christum blasphemiis appetatis, aut prave interpretari studeatis.

83. Illud enim, *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, ita interpretari ausi sunt magistri vestri, ut in Ezechiam dictum esse contenderent, quasi is jussus sit a dextra parte templi sedere, cum ad eum misit rex Assyriorum minitans, eique per Esaiam significatum est ne hunc timeret. Atque Esaiæ quidem dicta sic venisse, ut dicta fuerant, & regem Assyriorum aversum fuisse quominus Jerusalem in diebus Ezechiæ oppugnaret, atque ab Angelo Domini occisa in castris Assyriorum ad centum octoginta quinque hominum millia, & novimus & confitemur. Psalmum autem in eum dictum non fuisse perspicuum est: sic enim habet: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis emittet super Jerusalem, & dominabitur in medio inimicorum suorum. In splendore Sanctorum ex utero ante Luciferum genui te. Juravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Ezechiam igitur non esse sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedech, quis non fateatur? Nec eum esse Jerusalem liberatorem, quis nescit? Nec eum in urbem Jerosolymorum virgam virtutis emisisse, quæ dominata sit in medio inimicorum suorum, sed Deum esse, qui ab eo flente &

plo-

σους, ουδ'επω ἐνδοξως ἐλθων, ῥαβδον δυναμεως εἰς Ἱε-
ρουσαλημ ἐξαπεστειλε, τον λογον της κλησεως της μετα-
νοιας προς τα ἐθνη ἁπαντα, ὁπου τα δαιμονια ἐπεκυ-
ριευεν αὐτων, ὡς φησι Δαβιδ, οἱ θεοι των ἐθνων δαιμο-
νια. και ἰσχυρος ὁ λογος αὐτου πεπεικε πολλους καταλι-
πειν δαιμονια οἱς ἐδουλευον, και ἐπι τον παντοκρατορα
Θεον δι' αὐτου πιστευειν, ὁτι δαιμονια εἰσιν οἱ θεοι των
ἐθνων. και το, ἐν τῃ λαμπροτητι των ἁγιων, ἐκ γαστρος
προ ἑωσφορου ἐγεννησα σε, τῳ Χριστῳ εἰρηται, ὡς προει-
φημεν.

Και το, ἰδου ἡ παρθενος ἐν γαστρι ληψεται, και τεξε-
ται υἱον, εἰς τουτον προειρητο. εἰ γαρ μη ἐκ παρθενου οὑτο[ς]
περι οὑ Ἡσαΐας ἐλεγεν ἐμελλεν γενναςθαι, εἰς ὁν το ἁγιο[ν]
πνευμα ἐβοα· ἰδου κυριος αὐτος ἡμιν δωσει σημειον· ἰδου
ἡ παρθενος ἐν γαστρι ληψεται, και τεξεται υἱον; εἰ γαρ
ὁμοιως τοις ἀλλοις ἁπασι πρωτοτοκοις και οὑτος γενναςθαι
ἐκ συνουσιας ἐμελλε, τι και ὁ Θεος σημειον ὁ μη πασι τοις
πρωτοτοκοις κοινον ἐστιν, ἐλεγε ποιειν; ἀλλ' ὁπερ ἐστι
ἀληθως σημειον, και πιστον τῳ γενει των ἀνθρωπων ἐμελλε
γινεσθαι, τουτεστι δια παρθενικης μητρας τον πρωτοτοκον
των παντων ποιηματων σαρκοποιηθεντα ἀληθως παιδιον
γενεσθαι, προλαβων αὐτο δια του προφητικου πνευμα-
τος, κατα ἀλλον και ἀλλον τροπον, ἀνιστορησα ὑμιν,
προεκηρυξεν, ἱνα ὁταν γενηται, δυναμει και βουλῃ του των
ὁλων ποιητου γενομενον γνωσθῃ· ὡς και ἀπο πλευρας μιας
του Ἀδαμ ἡ Εὐα γεγονε, και ὡσπερ τἀλλα παντα ζωα
λογῳ Θεου την ἀρχην ἐγεννηθη. ὑμεις δε και ἐν τουτοις πα-
ραγραφειν τας ἐξηγησεις ἁς ἐξηγησαντο οἱ πρεσβυτεροι
ὑμων παρα Πτολεμαιῳ τῳ των Αἰγυπτιων βασιλει γε-
νομενῳ, τολματε λεγοντες μη ἐχειν την γραφην ὡς ἐκεινοι
ἐξηγησαντο, ἀλλ', ἰδου, φησιν, ἡ νεανις ἐν γαστρι ἑξει·
ὡς μεγαλων πραγματων σημαινομενων, εἰ γυνη ἀπο συ-
νουσιας τικτειν ἐμελλεν· ὁπερ πασαι αἱ νεανιδες γυναικες
ποιουσι πλην των στειρων· ἁς και αὐτας βουληθεις ὁ Θεος

γο-

ılorante hoftes avertit, quis non noverit? Nofter ıutem Jefus, nondum gloriofe adveniens, virgam rirtutis emifit in urbem Jerufalem, verbum vocatioıis & pœnitentiæ ad omnes gentes, ubi dæmonia fuo :as imperio tenebant, quemadmodum ait David: *Dii gentium dæmonia*; ac præpotens illius verbum mulis perfuafit, ut dæmonia, quibus ferviebant, relinquerent, & per eum in Deum omnipotentem crede:ent, ac deos gentium effe dæmonia perfuafum habe:ent. Illud autem *in fplendoribus fanctorum ex utero ınte Luciferum genui te*, Chrifto dictum eft, ut jam monuimus.

84. Atque illud etiam: *Ecce virgo in utero concipiet & pariet filium*, in eum prædictum fuerat. Nam fi ille, de quo loquebatur Efaias, non erat ex virgine nafciturus; quis tandem ille eft de quo Spiritus fanctus clamabat: *Ecce Dominus ipfe nobis dabit fignum: Ecce virgo in utero concipiet & pariet filium?* Nam fi hic quoque, perinde ac alii omnes primogeniti, ex concubitu oriturus erat, cur Deus ipfe fignum, quod minime omnibus primogenitis commune effet, daturum fe dicebat? Sed quod vere fignum eft, quodque certum humano generi futurum erat, nempe ex virginali utero Primogenitum omnium rerum conditarum, carnem factum, vere puerum nafci, id præoccupans per Spiritum fanctum aliis atque aliis modis, ut vobis expofui, prænuntiavit, ut cum factum effet, poteftate & voluntate Creatoris univerforum factum effe agnofceretur: quemadmodum ex una Adæ cofta Eva genita eft, ac cætera omnia animantia verbo Dei initio generata funt. Vos autem in his quoque interpretationes, quas feniores veftri edidere, cum apud Ptolomæum Ægyptiorum regem effent, pervertere audetis, Scripturam afferentes non habere, ut illi expofuerunt, fed, *Ecce adolefcentula in utero habebit.* Quafi vero res magnæ fignificarentur, fi mulier ex concu-

γενναν ποιησαι δυνατος. ἡ μητηρ γαρ τȣ Σαμȣηλ μη τικτȣσα, δια βȣλην Θεȣ τετοκε και ἡ γυνη τȣ ἁγιȣ πατριαρχȣ Αβρααμ, και Ελισαβετ ἡ τον βαπτιςην Ιωαννην τεκȣσα, και ἀλλαι τινες ὁμοιως. ὡςε ȣκ ἀδυνατον ὑπολαμβανειν δει ὑμας παντα δυναϑαι τον Θεον ὁσα βȣλεται. και μαλιςα ἐπειδη ἐπεπροφητευτο μελλειν γινεϑαι, μη παραγραφειν ἠ παρεξηγειϑαι τολματε τας προφητειας· ἐπει ἑαυτȣς μονȣς ἀδικησετε, τον δε Θεον ȣ βλαψετε.

Και γαρ την προφητειαν την λεγȣσαν, ἀρατε πυλας οἱ ἀρχοντες ὑμων, και ἐπαρϑητε πυλαι αἰωνιοι, ἱνα εἰσελϑῃ ὁ βασιλευς της δοξης, ὁμοιως εἰς τον Εζεκιαν τολμωσι τινες ἐξ ὑμων ἐξηγειϑαι, ἀλλοι δε εἰς Σολομωνα· ȣδε εἰς τȣτον, ȣδε εἰς ἐκεινον ȣτε εἰς ἀλλον ἁπλως λεγομενον ὑμων βασιλεα δυνατον ἀποδειχϑηναι εἰρησϑαι, εἰς δε μονον τȣτον τον ἡμετερον Χριςον, τον ἀειδη και ἀτιμον φανεντα, ὡς Ησαϊας ἐφη, και Δαβιδ, και πασαι αἱ γραφαι· ὁς ἐςι κυριος των δυναμεων δια το ϑελημα τȣ δοντος αὐτῳ πατρος· ὁς και ἀνεςη ἐκ νεκρων, και ἀνηλϑεν εἰς τον ȣρανον, ὡς και ὁ ψαλμος και αἱ ἀλλαι γραφαι ἐδηλȣν, και κυριον αὐτον των δυναμεων καταγγελλȣσι, ὡς και νυν ἐκ των ὑπ' ὀψιν γενομενων ῥαον ὑμας πεισϑηναι, ἐαν ϑελητε. κατα γαρ τȣ ὀνοματος αὐτȣ τȣτȣ τȣ υἱȣ τȣ Θεȣ, και πρωτοτοκȣ πασης κτισεως, και δια παρϑενȣ γεννηϑεντος και παϑητȣ γενομενȣ ἀνϑρωπȣ, και ςαυρωϑεντος ἐπι Ποντιȣ Πιλατȣ ὑπο τȣ λαȣ ὑμων και ἀποϑανοντος, και ἀναςαντος ἐκ νεκρων, και ἀναβαντος εἰς τον ȣρανον, παν δαιμονιον ἐξορκιζομενον νικαται και ὑποτασσεται. ἐαν δε κατα παντος ὀνοματος των παρ ὑμιν γεγεννημενων ἠ βασιλεων, ἠ δικαιων, ἠ προφητων, ἠ πατριαρχων ἐξορκιζητε ὑμεις, ȣχ ὑποταγησεται ȣδεν των δαιμονιων. ἀλλ' εἰ ἀρα ἐξορκιζοι τις ὑμων κατα τȣ Θεȣ Αβρααμ, και Θεȣ Ισαακ, και Θεȣ Ιακωβ, ἰσως ὑπο-

τα-

bitu paritura esset; quod juniores omnes mulieres faciunt, exceptis sterilibus; quamquam ut istæ etiam pariant potest Deus efficere, si velit. Samuelis enim mater cum non pareret, Dei voluntate peperit: sic etiam uxor Abrahæ, sancti illius Patriarchæ, & Elizabeth, quæ Johannem Baptistam genuit, & quædam aliæ similiter. Quapropter nihil omnino suspicari debetis, quod non possit Deus facere, si velit. Imprimis vero cum prædictum sit ita eventurum, ne prophetias adulterare aut prava interpretatione detorquere audeatis; si quidem vobis injuriam solis facietis, Deum autem nihil lædetis.

85. Atque hoc etiam vaticinium, *Tollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales, ut ingrediatur Rex gloriæ*, quidam ex vobis ad Ezechiam interpretando detorquere audent; alii ad Salomonem; cum nec in hunc nec in illum, nec in ullum omnino alium ex vestris regibus dictum esse demonstrari possit, sed tantum in nostrum hunc Christum, qui informis & inglorius apparuit, ut Esaias & David & Scripturæ omnes testantur; qui Dominus est virtutum per voluntatem Patris hoc ei dantis; qui ex mortuis etiam resurrexit & ascendit in cœlum, quemadmodum & psalmus & cæteræ Scripturæ demonstrabant, eumque Dominum virtutum prædicabant: id quod vobis etiam nunc facile est ex his, quæ in omnium oculis geruntur, perspicere, si velitis. Nam per nomen ipsius illius filii Dei, & omnis creaturæ Primogeniti, qui ex virgine natus est, & homo perpessionibus obnoxius factus, & sub Pontio Pilato a populo vestro crucifixus, & mortuus est, ac resurrexit ex mortuis & ascendit in cœlum, dæmonium quodlibet adjuratum vincitur & subjicitur. Si vero per nomen quodlibet eorum, qui apud vos fuerunt, regum aut justorum aut Prophetarum, aut Patriarcharum a vobis adjurentur, nullum subjicietur dæmonium. Si

ταγησεται. ἠδη μεντοι οἱ ἐξ ὑμων ἐπορκισαι τῃ τεχνῃ, ὡσπερ και τα ἐθνη, χρωμενοι ἐξορκιζουσι και θυμιαμασι και καταδεσμοις χρωνται, εἰπον. ὁτι δε και ἀγγελοι και δυναμεις εἰσιν οἱς ὁ λογος ὁ της προφητειας της δια Δαβιδ ἐπαραι τας πυλας, ἱνα εἰσελθῃ οὑτος ὁ ἐκ νεκρων ἀναστας κυριος των δυναμεων κατα το θελημα του πατρος Ιησους Χριστος, ὁ λογος του Δαβιδ ὁμοιως ἀπεδειξεν· οὑ και παλιν ἐπιμνησθησομαι δια τουτους τους μη και χθες συνοντας ἡμιν δι' οὑς και πολλα των χθες εἰρημενων ἐπι κεφαλαιων λεγω. και νυν προς ὑμας ἐαν τουτο λεγω, εἰ και ἐταυτολογησα πολλακις, οὐκ ἀτοπον εἰπειν ἐπισταμαι. γελοιον μεν γαρ πραγμα ἐστιν ὁραν τον ἡλιον, και την σεληνην, και τα ἀλλα ἀστρα την αὐτην ὁδον ἀει, και τας τροπας των ὡρων ποιεισθαι, και τον ψηφιστικον ἀνδρα, εἰ ἐξεταζοι το τα δις δυο ποσα ἐστι, δια το πολλακις εἰρηκεναι ὁτι τεσσαρα, παυσεσθαι του παλιν λεγειν ὁτι τεσσαρα, και τα ἀλλα ὁμοιως ὁσα παγιως ὁμολογειται, ἀει ὡσαυτως λεγεσθαι και ὁμολογεισθαι· τον δε ἀπο των γραφων των προφητικων ὁμιλιας ποιουμενον ἐαν και μη τας αὐτας ἀει λεγειν γραφας, ἀλλ' ἡγεισθαι ἑαυτον βελτιον της γραφης γεννησαντα εἰπειν. ἐστιν οὐν ὁ λογος δι' οὑ ἐσημανε τον Θεον δηλουν ὁτι και ἀγγελοι εἰσιν ἐν οὐρανῳ, και δυναμεις, οὑτος· αἰνειτε τον κυριον ἐκ των οὐρανων, αἰνειτε αὐτον ἐν τοις ὑψιστοις· αἰνειτε αὐτον παντες οἱ ἀγγελοι αὐτου, αἰνειτε αὐτον πασαι αἱ δυναμεις αὐτου.

Και Μνασεας δε τις ὀνοματι των συνελθοντων αὐτοις τῃ δευτερᾳ ἡμερᾳ εἰπε· και ἡμεις χαιρομεν παλιν πειθομενου σου τα αὐτα λεγειν δι' ἡμας.

Κἀγω εἰπον· ἀκουσατε φιλοι, τινι γραφῃ πειθομενος ταυτα πραττω. Ιησους ἐκελευσε ἀγαπαν και τους ἐχθρους· ὁπερ και δια Ησαΐου ἐκεκηρυκτο δια πλειονων, ἐν οἱς και το μυστηριον παλιν της γενεσεως ἡμων, και ἁπλως παντων των τον Χριστον ἐν Ιερουσαλημ φανησεσθαι προσδοκωντων,

quis tamen vestrum per Deum Abrahæ & Deum Isaac & Deum Jacob adjuret, fortasse subjicietur. Jam vero Exorcistas vestros dixi arte adhibita, perinde atque gentes adjurare, & suffitibus ac amuletis uti. Angelos autem & virtutes esse, quos Davidicæ prophetiæ sermo portas jubet attollere, ut introeat ille redivivus ex mortuis, Dominus virtutum secundum voluntatem Patris, Jesus Christus, verba Davidis similiter demonstrant. Quæ quidem iterum commemorabo propter eos qui heri nobiscum non erant, quorum etiam causa multa hesterno die dicta summatim refero. Ac nunc quidem si id vobis dixero, etsi sæpe eadem inculcavi, nihil tamen absurdi dicturum esse confido. Ridiculum enim fuerit, solem & lunam videre ac cæteras stellas eamdem semper viam insistere, easdemque tempestatum vices reducere; rationum computatorem, si rogetur bis duo quot faciant, etsi sæpe dixerit, quatuor, non tamen idcirco desinere quatuor dicere, & alia ejusmodi, quæcumque certo asseverantur, eodem semper modo dici & asseverari: eum autem qui ex Scripturis propheticis disserendi rationem depromat, missas Scripturas facere, nec easdem semper referre, sed melius aliquid Scriptura pariturum se existimare. Verba autem, quibus Deum declarare dixi angelos & Virtutes in cœlo esse, ita se habent: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes Virtutes ejus.*

Hic unus ex his, qui postridie cum eis venerant, Mnaseas nomine, nobis, inquit, pergratum facis, quod eadem nostra causa referre instituas.

At ego: Audite, inquam, Amici, quæ me Scriptura ut ita facerem induxerit. Præcepit Jesus ut etiam inimicos diligamus: quod idem & ab Esaia prædicatum fuerat pluribus verbis, in quibus etiam nostræ *regenerationis* mysterium continetur, ac

 omnium

και δι' ἐργων εὐαρεςειν αυτῳ σπυδαζοντων. εἰσι δε οἱ δια Ησαΐυ λογοι ὑτοι· ἀκυσατε το ῥημα κυριυ οἱ τρεμοντες το ῥημα ἀυτυ. εἰπατε ἀδελφοι ἡμων, τοις μισυσιν ὑμας και βδελυσσομενοις, το ὀνομα κυριυ δοξασθηναι. ὠφθη ἐν τῃ ἐυφροσυνῃ ἀυτων, κἀκεινοι αἰσχυνθησονται. φωνη κραυγης ἐκ πολεως, φωνη ἐκ ναυ, φωνη κυριυ ἀποδιδοντος ἀνταποδοσιν τοις ὑπερηφανοις. πριν ἡ την ὠδινυσαν τεκειν, και πριν ἐλθειν τον πονον των ὠδινων, ἐξετεκεν ἀρσεν. τις ἠκυσε τοιυτον, και τις ἑωρακεν ὑτως, εἰ ὠδινεν ἡ γη ἐν μιᾳ ἡμερᾳ· εἰ δε και τεκοι ἐθνος εἰσαπαξ, ὁτι ὠδινε και ἐτεκε Σιων τα παιδια αὐτης; ἐγω δε ἐδωκα την προσδοκιαν ταυτην και ὑ γεννωσῃ, εἰπε κυριος· ἰδυ ἐγω γεννωσαν και ςειραν ἐποιησα, λεγει κυριος. ἐυφρανθητι Ιερυσαλημ, και πανηγυρισατε παντες οἱ ἀγαπωντες ἀυτην. χαιρετε παντες ὁσοι πενθειτε ἐπ' ἀυτην, ἱνα θηλασητε, και ἐμπλησθητε ἀπο μαςυ παρακλησεως ἀυτης, ἱνα ἐκθηλασαντες τρυφησητε ἀπο εἰσοδυ δοξης ἀυτυ.

Και ταυτα εἰπων, προσεθηκα· ὁτι δε μετα το ςαυρωθηναι τυτον, ὁν ἐνδοξον παλιν παραγενησεσθαι ἀποδεικνυυσιν αἱ γραφαι, συμβολον εἰχε τυ ξυλυ της ζωης ὁ ἐν τῳ παραδεισῳ πεφυτευσθαι ἐλελεκτο, και των γενησομενων πασι τοις δικαιοις, ἀκυσατε. Μωσης μετα ῥαβδυ ἐπι την του λαυ ἀπολυτρωσιν ἐπεμφθη· και ταυτην ἐχων μετα χειρας ἐν ἀρχῃ του λαυ διετεμε την θαλασσαν. δια ταυτης ἀπο της πετρας ὑδωρ ἀναβλυσαν ἑωρα. και ξυλον βαλων εἰς το ἐν Μεῤῥᾳ ὑδωρ, πικρον ὀν, γλυκυ ἐποιησε. ῥαβδυς βαλων Ιακωβ εἰς τας ληνυς των ὑδατων, ἐγκισσησαι τα προβατα τυ μητραδελφυ, ἱνα τα γεννωμενα ἐξ ἀυτων κτησηται, ἐπετυχεν. ἐν ῥαβδῳ ἀυτυ διεληλυθεναι τον ποταμον ὁ ἀυτος Ιακωβ καυχαται. κλιμακα ἐφη ἑωρασθαι ἀυτῳ, και τον Θεον ἐπ' ἀυτης ἐςηριχθαι ἡ γραφη δεδηλωκε· και ὁτι ὑχ ὁ πατηρ ἠν, ἀπο των γραφων ἀπεδειξαμεν. και ἐπι λιθυ καταχεας ἐλαιον ἐν τῳ ἀυτῳ τοπῳ Ιακωβ, ςηλην τῳ ὀφθεντι ἀυτῳ Θεῳ ἀληλειφεναι ὑπ' ἀυτυ τυ ὀφθεντος ἀυ-

omnium omnino, qui Christum Jerosolymis visum iri exspectant, eique operibus placere student. Verba Esaiæ hujusmodi sunt: *Audite verbum Domini, qui tremitis sermonem ejus: dicite fratres nostri iis qui oderunt vos, & abominantur, ut nomen Domini glorificetur. Visus est in lætitia eorum, & illi confundentur. Vox clamoris de civitate, vox de templo, vox Domini retribuentis retributionem superbis. Antequam parturiens pariat, & antequam veniat labor parturiginum; peperit masculum. Quis audivit tale, & quis vidit sic: si parturivit terra in die una; si vere & peperit gentem nixu uno; quia parturivit, & peperit Sion parvulos suos? Ego autem dedi expectationem hanc, & non parienti, dixit Dominus. Ecce ego parientem & sterilem feci, dicit Dominus. Lætare Jerusalem, & conventus agite omnes, qui diligitis eam. Gaudete omnes quicumque lugetis super eam, ut sugatis, & impleamini ab ubere consolationis ejus: ut postquam suxeritis, deliciis affluatis ab introitu gloriæ ejus.*

86. His recitatis adjeci: Quem autem scripturæ rursum gloriose, postquam crucifixus fuisset, venturum demonstrant, illius symbolum fuisse tum lignum vitæ, quod dictum fuerat in Paradiso plantatum fuisse, tum ea quæ omnibus justis eventura erant, audite. Moses cum virga missus est ad populum liberandum, eamque manibus gestans cum populum antecederet, mare dissecuit. Per eam ex petra aquam scaturientem vidit; ac ligno in aquam Merra injecto dulcem ex amara effecit. Virgis Jacob in canales aquarum injectis consequutus est, ut materni avunculi oves fœtæ fierent, quo fœtus earum ipse possideret. In virga sua transmisisse se fluvium idem Jacob gloriatur: scalam quoque a se visam esse dixit, eique Deum innixum fuisse Scriptura demonstrat. Porro Patrem non fuisse ex Scripturis demonstravimus: & cum Jacob lapidi oleum infudisset in eodem loco, testimonium accepit ab ipso illo, qui ei apparuerat, Deo,

τῳ Θεȣ μαρτυρειται. και ὁτι λιθος Χριςος δια πολλων γραφων συμβολικως ἐκηρυσσετο, ὁμοιως ἀπεδειξαμεν· και ὁτι το χρισμα παν εἰτε ἐλαιȣ, εἰτε ςακτης, εἰτε των ἀλλων των της συνθεσεως τȣ μυρȣ χρισματων, τȣτȣ ἠν, ὁμοιως ἀπεδειξαμεν, τȣ λογȣ λεγοντος, δια τȣτο ἐχρισε σε ὁ Θεος, ὁ Θεος σȣ, ἐλαιον αγαλλιασεως παρα τȣς μετοχȣς σȣ. και γαρ οἱ βασιλεις παντες και οἱ χριςοι ἀπο τȣτȣ μετεσχον και βασιλεις καλεισθαι και χριςοι· ὁν τροπον και ἀυτος ἀπο τȣ πατρος ἐλαβε το βασιλευς, και Χριςος, και ἱερευς και ἀγγελος, και ὁσα ἀλλα τοιαυτα ἐχει ἡ ἐσχε. ῥαβδος ἡ Ααρων βλαςον κομισασα, ἀρχιερεα ἀυτον ἀπεδειξε. ῥαβδον ἐκ ῥιζης Ιεσσαι γεννησεσθαι τον Χριςον Ησαΐας προεφητευσε. και Δαβιδ, ὡς το ξυλον το πεφυτευμενον παρα τας διεξοδȣς των ὑδατων, ὁ τον καρπον ἀυτȣ δωσειν ἐν καιρῳ ἀυτȣ, και το φυλλον ἀυτȣ ȣκ ἀποῤῥυησεσθαι, φησιν εἰναι τον δικαιον και ὡς φοινιξ ἀνθησειν ὁ δικαιος εἰρηται. ἀπο ξυλȣ τῳ Αβρααμ ὠφθη ὁ Θεος, ὡς γεγραπται, προς τῃ δρυΐ τῃ Μαμβρῃ. ἑβδομηκοντα ἰτεαι και δωδεκα πηγας ἐυρεν ὁ λαος διαβας τον Ιορδανην. ἐν ῥαβδῳ και βακτηριᾳ παρακεκλησθαι ὑπο τȣ Θεȣ Δαβιδ λεγει. ξυλον Ελισσαιος βαλων εἰς τον Ιορδανην ποταμον, ἀνηνεγκε τον σιδηρον της ἀξινης, ἐν ἡ πεπορευμενοι ἠσαν οἱ υἱοι των προφητων, κοψαι ξυλα εἰς οἰκοδομην τȣ οἰκȣ, ἐν ᾡ τον νομον και τα προςαγματα τȣ Θεȣ λεγειν και μελεταν ἐβȣλοντο· ὡς και ἡμας βεβαπτισμενȣς ταις βαρυταταις ἁμαρτιαις ἁς ἐπραξαμεν, δια τȣ ςαυρωθηναι ἐπι τȣ ξυλȣ και δἰ ὑδατος ἁγνισαι, ὁ Χριςος ἡμων ἐλυτρωσατο, και οἰκον ἐυχης και προσκυνησεως ἐποιησε. και ῥαβδος ἠν ἡ δειξασα Ιȣδαν πατερα των ἀπο Θαμαρ δια μεγα μυςηριον γεννηθεντων.

Και ὁ Τρυφων, εἰποντος μȣ ταυτα, ἐφη· μη με λοιπον ὑπολαμβανε ἀνατρεπειν πειρωμενον τα ὑπο σȣ λεγομενα, πυνθανεσθαι ὁσα ἀν πυνθανωμαι, ἀλλα βȣλεσθαι

quod cippum Deo sibi viso inunxisset. Christum autem lapidis nomine in testimoniis multis Scripturæ arcane designari, & quodcumque unguentum sive olei, sive stactæ, sive aliarum ex unguenti compositione unctionum, ipsius fuisse similiter demonstravimus, Scriptura dicente, *Propterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo exultationis supra consortes tuos.* Nam reges & christi omnes ab eo habuerunt, ut & reges & christi vocarentur: quemadmodum & ipse a Patre accepit, ut Rex & Christus esset & Sacerdos & Angelus, & quæcumque habet aut habuit. Aaronis virga cum fruticata esset, pontificem eum declaravit. Virgam e radice Jesse nasciturum esse Christum Esaias prædixit. Et David *tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium ejus non defluet, ait esse justum.* Dictum etiam illud est, fore ut justus ut palma floreat. Ex ligno visus est Abrahæ Deus, quemadmodum scriptum est, ad quercum Mambre. Septuaginta salices & duodecim fontes invenit populus transmisso Jordane: in virga & baculo David consolationem se a Deo accepisse dicit. Ligno Elisæus in fluvium Jordanem misso, ferrum securis revocavit, quacum profecti fuerant filii Prophetarum, ut ligna cæderent ad ædificandum, domum, in qua legem & mandata Dei prædicare & meditari volebant, quemadmodum & nos peccatis gravissimis, quæ admisimus, demersos Christus noster tum per lignum, in quo crucifixus est, tum per aquam, qua expiamur, liberavit ac domum precationis & adorationis effecit. Virga etiam erat, quæ Judam eorum patrem esse demonstravit, quos ex Thamar non sine magno mysterio genuerat.

87. Hic Trypho, cum hæc dixissem, Ne me, inquit, deinceps existimes evertere tentantem quæ a te dicuntur, percontari quidquid percontatus fuero,

λεσθαι μανθανειν περι τουτων αυτων ὧν αν ἐρωτω εἰπε οὖν μοι, δια του Ησαϊου εἰποντος του λογου, ἐξελευσεται ῥαβδος ἐκ της ῥιζης Ιεσσαι, και ἀνθος ἀναβησεται ἐκ της ῥιζης Ιεσσαι, και ἀναπαυσεται ἐπ' αὐτον πνευμα Θεου, πνευμα σοφιας και συνεσεως, πνευμα βουλης και ἰσχυος, πνευμα γνωσεως και ἐυσεβειας· και ἐμπλησει αὐτον πνευμα φοβου Θεου. (και ὁμολογησας ταυτα προς με, ἐλεγεν, εἰς Χριστον εἰρησθαι, και Θεον αὐτον προϋπαρχοντα λεγεις, και κατα την βουλην του Θεου σαρκοποιηθεντα αὐτον λεγεις δια της παρθενου γεγεννησθαι ἀνθρωπον) πως δυναται ἀποδειχθηναι προϋπαρχων, ὁστις δια των δυναμεων του πνευματος του ἁγιου, ἁς καταριθμει ὁ λογος δια Ησαϊου, πληρουται, ὡς ἐνδεης τουτων ὑπαρχων.

Καγω ἀπεκρινάμην· νουνεχεστατα μεν και συνετωτατα ἠρωτησας· ἀληθως γαρ ἀπορημα δοκει εἰναι· ἀλλ' ἱνα ἰδης και τον περι τουτων λογον, ἀκουε ὧν λεγω. ταυτας τας κατηριθμημενας του πνευματος δυναμεις, οὐχ ὡς ἐνδεους αὐτου τουτων ὀντος, φησιν ὁ λογος ἐπεληλυθεναι ἐπ' αὐτον, ἀλλ' ὡς ἐπ' ἐκεινον ἀναπαυσιν μελλουσων ποιεισθαι, τουτεστιν ἐπ' αὐτου περας ποιεισθαι, του μηκετι ἐν τῳ γενει ὑμων κατα το παλαιον ἐθος προφητας γενησεσθαι· ὁπερ και ὀψει ὑμιν ἰδειν ἐστι. μετ' ἐκεινον γαρ οὐδεις ὁλως προφητης παρ' ὑμιν γεγενηται. και ὁτι οἱ παρ' ὑμιν προφηται ἑκαστος μιαν τινα ἠ και δευτεραν δυναμιν παρα του Θεου λαμβανοντες, ταυτα ἐποιουν και ἐλαλουν, ἁ και ἡμεις ἀπο των γραφων ἐμαθομεν, κατανοησατε και τα ὑπ' ἐμου λεγομενα. σοφιας μεν γαρ πνευμα Σαλομων ἐσχε, συνεσεως δε και βουλης Δανιηλ, ἰσχυος δε και ἐυσεβειας Μωσης, και Ηλιας φοβου, και γνωσεως Ησαϊας· και οἱ ἀλλοι αὖ ὁμοιως, ἠ μιαν ἑκαστος, ἠ ἐναλλαξ ἀλλην τινα μετ' ἀλλης δυναμεως ἐσχον· οἱον και Ιερεμιας, και οἱ δωδεκα, και Δαβιδ, και οἱ ἀλλοι ἁπλως ὁσοι γεγονασι παρ' ὑμιν προφηται. ἀνεπαυσατο οὖν, τουτεστιν ἐπαυσατο, ἐλθοντος ἐκεινου μεθ' ὃν της οἰκονομιας ταυτης τοις ἐν ἀνθρωποις αὐτου γενομενοις χρονοις παυσασθαι ἐδει αὐτα ἀφ' ὑμων, και ἐν τουτῳ ἀναπαυσιν λαβοντα, παλιν, ὡς

ἐπι-

ed de his ipsis, quæ percontabor, velle perdiscere. Dic igitur mihi: cum Scriptura Esaiam dicat: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos ascendet de radice Jesse, & requiescet super eum spiritus Dei, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini:* (Hæc autem mihi, aiebat, in Christum dicta esse confessus, eum tamen Deum præexstitisse dicis, & carnem factum secundum voluntatem Dei, ex virgine hominem genitum esse) quomodo præexstitisse demonstrari potest, qui per virtutes Spiritus sancti, quas per Esaiam enumerat Scriptura, completur, perinde ac illis indigeat.

Tum ego: Acutissime, inquam, & prudentissime interrogasti: vere enim videtur esse ambigendi locus: sed ut horum quoque rationem perspicias, audi quæ dicturus sum. Has Spiritus virtutes, quæ supra enumeratæ sunt, non ideo Scriptura in eum delapsas dicit, quod illis indigeret, sed quod in eo requieturæ essent, id est, finem in eo habituræ, ita ut nulli deinceps in vestro genere prophetæ veteri more exstarent: quod vobis licet vel ipsis oculis cernere. Post eum enim nullus apud vos exstitit Propheta. Atque ut vobis pateat Prophetas, cum unam quisque aut alteram virtutem a Deo accepissent, ea fecisse & dixisse, quæ nos quoque ex Scripturis didicimus, his etiam quæ a me dicuntur animum advertite. Sapientiæ enim spiritum Salomon habebat, intelligentiæ & consilii Daniel, fortitudinis & pietatis Moses, timoris Elias, scientiæ Esaias; atque alii similiter aut singulas quisque virtutes, aut vicissim cum alia quapiam conjunctas habuere; velut Jeremias & duodecim & David, & cæteri omnino quicumque apud vos exstiterunt Prophetæ. Requievit igitur, id est, desiit spiritus, postquam ille advenit, cujus susceptæ inter homines dispensationis temporibus finem apud vos

ha-

habere oportebat, & in eo requiescentia, rursus, ut prædictum fuerat, effundi dona illa, quæ ex gratia virtutis Spiritus sui largitur his, qui in ipsum credunt, prout quemque dignum judicat. Quod quidem eum postquam in cœlum ascendisset ita facturum, jam dixi prænuntiatum fuisse, iterumque dico. Dictum est igitur: *Ascendit in altum: captivam duxit captivitatem, dedit dona filiis hominum.* Et rursus in alio vaticinio: *Et erit postea, effundam spiritum meum super omnem carnem & super servos meos & super servas meas & prophetabunt.*

88. Atque apud nos videre est & mulieres & viros, qui dona a Spiritu Dei habent. Quare non quod virtutis esset indigus, prædictum est venturas in eum virtutes ab Esaia enumeratas, sed quod ultra futuræ non essent. Atque illud etiam vobis testimonio sit, quod vobis dixi ab Arabiæ Magis factum, qui cum statim ac Puer natus est, venissent, adoraverunt eum. Nam, ut in lucem editus est, suam virtutem habuit, ac crescens communi aliorum omnium hominum more, congruisque rebus utens, suum cuique incremento tribuebat, cibis omnibus ali solitus, sicque annos plus minus triginta permanens, donec Joannes illius adventus præco prodiret, ac viam baptismo, ut supra demonstravi, pararet. Cumque tum Jesus ad Jordanem fluvium venisset, ubi Joannes baptizabat, descendente Jesu in aquam etiam ignis accensus est in Jordane, eique ex aqua prodeunti Spiritum sanctum instar columbæ involasse scripserunt hujus ipsius Christi nostri Apostoli. Nec tamen quod baptismo egeret, aut delabente in columbæ specie Spiritu, idcirco eum ad fluvium venisse novimus; quemadmodum nec nasci nec crucifigi ideo sustinuit, quod his rebus indigeret, sed pro humano genere, quod ab Adamo in mortem & serpentis fraudem inciderat, uno quoque sua culpa im-

pro-

ταγησεται. ἠδη μεντοι οἱ ἐξ ὑμων ἐπορκιϛαι τῃ τεχνῃ, ὁσπερ και τα ἐθνη, χρωμενοι ἐξορκιζουσι και θυμιαμασι και καταδεσμοις χρωνται, εἰπον. ὁτι δε και ἀγγελοι και δυναμεις εἰσιν οἱς ὁ λογος ὁ της προφητειας της δια Δαβιδ ἐπαραι τας πυλας, ἱνα εἰσελθῃ οὑτος ὁ ἐκ νεκρων ἀναϛας κυριος των δυναμεων κατα το θελημα του πατρος Ιησους Χριϛος, ὁ λογος του Δαβιδ ὁμοιως ἀπεδειξεν· οὑ και παλιν ἐπιμνησθησομαι δια τουτους τους μη και χθες συνοντας ἡμιν δι᾽ οὑς και πολλα των χθες εἰρημενων ἐπι κεφαλαιων λεγω. και νυν προς ὑμας ἐαν τουτο λεγω, εἰ και ἐταυτολογησα πολλακις, οὐκ ἀτοπον εἰπειν ἐπιϛαμαι. γελοιον μεν γαρ πραγμα ἐϛιν ὁραν τον ἡλιον, και την σεληνην, και τα ἀλλα ἀϛρα την αὐτην ὁδον ἀει, και τας τροπας των ὡρων ποιεισθαι, και τον ψηφιϛικον ἀνδρα, εἰ ἐξεταζοι το τα δις δυο ποσα ἐϛι, δια το πολλακις εἰρηκεναι ὁτι τεσσαρα, παυσεσθαι του παλιν λεγειν ὁτι τεσσαρα, και τα ἀλλα ὁμοιως ὁσα παγιως ὁμολογειται, ἀει ὡσαυτως λεγεσθαι και ὁμολογεισθαι· τον δε ἀπο των γραφων των προφητικων ὁμιλιας ποιουμενον ἐαν και μη τας αὐτας ἀει λεγειν γραφας, ἀλλ᾽ ἡγεισθαι ἑαυτον βελτιον της γραφης γεννησαντα εἰπειν. ἐϛιν οὐν ὁ λογος δι᾽ οὑ ἐσημανε τον Θεον δηλουν ὁτι και ἀγγελοι εἰσιν ἐν οὐρανῳ, και δυναμεις, οὑτος· αἰνειτε τον κυριον ἐκ των οὐρανων, αἰνειτε αὐτον ἐν τοις ὑψιϛοις· αἰνειτε αὐτον παντες οἱ ἀγγελοι αὐτου, αἰνειτε αὐτον πασαι αἱ δυναμεις αὐτου.

Και Μνασεας δε τις ὀνοματι των συνελθοντων αὐτοις τῃ δευτερα ἡμερα εἰπε· και ἡμεις χαιρομεν παλιν πειρωμενου σου τα αὐτα λεγειν δι᾽ ἡμας.

Κἀγω εἰπον· ἀκουσατε φιλοι, τινι γραφῃ πειθομενος ταυτα πραττω. Ιησους ἐκελευσε ἀγαπαν και τους ἐχθρους· ὁπερ και δια Ησαϊου ἐκεκηρυκτο δια πλειονων, ἐν οἱς και το μυϛηριον παλιν της γενεσεως ἡμων, και ἁπλως παντων των τον Χριϛον ἐν Ιερουσαλημ φανησεσθαι προσδοκωντων,

και

quis tamen vestrum per Deum Abrahæ & Deum Isaac & Deum Jacob adjuret, fortasse subjicietur. Jam vero Exorcistas vestros dixi arte adhibita, perinde atque gentes adjurare, & suffitibus ac amuletis uti. Angelos autem & virtutes esse, quos Davidicæ prophetiæ sermo portas jubet attollere, ut introeat ille redivivus ex mortuis, Dominus virtutum secundum voluntatem Patris, Jesus Christus, verba Davidis similiter demonstrant. Quæ quidem iterum commemorabo propter eos qui heri nobiscum non erant, quorum etiam causa multa hesterno die dicta summatim refero. Ac nunc quidem si id vobis dixero, etsi sæpe eadem inculcavi, nihil tamen absurdi dicturum esse confido. Ridiculum enim fuerit, solem & lunam videre ac cæteras stellas eamdem semper viam insistere, easdemque tempestatum vices reducere; rationum computatorem, si rogetur bis duo quot faciant, etsi sæpe dixerit, quatuor, non tamen idcirco desinere quatuor dicere, & alia ejusmodi, quæcumque certo asseverantur, eodem semper modo dici & asseverari: eum autem qui ex Scripturis propheticis disserendi rationem depromat, missas Scripturas facere, nec easdem semper referre, sed melius aliquid Scriptura pariturum se existimare. Verba autem, quibus Deum declarare dixi angelos & Virtutes in cœlo esse, ita se habent: *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes Virtutes ejus.*

Hic unus ex his, qui postridie cum eis venerant, Mnaseas nomine, nobis, inquit, pergratum facis, quod eadem nostra causa referre instituas.

At ego: Audite, inquam, Amici, quæ me Scriptura ut ita facerem induxerit. Præcepit Jesus ut etiam inimicos diligamus: quod idem & ab Esaia prædicatum fuerat pluribus verbis, in quibus etiam *nostræ* regenerationis mysterium continetur, ac

και δι' ἐργων εὐαρεςειν αυτῳ σπουδαζοντων. εἰσι δε οἱ δια Ησαϊου λογοι οὗτοι· ἀκουσατε το ῥημα κυριου οἱ τρεμοντες το ῥημα αὐτου. εἰπατε ἀδελφοι ἡμων, τοις μισουσιν ὑμας και βδελυσσομενοις, το ὀνομα κυριου δοξασθηναι. ὠφθη ἐν τῃ εὐφροσυνῃ αὐτων, κἀκεινοι αἰσχυνθησονται. φωνη κραυγης ἐκ πολεως, φωνη ἐκ ναου, φωνη κυριου ἀποδιδοντος ἀνταποδοσιν τοις ὑπερηφανοις. πριν ἡ την ὠδινουσαν τεκειν, και πριν ἐλθειν τον πονον των ὠδινων, ἐξετεκεν ἀρσεν. τις ἠκουσε τοιουτον, και τις ἑωρακεν οὕτως, εἰ ὠδινεν ἡ γη ἐν μιᾳ ἡμερᾳ· εἰ δε και τεκοι ἐθνος εἰσαπαξ, ὁτι ὠδινε και ἐτεκε Σιων τα παιδια αὐτης; ἐγω δε ἐδωκα την προσδοκιαν ταυτην και οὐ γεννωσῃ, εἰπε κυριος· ἰδου ἐγω γεννωσαν και ςειραν ἐποιησα, λεγει κυριος. εὐφρανθητι Ιερουσαλημ, και πανηγυρισατε παντες οἱ ἀγαπωντες αὐτην. χαιρετε παντες ὁσοι πενθειτε ἐπ' αὐτην, ἱνα θηλασητε, και ἐμπλησθητε ἀπο μαστου παρακλησεως αὐτης, ἱνα ἐκθηλασαντες τρυφησητε ἀπο εἰσοδου δοξης αὐτου.

Και ταυτα εἰπων, προσεθηκα· ὁτι δε μετα το ςαυρωθηναι τουτον, ὁν ἐνδοξον παλιν παραγενησεσθαι ἀποδεικνυουσιν αἱ γραφαι, συμβολον εἰχε του ξυλου της ζωης ὁ ἐν τῳ παραδεισῳ πεφυτευσθαι ἐλελεκτο, και των γενησομενων πασι τοις δικαιοις, ἀκουσατε. Μωσης μετα ῥαβδου ἐπι την του λαου ἀπολυτρωσιν ἐπεμφθη· και ταυτην ἐχων μετα χειρας ἐν ἀρχῃ του λαου διετεμε την θαλασσαν. δια ταυτης ἀπο της πετρας ὑδωρ ἀναβλυσαν ἑωρα. και ξυλον βαλων εἰς το ἐν Μεῤῥᾳ ὑδωρ, πικρον ὀν, γλυκυ ἐποιησε. ῥαβδους βαλων Ιακωβ εἰς τας ληνους των ὑδατων, ἐγκισσησαι τα προβατα του μητραδελφου, ἱνα τα γεννωμενα ἐξ αὐτων κτησηται, ἐπετυχεν. ἐν ῥαβδῳ αὐτου διεληλυθεναι τον ποταμον ὁ αὐτος Ιακωβ καυχαται. κλιμακα ἐφη ἑωρασθαι αὐτῳ, και τον Θεον ἐπ' αὐτης ἐςηριχθαι ἡ γραφη δεδηλωκε· και ὁτι οὐχ ὁ πατηρ ἠν, ἀπο των γραφων ἀποδειξαμεν. και ἐπι λιθου καταχεας ἐλαιον ἐν τῳ αὐτῳ τοπῳ Ιακωβ, ςηλην τῳ ὀφθεντι αὐτῳ Θεῳ ἀληλειφθαι ὑπ' αὐτου του ὀφθεντος αὐ-

τῳ

omnium omnino, qui Chriſtum Jeroſolymis viſum iri exſpectant, eique operibus placere ſtudent. Verba Eſaiæ hujuſmodi ſunt: *Audite verbum Domini, qui tremitis ſermonem ejus: dicite fratres noſtri iis qui oderunt vos, & abominantur, ut nomen Domini glorificetur. Viſus eſt in lætitia eorum, & illi confundentur. Vox clamoris de civitate, vox de templo, vox Domini retribuentis retributionem ſuperbis. Antequam parturiens pariat, & antequam veniat labor parturiginum; peperit maſculum. Quis audivit tale, & quis vidit ſic: ſi parturivit terra in die una; ſi vere & peperit gentem nixu uno; quia parturivit, & peperit Sion parvulos ſuos? Ego autem dedi expectationem hanc, & non parienti, dixit Dominus. Ecce ego parientem & ſterilem feci, dicit Dominus. Lætare Jeruſalem, & conventus agite omnes, qui diligitis eam. Gaudete omnes quicumque lugetis ſuper eam, ut ſugatis, & impleamini ab ubere conſolationis ejus: ut poſtquam ſuxeritis, deliciis affluatis ab introitu gloriæ ejus.*

86. His recitatis adjeci: Quem autem ſcripturæ rurſum glorioſe, poſtquam crucifixus fuiſſet, venturum demonſtrant, illius ſymbolum fuiſſe tum lignum vitæ, quod dictum fuerat in Paradiſo plantatum fuiſſe, tum ea quæ omnibus juſtis eventura erant, audite. Moſes cum virga miſſus eſt ad populum liberandum, eamque manibus geſtans cum populum antecederet, mare diſſecuit. Per eam ex petra aquam ſcaturientem vidit; ac ligno in aquam Merra injecto dulcem ex amara effecit. Virgis Jacob in canales aquarum injectis conſequutus eſt, ut materni avunculi oves fœtæ fierent, quo fœtus earum ipſe poſſideret. In virga ſua tranſmiſiſſe ſe fluvium idem Jacob gloriatur: ſcalam quoque a ſe viſam eſſe dixit, eique Deum innixum fuiſſe Scriptura demonſtrat. Porro Patrem non fuiſſe ex Scripturis demonſtravimus: & cum Jacob lapidi oleum infudiſſet in eodem loco, teſtimonium accepit ab ipſo illo, qui ei apparuerat, Deo,

τῳ Θεῳ μαρτυρειται. και ὁτι λιθος Χριςος δια πολλων γραφων συμβολικως ἐκηρυσσετο, ὁμοιως ἀπεδειξαμεν· και ὁτι το χρισμα παν ειτε ἐλαιου, ειτε ςακτης, ειτε των ἀλλων των της συνθεσεως του μυρου χρισματων, τουτου ἠν, ὁμοιως ἀπεδειξαμεν, του λογου λεγοντος, δια τουτο ἐχρισε σε ὁ Θεος, ὁ Θεος σου, ἐλαιον αγαλλιασεως παρα τους μετοχους σου. και γαρ οἱ βασιλεις παντες και οἱ χριςοι ἀπο τουτου μετεσχον και βασιλεις καλεισθαι και χριςοι· ὁν τροπον και ἀυτος ἀπο του πατρος ἐλαβε το βασιλευς, και Χριςος, και ἱερευς και ἀγγελος, και ὁσα ἀλλα τοιαυτα ἐχει ἠ ἐσχε. ῥαβδος ἡ Ααρων βλαςον κομισασα, ἀρχιερεα ἀυτον ἀπεδειξε. ῥαβδον ἐκ ῥιζης Ιεσσαι γενησεσθαι τον Χριςον Ησαϊας προεφητευσε. και Δαβιδ, ὡς το ξυλον το πεφυτευμενον παρα τας διεξοδους των ὑδατων, ὁ τον καρπον ἀυτου δωσειν ἐν καιρῳ ἀυτου, και το φυλλον ἀυτου ὀυκ ἀποῤῥυησεσθαι, φησιν ειναι τον δικαιον και ὡς φοινιξ ἀνθησειν ὁ δικαιος ειρηται. ἀπο ξυλου τῳ Αβρααμ ὠφθη ὁ Θεος, ὡς γεγραπται, προς τῃ δρυϊ τῃ Μαμβρῃ. ἑβδομηκοντα ἰτεας και δωδεκα πηγας ἐυρεν ὁ λαος διαβας τον Ιορδανην. ἐν ῥαβδῳ και βακτηριᾳ παρακεκλησθαι ὑπο του Θεου Δαβιδ λεγει. ξυλον Ελισσαιος βαλων εἰς τον Ιορδανην ποταμον, ἀνηνεγκε τον σιδηρον της ἀξινης, ἐν ᾗ πεπορευμενοι ἠσαν οἱ υἱοι των προφητων, κοψαι ξυλα εἰς οἰκοδομην του οἰκου, ἐν ᾡ τον νομον και τα προςαγματα του Θεου λεγειν και μελεταν ἐβουλοντο· ὡς και ἡμας βεβαπτισμενους ταις βαρυταταις ἁμαρτιαις ἁς ἐπραξαμεν, δια του ςαυρωθηναι ἐπι του ξυλου και δι ὑδατος ἁγνισαι, ὁ Χριςος ἡμων ἐλυτρωσατο, και οἰκον ἐυχης και προσκυνησεως ἐποιησε. και ῥαβδος ἠν ἡ δειξασα Ιουδαν πατερα των ἀπο Θαμαρ δια μεγα μυςηριον γεννηθεντων.

Και ὁ Τρυφων, ἐιποντος μου ταυτα, ἐφη· μη με λοιπον ὑπολαμβανε ανατρεπειν πειρωμενον τα ὑπο σου λεγομενα, πυνθανεσθαι ὁσα ἀν πυνθανωμαι, ἀλλα βουλεσθαι

quod cippum Deo fibi vifo inunxiffet. Chriftum autem lapidis nomine in teftimoniis multis Scripturæ arcane defignari, & quodcumque unguentum five olei, five ftactæ, five aliarum ex unguenti compofitione unctionum, ipfius fuiffe fimiliter demonftravimus, Scriptura dicente, *Propterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo exultationis fupra confortes tuos.* Nam reges & chrifti omnes ab eo habuerunt, ut & reges & chrifti vocarentur; quemadmodum & ipfe a Patre accepit, ut Rex & Chriftus effet & Sacerdos & Angelus, & quæcumque habet aut habuit. Aaronis virga cum fruticata effet, pontificem eum declaravit. Virgam e radice Jeffe nafciturum effe Chriftum Efaias prædixit. Et David *tanquam lignum, quod plantatum eft fecus decurfus aquarum, quod fructum fuum dabit in tempore fuo, & folium ejus non defluet, ait effe juftum.* Dictum etiam illud eft, fore ut juftus ut palma floreat. Ex ligno vifus eft Abrahæ Deus, quemadmodum fcriptum eft, ad quercum Mambre. Septuaginta falices & duodecim fontes invenit populus tranfmiffo Jordane: in virga & baculo David confolationem fe a Deo accepiffe dicit. Ligno Elifæus in fluvium Jordanem miffo, ferrum fecuris revocavit, quacum profecti fuerant filii Prophetarum, ut ligna cæderent ad ædificandum, domum, in qua legem & mandata Dei prædicare & meditari volebant, quemadmodum & nos peccatis graviffimis, quæ admifimus, demerfos Chriftus nofter tum per lignum, in quo crucifixus eft, tum per aquam, qua expiamur, liberavit ac domum precationis & adorationis effecit. Virga etiam erat, quæ Judam eorum patrem effe demonftravit, quos ex Thamar non fine magno myfterio genuerat.

87. Hic Trypho, cum hæc dixiffem, Ne me, inquit, deinceps exiftimes evertere tentantem quæ a te dicuntur, percontari quidquid percontatus fuero,

λεσθαι μανθανειν περι τουτων ἀυτων ὧν ἀν ἐρωτω. εἰπε οὖν μοι, δια του Ησαϊου εἰποντος του λογου, ἐξελευσεται ῥαβδος ἐκ της ῥιζης Ιεσσαι, και ἀνθος ἀναβησεται ἐκ της ῥιζης Ιεσσαι, και ἀναπαυσεται ἐπ' ἀυτον πνευμα Θεου, πνευμα σοφιας και συνεσεως, πνευμα βουλης και ἰσχυος, πνευμα γνωσεως και ἐυσεβειας· και ἐμπλησει ἀυτον πνευμα φοβου Θεου. (και ὁμολογησας ταυτα προς με, ἐλεγεν, εἰς Χριστον εἰρησθαι, και Θεον ἀυτον προϋπαρχοντα λεγεις, και κατα την βουλην του Θεου σαρκοποιηθεντα ἀυτον λεγεις δια της παρθενου γεγεννησθαι ἀνθρωπον) πως δυναται ἀποδειχθηναι προϋπαρχων, ὁστις δια των δυναμεων του πνευματος του ἁγιου, ἁς καταριθμει ὁ λογος δια Ησαϊου, πληρουται, ὡς ἐνδεης τουτων ὑπαρχων.

Κἀγω ἀπεκρινάμην· νουνεχεστατα μεν και συνετωτατα ἠρωτησας· ἀληθως γαρ ἀπορημα δοκει εἶναι· ἀλλ' ἵνα ἰδῃς και τον περι τουτων λογον, ἀκουε ὧν λεγω. ταυτας τας κατηριθμημενας του πνευματος δυναμεις, οὐχ ὡς ἐνδεεις ἀυτου τουτων ὀντος, φησιν ὁ λογος ἐπεληλυθεναι ἐπ' ἀυτον, ἀλλ' ὡς ἐπ' ἐκεινον ἀναπαυσιν μελλουσων ποιεισθαι, τουτεστιν ἐπ' ἀυτου περας ποιεισθαι, του μηκετι ἐν τῳ γενει ὑμων κατα το παλαιον ἐθος προφητας γενησεσθαι· ὁπερ και ὀψει ὑμιν ἰδειν ἐστι. μετ' ἐκεινον γαρ οὐδεις ὁλως προφητης παρ' ὑμιν γεγενηται. και ὁτι οἱ παρ' ὑμιν προφηται ἑκαστος μιαν τινα ἡ και δευτεραν δυναμιν παρα του Θεου λαμβανοντες, ταυτα ἐποιουν και ἐλαλουν, ἁ και ἡμεις ἀπο των γραφων ἐμαθομεν, κατανοησατε και τα ὑπ' ἐμου λεγομενα. σοφιας μεν γαρ πνευμα Σαλομων ἐσχε, συνεσεως δε και βουλης Δανιηλ, ἰσχυος δε και ἐυσεβειας Μωσης, και Ηλιας φοβου, και γνωσεως Ησαϊας· και οἱ ἀλλοι αὖ ὁμοιως, ἡ μιαν ἑκαστος, ἡ ἐναλλαξ ἀλλην τινα μετ' ἀλλης δυναμεως ἐσχον· οἱον και Ιερεμιας, και οἱ δωδεκα, και Δαβιδ, και οἱ ἀλλοι ἁπλως ὁσοι γεγονασι παρ' ὑμιν προφηται. ἀνεπαυσατο οὖν, τουτεστιν ἐπαυσατο, ἐλθοντος ἐκεινου μεθ' ὁν της οἰκονομιας ταυτης τοις ἐν ἀνθρωποις ἀυτου γενομενοις χρονοις παυσασθαι ἐδει ἀυτα ἀφ' ὑμων, και ἐν τουτῳ ἀναπαυσιν λαβοντα, παλιν, ὡς

ſed de his ipſis, quæ percontabor, velle perdiſcere. Dic igitur mihi: cum Scriptura Eſaiam dicat: *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos aſcendet de radice Jeſſe, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini:* (Hæc autem mihi, aiebat, in Chriſtum dicta eſſe confeſſus, eum tamen Deum præexſtitiſſe dicis, & carnem factum ſecundum voluntatem Dei, ex virgine hominem genitum eſſe) quomodo præexſtitiſſe demonſtrari poteſt, qui per virtutes Spiritus ſancti, quas per Eſaiam enumerat Scriptura, completur, perinde, ac illis indigeat.

Tum ego: Acutiſſime, inquam, & prudentiſſime interrogaſti: vere enim videtur eſſe ambigendi locus: ſed ut horum quoque rationem perſpicias, audi quæ dicturus ſum. Has Spiritus virtutes, quæ ſupra enumeratæ ſunt, non ideo Scriptura in eum delapſas dicit, quod illis indigeret, ſed quod in eo requieturæ eſſent, id eſt, finem in eo habituræ, ita ut nulli deinceps in veſtro genere prophetæ veteri more exſtarent: quod vobis licet vel ipſis oculis cernere. Poſt eum enim nullus apud vos exſtitit Propheta. Atque ut vobis pateat Prophetas, cum unam quiſque aut alteram virtutem a Deo accepiſſent, ea feciſſe & dixiſſe, quæ nos quoque ex Scripturis didicimus, his etiam quæ a me dicuntur animum advertite. Sapientiæ enim ſpiritum Salomon habebat, intelligentiæ & conſilii Daniel, fortitudinis & pietatis Moſes, timoris Elias, ſcientiæ Eſaias; atque alii ſimiliter aut ſingulas quiſque virtutes, aut viciſſim cum alia quapiam conjunctas habuere; velut Jeremias & duodecim & David, & cæteri omnino quicumque apud vos exſtiterunt Prophetæ. Requievit igitur, id eſt, deſiit ſpiritus, poſtquam ille advenit, cujus ſuſceptæ inter homines diſpenſationis temporibus finem apud vos

ha-

ἐπεπροφητευτο, γεννησεσθαι δοματα, ἁ ἀπο της χαριτος της δυναμεως του πνευματος ἐκεινȣ τοις ἐπ' ἀυτον πιςευȣσι διδωσιν, ὡς ἀξιον ἑκαςον ἐπιςαται· ὁτι ἐπιπροφητευτο τȣτο μελλειν γινεσθαι ὑπ' ἀυτȣ μετα την εἰς ȣρανον ἀνελευσιν ἀυτȣ, ἐιπον μεν ἠδη, και παλιν λεγω. ἐιπεν ȣν· ἀνεβη εἰς ὑψος, ᾐχμαλωτευσεν αἰχμαλωσιαν, ἐδωκε δοματα τοις υἱοις των ἀνθρωπων· και παλιν ἐν ἑτερα προφητεια ἐιρηται· και ἐςαι μετα ταυτα, ἐκχεω το πνευμα. μȣ ἐπι πασαν σαρκα, και ἐπι τȣς δȣλȣς μȣ, και ἐπι τας δȣλας μȣ, και προφητευσȣσι.

Και παρ' ἡμιν ἐςιν ἰδειν και θηλειας, και ἀρσενας, χαρισματα ἀπο τȣ πνευματος τȣ Θεȣ ἐχοντας. ὡςε ȣ δια το ἐιναι ἀυτον ἐνδεη δυναμεως ἐπεπροφητευτο ἐλευσεσθαι ἐπ' ἀυτον τας δυναμεις τας κατηριθμημενας ὑπο Ησαϊȣ, ἀλλα δια το ἐπεκεινα μη μελλειν ἐσεσθαι. μαρτυριον δε και τȣτο ἐςω ὑμιν, ὁ ἐφην προς ὑμας γεγονεναι ὑπο των Αῤῥαβιας μαγων, οἱτινες ἁμα τῳ γεννηθηναι το παιδιον, ἐλθοντες προσεκυνησαν ἀυτῳ. και γαρ γεννηθεις, δυναμιν την ἀυτȣ ἐσχε· και ἀυξανων κατα το κοινον των ἀλλων ἁπαντων ἀνθρωπων, χρωμενος τοις ἁρμοζȣσιν, ἑκαςῃ ἀυξησει το οἰκειον ἀπενειμε, τρεφομενος τας πασας τροφας, και τριακοντα ἐτη ἠ πλειονα, ἠ και ἐλασσονα μεινας, μεχρις ȣ προεληλυθεν Ιωαννης κηρυξ ἀυτȣ της παρȣσιας, και την του βαπτισματος ὁδον προϊων, ὡς και προαπεδειξα. και τοτε ἐλθοντος του Ιησȣ ἐπι τον Ιορδανην ποταμον, ἐνθα ὁ Ιωαννης ἐβαπτιζε, κατελθοντος τȣ Ιησȣ ἐπι το ὑδωρ, και πυρ ἀνηφθη ἐν τῳ Ιορδανῃ· και ἀναδυντος ἀυτȣ ἀπο τȣ ὑδατος, ὡς περιςεραν το ἁγιον πνευμα ἐπιπτηναι ἐπ' ἀυτον ἐγραψαν οἱ ἀποςολοι ἀυτȣ τȣτȣ τȣ Χριςȣ ἡμων. και ȣχ' ὡς ἐνδεα ἀυτον τȣ βαπτισθηναι, ἠ τȣ ἐπελθοντος ἐν ἐιδει περιςερας πνευματος, οἰδαμεν ἀυτον ἐληλυθεναι ἐπι τον ποταμον· ὡσπερ ȣδε το γεννηθηναι ἀυτον και ςαυρωθηναι, ὡς ἐνδεης τȣτων, ὑπεμεινεν, ἀλλ' ὑπερ τȣ γενȣς του των ἀνθρωπων, ὁ ἀπο τȣ Αδαμ ὑπο θανατον και πλανην

ere oportebat, & in eo requiescentia, rursus,
)rædictum fuerat, effundi dona illa, quæ ex gra-
virtutis Spiritus sui largitur his, qui in ipsum cre-
t, prout quemque dignum judicat. Quod quidem
ı postquam in cœlum ascendisset ita facturum,
dixi prænuntiatum fuisse, iterumque dico. Dictum
igitur: *Ascendit in altum: captivam duxit captivita-*
, dedit dona filiis hominum. Et rursus in alio vati-
.o: *Et erit postea, effundam spiritum meum super*
:em carnem & super servos meos & super servas meas &
'hetabunt.

88. Atque apud nos videre est & mulieres & vi-
, qui dona a Spiritu Dei habent. Quare non
›d virtutis esset indigus, prædictum est venturas in
ı virtutes ab Esaia enumeratas, sed quod ultra
ıræ non essent. Atque illud etiam vobis testimo-
sit, quod vobis dixi ab Arabiæ Magis factum,
cum statim ac Puer natus est, venissent, adora-
unt eum. Nam, ut in lucem editus est, suam
:utem habuit, ac crescens communi aliorum
nium hominum more, congruisque rebus utens,
m' cuique incremento tribuebat, cibis omnibus
solitus, sicque annos plus minus triginta perma-
ıs, donec Joannes illius adventus præco prodiret,
viam baptismo, ut supra demonstravi, præpara-
. Cumque tum Jesus ad Jordanem fluvium venis-
, ubi Joannes baptizabat, descendente Jesu in
ıam etiam ignis accensus est in Jordane, eique ex
ıa prodeunti Spiritum sanctum instar columbæ in-
.asse scripserunt hujus ipsius Christi nostri Apostoli.
c tamen quod baptismo egeret, aut delabente in
umbæ spetie Spiritu, idcirco eum ad fluvium ve-
:e novimus; quemadmodum nec nasci nec cruci-
ideo sustinuit, quod his rebus indigeret, sed pro
nano genere, quod ab Adamo in mortem & ser-
ıtis fraudem inciderat, uno quoque sua culpa im-

pro-

την του ὀφεως ἐπεπτωκει, παρα την ἰδιαν αἰτιαν ἑκαςυ αὐτων πονηρευσαμενυ. βυλομενος γαρ τυτυς ἐν ἐλευθερα προαιρεσει, και αὐτεξυσιας γενομενυς, τυς τε ἀγγελυς και τυς ἀνθρωπυς, ὁ Θεος πραττειν ὁσα ἑκαςον ἐνεδυναμωσε δυνασθαι ποιειν, ἐποιησεν, εἰ μεν τα ἐυαρεςα αὐτῳ αἱροιντο, και ἀφθαρτυς, και ἀτιμωρητυς αὐτυς τηρησαι· ἐαν δε πονηρευσωνται, ὡς αὐτῳ δοκει ἑκαςον κολαζειν. και γαρ ὐδε το καθεσθεντα αὐτον ὀνῳ εἰσελθειν εἰς Ιεροσολυμα, ὡς ἀπεδειξαμεν πεπροφητευσθαι, δυναμιν αὐτῳ ἐνεποιει εἰς το Χριςον εἰναι, ἀλλα τοις ἀνθρωποις γνωρισμα ἐφερεν, ὁτι αὐτος ἐςιν ὁ Χριςος· ὁνπερ τροπον και ἐπι τυ Ιωαννυ ἐδει γνωρισμα τοις ἀνθρωποις εἰναι, ὁπως ἐπιγνωσι τις ἐςιν ὁ Χριςος. Ιωαννυ γαρ καθεζομενυ ἐπι του Ιορδανυ, και κηρυσσοντος βαπτισμα μετανοιας, και ζωνην δερματινην και ἐνδυμα ἀπο τριχων καμηλυ μονον φορουντος, και μηδεν ἐσθιοντος πλην ἀκριδας και μελι ἀγριον, οἱ ἀνθρωποι ὑπελαμβανον αὐτον εἰναι τον Χριςον· προς ὑς και αὐτος ἐβοα, ὐκ εἰμι ὁ Χριςος, ἀλλα φωνη βοωντος. ἡξει γαρ ὁ ἰσχυροτερος μυ· ὑ ὐκ εἰμι ἱκανος τα ὑποδηματα βαςασαι. και ἐλθοντος του Ιησυ ἐπι τον Ιορδανην, και νομιζομενυ Ιωσηφ του τεκτονος υἱυ ὑπαρχειν, και ἀειδυς, ὡς αἱ γραφαι ἐκηρυσσον. φαινομενυ, και τεκτονος νομιζομενυ; (ταυτα γαρ τα τεκτονικα ἐργα εἰργαζετο ἐν ἀνθρωποις ὠν, ἀροτρα και ζυγα· δια τυτων και τα της δικαιοσυνης συμβολα διδασκων, και ἀεργη βιον) το πνευμα ὑν το ἁγιον, και δια τυς ἀνθρωπυς, ὡς προεφην, ἐν εἰδει περιςερας ἐπεπτη αὐτῳ, και φωνη ἐκ των ὐρανων ἁμα ἐληλυθει, ἡτις και δια Δαβιδ λεγομενη, ὡς ἀπο προσωπυ αὐτυ λεγοντος ὁπερ αὐτῳ ἀπο τυ πατρος ἐμελλε λεγεσθαι, υἱος μυ εἰ συ· ἐγω σημερον γεγεννηκα σε· τοτε γενεσιν αὐτυ λεγων γινεσθαι τοις ἀνθρωποις, ἐξοτυ ἡ γνωσις αὐτυ ἐμελλε γινεσθαι, υἱος μυ εἰ συ· ἐγω σημερον γεγεννηκα σε.

Και ὁ Τρυφων, ἐυ ἰσθι, ἐφη, ὁτι και παν το γενος ἡμων τον Χριςον ἐκδεχεται και ὁτι πασαι αἱ γραφαι ἁς ἐφης εἰς αὐτον εἰρηνται, ὁμολογυμεν. και ὁτι το Ιησυς ὀνο-

probe agente. Nam cum vellet Deus angelos & homines libera eligendi potestate præditos ac sui juris, ea agere quæcumque ipsis agendi facultatem dedisset, tales eos fecit; ut si ipsi placentia eligerent, corruptionis & pœnæ expertes servaret; sin autem improbe agerent, suo arbitratu in unumquemque animadverteret. Nam neque quod asino insidens Jerosolymam ingressus est, ut prædictum esse demonstravimus, id virtutem ei præstabat ut Christus esset, sed hominibus indicium faciebat eum esse Christum: quemadmodum etiam Joanne baptizante indicia hominibus dare oportebat, ut quinam esset Christus, dignoscerent. Nam cum sederet ad Jordanem Joannes & baptisma pœnitentiæ prædicaret, ac tantummodo zonam pelliceam & vestem tantum ex cameli pilis contextam gestaret, nec quidquam præter locustas & mel agreste ederet; suspicabantur homines eum esse Christum. Ad quos ipse clamabat: *Non ego sum Christus, sed vox clamantis. Veniet enim fortior me; cujus non sum dignus ut calceamenta portem.* Et cum venisset Jesus ad Jordanem & Josephi fabri filius crederetur, ac informis, ut prædicabant Scripturæ, videretur, faberque ipse existimaretur (hæc enim fabrilia opera faciebat, cum inter homines versaretur, aratra & juga, his rebus etiam justitiæ insignia & vitam actuosam docens) Spiritus sanctus propter homines, ut jam dixi, in specie columbæ in eum involavit, ac vox e cœlo venit, quæ per Davidem dicta fuerat, tamquam ex Christi persona proferentem, quod ei Pater erat dicturus: *Filius meus es tu; ego hodie genui te:* tum demum eum nasci hominibus & oriri asserens, cum eis innotesceret.

89. Hic Trypho: Probe scias, inquit, & Christum a nostro omni genere exspectari, & Scripturas omnes quas attulisti, nos in illum dictas confiteri.

Illud

lud etiam fateor me Jesu nomine, quo filius Navæ ɔgnominatus fuit, commotum fuisse, ut ad manus uic quoque rei dandas inclinarem. Utrum autem ım inhoneste Christum crucifixum iri prædictum sit, l nobis dubium videtur. Maledictus enim in lege icitur, qui crucifigitur; quare admodum difficile sit l mihi persuadere. Passurus quidem Christus mani-ste in Scripturis prædicatur; utrum autem male-ictum illud in lege supplicii genus passurus, discere olumus, si quid habes ad eam quoque rem demon-randam.

Si quidem passurus, inquam, Christus non fuisset, ec prophetæ prædixissent fore, ut a peccatis populi d mortem abduceretur, afficeretur ignominia, fla-ellis cæderetur, & inter improbos numeraretur, ujus genus a nemine enarrari posse asserit Propheta; aud abs re esset mirari. Sin autem hæc propria eum ota distinguit & omnibus manifestum facit; quomodo on & nos fidenter in eum credidissemus; & quicum-ue Prophetas intelligunt, hunc esse, non alium, tantum audiant crucifixum esse, non asserent?

90. Nos igitur, inquit, ex Scripturis edoce, ut ɔsi quoque tibi assentiamur. Passurum enim & tam-uam ovem abductum iri scimus; sed utrum etiam rucifigendus, & tam ignominiose tamque inhoneste ıortem in lege maledictam obiturus, fac nobis de-ıonstres. Id enim nos ne cogitare quidem possumus.

Nosti, inquam, Prophetas quæcumque fecerunt ıt dixerunt, ea signis & imaginibus, ut inter nos ɔnvenit, involvisse, ut non facile pleraque ab ınnibus intelligerentur, & veritatem his dictis & ctis insitam abscondisse, ut & qui eam invenire & scere studerent, non sine labore id assequerentur.

Illi autem dixerunt: De hoc sane inter nos ɔnvenit.

Ακȣε [illegible], φημι, το μετα τȣτο. Μωσης γαρ πρωτος ἐξεφανεν αὐτȣ ταυτην την δοκȣσαν καταραν, δι ὧν ἐποιησε σημειων.

Ποιων τȣτων, ἐφη, λεγεις;

Οτε ὁ λαος, φημι, ἐπολεμει τῳ Αμαληκ, και ὁ του Ναυη υἱος ὁ ἐπονομασθεις τῳ Ιησȣ ὀνοματι της μαχης ἠρχεν, αὐτος Μωσης ηὐχετο τῳ Θεῳ, τας χειρας ἑκατερως ἐκπετασας· Ωρ δε και Ααρων ὑπεβασαζον αὐτας πανημαρ, ἱνα μη κοπωθεντος αὐτȣ χαλασθωσιν. εἰ γαρ ἐνεδεδωκει τι του σχηματος τȣτȣ τȣ τον ςαυρον μιμȣμενȣ, ὡς γεγραπται ἐν ταις Μωσεως γραφαις, ὁ λαος ἡττατο· εἰ δε ἐν τη τάξει ἐμενε ταυτη, Αμαληκ ἐνικατο τοσȣτον· και ἰσχυων, δια του ςαυρȣ ἰσχυεν. ȣ γαρ ὁτι ȣτως ηὐχετο Μωσης, δια τȣτο κρεισσων ὁ λαος ἐγινετο, ἀλλ' ὁτι ἐν ἀρχη της μαχης του ὀνοματος του Ιησȣ ὀντος, αὐτος το σημειον του ςαυρȣ ἐποιει. τις γαρ ȣκ ἐπιςαται ὑμων, ὁτι μαλιςα μεν ἡ μετα οἰκτȣ και δακρυων εὐχη μειλισσεται τον Θεον, και ἡ ἐν πρηνει κατακλισει, και ἐν γονασιν ἐκλασαντος τινος. τȣτον δε τον τροπον ἐπι λιθȣ καθεζομενος, ȣτε αὐτος ηὐξατο, ȣτε ἀλλος ὑςερον. ἐχει δε και ὁ λιθος συμβολον, ὡς ἀπεδειξα, προς τον Χριςον.

Και γαρ δι ἀλλȣ μηνυων την ἰσχυν τȣ μυςηριȣ τȣ ςαυρȣ ὁ Θεος δια Μωσεως, εἰπεν ἐν ἐυλογια ἡν ἐυλογει τον Ιωσηφ· ἀπο ἐυλογιας κυριȣ ἡ γη ἀυτȣ· ἀπο ὡρων ȣρανȣ, και δροσων· και ἀπο ἀβυσσȣ πηγων κατωθεν, και καθαρων· γεννηματα ἡλιȣ τροπων· και ἀπο συνοδων μηνων, και ἀπο κορυφης ὀρεων ἀρχης, και ἀπο κορυφης βουνων, και ποταμων ἀενναων, και καρπων γης πληρωσεως· και τα δεκτα τῳ ὀφθεντι ἐν τη βατῳ, ἐλθοισαν ἐπι κεφαλην Ιωσηφ, και ἐπι κορυφης. δοξασθεις ἐν ἀδελφοις· πρωτοτοκος ταυρȣ το καλλος ἀυτȣ· κερατα μονοκερωτος τα κερατα ἀυτȣ· ἐν ἀυτοις ἐθνη κερατιει ἁμα ἑως ἀπ' ἀκρȣ της γης. μονοκερωτος γαρ κερατα ȣδενος ἀλλȣ πραγματος ἡ σχηματος ἐχει ἀν τις εἰπειν και ἀποδειξαι, εἰ μη τȣ τυπȣ ὁς τον ςαυρον δεικνυσιν. ὀρθιον γαρ το ἐν

ἑνι

Audi igitur, inquam, quid ſequatur. Moſes enim apparentem illam crucis deteſtationem primus ſignis, quæ ab eo expreſſa ſunt, declaravit.

Quænam iſta, inquit ille?

Cum populus, inquam, cum Amalec bellum gereret, ac Navæ filius, qui Jeſus cognominatus eſt, primus eſſet in acie, Moſes ipſe Deum orabat, manibus utrimque extenſis: Or autem & Aaron eas toto die ſuſtinebant, ne eo laſſato demitterentur. Si quid enim de hoc ſigno crucem imitante remiſerat, populus vincebatur, ut in Moſis libris ſcriptum eſt: ſi vero in hoc ſitu permanebat, tamdiu vincebatur Amalec, & qui viribus præſtabat, per crucem præſtabat. Neque enim propterea populus vincebat, quod Moſes ita precaretur, ſed quia cum nomen Jeſu eſſet in prima acie, ipſe crucis ſignum exhibebat. Quis enim veſtrum ignorat ea maxime prece Deum placari, quæ cum ejulatu & lacrymis, ac prono corpore aut flexis genibus funditur? Ad hunc autem modum in lapide ſedens nec ipſe poſtea, nec alius quiſquam oravit. Habet etiam lapis ſignificationem, ut oſtendi, Chriſto convenientem.

91. Atque etiam alia Deus ratione per Moſem vim myſterii crucis indicans, dicit in benedictione, qua Joſepho benedicit: *A benedictione Domini terra ejus; ab horis cœli, & rore, & ab abyſſo fontium deorſum & aquarum pararum: germina ſolis converſionis: & a coitionibus menſium, & a vertice montium, & a vertice collium, & fluminum perennium, & fructuum terræ plenitudinis: & accepta ei, qui viſus eſt in rubo, veniant ſuper caput Joſeph & verticem. Gloria evectus inter fratres: primogenitus tauri pulchritudo; cornua unicornis cornua ejus: in ipſis gentes ventilabit ſimul inde uſque ab extremo terræ.* Unicornis enim cornua nemo dicere aut demonſtrare poſſit in alia re aut figura inveniri, niſi in ea quæ crucem exhibet. Rectum enim unum

ἐςι ξυλον, ἀφ' ἐ ἐςι το ἀνωτατον μερος εἰς κερας ὑπηρημενον, ὁταν το ἀλλο ξυλον προσαρμοσθῃ, και ἑκατερωθεν ὡς κερατα τῳ ἑνι κερατι παρεζευγμενα τα ἀκρα φαινηται. και το ἐν τῳ μεσῳ πηγνυμενον, ὡς κερας και ἀυτο ἐξεχον ἐςιν, ἐφ' ᾡ ἐποχουνται οἱ ςαυρεμενοι· και βλεπεται ὡς κερας και ἀυτο συν τοις ἀλλοις κερασι συνεσχηματισμενον και πεπηγμενον. και το, ἐν ἀυτοις ἐθνη κερατιει ἁμα ἑως ἀπ' ἀκρε της γης, δηλωτικον ἐςι τε νυν γεγενημενε πραγματος ἐν πασι τοις ἐθνησι. κερατισθεντες γαρ, τετεςι κατανυγεντες, οἱ ἐκ παντων των ἐθνων δια τετε του μυςηριε, εἰς την θεοσεβειαν ἐτραπησαν ἀπο των ματαιων εἰδωλων και δαιμονων. τοις δε ἀπιςοις το ἀυτο σχημα εἰς καταλυσιν και καταδικην δηλεται· ὁν τροπον ἐν τῳ ἀπ' Αἰγυπτε ἐξελθοντι λαῳ δια τε τε τυπε της ἐκτασεως των χειρων τε Μωϋσεως, και της του Ναυη υἱε ἐπικλησεως τε ὀνοματος Ιησε, ὁ Αμαληκ μεν ἡττατο, Ισραηλ δε ἐνικα. και δια τε τυπε δε και σημειε τε κατα των δακοντων τῳ Ισραηλ ὀφεων ἡ ἀναθεσις φαινεται γεγενημενη ἐπι σωτηριᾳ των πιςευοντων, ὁτι δια τε ςαυρεσθαι μελλοντος θανατος γενησεσθαι ἐκτοτε προεκηρυσσετο τῳ ὀφει· σωτηρια δε τοις καταδακνομενοις ὑπ' ἀυτε, και προσφευγεσι τῳ τον ἐςαυρωμενον υἱον ἀυτε πεμψαντι εἰς τον κοσμον· ἐ γαρ ἐπι ὀφιν ἡμας πιςευειν το προφητικον πνευμα δια Μωσεως ἐδιδασκεν, ὁποτε και καταρασθαι ἀυτον την ἀρχην ὑπο τε Θεε δηλοι, και ἐν τῳ Ησαϊα ἀναιρεθησεσθαι ὡς πολεμιον δια της μεγαλης μαχαιρας, ἡτις ἐςιν ὁ Χριςος, σημαινει.

Εἰ ἐν τις μη μετα μεγαλης χαριτος της παρα Θεε λαβοι νοησαι τα εἰρημενα και γεγενημενα ὑπο των προφητων, ἐδεν ἀυτον ὀνήσει το τας ῥησεις δοκειν λεγειν, ἡ τα γεγενημενα, εἰ μη λογον ἐχει και περι ἀυτων ἀποδιδοναι. ἀλλα μη τι γε και ἐυκαταφρονητα δοξει τοις πολλοις ὑπο των μη νοουντων ἀυτα λεγομενα; εἰ γαρ τις ἐξεταζειν βελοιτο ὑμας, ὁτι Ενωχ, και Νωε ἁμα τοις τεκνοις, και

εἰ

ignum est, a quo summa pars in cornu attollitur, cum adaptatum fuerit aliud lignum, & utrinque extrema, veluti cornua uni adjuncta cornu, apparuerint. Et illud quod in medio figitur, ut ei insideant qui crucifiguntur, ipsum etiam veluti quoddam cornu eminet, & cornu speciem exhibet cum aliis cornibus conformatum & fixum. Illud autem, *his cornibus gentes petet inde usque ab extremo terræ*, id quod hodie in omnibus gentibus factum videmus, demonstrat. Cornu enim petiti, id est, compuncti per hoc mysterium homines ex omnibus gentibus ab inanibus simulacris & dæmonibus ad Dei cultum conversi sunt. Incredulis autem idem signum in excidium & condemnationem ostenditur: quemadmodum in populo qui ex Ægypto discesserat, per illam manuum Mosis extensarum speciem, & per nomen Jesu filio Navæ impositum Amalec quidem vincebatur, Israel autem vincebat. Atque illam etiam figuram, illudque signum, quod adversus serpentium morsus Israel institutum est, ad eorum salutem erectum esse liquet, qui jam tum prænuntiatam fuisse credunt & mortem serpenti per eum, qui crucifigendus erat, futuram, & salutem iis qui serpentis morsibus læsi ad eum, a quo crucifixus ille Filius in mundum missus est, confugiunt. Neque enim nos in serpentem credere spiritus propheticus per Mosem docebat, quippe cum eum ab initio diris a Deo devotum esse demonstret, & apud Esaiam magno gladio (is autem Christus) tamquam hostem necatum iri significet.

92. Si quis igitur magnam hanc a Deo gratiam non acceperit, ut Prophetarum dicta & facta intelligat, nihil ei proderit verba & gesta, quorum rationem reddere non possit, eloqui videri. Sed an non etiam contemtu digna multis videbuntur, si ab his qui non intelligunt proferantur? Nam si quis quærere ex vobis velit, cur cum Enoch & Noe cum filiis, & si qui

εἵτινες ἄλλοι τοιῦτοι γεγόνασι, μήτε ἐν περιτομῇ γινόμενοι, μήτε σαββατίσαντες, εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, τίς ἡ αἰτία τοῦ δι᾽ ἄλλων προστατῶν καὶ νομοθεσίας μετὰ τοσαύτας γενεὰς ἀξιοῦν τὸν Θεὸν δικαιοῦσθαι μὲν τοὺς ἀπὸ Ἀβραὰμ μέχρι Μωσέως διὰ περιτομῆς, τοὺς δὲ ἀπὸ Μωσέως καὶ διὰ περιτομῆς, καὶ τῶν ἄλλων ἐντολῶν, τουτέστι σαββάτου, καὶ θυσιῶν, καὶ σποδῶν, καὶ προσφορῶν, εἰ μὴ, ὡς προείρηται ὑπ᾽ ἐμοῦ, ἀποδείξετε, ὅτι διὰ τὸ τὸν Θεὸν προγνώστην ὄντα, ἐγνωκέναι ἄξιον γενησομένους τὸν λαὸν ὑμῶν ἐκβληθῆναι ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ μηδένα ἐπιτρέπεσθαι εἰσελθεῖν ἐκεῖ. (οὐδαμόθεν γὰρ ἀλλαχόθεν ἐστὲ γνωριζόμενοι, ὡς προέφην, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς περὶ τὴν σάρκα περιτομῆς. οὐδὲ γὰρ Ἀβραὰμ διὰ τὴν περιτομὴν δίκαιος εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμαρτυρήθη, ἀλλὰ διὰ τὴν πίστιν. πρὸ τοῦ γὰρ περιτμηθῆναι αὐτὸν, εἴρηται περὶ αὐτοῦ οὕτως, ἐπίστευσε δὲ τῷ Θεῷ Ἀβραὰμ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. καὶ ἡμεῖς οὖν ἐν ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ἡμῶν πιστεύοντες τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ περιτομὴν ἔχοντες τὴν ὠφελοῦσαν ἡμᾶς τοὺς κεκτημένους, τουτέστι τῆς καρδίας, δίκαιοι καὶ εὐάρεστοι τῷ Θεῷ ἐλπίζομεν φανῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἤδη μεμαρτυρήμεθα διὰ τῶν προφητικῶν λόγων ὑπ᾽ αὐτοῦ.) τὸ δὲ σαββατίζειν, καὶ τὰς προσφορὰς φέρειν κελευσθῆναι ὑμᾶς, καὶ τόπον εἰς ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπικληθῆναι ἀνασχέσθαι τὸν κύριον, ἵνα ὡς εἴρηται μὴ εἰδωλολατροῦντες καὶ ἀμνημονοῦντες τοῦ Θεοῦ, ἀσεβεῖς καὶ ἄθεοι γένησθε, ὡς ἀεὶ φαίνεσθε γεγενημένοι (καὶ ὅτι διὰ ταῦτα ἐνετέταλτο ὁ Θεὸς τὰς περὶ σαββάτων καὶ προσφορῶν ἐντολὰς, προαποδέδεικταί μοι διὰ τῶν προειρημένων. διὰ δὲ τοὺς σήμερον ἐλθόντας, καὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν πάντα βούλομαι ἀναλαμβάνειν) ἐπεὶ, εἰ μὴ τοῦτο ἐστὶ συκοφαντηθήσεται ὁ Θεὸς, ὡς μήτε πρόγνωσιν ἔχων, μήτε τὰ αὐτὰ δίκαια πάντας διδάσκων καὶ εἰδέναι, καὶ πράττειν (πολλαὶ γὰρ γενεαὶ ἀνθρώπων πρὸ Μωσέως φαίνονται γεγενημέναι) καὶ οὐκ ἐστὶ λόγος ὁ λέγων, ὡς οὐκ ἀληθὴς ὁ Θεὸς καὶ δίκαιος, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κρίσεις, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ. ἐπειδὴ

δὲ

alii ejusmodi, sine circumcisione & sabbatis placuerint Deo, per alios duces & legis institutionem tot elapsis ætatibus Deus justificari voluerit, eos quidem, qui ab Abrahamo ad Mosem fuerunt, per circumcisionem, eos autem qui post Mosem, tum per circumcisionem, tum per alia præcepta, id est, sabbatum, victimas, cineres & dona: calumniis appetetur Deus, nisi, ut jam dixi, id causæ demonstretis fuisse, quod populum vestrum præscius omnium Deus meriturum cognoverit, ut Jerosolymis pelleretur, nec cuiquam eo ingredi liceret. Nulla enim re alia dignoscimini, ut jam dixi, nisi ista carnis circumcisione. Neque enim Abrahamum Deus justum per circumcisionem fuisse testatus est, sed per fidem. Ante enim quam circumcisus esset, ita de eo dictum legimus: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad justitiam* Et nos igitur, qui in præputio carnis nostræ credimus Deo per Christum, ac circumcisionem eam habemus, quæ nobis eam adeptis prodest, id est, cordis circumcisionem, futurum speramus ut justi & Deo grati reperiamur; si quidem jam etiam ab eo testimonium per propheticos sermones accepimus. Quod autem sabbata servare & munera offerre jussi estis, quodque locum de suo nomine Dominus vocari passus est, nisi id propterea factum demonstretis, ne, ut diximus, ad simulacrorum cultum delapsi ac Dei immemores, impii & athei essetis, quales semper vos fuisse patet. (Atque hanc fuisse causam, cur Deus de sabbatis & donis leges sanciret, a me supra demonstratum est, sed propter eos qui hodie venerunt, eadem pene omnia repetere volo.) Nisi, inquam, ita sit, calumniis appetetur Deus, quasi nec futurorum præscius sit, nec eamdem omnes justitiam noscere & observare docuerit (multas enim generationes hominum ante Mosem fuisse liquet) nec vera sit Scriptura quæ dicit Deum esse verum & justum, & omnes vias

δε ἀληθης ὁ λογος, και ὁ Θεος ὑμας τοιουτυς μη ειναι ἀσυνετυς και φιλαυτυς ἀει βουλεται, ὁπως σωθητε μετα τυ Χριστου του ἐυαρεςουντος τῳ Θεῳ, και μεμαρτυρημενυ, ὡς προεφην, δια των ἀγιων προφητικων λογων την ἀποδειξιν ποιησας.

Τα γαρ ἀει και δι' ὁλυ δικαια και πασαν δικαιοσυνην π... ρεχει ἐν παντι γενει ἀνθρωπων· και ἐςι παν γενος γ... ωριζον ὁτι μοιχεια κακον, και πορνεια, και ἀνδροφονια, και ὁσα ἀλλα τοιαυτα. κἀν παντες πραττωσιν ἀυτα, ἀλλ' οὐν γε του ἐπιςασθαι ἀδικουντες ὁταν πραττωσι ταυτα, οὐκ ἀπηλλαγμενοι εἰσι, πλην ὁσοι ὑπο ἀκαθαρτυ πνευματος ἐμ... εφορημενοι, και ἀνατροφης και ἐθων φαυλων και νομων πονηρων διαφθαρεντες, τας φυσικας ἐννοιας ἀπωλεσαν, μαλλον δε ἐσβεσαν, ἡ ἐπεσχημενας ἐχυσιν. ἰδειν γαρ ἐςι και τυς τοιυτυς μη τα ἀυτα παθειν βυλομενυς, ἁπερ ἀυτοι τυς ἀλλυς διατιθεασι, και ἐν συνειδησεσιν ἐχθραις ταυτα ὀνειδιζοντας ἀλληλοις ἁπερ ἐργαζονται. ὁθεν μοι δοκει καλως εἰρησθαι ὑπο του ἡμετερυ κυριυ και σωτηρος Ιησυ Χριςυ, ἐν δυσιν ἐντολαις πασαν δικαιοσυνην και ἐυσεβειαν πληρυσθαι. εἰσι δε αὑται· ἀγαπησεις κυριον τον Θεον συ ἐξ ὁλης της καρδιας συ, και ἐξ ὁλης της ἰσχυος συ· και τον πλησιον συ ὡς σεαυτον. ὁ γαρ ἐξ ὁλης της καρδιας, και ἐξ ὁλης της ἰσχυος ἀγαπων τον Θεον, πληρης θεοσεβυς γνωμης ὑπαρχων, ὐδενα ἀλλον τιμησει Θεον· και ἀγγελον ἐκεινον ἀν τιμηση Θευ βυλομενυ, τον ἀγαπωμενον ὑπ' ἀυτυ τυ κυριυ και Θευ. και ὁ τον πλησιον ὡς ἑαυτον ἀγαπων, ἁπερ ἀυτῳ βυλεται ἀγαθα, κἀκεινῳ βυλησεται· ὐδεις δε ἑαυτῳ κακα βυλεται· ταυτ' ἐν τῳ πλησιον και ἐυξαιτ' ἀν, και ἐργασαιτο γενεσθαι, ἁπερ και ἑαυτῳ ὁ τον πλησιον ἀγαπων. πλησιον δε ἀνθρωπυ ὐδεν ἀλλο ἐςιν, ἡ το ὁμοιοπαθες και λογικον ζωον ὁ ἀνθρωπος. διχη ὀν της πασης δικαιοσυνης τετμημενης, προς τε Θεον, και ἀνθρωπυς, ὁςις, φησιν ὁ λογος, ἀγαπα κυριον τον Θεον ἐξ ὁλης της καρδιας, και ἐξ ὁλης της ἰσχυος, και τον πλη-

σιον

ius judicia, nec esse iniquitatem in eo. Sed quia era est Scriptura; etiam Deus tales vos semper esse on vult, insipientes & vestri amantes, ut cum Christo, ai placuit Deo, & ab eo, ut ex sanctorum Prophe- rum sermonibus demonstravi, testimonium accepit, lutem assequamini.

93. Nam quæ semper & ubique justa sunt, ac ›tam justitiam in omni hominum genere exhibet; ec ullum est genus quod ignoret adulterium esse ma- im & fornicationem & homicidium & quæcumque ia similia. Quæ quidem etiamsi omnes faciant, non imen assequuntur ut, cum ea faciunt, inique a se eri ignorent, iis exceptis quicumque impuro spiritu leni, vel prava institutione, & malis moribus, ac iefariis legibus corrupti naturales notiones amiserunt, el potius extinxerunt, aut inhibitas tenent. Vi- iere enim est etiam ejusmodi homines eadem pati iolle, quæ ipsi aliis faciunt, ac sibi invicem inimica onscientia exprobrare quæ perpetrant. Unde mihi ›ræclare a Domino nostro & Salvatore Jesu Christo lictum videtur, duobus præceptis justitiam omnem & pietatem adimpleri: *Diliges Dominum Deum tuum x toto corde tuo, & ex totis viribus tuis, & proximum uum sicut teipsum.* Nam qui ex toto corde & ex totis viribus diligit Deum, is cum piæ sententiæ plenus it, nullum alium Deum colet; sed tamen Angelum etiam illum Deo jubente colet, quem ipse Dominus & Deus diligit. Et qui proximum diligit tamquam eipsum, eadem illi bona, ac ipse sibi optabit. Ne- no autem sibi mala evenire vult. Igitur qui proxi- num diligit, eadem illi ac ipse sibi precabitur ac na- abit. Proximus autem hominis non alius est, quam llud similibus perpessionibus obnoxium & ratione ræditum animal, homo. Bifariam igitur distributa mni justitia, in Deum & homines; quicumque, ait criptura, diligit Dominum Deum ex toto corde &

σιον ὡς ἑαυτον, δικαιος ἀληθως ἂν εἴη, ὑμεις δε ὐτε προς Θεον, ὐτε προς τους προφητας, ὐτε προς ἑαυτους φιλιαν ἢ ἀγαπην ἐχοντες, ὐδεποτε ἐδειχθητε, ἀλλ' ὡς δεικνυται, και εἰδωλολατραι παντοτε, και φονεις των δικαιων ... ὡς και μεχρις αὐτου του Χριστου τας χειρας ἐπι... ὑμας, και μεχρι νυν ἐπιμενειν τῃ κακιᾳ ὑμων ... και των τουτον τον ἐσταυρωμενον ὑφ' ὑμων ... ειναι τον Χριστον. και προς τουτοις, ... ἐχθροι Θεου και κατηραμενοι ἀξιουτε ἀποδεικνυ... ἐπερ της ἀλογιστου ὑμων γνωμης ἐργον ἐστι... γαρ ἀφορμας ἀπο των γενομενων σημειων δια Μω... ὡς συνιεναι ὁτι οὐτος ἐστιν, οὐ βουλεσθε, ἀλλα και προς τουτοις ἡμας ἀλογειν δυνασθαι ὑπολαμβανοντες, ... τοτε ὁπερ ὑμιν συμβαινει, και ὑμεις ἀπορειτε λογων, ὁταν ἐυτονῳ τινι Χριστιανῳ συμβαλητε.

Εἴπατε γαρ μοι, οὐχι Θεος ἦν ὁ ἐντειλαμενος δια Μωσεως, μητε εἰκονα μητε ὁμοιωμα, μητε των ἐν οὐρανῳ ἀνω, μητε των ἐπι γης ὁλως ποιησαι, και αὐτος ἐν τῃ ἐρημῳ δια του Μωσεως τον χαλκουν ὀφιν ἐνηργησε, και ἐπι σημειον ἐστησε. δι' οὐ σημειου ἐσωζοντο οἱ ὀφιοδηκτοι· και ἀναιτιος ἐστιν ἀδικιας; μυστηριον γαρ δια τουτου, ὡς προέφην, ἐκηρυσσε, δι' οὐ καταλυειν μεν την δυναμιν του ὀφεως του και την παραβασιν ὑπο του Αδαμ γενεσθαι ἐργασαμενου, ἐκηρυσσε· σωτηριαν δε τοις πιστευουσιν ἐπι τουτον τον δια του σημειου τουτου, τουτεστι τον σταυρουσθαι μελλοντα, ἀπο των δηγματων του ὀφεως, ἁπερ εἰσιν αἱ κακαι πραξεις, εἰδωλολατρειαι, και ἀλλαι ἀδικιαι. ἐπει εἰ μη τουτο νοηθησεται, δοτε μοι λογον ὁτου χαριν τον χαλκουν ὀφιν Μωσης ἐπι σημειον ἐστησε, και προσβλεπειν αὐτον τους δακνομενους ἐκελευσε, και ἰά-

ρα-

x totis viribus, & proximum ut seipsum, is vere ıstus fuerit. Vos autem neque in Deum, neque in rophetas, neque in vosmetipsos amorem umquam at caritatem declarastis, sed semper, ut manifestum st, & simulacrorum cultores & justorum interfecto-es vos præbuistis; ita ut ipsi etiam Christo manus ıtuleritis, atque hactenus in vestra permaneatis ne-uitia, diris etiam eos agentes, qui eum quem cruci-xistis, Christum esse demonstrant. Ad hæc etiam lum, ut Dei inimicum & maledictum, in crucem ctum esse conamini demonstrare; quod sane alieni a atione animi vestri opus est. Nam cum ex signis a Mose factis intelligendi copiam habeatis eum esse Christum; non modo non vultis, sed etiam in angu-tias nos conjici posse existimantes, quæstiones poni-tis quæcumque in mentem veniunt, nec tamen ipsi habetis quod dicatis, si quem firmiorem Christianum offenderitis.

94. Dicite enim mihi: nonne Deus est, qui per Mosem præcepit, ne qua imago aut simulacrum sive eorum, quæ in cœlo sursum, sive eorum, quæ in terris sunt deorsum, omnino effingeretur; & tamen ipse in solitudine per Mosem effecit, ut serpens æneus fieret, eumque signo imposuit, quo signo ser-vabantur, qui a serpentibus morsi fuerant, nec ullam injustitiæ culpam sustinet? Per hanc enim rem myste-rium illud prædicabat, quo serpentis quidem illius, cujus opera prævaricatio etiam sub Adamo inducta, potestatem sese dissoluturum prædicabat; credenti-bus autem in eum, qui per hoc signum, id est, per crucem passurus erat, salutem ex morsibus serpentis, qui nihil aliud sunt quam pravæ actiones, simulacro-rum cultus & alia injusta facta, nuntiabat. Nisi enim ita res intelligatur, rationem date cur Moses serpen-tem æneum signo imposuerit, ac jusserit ut eum in-tuerentur, qui morsibus petiti fuerant, ex quo etiam

ραπευοντο οἱ δακνομενοι· και ταυτα αὐτος κελευσας, μηδενος ὁλως ὁμοιωμα ποιειν.

Και ὁ ἑτερος των τη δευτερα ἀφιγμενων εἰπεν, ἀληθως εἰπας· ἐκ ἐχομεν λογον διδοναι· και γαρ ἐγω περι τετε πολλακις τες διδασκαλες ἠρωτησα, και ἐδεις μοι λογον ἀπεδωκεν· ὡςε λεγε συ ἁ λεγεις. προσεχομεν γαρ σοι μυςηριον ἀποκαλυπτοντι δὶ ὧν και τα των προφητων διδαγματα συκοφαντητα ἐςι.

Κἀγω, ὁνπερ ἐν τροπον το σημειον δια τε χαλκε ὀφεως γενεσθαι ὁ Θεος ἐκελευσε, και ἀναιτιος ἐςιν, ἐτω δη και ἐν τῳ νομῳ καταρα κειται κατα των ςαυρεμενων ἀνθρωπων· ἐκ ἐτι δε και κατα τε Χριςε τε Θεε καταρα κειται, δὶ ἑ σωζει παντας τες καταρας ἀξια πραξαντας.

Και γαρ παν γενος ἀνθρωπων ἑυρεθησεται ὑπο καταραν ὀν· κατα τον νομον Μωσεως ἐπικαταρατος γαρ εἰρηται πας ὁς ἐκ ἐμμενει ἐν τοις γεγραμμενοις ἐν τῳ βιβλιῳ τε νομε τε ποιησαι αὐτα. και ἐδεις ἀκριβως παντα ἐποιησεν, ἐδ' ὑμεις τολμησετε ἀντειπειν· ἀλλ' εἰσιν οἱ μαλλον και ἡττον ἀλληλων τα ἐντεταλμενα ἐφυλαξαν. εἰ δε οἱ ὑπο τον νομον τετον ὑπο καταραν φαινονται εἰναι δια το μη παντα φυλαξαι, ἐχι πολυ μαλλον παντα τα ἐθνη φανησονται ὑπο καταραν ὀντα και εἰδωλολατρεντα, και παιδοφθορεντα, και τα ἀλλα κακα ἐργαζομενα; εἰ ἐν και τον ἑαυτε Χριςον ὑπερ των ἐκ παντος γενες ἀνθρωπων ὁ πατηρ των ὁλων τας παντων καταρας ἀναδεξασθαι ἐβυληθη, εἰδως ὁτι ἀναςησει αὐτον ςαυρωθεντα και ἀποθανοντα, δια τι ὡς κεκατηραμενε τε ὑπομειναντος κατα την τε πατρος βελην ταυτα παθειν τον λογον ποιειτε, και ἐχι μαλλον ἑαυτες θρηνειτε; εἰ γαρ και ὁ πατηρ αὐτε, και αὐτος παθειν ταυτα αὐτον ὑπερ του ἀνθρωπειε γενες ἐνηργησεν, ὑμεις ἐχ' ὡς γνωμη Θεε ὑπηρετεντες τετο ἐπραξατε. ἐδε γαρ τες προφητας ἀναιρεντες, ἐυσεβειαν εἰργασασθε. και μη τις ὑμων λεγετω, εἰ ὁ πατηρ αὐτον ἠθελησε ταυτα παθειν, ἱνα τῳ μωλω-

πι

li sanabantur; idque cum ipse sanxisset, ne ullius mnino rei simulacrum fieret.

Hic alius ex illis, qui postridie venerunt, Vera, iquit, dixisti: rationem afferre non possumus. Nam ego sæpe ea de re magistros nostros interrogavi, ec quisquam mihi rationem reddidit. Quapropter erge quod dicere instituisti: tibi enim mysterium reludenti attendimus, qua de causa etiam Prophetaım oracula calumniis pateant.

Tum ego: Quemadmodum Deus signum per serentem æneum fieri jussit, nec tamen in culpa est; c in lege maledictio posita est in homines crucifixos, equaquam autem in Christum Dei, per quem omnes, ui res maledictione dignas gesserunt, a Deo salantur.

95. Nam omne humanum genus maledictioni obıoxium reperietur. Maledictus enim secundum legem Mosis dictus est, quisquis *non permanet in eis, uæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.* Nemo certe omnia accurate observavit (neque id vos negare audebitis) sed alii aliis plus aut minus præcepta observarunt. Quod si eos, qui sub hac lege sunt, sub maledictione esse patet, quod non omnia observaverint; an non multo magis patebit gentes omnes, quæ simulacra colunt, pueris stupra inferunt, & alia nefarie faciunt, sub maledictione esse? Igitur si pro hominibus ex omni genere suum etiam Christum parens universorum maledictiones omnium in se suscipere voluit, cum futurum sciret, ut eum crucifixum & mortuum excitaret ad vitam; cur de eo, qui secundum Patris voluntatem hæc pati non refugit, quasi is maledictus fuisset, ita loquimini, ac non potius vosmetipsos lugetis? Etsi enim ab ipso etiam illius Patre perfectum est, ut hæc pro humano genere pateretur, nequaquam vos id fecistis, ut Dei consilio inservireis: neque enim Prophetis occidendis pietatem coluistis.

πι αὐτȣ ἰασις γενηται τῳ γενει των ἀνθρωπων, ἡμεις ȣδεν ἠδικησαμεν. εἰ μεν ȣν μετανοȣντες ἐπι τοις ἡμαρτημενοις, και ἐπιγνοντες τȣτον εἰναι τον Χριςον, και φυλασσοντες αὐτȣ τας ἐντολας, ταυτα φησετε, ἀφεσις ὑμιν των ἁμαρτιων ὁτι ἐςαι, προειπον. εἰ δε αὐτȣ τε ἐκεινȣ, και των εἰς ἐκεινον πιςευοντων καταρασθε, και ὁποταν ἐξȣσιαν ἐχητε, ἀναιρειτε, πως ȣχι και το ἐκεινῳ ἐπιβεβληκεναι τας χειρας ὑμων, ὡς παρα ἀδικων και ἁμαρτωλων, και μεχρις ὁλȣ σκληροκαρδιων και ἀσυνετων ἐκζητηθησεται;

Και γαρ το εἰρημενον ἐν τῳ νομῳ, ὁτι ἐπικαταρατος πας ὁ κρεμαμενος ἐπι ξυλȣ ȣχ ὡς τȣ Θεȣ καταρωμενȣ τȣτȣ τȣ ἐςαυρωμενȣ, ἡμων τονοι την ἐλπιδα ἐκκρεμαμενην ἀπο τȣ ςαυρωθεντος Χριςȣ, ἀλλ᾽ ὡς προειποντος τȣ Θεȣ το ὑφ᾽ ὑμων παντων και των ὁμοιων ὑμιν μη ἐπιςαμενων τȣτον εἰναι τον προ παντων ὀντα, και αἰωνιον του Θεου ἱερεα, και βασιλεα, καί Χριςον μελλοντα γινεσθαι. ὁπερ και ὀψει ἰδειν ὑμιν ἐςι γινομενον. ὑμεις γαρ ἐν ταις συναγωγαις ὑμων καταρωμενοι παντων των ἀπ᾽ ἐκεινȣ γενομενων Χριςιανων, και τα ἀλλα ἐθνη ἁ και ἐνεργη την καταραν ἐργαζονται, ἀναιρȣντα τȣς μονον ὁμολογȣντας ἑαυτȣς εἰναι Χριςιανȣς· οἱς ἡμεις ἁπασι λεγομεν, ὁτι ἀδελφοι ἡμων ἐςε· ἐπιγνωτε μαλλον την ἀληθειαν τȣ Θεȣ. και μη πειθομενων ἡμιν μητε ἐκεινων, μητε ὑμων· ἀλλα ἀρνεισθαι ἡμας το ὀνομα τȣ Χριςȣ ἀγωνιζομενων, θανατȣσθαι μαλλον αἱρȣμεθα και ὑπομενομεν, πεπεισμενοι ὁτι παντα ὁσα ὑπεσχηται ὁ Θεος δια τȣ Χριςȣ ἀγαθα, ἀποδωσει ἡμιν. και προς τȣτοις πασιν, εὐχομεθα ὑπερ ὑμων, ἱνα ἐλεηθητε, ὑπο τȣ Χριςȣ. ȣτος γαρ ἐδιδαξεν ἡμας και ὑπερ των ἐχθρων εὐχεσθαι, εἰπων, γινεσθε χρηςοι και οἰκτιρμονες, ὡς και ὁ πατηρ ὑμων ὁ ȣρανιος. και γαρ τον παντοκρατορα Θεον χρηςον και οἰκτιρμονα ὁρωμεν, τον ἡλιον αὐτȣ ἀνατελλοντα ἐπι ἀχαριςȣς και

δικαιȣς,

ıſtis. Nec quiſquam ex vobis dicat: Si voluit Pa-
r hæc eum pati, ut ejus livore genus humanum ſa-
retur, nihil nos iniqui fecimus. Quod ſi hæc ita
etis, ut vos eorum quæ peccaſtis pœniteat, atque
nc Chriſtum eſſe agnoſcatis, ejuſque mandata ſer-
tis; jam dixi futuram vobis peccatorum remiſſio-
m. Sed ſi & ipſum illum & eos, qui in illum cre-
nt, diris agatis, & cum facultas aderit, occidatis;
iomodo non etiam ob illatas ei manus pœnæ a vo-
s, ut ab injuſtis & peccatoribus & corde omnino
duratis & inſipientibus, repetentur?

96. Nam quod in lege dictum eſt, *Maledictus omnis i pendet in ligno*, non quod Deus maledicat huic cru-
fixo, ſpem noſtram ex hoc Chriſto crucifixo ſuſpen-
m confirmat, ſed quod prædicat Deus id quod vos
nnes, & qui veſtri ſimiles ſunt, hunc eſſe qui ante
nnia eſt, & æternus Dei ſacerdos & rex & Chriſtus
t, ignorantes, facturi eratis. Quod quidem licet
ı ipſis oculis factum videatis. Vos enim in Syna-
gis veſtris maledicitis omnibus, qui ab eo facti ſunt
hriſtiani: idemque faciunt cæteræ gentes, quæ ip-
m maledictionem in rem conferunt, necem infe-
ntes, ſi quis tantum fateatur ſe eſſe Chriſtianum.
uibus omnibus dicimus; Fratres noſtri eſtis: quin
otius Dei veritatem cognoſcite. Cum autem nec
os nec illos flectamus, ſed utrique a nobis dimica-
one contendatis, ut nomen Chriſti negemus; mor-
em potius eligimus & perferimus, minime dubii quin
eus quæcumque bona per Chriſtum promiſit, ea
obis præſtiturus ſit. Ad hæc omnia pro vobis ora-
nus, ut Chriſtus veſtri miſereatur. Is enim etiam
ro inimicis precari docuit his verbis: *Diligite inimi-
os veſtros: eſtote benigni & miſericordes, ſicut & Pater
eſter cœleſtis.* Omnipotentem enim Deum videmus
enignum eſſe & miſericordem, ſolem ſuum ſuper in-
ratos pariter & juſtos oriri facientem, ac ſuper

δικαιους, και βρεχοντα ἐπι ὁσιους και πονηρους· ὃυς παντας ὁτι και κρινειν μελλει, ἐδιδαξε.

Και γαρ ουδε το μεχρις ἑσπερας μειναι τον προφητην Μωσην, ὁτε τας χειρας αὐτου ὑπεβασαζον Ωρ και Ααρων, ἐπι του σχηματος τουτου, εἰκη γεγονε. και γαρ ὁ κυριος σχεδον μεχρις ἑσπερας ἐμεινεν ἐπι του ξυλου, και προς ἑσπεραν ἐθαψαν αὐτον· εἰτα ἀνεστη τη τριτη ἡμερα. τουτο δια Δαβιδ οὑτως ἐκπεφωνητο· φωνη μου προς κυριον ἐκεκραξα, και ἐπηκουσε μου ἐξ ὀρους ἁγιου αὐτου. ἐγω ἐκοιμηθην και ὑπνωσα, ἐξηγερθην, ὁτι κυριος ἀντελαβετο μου. και δια Ησαϊου ὁμοιως εἰρητο περι τουτου, δι' οὑ τροπου ἀποθνησκειν ἐμελλεν, οὑτως· ἐξεπετασα μου τας χειρας ἐπι λαον ἀπειθουντα, και ἀντιλεγοντα τοις πορευομενοις ἐν ὁδω ου καλη. και ὁτι ἐμελλεν ἀνισασθαι, αὐτος Ησαϊας ἐφη, ἡ ταφη αὐτου ἠρται ἐκ του μεσου· και δωσω τους πλουσιους ἀντι του θανατου αὐτου. και ἐν ἀλλοις παλιν λογοις Δαβιδ εἰς το παθος και τον σαυρον ἐν παραβολη μυσηριωδει οὑτως εἰπεν ἐν εἰκοσω πρωτω ψαλμω· ὠρυξαν χειρας μου και ποδας μου, ἐξηριθμησαν παντα τα ὀσα μου· αὐτοι δε κατενοησαν και ἐπειδον με. διεμερισαντο τα ἱματια μου ἑαυτοις, και ἐπι τον ἱματισμον μου ἐβαλον κληρον. ὁτε γαρ ἐσαυρωσαν αὐτον, ἐμπησσοντες τους ἡλους, τας χειρας και τους ποδας αὐτου ὠρυξαν· και οἱ σαυρωσαντες αὐτον, ἐμερισαν τα ἱματια αὐτου ἑαυτοις, λαχμον βαλλοντες ἑκασος κατα την του κληρου ἐπιβολην, ὁ ἐκλεξασθαι ἐβεβουλητο. και τουτον αὐτον τον ψαλμον ουκ εἰς τον Χρισον εἰρησθαι λεγετε, και παντα τυφλωττοντες, και μη συνιεντες ὁτι ουδεις ἐν τω γενει ὑμων λεχθεις ποτε βασιλευς Χρισος, ποδας και χειρας ὠρυγη ζων, και δια τουτου του μυσηριου ἀποθανων, τουτεσι του σαυρωθηναι, εἰ μη μονος οὑτος ὁ Ιησους.

Και τον παντα δε ψαλμον εἰποιμι ἀν, ὁπως και το προς τον πατερα ἐυσεβες αὐτου ἀκουσητε, και ὡς εἰς ἐκεινον παντα ἀναφερει, ὡς αὐτος δι' ἐκεινου και σωθηναι ἀπο του θανατου τουτου αἰτων, ἁμα τε δηλων ἐν τω ψαλμω ὁποιοι ἠσαν οἱ ἐπισυνισαμενοι κατ' αὐτου, και ἀποδεικνυων ὁτι

ἀλη-

& improbos pluentem, quos omnes judica- luoque ſe eſſe docuit.

Neque etiam illud temere factum eſt, ut ta Moſes, ſuſtinentibus ejus manus Or & Aa- 1 hoc ſtatu ad veſperam uſque permaneret. : Dominus fere uſque ad veſperam in ligno & ad veſperam ſepelierunt eum, deinde re- tertia die. Quod ipſum Davidis voce ita tum fuerat: *Voce mea ad Dominum clamavi & t me de monte ſancto ſuo. Ego dormivi & ſopo- n: exſurrexi quia Dominus ſuſcepit me.* Ac per ſimiliter quo mortis genere obiturus eſſet, nuntiatum: *Expandi manus meas ad populum in- t & contradicentem, ambulantem in via non bona.* tem reſurrecturum idem Eſaias ait: *Sepultura ata eſt e medio & dabo divites pro morte ipſius.* alibi David de paſſione & cruce ſic per arca- ilitudinem loquutus eſt: *Foderunt manus meas meos: dinumeraverunt omnia oſſa mea. Ipſi vero verunt & inſpexerunt me: diviſerunt ſibi veſti- ea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Nam m crucifixerunt, fixis clavis manus ejus & derunt; & qui eum crucifixerant, diviſerunt timenta ejus, & alea jacta, quod quiſque eli- luerat, id ſorti ſubjecerunt. Atque hunc ſalmum in Chriſtum negatis eſſe dictum, in s cæcutientes, nec intelligentes nullum um- veſtro genere regem aut Chriſtum appellatum qui pedes & manus vivus perfoderetur, & myſterium moreretur, id eſt, crucifigeretur, hunc ſolum Jeſum.

Ac totum quidem pſalmum proferam, ut & Patrem pietatem audiatis, & quomodo omnia referat, ſeque per eum etiam ab hac morte petat: ſimul in pſalmo declarans quales eſſent um inſurrexere, ſeque vere hominem factum

αληθως γεγονεν ανθρωπος αντιληπτικως παθων. ἐςι δε ὑτος· ὁ Θεος, ὁ Θεος μυ, προσχες μοι· ἱνα τι ἐγκατελιπες με; μακραν απο της σωτηριας μυ, οἱ λογοι των παραπτωματων μυ. ὁ Θεὸς μυ, κεκραξομαι ἡμερας προς σε, και ὐκ εἰσακυσῃ· και νυκτος, και ὐκ εἰς ανοιαν ἐμοι. συ δε ἐν αγιῳ κατοικεις ὁ ἐπαινος του Ισραηλ· ἐπι σοι ἠλπισαν οἱ πατερες ἡμων· ἠλπισαν, και ἐρυσω αυτυς. προς σε ἐκεκραξαν, και ἐσωθησαν· ἐπι σοι ἠλπισαν, και ὐ κατησχυνθησαν. ἐγω δε εἰμι σκωληξ και ουκ ανθρωπος, ὀνειδος ανθρωπων, και ἐξυθενημα λαου. παντες οἱ θεωρουντες με, ἐξεμυκτηρισαν με, και ἐλαλησαν χειλεσιν, ἐκινησαν κεφαλην· ἠλπισεν ἐπι κυριον, ρυσασθω αυτον, σωσατω αυτον, ὁτι θελει αυτον. ὁτι συ εἶ ὁ ἐκσπασας με ἐκ γαςρος, ἡ ἐλπις μυ απο μαθων της μητρος μυ· ἐπι σε ἐπερριφην ἐκ μητρας. απο γαςρος μητρος μυ Θεος μυ εἶ συ. μη αποςῃς απ' ἐμυ, ὁτι θλιψις ἐγγυς, ὁτι, ουκ ἐςιν ὁ βοηθων μοι. περιεκυκλωσαν με μοσχοι πολλοι, ταυροι πιονες περιεσχον με. ἠνοιξαν ἐπ' ἐμε το ςομα αυτων, ὡς λεων αρπαζων και ὠρυομενος. ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μυ. ἐγενηθη ἡ καρδια μυ ὡσει κηρος τηκομενος ἐν μεσῳ της κοιλιας μυ. ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μυ, και ἡ γλωσσα μυ κεκολληται τῳ λαρυγγι μυ· και εἰς χουν θυ ατυ κατηγαγες με· ὁτι ἐκυκλωσαν με κυνες πολλοι, συναγωγη πονηρευομενων περιεσχον με. ὠρυξαν χειρας μυ και ποδας μυ, ἐξηριθμησαν παντα τα ὀςα μυ. αυτοι δε κατενοησαν και ἐπειδον με. διεμερισαντο τα ἱματια μυ ἑαυτοις· και ἐπι τον ἱματισμον μυ ἐβαλον κληρον. συ δε κυριε μη μακρυνῃς την βοηθειαν συ απ' ἐμου· εἰς την αντιληψιν μυ προσχες ρυσαι απο ρομφαιας την ψυχην μυ, και ἐκ χειρος κυνος την μονογενη μυ. σωσον με ἐκ ςοματος λεοντος, και απο κερατων μονοκερωτων την ταπεινωσιν μυ. διηγησομαι το ὀνομα συ τοις αδελφοις μυ, ἐν μεσῳ ἐκκλησιας ὑμνησω σε. οἱ φοβουμενοι τον κυριον αἰνεσατε αυτον· απαν το σπερμα Ιακωβ δοξασατε αυτον φοβηθητωσαν απ' αυτου απαν το σπερμα Ισραηλ.

Και

fuisse, perpessiones sentientem, demonstrans. Sic autem se habet psalmus: *Deus, Deus meus respice in me: quare dereliquisti me? Longe a salute mea verba delictorum meorum. Deus meus clamabo ad te per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad ignorantiam mihi. Tu autem in sancto habitas, laus Israel. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, & liberasti eos. Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi. Ego autem sum vermis & non homo: opprobrium hominum, & abjectio populi. Omnes qui conspiciebant me, subsannaverunt me, & loquuti sunt labiis, moverunt caput: speravit in Dominum; eruat eum: salvum faciat eum quoniam vult eum. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uberibus matris meæ: in te projectus sum ex utero. De ventre matris meæ Deus meus es tu: ne discedas a me. Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui me adjuvet. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens & rugiens. Sicut aqua effusa sunt & dispersa sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum, sicut cera liquescens, in medio ventris mei. Exaruit velut testa, virtus mea: & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in pulverem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi: consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt, & inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me: in defensionem meam respice. Erue a framea animam meam: & de manu canis unicam meam. Salvum me fac de ore leonis: & a cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ cantabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum: universum semen Jacob glorificate eum. Timeat eum omne semen Israel.*

Και εἰπων ταυτα, ἐπηνεγκα· ὁλον οὐν τον ψαλμον μ'ἐκεινο ἀποδειξω ὑμιν εἰς τον Χριςον εἰρημενον, παλιν αὐτον δι' ὡν ἐξηγουμαι. ὁ οὐν ἐυθυς λεγει; ὁ Θεος, ὁ Θεος μου, προσχες μοι· ἱνα τι ἐγκατελιπες με, τουτο ἀνωθεν προειπειν, ὁπερ ἐπι Χριςου ἐμελλε λεγεσθαι. ςαυρωθεις γαρ εἰπεν, ὁ Θεος, ὁ Θεος, ἱνα τι ἐγκατελιπες με; και τα ἑξης, μακραν ἀπο της σωτηριας μου οἱ λογοι των παραπτωματων μου. ὁ Θεος μου, κεκραξομαι ἡμερας προς σε, και οὐκ εἰσακουσῃ· και νυκτος, και οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοι· ὡσπερ και ἀυτα ἁ ποιειν ἐμελλε, ἐλελεκτο. τῃ γαρ ἡμερᾳ ἡπερ ἐμελλε ςαυρουσθαι, τρεις των μαθητων ἀυτου παραλαβων εἰς το ὀρος το λεγομενον Ελαιων, παρακειμενον ἐυθυς τω ναῳ τῳ ἐν Ιερουσαλημ, ηὐχετο λεγων, πατηρ, εἰ δυνατον ἐςι, παρελθετω το ποτηριον τουτο ἀπ' ἐμου. και μετα τουτο ἐυχομενος λεγει, μη ὡς ἐγω βουλομαι, ἀλλ' ὡς συ θελεις· δηλων δια τουτων ὁτι ἀληθως παθητος ἀνθρωπος γεγενηται· ἀλλ' ἱνα μη τις λεγῃ, ἠγνοει οὐν ὁτι μελλει πασχειν, ἐπαγει ἐν τῳ ψαλμῳ ἐυθυς, και οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοι. ὁνπερ τροπον οὐδε τῳ Θεῳ εἰς ἀνοιαν ἠν το ἐρωταν τον Αδαμ, που ἐςιν, οὐδε τον Καϊν, που Αβελ; ἀλλ' εἰς το ἑκαςον ἐλεγξαι ὁποιος ἐςι, και εἰς ἡμας την γνωσιν παντων δια του ἀναγραφηναι ἐλθειν· και οὑτως ἐσημαινεν οὐκ εἰς ἀνοιαν την ἑαυτου, ἀλλα των νομιζοντων μη εἰναι ἀυτον Χριςον, ἀλλ' ἡγουμενων θανατωσειν ἀυτον, και ὡς κοινον ἀνθρωπον ἐν ᾁδου μενειν.

Το δε ἀκολουθον, συ δε ἐν ἁγιῳ κατοικεις ὁ ἐπαινος του Ισραηλ, ἐσημαινεν ὁτι ἐπαινου ἀξιον και θαυμασμου μελλει ποιειν, μετα το ςαυρωθηναι ἀνιςασθαι μελλων τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἐκ νεκρων· ὁ ἀπο του πατρος ἀυτου λαβων ἐχει. ὁτι γαρ και Ιακωβ και Ισραηλ καλειται ὁ Χριςος, ἀπεδειξα. και οὐ μονον ἐν τῃ ἐυλογιᾳ και Ιωσηφ και Ιουδα τα περι ἀυτου κεκηρυχθαι ἐν μυςηριῳ ἀπεδειξα· και ἐν τῳ ἐυαγγελιῳ δε γεγραπται εἰπων, παντα μοι παραδε-

99. His recitatis intuli: totum ergo psalmum in Christum ita esse dictum, ex iis demonstrabo, quæ rursus illum enarrans edisseram. Quod igitur statim dicit: *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* his verbis antiquitus prædicabatur id quod Christi tempore dicendum erat. Cruci enim affixus dicebat: *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Et quæ sequuntur: *Longe a salute mea verba delictorum meorum: Deus meus clamabo per diem & non exaudies, & nocte, & non ad ignorantiam mihi;* hæc quemadmodum & ea quæ Christus erat facturus, ita dicta sunt. Quo enim die crucifigendus erat, cum tres ex discipulis in montem, qui dicitur olivarum, quique templo Jerosolymitano ex adverso situs est, secum perduxisset, ita precabatur: *Pater si fieri potest, transeat a me calix iste.* Deinde hanc precem addidit: *Non sicut ego volo sed sicut tu vis.* Quibus verbis declarat se vere perpessioni obnoxium hominem factum esse. Sed ne quis dicat: Ignorabat igitur se esse passurum; statim addit in psalmo: *Et non ad ignorantiam mihi.* Quemadmodum enim Deo ad ignorantiam non fuit, quod Adamum interrogavit ubinam esset, & Cainum ubinam Abel, sed ut unumquemque argueret qualis esset, & omnium cognitio ad nos scripto consignata perveniret; ita & Christus declarat non ad suam esse, sed ad eorum ignorantiam, qui eum Christum non esse, sed se necem ei illaturos, eumque, ut communem hominem, in inferis mansurum existimabant.

100. Quod autem sequitur: *Tu autem in sancto habitas, laus Israel:* declarabat eum rem laude dignam & admiratione facturum, ut qui tertio die post crucis supplicium resurrecturus esset ex mortuis; id quod a Patre acceptum habet: Jacob enim & Israel probavi Christum vocari; ejusque res non in sola Josephi & Judæ benedictione arcane prædicatas esse demonstravi, sed etiam in Evangelio dixisse scribitur: Omnia

ρaπευοντο οἱ δακνομενοι· και ταυτα αὐτος κελευσας, μηδενος ὁλως ὁμοιωμα ποιειν.

Και ὁ ἑτερος των τῃ δευτερᾳ ἀφιγμενων εἰπεν, ἀληθως εἰπας· ἐκ ἐχομεν λογον διδοναι· και γαρ ἐγω περι τετε πολλακις τες διδασκαλες ἠρωτησα, και ἐδεις μοι λογον ἀπεδωκεν· ὡςε λεγε συ ἁ λεγεις. προσεχομεν γαρ σοι μυςηριον ἀποκαλυπτοντι δι' ὡν και τα των προφητων διδαγματα συκοφαντητα ἐςι.

Καγω, ὀνπερ ἐν τροπον το σημειον δια τε χαλκε ὀφεως γενεσθαι ὁ Θεος ἐκελευσε, και ἀναιτιος ἐςιν, ἑτω δη και ἐν τῳ νομῳ καταρα κειται κατα των ςαυρεμενων ἀνθρωπων· ἐκ ἐτι δε και κατα τε Χριςε τε Θεε καταρκειται, δι' ἑ σωζει παντας τες καταρας ἀξια πραξαντας.

Και γαρ παν γενος ἀνθρωπων ἑυρεθησεται ὑπο καταραν ὀν· κατα τον νομον Μωσεως ἐπικαταρατος γαρ εἰρηται πας ὁς ἐκ ἐμμενει ἐν τοις γεγραμμενοις ἐν τῳ βιβλιῳ τε νομε τε ποιησαι αὐτα. και ἐδεις ἀκριβως παντα ἐποιησεν; ἐδ' ὑμεις τολμησετε ἀντειπειν· ἀλλ' εἰσιν οἱ μαλλον και ἡττον ἀλληλων τα ἐντεταλμενα ἐφυλαξαν. εἰ δε οἱ ὑπο τον νομον τετον ὑπο καταραν φαινονται εἰναι δια το μη παντα φυλαξαι, ἐχι πολυ μαλλον παντα τα ἐθνη φανησονται ὑπο καταραν ὀντα και εἰδωλολατρεντα, και παιδοφθορεντα, και τα ἀλλα κακα ἐργαζομενα; εἰ ἐν και τον ἑαυτε Χριςον ὑπερ των ἐκ παντος γενες ἀνθρωπων ὁ πατηρ των ὁλων τας παντων καταρας ἀναδεξασθαι ἐβεληθη, εἰδως ὁτι ἀναςησει αὐτον ςαυρωθεντα και ἀποθανοντα, δια τι ὡς κεκατηραμενε τε ὑπομειναντος κατα την τε πατρος βελην ταυτα παθειν τον λογον ποιειτε, και ἐχι μαλλον ἑαυτες θρηνειτε; εἰ γαρ και ὁ πατηρ αὐτε, και αὐτος παθειν ταυτα αὐτον ὑπερ του ἀνθρωπειε γενες ἐνηργησεν, ὑμεις ἐχ' ὡς γνωμῃ Θεε ὑπηρετεντες τετο ἐπραξατε. ἐδε γαρ τες προφητας ἀναιρεντες, ἐυσεβειαν εἰργασασθε. και μη τις ὑμων λεγετω, εἰ ὁ πατηρ αὐτον ἠθελησε ταυτα παθειν, ἱνα τῳ μωλωπι-

abantur; idque cum ipse sanxisset, ne ullius
ɔ rei simulacrum fieret.
: alius ex illis, qui postridie venerunt, Vera,
dixisti: rationem afferre non possumus. Nam
sæpe ea de re magistros nostros interrogavi,
iisquam mihi rationem reddidit. Quapropter
quod dicere instituisti: tibi enim mysterium re-
ti attendimus, qua de causa etiam Propheta-
acula calumniis pateant.
m ego: Quemadmodum Deus signum per ser-
n æneum fieri jussit, nec tamen in culpa est;
ege maledictio posita est in homines crucifixos,
quam autem in Christum Dei, per quem omnes,
s maledictione dignas gesserunt, a Deo sal-

. Nam omne humanum genus maledictioni ob-
n reperietur. Maledictus enim secundum le-
Mosis dictus est, quisquis *non permanet in eis,*
ipta sunt in libro legis, ut faciat ea. Nemo certe
accurate observavit (neque id vos negare au-
;) sed alii aliis plus aut minus præcepta obser-
:. Quod si eos, qui sub hac lege sunt, sub
ictione esse patet, quod non omnia observave-
an non multo magis patebit gentes omnes, quæ
cra colunt, pueris stupra inferunt, & alia ne-
aciunt, sub maledictione esse? Igitur si pro ho-
is ex omni genere suum etiam Christum parens
:forum maledictiones omnium in se suscipere
, cum futurum sciret, ut eum crucifixum &
um excitaret ad vitam; cur de eo, qui secun-
'atris voluntatem hæc pati non refugit, quasi is
ictus fuisset, ita loquimini, ac non potius vos-
sos lugetis? Etsi enim ab ipso etiam illius Patre
:tum est, ut hæc pro humano genere pateretur,
quam vos id fecistis, ut Dei consilio inservire-
ieque enim Prophetis occidendis pietatem co-
luistis.

πι αὐτȣ ἰασις γενηται τῳ γενει των ἀνθρωπων, ἡμ[illegible] ἐδεν ἠδικησαμεν. εἰ μεν ἐν μετανοȣντες ἐπι τοις ἡμαρτ[illegible] μενοις, και ἐπιγνοντες τȣτον εἶναι τον Χριςον και φυλα[illegible] σοντες αὐτȣ τας ἐντολας, ταυτα φησετε ἀφεσις ὑμιν τ[illegible] ἁμαρτιων ὁτι ἐςαι, προειπον. εἰ δε αὐτȣ τε ἐκεινȣ, [illegible] των εἰς ἐκεινον πιςευοντων καταρασθε, και ὁποταν ἐξȣσ[illegible] ἐχητε, ἀναιρειτε, πως ȣχι και το ἐκεινῳ ἐπιβεβλη[illegible] τας χειρας ὑμων, ὡς παρα ἀδικων και ἁμαρτωλω[illegible] και μεχρις ὁλȣ σκληροκαρδιων και ἀσυνετων ἐκζητηθ[illegible] σεται;

Και γαρ το εἰρημενον ἐν τῳ νομῳ, ὁτι ἐπικατα[illegible] ρατος πας ὁ κρεμαμενος ἐπι ξυλȣ ȣχ ὡς τȣ Θεȣ κ[illegible] ταρωμενȣ τȣτȣ τȣ ἐςαυρωμενȣ, ἡμων τονοι την ἐλπ[illegible] δα ἐκκρεμαμενην ἀπο τȣ ςαυρωθεντος Χριςȣ, ἀλλ' [illegible] προειποντος τȣ Θεȣ το ὑφ' ὑμων παντων και των ὁμοι[illegible] ὑμιν μη ἐπιςαμενων τȣτον εἶναι τον προ παντων ὀντ[illegible] και αἰωνιον του Θεου ἱερεα, και βασιλεα, καὶ Χριςο[illegible] μελλοντα γινεσθαι. ὁπερ και ὀψει ἰδειν ὑμιν ἐςι γιν[illegible] μενον. ὑμεις γαρ ἐν ταις συναγωγαις ὑμων καταρ[illegible] παντων των ἀπ' ἐκεινȣ γενομενων Χριςιανων, και τ[illegible] ἀλλα ἐθνη ἁ και ἐνεργη την καταραν ἐργαζονται, ἀν[illegible] ρȣντα τȣς μονον ὁμολογȣντας ἑαυτȣς εἶναι Χριςιανȣς· οἷς ἡμεις ἁπασι λεγομεν, ὁτι ἀδελφοι ἡμων ἐςε· ἐπιγνω[illegible] τε μαλλον την ἀληθειαν τȣ Θεȣ. και μη πειθομεν[illegible] ἡμιν μητε ἐκεινων, μητε ὑμων· ἀλλα ἀρνεισθαι ἡμα[illegible] το ὀνομα τȣ Χριςȣ ἀγωνιζομενων, θανατȣσθαι μαλ λον αἱρȣμεθα και ὑπομενομεν, πεπεισμενοι ὁτι παν[illegible] ὁσα ὑπεσχηται ὁ Θεος δια τȣ Χριςȣ ἀγαθα. ἀπο δωσει ἡμιν. και προς τȣτοις πασιν, εὐχομεθα ὑπ[illegible] ὑμων, ἱνα ἐλεηθητε, ὑπο τȣ Χριςȣ. ȣτος γαρ ἐδιδαξ[illegible] ἡμας και ὑπερ των ἐχθρων εὐχεσθαι, εἰπων, γινεσθ[illegible] χρηςοι και οἰκτιρμονες, ὡς και ὁ πατηρ ὑμων ὁ ȣρανιος· και γαρ τον παντοκρατορα Θεον χρηςον και οἰκτιρμονα ὁρωμεν, τον ἡλιον αὐτȣ ἀνατελλοντα ἐπι ἀχαριςȣς και δικαιȣς,

ftis. Nec quisquam ex vobis dicat: Si voluit Pa-
hæc eum pati, ut ejus livore genus humanum sa-
retur, nihil nos iniqui fecimus. Quod si hæc ita
:etis, ut vos eorum quæ peccastis pœniteat, atque
nc Christum esse agnoscatis, ejusque mandata ser-
tis; jam dixi futuram vobis peccatorum remissio-
m. Sed si & ipsum illum & eos, qui in illum cre-
nt, diris agatis, & cum facultas aderit, occidatis;
omodo non etiam ob illatas ei manus pœnæ a vo-
:, ut ab injustis & peccatoribus & corde omnino
duratis & insipientibus, repetentur?

96. Nam quod in lege dictum est, *Maledictus omnis i pendet in ligno*, non quod Deus maledicat huic cru-
ixo, spem nostram ex hoc Christo crucifixo suspen-
n confirmat, sed quod prædicat Deus id quod vos
nnes, & qui vestri similes sunt, hunc esse qui ante
nnia est, & æternus Dei sacerdos & rex & Christus
t, ignorantes, facturi eratis. Quod quidem licet
l ipsis oculis factum videatis. Vos enim in Syna-
gis vestris maledicitis omnibus, qui ab eo facti sunt
hristiani: idemque faciunt cæteræ gentes, quæ ip-
m maledictionem in rem conferunt, necem infe-
ntes, si quis tantum fateatur se esse Christianum.
uibus omnibus dicimus; Fratres nostri estis: quin
otius Dei veritatem cognoscite. Cum autem nec
os nec illos flectamus, sed utrique a nobis dimica-
one contendatis, ut nomen Christi negemus; mor-
m potius eligimus & perferimus, minime dubii quin
eus quæcumque bona per Christum promisit, ea
obis præstiturus sit. Ad hæc omnia pro vobis ora-
us, ut Christus vestri misereatur. Is enim etiam
ro inimicis precari docuit his verbis: *Diligite inimi-
s vestros: estote benigni & misericordes, sicut & Pater
ester cœlestis.* Omnipotentem enim Deum videmus
enignum esse & misericordem, solem suum super in-
ratos pariter & justos oriri facientem, ac super

sanctos

δικαιυς, και βρεχοντα επι οσιυς και πονηρυς· υς παντας οτι και κρινειν μελλει, εδιδαξε.

Και γαρ υδε το μεχρις εσπερας μειναι τον προφητην Μωσην, οτε τας χειρας αυτυ υπεβασαζον Ωρ και Ααρων, επι τυ σχηματος τυτυ, εικη γεγονε. και γαρ ο κυριος σχεδον μεχρις εσπερας εμεινεν επι τυ ξυλυ, και προς εσπεραν εθαψαν αυτον· ειτα ανεστη τη τριτη ημερα. τυτο δια Δαβιδ υτως εκπεφωνητο· φωνη μυ προς κυριον εκεκραξα, και επηκυσε μυ εξ ορυς αγιυ αυτυ. εγω εκοιμηθην και υπνωσα, εξηγερθην, οτι κυριος αντελαβετο μυ. και δια Ησαϊυ ομοιως ειρητο περι τυτυ, δι υ τροπυ αποθνησκειν εμελλεν, υτως· εξεπετασα μυ τας χειρας επι λαον απειθουντα, και αντιλεγοντα τοις πορευομενοις εν οδω υ καλη. και οτι εμελλεν ανισασθαι, αυτος Ησαϊας εφη, η ταφη αυτυ ηρται εκ τυ μεσυ· και δωσω τυς πλυσιυς αντι τυ θανατυ αυτυ. και εν αλλοις παλιν λογοις Δαβιδ εις το παθος και τον σαυρον εν παραβολη μυστηριωδει υτως ειπεν εν εικοσω πρωτω ψαλμω· ωρυξαν χειρας μυ και ποδας μυ, εξηριθμησαν παντα τα οστα μυ· αυτοι δε κατενοησαν και επειδον με. διεμερισαντο τα ιματια μυ εαυτοις, και επι τον ιματισμον μυ εβαλον κληρον. οτε γαρ εσαυρωσαν αυτον, εμπησσοντες τυς ηλυς, τας χειρας και τυς ποδας αυτυ ωρυξαν· και οι σαυρωσαντες αυτον, εμερισαν τα ιματια αυτυ εαυτοις, λαχμον βαλλοντες εκασος κατα την του κληρυ επιβολην, ο εκλεξασθαι εβεβυλητο. και τυτον αυτον τον ψαλμον υκ εις τον Χρισον ειρησθαι λεγετε, και παντα τυφλωττοντες, και μη συνιεντες οτι υδεις εν τω γενει υμων λεχθεις ποτε βασιλευς Χρισος, ποδας και χειρας ωρυγη ζων, και δια τυτυ τυ μυστηριυ αποθανων, τυτεσι του σαυρωθηναι, ει μη μονος υτος ο Ιησυς.

Και τον παντα δε ψαλμον ειποιμι αν, οπως και το προς τον πατερα ευσεβες αυτυ ακυσητε, και ως εις εκεινον παντα αναφερει, ως αυτος δι εκεινυ και σωθηναι απο τυ θανατυ τυτυ αιτων, αμα τε δηλων εν τω ψαλμω οποιοι ησαν οι επισυνισαμενοι κατ' αυτυ, και αποδεικνυων οτι

αλη-

ſanctos & improbos pluentem, quos omnes judicaturum quoque ſe eſſe docuit.

97. Neque etiam illud temere factum eſt, ut Propheta Moſes, ſuſtinentibus ejus manus Or & Aaron, in hoc ſtatu ad veſperam uſque permaneret. Nam & Dominus fere uſque ad veſperam in ligno manſit, & ad veſperam ſepelierunt eum, deinde reſurrexit tertia die. Quod ipſum Davidis voce ita prædicatum fuerat: *Voce mea ad Dominum clamavi & exaudivit me de monte ſancto ſuo. Ego dormivi & ſoporatus ſum: exſurrexi quia Dominus ſuſcepit me.* Ac per Eſaiam ſimiliter quo mortis genere obiturus eſſet, ita prænuntiatum: *Expandi manus meas ad populum incredulum & contradicentem, ambulantem in via non bona.* Cum autem reſurrecturum idem Eſaias ait: *Sepultura ejus ſublata eſt e medio & dabo divites pro morte ipſius.* Rurſus alibi David de paſſione & cruce ſic per arcanam ſimilitudinem loquutus eſt: *Foderunt manus meas & pedes meos: dinumeraverunt omnia oſſa mea. Ipſi vero conſideraverunt & inſpexerunt me: diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Nam cum eum crucifixerunt, fixis clavis manus ejus & pedes foderunt; & qui eum crucifixerant, diviſerunt ſibi veſtimenta ejus, & alea jacta, quod quiſque eligere voluerat, id ſorti ſubjecerunt. Atque hunc ipſum pſalmum in Chriſtum negatis eſſe dictum, in omnibus cæcutientes, nec intelligentes nullum umquam in veſtro genere regem aut Chriſtum appellatum fuiſſe, qui pedes & manus vivus perfoderetur, & per hoc myſterium moreretur, id eſt, crucifigeretur, præter hunc ſolum Jeſum.

98. Ac totum quidem pſalmum proferam, ut & illius in Patrem pietatem audiatis, & quomodo omnia ad eum referat, ſeque per eum etiam ab hac morte ſervari petat: ſimul in pſalmo declarans quales eſſent qui in eum inſurrexere, ſeque vere hominem factum

ἀληθως γεγονεν ἀνθρωπος ἀντιληπτικως παθων. ἐςι δε ὑτος· ὁ Θεος, ὁ Θεος μυ, προσχες μοι· ἱνα τι ἐγκατελιπες με; μακραν ἀπο της σωτηριας μυ, οἱ λογοι των παραπτωματων μυ. ὁ Θεὸς μυ, κεκραξομαι ἡμερας προς σε, και ὐκ εἰσακυση· και νυκτος, και ὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοι. συ δε ἐν ἁγιῳ κατοικεις ὁ ἐπαινος του Ισραηλ· ἐπι σοι ἠλπισαν οἱ πατερες ἡμων· ἠλπισαν, και ἐρυσω αὐτυς. προς σε ἐκεκραξαν, και ἐσωθησαν· ἐπι σοι ἠλπισαν, και ὐ κατησχυνθησαν. ἐγω δε εἰμι σκωληξ και οὐκ ἀνθρωπος, ὀνειδος ἀνθρωπων, και ἐξυθενημα λαου. παντες οἱ θεωρουντες με, ἐξεμυκτηρισαν με, και ἐλαλησαν χειλεσιν, ἐκινησαν κεφαλην· ἠλπισεν ἐπι κυριον, ῥυσασθω αὐτον, σωσατω αὐτον, ὁτι θελει αὐτον. ὁτι συ εἰ ὁ ἐκσπασας με ἐκ γαςρος, ἡ ἐλπις μυ ἀπο μαςων της μητρος μυ· ἐπι σε ἐπερριφην ἐκ μητρας. ἀπο γαςρος μητρος μυ Θεος μυ εἰ συ. μη ἀποςης ἀπ᾽ ἐμυ, ὁτι θλιψις ἐγγυς, ὁτι, οὐκ ἐςιν ὁ βοηθων μοι. περιεκυκλωσαν με μοσχοι πολλοι, ταυροι πιονες περιεσχον με. ἠνοιξαν ἐπ᾽ ἐμε το ςομα αὐτων, ὡς λεων ἁρπαζων και ὠρυομενος. ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μυ. ἐγενηθη ἡ καρδια μυ ὡσει κηρος τηκομενος ἐν μεσῳ της κοιλιας μυ. ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μυ, και ἡ γλωσσα μυ κεκολληται τῳ λαρυγγι μυ· και εἰς χουν θυ ἀτυ κατηγαγες με· ὁτι ἐκυκλωσαν με κυνες πολλοι, συναγωγη πονηρευομενων περιεσχον με. ὠρυξαν χειρας μυ και ποδας μυ, ἐξηριθμησαν παντα τα ὀςα μυ. αὐτοι δε κατενοησαν και ἐπειδον με. διεμερισαντο τα ἱματια μυ ἑαυτοις· και ἐπι τον ἱματισμον μυ ἐβαλον κληρον. συ δε κυριε μη μακρυνης την βοηθειαν συ ἀπ᾽ ἐμου· εἰς την ἀντιληψιν μυ προσχες ῥυσαι ἀπο ῥομφαιας την ψυχην μυ, και ἐκ χειρος κυνος την μονογενη μυ. σωσον με ἐκ ςοματος λεοντος, και ἀπο κερατων μονοκερωτων την ταπεινωσιν μυ. διηγησομαι το ὀνομα συ τοις ἀδελφοις μυ, ἐν μεσῳ ἐκκλησιας ὑμνησω σε. οἱ φοβουμενοι τον κυριον αἰνεσατε αὐτον· ἁπαν το σπερμα Ιακωβ δοξασατε αὐτον· φοβηθητωσαν ἀπ᾽ αὐτου ἁπαν το σπερμα Ισραηλ.

Και

fuisse, perpessiones sentientem, demonstrans. Sic autem se habet psalmus: *Deus, Deus meus respice in me: quare dereliquisti me? Longe a salute mea verba delictorum meorum. Deus meus clamabo ad te per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad ignorantiam mihi. Tu autem in sancto habitas, laus Israel. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, & liberasti eos. Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi. Ego autem sum vermis & non homo: opprobrium hominum, & abjectio populi. Omnes qui conspiciebant me, subsannaverunt me, & loquuti sunt labiis, moverunt caput: speravit in Dominum; eruat eum: salvum faciat eum quoniam vult eum. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uberibus matris meæ: in te projectus sum ex utero. De ventre matris meæ Deus meus es tu: ne discedas a me. Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui me adjuvet. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens & rugiens. Sicut aqua effusa sunt & dispersa sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum, sicut cera liquescens, in medio ventris mei. Exaruit velut testa, virtus mea: & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in pulverem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi: consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt, & inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me: in defensionem meam respice. Erue a framea animam meam: & de manu canis unicam meam. Salvum me fac de ore leonis: & a cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ cantabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum: universum semen Jacob glorificate eum. Timeat eum omne semen Israel.*

Και εἰπων ταυτα, ἐπηνεγκα· ὁλον οὐν τον ψαλμον ὀυτως ἀποδειξω ὑμιν εἰς τον Χριςον εἰρημενον, παλιν αὐτον δι' ὡν ἐξηγουμαι. ὁ οὐν ἐυθυς λεγει; ὁ Θεος, ὁ Θεος μυ, προσχες μοι· ἱνα τι ἐγκατελιπες με, τουτο ἀνωθεν προειπεν, ὁπερ ἐπι Χριςου ἐμελλε λεγεσθαι. ςαυρωθεις γαρ εἰπεν, ὁ Θεος, ὁ Θεος, ἱνα τι ἐγκατελιπες με; και τα ἐξης, μακραν ἀπο της σωτηριας μυ οἱ λογοι των παραπτωματων μυ. ὁ Θεος μυ, κεκραξομαι ἡμερας προς σε, και οὐκ εἰσακουσῃ· και νυκτος, και οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοι· ὡσπερ και ἀυτα ἁ ποιειν ἐμελλε, ἐλελεκτο. τῃ γαρ ἡμερᾳ ἡπερ ἐμελλε ςαυρουσθαι, τρεις των μαθητων ἀυτυ παραλαβων εἰς το ὀρος το λεγομενον Ελαιων, παρακειμενον ἐυθυς τῳ ναῳ τῳ ἐν Ιερυσαλημ, ηὐχετο λεγων, πατηρ, εἰ δυνατον ἐςι, παρελθετω το ποτηριον τουτο ἀπ' ἐμου. και μετα τουτο ἐυχομενος λεγει, μη ὡς ἐγω βουλομαι, ἀλλ' ὡς συ θελεις· δηλων δια τουτων ὁτι ἀληθως παθητος ἀνθρωπος γεγενηται· ἀλλ' ἱνα μη τις λεγῃ, ἠγνοει οὐν ὁτι μελλει πασχειν, ἐπαγει ἐν τῳ ψαλμῳ ἐυθυς, και ὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοι. ὁνπερ τροπον ὐδε τῳ Θεῳ εἰς ἀνοιαν ἠν το ἐρωταν τον Αδαμ, πυ ἐςιν, ὐδε τον Καϊν, πυ Αβελ; ἀλλ' εἰς το ἑκαςον ἐλεγξαι ὁποιος ἐςι, και εἰς ἡμας την γνωσιν παντων δια του ἀναγραφηναι ἐλθειν· και ὑτως ἐσημαινεν ὐκ εἰς ἀνοιαν την ἑαυτυ, ἀλλα των νομιζοντων μη εἰναι ἀυτον Χριςον, ἀλλ' ἡγυμενων θανατωσειν ἀυτον, και ὡς κοινον ἀνθρωπον ἐν ᾁδυ μενειν.

Το δε ἀκολυθον, συ δε ἐν ἁγιῳ κατοικεις ὁ ἐπαινος τυ Ισραηλ, ἐσημαινεν ὁτι ἐπαινυ ἀξιον και θαυμασμυ μελλει ποιειν, μετα το ςαυρωθηναι ἀνιςασθαι μελλων τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἐκ νεκρων· ὁ ἀπο του πατρος ἀυτου λαβων ἐχει. ὁτι γαρ και Ιακωβ και Ισραηλ καλειται ὁ Χριςος, ἀπεδειξα. και ὐ μονον ἐν τῃ ἐυλογιᾳ και Ιωσηφ και Ιυδα τα περι ἀυτυ κεκηρυχθαι ἐν μυςηριῳ ἀπεδειξα· και ἐν τῳ ἐυαγγελιῳ δε γεγραπται εἰπων, παντα μοι παραδε-

99. His recitatis intuli: totum ergo psalmum in Christum ita esse dictum, ex iis demonstrabo, quæ rursus illum enarrans edisseram. Quod igitur statim dicit: *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* his verbis antiquitus prædicabatur id quod Christi tempore dicendum erat. Cruci enim affixus dicebat: *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Et quæ sequuntur: *Longe a salute mea verba delictorum meorum: Deus meus clamabo per diem & non exaudies, & nocte, & non ad ignorantiam mihi;* hæc quemadmodum & ea quæ Christus erat facturus, ita dicta sunt. Quo enim die crucifigendus erat, cum tres ex discipulis in montem, qui dicitur olivarum, quique templo Jerosolymitano ex adverso situs est, secum perduxisset, ita precabatur: *Pater si fieri potest, transeat a me calix iste.* Deinde hanc precem addidit: *Non sicut ego volo sed sicut tu vis.* Quibus verbis declarat se vere perpessioni obnoxium hominem factum esse. Sed ne quis dicat: Ignorabat igitur se esse passurum; statim addit in psalmo: *Et non ad ignorantiam mihi.* Quemadmodum enim Deo ad ignorantiam non fuit, quod Adamum interrogavit ubinam esset, & Cainum ubinam Abel, sed ut unumquemque argueret qualis esset, & omnium cognitio ad nos scripto consignata perveniret; ita & Christus declarat non ad suam esse, sed ad eorum ignorantiam, qui eum Christum non esse, sed se necem ei illaturos, eumque, ut communem hominem, in inferis mansurum existimabant.

100. Quod autem sequitur: *Tu autem in sancto habitas, laus Israel:* declarabat eum rem laude dignam & admiratione facturum, ut qui tertio die post crucis supplicium resurrecturus esset ex mortuis; id quod a Patre acceptum habet: Jacob enim & Israel probavi Christum vocari; ejusque res non in sola Josephi & Judæ benedictione arcane prædicatas esse demonstravi, sed etiam in Evangelio dixisse scribitur: Omnia

 mihi

δεδοται ὑπο τȣ πατρος· και ȣδεις γινωσκει τον πατερα, ει μη ὁ υἱος· ȣδε τον υἱον, ει μη ὁ πατηρ και οἱς ἀν ὁ υἱος ἀποκαλυψῃ ἀπεκαλυψεν ȣν ἡμιν παντα ὁσα και ἀπο των γραφων δια της χαριτος αὐτȣ νενοηκαμεν, γνοντες αὐτον πρωτοτοκον μεν του Θεȣ, και προ παντων των κτισματων· και των πατριαρχων υἱον, ἐπειδη δια της ἀπο γενȣς αὐτων παρθενȣ σαρκοποιηθεις, και ἀνθρωπος ἀειδης, ἀτιμος και παθητος ὑπεμεινε γενεσθαι· ὁθεν και ἐν τοις λογοις αὐτȣ ἐφη, ὁτε περι τȣ πασχειν αὐτον μελλειν διελεγετο, ὁτι δει τον υἱον τȣ ἀνθρωπȣ πολλα παθειν, και ἀποδοκιμασθηναι, και τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἀνασηναι· υἱον δε ἀνθρωπȣ ἑαυτον ἐλεγεν, ἠτοι ἀπο της γεννησεως της δια παρθενȣ, ἡτις ἠν (ὡς ἐφην) ἀπο τȣ Δαβιδ, και Ιακωβ και Ισαακ, και Αβρααμ γενȣς· ἡ δια το εἰναι αὐτον τον Αβρααμ πατερα και τȣτων των κατηριθμημενων, ἐξ ὡν καταγει ἡ Μαρια το γενος. και γαρ πατερας των γεννωμενων ταις θυγατρασιν αὐτων τεκνων, τȣς των θηλειων γεννητορας ἐπισαμεθα. και γαρ υἱον Θεȣ Χρισον κατα την τȣ πατρος αὐτȣ ἀποκαλυψιν ἐπιγνοντα αὐτον ἑνα των μαθητων αὐτȣ Σιμωνα προτερον καλȣμενον, ἐπωνομασε Πετρον· και υἱον Θεȣ γεγραμμενον αὐτον ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποσολων αὐτȣ ἐχοντες, και υἱον αὐτον λεγοντες, νενοηκαμεν ὀντα, και προ παντων ποιηματων, ἀπο του πατρος δυναμει αὐτȣ και βȣλῃ προελθοντα (ὁς και σοφια, και ἡμερα, και ἀνατολη, και μαχαιρα, και λιθος, και ῥαβδος, και Ιακωβ, και Ισραηλ, κατ' ἀλλον και ἀλλον τροπον ἐν τοις των προφητων λογοις προσηγορευται) και δια της παρθενȣ ἀνθρωπος γεγονεναι, ἱνα και δι' ἡς ὁδȣ ἡ ἀπο τȣ ὀφεως παρακοη την ἀρχην ἐλαβε, και δια ταυτης της ὁδȣ και καταλυσιν λαβῃ. παρθενος γαρ ȣσα Εὐα και ἀφθορος, τον λογον τον ἀπο του ὀφεως συλλαβȣσα, παρακοην και θανατον ἐτεκε. πισιν δε και χαραν λαβȣσα Μαρια ἡ παρθενος, εὐαγγελιζομενȣ αὐτῃ Γαβριηλ ἀγγελȣ, ὁτι πνευμα κυριȣ ἐπ' αὐτην ἐπελευσεται, και δυναμις ὑψισȣ ἐπισκιασει αὐτην· διο και το γεννωμενον ἐξ αὐτης ἁγιον, ἐσιν υἱος Θεȣ, ἀπεκρινατο,

γε-

mihi tradita sunt a Patre: Et nemo novit Patrem nisi Filius; neque Filium nisi Pater & cui Filius revelaverit. Nobis igitur revelavit omnia quæcumque etiam ex Scripturis per ejus gratiam intelleximus, eum agnoscentes primogenitum Dei esse, & ante res omnes creatas, & Patriarcharum filium, ut qui ex virgine ab eis orta caro factus, informis homo & inglorius & perpessionibus obnoxius fieri voluerit. Hinc in sermonibus suis dicebat, cum de futura sua passione dissereret: *Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari a Pharisæis & Scribis & crucifigi & tertia die resurgere.* Filium igitur hominis seipsum dicebat, vel quia natus erat ex virgine, quæ, ut jam dixi, ex Davidis & Jacobi & Isaaci & Abrahami genere orta erat; vel quia ipsius pater exstitit Abraham & eorum quos recensui, ex quibus genus ducit Maria. Nam qui fœminas genuere, eos liberorum, quos filiæ suscipiunt, patres esse scimus. Nam & unum ex discipulis suis, qui eum revelante ipsius Patre Filium Dei Christum esse agnoverat, Petrum appellavit cum prius Simon vocaretur. Et cum eum Filium Dei esse in commentariis Apostolorum scriptum legamus, & Filium dicimus illum & esse intelligimus, ac ante omnes res creatas ex Patre, ipsius virtute & voluntate, prodiisse (qui quidem & Sapientia & Dies & Oriens & Gladius & Lapis & Virga & Jacob & Israel alio atque alio modo in Prophetarum libris appellatus est) & ex virgine hominem esse factum, ut qua via initium orta a serpente inobedientia accepit, eadem & dissolutionem acciperet. Eva enim cum virgo esset & incorrupta, sermone serpentis concepto, inobedientiam & mortem peperit. Maria autem virgo, cum fidem & gaudium percepisset, nuntianti angelo Gabrieli lætum nuntium, nempe Spiritum Domini in eam superventurum & virtutem Altissimi ei obumbraturam, ideoque id quod nascetur ex ea sanctum, esse Filium Dei,

γενοιτο μοι κατα το ῥημα σε. και δια ταυτης γεγεννηται ὑπο:, τ ρι ὡ τα: τοσαυτας γραφας ἀπεδειξαμεν εἰρησθαι, δι ὡ ὁ Θε:ς τον τε ὀφιν, και τες ὁμοιωθεντας ἀγγελες και ἀνθ:ωπες καταλυει· ἀπαλλαγην δε τε θανατε τοις μεταγνωσιν ἀπο των φαυλων, και πιςευεσιν εἰς αὐτον, εργαζεται.

Τα δε ἀκολεθα τε ψαλμε· ταυτα ἐν οἷς λεγει· ἐπι σοι ἠλπισαν οἱ πατερες ἡμων· ἠλπισαν, και ἐρρυσω αὐτες· προς σε ἐκεκραξαν, και ε κατησχυνθησαν. ἐγω δε ειμι σκωληξ και ουκ ἀνθρωπος, ὀνειδος ἀνθρωπων, και ἐξουθενωμα λαε, δηλωτικα ἐςι του και πατερας αὐτου ὁμολογειν τες ἐλπισαντας ἐπι τον Θεον, και σωθεντας ὑπ' αὐτε, οἵτινες και πατερες ἦσαν της παρθενε, δι ἧς ἐγεννηθη ἀνθρωπος γενομενος· και αὐτος σωθησεσθαι ὑπο του αὐτε Θεε μηνυων, ἀλλ' ε τῃ αὐτου βελῃ ἢ ἰσχυϊ πραττειν τι καυχωμενος. και γαρ ἐπι γης το αὐτο ἐπραξε. λεγοντος αὐτῳ τινος, διδασκαλε ἀγαθε, ἀπεκρινατο, τι με λεγεις ἀγαθον; εἷς ἐςιν ἀγαθος, ὁ πατηρ με ὁ ἐν τοις οὐρανοις. το δε εἰπειν, ἐγω εἰμι σκωληξ και οὐκ ἀνθρωπος, ὀνειδος ἀνθρωπων και ἐξεθενημα λαου, ἅπερ φαινεται δε ὀντα, και γινομενα αὐτῳ προελεγεν. ὀνειδος μεν γαρ ἡμιν τοις εἰς αὐτον πιςευεσιν ἀνθρωποις, πανταχου ἐςιν· ἐξεθενημα δε του λαου, ὅτι ὑπο του λαου ὑμων ἐξεθενωθεις και ἀτιμωθεις, ταυτα ἐπαθεν ἅπερ διεθηκατε αὐτον. και τα ἀκολεθα, παντες οἱ θεωρουντες με ἐξεμυκτηρισαν με, και ἐλαλησαν ἐν χειλεσιν· ἐκινησαν κεφαλην· ἠλπισεν ἐπι κυριον· ῥυσασθω αὐτον, ὅτι θελει αὐτον· τα αὐτα ὁμοιως ἐγγινεσθαι αὐτῳ προειπεν. οἱ γαρ θεωρουντες αὐτον ἐςαυρωμενον, και κεφαλας ἑκαςος ἐκινεν, και τα χειλη διεςρεφον, και τοις μυξωτηρσιν ἐν ἀλλοις διερινουντες ἐλεγον εἰρωνευομενοι ταυτα ἃ και ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποςολων αὐτου γεγραπται· υἱον Θεου ἑαυτον ἐλεγε· καταβας περιπατειτω· σωσατω αὐτον ὁ Θεος.

Και τα ἑξης, ἡ ἐλπις με ἀπο μαςων της μητρος με. ἐπι σε ἐπερριφην ἐκ μητρας· ἀπο γαςρος μητρος με Θεος

με

respondit: *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Ex hac ille genitus est, de quo tot Scripturas dictas esse demonstravimus, per quem Deus serpentem, eique assimilatos angelos & homines profligat: eos autem qui prave factorum pœnitentiam agunt & in eum credunt, a morte liberat.

101. Quæ autem in psalmo sequuntur: *In te speraverunt patres nostri, speraverunt & liberasti eos, ad te clamaverunt & non sunt confusi. Ego autem sum vermis & non homo: Opprobrium hominum & abjectio populi:* ea declarant patres ab illo agnosci eos, qui speraverunt in Deum, & ab eo salvi facti sunt, qui quidem & patres erant virginis illius, ex qua genitus est homo factus: simulque ipse demonstrat sese ab eodem Deo servatum iri, nec se voluntate sua aut viribus quidquam facere gloriatur. Nam & idem in terris faciebat: & cum ei quidam diceret, *Magister bone*, respondit: *Quid me appellas bonum? Unus bonus est Pater meus qui in cœlis est.* His autem verbis: *Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis*, ea prædicebantur quæ & adesse & evenire illi manifestum est. Nobis enim, hominibus in eum credentibus, opprobrium ubique est: *Abjectio autem populi*, quia a populo vestro contemtus & ignominia affectus ea passus est quæ in eum consuluistis. Et quæ sequuntur: *Omnes videntes me, subsannaverunt me; & loquuti sunt labiis, & moverunt caput: Speravit in Domino: Eripiat eum, quoniam vult eum*; pariter prædicebant, eadem hæc illi eventura. Nam qui eum crucifixum videbant, capita quisque movebant, & labia distorquebant, ac naribus inter se certantes, ea per jocum dicebant quæ in commentariis Apostolorum scripta sunt: *Filium Dei seipsum dixit: Descendat & ambulet: Salvet eum Deus.*

102. Quæ autem sequuntur: *Spes mea ab uberibus matris meæ. In te projectus sum ex utero. De ventre* ma-

μȣ εἰ συ· ὁτι ουκ ἐςιν ὁ βοηθων μοι. περιεκυκλωσαν με μοσχοι πολλοι· ταυροι πιονες περιεσχον με· ἠνοιξαν ἐπ' ἐμε το ςομα αὐτων, ὡς λεων ἁρπαζων και ὠρυομενος. ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μȣ. ἐγενηθη ἡ καρδια μȣ ὡσει κηρος τηκομενος ἐν μεσω της κοιλιας μȣ. ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μȣ· και ἡ γλωσσα μȣ κεκολληται τῳ λαρυγγι μȣ. των γεγενημενων την προαγγελιαν ἐποιειτο. το γαρ, ἡ ἐλπις μȣ ἀπο μασθων της μητρος μȣ. ἁμα γαρ τῳ γεννηθηναι αὐτον ἐν Βηθλεεμ, ὡς προεφην, παρα των ἀπο Ἀρραβιας μαγων μαθων Ηρωδης ὁ βασιλευς τα κατ' αὐτον, ἐπεβουλευσεν ἀνελειν αὐτον, και κατα την του Θεου κελευσιν Ιωσηφ λαβων αὐτον ἁμα τη Μαρια ἀπηλθεν εἰς Αἰγυπτον. μετα γαρ το κηρυξαι αὐτον τον παρ αὐτου λογον ἀνδρωθεντα ὁ πατηρ, θανατωθησεσθαι αὐτον ἐκεκρινει ὃν ἐγεγεννηκει. ἐαν δε τις ἡμιν λεγη, μη γαρ ουκ ἠδυνατο ὁ Θεος μαλλον τον Ηρωδην ἀποκτειναι; προλαβων λεγω, μη γαρ ουκ ἠδυνατο ὁ Θεος την ἀρχην και τον ὀφιν ἐξαραι του μη εἰναι, και μη εἰπειν, ὁτι, και ἐχθραν θησω ἀναμεσον αὐτου, και της γυναικος, και του σπερματος αὐτου, και του σπερματος αὐτης; μη γαρ ουκ ἠδυνατο ἐυθυς πληθος ἀνθρωπων ποιησαι; ἀλλ' ὡς ἐγινωσκε καλον εἰναι γινεσθαι, ἐποιησεν αὐτεξȣσιȣς προς δικαιοπραξιαν και ἀγγελȣς, και ἀνθρωπȣς· και χρονȣς ὡρισε μεχρις οὑ ἐγινωσκε εἰ καλον εἰναι το αὐτεξȣσιον ἐχειν αὐτȣς· και ὁτι καλον εἰναι ὁμοιως ἐγνωριζε, και καθολικας και μορικας κρισεις ἐποιει, πεφυλαγμενȣ μεντοι τȣ αὐτεξȣσιȣ. ὁθεν φησιν ὁ λογος και ἐν τη ἐπι του πυργȣ καταβολη και τη των γλωσσων πολυφθογγια και ἐξαλλοιωσει ταυτα· και εἰπε κυριος, ἰδȣ γενος εν και χειλος ἐν παντων· και τȣτο ἠρξαντο ποιησαι· και νυν ȣκ ἐκλειψει ἐξ αὐτων παντα ὁσα ἀν ἐπιθωνται ποιειν. και το τε, ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μȣ, και ἡ γλωσσα μȣ κεκολληται τῳ λαρυγγι μȣ, ὁμοιως των ὑπ' αὐτȣ μελλοντων γινεσθαι κατα το τȣ πατρος θελημα, προαγγελια ἠν. ἡ γαρ τȣ ἰσχυρȣ αὐτȣ λογȣ δυναμις, δι ἡς ἀει ἠλεγχε τȣς συζητȣντας αὐτῳ Φαρισ-

σαιȣς

matris meæ Deus meus es tu: Quoniam non eſt qui adjuvet. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues circumdederunt me. Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens. Sicut aqua effuſa ſunt & diſſipata omnia oſſa mea. Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei. Exaruit ſicut teſta virtus mea & lingua mea adhæſit faucibus meis: eorum, quæ evenerunt, prænuntiationem habebant: velut illud, *Spes mea ab uberibus matris meæ.* Statim enim atque Bethlehemi natus eſt, rex Herodes, ut dixi, qui a Magis ex Arabia venientibus de eo didicerat, inſidias ejus vitæ molitus eſt. Sed Joſeph Dei juſſu eum cum Maria aſſumens in Ægyptum abiit. Statuerat enim Pater qui eum genuerat, ut non ante occideretur, quam ipſius verbum vir factus prædicaſſet. Si quis autem dicat; An non poterat Deus Herodem potius interficere? Huic quæſtioni ſic occurram: An non poterat Deus ab initio etiam ſerpentem e medio tollere, nec dicere: *Inimicitias ponam inter eum & mulierem, & inter ſemen illius, & ſemen hujus?* An non poterat ſtatim multitudinem hominum creare? Sed, ut præclarum eſſe judicabat, liberos ad juſtitiæ obſervationem angelos & homines creavit, ac tempora definivit quoad bonum eſſe judicaret eos libero uti arbitrio: & quia pariter præclarum eſſe judicabat, & generalia & particularia judicia fecit, manente utique libero arbitrio. Unde Scriptura in turris exſtructione & linguarum multiplici diviſione ac mutatione hæc dicit: *Et dixit Dominus: Ecce genus unum, & labium unum: Et hoc facere cœperunt, & nunc non deficient ab eis quæcumque tentaverint facere.* Illud autem: *Exaruit tamquam teſta virtus mea & lingua mea adhæſit faucibus meis*, ſimiliter eorum quæ ſecundum voluntatem Patris facturus erat, prænuntiatio fuit. Potentis enim illius verbi vis, per quam ſemper Phariſæos & Scribas, qui cum eo diſputabant, ac omnes prorſus

in

σαιυς και γραμματεις, και ἁπλως τυς ἐν τῳ γενει ὑμων διδασκαλυς, ἐποχην ἐσχεδιχην πολυϋδρα καὶ ἰσχυρας πηγης, ἧς το ὑδωρ ἀπεςραφη, σιγησαντος αὐτυ, και μηκετι ἐπι Πιλατυ ἀποκρινασθαι μηδεν μηδενι βυλομενυ, ὡς ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποςολων αὐτυ δεδηλωται· ὁπως και το δια Ησαϊυ εἰρημενον καρπον ἐνεργη ἐχη, ὁπυ εἰρηται· κυριος διδωσι μοι γλωσσαν τυ γνωναι ἡνικα με δει εἰπειν λογον. το δε και εἰπειν αὐτον, Θεος μυ εἰ συ, μη ἀποςης ἀπ' ἐμυ. διδασκοντος ἁμα ὁτι ἐπι Θεον τον παντα ποιησαντα ἐλπιζειν δει παντας, και παρ' ἐκεινυ μονυ σωτηριαν και βοηθειαν ζητειν· ἀλλα μη ὡς τυς λοιπυς των ἀνθρωπων δια γενος, ἢ πλυτον, ἢ ἰσχυν, ἢ σοφιαν νομιζειν δυνασθαι σωζεσθαι. ὁποιοι και ὑμεις ἀει δε ἐπραξατε, ποτε μεν μοσχοποιησαντες, ἀει δε ἀχαριςοι, και φονεις των δικαιων, και τετυφωμενοι δια το γενος φαινομενοι. εἰ γαρ ὁ υἱος τυ Θευ φαινεται δια το εἰναι υἱος, μητε κατα το εἰναι ἰσχυρος, μητε δια το σοφος, λεγων δυνασθαι σωζεσθαι, ἀλλα προς το ἀναμαρτητος εἰναι, ὡς Ησαϊας φησιν μηδε μεχρι φωνης ἡμαρτηκεναι αὐτον, (ἀνομιαν γαρ ὐκ ἐποιησεν ὐδε δολον τῳ ςοματι) ἀνευ τυ Θευ σωθησεσθαι μη δυνασθαι, πως ὑμεις ἢ και οἱ ἀλλοι οἱ ἀνευ της ἐλπιδος ταυτης σωθησεσθαι προσδοκωντες, ὐχ ἑαυτυς ἀπαταν λογιζεσθε;

Τα δε ἑξης εἰρημενα ἐν τῳ ψαλμῳ, ὁτι θλιψις ἐγγυς, ὁτι ὐκ ἐςιν ὁ βοηθων μοι· περιεκυκλωσαν με μοσχοι πολλοι, ταυροι πιονες περιεσχον με· ἠνοιξαν ἐπ' ἐμε το ςομα αὐτων, ὡς λεων ἁρπαζων και ὠρυομενος· ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μυ, των ὁμοιως αὐτῳ συμβαντων προαγγελια ἦν. ἐκεινης γαρ της νυκτος ὁτε ἀπο του ὀρυς των ἐλαιων ἐπηλθον αὐτῳ οἱ ἀπο του λαυ ὑμων ὑπο των Φαρισσαιων και γραμματεων κατα την διδασκαλιαν ἐπιπεμφθεντες, ἐκυκλωσαν αὐτον, ὐς μοσχυς κερατιςας και προωλεις ὁ λογος ἐλεγε. και το, ταυροι πιονες περιεσχον με, εἰπων, τυς και αὐτυς μεν τα ὁμοια τοις μοσχοις ποιησαντας ὁτι ἠχθη προς τυς διδασκα-

in genere vestro magistros arguebat, suspensa constitit instar exuberantis & validi fontis, cujus aqua aversa est, cum sileret ipse, ac nemini quidquam coram Pilato respondere vellet, quemadmodum in commentariis Apostolorum ejus demonstratum est, ut & illius Esaiæ dicti fructus efficax exstaret: *Dominus dat mihi linguam, ut norim quando me oporteat verbum perloqui.* Quod autem dicit, *Deus meus es tu; ne discedas a me*; simul docet in Deum, qui omnia creavit, sperare omnes debere, & ab eo solo salutem & auxilium quærere; nec cæterorum hominum more salutem propter genus, aut robur, aut divitias, aut sapientiam, assequi se posse opinari. Quale est quod ipsi quoque semper fecistis, qui aliquando quidem vitulum conflastis, semper autem ingratos & justorum interfectores, & arrogantia ob genus vestrum inflatos vos exhibuistis. Nam si Filius Dei, nec quia Filius est, nec quia fortis, nec quia sapiens, servari se posse dicit; sed ut esset impeccabilis, quemadmodum ait Esaias eum nec voce tenus peccasse (iniquitatem enim non fecit, nec dolum ore commisit) sine Deo servari se non posse declarat; quomodo vos & alii, qui sine illa spe salutem exspectatis, non a vobismetipsis vos decipi cogitatis?

103. Quæ deinde in psalmo dicuntur: *Quoniam tribulatio proxima est, quia non est qui adjuvet me. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens. Velut aqua effusa sunt & dissipata omnia ossa mea*: similiter eorum quæ illi evenerunt, vaticinium fuit. Qua enim nocte ex monte olivarum in eum irruerunt, quos ex populo vestro Pharisæi & Scribæ pro sua in docendo auctoritate summiserunt, circumdederunt eum illi, ut appellat Scriptura, vituli cornupetæ & præmature exitiosi. Illud autem, *Tauri pingues obsederunt me*, eos ipsos prænuntiabat, qui eadem ac vituli

δασκαλους ὑμων, προελεγεν. ους ὡς ταυρους δια τουτο ὁ λογος εἰπεν, ἐπειδη τους ταυρους του εἰναι μοσχους αἰτιους οἰδαμεν. ὡς ουν πατερες εἰσι των μοσχων οἱ ταυροι, ουτως οἱ διδασκαλοι ὑμων τοις τεκνοις αὐτων αἰτιοι ἠσαν του ἐξελθοντας εἰς το ὀρος των ἐλαιων συλλαβειν αὐτον, και ἀγειν ἐπ' αὐτους. και το εἰπειν, ὁτι ουκ ἐστιν ὁ βοηθων, δηλωτικον και αὐτο του γενομενου. ουδεις γαρ ουδε μεχρις ἑνος ἀνθρωπου βοηθειν αὐτῳ ὡς ἀναμαρτητῳ βοηθος ὑπηρχε. και το, ἠνοιξαν ἐπ' ἐμε το στομα αὐτων, ὡς λεων ὠρυομενος, δηλοι τον βασιλεα των Ιουδαιων τοτε ὀντα, και αὐτον Ηρωδην λεγομενον, διαδοχον γεγενημενον Ηρωδου του ὁτε ἐγεγεννητο, ἀνελοντος παντας τους ἐν Βηθλεεμ ἐκεινου του καιρου γεννηθεντας παιδας, δια το ὑπονοειν ἐν αὐτοις παντως εἰναι τον περι ου εἰρηκεισαν αὐτῳ οἱ ἀπο Αῤῥαβιας ἐλθοντες μαγοι· μη ἐπισταμενος την του ἰσχυροτερου παντων βουλην, ὡς εἰς Αἰγυπτον τῳ Ιωσηφ και τῃ Μαριᾳ ἐκεκελευκει ἀπαλλαγηναι λαβουσι το παιδιον, και εἰναι ἐκει ἀχρις ἀν παλιν αὐτοις ἀποκαλυφθῃ ἐπανελθειν εἰς την χωραν αὐτων· κἀκει ἠσαν ἀπελθοντες ἀχρις ἀν ἀπεθανεν ὁ ἀποκτεινας τα ἐν Βηθλεεμ παιδια Ηρωδης, και Αρχελαος αὐτον διεδεξατο. και ουτος ἐτελευτα πριν τον Χριστον την οἰκονομιαν την κατα το βουλημα του πατρος γεγενημενην ὑπ' αὐτου ἐπι τῳ σταυρωθηναι ἐλθειν. Ηρωδου δε τον Αρχελαον διαδεξαμενου, λαβοντες την ἐξουσιαν την ἀπονεμηθεισαν αὐτῳ, ᾡ και Πιλατος χαριζομενος δεδεμενον τον Ιησουν ἐπεμψε, και τουτο γενησομενον προειδως ὁ Θεος εἰρηκει ουτως, και γε αὐτον εἰς Ασσυριους ἀπηνεγκαν ξενια τῳ βασιλει. ἡ λεοντα τον ὠρυομενον ἐπ' αὐτον, ἐλεγε τον διαβολον· ὁν Μωϋσης μεν ὀφιν καλει, ἐν δε τῳ Ιωβ και τῳ Ζαχαριᾳ διαβολος κεκληται. και ὑπο του Ιησου σατανας προσηγορευται, ὀνομα ἀπο της πραξεως ἡς ἐπραξε συνθετον κτησαμενον αὐτον μηνυων. το γαρ σατα τῃ Ιουδαιων και Συρων φωνῃ, ἀποστατης ἐστι· το δε νας ὀνομα, ἐξ ου ἡ ἑρμηνεια ὀφις ἐκληθη, ταυτον ἐστι κατα τῃ Εβραιων ἑρμηνευθεισῃ φωνῃ· ἐξ ὡν ἀμφοτερων των εἰρημενων, ἑν ὀνομα γινεται σατανας. και γαρ ουτος

ὁ

tuli fecerunt, cum ad magistros vestros adductus est: quos quidem ut tauros Scriptura designat, quia tauros in causa esse scimus, cur existant vituli. Quemadmodum ergo tauri vitulorum patres sunt, sic magistri vestri filiis suis auctores fuerunt, ut in montem olivarum egressi eum comprehenderent & ad se adducerent. Illud etiam, *Quia non est qui adjuvet*, id quod factum est demonstrat. Nam ne unus quidem ex omnibus hominibus opem illi ut innocenti tulit. Et illud: *Aperuerunt super me os suum sicut leo rugiens*, eum designat qui tum Judæorum rex erat, Herodes & ipse dictus, successor illius Herodis, qui cum Jesus natus est, omnes infantes circa illud tempus Bethleemi natos sustulit, quod suspicaretur eum in hoc numero prorsus esse, de quo ex Magis ab Arabia venientibus audierat. At consilium illius, qui omnibus fortior est, ignorabat, quomodo Josepho & Mariæ præcepisset, ut in Ægyptum assumto puero abirent, ibique manerent, donec eis iterum revelaretur, ut in patriam suam redirent. Ibi commorati sunt, donec moreretur Herodes, qui pueros circa Bethleem occidit, eique succederet Archelaus. Is autem ante mortuus est, quam Christus susceptam ex Patris voluntate dispensationem in cruce adimpleret. Cum autem Herodes, qui Archelao successit, potestatem, quæ ipsi attributa fuerat, accepisset, Pilatus ut gratum illi faceret, vinctum Jesum ad eum misit; quod etiam futurum prænoscens Deus sic prædicavit: *Et abducent ipsum ad Assyrium hospitale munus Regi.* Aut etiam leonem rugientem super eum dicebat diabolum, qui a Mose serpens, apud Job & Zachariam diabolus, a Jesu Satanas appellatus est, compositum nomen illi ab actione, quam perpetravit, indictum declarante. Nam *Sata* Judæorum & Syrorum lingua idem ac desertor & apostata; illud autem *Nas*, nomen est ex quo serpens dictus est per interpretationem,

ὁ διαβολος, ἁμα τῳ ἀναβηναι ἀυτον ἀπο τȣ ποταμȣ τȣ Ιορδανȣ, της φωνης ἀυτȣ λεχθεισης, ὑιὸς μȣ εἶ σὺ· ἐγω σημερον γεγεννηκά σε, ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποσολων γεγραπται προσελθων ἀυτῳ και πειραζων μεχρι τȣ ἐιπειν αὐτῳ, προσκυνησον μοι, και ἀποκρινασθαι ἀυτῳ τον Χρισον, ὑπαγε ὀπισω μȣ σατανα· κυριον τον Θεον σȣ προσκυνησεις, και αὐτῳ μονῳ λατρευσεις. ὡς γαρ τον Αδαμ ἐπλανησεν, ἐλεγε και τȣτον δυνηθηναι ἐργασασθαι τι. και το, ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μȣ· ἐγενηθη ἡ καρδια μȣ ὡσει κηρος τηκομενος ἐν μεσῳ της κοιλιας μȣ, ὁπερ γεγονεν ἀυτῳ ἐκεινης της νυκτος, ὁτε ἐπ' αὐτον ἐξηλθον εἰς το ὀρος των ἐλαιων συλλαβειν ἀυτον, προαγγελια ἡν. ἐν γαρ τοις ἀπομνημονευμασιν ἁ φημι ὑπο των ἀποσολων ἀυτȣ και των ἐκεινοις παρακολȣθησαντων συντεταχθαι, ὁτι ἱδρως ὡσει θρομβοι κατεχειτο ἀυτȣ ἐυχομενȣ και λεγοντος, παρελθετω, εἰ δυνατον, το ποτηριον τȣτο. ἐντρομȣ της καρδιας δηλονοτι ȣσης, και των ὀσων ὁμοιως, ἐοικυιας της καρδιας κηρῳ τηκομενῳ εἰς την κοιλιαν· ὁπως εἰδωμεν ὁτι ὁ πατηρ τον ἑαυτȣ ὑιον και ἐν τοιȣτοις παθεσιν ἀληθως γεγονεναι δι ἡμας βεβȣληται, και μη λεγωμεν ὁτι ἐκεινος, τȣ Θεȣ ὑιος ὠν, ȣκ ἀντελαμβανετο των γινομενων και συμβαινοντων αὐτῳ. και το ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μȣ, και ἡ γλωσσα μȣ κεκολληται τῳ λαρυγγι μȣ, ὁπερ προειπον, της σιγης, (ἐν μηδενι μηδεν ἀποκρινομενος, ὁ παντας ἐλεγχων ἀσοφȣς τȣς παρ' ὑμιν διδασκαλȣς) προαγγελια ἡν.

Και το, εἰς χουν θανατȣ κατηγαγες με, ὁτι ἐκυκλωσαν με κυνες πολλοι· συναγωγη πονηρευομενων περιεσχον με· ὠρυξαν χειρας μȣ, και ποδας μȣ· ἐξηριθμησαν παντα τα ὀςα μȣ. αὐτοι δε κατενοησαν και ἐπειδον με. διεμερισαντο τα ἱματια μȣ ἑαυτοις, και ἐπι τον ἱματισμον μȣ ἐβαλον κληρον· ὡς προειπον, προαγγελια ἡν δια

ποιȣ

nem, id est, si Hebræorum vocem interpreteris; quibus ex utrisque vocibus sit unum nomen Satanas. Statim enim atque Jesus ascendit e fluvio Jordane, ubi vox in eum edita est, *Filius meus es tu; Ego hodie genui te;* scriptum est in commentariis Apostolorum diabolum illum ad eum accessisse, & tentasse, usque adeo ut ei diceret, *Adora me*; eique respondisse Christum: *Vade retro a me Satana: Dominum Deum tuum ad rabis, & illi soli servies.* Quemadmodum enim Adamum decepit, sperabat se in hunc quoque aliquid moliri posse. Et illud: *Sicut aqua effusa sunt & dispersa omnia ossa mea: factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei*, prænuntiabat quod ei illa nocte contigit, cum adversus eum in montem olivarum venerunt, ut eum comprehenderent. Nam in commentariis, quos ab ejus Apostolis eorumque discipulis scriptos dico, proditum est sudorem, veluti guttas sanguinis, ex eo defluxisse, cum precaretur ac diceret, *Si fieri potest, transeat calix iste:* contremiscente videlicet illius corde & ossibus similiter contremiscentibus, ac corde speciem habente liquescentis in ventrem ceræ; ut certo sciremus voluisse Patrem in ejusmodi etiam perpessionibus Filium suum vere propter nos versari, nec diceremus eum, cum Filius Dei esset, non sensisse quæ ei inflicta sunt, quæque ei acciderunt. Illud autem, *Aruit tamquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis*, silentium illud, de quo jam dixi, prænuntiabat, cum is, qui vestros omnes insipientes magistros arguere solebat, nullum omnino verbum respondit.

104. Et illud: *In pulverem mortis deduxisti me: Quoniam circumdederunt me canes multi concilium malignantium obsedit me: Foderunt manus meas & pedes meos. Dinumeraverunt omnia ossa mea: Ipsi consideraverunt & inspexerunt me: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*; hæc verba, ut jam dixi,

γενοιτο μοι κατα το ῥημα σȣ. και δια ταυτης γεγεννηται ȣτος, περι ȣ τας τοσαυτας γραφας ἀπεδειξαμεν εἰρησθαι, δι ȣ ὁ Θεος τον τε ὀφιν, και τȣς ὁμοιωθεντας ἀγγελȣς και ἀνθρωπȣς καταλυει· ἀπαλλαγην δε τȣ θανατȣ τοις μεταγινωσκȣσιν ἀπο των φαυλων, και πιςευȣσιν εἰς αὐτον, ἐργαζεται.

Τα δε ἀκολȣθα τȣ ψαλμȣ ταυτα ἐν οἱς λεγει· ἐπι σοι ἠλπισαν οἱ πατερες ἡμων· ἠλπισαν, και ἐρρυσω αὐτȣς· προς σε ἐκεκραξαν, και ȣ κατησχυνθησαν. ἐγω δε εἰμι σκωληξ και ȣκ ἀνθρωπος, ὀνειδος ἀνθρωπων, και ἐξȣδενωμα λαȣ, δηλωτικα ἐςι του και πατερας αὐτοι ὁμολογειν τȣς ἐλπισαντας ἐπι τον Θεον, και σωθεντας ὑπ' αὐτȣ, οἱτινες και πατερες ἠσαν της παρθενȣ, δι ἡς ἐγεννηθη ἀνθρωπος γενομενος· και αὐτος σωθησεσθαι ὑπο του αὐτȣ Θεȣ μηνυων, ἀλλ' ȣ τῃ αὐτου βȣλῃ ἡ ἰσχυϊ πραττειν τι καυχωμενος. και γαρ ἐπι γης το αὐτο ἐπραξε. λεγοντος αὐτῳ τινος, διδασκαλε ἀγαθε, ἀπεκρινατο, τι με λεγεις ἀγαθον; εἱς ἐςιν ἀγαθος, ὁ πατηρ μȣ ὁ ἐν τοις οὐρανοις. το δε εἰπειν, ἐγω εἰμι σκωληξ και οὐκ ἀνθρωπος, ὀνειδος ἀνθρωπων και ἐξȣθενημα λαου, ἁπερ φαινεται δε ὀντα, και γινομενα αὐτῳ προελεγεν. ὀνειδος μεν γαρ ἡμιν τοις εἰς αὐτον πιςευȣσιν ἀνθρωποις, πανταχου ἐςιν· ἐξȣθενημα δε του λαου, ὁτι ὑπο του λαου ὑμων ἐξȣθενωθεις και ἀτιμωθεις, ταυτα ἐπαθεν ἁπερ διεθηκατε αὐτον. και τα ἀκολȣθα, παντες οἱ θεωρουντες με ἐξεμυκτηρισαν με, και ἐλαλησαν ἐν χειλεσιν· ἐκινησαν κεφαλην· ἠλπισεν ἐπι κυριον· ῥυσασθω αὐτον, ὁτι θελει αὐτον· τα αὐτα ὁμοιως ἐγγινεσθαι αὐτῳ προειπε. οἱ γαρ θεωρουντες αὐτον ἐςαυρωμενον, και κεφαλας ἑκαςος ἐκινȣν, και τα χειλη διεςρεφον, και τοις μυξωτηρσιν ἐν ἀλλοις διερινουντες ἐλεγον εἰρωνευομενοι ταυτα ἁ και ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποςολων αὐτου γεγραπται· υἱον Θεου ἑαυτον ἐλεγε· καταβας περιπατειτω· σωσατω αὐτον ὁ Θεος.

Και τα ἑξης, ἡ ἐλπις μȣ ἀπο μαςων της μητρος μȣ. ἐπι σε ἐπερριφην ἐκ μητρας· ἀπο γαςρος μητρος μȣ Θεος

μȣ

respondit: *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Ex hac ille genitus est, de quo tot Scripturas dictas esse demonstravimus, per quem Deus serpentem, eique assimilatos angelos & homines profligat: eos autem qui prave factorum pœnitentiam agunt & in eum credunt, a morte liberat.

101. Quæ autem in psalmo sequuntur: *In te speraverunt patres nostri, speraverunt & liberasti eos, ad te clamaverunt & non sunt confusi. Ego autem sum vermis & non homo: Opprobrium hominum & abjectio populi:* ea declarant patres ab illo agnosci eos, qui speraverunt in Deum, & ab eo salvi facti sunt, qui quidem & patres erant virginis illius, ex qua genitus est homo factus: simulque ipse demonstrat sese ab eodem Deo servatum iri, nec se voluntate sua aut viribus quidquam facere gloriatur. Nam & idem in terris faciebat: & cum ei quidam diceret, *Magister bone*, respondit: *Quid me appellas bonum? Unus bonus est Pater meus qui in cælis est.* His autem verbis: *Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis*, ea prædicebantur quæ & adesse & evenire illi manifestum est. Nobis enim, hominibus in eum credentibus, opprobrium ubique est: *Abjectio autem populi*, quia a populo vestro contemtus & ignominia affectus ea passus est quæ in eum consuluistis. Et quæ sequuntur: *Omnes videntes me, subsannaverunt me; & loquuti sunt labiis, & moverunt caput: Speravit in Domino: Eripiat eum, quoniam vult eum*; pariter prædicebant, eadem hæc illi eventura. Nam qui eum crucifixum videbant, capita quisque movebant, & labia distorquebant, ac naribus inter se certantes, ea per jocum dicebant quæ in commentariis Apostolorum scripta sunt: *Filium Dei seipsum dixit: Descendat & ambulet: Salvet eum Deus.*

102. Quæ autem sequuntur: *Spes mea ab uberibus matris meæ. In te projectus sum ex utero. De ventre* ma-

[illegible] ὅτι οὐκ ἐςιν ὁ βοηθων μοι. περιεκυκλωσαν με [illegible] και πολλοι· ταυροι πιονες περιεσχον με· ἠνοιξαν ἐπ' ἐμε το ςομα αὐτων, ὡς λεων ἁρπαζων και ὠρυομενος. ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μȣ. ἐγενηθη ἡ καρδια μȣ ὡσει κηρος τηκομενος ἐν μεσῳ της κοιλιας μȣ. ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μȣ· και ἡ γλωσσα μȣ κεκολληται τῳ λαρυγγι μȣ. των γεγενημενων την προαγγελιαν ἐποιειτο. το γαρ, ἡ ἐλπις μȣ ἀπο μαςων της μητρος μȣ. ἁμα γαρ τῳ γεννηθηναι αὐτον ἐν Βηθλεεμ, ὡς προεφην, παρα των ἀπο Αῤῥαβιας μαγων μαθων Ηρωδης ὁ βασιλευς τα κατ' αὐτον, ἐπεβουλευσεν ἀνελειν αὐτον, και κατα την του Θεου κελευσιν Ιωσηφ λαβων αὐτον ἁμα τη Μαρια ἀπηλθεν εἰς Αἰγυπτον. μετα γαρ το κηρυξαι αὐτον τον παρ' αὐτου λογον ἀνδρωθεντα ὁ πατηρ, θανατωθησεσθαι αὐτον ἐκεκρινει ὃν ἐγεγεννηκει. ἐαν δε τις ἡμιν λεγη, μη γαρ οὐκ ἠδυνατο ὁ Θεος μαλλον τον Ηρωδην ἀποκτειναι; προλαβων λεγω, μη γαρ οὐκ ἠδυνατο ὁ Θεος την ἀρχην και τον ὀφιν ἐξαραι του μη εἰναι, και μη εἰπειν, ὁτι, και ἐχθραν θησω ἀναμεσον αὐτου, και της γυναικος, και του σπερματος αὐτου, και του σπερματος αὐτης; μη γαρ οὐκ ἠδυνατο εὐθυς πληθος ἀνθρωπων ποιησαι; ἀλλ' ὡς ἐγινωσκε καλον εἰναι γενεσθαι, ἐποιησεν αὐτεξȣσιȣς προς δικαιοπραξιαν και ἀγγελȣς, και ἀνθρωπȣς· και χρονȣς ὡρισε μεχρις οὗ ἐγινωσκε εἰ καλον εἰναι το αὐτεξȣσιον ἐχειν αὐτȣς· και ὁτι καλον εἰναι ὁμοιως ἐγνωριζε, και καθολικας και μορικας κρισεις ἐποιει, πεφυλαγμενȣ μεντοι τȣ αὐτεξȣσιȣ. ὁθεν φησιν ὁ λογος και ἐν τη ἐπι του πυργȣ καταβολη και τη των γλωσσων πολυφθογγια και ἐξαλλοιωσει ταυτα· και εἰπε κυριος, ἰδȣ γενος ἐν και χειλος ἐν παντων· και τȣτο ἠρξαντο ποιησαι· και νυν ȣκ ἐκλειψει ἐξ αὐτων παντα ὁσα ἀν ἐπιθωνται ποιειν. και το τε, ἐξηρανθη ὡς ὀςρακον ἡ ἰσχυς μȣ, και ἡ γλωσσα μȣ κεκολληται τῳ λαρυγγι μȣ, ὁμοιως των ὑπ' αὐτȣ μελλοντων γινεσθαι κατα το τȣ πατρος θελημα, προαγγελια ἠν. ἡ γαρ τȣ ἰσχυρȣ αὐτȣ λογȣ δυναμις, δι' ἡς ἀει ἠλεγχε τȣς συζητȣντας αὐτῳ Φαρισ-

σαιȣς

matris meæ Deus meus es tu: Quoniam non est qui adjuvet. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues circumdederunt me. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens. Sicut aqua effusa sunt & dissipata omnia ossa mea. Factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei. Exaruit sicut testa virtus mea & lingua mea adhæsit faucibus meis: eorum, quæ evenerunt, prænuntiationem habebant: velut illud, *Spes mea ab uberibus matris meæ.* Statim enim atque Bethlehemi natus est, rex Herodes, ut dixi, qui a Magis ex Arabia venientibus de eo didicerat, insidias ejus vitæ molitus est. Sed Joseph Dei jussu eum cum Maria assumens in Ægyptum abiit. Statuerat enim Pater qui eum genuerat, ut non ante occideretur, quam ipsius verbum vir factus prædicasset. Si quis autem dicat; An non poterat Deus Herodem potius interficere? Huic quæstioni sic occurram: An non poterat Deus ab initio etiam serpentem e medio tollere, nec dicere: *Inimicitias ponam inter eum & mulierem, & inter semen illius, & semen hujus*? An non poterat statim multitudinem hominum creare? Sed, ut præclarum esse judicabat, liberos ad justitiæ observationem angelos & homines creavit, ac tempora definivit quoad bonum esse judicaret eos libero uti arbitrio: & quia pariter præclarum esse judicabat, & generalia & particularia judicia fecit, manente utique libero arbitrio. Unde Scriptura in turris exstructione & linguarum multiplici divisione ac mutatione hæc dicit; *Et dixit Dominus: Ecce genus unum, & labium unum: Et hoc facere cœperunt, & nunc non deficient ab eis quæcumque tentaverint facere.* Illud autem: *Exaruit tamquam testa virtus mea & lingua mea adhæsit faucibus meis*, similiter eorum quæ secundum voluntatem Patris facturus erat, prænuntiatio fuit. Potentis enim illius verbi vis, per quam semper Pharisæos & Scribas, qui cum eo disputabant, ac omnes prorsus

in

σαιυς και γραμματεις, και ἁπλως τυς ἐν τῳ γενει ὑμων διδασκαλυς, ἐποχην ἐσχε δικην πολυϋδρα και ἰσχυρας πηγη., ἡς το ὑδωρ ἀπεςραφη, σιγησαντος αὐτυ, και μηκετι ἐπι Πιλατυ ἀποκρινασθαι μηδεν μηδενι βυλομενυ, ὡς ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποςολων αὐτυ δεδηλωται· ὁπως και το δια Ησαϊυ εἰρημενον καρπον ἐνεργη ἐχη, ὀπυ εἰρηται· κυριος διδωσι μοι γλωσσαν τυ γινωναι ἡνικα με δει εἰπειν λογον. το δε και εἰπειν αὐτον, Θεος μυ εἰ συ, μη ἀποςης ἀπ' ἐμυ. διδασκοντος ἁμα ὁτι ἐπι Θεον τον παντα ποιησαντα ἐλπιζειν δει παντας, και παρ' ἐκεινυ μονυ σωτηριαν και βοηθειαν ζητειν· ἀλλα μη ὡς τυς λοιπυς των ἀνθρωπων δια γενος, ἡ πλυτον, ἡ ἰσχυν, ἡ σοφιαν νομιζειν δυνασθαι σωζεσθαι. ὁποιοι και ὑμεις ἀει δε ἐπραξατε, ποτε μεν μοσχοποιησαντες, ἀει δε ἀχαριςοι, και φονεις των δικαιων, και τετυφωμενοι δια το γενος φαινομενοι. εἰ γαρ ὁ υἱος τυ Θευ φαινεται δια το εἰναι υἱος, μητε κατα το εἰναι ἰσχυρος, μητε δια το σοφος, λεγων δυνασθαι σωζεσθαι, ἀλλα προς το ἀναμαρτητος εἰναι, ὡς Ησαϊας φησιν μηδε μεχρι φωνης ἡμαρτηκεναι αὐτον, (ἀνομιαν γαρ ὐκ ἐποιησεν ὐδε δολον τῳ ςοματι) ἀνευ τυ Θευ σωθησεσθαι μη δυνασθαι, πως ὑμεις ἡ και οἱ ἀλλοι οἱ ἀνευ της ἐλπιδος ταυτης σωθησεσθαι προσδοκωντες, ὐχ ἑαυτυς ἀπαταν λογιζεσθε;

Τα δε ἑξης εἰρημενα ἐν τῳ ψαλμῳ, ὁτι θλιψις ἐγγυς, ὁτι ὐκ ἐςιν ὁ βοηθων μοι· περιεκυκλωσαν με μοσχοι πολλοι, ταυροι πιονες περιεσχον με· ἠνοιξαν ἐπ' ἐμε το ςομα αὐτων, ὡς λεων ἁρπαζων και ὠρυομενος· ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀςα μυ, των ὁμοιως αὐτῳ συμβαντων προαγγελια ἠν. ἐκεινης γαρ της νυκτος ὁτε ἀπο του ὀρυς των ἐλαιων ἐπηλθον αὐτῳ οἱ ἀπο του λαυ ὑμων ὑπο των Φαρισσαιων και γραμματεων κατα την διδασκαλιαν ἐπιπεμφθεντες, ἐκυκλωσαν αὐτον, ὑς μοσχυς κερατιςας και προωλεις ὁ λογος ἐλεγε. και το, ταυροι πιονες περιεσχον με, εἰπειν, τυς και αὐτυς μεν τα ὁμοια τοις μοσχοις ποιησαντας ὁτι ἠχθη προς τυς διδασκα-

in genere veſtro magiſtros arguebat, ſuſpenſa conſtitit inſtar exuberantis & validi fontis, cujus aqua averſa eſt, cum ſileret ipſe, ac nemini quidquam coram Pilato reſpondere vellet, quemadmodum in commentariis Apoſtolorum ejus demonſtratum eſt, ut & illius Eſaiæ dicti fructus efficax exſtaret: *Dominus dat mihi linguam, ut norim quando me oporteat verbum perloqui.* Quod autem dicit, *Deus meus es tu; ne diſcedas a me;* ſimul docet in Deum, qui omnia creavit, ſperare omnes debere, & ab eo ſolo ſalutem & auxilium quærere; nec cæterorum hominum more ſalutem propter genus, aut robur, aut divitias, aut ſapientiam, aſſequi ſe poſſe opinari. Quale eſt quod ipſi quoque ſemper feciſtis, qui aliquando quidem vitulum conflaſtis, ſemper autem ingratos & juſtorum interfectores, & arrogantia ob genus veſtrum inflatos vos exhibuiſtis. Nam ſi Filius Dei, nec quia Filius eſt, nec quia fortis, nec quia ſapiens, ſervari ſe poſſe dicit; ſed ut eſſet impeccabilis, quemadmodum ait Eſaias eum nec voce tenus peccaſſe (iniquitatem enim non fecit, nec dolum ore commiſit) ſine Deo ſervari ſe non poſſe declarat; quomodo vos & alii, qui ſine illa ſpe ſalutem exſpectatis, non a vobiſmetipſis vos decipi cogitatis?

103. Quæ deinde in pſalmo dicuntur: *Quoniam tribulatio proxima eſt, quia non eſt qui adjuvet me. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obſederunt me. Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens: Velut aqua effuſa ſunt & diſſipata omnia oſſa mea:* ſimiliter eorum quæ illi evenerunt, vaticinium fuit. Qua enim nocte ex monte olivarum in eum irruerunt, quos ex populo veſtro Phariſæi & Scribæ pro ſua in docendo auctoritate ſummiſerunt, circumdederunt eum illi, ut appellat Scriptura, vituli cornupetæ & præmature exitioſi. Illud autem, *Tauri pingues obſederunt me*, eos ipſos prænuntiabat, qui eadem ac vituli

διδασκαλους ὑμων, προελεγεν. ους ὡς ταυρους δια τουτο ὁ λογος εἰπεν, ἐπειδη τους ταυρους του εἰ αι μοσχους αἰτιους οἰδαμεν. ὡς ουν πατερες εἰσι των μοσχων οἱ ταυροι, ουτως οἱ διδασκαλοι ὑμων τοις τεκνοις αὐτων αἰτιοι ἠσαν του ἐξελθοντας εἰς το ὀρος των ἐλαιων συλλαβειν αὐτον, και ἀγειν ἐπ᾽ αὐτους. και το εἰπειν, ὁτι ουκ ἐστιν ὁ βοηθων, δηλωτικον και αὐτο του γενομενου. ουδεις γαρ ουδε μεχρις ἑνος ἀνθρωπου βοηθειν αὐτῳ ὡς ἀναμαρτητῳ βοηθος ὑπηρχε. και το, ἠνοιξαν ἐπ᾽ ἐμε το στομα αὐτων, ὡς λεων ὠρυομενος, δηλοι τον βασιλεα των Ιουδαιων τοτε ὀντα, και αὐτον Ηρωδην λεγομενον, διαδοχον γεγενημενον Ηρωδου του ὁτε ἐγεγεννητο, ἀνελοντος παντας τους ἐν Βηθλεεμ ἐκεινου του καιρου γεννηθεντας παιδας, δια το ὑπονοειν ἐν αὐτοις παντως εἰναι τον περι ου εἰρηκεισαν αὐτῳ οἱ ἀπο Αῤῥαβιας ἐλθοντες μαγοι· μη ἐπισταμενος την του ἰσχυροτερου παντων βουλην, ὡς εἰς Αἰγυπτον τῳ Ιωσηφ και τῃ Μαριᾳ ἐκεκελευκει ἀπαλλαγηναι λαβουσι το παιδιον, και εἰναι ἐκει ἀχρις ἀν παλιν αὐτοις ἀποκαλυφθῃ ἐπανελθειν εἰς την χωραν αὐτων· κἀκει ἠσαν ἀπελθοντες ἀχρις ἀν ἀπεθανεν ὁ ἀποκτεινας τα ἐν Βηθλεεμ παιδια Ηρωδης, και Αρχελαος αὐτον διεδεξατο. και ουτος ἐτελευτα πριν τον Χριστον την οἰκονομιαν την κατα το βουλημα του πατρος γεγενημενην ὑπ᾽ αὐτου ἐπι τῳ σταυρωθηναι ἐλθειν. Ηρωδου δε τον Αρχελαον διαδεξαμενου, λαβοντες την ἐξουσιαν την ἀπονεμηθεισαν αὐτῳ, ᾡ και Πιλατος χαριζομενος δεδεμενον τον Ιησουν ἐπεμψε, και τουτο γενησομενον προειδως ὁ Θεος εἰρηκει ουτως, και γε αὐτον εἰς Ασσυριους ἀπηνεγκαν ξενια τῳ βασιλει. ἡ λεοντα τον ὠρυομενον ἐπ᾽ αὐτον, ἐλεγε τον διαβολον· ὁν Μωϋσης μεν ὀφιν καλει, ἐν δε τῳ Ιωβ και τῳ Ζαχαριᾳ διαβολος κεκληται. και ὑπο του Ιησου σατανας προσηγορευται, ὀνομα ἀπο της πραξεως ἡς ἐπραξε συνθετον κτησαμενον αὐτον μηνυων. το γαρ σατα τη Ιουδαιων και Συρων φωνῃ, ἀποστατης ἐστι· το δε νας ὀνομα, ἐξ ου ἡ ἑρμηνεια ὀφις ἐκληθη, ταυτον ἐστι κατα τη Εβραιων ἑρμηνευθεισῃ φωνῃ· ἐξ ὡν ἀμφοτερων των εἰρημενων, ἑν ὀνομα γινεται σατανας. και γαρ ουτος

ὁ

tuli fecerunt, cum ad magiſtros veſtros adductus eſt: quos quidem ut tauros Scriptura deſignat, quia tauros in cauſa eſſe ſcimus, cur exiſtant vituli. Quemadmodum ergo tauri vitulorum patres ſunt, ſic magiſtri veſtri filiis ſuis auctores fuerunt, ut in montem olivarum egreſſi eum comprehenderent & ad ſe adducerent. Illud etiam, *Quia non eſt qui adjuvet*, id quod factum eſt demonſtrat. Nam ne unus quidem ex omnibus hominibus opem illi ut innocenti tulit. Et illud: *Aperuerunt ſuper me os ſuum ſicut leo rugiens*, eum deſignat qui tum Judæorum rex erat, Herodes & ipſe dictus, ſucceſſor illius Herodis, qui cum Jeſus natus eſt, omnes infantes circa illud tempus Bethleemi natos ſuſtulit, quod ſuſpicaretur eum in hoc numero prorſus eſſe, de quo ex Magis ab Arabia venientibus audierat. At conſilium illius, qui omnibus fortior eſt, ignorabat, quomodo Joſepho & Mariæ præcepiſſet, ut in Ægyptum aſſumto puero abirent, ibique manerent, donec eis iterum revelaretur, ut in patriam ſuam redirent. Ibi commorati ſunt, donec moreretur Herodes, qui pueros circa Bethleem occidit, eique ſuccederet Archelaus. Is autem ante mortuus eſt, quam Chriſtus ſuſceptam ex Patris voluntate diſpenſationem in cruce adimpleret. Cum autem Herodes, qui Archelao ſucceſſit, poteſtatem, quæ ipſi attributa fuerat, accepiſſet, Pilatus ut gratum illi faceret, vinctum Jeſum ad eum miſit; quod etiam futurum prænoſcens Deus ſic prædicavit: *Et abducent ipſum ad Aſſyrium hoſpitale munus Regi.* Aut etiam leonem rugientem ſuper eum dicebat diabolum, qui a Moſe ſerpens, apud Job & Zachariam diabolus, a Jeſu Satanas appellatus eſt, compoſitum nomen illi ab actione, quam perpetravit, indictum declarante. Nam *Sata* Judæorum & Syrorum lingua idem ac deſertor & apoſtata; illud autem *Nas*, nomen eſt ex quo ſerpens dictus eſt per interpretatio-

nem,

ὁ διαβολος, ἁμα τῳ ἀναβηναι ἀυτον ἀπο τȣ ποταμȣ τȣ Ιορδανȣ, της φωνης ἀυτȣ λεχθεισης, ὑιὸς μȣ εἶ συ· ἐγω σημερον γεγεννηκα σε, ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποϛολων γεγραπται προσελθων ἀυτῳ και πειραζων μεχρι τȣ ἐιπειν αὐτῳ, προσκυνησον μοι, και ἀποκριναϛθαι ἀυτῳ τον Χριϛον, ὑπαγε ὀπισω μȣ σατανα· κυριον τον Θεον σȣ προσκυνησεις, και αὐτῳ μονῳ λατρευσεις. ὡς γαρ τον Αδαμ ἐπλανησεν, ἐλεγε και τȣτον δυνηθηναι ἐργασασθαι τι. και το, ὡσει ὑδωρ ἐξεχυθη και διεσκορπισθη παντα τα ὀϛα μȣ· ἐγενηθη ἡ καρδια μȣ ὡσει κηρος τηκομενος ἐν μεσῳ της κοιλιας μȣ, ὁπερ γεγονεν ἀυτῳ ἐκεινης της νυκτος, ὀτε ἐπ᾽ αὐτον ἐξηλθον εἰς το ὀρος των ἐλαιων συλλαβειν ἀυτον, προαγγελια ἡν. ἐν γαρ τοις ἀπομνημονευμασιν ἅ φημι ὑπο των ἀποϛολων ἀυτȣ και των ἐκεινοις παρακολȣθησαντων συντεταχθαι, ὁτι ἱδρως ὡσει θρομβοι κατεχειτο ἀυτȣ ἐυχομενȣ και λεγοιτος, παρελθετω, ει δυνατον, το ποτηριον τȣτο ἐντρομȣ της καρδιας δηλονοτι ȣσης, και των ὀϛων ὁμοιως, ἐοικυιας της καρδιας κηρῳ τηκομενῳ εἰς την κοιλιαν· ὁπως ειδωμεν ὁτι ὁ πατὴρ τον ἑαυτȣ ὑιον και ἐν τοιȣτοις παθεσιν ἀληθως γεγονεναι δι᾽ ἡμας βεβȣληται, και μη λεγωμεν ὁτι ἐκεινος, τȣ Θεȣ ὑιος ὠν, ȣκ ἀντελαμβανετο των γινομενων και συμβαινοντων αὐτῳ. και το ἐξηρανθη ὡς ὀϛρακον ἡ ἰσχυς μȣ, και ἡ γλωσσα μȣ κεκολληται τῳ λαρυγγι μȣ, ὁπερ προειπον, της σιγης, (ἐν μηδενι μηδεν ἀποκρινομενος, ὁ παντας ἐλεγχων ἀσοφȣς τȣς παρ᾽ ὑμιν διδασκαλȣς) προαγγελια ἡν.

Και το, εἰς χουν θανατȣ κατηγαγες με, ὁτι ἐκυκλωσαν με κυνες πολλοι· συναγωγη πονηρευομενων περιεσχον με· ὠρυξαν χειρας μȣ, και ποδας μȣ· ἐξηριθμησαν παντα τα ὀϛα μȣ. αὐτοι δε κατενοησαν και ἐπειδον με. διεμερισαντο τα ἱματια μȣ ἑαυτοις, και ἐπι τον ἱματισμον μȣ ἐβαλον κληρον· ὡς προειπον, προαγγελια ἡν δια

ποιȣ

nem, id eſt, ſi Hebræorum vocem interpreteris; quibus ex utriſque vocibus ſit unum nomen Satanas. Statim enim atque Jeſus aſcendit e fluvio Jordane, ubi vox in eum edita eſt, *Filius meus es tu; Ego hodie genui te;* ſcriptum eſt in commentariis Apoſtolorum diabolum illum ad eum acceſſiſſe, & tentaſſe, uſque adeo ut ei diceret, *Adora me*; eique reſpondiſſe Chriſtum: *Vade retro a me Satana: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Quemadmodum enim Adamum decepit, ſperabat ſe in hunc quoque aliquid moliri poſſe. Et illud: *Sicut aqua effuſa ſunt & diſperſa omnia oſſa mea: factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei*, prænuntiabat quod ei illa nocte contigit, cum adverſus eum in montem olivarum venerunt, ut eum comprehenderent. Nam in commentariis, quos ab ejus Apoſtolis eorumque diſcipulis ſcriptos dico, proditum eſt ſudorem, veluti guttas ſanguinis, ex eo defluxiſſe, cum precaretur ac diceret, *Si fieri poteſt, tranſeat calix iſte:* contremiſcente videlicet illius corde & oſſibus ſimiliter contremiſcentibus, ac corde ſpeciem habente liqueſcentis in ventrem ceræ; ut certo ſciremus voluiſſe Patrem in ejuſmodi etiam perpeſſionibus Filium ſuum vere propter nos verſari, nec diceremus eum, cum Filius Dei eſſet, non ſenſiſſe quæ ei inflicta ſunt, quæque ei acciderunt. Illud autem, *Aruit tamquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis*, ſilentium illud, de quo jam dixi, prænuntiabat, cum is, qui veſtros omnes inſipientes magiſtros arguere ſolebat, nullum omnino verbum reſpondit.

104. Et illud: *In pulverem mortis deduxiſti me: Quoniam circumdederunt me canes multi concilium malignantium obſedit me: Foderunt manus meas & pedes meos. Dinumeraverunt omnia oſſa mea: Ipſi conſideraverunt & inſpexerunt me: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*; hæc verba, ut jam dixi,

ποιυ θανατυ καταδικαζειν αὐτον ἐμελλεν ἡ συναγωγη των πονηρευομενων· ὑς και κυνας καλει και κυνηγυς μηνυων ὁτι αὐτοι οἱ κυνηγησαντες και συνηχθησαν οἱ ἀγωνιζομενοι ἐπι τω καταδικασασθαι αὐτον. ὁπερ και ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποςολων ἀυτυ γεγραπται γενομενον. και ὁτι μετα το ςαυρωθηναι αὐτον, ἐμεριςαν ἑαυτοις οἱ ςαυρωσαντες αὐτον τα ἱματια ἀυτυ, ἐδηλωσα.

Τα δε ἀκολυθα του ψαλμυ, συ δε κυριε μη μακρυνῃς την βοηθειαν συ ἀπ' ἐμυ· εἰς την ἀντιληψιν μυ προσχες· ῥυσαι ἀπο ῥομφαιας την ψυχην μυ, και ἐκ χειρος κυνος την μονογενη μυ· σωσον με ἐκ ςοματος λεοντος· και ἀπο κερατων μονοκερωτων την ταπεινωσιν μυ· ὁμοιως παλιν διδασκαλια και προαγγελια των ὀντων αὐτῳ, και συμβαινειν μελλοντων. μονογενης γαρ ὁτι ἠν τῳ πατρι των ὁλων ὑτος, ἰδιως ἐξ ἀυτυ λογος και δυναμις γεγενημενος, και ὑςερον ἀνθρωπος δια της παρθενυ γενομενος, ὡς ἀπο των ἀπομνημονευματων ἐμαθομεν, προεδηλωσα. και ὁτι ςαυρωθεις ἀπεθανεν, ὁμοιως προειπε. το γαρ, ῥυσαι ἀπο ῥομφαιας την ψυχην μυ, και ἐκ χειρος κυνος την μονογενη μυ· σωσον με ἐκ ςοματος λεοντος, και ἀπο κερατων μονοκερωτων την ταπεινωσιν μυ· ὁμοιως μηνυοντος δι' ὑ παθυς ἐμελλεν ἀποθνησκειν, τυτεςι ςαυρυσθαι. το γαρ, κερατων μονοκερωτων, ὁτι το σχημα του ςαυρυ ἐςι μονυ, προεξηγησαμην ὑμιν. και το ἀπο ῥομφαιας, και ςοματος λεοντος, και ἐκ χειρος κυνος αἰτειν ἀυτον την ψυχην σωθηναι, ἱνα μηδεις κυριευσῃ της ψυχης ἀυτυ αἰτησις ἠν· ἱνα, ἡνικα ἡμεις προς τῃ ἐξοδῳ τυ βιυ γινομεθα, τα ἀυτα αἰτωμεν τον Θεον τον δυναμενον ἀποςρεψαι παντα ἀναιδη, πονηρον ἀγγελον, μη λαβεσθαι ἡμων της ψυχης. και ὁτι μενυσιν αἱ ψυχαι, ἀπεδειξα ὑμιν ἐκ του και την Σαμυηλ ψυχην κληθηναι ὑπο της ἐγγαςριμυθυ, ὡς ἠξιωσεν ὁ Σαυλ. φαινεται δε και ὁτι πασαι αἱ ψυχαι των ὑτως δικαιων και προφητων, ὑπο ἐξυσιαν ἐπιπτον των τοιυ-

των

:ænuntiabant quo mortis genere illum condemnatura ſet improborum Synagoga, quos quidem & canes ɔpellat & venatores, indicans ipſos canum ducto- :s etiam congregatos fuiſſe, qui nihil non moliti ınt, ut eum condemnarent. Quod quidem factum ıiſſe in ejus Apoſtolorum commentariis perhibetur. jus autem veſtimenta, poſtquam crucifixus eſt, in- ɜr ſe diviſiſſe eos, qui illum crucifixerunt, demon- :ravi.

105. Quæ ſequuntur in pſalmo: *Tu autem, Do- ıine, ne elongaveris auxilium tuum a me: Ad defenſionem ıeam conſpice. Libera a gladio animam meam & de manu ınis unigenitam meam. Salva me ex ore leonis, & a cor- :ibus unicornium humilitatem meam;* ſimiliter eorum, ıuæ illi inſunt & eorum quæ illi eventura erant, do- umentum & prænuntiatio fuit. Unigenitum enim llum Patri univerſorum eſſe, proprie verbum & vir- utem ex eo genitum, atque poſtea hominem natum x virgine, ut ex commentariis didicimus, jam antea lemonſtravi. Quod autem crucifixus mortem oppe- iit, id ſimiliter prædictum. Illud enim, *Erue a gla- io animam meam, & de manu canis unicam meam: Salva ıe ex ore leonis & a cornibus unicornium humilitatem meam,* imiliter denuntiantis eſt, quo ſupplicii genere mori- urus eſſet, id eſt, cruce; illud enim, *a cornibus uni- ornium,* ſolius crucis formam exhibere, vobis antea :xpoſui. Quod autem precatur animam ſuam a gla- lio & ex ore leonis & de manu canis liberari, preca- io erat, ut ne quis ipſius animæ dominaretur; ut cum ıos ad exitum vitæ venimus, idem a Deo poſcamus, ıui impudentem omnem & malum angelum avertere ıoteſt, ne animam noſtram capiat. Atque animas ıuidem manere, ex eo demonſtravi, quod etiam Sa- nuelis anima a ventriloqua Pythoniſſa, ut petierat ›aul, evocata ſit. Apparet autem omnes animas :juſmodi juſtorum & Prophetarum, ſub poteſtatem

των δυναμεων, ὁποια δη και ἐν τη ἐγγαστριμυθῳ ἐκεινη ἐξ ἀυτων των πραγματων ὁμολογειται. ὁθεν και ὀυτος διδασκει ἡμας και δια του υἱου ἀυτου το παντως ἀγωνιζεσθαι δικαιους γινεσθαι, και προς τη ἐξοδῳ αἰτειν μη ὑπο τοιαυτην τινα δυναμιν ὑποπεσειν τας ψυχας ἡμων, φαινεται. και γαρ ἀποδιδους το πνευμα ἐπι τῳ σταυρῳ, εἰπε, πατερ εἰς χειρας σου παρατιθεμαι το πνευμα μου· ὡς και ἐκ των ἀπομνημονευματων και τουτο ἐμαθον. και γαρ προς το ὑπερβαλλειν την Φαρισσαιων πολιτειαν τους μαθητας ἀυτου συνωθων· εἰ δὲ μη γε, ἐπιστασθαι ὁτι οὐ σωθησονται· ταυτα εἰρηκεναι ἐν τοις ἀπομνημονευμασι γεγραπται· ἐαν μη περισσευση ὑμων δικαιοσυνη πλειον των γραμματεων και Φαρισσαιων, οὐ μη εἰσελθητε εἰς την βασιλειαν των οὐρανων.

Και ὁτι ἠπιστατο τον πατερα ἀυτου παντα παρεχειν ἀυτῳ, ὡς ἠξιου, και ἀνηγειρεν ἀυτον ἐκ των νεκρων, και παντας τους φοβουμενους τον Θεον προετρεπεν αἰνειν τον Θεον δια το ἐλεησαι και δια του μυστηριου του σταυρωθεντος τουτου παν γενος των πιστευοντων ἀνθρωπων· και ὁτι ἐν μεσῳ των ἀδελφων ἀυτου ἐστη των ἀποστολων, (οἱτινες μετα το ἀναστηναι ἀυτον ἐκ νεκρων, και πεισθηναι ὑπ' ἀυτου, ὁτι και προ του παθειν ἐλεγεν ἀυτοις, ὁτι ταυτα αὐτον δει παθειν, και ἀπο των προφητων ὁτι προεκεκηρυκτο ταυτα, μετενοησαν ἐπι τῳ ἀφιστασθαι ἀυτου ὁτε ἐσταυρωθη) και μετ' ἀυτων διαγων, ὑμνησε τον Θεον, ὡς και ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποστολων δηλουται γεγενημενον, τα λειποντα του ψαλμου ἐδηλωσεν. ἐστι δε ταυτα· διηγησομαι το ὀνομα σου τοις ἀδελφοις μου ἐν μεσῳ ἐκκλησιας ὑμνησω σε. οἱ φοβουμενοι τον κυριον, αἰνεσατε ἀυτον· ἁπαν το σπερμα Ιακωβ δοξασατε ἀυτον· φοβηθητωσαν ἀυτον ἁπαν το σπερμα Ισραηλ. και το εἰπειν μετωνομακεναι ἀυτον Πετρον ἑνα των ἀποστολων, και γεγραφθαι ἐν τοις ἀπομνημονευμασιν ἀυτου γεγενημενον και τουτο, μετα του και ἀλλους δυο ἀδελφους υἱους Ζεβεδαιου ὀντας μετωνομακεναι ὀνοματι του Βοανεργες, ὁ ἐστιν υἱοι βροντης, σημαντικον ἠν τού ἀυτον ἐκεινον εἰναι, διο και το ἐπωνυμον

talium virtutum cecidiſſe, qualem virtutem & in ventriloqua illa fuiſſe rebus ipſis declaratur. Unde & nos etiam per Filium ſuum, propter quos hæc fieri patet, edocet Deus ut omnino contendamus, ac in exitu vitæ precemur, ne animæ noſtræ ſub aliquam ejuſmodi poteſtatem cadant. Nam cum ſpiritum in cruce redderet, dixit: *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, ut ex Apoſtolorum commentariis id quoque didici. Et cum hortaretur diſcipulos ſuos, ut Phariſæorum vivendi genus ſuperarent; ſin minus, ſalvos ſe non futuros ſcirent, hæc dixiſſe in commentariis narratur: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.*

106. Quod autem ſciebat Patrem ſuum ſibi omnia precanti traditurum, ſeque ab eo ex mortuis excitatum iri: quodque omnes Deum timentes hortatus eſt ut Deum laudent, quia etiam per hoc myſterium hujus crucifixi miſertus eſt omnis credentium hominum generis: quodque in medio fratrum ſuorum Apoſtolorum ſtetit (qui quidem poſtquam reſurrexit a mortuis, eiſque perſuaſit, id quod etiam ante paſſionem illis dixerat, oportuiſſe hæc eum pati, eaque a Prophetis fuiſſe prænuntiata, pœnitentiam egerunt, quod ab eo defeciſſent, cum crucifigeretur) & cum una cum eis verſaretur, Deum laudavit, ut in commentariis Apoſtolorum declaratum eſt, hæc ex reliquo pſalmo manifeſta fiunt. Sic autem habet: *Narrabo nomen tuum fratribus meis: In medio Eccleſiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum; univerſum ſemen Jacob glorificate eum. Metuant eum omne ſemen Iſrael.* Quod autem unum ex Apoſtolis mutato nomine Petrum appellaſſe dicitur, atque in apoſtolicis commentariis id quoque refertur; quodque præterea duos alios fratres, Zebedæi filios, Boanerges, id eſt, *tonitrui filios* cognominavit; id argumento erat ipſum illum

Ιακωβ τῳ Ισραηλ ἐπικληθεντι ἐδοθη, και το Αὐση ὀνομα Ιησȣς ἐπεκληθη· διὶ ȣ̓ ὀνοματος και εἰσηχθη εἰς την ἐπηγγελμενην τοις πατριαρχαις γην ὁ περιλειφθεις ἀπο των ἀπ' Αἰγυπτȣ ἐξελθοντων λαος. και ὁτι ὡς ἀςρον ἐμελλη ἀνατελλειν αὐτος δια τȣ γενȣς του Αβρααμ, Μωϋσης παρεδηλωσεν ȣ̔τως εἰπων· ἀνατελει ἀςρον ἐξ Ιακωβ, και ἡγȣμενος ἐξ Ισραηλ. και ἀλλη δε γραφη φησιν, ἰδȣ ἀνηρ, ἀνατολη ὀνομα αὐτῳ. ἀνατειλαντος ȣ̓ν και ἐν ȣ̓ρανῳ ἁμα τῳ γεννηθηναι αὐτον ἀςερος, ὡς γεγραπται ἐν τοις ἀπομνημονευμασι των ἀποςολων αὐτȣ, οἱ ἀπο Αῤῥαβιας μαγοι ἐκ τȣτȣ ἐπιγνοντες, παρεγενοντο και προσεκυνησαν αὐτῳ.

Και ὁτι τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἐμελλεν ἀναςησεσθαι μετα το ςαυρωθηναι, γεγραπται ἐν τοις ἀπομνημονευμασιν, ὁτι οἱ ἀπο τȣ γενȣς ὑμων συζητουντες αὐτῳ ἐλεγον, ὁτι, δειξον ἡμιν σημειον. και ἀπεκρινατο αὐτοις, γενεα πονηρα και μοιχαλις σημειον ἐπιζητει· και σημειον ȣ̓ δοθησεται αὐτοις, εἰ μη το σημειον Ιωνα. και ταυτα λεγοντος αὐτȣ παρακεκαλυμμενα, ἠν νοεισθαι ὑπο των ἀκȣοντων, ὁτι μετα το ςαυρωθηναι αὐτον, τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἀναςησεται. και πονηροτεραν την γενεαν ὑμων και μοιχαλιδα μαλλον της Νινευϊτων πολεως ἐδηλȣ, οἱτινες, του Ιωνα κηρυξαντος αὐτοις μετα το ἐκβρασθηναι αὐτον τῃ τριτῃ ἡμερᾳ ἀπο της κοιλιας του ἁδρȣ ἰχθυος, ὁτι μετα (ἐν ἀλλοις τρεις) τεσσαρακοντα τρεις ἡμερας παμπληθει ἀπολουνται, νηςειαν ἁπλως παντων ζωων, ἀνθρωπων τε και ἀλογων, μετα σακκοφοριας, και ἐκτενȣς ὀλολυγμȣ, και ἀπο των καρδιων ἀληθινης μετανοιας αὐτων, και ἀποταγης της προς ἀδικιαν, ἐκηρυξαν, πιςευσαντες ὁτι ἐλεημων ὁ Θεος και φιλανθρωπος ἐςι ἐπι παντας τȣς μετατιθεμενȣς ἀπο της κακιας, ὡς και αὐτον τον βασιλεα της πολεως ἐκεινης, και τȣς μεγιςανας ὁμοιως, σακκοφορησαντας προσμεμενηκεναι τῃ νηςειᾳ, και τῃ ἱκεσιᾳ, και ἐπιτυχειν μη καταςραφηναι την πολιν αὐτων. ἀλλα και τȣ Ιωνα ἀνιωμενȣ ἐπι τῳ τῃ (τεσσαρακοςῃ) τριτῃ ἡμερᾳ, ὡς ἐκηρυξε, μη καταςραφηναι την πολιν, δια της οἰκονο-

μιας

illum esse, a quo Jacobus Israelis, Auses Jesu nomine cognominatus est, per quod nomen etiam in terram Patriarchis promissam introductus est populus ex his, qui ex Ægypto profecti sunt, superstes. Eum autem tamquam astrum ex genere Abrahæ oriturum Moses his verbis declaravit: *Orietur stella ex Jacob & dux ex Israel*. Et alia Scriptura: *Ecce vir; Oriens nomen ejus*. Cum igitur exorta esset & in cœlo, statim atque natus est, stella, quemadmodum scriptum est in commentariis Apostolorum ejus; ex Arabia Magi, re ex hoc signo cognita, advenerunt, eumque adoraverunt.

107. Quod autem tertio die, postquam crucifixus fuisset, resurrecturus erat, scriptum est in iisdem commentariis homines vestri generis, cum disputarent cum eo, dixisse: *Ostende nobis signum*: eumque respondisse: *Generatio prava & adultera signum quærit, & signum non dabitur eis nisi signum Jonæ*. Quæ cum ab eo dicerentur arcane, intelligere erat audientibus, eum, postquam crucifixus fuisset, tertio die resurrecturum. Ac vestram quidem generationem nequiorem & magis adulteram civitate Ninivitarum demonstrabat, qui, cum eis Jonas e ventre magni piscis tertio die ejectus prædicasset fore, ut post (quadraginta) tres dies universi perirent, jejunium omnium prorsus animalium, hominum scilicet & pecudum, cum saccis & vehementi ejulatu, & vera ex cordibus conversione & ab improbitate discessione promulgarunt, certo tenentes Deum misericordem & benignum esse in eos omnes qui a nequitia discedunt; ita ut ipse etiam rex civitatis illius ac magnates similiter saccis induti in jejunio & supplicatione permanerent, ac ne urbs ipsorum everteretur impetrarent. Quinetiam cum mœreret Jonas, quod die (quadragesimo) tertio, ut prædicaverat, urbs eversa non fuisset; prudenti consilio Deus hedera illi e terra

μιας του ἐκ της γης ἀνατειλαι αὐτῳ σικυωνα ὑφ᾽ ὁν καθεζομενος ἐσκιαζετο ἀπο καυματος (ἠν δε ὁ σικυων κολοκυνθη αἰφνιδιος, μητε φυτευσαντος τε Ιωνα, μητε ποτισαντος, ἀλλ᾽ ἐξαιφνης ἐπανατειλας αὐτῳ σκιαν παρεχειν) καὶ της ἀλλης ξηρανai αὐτον, ἐφ᾽ ᾡ ἐλυπειτο Ιωνας, και ἠλεγξεν αὐτον ὡ δικαιως ἀθυμουντα ἐπι τῳ μη κατεςραφθαι την Νινευϊτων πολιν, λεγων· συ ἐφεισω περι τε σικυωνος ὡ ὐκ ἐκοπιασας ἐν αὐτῳ, ὐτε ἐξεθρεψας αὐτον, ὀς ὑπο νυκτα αὐτε ἠλθε, και ὑπο νυκτα αὐτε ἀπωλετο. κἀγω ὐ φειτομαι ὑπερ Νινευϊ της πολεως της μεγαλης, ἐν ᾗ κατοικεσι πλειυς, ἠ δωδεκα μυριαδες ανδρων, οἱ ὐκ ἐγνωσαν ἀνα μεσον δεξιας αὐτων, και ἀνα μεσον ἀριςερας αὐτων, και κτηνη πολλα.

Και ταυτα οἱ ἀπο τε γενες ὑμων ἐπιςαμενοι ἁπαντες γεγενημενα ὑπο τε Ιωνα, και τε Χριςε παρ ὑμιν βοωντος ὁτι το σημειον Ιωνα δωσει ὑμιν, προτρεπομενος ἱνα κἀν μετα το ἀναςηναι αὐτον ἀπο των νεκρων μετανοησητε ἐφ᾽ οἱς ἐπραξατε κακοις, και ὁμοιως Νινευϊταις προσκλαυσητε τῳ Θεῳ ὁπως και το ἐθνος και ἡ πολις ὑμων μη ἁλῳ καταςραφεισα ὡς κατεςραφη· ὐ μονον ὐ μετενοησατε, μαθοντες αὐτον ἀναςαντα ἐκ νεκρων, ἀλλ᾽ ὡς προειπον, ἀνδρας χειροτονησαντες ἐκλεκτες, εἰς πασαν την οἰκεμενην ἐπεμψατε, κηρυσσοντας ὁτι αἱρεσις τις ἀθεος και ἀνομος ἐγηγερται ἀπο Ιησε τινος Γαλιλαιε πλανε· ὀν ςαυρωσαντων ἡμων οἱ μαθηται αὐτε κλεψαντες αὐτον ἀπο τε μνηματος νυκτος, ὁποθεν κατετεθη ἀφηλωθεις ἀπο τε ςαυρε, πλανωσι τες ἀνθρωπες λεγοντες ἐγηγερθαι αὐτον ἐκ νεκρων, και εἰς ὐρανον ἀνεληλυθεναι· κατειποντες δεδιδαχεναι και ταυτα ἁπερ κατα των ὁμολογεντων Χριςον και διδασκαλον και υἱον Θεε εἰναι, παντι γενει ἀνθρωπων ἀθεα και ἀνομα και ἀνοσια λεγετε. προς τετοις, και ἁλωσης ὑμων της πολεως, και της γης ἐρημωθεισης, ὐ μετανοειτε, ἀλλα και καταρασθαι αὐτε και των πιςευοντων εἰς αὐτον παντων τολματε. και ἡμεις ὑμας και τες δι ὑμας τοιαυτα καθ᾽ ἡμων ὑπειληφοτας ὐ μισεμεν,

ἀλλ᾽

roferenda, ſub qua ſedens ab æſtu obumbrabatur (erat autem hedera, repentina cucurbita, nec plantata a Jona, nec irrigata, ſed ſubito ad umbram ei miniſtrandam exorta) eaque rurſus alio præcepto exſiccanda; qua ex re angebatur Jonas; inique eum mœrere arguit Deus, quod civitas Ninivitarum everſa non fuiſſet. *Tu pepercisti*, inquit, *hederæ, in qua nihil feciſti operæ, neque nutriviſti eam, quæ ſub noctem ſuam prodiit, & ſub noctem ſuam periit: & ego non parcam ſuper Ninive civitate magna, in qua habitant plures, quam centum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram ſuam & ſiniſtram ſuam, & jumenta multa.*

108. Atque hæc quidem cum ſcirent omnes veſtri generis homines a Jona facta eſſe, cumque Chriſtus apud vos clamaret ſe ſignum Jonæ vobis daturum, adhortans ut ſaltem poſtquam a mortuis reſurrexiſſet, pœnitentiam improbe factorum ageretis, & Ninivitarum exemplo lacrymis Deum flecteretis, ne gens veſtra & civitas capta everteretur, quemadmodum everſa eſt; non modo pœnitentiam non egiſtis, poſtquam illum ex mortuis reſurrexiſſe didiciſtis; ſed etiam, ut jam dixi, delectos homines conſtituiſtis, ac per eos in totum orbem terrarum miſſos prædicaſtis impiam quamdam & exlegem ſectam a plano quodam Jeſu Galilæo excitatam, eſſe, & cum illum a nobis crucifixum diſcipuli ex monumento, in quo, refixus e cruce, depoſitus fuerat, noctu ſurripuerint, decipi ab illis homines, dum eum ex mortuis reſurrexiſſe & in cœlum aſcendiſſe dictitant. Quinetiam docuiſſe illum addidiſtis impia illa & nefanda ac deteſtabilia facinora, quæ adverſus eos, qui illum Chriſtum & doctorem & Filium Dei profitentur, apud omne hominum genus ſpargitis. Ad hæc capta urbe veſtra, & terra vaſtata pœnitentiam non agitis: ſed illum

ἀλλ' εὐχομεθα καν νυν μετανοηταντας παντας ἐλεȣς τυχειν παρα τȣ εὐσπλαγχνȣ και πολυελεȣ πατρος των ὁλων Θεȣ.

Αλλ' ὁτι τα ἐθνη μετανοειν ἀπο της κακιας ἐν ἡ πλανωμενοι ἐπολιτευοντο, ἀκȣσαντα τον ἀπο των ἀποςολων αὐτου ἀπο Ιερȣσαλημ κηρυχθεντα δι' αὐτων παθοντα λογον, και λογȣς βραχεις λεγοντος μȣ ἀπο προφητειας Μιχαιȣ ἑνος των δωδεκα, ἀνασχεσθε. εἰσι δε ȣτοι· και ἐςαι ἐπ' ἐσχατȣ ἡμερων ἐμφανες το ὀρος κυριȣ, ἑτοιμον ἐπ' ἀκρȣ των ὀρεων· ἐπηρμενον αὐτο ὑπερ τȣς βȣνȣς· και ποταμον θησονται ἐπ' αὐτῳ λαοι, και πορευσονται ἐθνη πολλα, και ἐρȣσι, δευτε ἀναβωμεν εἰς το ὀρος κυριȣ και εἰς τον οἰκον τȣ Θεȣ Ιακωβ· και φωτιȣσιν ἡμας την ὀδον αὐτȣ, και πορευσομεθα ἐν ταις τριβοις αὐτȣ. ὁτι ἐκ Σιων ἐξελευσεται νομος, και λογος κυριȣ ἐξ Ιερȣσαλημ, και κρινει ἀνα μεσον λαων πολλων, και ἐλεγξει ἐθνη ἰσχυρα ἑως μακραν· και συγκοψȣσι τας μαχαιρας αὐτων εἰς ἀροτρα, και τας ζιβυνας αὐτων εἰς δρεπανα· και ȣ μη ἀρῃ ἐθνος ἐπ' ἐθνος μαχαιραν, και ȣ μη μαθωσιν ἐτι πολεμειν. και καθισεται ἀνηρ ὑποκατω ἀμπελȣ αὐτȣ, και ὑποκατω συκης αὐτȣ· και ȣκ ἐςαι ὁ ἐκφοβων· ὁτι ςομα κυριȣ των δυναμεων ἐλαλησεν· ὁτι παντες οἱ λαοι πορευσονται ἐν ὀνοματι θεων αὐτων· ἡμεις δε πορευσομεθα ἐν ὀνοματι κυριȣ Θεȣ ἡμων εἰς τον αἰωνα. και ἐςαι ἐν τῃ ἡμερα ἐκεινῃ συναξω την ἐκτεθλιμμενην, και την ἐξωσμενην ἀθροισω, και ἡν ἐκακωσα· και θησω την ἐκτεθλιμμενην εἰς ὑπολειμμα, και την ἐκπεπιεσμενην εἰς ἐθνος ἰσχυρον· και βασιλευσει κυριος ἐπ' αὐτων ἐν τῳ ὀρει Σιων ἀπο τȣ νυν και ἑως τȣ αἰωνος.

Και τελεσας ταυτα, ἐπειπον· και ὁτι διδασκαλοι ὑμων, ὠ ἀνδρες, τȣς παντας λογȣς της περικοπης ταυτης, εἰς τον Χριςον ὁμολογȣσιν εἰρησθαι, ἐπιςαμαι· και αὐτον ὁτι ȣδεπω φασιν ἐληλυθεναι, και τȣτο γινωσκω· εἰ δε και ἐληλυθεναι λεγȣσιν, ȣ γινωσκεται ὁς ἐςιν, ἀλλ'

ὁταν

tiam ac omnes, qui in illum credunt, diris devovere udctis. Nos autem nec vos odimus, nec eos qui alem de nobis opinionem a vobis accepere; sed pre-:amur ut nunc saltem pœnitentiam agentes, miseri-:ordiam omnes consequamini a perbenigno & mirum n modum misericorde universorum parente Deo.

109. Quod autem gentes nequitiæ, in qua erran-es vivebant, pœnitentiam erant acturæ, postquam x Apostolis doctrinam, quam illi ab ipsis usque Je-osolymis prædicarunt, didicissent; pauca etiam erba ex Michææ, unius ex duodecim, vaticinio re-itantem me perferatis velim. Ea sunt hujusmodi: *Et erit in novissimis dierum manifestus mons Domini, ræparatus in summo montium, sublimatus ipse super colles: T fluvium ponent in ipso populi, & ambulabunt gentes ıultæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domi-ıi, & in domum Dei Jacob: & ostendent nobis viam ejus; T ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, T verbum Domini de Jerusalem, & judicabit inter popu-ıs multos, & arguet gentes fortes usque in longinquum: T concident gladios suos in aratra, & hastas suas in fal-es: & non sumet gens contra gentem gladium, & non iscent ultra belligerare. Et sedebit vir sub vite sua, & ıb ficu sua: & non erit qui exterreat: quia os Domini irtutum loquutum est: quoniam omnes populi ambulabunt n nomine deorum suorum: nos autem ambulabimus in :omine Domini Dei nostri in æternum. Et erit in die lla, colligam angustiis affectam, & ejectam congregabo, & am quam afflixi: & ponam angustiis affectam in residuum; T oppressam in gentem potentem. Et regnabit Dominus uper eos in monte Sion ex hoc nunc & usque in sæculum.*

110. His recitatis hæc addidi: Ac vestros quidem nagistros, o viri, omnia hujus loci verba in Christum licta confiteri non ignoro: eum autem nondum ve-nisse, id quoque ab eis asseri intelligo: aut si etiam venisse dicant, nondum cognoscitur qualis sit, in-

quiunt;

ὅταν ἐμφανὴς καὶ ἔνδοξος γένηται, τότε γνωσθήσεται ὅς ἐστι, φασί. καὶ τότε τὰ εἰρημένα ἐν τῇ περικοπῇ ταύτῃ φασὶν ἀποβήσεσθαι, ὡς μηδένος μηδέπω καρπϑ ἀπὸ τῶν λόγων τῆς προφητείας γενομένϑ· ἀλόγισοι μὴ συνιέντες ὅπερ διὰ πάντων τῶν λόγων ἀποδέδεικται, ὅτι δύο παρϑσίαι αὐτϑ κατηγγελμέναι εἰσί· μία μὲν, ἐν ᾗ παθητὸς, καὶ ἄδοξος, καὶ ἄτιμος, καὶ σαυρϑμένος κεκήρυκται· ἡ δὲ δευτέρα, ἐν ᾗ μετὰ δόξης ἀπὸ τῶν ϑρανῶν παρέσαι, ὅταν καὶ ὁ τῆς ἀποσασίας ἄνθρωπος, ὁ καὶ εἰς τὸν ὕψισον ἔξαλλα λαλῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἄνομα τολμήσῃ εἰς ἡμᾶς τϑς Χρισιανϑς, οἵτινες ἀπὸ τϑ λόγϑ τϑ ἐπελθόντος ἀπὸ Ἰερϑσαλὴμ διὰ τῶν τϑ Ἰησϑ ἀποσόλων τὴν θεοσέβειαν ἐπιγνόντες, ἐπὶ τὸν Θεὸν Ἰακὼβ καὶ Θεὸν Ἰσραὴλ κατεφύγομεν· καὶ οἱ πολέμϑ καὶ ἀλληλοφονίας καὶ πάσης κακίας μεμεσωμένοι, ἀπὸ πάσης τῆς γῆς τὰ πολεμικὰ ὄργανα ἕκασος, τὰς μαχαίρας εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς γεωργικὰ μετεβάλωμεν, καὶ γεωργϑμεν εὐσέβειαν, δικαιοσύνην, φιλανθρωπίαν, πίσιν, ἐλπίδα τὴν παρ' αὐτϑ τϑ πατρὸς διὰ τϑ σαυρωθέντες, ὑπὸ τὴν ἄμπελον τὴν ἑαυτϑ ἕκασος καθεζόμενοι, τϑτεσὶ μόνῃ τῇ γαμετῇ γυναικὶ ἕκασος χρώμενοι. ὅτι γὰρ ὁ λόγος ὁ προφητικὸς λέγει, καὶ ἡ γυνὴ αὐτϑ ὡς ἄμπελος εὐθηνϑσα, ἐπίσασθε. καὶ ὅτι ϑκ ἔσιν ὁ ἐκφοβῶν καὶ δϑλαγωγῶν ἡμᾶς τϑς ἐπὶ τὸν Ἰησϑν πεπισευκότας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, φανερόν ἐσι. κεφαλοτομϑμενοι γὰρ, καὶ σαυρϑμενοι, καὶ θηρίοις παραβαλλόμενοι, καὶ δεσμοῖς καὶ πυρὶ, καὶ πάσαις ταῖς ἄλλαις βασάνοις, ὅτι ϑκ ἀφισάμεθα τῆς ὁμολογίας, δῆλόν ἐσιν· ἀλλ' ὅσωπερ ἂν τοιαῦτά τινα γίνηται, τοσϑτῳ μᾶλλον ἄλλοι πλείονες πισοὶ καὶ θεοσεβεῖς διὰ τϑ ὀνόματος τϑ Ἰησϑ γίγνονται. ὁποῖον, ἐὰν ἀμπέλϑ τις ἐκτέμῃ τὰ καρποφορήσαντα μέρη, εἰς τὸ ἀναβλασῆσαι ἑτέρϑς κλάδϑς καὶ εὐθαλεῖς καὶ καρποφόρϑς ἀναδίδωσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται. ἡ γὰρ φυτευθεῖσα ὑπὸ τϑ Θεϑ ἄμπελος καὶ σωτῆρος Χρισϑ, ὁ λαὸς αὐτϑ ἐσι. τὰ δὲ λοιπὰ τῆς προφητείας, ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτϑ παρϑσίᾳ ἀποβήσεται. τὴν γὰρ ἐκτεθλιμμένην, τϑτέσιν,

quiunt; ſed cum manifeſtus & glorioſus fuerit, tunc cognoſcetur qualis ſit. Tunc etiam eventura dicunt quæ in hoc teſtimonio leguntur, quaſi nondum ullus prophetiæ fructus exſtiterit: homines ratione deſtituti, qui non intelligant, id quod ex omnibus ſcripturis demonſtratum eſt, duos Chriſti adventus eſſe nuntiatos: alterum quidem, in quo perpeſſioni obnoxius & inglorius, & ignominia affectus, & crucifixus prædicatur: alterum vero, in quo cum gloria e cœlis aderit, quando & defectionis homo grandia etiam adverſus Altiſſimum in terris loquens, nefanda audebit in nos Chriſtianos, qui poſtquam ex lege & doctrina Jeroſolymis egreſſa rationem colendi Dei per Apoſtolos Jeſu cognovimus, ad Deum Jacob & Deum Iſrael confugimus: & qui bello & mutuis cædibus & improbitate omni cumulati eramus, in toto terrarum orbe inſtrumenta quiſque bellica, enſes in vomeres, haſtas in agreſtia arma mutavimus, aramuſque pietatem, juſtitiam, humanitatem, fidem, ſpem illam quæ eſt a Patre per eum qui crucifixus eſt; ſub ſua quiſque vite ſedentes, id eſt, ſola quiſque legitima uxore utentes. Quod enim verbum propheticum dicit: *Et uxor ejus ſicut vitis abundans*, id vobis perſpectum eſt. Neminem autem eſſe, qui nos in Jeſum per totum orbem terrarum credentes exterreat, & in ſervitutem redigat, in promtu eſt. Dum enim gladio percutimur, dum crucifigimur, dum feris tradimur & vinculis & igni & omnibus aliis tormentis; a confeſſione, ut manifeſtum eſt, non diſcedimus. Sed quanto magis magiſque talia nobis infliguntur, eo plures alii per nomen Jeſu fideles & pii fiunt. Quemadmodum vitis, ſi quis partes illas amputet quæ fructum ferunt, ita proficit, ut alios florentes & fructiferos palmites rurſus proferat; idem nobis quoque evenit. Plantata enim a Deo & Salvatore Chriſto vitis, populus ejus eſt. Reliquum autem prophetiæ

in

ϛιν, ἀπο τυ κοσμυ ὁσον ἐφ' ὑμιν και τοις ἀλλοις ἀπασιν ἀνθρωποις, ὐ μονον ἀπο των κτηματων των ἰδιων, ἑκαϛος των Χριϛιανων ἐκβεβληται, ἀλλα και τυ κοσμυ παντος, ζην μηδενι Χριϛιανῳ συγχωρουντες. ὑμεις δε, ἐπι τον λαον ὑμων συμβεβηκεναι τυτο φατε. εἰ δε ἐξεβληθητε πολεμηθεντες, δικαιως μεν ὑμεις ταυτα πεπονθατε, ὡς αἱ γραφαι πασαι μαρτυρυσιν· ἡμεις δε, ὐδεν τοιυτον πραξαντες μετα το ἐπιγνωναι την ἀληθειαν του Θευ, μαρτυρυμεθα ὑπο του Θευ, συν τῳ δικαιοτατῳ και μονῳ ἀσπιλῳ και ἀναμαρτητῳ Χριϛῳ, ὁτι ἀπο γης αἰρομεθα. βοᾳ γαρ Ησαϊας, ἰδε ὡς ὁ δικαιος ἀπωλετο, και ὐδεις ἐκδεχεται τῃ καρδιᾳ· και ἀνδρες δικαιοι αἰρονται, και ὐδεις κατανοει.

Και ὁτι δυο παρυσιας συμβολικως γενησεσθαι τυτυ τυ Χριϛυ και ἐπι Μωσεως προελεγετο, προειπον δια του συμβολυ των ἐν τῃ νηϛειᾳ προσφερομενων τραγων· και παλιν ἐν οἱς ἐποιησαν Μωσης και Ιησυς, το αὐτο προκηρυσσομενον συμβολικως ἠν, και λεγομενον. ὁ μεν γαρ αὐτων τας χειρας ἐκτεινας, ἐπι του βυνυ μεχρις ἑσπερας ἐμενεν, ὑποβαϛαζομενων των χειρων· ὁ ὐδενος ἀλλυ τυπον δεικνυσιν ἡ του ϛαυρυ. ὁ δε τῳ Ιησυ ὀνοματι μετονομασθεις, ἠρχε της μαχης, και ἐνικα Ισραηλ. ἠν δε και τυτο ἐπ' ἀμφοτερων των ἁγιων ἀνδρων ἐκεινων και προφητων του Θευ, νοησαι γεγενημενον ὁτι ἀμφοτερα τα μυϛηρια εἱς αὐτων βαϛασαι οὐκ ἠν δυνατος· λεγω δε τον τυπον του ϛαυρου, και τον τυπον της του ὀνοματος ἐπικλησεως· ἑος γαρ μονυ ἡ ἰσχυς αὐτη ἐϛι. και ἠν, και ἐϛαι, οὑ και το ὀνομα πασα ἀρχη δεδιεν, ὠδινυσα ὁτι δι' αὐτου καταλυεσθαι μελλυσιν. ὁ οὐν παθητος ἡμων και ϛαυρωθεις Χριϛος, οὐ κατηραθη ὑπο του νομυ, ἀλλα μονος σωσειν τους μη ἀφιϛαμενυς της γης τεως αὐτου ἐδηλυ. και τους ἐν Αἰγυπτῳ δε σωθεντας, ὁτε ἀπωλλυντο τα πρωτοτοκα των Αἰγυπτιων, το του πασχα ἐρρυσατο αἱμα το ἑκατερωσε των ϛαθμων και του ὑπερθυρυ χρισθεν.

ἠν

altero ejus adventu ad effectum perducetur. Illud nim, *angustiis affectam*, hanc habet sententiam, uod, quantum in vobis est & cæteris omnibus hominibus, non solum ex propriis possessionibus unusquisque Christianorum expellitur, sed etiam ex toto errarum orbo, nec ulli Christiano vitam liberam relinquitis. Vos autem in populum vestrum hæc evenisse dicitis; qui quidem si expulsi estis bello superati, merito hæc passi estis, ut Scripturæ omnes testantur. Nos autem qui nihil tale commisimus, postquam veritatem Dei cognovimus, nos, inquam, testatur Deus una cum justissimo & solo intaminato & carente peccatis Christo e medio tolli. Clamat enim Esaias: *Ecce quomodo perit justus & nemo percipit corde: Et viri justi tolluntur & nemo considerat.*

III. Ac duos quidem hujus Christi adventus arcane etiam Mosis tempore prædictos fuisse, jam ex signo hircorum in jejunio oblatorum demonstravi. Et rursum in iis, quæ Jesus & Moses fecerunt, idem arcane prænuntiatum & dictum est. Alter enim expansis manibus in colle ad vesperam usque permansit, cum manus ejus sustentarentur, quod sane nullam aliam nisi crucis figuram exhibet. Alter autem Jesus nomine cognominatus, dux erat pugnæ, & Israel vincebat. Illud etiam in ambobus illis sanctis viris & Dei Prophetis factum intelligere est, nempe duo illa mysteria, neutrum illorum portare solum potuisse, id est, crucis, & cognominis impositi signum. Est enim & erat & erit unius ac solius ista vis, cujus vel nomen principatus omnis reformidat, tabescens quod per illum evertendus sit. Noster igitur passibilis & crucifixus Christus, nequaquam diris a lege devotus fuit, sed solum se eos servaturum demonstrabat qui ab ejus fide non discedunt. Ac eos quidem qui in Ægypto servati sunt, cum perirent primogenita Ægyptiorum, sanguis Paschæ liberavit, posti-

bus

ἦν γαρ το πασχα ὁ Χριςος, ὁ τυθεις ὑςερον, ὡς και Ησαιας ἐφη, αὐτος ὡς προβατον ἐπι σφαγην ἠχθη. και ὁτι ἐν ἡμερα του πασχα συνελαβετε αὐτον, και ὁμοιως ἐν τῳ πασχα ἐςαυρωσατε, γεγραπται. ὡς δε τους ἐν Αἰγυπτῳ ἐσωσε το αἱμα του πασχα, οὑτως και τους πιςευσαντας ῥυσεται ἐκ θανατου το αἱμα του Χριςου. ἐμελλεν οὐν ὁ Θεος πλανασθαι, εἰ μη το σημειον τουτο ἐπι των θυρων ἐγεγονει; οὐ φημι ἐγω, ἀλλ' ὁτι προεκηρυσσε την μελλουσαν δι' αἱματος του Χριςου γενησεσθαι σωτηριαν τῳ γενει των ἀνθρωπων. και γαρ το συμβολον του κοκκινου σπαρτιου οὑ ἐδωκαν ἐν Ἱεριχῳ οἱ ἀπο Ἰησου του Ναυη πεμφθεντες κατασκοποι Ῥααβ τῃ πορνῃ, εἰποντες προσδησαι αὐτο τῃ θυριδι δι' ἡς αὐτους ἐχαλασεν ὁπως λαθωσι τους πολεμιους, ὁμοιως το συμβολον του αἱματος του Χριςου ἐδηλου, δι' οὑ οἱ παλαι πορνοι και ἀδικοι ἐκ παντων των ἐθνων σωζονται, ἀφεσιν ἁμαρτιων λαβοντες, και μηκετι ἁμαρτανοντες.

Ὑμεις δε, ταυτα ταπεινως ἐξηγουμενοι, πολλην ἀσθενειαν καταψηφιζεσθε του Θεου, εἰ ταυτα οὑτω ψιλως ἀκουοιτε, και μη την δυναμιν ἐξεταζοιτε των εἰρημενων· ἐπει και Μωϋσης οὑτω παρανομος ἀν κριθειη. αὐτος παραγγειλας μηδενος ὁμοιωμα γινεσθαι μητε των ἐπι τῳ οὐρανῳ, μητε των ἐπι γης ἠ θαλασσης, ἐπειτα ὀφιν χαλκουν αὐτος ἐποιει, και ςησας ἐπι σημειου τινος, ἐκελευσεν εἰς αὐτον ὁραν τους δεδηγμενους· οἱ δ' ἐσωζοντο εἰς αὐτον ἀποβλεποντες. ὁ ὀφις ἀρα νοηθησεται σεσωκεναι τον λαον τοτε, ὁν (προειπον) κατηρασατο ὁ Θεος την ἀρχην, και ἀνειλε δια της μεγαλης μαχαιρας, ὡς Ησαϊας βοᾳ; και οὑτως ἀφρονως παραδεξομεθα τα τοιαυτα ὡς οἱ διδασκαλοι ὑμων φασι, και οὐ συμβολα; οὐχι δε ἀνοισομεν ἐπι την εἰκονα του ςαυρωθεντος Ἰησου το σημειον, ἐπει και Μωϋσης δια της ἐκτασεως των χειρων συν τῳ ἐπικληθεντι Ἰησου ὀνοματι, και νικαν τον λαον ὑμων εἰργαζοντο; οὑτω γαρ και του ἀπορειν περι ὡν ἐποιησεν ὁ νομοθετης παυσομεθα.

ous utrimque & ſuperliminari adſperſus. Paſcha enim rat Chriſtus, qui poſtea immolatus eſt, quemadmodum & Eſaias ait: *Ipſe tamquam ovis ad occiſionem ductus eſt.* Eum autem die Paſchæ a vobis comprehenſum, ic ſimiliter in Paſchate crucifixum fuiſſe ſcriptum eſt. Quemadmodum autem eos, qui in Ægypto erant, ſanguis Paſchæ ſervavit, ſic & eos qui crediderint, liberabit a morte ſanguis Chriſti. Deus ergo hallucinaturus erat, niſi hoc ſignum ſuper foribus exſtitiſſet? Non ſane id ego dixerim, ſed prænuntiatam ab eo futuram humano generi per ſanguinem Chriſti ſalutem. Nam & ſignum funiculi coccinei, quod Jerichunte dederunt meretrici Rahab exploratores a Jeſu Navæ miſſi, feneſtræ, per quam eos demiſit ut hoſtes laterent, alligari jubentes, ſimiliter ſignum exhibebat ſanguinis Chriſti, per quem ex omnibus gentibus qui olim mœchi & iniqui erant, ſalvantur, remiſſionem peccatorum adepti, nec jam amplius peccantes.

112. Vos autem, qui hæc humiliter interpretamini, multam infirmitatem Deo affingitis, ſi hæc ita jejune intelligatis, nec vim eorum, quæ dicuntur, inveſtigetis. Nam & hoc pacto Moſes violatæ legis nomine arguetur, qui cum ipſe ſanxiſſet, ne qua effigies fieret, nec eorum quæ in cœlo, nec eorum quæ n terra aut mari, idem poſtea ſerpentem æneum fecit, ac in eum cuidam ſigno impoſitum intueri juſſit eos qui morſu petiti fuerant: in quem cum illi intuerentur, ſalvi fiebant. Tunc igitur populum ſervaſſe exiſtimabitur ſerpens ille, quem Deus, ut jam dixi, liris ab initio devovit, & ingenti gladio, ut clamat Eſaias, ſuſtulit; ſicque hæc inſipienter, ut magiſtris veſtris placet, non ut ſigna accipiemus; neque ad maginem Jeſu crucifixi referemus ſignum, cum & Moſes per manus expanſas, una cum eo, qui Jeſu appellatione cognominatus eſt, etiam victoriam po-

pulo vestro confecerit? Hoc sane modo etiam dubii de iis, quæ Legislator fecit, & incerti esse desinemus: neque enim Deum relinquens, populo auctor erat, ut in fera, per quam prævaricatio & inobedientia initium acceperant, spem constitueret. Sed hæc non sine multa mente ac mysterio a beato Propheta facta & dicta sunt: nec quidquam est, quod quis merito possit reprehendere in his, quæ ab omnibus omnino Prophetis facta aut dicta sunt, si scientiam in illis reconditam teneatis. Sin autem ut magistri vestri: hæc tantum vobis exponunt, idque humiliter & demississime, quam ob causam cameli feminæ in hoc vel illo loco non dicantur, aut quid sint cameli, quæ feminæ dicuntur, aut cur tot similæ, tot olei mensuræ in donis offerri solitæ; quæ vero magna & investigatione digna sunt, ea numquam dicere aut explicare audent, vel etiam nobis exponentibus ne præbeatis aures, aut in sermonis communionem veniatis dehortantur. Nonne merito audient, quæ ad eos dixit magister Jesus? *Sepulchra dealbata, extrinsecus speciosa, intrinsecus plena ossibus mortuorum: mentam decimantes, camelum autem deglutientes.* Nisi igitur eorum doctrinam contemnatis, qui seipsos efferunt, ac Rabbi Rabbi appellari volunt, & ea animi constantia ac ea mente ad prophetica scripta accedatis, ut eadem a vestris hominibus patiamini, quæ & ipsi Prophetæ passi sunt, nullam omnino potestis ex propheticis oraculis utilitatem percipere.

113. Quod autem dico istiusmodi est. Qui cum Caleb in terram Chanaan explorator missus est, hunc, ut jam sæpe dixi, cum Auses vocaretur, Jesum Moses appellavit. Hoc tu non quæris quam ob causam fecerit, non ambigis, non studiose percunctaris. Scilicet latet te Christus, nec legens intelligis, nec nunc, cum audias Jesum esse Christum nostrum, ratiocinando colligis nec frustra nec temere hoc isti no-

φα προτῳ προσετεθη τῳ Αβρααμ ὀνοματι θεολογεις, και δια τι ἓν ῥω τῳ Σαῤῥας ὀνοματι, ὁμοιως κομπολογεις· δια τι δε το πατροθεν ὀνομα τῳ Αὐσῃ τῳ υἱῳ Ναυη ὁλον μετωνομασαι τῳ Ιησȣ, ȣ ζητεις ὁμοιως. ἐπειδ η ȣ μονον μετωνομασθη αὐτȣ το ὀνομα, ἀλλα και διαδοχος γενομενος Μωσεως, μονος των ἀπ᾽ Αἰγυπτȣ ἐξελθοντων ἐν ἡλικιᾳ τοιαυτῃ ὀντων, εἰσηγαγεν εἰς την ἁγιαν γην τον περιλειφθεντα λαον· και ὃν τροπον ἐκεινος εἰσηγαγεν εἰς την ἁγιαν γην τον λαον, ȣχι Μωσης· και ὡς ἐκεινος ἐν κληρῳ διενειμεν αὐτην τοις εἰσελθȣσι μετ᾽ αὐτȣ, ȣτως και Ιησȣς ὁ Χριςος την διασποραν του λαȣ ἐπιςρεψει, και διαμεριει την ἀγαθην γην ἑκαςῳ· ȣκετι δε κατα ταυτα. ὁ μεν γαρ, προσκαιρον ἐδωκεν αὐτοις την κληρονομιαν, ἅτε ȣ Χριςος ὁ Θεος ὢν, ȣδε υἱος Θεȣ· ὁ δε, μετα την ἁγιαν ἀναςασιν, αἰωνιον ἡμιν την κατασχεσιν δωσει. τον ἡλιον ἐςησεν ἐκεινος, μετονομασθεις προτερον τῳ Ιησου ὀνοματι, και λαβων ἀπο τȣ πνευματος αὐτȣ ἰσχυν. ὁτι γαρ Ιησους ἦν ὁ Μωσει και τῳ Αβρααμ, και τοις ἀλλοις ἁπλως πατριαρχαις φανεις και ὁμιλησας, τῳ του πατρος θεληματι ὑπηρετων, ἀπεδειξα. ὃς και ἀνθρωπος γεννηθηναι δια της παρθενȣ Μαριας ἦλθε, και ἐςιν ἀει, ἐςω. οὗτος γαρ ἐςιν ἀφ᾽ ȣ και τον οὐρανον και την γην, και δἰ οὗ, ὁ πατηρ μελλει καινȣργειν· οὗτος ἐςιν ὁ ἐν Ιερȣσαλημ αἰωνιον φως λαμπειν μελλων· οὗτος ἐςιν ὁ κατα την ταξιν Μελχισεδεκ βασιλευς Σαλημ, και αἰωνιος ἱερευς ὑψιςȣ ὑπαρχων. ἐκεινος λεγεται δευτεραν περιτομην μαχαιραις πετριναις τον λαον περιτετμηκεναι (ὅπερ κηρυγμα ἦν της περιτομης ταυτης ἧς περιετεμεν ἡμας αὐτος Ιησους Χριςος ἀπο των λιθων, και των ἀλλων εἰδωλων) και θημωνιας ποιησας των ἀπο ἀκροβυςιας, τȣτεςιν ἀπο της πλανης του κοσμȣ, ἐν παντι τοπῳ περιτμηθεντων πετριναις μαχαιραις τοις Ιησου του κυριȣ ἡμων λογοις. ὁτι γαρ λιθος και πετρα ἐν παραβολαις ὁ Χριςος δια των προφητων ἐκηρυσσετο, ἀποδεδεικται μοι. και τας μαχαιρας οὖν τας πετρινας τους λογȣς αὐτȣ ἀκȣσομεθα, δἰ ὧν ἀπο της ἀκροβυςιας οἱ πλανωμενοι τοσουτοι, καρδιας περιτομην

τε-

men impositum fuisse. Sed cur unum Alpha primo Abrahæ nomini additum fuerit, sancte & religiose inquiris, & cur unum R. Saræ nomini, similiter magno apparatu disputas. Cur autem patrium nomen Ausæ filio Navæ totum Jesu cognomine permutatum fuerit, non similiter quæris. Sed quia non modo ejus nomen immutatum est, sed etiam Mosis successor factus, solus ex æqualibus ab Ægypto profectis superstitem populum in terram sanctam introduxit; quemadmodum non Moses, sed iste populum in terram sanctam introduxit, eamque iis, qui secum ingressi fuerant, forte distribuit, sic & Jesus dispersionem populi convertet, ac terram bonam cuique dividet, non tamen eodem modo. Ille enim temporariam dedit illis hæreditatem, utpote qui nec Christus Deus, nec Dei erat Filius. Hic autem post sanctam resurrectionem, æternam nobis possessionem dabit. Solem ille fecit stare, cum prius Jesu appellatione cognominatus fuisset, atque ab ejus Spiritu vires accepisset. Jesum enim ipsum illum fuisse, qui Mosi & Abrahæ & aliis omnibus Patriarchis visus est, & cum eis colloquutus, cum Patris voluntati ministraret, jam a me demonstratum est; qui & advenit ut homo fieret ex virgine Maria, ac semper est. Hic ille est post quem Pater cœlum & terram & per quem renovaturus est: hic ille est qui in Jerusalem æternum lumen fulgebit: hic ille est secundum ordinem Melchisedech rex Salem, & æternus Altissimi sacerdos. Dicitur ille (Josue) secunda circumcisione populum lapideis cultris circumcidisse (quod quidem prædicatio fuit circumcisionis illius, qua nos ipse Jesus Christus a lapidibus & aliis simulacris circumcidit:) ac acervos eorum cumulasse, qui a præputio, id est, ab errore mundi in omni loco lapideis cultris, Jesu Domini nostri verbis, circumcisi sunt. Lapidem enim & petram in similitudinibus Christum a Prophetis vocari jam a me de-

περιετμηθησαν, ἡν περιτμηθηναι και τους ἐχοντας την ἀπο τȣ Αβρααμ ἀρχην λαβουσαν περιτομην ὁ Θεος δια τȣ Ιησου προὐτρεπεν ἐκτοτε, και τους εἰσελθοντας εἰς την γην ἐκεινην την ἁγιαν δευτεραν περιτομην πετριναις μαχαιραις εἰπον τον Ιησουν περιτετμηκεναι αὐτȣς.

Εσθ' ὁτε γαρ το ἁγιον πνευμα και ἐναργως πραττεσθαι τι, ὁ τυπος τȣ μελλοντος γινεσθαι ἠν, ἐποιει ἐσθ' ὁτε δε και λογȣς ἐφθεγξατο περι των ἀποβαινειν μελλοντων, φθεγγομενον αὐτȣς ὡς τοτε γινομενων ἢ και γεγενημενων. ἡν τεχνην ἐαν μη εἰδωσιν οἱ ἐντυγχανοντες, ὀυδε παρακολȣθησαι τοις των προφητων λογοις ὡς δει δυνησονται. παραδειγματος δε χαριν, λογȣς τινας προφητικȣς εἰποιμ' ἀν ὁπως παρακολȣθησητε τῳ λεγομενῳ. ὁταν λεγῃ δια Ησαϊȣ, αὐτος ὡς προβατον ἐπι σφαγην ἠχθη, και ὡς ἀμνος ἐναντιον τȣ κειραντος· ὡς ἠδη τȣ παθȣς γενομενȣ λεγει. και ὁταν παλιν λεγῃ, ἐγω ἐξεπετασα τας χειρας μȣ ἐπι λαον ἀπειθουντα, και ἀντιλεγοντα· και ὁταν λεγῃ, κυριε τις ἐπιςευσε τῃ ἀκοῃ ἡμων; ἠδη γεγενημενων πραγματων ἐξαγγελιαν οἱ λογοι σημαινοντες, λελεγμενοι εἰσι. και γαρ ἐν παραβολῃ λιθον πολλαχȣ καλειν ἀπεδειξα τον Χριςον, και ἐν τροπολογιᾳ, Ιακωβ και Ισραηλ. και παλιν ὁταν λεγῃ, ὀψομαι τȣς ȣρανȣς ἐργα των δακτυλων σȣ, ἐαν μη ἀκȣω των λογων αὐτȣ την ἐργασιαν, ȣ συνετως ἀκȣσομαι, ὡσπερ ὑμων οἱ διδασκαλοι ἀξιȣσιν, οἰομενοι χειρας και ποδας και δακτυλȣς και ψυχην ἐχειν, ὡς συνθετον ζωον, τον πατερα των ὁλων, και ἀγεννητον Θεον· οἱτινες και δια τȣτο ωφθαι τῳ Αβρααμ και τῳ Ιακωβ αὐτον τον πατερα διδασκȣσι. μακαριοι ȣν ἡμεις οἱ περιτμηθεντες πετριναις μαχαιραις την δευτεραν περιτομην. ὑμων μεν γαρ ἡ πρωτη, δια σιδηρȣ γεγονη και γινεται, σκληροκαρδιοι γαρ μενετε· ἡμων δε ἡ περιτομη, ἡτις δευτερα ἀριθμῳ,

demonſtratum eſt. Lapideos igitur cultros verba ejus intelligemus, per quæ tot a præputio homines, qui in errore veriabantur, cordis circumciſione circumciſi ſunt; qua quidem ut ii etiam circumciderentur, qui circumciſionem ab Abrahamo initium ducentem habebant, jam tum Deus per Jeſum hortabatur; quippe cum eos, qui in ſanctam illam terram ingrediebantur, a Jeſu ſecundam circumciſionem cultris lapideis dicat accepiſſe.

114. Interdum enim Spiritus ſanctus efficiebat, ut clare aliquid & aperte fieret quod quidem imago eſſet futuri: interdum autem & ſermones pronuntiavit de futuris rebus, ita eos pronuntians quaſi jam tum res fierent, vel etiam factæ fuiſſent. Quam artem niſi legentes perſpiciant, prophetica verba, ut par eſt, aſſequi non poterunt. Exempli gratia proferam verba quædam prophetica, ut quod dico aſſequamini. Cum dicit per Eſaiam: *Ipſe tamquam ovis ad occiſionem ductus eſt, & velut agnus coram tondente*, ita dicit quaſi jam perageretur paſſio. Rurſus cum ait: *Expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem:* item, *Domine quis credidit auditui noſtro?* ita hæc dicuntur quaſi res anteactas nuntient. Sic etiam demonſtravi ſæpe Chriſtum ab eo in ſimilitudine lapidem vocari, & per tropologiam Jacobum & Iſraelem. Rurſus cum dicit: *Videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum;* niſi verbum ejus intelligam operationem, inſipienter intelligam, quemadmodum magiſtris veſtris placet, qui manus & pedes & digitos & animam habere inſtar animalis compoſiti exiſtimant parentem univerſorum & ingenitum Deum, & idcirco viſum eſſe Abrahamo & Jacobo ipſum Patrem docent. Præclare ergo in nobis agitur, qui cultris lapideis circumciſi ſumus ſecunda circumciſione. Prima enim illa veſtra ferro peracta eſt & peragitur, duro enim corde permanetis. Noſtra autem circumciſio, quæ ſecunda

μετα την ὑμετεραν φανερωθεισα, δια λιθων ἀκροτομων, τυτεςι δια των λογων των δια των ἀποςολων τυ ἀκρογωνιαιυ λιθυ, και τυ ἀνευ χειρων τμηθεντος, περιτεμνυ ἡμας ἀπο τε εἰδωλολατρειας και πασης ἁπλως κακιας· ὧν αἱ καρδιαι ὑτως περιτετμημεναι εἰσιν ἀπο της πονηριας, ὡς και χαιρειν ἀποθνησκοντας δια το ὀνομα το της καλης πετρας, και ζων ὑδωρ ταις καρδιαις των δι' ἀυτυ ἀγαπησαντων τον πατερα των ὁλων βρυυσης, και ποτιζυσης τυς βυλομενυς το της ζωης ὑδωρ πιειν. ἀλλα ταυτα μεν ὑ νοειτε λεγοντος, ἁ γαρ ποιησαι τον Χριςον πεπροφητευται, ὐ νενοηκατε, ὑδε ἡμιν προσαγυσιν ὑμας τοις γεγραμμενοις πιςευετε. Ιερεμιας μεν γαρ ὑτω βοα· ὑαι ὑμιν, ὁτι ἐγκατελιπετε πηγην ζωσαν, και ὠρυξατε ἑαυτοις λακκυς συντετριμμενυς, οἱ ὐ δυνησονται συνεχειν ὑδωρ. μη ἐρημον ἡ ὑ ἐςι το ὀρος Σιων, ὁτι Ιερυσαλημ βιβλιον ἀποςασιυ ἐδωκα ἐμπροσθεν ὑμων.

Αλλα Ζαχαρια ἐν παραβολῃ δεικνυντι το μυςηριον τυ Χριςυ, και ἀποκεκρυμμενως κηρυσσοντι, πιςευσαι ὀφειλετε. ἐςι δε τα λεγομενα ταυτα χαιρε και ἐυφραινυ θυγατερ Σιων· ὁτι ἰδυ ἐγω ἐρχομαι, και κατασκηνωσω ἐν μεσῳ συ, λεγει κυριος· και προςεθησονται ἐθνη πολλα προς κυριον ἐν τῃ ἡμερᾳ ἐκεινῃ. και ἐσονται μοι εἰς λαον, και κατασκηνωσω ἐν μεσῳ συ· και γνωσονται ὁτι κυριος των δυναμεων ἀπεςαλκε με προς σε. και κατακληρονομησει κυριος τον Ιυδαν, και την μεριδα ἀυτυ ἐπι την γην την ἀγιαν, και ἐκλεξεται ἐπι την Ιερυσαλημ. ἐυλαβειςθω πασα σαρξ ἀπο προσωπυ κυριυ, ὁτι ἐξεγηγερται ἐκ νεφελων ἁγιων ἀυτυ. και ἐδειξε μοι Ιησυν τον ἱερεα τον μεγαν ἑςωτα προ προσωπυ ἀγγελυ· και διαβολος εἱςηκει ἐκ δεξιων ἀυτυ, του ἀντικειςθαι ἀυτῳ· και εἰπε κυριος προς τον διαβολον, ἐπιτιμησαι κυριος ἐν σοι, ὁ ἐκλεξαμενος την Ιερυσαλημ. ὐχι ἰδυ τυτο δαλος ἐξεσπασμενος ἐκ πυρος; μελλοντι τε τῳ Τρυφωνι ἀποκρινεσθαι και ἀντιλεγειν μοι, ἐφην, πρωτον ἀναμεινον και ἀκυσον ἁ λεγω. ὐ γαρ ἡν ὑπολαμβανεις ἐξηγησιν ποιειςθαι

μελ-

numero post vestram instituta est, per lapides acutos, id est, per sermones Apostolorum summi illius angularis lapidis & sine manibus abscissi, circumcidit nos a simulacrorum cultu & ab omni prorsus pravitate. Quorum corda ita sunt pravitate circumcisa, ut læti mortem oppetamus propter nomen præclaræ illius petræ, quæ & in eorum corda, qui per ipsum diligunt Patrem universorum, aquam vivam emittit, & eos potat, qui aquam vitæ sitiunt. Sed hæc dicente me non intelligitis, quæ facturum esse Christum Prophetæ prædixerunt, nec nobis, qui vos ad Scripturas adducimus, creditis. Jeremias enim ita clamat: *Væ vobis, quia dereliquistis fontem vivum, & fodistis vobis cisternas dissipatas, quæ non poterunt continere aquam. Num solitudo erit ubi est mons Sion: quoniam Jerusalem libellum repudii dedi in conspectu vestro?*

115. Sed Zachariæ Christi mysterium in parabola ostendenti & arcane prædicanti credere debetis. Sunt autem hæc illius verba: *Gaude & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus, & applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illo: & erunt mihi in populum: & habitabo in medio tui, & cognoscent, quia Dominus virtutum misit me ad te. Et possidebit Dominus Judam, & partem suam in terra sancta, & eliget adhuc Jerusalem. Timeat omnis caro a facie Domini: quoniam surrexit de nubibus sanctis suis. Et ostendit mihi Jesum Sacerdotem magnum, stantem ante faciem angeli: Et diabolus stabat a dextris ejus, ut adversaretur ei. Et dixit Dominus ad diabolum: Increpet Dominus in te, qui elegit Jerusalem. Nonne ecce hoc torris est erectus de igne?* Cum Trypho respondere & mihi contradicere pararet; fac primum, inquam, expectes & audias quid dicam. Neque enim quam suspicaris expositionem allaturus sum, ut nullum sacerdotem Jesu nomine in terra Babylonia, ubi populus vester captivus

 erat,

μελλω, ὡς μη γεγενημενε ἱερεως τινος Ιησε ὀνοματι ἐν τῃ Βαβυλωνιᾳ γῃ, ὁπε αἰχμαλωτος ὁ λαος ὑμων. ὁπερ εἰ και ἐποιεν, ἀπεδειξα ὁτι ἠν μεν Ιησες ἱερευς ἐν τῳ γενει ὑμων, τετον δ'ε ἀυτον εκ ἐν τῃ ἀποκαλυψει ἀυτε ἑωρακει ὁ προφητης, ὡσπερ οὐδ'ε τον διαβολον και τον του κυριε ἀγγελον οὐκ ἀυτοψιᾳ ἐν καταςασει ὠν ἑωρακει, ἀλλ' ἐν ἐκςασει, ἀποκαλυψεως ἀυτῳ γεγενημενης. νυν δ'ε λεγω ὁτι ὁνπερ τροπον δια του Ιησου ὀνοματος τῳ Ναυη υἱῳ και δυναμεις και πραξεις τινας προκηρυσσουσας τα ὑπο του ἡμετερε κυριε μελλοντα γινεσθαι πεποιηκεναι ἐφη, οὑτω και την ἐπι τε ἐν Βαβυλωνι Ιησου ἱερεως γενομενε ἐν τῳ λαῳ ὑμων ἀποκαλυψιν, ἐρχομαι νυν ἀποδειξαι ἀποκηρυξιν εἰναι των ὑπο τε ἡμετερε ἱερεως, και Θεου, και Χριςου υἱου του πατρος των ὁλων, γινεσθαι μελλοντων. ἠδ'ε μεν τοι ἐθαυμαζον, ἐφην, διατι και προ μικρου ἡσυχιαν ἠγαγετε ἐμου λεγοντος, ἠ πως οὐκ ἐπελαβεσθε με εἰποντος ὁτι ὁ του Ναυη υἱος των ἐξελθοντων ἀπ' Αἰγυπτε ὁμηλικων μονος εἰσηλθεν εἰς την ἁγιαν γην, και οἱ γεγραμμενοι ἀφηλικες της γενεας ἐκεινης. ὡσπερ γαρ αἱ μυιαι ἐπι τα ἑλκη προςρεχετε και ἐφιπτασθε. κἀν γαρ μυρια τις εἰπῃ καλως, ἐν δ'ε μικρον ὁτιουν ᾐ μη εὐαρεςον υμιν, ἠ μη νοουμενον, ἠ μη προς το ἀκριβες, των μεν πολλων καλων οὐ πεφροντικατε, του δ'ε μικρου ῥηματιε ἐπιλαμβανεσθε, και κατασκευαζειν ἀυτο ὡς ἀσεβημα και ἀδικημα σπευδαζετε· ἱνα τῃ ἀυτῃ ὁμοιᾳ κρισει ὑπο του Θεου κρινομενοι, πολυ μαλλον ὑπερ των μεγαλων τολμηματων, εἰτε κακων πραξεων, εἰτε φαυλων ἐξηγησεων ἁς παραποιεντες ἐξηγεισθε, λογον δωσετε. ὁ γαρ κριμα κρινετε, δικαιον ἐςιν ὑμας κριθηναι.

Αλλ' ἱνα τον λογον τον περι της ἀποκαλυψεως Ιησε Χριςε του ἁγιε ἀποδιδω ὑμιν, ἀναλαμβανω τον λογον, και φημι κἀκεινην την ἀποκαλυψιν εἰς ἡμας τες ἐπι τον Χριςον ἀρχιερεα τετον τον ςαυρωθεντα πιςευοντας γεγενησθαι· οἰτινες ἐν πορνειαις και ἁπλως πασῃ ῥυπαρᾳ πραξει ὑπαρχοντες, δια της παρα του ἡμετερε Ιησε κατα το

δι-

erat, exſtitiſſe dicam. Quod quidem ſi facerem, demonſtrarem futurum non fuiſſe, ſi Jeſus ſacerdos in veſtro genere fuiſſet, ut eum Propheta in ſua revelatione videret; quemadmodum nec diabolum, nec angelum Domini ipſis oculis intra ſe conſtitutus vidit, ſed in exſtaſi, revelatione ipſi facta. Nunc autem quod dico ſic ſe habet. Quemadmodum Scriptura a filio Navæ virtutes & actiones quaſdam, quæ res a Domino noſtro gerendas prænuntiabat, per nomen Jeſu editas eſſe dixit; ita & hanc ſub illo Jeſu, qui ſacerdos Babylone in populo veſtro fuit, revelationem nunc demonſtrare aggredior eorum, quæ Sacerdos noſter & Deus & Chriſtus, Patris univerſorum Filius, facturus erat, prædicationem fuiſſe. Jam autem miratus ſum, inquam, cur paulo ante dicente me quieveritis, nec reprehenderitis cum dicerem Filium Navæ ex æqualibus ab Ægypto profectis ſolum in terram ſanctam ingreſſum eſſe cum iis, qui hac ætate natu minores deſcripti fuerant. Nam inſtar muſcarum ad ulcera accurritis & advolatis. Si quis enim ſexcenta præclare dicat, unum autem quamlibet minutum vobis non placeat aut a vobis non intelligatur, aut minus accuratum ſit; de plurimis præclare dictis parum laboratis, verbulum autem arripitis, illudque in piaculi ac ſceleris loco ſtatuere conamini: ut ſimili modo à Deo judicati multo magis magnorum facinorum, ſive improbe factorum, ſive pravarum interpretationum, quas adulterando adhibetis, rationem reddatis. Quo enim judicio judicatis, eodem vos æquum eſt judicari.

116. Sed ut vobis rationem reddam de revelatione Jeſu Chriſti ſancti, repeto ſermonem ac dico hanc quoque revelationem in nos factam eſſe, qui in Chriſtum ſummum ſacerdotem, hunc crucifixum, credimus: qui cum in ſtupris ac omni prorſus ſordida actione verſaremur, per gratiam a noſtro Jeſu, ſe-

θελημα τȣ πατρος αὐτȣ χαριτος, τα ῥυπαρα παντα ἁ ἠμφιεσμεθα κακα ἀπεδυσαμεθα· οἱς ὁ διαβολο ἐφεστηκεν ἀει ἀντικειμενος, και προς ἑαυτον ἑλκειν παντας βȣλομενος· και ὁ ἀγγελος τȣ Θεȣ, τȣτεςιν ἡ δυναμις τȣ Θεȣ ἡ πεμφθεισα ἡμιν δια Ιησȣ Χριςȣ, ἐπιτιμα αὐτῳ, και ἀφιςαται ἀφ' ἡμων· και ὡσπερ ἀπο πυρος ἐξεσπασμενοι ἐσμεν, ἀπο μεν των ἁμαρτιων των προτερων καθαρισθεντες, ἀπο δε της θλιψεως και της πυρωσεως ἡν πυρȣσιν ἡμας ὁ τε διαβολος και οἱ αὐτȣ ὑπηρεται παντες· ἐξ ὡν και παλιν ἀποσπα ἡμας Ιησȣς ὁ υἱος τȣ Θεȣ, ἐνδυσαι ἡμας τα ἡτοιμασμενα ἐνδυματα, ἐαν πραξωμεν αὐτȣ τας ἐντολας, ὑπεσχετο, και αἰωνιον βασιλειαν προνοησαι ἐπηγγελται. ὁν γαρ τροπον Ιησȣς ἐκεινος ὁ λεγομενος ὑπο τȣ προφητȣ ἱερευς, ῥυπαρα ἱματια ἐφανη φορων, δια το γυναικα πορνην λελεχθαι εἰληφεναι αὐτον, και δαλος ἐξεσπασμενος ἐκ πυρος ἐκληθη, δια το ἀφεσιν ἁμαρτιων εἰληφεναι, ἐπιτιμηθεντος και τȣ ἀντικειμενȣ αὐτῳ διαβολȣ· ȣτως ἡμεις οἱ δια τȣ Ιησȣ ὀνοματος, ὡς εἱς ἀνθρωπος παντες ἐσονται εἰς τον ποιητην των ὁλων Θεον, δια τȣ ὀνοματος τȣ πρωτοτοκȣ αὐτȣ υἱου, τα ῥυπαρα ἱματια, τȣτεςι τας ἁμαρτιας, ἀπημφιεσμενοι, πυρωθεντες δια τȣ λογȣ της κλησεως αὐτȣ, ἀρχιερατικον το ἀληθινον γενος ἐσμεν τȣ Θεȣ, ὡς και αὐτος ὁ Θεος μαρτυρει, εἰπων ὁτι ἐν παντι τοπῳ ἐν τοις ἐθνεσι θυσιας εὐαρεςȣς αὐτῳ και καθαρας προσφεροντες. ȣ δεχεται δε παρ' ȣδενος θυσιας ὁ Θεος, εἰ μη δια των ἱερεων αὐτȣ.

Παντας ȣν οἱ δια του ὀνοματος τȣτȣ θυσιας ἁς παρεδωκεν Ιησȣς ὁ Χριςος γινεσθαι, τȣτεςιν ἐπι τῃ εὐχαριςιᾳ τȣ ἀρτȣ και τȣ ποτηριȣ τας ἐν παντι τοπῳ της γης γινομενας ὑπο των Χριςιανων, προλαβων ὁ Θεος, μαρτυρει εὐαρεςȣς ὑπαρχειν αὐτῳ· τας ὑφ' ὑμων και δι' ἐκεινων ὑμων των ἱερεων γινομενας ἀπαναινεται, λεγων, και τας θυσιας ὑμων ȣ προσδεξομαι ἐκ των χειρων ὑμων· διοτι ἀπο ἀνατολης ἡλιȣ ἑως δυσμων, το ὀνομα μȣ δεδοξασται, λεγει, ἐν τοις ἐθνεσιν· ὑμεις δε βεβηλȣτε αὐτο. και μεχρι νυν φιλονεικȣντες λεγετε, ὁτι τας μεν ἐν Ιερȣσαλημ

cundum voluntatem ipsius Patris, concessam sordida omnia, quibus induti eramus, mala exuimus: quibus diabolus instat semper adversans, ac omnes ad se trahere volens; sed Angelus Dei, id est, virtus Dei nobis per Jesum Christum immissa, increpat eum & a nobis discedit. At tamquam ex igne extracti sumus, cum prioribus peccatis expurgati, tum ex tribulatione eruendi & ex incendio nobis a diabolo ejusque omnibus ministris admoto; ex quibus nos etiam rursus se extracturum Jesus Dei Filius, ac præparatis vestibus nos induturum, si mandata ejus observemus, & regnum æternum provisurum promisit. Quemadmodum enim Jesus ille, qui sacerdos a Propheta dicitur, sordida ferens indumenta visus est, quia fornicariam illum uxorem accepisse dictum est, ac torris extractus ex igne vocatus, quia remissionem peccatorum accepit, etiam increpito, qui ei adversabatur, diabolo; ita nos, qui per nomen Jesu instar unius hominis omnes in Creatorem universorum Deum credimus, per nomen primogeniti illius Filii sordidis vestibus, id est, peccatis exuti & per verbum illius vocationis inflammati, verum genus sacerdotale Dei sumus, ut Deus ipse testatur, cum sibi in omni loco in gentibus grata & pura sacrificia offerri dicit. A nemine autem Deus accipit sacrificia, nisi per ipsius sacerdotes.

117. Qui ergo per illius nomen sacrificia ipsi offerunt ea, quæ a Jesu Christo præscripta, id est, quæ in Eucharistia panis & calicis a Christianis in omni terrarum loco offeruntur, hos omnes in antecessum Deus gratos sibi esse testatur. Quæ vero a vobis ac per vestros illos sacerdotes offeruntur, ea respuit, cum dicit: *Et sacrificia vestra non suscipiam de manibus vestris: quoniam ab ortu solis usque ad occasum nomen meum glorificatur in gentibus: Vos autem profanatis illud.* Ac vos quidem hactenus contentionis studio dicitis Deum

quia

λημα ἐπι των ἐκει τοτε οἰκεντων Ισραηλιτων καλεμενων θυσιας ἐ προσδεχεται ὁ Θεος· τας δε δια των ἐν τη διασπορα τοτε δη ὀ των ἀπο τε γενες ἐκεινε ἀνθρωπων ἐυχας προσιεσθαι ἀυτον εἰρηκεναι, και τας ἐυχας ἀυτων θυσιας καλειν. ὁτι μεν ἐν και ἐυχαι και ἐυχαριςιαι ὑπο των ἀξιων γινομεναι, τελειαι μοναι και ἐυαρεςοι εἰσι τω Θεω θυσιαι, και ἀυτος φημι. ταυτα γαρ μονα και Χριςιανοι παρελαβον ποιειν και ἐπ' ἀναμνησει δε της τροφης ἀυτων ξηρας τε και ὑγρας, ἐν ἡ και τε παθες ὁ πεπονθε δι' ἀυτε ὁ Θεος τε Θεε μεμνηται. ἑ το ὀνομα βεβηλωθηναι κατα πασαν την γην και βλασφημεισθαι οἱ ἀρχιερεις τε λαε ὑμων και διδασκαλοι εἰργασαντο. ἁ ῥυπαρα και ἀυτα ἐνδυματα περιτεθεντα ὑφ' ὑμων πασι τοις ἀπο τε ὀνοματος τε Ιησε γενομενοις Χριςιανοις, δειξει αἰρομενα ἀφ' ἡμων ὁ Θεος, ὁταν παντας ἀναςηση, και τες μεν ἐν αἰωνιω και ἀλυτω βασιλεια ἀφθαρτες και ἀθανατες και ἀλυπες καταςηση, τες δε εἰς κολασιν αἰωνιον πυρος παραπεμψη. ὁτι δε ἑαυτες πλανατε και ὑμεις και οἱ διδασκαλοι ὑμων, ἐξηγεμενοι ὁτι περι των ἀπο τε γενες ὑμων ἐν τη διασπορα ὀντων ἐλεγεν ὁ λογος, ὁτι τας ἐυχας ἀυτων και θυσιας καθαρας και ἐυαρεςες ἐν παντι τοπω γινομενας ἐλεγεν, ἐπιγνωτε ὁτι ψευδεσθε, και ἑαυτες κατα παντα ἀπαταν πειρασθε· ὁτι πρωτον μεν ἐδε νυν ἀπο ἀνατολων ἡλιε ἑως δυσμων ἐςιν ὑμων το γενος, ἀλλ' ἐςι τα ἐθνη ἐν οἱς ἐδεπω ἐδεις ὑμων τε γενες ᾤκησεν. ἐδε ἐν γαρ ὁλως ἐςι το γενος ἀνθρωπων, εἰτε βαρβαρων, εἰτε Ἑλληνων, εἰτε ἁπλως ᾡτινιουν ὀνοματι προσαγορευομενων, ἡ ἁμαξοβιων ἡ ἀοικων καλεμενων, ἡ ἐν σκηναις κτηνοτροφων οἰκεντων, ἐν οἱς μη δια τε ὀνοματος τε ςαυρωθεντος Ιησε ἐυχαι και ἐυχαριςιαι τω πατρι και ποιητη των ὁλων γινονται. εἰδοτες ὁτι κατ' ἐκεινο του καιρε ὁτε ὁ προφητης Μαλαχιας τετο ἐλεγεν, ἐδεπω ἡ διασπορα ὑμων ἐν παση τη γη ἐν ὁση νυν

γε-

quidem sacrificia Jerosolymis ab his, qui tunc ibi Israelitæ dicti habitabant, oblata non accipere; eorum autem preces, qui tunc ex illo genere in dispersione erant, gratas sibi esse dixisse, atque illorum preces sacrificia vocare. Equidem preces & gratiarum actiones, quæ a dignis peraguntur, sola esse perfecta & Deo accepta sacrificia & ipse pronuntio. Hæc enim Christiani quoque sola peragere didicerunt, etiam in recordatione alimoniæ suæ siccæ & liquidæ, in qua etiam passionis, quam Filius Dei propter eos pertulit, recordantur. Hujus nomen ut profanaretur per totum orbem terrarum & blasphemiis appeteretur, Principes sacerdotum populi vestri & Magistri perfecerunt. Sed hæc ipsa quoque sordida indumenta, a vobis imposita iis omnibus, qui ex nomine Jesu facti sunt Christiani, Deus a nobis sublata ostendet, cum omnes ad vitam revocabit, & alios quidem in æterno & indissolubili regno incorruptos & immortales & doloris expertes constituet, alios autem in æternum ignis supplicium detrudet. Quod autem & ipsi vos decipitis & magistri vestri, dum Scripturam sic interpretamini, quasi de dispersis vestri generis hominibus dicat, eorum preces & sacrificia in omni loco pura & accepta esse; agnoscite vos mentiri & operam dare ut in omnibus vosmetipsos decipiatis: primum quidem quia ne nunc quidem ab ortu solis ad occasum diffusum est genus vestrum, ac gentes videre est, in quibus nondum quisquam vestrum habitavit. Nullum enim omnino genus est sive Græcorum, sive Barbarorum, sive quolibet nomine appellentur, vel Hamaxobiorum qui in plaustris degunt, vel Nomadum qui domibus carent, vel Scenitarum, qui pecora pascentes habitant in tentoriis, nullum, inquam, ejusmodi genus est, in quo non per nomen crucifixi Jesu preces & gratiarum actiones Patri & Creatori universorum fiant. Deinde vero

quia

γεγονατε, εγεγενητο, ὡς και ἀπο των γραφων ἀποδεικνυται.

Ὡςε μαλλον παυσαμενοι τε φιλεριςειν, μετανοησατε πριν ἐλθειν την μεγαλην ἡμεραν της κρισεως, ἐν ἡ κοπτεσθαι μελλεσι παντες οἱ ἀπο των φαυλων ὑμων ἐκκεντησαντες τετον την Χριςον, ὡς ἀπο γραφης ἀπεδειξα προειρημενον. και ὁτι ὠμοσε κυριος κατα την ταξιν Μελχισεδεκ, και τι το προειρημενον ἐςιν, ἐξηγησαμην· και ὁτι περι τε θαπτεσθαι μελλοντος και ἀνιςασθαι Χριςε ἡν ἡ προφητεια τε Ησαϊε φησαντος, ἡ ταφη αὐτε ἠρται ἐκ τε μεσε, προειπον· και ὁτι κριτης ζωντων και νεκρων ἁπαντων αὐτος ἐτος ὁ Χριςος, εἰπον ἐν πολλοις. και Ναθαν δε ὁμοιως περι τετε λεγων προς Δαβιδ, ἐτως ἐπηνεγκεν· ἐγω ἐσομαι αὐτῳ εἰς πατερα, και αὐτος ἐςαι μοι εἰς υἱον, και το ἐλεος με ἐ μη ἀποςησω ἀπ᾽ αὐτε, καθως ἐποιησα ἀπο των ἐμπροσθεν αὐτε· και ςησω αὐτον ἐν τῳ οἰκῳ με, και ἐν τη βασιλεια αὐτε ἑως αἰωνος. και τον ἡγεμενον δε ἐν τῳ οἰκῳ ἐκ ἀλλον Ιεζεκιηλ λεγει ἡ τετον αὐτον. ἐτος γαρ ἐξαιρετος ἱερευς και αἰωνιος βασιλευς, ὁ Χριςος, ὡς υἱος Θεε. ἐ ἐν τη παλιν παρεσια μη δοξητε λεγειν Ησαϊαν ἡ τες ἀλλες προφητας θυσιας ἀφ᾽ αἱματων ἡ σπονδων ἐπι το θυσιαςηριον ἀναφερεσθαι, ἀλλα ἀληθινες και πνευματικες, αἰνες και εὐχαριςιας. και ἐ ματην ἡμεις εἰς τετον πεπιςευκαμεν, ἐδ᾽ ἐπλανηθημεν ὑπο των ἐτως διδαξαντων· ἀλλα και θαυμαςη προνοια Θεε τετο γεγονεν, ἱνα ἡμεις ὑμων των νομιζομενων, ἐκ ὀντων δε ἐτε φιλοθεων ἐτε συνετων, συνετωτεροι και θεοσεβεςεροι εὑρεθωμεν δια της κλησεως της καινης και αἰωνιε διαθηκης, τετεςι τε Χριςε. τετο θαυμαζων Ησαϊας ἐφη· και συνεξεσι βασιλεις το ςομα αὐτων· ὁτι οἱς ἐκ ἀνηγγελη περι αὐτων, ὀψονται· και οἱ ἐκ ἀκηκοασι, συνησεσι. κυριε τις ἐπιςευσε τη ἀκοη ἡμων, και ὁ βραχιων κυριε τινι ἀπεκαλυφθη; και ταυτα λεγων, ἐφην ὠ Τρυφων, ὡς ἐγχωρει, δια τες σημερον συν σοι ἀφιγμενες

ταυτα

quia quo tempore Propheta Malachias hæc dicebat, nondum dispersi eratis in omnes illas terræ partes, in quibus nunc estis, id quod etiam ex Scriptura perspicitur.

118. Quamobrem satius est, ut contentionis studium deponentes pœnitentiam agatis, antequam veniat magnus ille judicii dies, in quo plangent, quicumque ex vestris tribubus Christum pupugerunt, prout prædictum a Scripturis docui. Dominum autem jurasse *secundum ordinem Melchisedech*, & quid sibi velit hæc prædictio explicui. Atque hoc Esaiæ vaticinium, *Sepultura ejus ex medio sublata est*, de sepeliendo & resurrecturo Christo editum jam demonstravi; ipsumque illum Christum vivorum & mortuorum omnium judicem esse pluribus disserui. Similiter Nathan cum de eo loqueretur ad Davidem, sic intuit: *Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, & misericordiam meam non removebo ab eo; sicut feci ab eis qui ante eum erant: & statuam eum in domo mea, & in regno ejus usque in sæculum.* Ducem autem in domo non alium Ezechiel nisi hunc ipsum dicit. Hic enim est eximius Sacerdos & Rex æternus Christus, utpote Filius Dei; cujus in secundo adventu ne existimetis Esaiam aut cæteros Prophetas dicere, sacrificia sanguinis aut libationum altari imponi, sed vera & spiritalia, laudes & gratiarum actiones. Nec frustra nos in eum credidimus, nec ab iis, qui ita docuerunt, decepti sumus: sed & admirabili Dei providentia id contigit, ut vobis, qui Dei amantes & prudentes existimamini nec estis tamen, prudentiores nos & religiosiores inveniremur per vocationem novi & æterni Testamenti, id est, Christi. Hoc ipsum admirans Esaias, dixit: *Et continebunt reges os suum: quia quibus non est annuntiatum de eis, videbunt; & qui non audierunt, intelligent. Domine, quis credidit auditui nostro; & brachium Domini cui revelatum est?*

μελλω, ὡς μη γεγενημενυ ἱερεως τινος Ιησυ ὀνοματι ἐν τῃ Βαβυλωνια γῃ, ὁπυ αἰχμαλωτος ὁ λαος ὑμων. ὁπερ εἰ και ἐποιυν, ἀπεδειξα ὁτι ἠν μεν Ιησυς ἱερευς ἐν τῳ γενει ὑμων, τυτον δε αὐτον υκ ἐν τῃ ἀποκαλυψει αὐτυ ἑωρακει ὁ προφητης, ὡσπερ οὐδε τον διαβολον και τον του κυριυ ἀγγελον οὐκ αὐτοψια ἐν καταστασει ὠν ἑωρακει, ἀλλ' ἐν ἐκστασει, ἀποκαλυψεως αὐτῳ γεγενημενης. νυν δε λεγω ὁτι ὁνπερ τροπον δια του Ιησου ὀνοματος τῳ Ναυη υἱῳ και δυναμεις και πραξεις τινας προκηρυσσουσας τα ὑπο του ἡμετερυ κυριυ μελλοντα γινεσθαι πεποιηκεναι ἐφη, οὑτω και την ἐπι τυ ἐν Βαβυλωνι Ιησου ἱερεως γενομενυ ἐν τῳ λαῳ ὑμων ἀποκαλυψιν, ἐρχομαι νυν ἀποδειξαι ἀποκηρυξιν εἰναι των ὑπο τυ ἡμετερυ ἱερεως, και Θεου, και Χριστου υἱου του πατρος των ὁλων, γινεσθαι μελλοντων. ἠδε μεν τοι ἐθαυμαζον, ἐφην, διατι και προ μικρου ἡσυχιαν ἠγαγετε ἐμου λεγοντος, ἢ πως ὐκ ἐπελαβεσθε μυ εἰποντος ὁτι ὁ του Ναυη υἱος των ἐξελθοντων ἀπ' Αἰγυπτυ ὁμηλικων μονος εἰσηλθεν εἰς την ἁγιαν γην, και οἱ γεγραμμενοι ἀφηλικες της γενεας ἐκεινης. ὡσπερ γαρ αἱ μυιαι ἐπι τα ἑλκη προστρεχετε και ἐφιπτασθε. κἀν γαρ μυρια τις εἰπῃ καλως, ἓν δε μικρον ὁτιουν ᾐ μη εὐαρεστον υμιν, ἢ μη νοουμενον, ἢ μη προς το ἀκριβες, των μεν πολλων καλων οὐ πεφροντικατε, του δε μικρου ῥηματιυ ἐπιλαμβανεσθε, και κατασκευαζειν αὐτο ὡς ἀσεβημα και ἀδικημα σπυδαζετε· ἱνα τῃ αὐτῃ ὁμοιᾳ κρισει ὑπο του Θεου κρινομενοι, πολυ μαλλον ὑπερ των μεγαλων τολμηματων, εἰτε κακων πραξεων, εἰτε φαυλων ἐξηγησεων ἁς παραποιυντες ἐξηγεισθε, λογον δωσετε. ὁ γαρ κριμα κρινετε, δικαιον ἐστιν ὑμας κριθηναι.

Αλλ' ἱνα τον λογον τον περι της ἀποκαλυψεως Ιησυ Χριστυ του ἁγιυ ἀποδιδω ὑμιν, ἀναλαμβανω τον λογον, και φημι κἀκεινην την ἀποκαλυψιν εἰς ἡμας τυς ἐπι τον Χριστον ἀρχιερεα τυτον τον σταυρωθεντα πιστευοντας γεγενησθαι· οἱτινες ἐν πορνειαις και ἁπλως πασῃ ῥυπαρᾳ πραξει ὑπαρχοντες, δια της παρα του ἡμετερυ Ιησυ κατα το

erat, exſtitiſſe dicam. Quod quidem ſi facerem, demonſtrarem futurum non fuiſſe, ſi Jeſus ſacerdos in veſtro genere fuiſſet, ut eum Propheta in ſua revelatione videret; quemadmodum nec diabolum, nec angelum Domini ipſis oculis intra ſe conſtitutus vidit, ſed in exſtaſi, revelatione ipſi facta. Nunc autem quod dico ſic ſe habet. Quemadmodum Scriptura a filio Navæ virtutes & actiones quaſdam, quæ res a Domino noſtro gerendas prænuntiabat, per nomen Jeſu editas eſſe dixit; ita & hanc ſub illo Jeſu, qui ſacerdos Babylone in populo veſtro fuit, revelationem nunc demonſtrare aggredior eorum, quæ Sacerdos noſter & Deus & Chriſtus, Patris univerſorum Filius, facturus erat, prædicationem fuiſſe. Jam autem miratus ſum, inquam, cur paulo ante dicente me quieveritis, nec reprehenderitis cum dicerem Filium Navæ ex æqualibus ab Ægypto profectis ſolum in terram ſanctam ingreſſum eſſe cum iis, qui hac ætate natu minores deſcripti fuerant. Nam inſtar muſcarum ad ulcera accurritis & advolatis. Si quis enim ſexcenta præclare dicat, unum autem quamlibet minutum vobis non placeat aut a vobis non intelligatur, aut minus accuratum ſit; de plurimis præclare dictis parum laboratis, verbulum autem arripitis, illudque in piaculi ac ſceleris loco ſtatuere conamini: ut ſimili modo a Deo judicati multo magis magnorum facinorum, ſive improbe factorum, ſive pravarum interpretationum, quas adulterando adhibetis, rationem reddatis. Quo enim judicio judicatis, eodem vos æquum eſt judicari.

116. Sed ut vobis rationem reddam de revelatione Jeſu Chriſti ſancti, repeto ſermonem ac dico hanc quoque revelationem in nos factam eſſe, qui in Chriſtum ſummum ſacerdotem, hunc crucifixum, credimus: qui cum in ſtupris ac omni prorſus ſordida actione verſaremur, per gratiam a noſtro Jeſu, ſe-

cun-

θελημα τυ πατρος αὐτυ χαριτος, τα ῥυπαρα παντα ἁ ἠμφιεσμεθα κακα ἀπεδυσαμεθα· οἷς ὁ διαβολο ἐφεστηκεν ἀει ἀντικειμενος, και προς ἑαυτον ἑλκειν παντας βυλομενος· και ὁ ἀγγελος τυ Θευ, τυτεςιν ἡ δυναμις τυ Θευ ἡ πεμφθεισα ἡμιν δια Ιησυ Χριςυ, ἐπιτιμα αὐτῳ, και ἀφιςαται ἀφ᾽ ἡμων· και ὥσπερ ἀπο πυρος ἐξεσπασμενοι ἐσμεν, ἀπο μεν των ἁμαρτιων των προτερων καθαρισθεντες, ἀπο δε της θλιψεως και της πυρωσεως ἣν πυρυσιν ἡμας ὁ τε διαβολος και οἱ αὐτυ ὑπηρεται παντες· ἐξ ὧν και παλιν ἀποσπα ἡμας Ιησυς ὁ υἱος τυ Θευ, ἐνδυσαι ἡμας τα ἡτοιμασμενα ἐνδυματα, ἐαν πραξωμεν αὐτυ τας ἐντολας, ὑπεσχετο, και αἰωνιον βασιλειαν προνοησαι ἐπηγγελται. ὃν γαρ τροπον Ιησυς ἐκεινος ὁ λεγομενος ὑπο τυ προφητυ ἱερευς, ῥυπαρα ἱματια ἐφανη φορων, δια το γυναικα πορνην λελεχθαι εἰληφεναι αὐτον, και δαλος ἐξεσπασμενος ἐκ πυρος ἐκληθη, δια το ἀφεσιν ἁμαρτιων εἰληφεναι, ἐπιτιμηθεντος και τυ ἀντικειμενυ αὐτῳ διαβολυ· ὕτως ἡμεις οἱ δια τυ Ιησου ὀνοματος, ὡς εἷς ἀνθρωπος παντες ἐσονται εἰς τον ποιητην των ὁλων Θεον, δια τυ ὀνοματος τυ πρωτοτοκυ αὐτυ υἱου, τα ῥυπαρα ἱματια, τυτεςι τας ἁμαρτιας, ἀπημφιεσμενοι, πυρωθεντες δια τυ λογυ της κλησεως αὐτυ, ἀρχιερατικον το ἀληθινον γενος ἐσμεν τυ Θευ, ὡς και αὐτος ὁ Θεος μαρτυρει, εἰπων ὅτι ἐν παντι τοπῳ ἐν τοις ἐθνεσι θυσιας εὐαρεςυς αὐτῳ και καθαρας προσφεροντες. ὐ δεχεται δε παρ᾽ ὐδενος θυσιας ὁ Θεος, εἰ μη δια των ἱερεων αὐτυ.

Παντας ὖν οἱ δια του ὀνοματος τυτυ θυσιας ἁς παρεδωκεν Ιησυς ὁ Χριςος γινεσθαι, τυτεςιν ἐπι τῃ εὐχαριςιᾳ τυ ἀρτυ και τυ ποτηριυ τας ἐν παντι τοπῳ της γης γινομενας ὑπο των Χριςιανων, προλαβων ὁ Θεος, μαρτυρει εὐαρεςυς ὑπαρχειν αὐτῳ· τας ὑφ᾽ ὑμων και δι᾽ ἐκεινων ὑμων των ἱερεων γινομενας ἀπαναινεται, λεγων, και τας θυσιας ὑμων ὐ προσδεξομαι ἐκ των χειρων ὑμων· διοτι ἀπο ἀνατολης ἡλιυ ἑως δυσμων, το ὀνομα μυ δεδοξασαι, λεγει, ἐν τοις ἐθνεσιν· ὑμεις δε βεβηλυτε αὐτο. και μεχρι νυν φιλονεικυντες λεγετε, ὅτι τας μεν ἐν Ιερυσα-

λημ

cundum voluntatem ipsius Patris, concessam sordida omnia, quibus induti eramus, mala exuimus: quibus diabolus instat semper adversans, ac omnes ad se trahere volens; sed Angelus Dei, id est, virtus Dei nobis per Jesum Christum immissa, increpat eum & a nobis discedit. At tamquam ex igne extracti sumus, cum prioribus peccatis expurgati, tum ex tribulatione eruendi & ex incendio nobis a diabolo ejusque omnibus ministris admoto; ex quibus nos etiam rursus se extracturum Jesus Dei Filius, ac præparatis vestibus nos induturum, si mandata ejus observemus, & regnum æternum provisurum promisit. Quemadmodum enim Jesus ille, qui sacerdos a Propheta dicitur, sordida ferens indumenta visus est, quia fornicariam illum uxorem accepisse dictum est, ac torris extractus ex igne vocatus, quia remissionem peccatorum accepit, etiam increpito, qui ei adversabatur, diabolo; ita nos, qui per nomen Jesu instar unius hominis omnes in Creatorem universorum Deum credimus, per nomen primogeniti illius Filii sordidis vestibus, id est, peccatis exuti & per verbum illius vocationis inflammati, verum genus sacerdotale Dei sumus, ut Deus ipse testatur, cum sibi in omni loco in gentibus grata & pura sacrificia offerri dicit. A nemine autem Deus accipit sacrificia, nisi per ipsius sacerdotes.

117. Qui ergo per illius nomen sacrificia ipsi offerunt ea, quæ a Jesu Christo præscripta, id est, quæ in Eucharistia panis & calicis a Christianis in omni terrarum loco offeruntur, hos omnes in antecessum Deus gratos sibi esse testatur. Quæ vero a vobis ac per vestros illos sacerdotes offeruntur, ea respuit, cum dicit: *Et sacrificia vestra non suscipiam de manibus vestris: quoniam ab ortu solis usque ad occasum nomen meum glorificatur in gentibus: Vos autem profanatis illud.* Ac vos quidem hactenus contentionis studio dicitis Deum

qui-

λημ ἐπι των ἐκει τοτε οἰκϋντων Ισραηλιτων καλϋμενων θυσιας ϋ προσδεχεται ὁ Θεος· τας δε δια των ἐν τῃ διασπορᾳ τοτε δη ὁ των ἀπο τϋ γενϋς ἐκεινϋ ἀνθρωπων ἐυχας προσιεσθαι ἀυτον ειρηκεναι, και τας ἐυχας ἀυτων θυσιας καλειν. ὁτι μεν ϋν και ἐυχαι και ἐυχαριςιαι ὑπο των ἀξιων γινομεναι, τελειαι μοναι και ἐυαρεςοι εἰσι τῳ Θεῳ θυσιαι, και ἀυτος φημι. ταυτα γαρ μονα και Χριςιανοι παρελαβον ποιειν και ἐπ' ἀναμνησει δε της τροφης ἀυτων ξηρας τε και ὑγρας, ἐν ἡ και τϋ παθϋς ὁ πεπονθε δι ἀυτϋ ὁ Θεος τϋ Θεϋ μεμνηται. ϋ το ὀνομα βεβηλωθηναι κατα πασαν την γην και βλασφημεισθαι οἱ ἀρχιερεις τϋ λαϋ ὑμων και διδασκαλοι εἰργασαντο. ἁ ῥυπαρα και ἀυτα ἐνδυματα περιτεθειτα ὑφ' ὑμων πασι τοις ἀπο τϋ ὀνοματος τϋ Ιησϋ γενομενοις Χριςιανοις, δειξει αἰρομενα ἀφ' ἡμων ὁ Θεος, ὁταν παντας ἀναςηση, και τϋς μεν ἐν αἰωνιῳ και ἀλυτῳ βασιλειᾳ ἀφθαρτϋς και ἀθανατϋς και ἀλυπϋς καταςηση, τϋς δε εἰς κολασιν αἰωνιον πυρος παραπεμψῃ. ὁτι δε ἑαυτϋς πλανατε και ὑμεις και οἱ διδασκαλοι ὑμων, ἐξηγϋμενοι ὁτι περι των ἀπο τϋ γενϋς ὑμων ἐν τῃ διασπορᾳ ὀντων ἐλεγεν ὁ λογος, ὁτι τας ἐυχας ἀυτων και θυσιας καθαρας και ἐυαρεςϋς ἐν παντι τοπῳ γενομενας ἐλεγεν, ἐπιγνωτε ὁτι ψευδεσθε, και ἑαυτϋς κατα παντα ἀπαταν πειρασθε· ὁτι πρωτον μεν ϋδε νυν ἀπο ἀνατολων ἡλιϋ ἑως δυσμων ἐςιν ὑμων το γενος, ἀλλ' ἐςι τα ἐθνη ἐν οἱς ϋδεπω ϋδεις ὑμων τϋ γενϋς ᾠκησεν. ϋδε ἐν γαρ ὁλως ἐςι το γενος ἀνθρωπων, εἰτε βαρβαρων, εἰτε Ἑλληνων, εἰτε ἁπλως ᾡτινιουν ὀνοματι προσαγορευομενων, ἡ ἁμαξοβιων ἡ ἀοικων καλϋμενων, ἡ ἐν σκηναις κτηνοτροφων οἰκϋντων, ἐν οἱς μη δια τϋ ὀνοματος τϋ ςαυρωθεντος Ιησϋ ἐυχαι και ἐυχαριςιαι τῳ πατρι και ποιητῃ των ὁλων γινονται. εἰδοτες ὁτι κατ' ἐκεινο του καιρϋ ὁτε ὁ προφητης Μαλαχιας τϋτο ἐλεγεν, ϋδεπω ἡ διασπορα ὑμων ἐν πασῃ τῃ γῃ ἐν ὁσῃ νυν γε-

quidem sacrificia Jerosolymis ab his, qui tunc ibi Israelitæ dicti habitabant, oblata non accipere; eorum autem preces, qui tunc ex illo genere in dispersione erant, gratas sibi esse dixisse, atque illorum preces sacrificia vocare. Equidem preces & gratiarum actiones, quæ a dignis peraguntur, sola esse perfecta & Deo accepta sacrificia & ipse pronuntio. Hæc enim Christiani quoque sola peragere didicerunt, etiam in recordatione alimoniæ suæ siccæ & liquidæ, in qua etiam passionis, quam Filius Dei propter eos pertulit, recordantur. Hujus nomen ut profanaretur per totum orbem terrarum & blasphemiis appeteretur, Principes sacerdotum populi vestri & Magistri perfecerunt. Sed hæc ipsa quoque sordida indumenta, a vobis imposita iis omnibus, qui ex nomine Jesu facti sunt Christiani, Deus a nobis sublata ostendet, cum omnes ad vitam revocabit, & alios quidem in æterno & indissolubili regno incorruptos & immortales & doloris expertes constituet, alios autem in æternum ignis supplicium detrudet. Quod autem & ipsi vos decipitis & magistri vestri, dum Scripturam sic interpretamini, quasi de dispersis vestri generis hominibus dicat, eorum preces & sacrificia in omni loco pura & accepta esse; agnoscite vos mentiri & operam dare ut in omnibus vosmetipsos decipiatis: primum quidem quia ne nunc quidem ab ortu solis ad occasum diffusum est genus vestrum, ac gentes videre est, in quibus nondum quisquam vestrum habitavit. Nullum enim omnino genus est sive Græcorum, sive Barbarorum, sive quolibet nomine appellentur, vel Hamaxobiorum qui in plaustris degunt, vel Nomadum qui domibus carent, vel Scenitarum, qui pecora pascentes habitant in tentoriis, nullum, inquam, ejusmodi genus est, in quo non per nomen crucifixi Jesu preces & gratiarum actiones Patri & Creatori universorum fiant. Deinde vero

quia

γεγόνατε, ἐγεγεννητο, ὡς και ἀπο των γραφων ἀποδεικνυται.

Ωςε μαλλον παυσαμενοι τε φιλεριςειν, μετανοησατε πριν ἐλθειν την μεγαλην ἡμεραν της κρισεως, ἐν ᾗ κοπτεσθαι μελλεσι παντες οἱ ἀπο των φυλων ὑμων ἐκκεντησαντες τετον τον Χριςον, ὡς ἀπο γραφης ἀπεδειξα προειρημενον. και ὁτι ὠμοσε κυριος κατα την ταξιν Μελχισεδεκ, και τι το προειρημενον ἐςιν, ἐξηγησαμην· και ὁτι περι τε θαπτεσθαι μελλοντος και ἀνιςασθαι Χριςε ἡν ἡ προφητεια τε Ησαϊε φησαντος, ἡ ταφη ἀυτε ἠρται ἐκ τε μεσε, προειπον· και ὁτι κριτης ζωντων και νεκρων ἀπαντων ἀυτος ἑτος ὁ Χριςος, εἰπον ἐν πολλοις. και Ναθαν δε ὁμοιως περι τετε λεγων προς Δαβιδ, ἑτως ἐπηνεγκεν· ἐγω ἐσομαι ἀυτῳ εἰς πατερα, και ἀυτος ἐςαι μοι εἰς υἱον, και το ἐλεος με ἑ μη ἀποςησω ἀπ᾽ ἀυτε, καθως ἐποιησα ἀπο των ἐμπροσθεν ἀυτε· και ςησω ἀυτον ἐν τῳ οἰκῳ με, και ἐν τῃ βασιλεια ἀυτε ἑως αἰωνος. και τον ἡγεμενον δε ἐν τῳ οἰκῳ ἐκ ἀλλον Ιεζεκιηλ λεγει ἡ τετον ἀυτον. ἑτος γαρ ἐξαιρετος ἱερευς και αἰωνιος βασιλευς, ὁ Χριςος, ὡς υἱος Θεε. ἑ ἐν τῃ παλιν παρεσιᾳ μη δοξητε λεγειν Ησαϊαν ἡν τες ἀλλες προφητας θυσιας ἀφ᾽ αἱματων ἡ σπονδων ἐπι το θυσιαςηριον ἀναφερεσθαι, ἀλλα ἀληθινες και πνευματικες, αἰνες και ἐυχαριςιας. και ἑ ματην ἡμεις εἰς τετον πεπιςευκαμεν, ἑδ᾽ ἐπλανηθημεν ὑπο των ἑτως διδαξαντων· ἀλλα και θαυμαςῃ προνοιᾳ Θεε τετο γεγονεν, ἱνα ἡμεις ὑμων των νομιζομενων, ἐκ ὀντων δε ἑτε φιλοθεων ἑτε συνετων, συνετωτεροι και θεοσεβεςεροι ἑυρεθωμεν δια της κλησεως της καινης και αἰωνιε διαθηκης, τετεςι τε Χριςε. τετο θαυμαζων Ησαϊας ἐφη· και συνεξεσι βασιλεις το ςομα ἀυτων· ὁτι οἱς ἐκ ἀνηγγελη περι ἀυτων, ὀψονται· και οἱ ἐκ ἀκηκοασι, συνησεσι. κυριε τις ἐπιςευσε τῃ ἀκοῃ ἡμων, και ὁ βραχιων κυριε τινι ἀπεκαλυφθη; και ταυτα λεγων, ἐφην ὦ Τρυφων, ὡς ἐγχωρει, δια τες σημερον συν σοι ἀφιγμενες

ταυτα

quia quo tempore Propheta Malachias hæc dicebat, nondum dispersi eratis in omnes illas terræ partes, in quibus nunc estis, id quod etiam ex Scriptura perspicitur.

118. Quamobrem satius est, ut contentionis studium deponentes pœnitentiam agatis, antequam veniat magnus ille judicii dies, in quo plangent, quicumque ex vestris tribubus Christum pupugerunt, prout prædictum a Scripturis docui. Dominum autem jurasse *secundum ordinem Melchisedech*, & quid sibi velit hæc prædictio explicui. Atque hoc Esaiæ vaticinium, *Sepultura ejus ex medio sublata est*, de sepeliendo & resurrecturo Christo editum jam demonstravi; ipsumque illum Christum vivorum & mortuorum omnium judicem esse pluribus disserui. Similiter Nathan cum de eo loqueretur ad Davidem, sic intulit: *Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, & misericordiam meam non removebo ab eo; sicut feci ab eis qui ante eum erant: & statuam eum in domo mea, & in regno ejus usque in sæculum.* Ducem autem in domo non alium Ezechiel nisi hunc ipsum dicit. Hic enim est eximius Sacerdos & Rex æternus Christus, utpote Filius Dei; cujus in secundo adventu ne existimetis Esaiam aut cæteros Prophetas dicere, sacrificia sanguinis aut libationum altari imponi, sed vera & spiritalia, laudes & gratiarum actiones. Nec frustra nos in eum credidimus, nec ab iis, qui ita docuerunt, decepti sumus: sed & admirabili Dei providentia id contigit, ut vobis, qui Dei amantes & prudentes existimamini nec estis tamen, prudentiores nos & religiosiores inveniremur per vocationem novi & æterni Testamenti, id est, Christi. Hoc ipsum admirans Esaias, dixit: *Et continebunt reges os suum: quia quibus non est annuntiatum de eis, videbunt; & qui non audierunt, intelligent. Domine, quis credidit auditui nostro; & brachium Domini cui revelatum est?*

Atque hæc quidem, Trypho, quantum licet, ediſſerens, propter eos qui tecum hodie venerunt, eadem conor dicere, breviter tamen & conciſe.

At ille: Recte, inquit, facis, ac etiamſi pluribus & eadem iterum dicas, ſcito me & eos qui adſunt audiendo delectari.

119. Tum ego: Putatis, o viri, futurum fuiſſe, ut hæc intelligere poſſemus, niſi voluntate ejus, qui hæc voluit, intelligendi gratiam accepiſſemus; nimirum ut & illud fiat quod tempore Moſis dictum eſt: *Irritaverunt me in alienis, in abominationibus ſuis exacerbaverunt me. Sacrificaverunt dæmoniis, quæ non noverant: novi & recentes venerunt, quos non noverunt patres eorum. Deum, qui te genuit, dereliquiſti: & oblitus es Dei nutrientis te. Et vidit Dominus, & zelavit: & exacerbatus eſt propter iram filiorum ſuorum & filiarum: & dixit: Avertam faciem meam ab eis, & oſtendam quid erit eis in noviſſimis: quoniam generatio perverſa eſt: filii quibus non eſt fides in eis. Ipſi ad zelum provocaverunt me in non Deo, exacerbaverunt me in idolis ſuis; & ego provocabo eos ad zelum in non gente; in gente ſtulta irritabo illos. Quoniam ignis accenſus eſt ex furore meo: & ardebit uſque ad infernum. Devorabit terram & genimina ejus, comburet fundamenta montium: congregabo in eos mala.* Et poſtquam juſtus ille occiſus eſt, nos populus alter refloruimus, & novæ ac florentes ſpicæ germinavimus, quemadmodum dixerunt Prophetæ: *Et confugient gentes multæ ad Dominum in die illa in populum, & habitabunt in medio univerſæ terræ.* Nos autem non modo populus, ſed etiam populus ſanctus ſumus, ut jam demonſtravimus. *Et vocabunt eum populum ſanctum redemptum a Domino.* Quapropter non contemnendus populus ſumus, nec barbara natio, nec quales Carum aut Phrygum nationes. Sed nos quoque elegit Deus & manifeſtus apparuit non interrogantibus eum: *Ecce Deus ſum*, inquit, *genti*

παλαι τῳ Αβρααμ ὁ Θεος ὑπεσχετο, και πατερα πολλων ἐθνων θησειν ἐπηγγειλατο, ἐκ Αῤῥαβων, ἐδ᾽ Αιγυπτιων, ἐδ᾽ Ιδεμαιων λεγων· ἐπει και Ισμαηλ μεγαλε πατηρ ἐθνες ἐγενετο, και Ησαυ· και Αμανιτων ἐςι νυν πολυ πληθος· Νωε δε και αυτε Αβρααμ πατηρ ἠν, και ἁπλως παντος ἀνθρωπων γενες· ἀλλοι δε ἀλλων προγονοι. τι ἐν πλεον ἐνθαδε ὁ Χριςος χαριζεται τῳ Αβρααμ; ὁτι δια της ὁμοιας κλησεως φωνη ἐκαλεσεν αυτον, ειπων ἐξελθειν ἀπο της γης ἐν ᾑ ᾠκει, και ἡμας δε ἁπαντας δι ἐκεινης της φωνης ἐκαλεσε, και ἐξηλθομεν ἠδη ἀπο της πολιτειας ἐν ᾑ ἐζωμεν κατα τα κοινα των ἀλλων της γης οἰκητορων κακως ζωντες· και συν τῳ Αβρααμ την ἁγιαν κληρονομησομεν γην, εἰς τον ἀπεραντον αἰωνα την κληρονομιαν ληψομενοι, τεκνα του Αβρααμ δια την ὁμοιαν πιςιν ὀντες. ὀν γαρ τροπον ἐκεινος τη φωνη του Θεε ἐπιςευσε, και ἐλογισθη αυτῳ εἰς δικαιοσυνην, τον αυτον τροπον και ἡμεις τη φωνη του Θεου, τη δια τε των ἀποςολων του Χριςου λαληθειση παλιν και τη δια των προφητων κηρυχθειση ἡμιν πιςευσαντες, μεχρι του ἀποθνησκειν, πασι τοις ἐν τῳ κοσμῳ ἀπεταξαμεθα. ὁμοιοπιςον ἐν το ἐθνος, και θεοσεβες, και δικαιον, εὐφραινον τον πατερα, ὑπισχνειται αυτῳ, ἀλλ᾽ ἐχ ὑμας οἱς ἐκ ἐςι πιςις ἐν αυτοις.

Ορατε μεντοι ὡς και τῳ Ισαακ τα αυτα και τῳ Ιακωβ ὑπισχνειται. ἐτω γαρ λεγει τῳ Ισαακ· και ευλογηθησονται ἐν τῳ σπερματι σε παντα τα ἐθνη της γης. τῳ δε Ιακωβ, και ευλογηθησονται ἐν σοι πασαι αἱ φυλαι της γης, και ἐν τῳ σπερματι σε. ἐκετι τετο τῳ Ησαυ, ἐδε τῳ Ρεβημ λεγει, ἐδε ἀλλῳ τινι, ἀλλ᾽ ἐκεινοις ἐξ ὡν ἐμελλεν ἐσεσθαι κατα την οἰκονομιαν την δια της παρθενε Μαριας ὁ Χριςος. εἰγε δε και την ευλογιαν Ιεδα καταμαθοις,

non invocanti nomen meum. Hæc enim illa gens est, quam olim Deus pollicitus est Abrahæ, eumque multarum gentium patrem a se institutum iri promisit, non Arabum, nec Ægyptiorum, nec Idumæorum patrem futurum dicens. Nam & Ismael pater magnæ gentis exstitit, magnæ etiam Esau: & Ammonitarum magna nunc exstat multitudo. Noe autem ipsius etiam Abrahæ pater, ac totius prorsus hominum generis fuit; ac alii aliorum progenitores fuere. Quid igitur amplius hic Abrahæ gratificatur Christus? Quod cum voce per similem vocationem vocavit, cum e terra, quam incolebat, exire jussit, ac nos omnes per illam vocem vocavit, jamque exivimus ex illo vitæ genere, in quo prave secundum communem cæterorum terræ incolarum morem versabamur: & cum Abrahamo sanctæ terræ hæredes erimus, hæreditatem in infinitum ævum cernentes, quippe cum filii Abrahæ propter similem fidem simus. Quemadmodum enim ille voci Dei credidit, & reputatum est ei ad justitiam; ita & nos postquam voci Dei tum per Apostolos Christi denuo prædicatæ, tum per Prophetas nobis promulgatæ credidimus, ad mortem usque omnibus rebus, quæ in mundo sunt, renuntiavimus. Gentem igitur similis fidei & Dei cultricem & justam, quæque patrem suum lætitia perfundat, et nequaquam vos ei promisit, *in quibus non est fides in ipsis.*

120. Videte quomodo eadem & Isaac & Jacob promittat. Ita enim dicit ad Isaac: *Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Et ad Jacob: *Et benedicentur in te omnes tribus terræ & in semine tuo.* Non id jam Esau aut Ruben dicit, aut alii cuipiam, sed iis ex quibus Christus, secundum illam ex virgine Maria dispensationem, oriturus erat. Quod si & Judæ benedictionem consideres, quæ dico perspicies. Di-

θοις, ἴδοις ἀν ὁ λεγω. μεριζεται γαρ το σπερμα ἐξ Ἰακωβ, και δια Ἰουδα και Φαρες, και Ἰεσσαι και Δαβιδ κατερχεται. ταυτα δ' ἠν συμβολα ὁτι τινες του γενους ὑμων ἑυρεθησονται τεκνα Ἀβρααμ, και ἐν μεριδι του Χριστου ἑυρισκομενοι, ἀλλοι δε τεκνα μεν του Ἀβρααμ, ὡς ἡ ἀμμος δε ἡ ἐπι το χειλος της θαλασσης ὀντες, ἡτις ἀγονος τε και ἀκαρπος, πολλη μεν και ἀναριθμητος ὑπαρχουσα, ὀυδεν δε ὀλως καρπογονουσα, ἀλλα μονον το ὑδωρ της θαλασσης πινουσα. ὁπερ και το ἐν τῳ γενει ὑμων πολυ πληθος ἐλεγχεται, πικριας μεν διδαγματα και ἀθεοτητος συμπινοντες, τον δε του Θεου λογον ἀποπτυοντες. φησι γουν και ἐν τῳ Ἰουδα, ὀυκ ἐκλειψει ἀρχων ἐξ Ἰουδα, και ἡγουμενος ἐκ των μηρων ἀυτου, ἑως ἀν ἐλθη τα ἀποκειμενα ἀυτῳ· και ἀυτος ἐσαι προσδοκια ἐθνων. και τουτο ὁτι ὀυκ εἰς Ἰουδαν ἐρρεθη, ἀλλ' εἰς τον Χριστον, φαινεται. και γαρ Ἰουδαν παντες οἱ ἀπο των ἐθνων παντων ὀυ προσδοκωμεν, ἀλλα Ἰησουν τον και τους πατερας ὑμων ἐξ Αἰγυπτου ἐξαγαγοντα. μεχρι γαρ της παρουσιας του Χριστου ἡ προφητεια προεκηρυσσεν, ἑως ἀν ἐλθῃ ᾡ ἀποκειται· και ἀυτος ἐσαι προσδοκια ἐθνων. ἐληλυθε τοιγαρουν, ὡς και ἐν πολλοις ἀπεδειξαμεν, και προσδοκαται παλιν παρεσεσθαι ἐπανω των νεφελων Ἰησους, ὀυ το ὀνομα βεβηλουτε ὑμεις, και βεβηλουσθαι ἐν παση τῃ γῃ ἐξεργαζεσθε. δυνατον δε ἠν μοι, ἐφην, ὠ ἀνδρες, μαχεσθαι προς ὑμας περι της λεξεως ἡν ὑμεις ἐξηγεισθε, λεγοντες εἰρησθαι, ἑως ἀν ἐλθῃ τα ἀποκειμενα ἀυτῳ· ἐπειδη ὀυχ ὀυτως ἐξηγησαντο οἱ ἑβδομηκοντα, ἀλλ', ἑως ἀν ἐλθῃ ᾡ ἀποκειται. ἐπειδη δε τα ἀκολουθα μηνυει ὁτι περι Χριστου εἰρηται, (ὀυτω γαρ ἐχουσι, και ἀυτος ἐσαι προσδοκια ἐθνων) ὀυ περι του λεξειδιου συζητησαι ὑμιν ἐρχομαι, ὁνπερ τροπον ὀυδε ἀπο των μη ὁμολογουμενων ὑφ' ὑμων γραφων, ὠν και ἀνισορητα, ἀπο λογων Ἰερεμιου του προφητου, και Ἐσδρα, και Δαβιδ, την ἀποδειξιν την περι του Χριστου ποιησασθαι ἐσπουδασα, ἀλλ' ἀπο των ὁμολογουμενων μεχρι νυν ὑφ' ὑμων· ἁ εἰ ἐνενοηκεισαν οἱ διδασκαλοι ὑμων, ἐυ ἰσε ὁτι ἀφανη πεποιηκεισαν, ὡς και τα περι τον θανατον

Ἠσαΐου,

viditur enim ſemen ex Jacob & per Judam & Phares & Jeſſe & Davidem deducitur. Hæc autem futurum ſignificabant, ut quidam ex veſtro genere filii Abrahæ invenirentur, & in parte Chriſti cenſerentur: alii autem filii quidem Abrahæ, ſed inſtar arenæ in maris littore jacentis eſſent, quæ eſt infœcunda & infructuoſa, ac plurima quidem & innumerabilis, ſed nullum omnino fructum ferens, ac tantum maris aquam ebibens. Cujus quidem rei etiam magna illa in veſtro genere multitudo arguitur, ut qui amaritudinis & impietatis doctrinas bibant, verbum autem Dei reſpuant. Ait igitur & in Juda: *Non deficiet princeps ex Juda, & dux de femore ejus, donec veniant, quæ repoſita ſunt ei: & ipſe erit exſpectatio gentium.* Atque hoc non in Judam, ſed in Chriſtum dictum eſſe liquet. Non enim Judam nos omnes ex omnibus gentibus exſpectamus, ſed Jeſum, qui & patres veſtros ex Ægypto eduxit. Nam uſque ad Chriſti adventum prophetia prænuntiabat: *Donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit exſpectatio gentium.* Venit igitur, ut multis demonſtravimus, ac rurſus venturus exſpectatur ex altis nubibus Jeſus, cujus nomen profanatis & ut in toto orbe profanetur, operam datis. Poteram equidem contra vos decertare de voce illa, quam ita interpretamini, ut dictum eſſe aſſeratis, *Donec veniant, quæ repoſita ſunt ei.* Neque enim ita interpretati ſunt Septuaginta, ſed, *Donec veniat cui repoſitum eſt.* Sed quia hæc in Chriſtum dicta eſſe patet ex his quæ ſequuntur (ſic enim habent: *Et ipſe erit exſpectatio gentium*) de vocula in contentionem vobiſcum non venio; quemadmodum nec ex Scripturis, quas non agnoſcitis, id eſt, ex recitatis a me Jeremiæ Prophetæ, Eſdræ & Davidis verbis demonſtrationem de Chriſto perficere ſtudui, ſed ex iis quæ hactenus ratæ a vobis habentur. Quas quidem ſi intellexiſſent doctores veſtri, probe ſciatis deleturos fuiſſe, quemadmodum & eas de-

Ησαϊε, ὃν πριονι ξυλινῳ ἐπρισατε, μυςηριον και ἀυτο τε Χριςε τε τεμνειν ὑμων το γενος διχη μελλοντος, και τες μεν ἀξιες συν τοις ἁγιοις πατριαρχαις και προφηταις της αἰωνιε βασιλειας καταξιεν μελλοντος· τες δε, ἐπι την καταδικην τε ἀσβεςε πυρος συν τοις ὁμοιοις ἀπειθεσι και ἀμεταθετοις ἀπο παντων των ἐθνων πεμψειν ἠδη φησαντος. ἡξεσι γαρ, εἰπεν, ἀπο δυσμων και ἀνατολων, και ἀνακλιθησονται μετα Αβρααμ, και Ισαακ και Ιακωβ ἐν τη βασιλεια των ἐρανων, οἱ δε υἱοι της βασιλειας, ἐκβληθησονται εἰς το σκοτος το ἐξωτερον. και ταυτα εἰπον, ὁτι ἐδεν ἐδενος φροντιζων, ἡ τε τ' ἀληθες λεγειν, λεγοιμι, ἐδενα δυσωπησεσθαι μελλων, κἀν δεοι παραυτικα ὑφ' ὑμων μελισθηναι. ἐδε γαρ ἀπο τε γενες τε ἐμε, λεγω δε των Σαμαρεων, τινος φροντιδα ποιεμενος, ἐγγραφως Καισαρι προσομιλων, εἰπον πλανασθαι ἀυτες πειθομενες τω ἐν τω γενει ἀυτων μαγῳ Σιμωνι, ὃν Θεον ὑπερ ἀνω πασης ἀρχης και ἐξεσιας και δυναμεως εἶναι λεγεσι.

Και ἡσυχιαν ἀγοντων ἀυτων, ἐφερον· δια Δαβιδ περι τετε λεγων τε Χριςου, ὦ φιλοι, οὐκετι ἐν τῳ σπερματι ἀυτε εἰπεν ἐυλογηθησεσθαι τα ἐθνη, ἀλλα ἐν ἀυτῳ. ἀυτω δε ἐκει ἐςι· το ὀνομα ἀυτε εἰς τον αἰωνα ὑπερ τον ἡλιον ἀνατελει· και ἐνευλογηθησονται ἐν ἀυτῳ παντα τα ἐθνη. εἰ δε ἐν τῳ Χριςῳ ἐυλογειται τα ἐθνη παντα, και ἐκ παντων των ἐθνων ἐπι τετον πιςευομεν, και ἀυτος ἐςιν ὁ Χριςος, και ἡμεις οἱ δι ἀυτε ἐυλογημενοι. τον μεν ἡλιον ὁ Θεος ἐδεδωκει προτερον εἰς το προσκυνειν ἀυτον, ὡς γεγραπται· και οὐδενα οὐδεποτε ἰδειν ἐςιν ὑπομειναντα δια την προς τον ἡλιον πιςιν ἀποθανειν· δια δε το ὀνομα τε Ιησου, ἐκ παντος γενες ἀνθρωπων και ὑπομειναντας και ὑπομενοντας παντα πασχειν ὑπερ τε μη ἀρνησασθαι ἀυτον, ἰδειν ἐςι. πυρωδεςερος γαρ ἀυτε ὁ της ἀληθειας και σοφιας λογος, και φωτεινοτερος μαλλον των ἡλιε δυναμεων ἐςι, και εἰς τα βαθη της καρδιας και τε

deleverunt, quæ mortem Eſaiæ ſpectant, quem ſerra lignea diſſecuiſtis. Chriſti myſterium id quoque, qui genus veſtrum biſariam diviſurus eſt, & alios quidem pro meritis regno æterno cum ſanctis Patriarchis & Prophetis dignaturus eſt, alios vero in ignis inextincti condemnationem cum ſimilibus ex omni gente incredulis & immutari nolentibus immiſſurum ſe jam pronuntiavit. *Venient enim*, inquit, *ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Jacob in regno cœlorum: filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Atque hæc quidem dixi, quia ita ſum affectus animo, ut nihil prorſus dixerim, in quo aliud curem, quam ut verum dicam, neminem reveriturus etiamſi e veſtigio diſcerpi a vobis oporteat. Namque ex meo genere, id eſt, ex Samaritanis, neminem curans, cum Cæſarem oblato ad Acta ſcripto compellarem, dixi eos errore decipi, ut qui Simoni gentis ſuæ mago fidem haberent, quem Deum ſupra omnem principatum & poteſtatem & virtutem eſſe dicunt.

121. Cumque illi conticeſcerent, hæc adjeci: Per Davidem, Amici, de hoc Chriſto loquens Scriptura non jam in *ſemine ejus* dicit benedictum iri gentes, ſed *in ipſo*. Sic autem ibi eſt: *Nomen ejus in ſæculum ſuper ſolem exorietur: Et benedicentur in ipſo omnes gentes.* Porro ſi in Chriſto benedicuntur omnes gentes, & ex omnibus gentibus in hunc credimus; cum ipſe Chriſtus eſt, tum nos per eum benedicti. Solem quidem Deus dederat prius ad adorandum, quemadmodum ſcriptum eſt; nec quiſquam umquam exſtitit, qui mortem propter fidem in ſolem oppeteret. At ex omni genere hominum videre eſt, qui propter nomen Jeſu quælibet ſupplicia & pertulerint & perferant, ne illum negent. Ardentior enim eſt illius veritatis & ſapientiæ ſermo & lucidior multo ſolis virtutibus, & in receſſus cordis & mentis penetrat. Unde &

του εἰσδυνον· ὅθεν καὶ ὁ λογος ἔφη, ὑπερ τον ἥλιον ἀνατελεῖ το ὄνομα αὐτου. και παλιν, ἀνατολη ὄνομα αὐτου, Ζαχαριας φησι. και περι του αὐτου λεγων εἶπεν ὅτι κοψονται φυλη κατα φυλην. εἰ δε ἐν τῃ ἀτιμῳ και ἀειδει και ἐξουθενημενῃ πρωτῃ παρουσιᾳ αὐτου τοσουτον ἔλαμψε και ἴσχυσεν, ὡς ἐν μηδενι γενει ἀγνοεισθαι αὐτον, και ἀπο παντος μετανοιαν πεποιησθαι ἀπο της παλαιας κακης ἑκαστου γενους πολιτειας, ὥστε και τα δαιμονια ὑποτασσεσθαι αὐτου τῳ ὀνοματι, και πασας τας ἀρχας και τας βασιλειας τουτου το ὄνομα παρα παντας τους ἀποθανοντας δεδοικεναι· οὓς ἐκ παντος τροπου ἐν τῃ ἐνδοξῳ αὐτου παρουσιᾳ καταλυσει παντας τους μισησαντας αὐτον, και τους αὐτου ἀδικως ἀποσταντας· τους δε ἰδιους ἀναπαυσει, ἀποδιδους αὐτοις τα προσδοκωμενα παντα; ἡμιν οὖν ἐδοθη και ἀκουσαι και συνειναι και σωθηναι δια τουτου του Χριστου, και τα του πατρος ἐπιγνωναι παντα. δια τουτο ἔλεγε προς αὐτον· μεγα σοι ἐστι του κληθηναι σε παιδα μου, του στησαι τας φυλας του Ιακωβ, και τας διασπορας του Ισραηλ ἐπιστρεψαι. τεθεικα σε εἰς φως ἐθνων, του εἶναι σε εἰς σωτηριαν αὐτων, ἕως ἐσχατου της γης.

Ταυτα ὑμεις μεν εἰς τον Γηοραν και τους προσηλυτους εἰρησθαι νομιζετε· τῳ ὄντι δε εἰς ἡμας εἰρηται τους δια Ιησου πεφωτισμενους. ἢ γαρ ἂν κἀκεινοις ἐμαρτυρει ὁ Χριστος· νυν δε διπλοτερον υἱοι γεεννης, ὡς αὐτος εἶπε, γινεσθε. οὐ προς ἐκεινους οὖν οὐδε τα δια των προφητων εἰρημενα λελεκται, ἀλλα προς ἡμας, περι ὧν ὁ λογος λεγει, ἄξω ἐν ὁδῳ τυφλους ἣν οὐκ ἔγνωσαν· και τριβους ἃς οὐκ ᾔδεισαν, πατησουσι· κἀγω μαρτυς, λεγει κυριος ὁ Θεος, και ὁ παις μου ὃν ἐξελεξαμην. τισιν οὖν μαρτυρει ὁ Χριστος; δηλον ὡς τοις πεπιστευκοσιν. οἱ δε προσηλυτοι οὐ μονον οὐ πιστευουσιν, ἀλλα διπλοτερον ὑμων βλασφημουσιν εἰς το ὄνομα αὐτου, και ἡμας τους εἰς ἐκεινον πιστευοντας και φονευειν και αἰκιζειν βουλονται. κατα παντα γαρ ὑμιν ἐξομοιουσθαι σπουδουσι. και παλιν ἐν ἀλλοις βοᾳ· ἐγω κυριος ἐκαλεσα σε τῃ δικαιοσυνῃ, και κρατησω της χειρος σου, ἰσχυσω σε, και θησω σε εἰς διαθηκην γενους, εἰς φως ἐθνων, ἀνοιξαι

ὀφ-

criptura dicit: *Super ſolem orietur nomen ejus.* Et
ırſus: *Oriens nomen ejus,* inquit Zacharias, qui de
odem loquens ait: *Plangent tribus ſecundum tribum.*
Ɂuod ſi in primo adventu, qui inglorius & informis
: deſpectus fuit, tantum reſplenduit, ac tantum va-
ɪit, ut nulla in gente ignotus ſit, ſed ubique homi-
es ex veteri cujuſque gentis malo vivendi genere
œnitentiam agant, unde ipſi etiam dæmones ejus
omini ſubjiciuntur, ac principatus omnes & regna
omen ejus ſupra omnes defunctos reformidant; non-
e in glorioſo adventu omnes prorſus evertet, qui
um oderint & qui ab eo inique defecerint; ſuos au-
em inducet in requiem, omnibus eos exſpectatis bo-
is remunerans? Nobis igitur datum eſt & audire &
ıtelligere & ſalvari per hunc Chriſtum, & omnia a
atre revelata cognoſcere. Propterea dicebat ad
um: *Magnum eſt tibi ut voceris ſervus meus, ut conſti-
tuas tribus Jacob, & diſperſiones Iſraelis convertas. Po-
ui te in lucem gentium, ut ſis in ſalutem earum uſque ad
xtremum terræ.*

122. Atque hæc vos quidem in Geioram & pro-
elytos veſtros dicta exiſtimatis: at vere in nos dicta
ınt, qui per Jeſum illuminati ſumus. Nam profecto
tis etiam teſtimonium perhibuiſſet Chriſtus: nunc
utem duplo, ut ipſe dixit, filii gehennæ fitis. Non
rgo ad eos Prophetarum dicta pertinent, ſed ad nos,
le quibus dicit Scriptura: *Ducam cæcos in via quam
eſciunt, & ſemitas, quas ignoraverunt, inambulabunt.
Ego teſtis, dicit Dominus Deus, & puer meus, quem
legi.* Quibuſnam igitur teſtimonium perhibet Chri-
ſtus? Credentibus videlicet. Proſelyti autem non
nodo non credunt, ſed etiam duplo vos ſuperant,
blaſphemiis in nomen ejus evomendis; ac nos qui in
eum credimus, & occidere & excruciare volunt: in
omnibus enim aſſimilari vobis conantur. Ac rurſus
alibi clamat: *Ego Dominus vocavi te in juſtitia, & ap-*

pre-

ὀφθαλμους τυφλων, ἐξαγαγειν ἐκ δεσμων πεπεδημενους. ἐπει και ταυτα, ὠ ἀνδρες, προς τον Χριϛον, και περι των ἐθνων των πεφωτισμενων εἰρηται· ἠ παλιν ὑμεις ἐρειτε, προς τον νομον λεγει και τους προσηλυτους ταυτα;

Και ὡσπερ ἐν θεατρῳ ἀνεκραγον τινες των τῃ δευτερᾳ ἀφιγμενων· ἀλλα τι; ου προς τον νομον λεγει, και τους φωτιζομενους ὑπ' αὐτου; οὑτοι δε εἰσιν οἱ προσηλυται.

Ουκ, ἐφην, ἀπιδων προς τον Τρυφωνα· ἐπει, εἰ νομος εἰχε το φωτιζειν τα ἐθνη και τους ἐχοντας αὐτον, τις χρεια καινης διαθηκης; ἐπειδη καινην διαθηκην, και νομον αἰωνιον και προςαγμα ὁ Θεος προεκηρυξε πεμψειν, ουχι τον παλαιον νομον ἀκουσομεθα τους προσηλυτους αὐτου, ἀλλα τον Χριϛον και τους προσηλυτους αὐτου, ἡμας τα ἐθνη, οὑς ἐφωτισεν, ὡς που φησιν· ουτω λεγει κυριος. καιρῳ δεκτῳ ἐπηκουσα σου, και ἐν ἡμερᾳ σωτηριας ἐβοηθησα σοι, και ἐδωκα σε εἰς διαθηκην ἐθνων του καταϛησαι την γην, και κληρονομιαν κληρονομησαι ἐρημους. τις ουν ἡ κληρονομια του Χριϛου; ουχι τα ἐθνη; τις ἡ διαθηκη του Θεου; ουχ ὁ Χριϛος; ὡς και ἀλλαχου φησιν, υἱος μου εἰ συ. ἐγω σημερον γεγεννηκα σε. αἰτησαι παρ' ἐμου, και δωσω σοι ἐθνη την κληρονομιαν σου και την κατασχεσιν σου τα περατα της γης.

Ως ουν παντα ταυτα εἰρηται προς τον Χριϛον και τα ἐθνη, ουτως κἀκεινα εἰρησθαι νομιζετε. ουδεν γαρ χρῃζουσιν οἱ προσηλυτοι διαθηκης, εἰ ἑνος και του αὐτου πασι τοις περιτεμνομενοις κειμενου νομου, περι ἐκεινων οὑτως ἡ γραφη λεγει, και προςεθησεται και ὁ Γηορας προς αὐτους, και προςεθησεται προς τον οἰκον Ιακωβ. και ὁτι μεν προσηλυτος ὁ περιτεμνομενος εἰς τῳ λαῳ προσκεχωρηκεναι ἐϛιν ὡς αὐτοχθων· ἡμεις δε λαος κεκλησθαι ἠξιωμενοι, ὁμοιως ἐθνος ἐσμεν δια το ἀπεριτμητοι εἰναι. προς δε, και γελοιον ἐϛιν ἡγεισθαι ὑμας των μεν προσηλυτων ἀνοι-

των

ehendam manum tuam, & fortem reddam te, & ponam in teſtamentum generis, in lucem gentium, ut aperias ulos cœcorum, & educas ex vinculis compeditos. Quoam hæc quoque ad Chriſtum & de gentibus illuminitis dicta ſunt; an rurſum dicetis: Ad legem & ad oſelytos hæc dicit?

Hic tamquam in theatro vociferati ſunt nonnulli, orum, qui poſtridie venerant. Quid? Nonne ad gem & ad eos, qui ab ea illuminantur, hæc dicit? i autem ſunt proſelyti.

Minime, inquam, Tryphonem reſpiciens; nam lex gentes, & eos qui legem habent, illuminare oſſet, quid opus eſſet novo Teſtamento? Quoniam item novum Teſtamentum & æternam legem ac andatum miſſurum ſe Deus prænuntiabat; non verem illam legem ejuſque proſelytos intelligemus, d Chriſtum ac proſelytos ipſius, nos ſcilicet ex genbus, quos illuminavit, quemadmodum alicubi ait: *ic dicit Dominus: Tempore accepto exaudivi te, & in die lutis auxiliatus ſum tibi. Et dedi te in teſtamentum ntium, ut conſtitueres terram, & hæreditatem acciperes ca deſerta.* Quænam igitur hæreditas Chriſti? Nonne entes? Quodnam Dei Teſtamentum? nonne Chriſus? Quemadmodum etiam alibi dicit: *Filius meus tu: Ego hodie genui te. Poſtula a me & dabo tibi gentes æreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

123. Quemadmodum igitur hæc omnia ad Chriſtum gentes dicta ſunt; ita & illa exiſtimate eſſe dicta. Non enim indigent proſelyti teſtamento; ſi, cum na & eadem lex omnibus circumciſis poſita ſit, de llis Scriptura ſic loquitur: *Et apponetur etiam Geioras d ipſos, & apponetur ad domum Jacob.* Tum etiam uia proſelytus, qui circumciſus eſt, ut ad populum ccedat, eſt inſtar indigenæ: nos autem, qui populi ppellatione dignati ſumus, gens tamen ſumus, eo uod circumciſi non ſimus. Præterea ridiculum eſt,

ut

των ἀνεῳχθαι τα ὀμματα, ὑμων δε οὐ· και ὑμας μου ἀκουειν τυφλους και κωφους, ἐκεινους δε πεφωτισμενους· και ὁτι γελοιοτερον ἀποβησεται ὑμιν το πραγμα, εἰ τον νομον τοις ἐθνεσι δεδοσθαι φησετε, ὑμεις οὐτε ἐκεινον τον νομον ἐγνωτε· ηὐλαβεισθε γαρ ἀν την του Θεου ὀργην, και υἱοι ἀνομοι και ῥεμβευοντες οὐκ ἀν ἠτε, δυσωπουμενοι ἀκουειν ἑκαστοτε λεγοντος αὐτου, υἱοι οἱς οὐκ ἐστι πιστις ἐν αὐτοις· και τις τυφλος, ἀλλ' ἡ οἱ παιδες μου· και κωφος, ἀλλ' ἡ οἱ κυριευοντες αὐτων; και ἐτυφλωθησαν οἱ δουλοι του Θεου. εἰ δε γε πολλακις και οὐκ ἐφυλαξασθε ἀνεῳγμενα τα ὠτα ὑμων, και οὐκ ἠκουσατε. εἰ καλος ὑμων ὁ ἐπαινος του Θεου και Θεου μαρτυρια δουλοις πρεπουσα; οὐκ αἰσχυνεσθε πολλακις ταυτα ἀκουοντες, οὐδε ἀπειλουντος του Θεου φρισσετε, ἀλλ' ἡ λαος μωρος και σκληροκαρδιος ἐστε. δια τουτο ἰδου προσθησω του μεταθειναι τον λαον τουτον, λεγει κυριος· και μεταθησω αὐτους, και ἀπολω την σοφιαν των σοφων, και την συνεσιν των συνετων κρυψω. εὐλογως· οὐ γαρ σοφοι ἐστε, οὐδε συνετοι, ἀλλα δριμεις και πανουργοι· σοφοι εἰς το κακοποιησαι μονον· γνωναι δε βουλην Θεου κεκρυμμενην, ἡ διαθηκην κυριου πιστην, ἡ τριβους αἰωνιους εὑρειν, ἀδυνατοι. τοιγαρουν ἐγερω, φησι, τῳ Ισραηλ και τῳ Ιουδα σπερμα ἀνθρωπων, και σπερμα κτηνων. και δια Ησαϊου περι ἀλλου Ισραηλ οὑτω φησι· τῃ ἡμερᾳ ἐκεινῃ ἐσαι τριτος Ισραηλ ἐν τοις Ασσυριοις και Αιγυπτιοις, εὐλογημενος ἐν τῃ γῃ ἡν εὐλογησε κυριος σαβαωθ λεγων, εὐλογημενος ἐσαι ὁ λαος μου ὁ ἐν Αιγυπτῳ, και ὁ ἐν Ασσυριοις, και ἡ κληρονομια μου Ισραηλ. εὐλογουντος οὐν του Θεου, και Ισραηλ τουτον τον λαον καλουντος, και κληρονομιαν αὐτου βοωντος εἰναι, πως οὐ μετανοειτε ἐπι τε τῳ ἑαυτους ἀπαταν ὡς μονοι Ισραηλ ὀντες, και ἐπι τῳ καταρασθαι τον εὐλογημενον του Θεου λαον· και γαρ ὁτε προς την Ιερουσαλημ και τας περιξ αὐτης ἐλεγε χωρας, οὑτω παλιν ἐπειπε· και γεννησω ἐφ' ὑμας ἀνθρωπους τον λαον μου Ισραηλ, και κληρονομησουσιν ὑμας,

και

ut proselytorum quidem oculos apertos esse, vestros autem nequaquam; ac vos quidem cœcos & surdos, illos autem illuminatos dici existimetis. Res adhuc magis ridicula videbitur, si legem gentibus datam dicatis, vos autem ipsam illam legem non noveritis. Nam si nossetis, iram Dei metuissetis, nec filii iniqui essetis & errore vagantes: sed cavissetis ne eum semper dicentem audiretis: *Filiis quibus non est fides in ipsis. Et quis cœcus nisi pueri mei? Et quis surdus, nisi qui dominantur eis? & excœcati sunt servi Dei. Vidistis sæpe & non observastis: Apertæ aures vestræ & non audistis.* Num præclara hæc laus, quam Deus vobis tribuit, & Dei testimonium servos decens? Non vos pudet eadem sæpe audire, nec Deo comminante contremiscitis; sed profecto populus estis insipiens & corde obduratus. *Propterea ecce addam ut transferam populum hunc*, dicit Dominus: *Et transferam eos: & perdam sapientiam sapientium, & intelligentiam intelligentium abscondam.* Merito sane; neque enim sapientes estis aut prudentes, sed astuti & versuti, in hoc tantum sapientes ut male agatis: absconditum autem Dei consilium aut fidele testamentum Domini cognoscere, aut æternas semitas invenire non potestis. Itaque *excitabo*, inquit, *Israeli & Judæ semen hominum & semen pecudum.* Et per Esaiam de alio Israele sic loquitur: *In die illa erit tertius Israel in Assyriis & Ægyptiis benedictus in terra, quam benedixit Dominus Sabaoth, dicens: Benedictus erit populus meus, qui est in Ægypto, & qui in Assyriis, & hæreditas mea Israel.* Cum igitur Deus hunc populum benedicat & Israelem vocet, ac hæreditatem suam esse clamet: quomodo pœnitentiam non agitis, & quod vos ipsi decipiatis, quasi soli Israel essetis, & quod benedictum hunc Dei populum exsecremini? Postquam enim ad Jerusalem & ad eas, quæ circa illam sunt, regiones, loquutus est, sic rursum addidit: *Et generabo super vos homines, populum meum Israel:*

και ἐσεσθε αὐτοις εἰς κατασχεσιν, και οὐ μη προςεθητε ἐτι ἀτεκνωθηναι ἀπ᾽ αὐτων.

Τι οὖν; φησιν ὁ Τρυφων· ὑμεις Ισραηλ ἐςε, και περι ὑμων λεγει ταυτα;

Εἰ μεν, ἐφην αὐτῳ, μη περι τουτων και πολυν λογον πεποιημεθα, κἀν ἀμφεβαλλον μη τι οὐ συνϊων τουτο ἐρωτας· ἐπειδη δε και μετα ἀποδειξεως και συγκαταθεσεως και τουτο συνηγαγομεν το ζητημα, οὐ νομιζω σε ἀγνοειν μεν τα προειρημενα, οὐδε παλιν φιλεριςειν, ἀλλα προκαλεισθαι με και τουτοις την αὐτην ἀποδειξιν ποιησασθαι. και τῳ δια των ὀφθαλμων νευματι συντιθεμενε, παλιν, ἐλεγον ἐγω, ἐν τῳ Ησαϊα, ὠσιν ἀκουοντες εἰ ἀρα ἀκουετε, περι του Χριςου λεγων ὁ Θεος ἐν παραβολῃ, Ιακωβ αὐτον καλει και Ισραηλ. οὑτω λεγει· Ιακωβ ὁ παις μου, ἀντιληψομαι αὐτου· Ισραηλ ἐκλεκτος μου, θησω το πνευμα μου ἐπ᾽ αὐτον, και κρισιν τοις ἐθνεσιν ἐξοισει. οὐκ ἐρισει, οὐτε κραξει, οὐτε ἀκουσεται τις ἐν ταις πλατειαις την φωνην αὐτου. καλαμον συντετριμμενον οὐ κατεαξει, και λινον τυφομενον οὐ μη σβεσει. ἀλλα εἰς ἀληθειαν ἐξοισει κρισιν, ἀναλαμψει, και οὐ μη θραυσθησεται ἑως ἀν θῃ ἐπι της γης κρισιν· και ἐπι τῳ ὀνοματι αὐτου ἐλπιουσιν ἐθνη. ὡς οὖν ἀπο του ἑνος Ιακωβ ἐκεινου του και Ισραηλ ἐπικληθεντος, το παν γενος ὑμων προσηγορευτο Ιακωβ και Ισραηλ, οὑτω και ἡμεις ἀπο του γεννησαντος ἡμας εἰς Θεον Χριςου, ὡς και Ιακωβ και Ισραηλ, και Ιουδα και Ιωσηφ, και Δαβιδ, και Θεου τεκνα ἀληθινα καλουμεθα και ἐσμεν, οἱ τας ἐντολας του Χριςου φυλασσοντες.

Και ἐπειδη εἰδον αὐτους συνταραχθεντας ἐπι τῳ εἰπειν με και Θεου τεκνα εἰναι ἡμας, προλαβων το ἀνερωτηθηναι, εἰπον· ἀκουσατε, ὠ ἀνδρες, πως το ἁγιον πνευμα λεγει περι του λαου τουτου, ὁτι υἱοι ὑψιςου παντες εἰσι, και ἐν τῃ συναγωγῃ αὐτων παρεςαι αὐτος οὑτος ὁ Χριςος, την κρισιν ἀπο παντος γενους ἀνθρωπων ποιουμενος. εἰρηνται δε οἱ λογοι δια Δαβιδ, ὡς μεν ὑμεις ἐξηγεισθε, οὑτως· ὁ

Θεος

Iſrael: & hæreditate poſſidebunt vos & eritis eis in poſſeſſionem: & non addetur vobis ultra ut abſque libris vos faciant.

Quid igitur, inquit Trypho, vos Iſrael eſtis, ac de vobis hæc dicit?

Si quidem, aiebam illi, non de his jam diſſeruiſſem, idque pluribus; dubitarem, utrum id minus intelligens interrogaveris; ſed quia hanc quoque quæſtionem, & cum demonſtratione & cum aſſenſione concluſimus: non te exiſtimo ignorare quæ jam dicta ſunt, aut rurſus contentionis ſtudio indulgere, ſed provocare ut his quoque eadem demonſtrem. Tum illo oculorum nutu aſſentiente, Rurſus, aiebam, in Eſaia, ſi auribus audientes auditis, de Chriſto Deus in parabola loquens, Jacob illum & Iſrael appellat. Sic autem ait: *Jacob ſervus meus, ſuſcipiam eum: Iſrael electus meus, ponam ſpiritum meum ſuper eum, & judicium gentibus proferet. Non contendet, neque clamabit, neque audiet quiſquam in plateis vocem ejus: calamum contritum non confringet, & linum fumigans non extinguet: ſed in veritate proferet judicium: recipiet & non frangetur, donec ponat in terra judicium. Et in nomine ejus gentes ſperabunt.* Quemadmodum igitur ab uno illo Jacob, qui & Iſrael cognominatus eſt, omne genus veſtrum Jacob & Iſrael vocatum eſt; ſic & nos ab eo qui nos in Deo genuit Chriſto, ut Jacob & Iſrael, & Juda & Joſeph, & David, ita etiam veri Filii Dei vocamur & ſumus, mandata Chriſti ſervantes.

124. Cumque eos viderem perturbatos, quia dixeram, nos etiam Dei filios eſſe, interrogationi eorum occurrens: Audite, inquam, o viri, quomodo Spiritus Sanctus de populo iſto dicat filios Altiſſimi omnes eſſe, & in eorum conventu adfuturum ipſum illum Chriſtum, ut omne hominum genus judicet. Hæc verba per Davidem, ut vos quidem interpreta-

 mini,

του εἰσδυνων· ὁθεν και ὁ λογος ἐφη, ὑπερ τον ἡλιον ἀνατελει το ὀνομα ἀυτȣ. και παλιν, ἀνατολη ὀνομα ἀυτȣ, Ζαχαριας φησι, και περι τȣ ἀυτȣ λεγων εἰπεν ὁτι κοψονται φυλη κατα φυλην. εἰ δε ἐν τη ἀτιμῳ και ἀειδει και ἐξȣθενημενη πρωτη παρȣσια ἀυτȣ τοσȣτον ἐλαμψε και ἰσχυσεν, ὡς ἐν μηδενι γενει ἀγνοειθαι ἀυτον, και ἀπο παντος μετανοιαν πεποιηθαι ἀπο της παλαιας κακης ἑκαςȣ γενȣς πολιτειας, ὡςε και τα δαιμονια ὑποτασσεσθαι ἀυτȣ τῳ ὀνοματι, και πασας τας ἀρχας και τας βασιλειας τȣτȣ το ὀνομα παρα παντας τους ἀποθανοντας δεδοικεναι· ους ἐκ παντος τροπȣ ἐν τη ἐνδοξῳ ἀυτȣ παρȣσια καταλυσει παντας τους μισησαντας ἀυτον, και τȣς ἀυτȣ ἀδικως ἀποςαντας· τȣς δε ἰδιȣς ἀναπαυσει, ἀποδιδους ἀυτοις τα προσδοκωμενα παντα; ἡμιν ȣν ἐδοθη και ἀκȣσαι και συνειναι και σωθηναι δια τȣτȣ τȣ Χριςου, και τα τȣ πατρος ἐπιγνωναι παντα. δια τουτο ἐλεγε προς ἀυτον· μεγα σοι ἐςι του κληθηναι σε παιδα μȣ, του ςησαι τας φυλας του Ιακωβ, και τας διασπορας του Ισραηλ ἐπιςρεψαι. τεθεικα σε εἰς φως ἐθνων, τȣ εἶναι σε εἰς σωτηριαν ἀυτων, ἑως ἐσχατȣ της γης.

Ταυτα ὑμεις μεν εἰς τον Γηοραν και τȣς προσηλυτȣς εἰρησθαι νομιζετε· τῳ ὀντι δε εἰς ἡμας εἰρηται τȣς δια Ιησȣ πεφωτισμενȣς. ἡ γαρ ἀν κἀκεινοις ἐμαρτυρει ὁ Χριςος· νυν δε διπλοτερον υἱοι γεεννης, ὡς ἀυτος εἰπε, γινεσθε. ȣ προς ἐκεινȣς ȣν ȣδε τα δια των προφητων εἰρημενα λελεκται, ἀλλα προς ἡμας, περι ὡν ὁ λογος λεγει, ἀξω ἐν ὁδῳ τυφλȣς ἡν ȣκ ἐγνωσαν· και τριβȣς ἁς ȣκ ᾐδεισαν, πατησȣσι· κἀγω μαρτυς, λεγει κυριος ὁ Θεος, και ὁ παις μȣ ὁν ἐξελεξαμην. τισιν ȣν μαρτυρει ὁ Χριςος; δηλον ὡς τοις πεπιςευκοσιν. οἱ δε προσηλυτοι ȣ μονον ȣ πιςευȣσιν, ἀλλα διπλοτερον ὑμων βλασφημȣσιν εἰς το ὀνομα ἀυτȣ· και ἡμας τȣς εἰς ἐκεινον πιςευοντας και φονευειν και αἰκιζειν βȣλονται. κατα παντα γαρ ὑμιν ἐξομοιȣσθαι σπȣδȣσι. και παλιν ἐν ἀλλοις βοᾳ· ἐγω κυριος ἐκαλεσα σε ἐν δικαιοσυνη, και κρατησω της χειρος σȣ, ἰσχυσω σε, και θησω σε εἰς διαθηκην γενȣς, εἰς φως ἐθνων, ἀνοιξαι

ὀφ-

Scriptura dicit: *Super solem orietur nomen ejus.* Et rursus: *Oriens nomen ejus*, inquit Zacharias, qui de eodem loquens ait: *Plangent tribus secundum tribum.* Quod si in primo adventu, qui inglorius & informis & despectus fuit, tantum resplenduit, ac tantum valuit, ut nulla in gente ignotus sit, sed ubique homines ex veteri cujusque gentis malo vivendi genere pœnitentiam agant, unde ipsi etiam dæmones ejus nomini subjiciuntur, ac principatus omnes & regna nomen ejus supra omnes defunctos reformidant; nonne in glorioso adventu omnes prorsus evertet, qui eum oderint & qui ab eo inique defecerint; suos autem inducet in requiem, omnibus eos exspectatis bonis remunerans? Nobis igitur datum est & audire & intelligere & salvari per hunc Christum, & omnia a Patre revelata cognoscere. Propterea dicebat ad eum: *Magnum est tibi ut voceris servus meus, ut constituas tribus Jacob, & dispersiones Israelis convertas. Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem earum usque ad extremum terræ.*

122. Atque hæc vos quidem in Geioram & proselytos vestros dicta existimatis: at vere in nos dicta sunt, qui per Jesum illuminati sumus. Nam profecto istis etiam testimonium perhibuisset Christus: nunc autem duplo, ut ipse dixit, filii gehennæ fitis. Non ergo ad eos Prophetarum dicta pertinent, sed ad nos, de quibus dicit Scriptura: *Ducam cæcos in via quam nesciunt, & semitas, quas ignoraverunt, inambulabunt. Ego testis, dicit Dominus Deus, & puer meus, quem elegi.* Quibusnam igitur testimonium perhibet Christus? Credentibus videlicet. Proselyti autem non modo non credunt, sed etiam duplo vos superant, blasphemiis in nomen ejus evomendis; ac nos qui in eum credimus, & occidere & excruciare volunt: in omnibus enim assimilari vobis conantur. Ac rursus alibi clamat: *Ego Dominus vocavi te in justitia, & ap-*

ὀφθαλμυς τυφλων, ἐξαγαγειν ἐκ δεσμων πεπεδημενυς. ἐπει και ταυτα, ὠ ἀνδρες, προς τον Χριςον, και περι των ἐθνων των πεφωτισμενων εἰρηται· ἢ παλιν ὑμεις ἐρειτε, προς τον νομον λεγει και τυς προσηλυτυς ταυτα;

Και ὡσπερ ἐν θεατρῳ ἀνεκραγαν τινες των τῃ δευτερᾳ ἀφιγμενων· ἀλλα τι; ἐ προς τον νομον λεγει, και τυς φωτιζομενυς ὑπ᾽ αὐτυ; ὑτοι δε εἰσιν οἱ προσηλυτοι.

Οὐκ, ἐφην, ἀπιδων προς τον Τρυφωνα· ἐπει, εἰ νομος εἰχε το φωτιζειν τα ἐθνη και τυς ἐχοντας αὐτον, τις χρεια καινης διαθηκης; ἐπειδη καινην διαθηκην, και νομον αἰωνιον και προςαγμα ὁ Θεος προεκηρυξε πεμψειν, ὐχι τον παλαιον νομον ἀκυσομεθα τυς προσηλυτυς αὐτυ, ἀλλα τον Χριςον και τυς προσηλυτυς αὐτυ, ἡμας τα ἐθνη, ὑς ἐφωτισεν, ὡς πυ φησιν· ὑτω λεγει κυριος. καιρῷ δεκτῳ ἐπηκυσα συ, και ἐν ἡμερᾳ σωτηριας ἐβοηθησα σοι, και ἐδωκα σε εἰς διαθηκην ἐθνων του καταςησαι την γην, και κληρονομιαν κληρονομησαι ἐρημυς. τις ὑν ἡ κληρονομια του Χριςυ; ὐχι τα ἐθνη; τις ἡ διαθηκη του Θευ; ὐχ ὁ Χριςος; ὡς και ἀλλαχυ φησιν, υἱος μυ εἰ συ. ἐγω σημερον γεγεννηκα σε. αἰτησαι παρ᾽ ἐμυ, και δωσω σοι ἐθνη την κληρονομιαν συ και την κατασχεσιν συ τα περατα της γης.

Ως ὑν παντα ταυτα εἰρηται προς τον Χριςον και τα ἐθνη, ὑτως κἀκεινα εἰρησθαι νομιζετε. ὐδεν γαρ χρηζυσιν οἱ προσηλυτοι διαθηκης, εἰ ἑνος και του αὐτου πασι τοις περιτεμνομενοις κειμενυ νομυ, περι ἐκεινων οὑτως ἡ γραφη λεγει, και προςεθησεται και ὁ Γηορας προς αὐτους, και προςεθησεται προς τον οἰκον Ιακωβ. και ὁτι μεν προσηλυτος ὁ περιτεμνομενος εἰς τῳ λαῳ προσκεχωρηκεναι ἐςιν ὡς αὐτοχθων· ἡμεις δε λαος κεκλησθαι ἠξιωμενοι, ὁμοιως ἐθνος ἐσμεν δια το ἀπεριτμητοι εἰναι. προς δε, και γελοιον ἐςιν ἡγεισθαι ὑμας των μεν προσηλυτων αὐ-

των

prehendam manum tuam, & fortem reddam te, & ponam te in teſtamentum generis, in lucem gentium, ut aperias oculos cæcorum, & educas ex vinculis compeditos. Quoniam hæc quoque ad Chriſtum & de gentibus illuminatis dicta ſunt; an rurſum dicetis: Ad legem & ad proſelytos hæc dicit?

Hic tamquam in theatro vociferati ſunt nonnulli eorum, qui poſtridie venerant. Quid? Nonne ad legem & ad eos, qui ab ea illuminantur, hæc dicit? Hi autem ſunt proſelyti.

Minime, inquam, Tryphonem reſpiciens; nam ſi lex gentes, & eos qui legem habent, illuminare poſſet, quid opus eſſet novo Teſtamento? Quoniam autem novum Teſtamentum & æternam legem ac mandatum miſſurum ſe Deus prænuntiabat; non veterem illam legem ejuſque proſelytos intelligemus, ſed Chriſtum ac proſelytos ipſius, nos ſcilicet ex gentibus, quos illuminavit, quemadmodum alicubi ait: *Sic dicit Dominus: Tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Et dedi te in teſtamentum gentium, ut conſtitueres terram, & hæreditatem acciperes loca deſerta.* Quænam igitur hæreditas Chriſti? Nonne gentes? Quodnam Dei Teſtamentum? nonne Chriſtus? Quemadmodum etiam alibi dicit: *Filius meus es tu: Ego hodie genui te. Poſtula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

123. Quemadmodum igitur hæc omnia ad Chriſtum & gentes dicta ſunt; ita & illa exiſtimate eſſe dicta. Non enim indigent proſelyti teſtamento; ſi, cum una & eadem lex omnibus circumciſis poſita ſit, de illis Scriptura ſic loquitur: *Et apponetur etiam Geioras ad ipſos, & apponetur ad domum Jacob.* Tum etiam quia proſelytus, qui circumciſus eſt, ut ad populum accedat, eſt inſtar indigenæ: nos autem, qui populi appellatione dignati ſumus, gens tamen ſumus, eo quod circumciſi non ſimus. Præterea ridiculum eſt, ut

των ἀνεῳχθαι τα ὀμματα, ὑμων δε οὐ· και ὑμας μεν ἀκουειν τυφλους και κωφους, ἐκεινους δε πεφωτισμενους· και ὁτι γελοιοτερον ἀποβησεται ὑμιν το πραγμα, εἰ τον νομον τοις ἐθνεσι δεδοσθαι φησετε, ὑμεις ουτε ἐκεινον τα νομον ἐγνωτε· ηὐλαβεισθε γαρ ἀν την του Θεου ὀργην, και υἱοι ἀνομοι και ῥεμβευοντες οὐκ ἀν ητε, δυσωπουμενοι ἀκουειν ἑκαστοτε λεγοντος ἀυτου, υἱοι οἱς οὐκ ἐστι πιστις ἐν ἀυτοις· και τις τυφλος, ἀλλ' ἡ οἱ παιδες μου· και κωφος, ἀλλ' ἡ οἱ κυριευοντες ἀυτων; και ἐτυφλωθησαν οἱ δουλοι του Θεου. εἰ δε γε πολλακις και οὐκ ἐφυλαξασθε ἀνεῳγμενα τα ὠτα ὑμων, και οὐκ ἠκουσατε. εἰ καλως ὑμων ὁ ἐπαινος του Θεου και Θεου μαρτυρια δουλοις πρεπουσα; οὐκ αἰσχυνεσθε πολλακις ταυτα ἀκουοντες, οὐδε ἀπειλουντος του Θεου φρισσετε, ἀλλ' ἡ λαος μωρος και σκληροκαρδιος ἐστι. δια τουτο ἰδου προσθησω του μεταθειναι τον λαον τουτον, λεγει κυριος· και μεταθησω ἀυτους, και ἀπολω την σοφιαν των σοφων, και την συνεσιν των συνετων κρυψω. ἐυλογως· οὐ γαρ σοφοι ἐστε, οὐδε συνετοι, ἀλλα δριμεις και πανουργοι· σοφοι εἰς το κακοποιησαι μονον· γνωναι δε βουλην Θεου κεκρυμμενην, ἡ διαθηκην κυριου πιστην, ἡ τριβους αἰωνιους ἑυρειν, ἀδυνατοι. τοιγαρουν ἐγερω, φησι, τῳ Ισραηλ και τῳ Ιουδα σπερμα ἀνθρωπων, και σπερμα κτηνων. και δια Ησαιου περι ἀλλου Ισραηλ οὑτω φησι· τῃ ἡμερᾳ ἐκεινῃ ἐσται τριτος Ισραηλ ἐν τοις Ασσυριοις και Αιγυπτιοις, ἐυλογημενος ἐν τῃ γῃ ἡν ἐυλογησε κυριος σαβαωθ λεγων, ἐυλογημενος ἐσται ὁ λαος μου ὁ ἐν Αιγυπτῳ, και ὁ ἐν Ασσυριοις, και ἡ κληρονομια μου Ισραηλ. ἐυλογουντος οὐν του Θεου, και Ισραηλ τουτον τον λαον καλουντος, και κληρονομιαν ἀυτου βοωντος εἰναι, πως οὐ μετανοειτε ἐπι τε τῳ ἑαυτους ἀπαταν ὡς μονοι Ισραηλ ὀντες, και ἐπι τῳ καταρασθαι τον ἐυλογημενον του Θεου λαον· και γαρ ἐτι προς την Ιερουσαλημ και τας περιξ ἀυτης ἐλεγε χωρας, οὑτω παλιν ἐπειπε· και γεννησω ἐφ' ὑμας ἀνθρωπους τον λαον μου Ισραηλ, και κληρονομησουσιν ὑμας,

και

ut proselytorum quidem oculos apertos esse, vestros autem nequaquam; ac vos quidem cœcos & surdos, illos autem illuminatos dici existimetis. Res adhuc magis ridicula videbitur, si legem gentibus datam dicatis, vos autem ipsam illam legem non noveritis. Nam si nossetis, iram Dei metuissetis, nec filii iniqui essetis & errore vagantes: sed cavissetis ne eum semper dicentem audiretis: *Filiis quibus non est fides in ipsis. Et quis cœcus nisi pueri mei? Et quis surdus, nisi qui dominantur eis? & excœcati sunt servi Dei. Vidistis sæpe & non observastis: Apertæ aures vestræ & non audistis.* Num præclara hæc laus, quam Deus vobis tribuit, & Dei testimonium servos decens? Non vos pudet eadem sæpe audire, nec Deo comminante contremiscitis; sed profecto populus estis insipiens & corde obduratus. *Propterea ecce addam ut transferam populum hunc*, dicit Dominus: *Et transferam eos: & perdam sapientiam sapientium, & intelligentiam intelligentium abscondam.* Merito sane; neque enim sapientes estis aut prudentes, sed astuti & versuti, in hoc tantum sapientes ut male agatis: absconditum autem Dei consilium aut fidele testamentum Domini cognoscere, aut æternas semitas invenire non potestis. Itaque *excitabo*, inquit, *Israeli & Judæ semen hominum & semen pecudum.* Et per Esaiam de alio Israele sic loquitur: *In die illa erit tertius Israel in Assyriis & Ægyptiis benedictus in terra, quam benedixit Dominus Sabaoth, dicens: Benedictus erit populus meus, qui est in Ægypto, & qui in Assyriis, & hæreditas mea Israel.* Cum igitur Deus hunc populum benedicat & Israelem vocet, ac hæreditatem suam esse clamet: quomodo pœnitentiam non agitis, & quod vos ipsi decipiatis, quasi soli Israel essetis, & quod benedictum hunc Dei populum exsecremini? Postquam enim ad Jerusalem & ad eas, quæ circa illam sunt, regiones, loquutus est, sic rursum addidit: *Et generabo super vos homines, populum meum Israel:*

και ἐσεσθε αὐτοις εἰς κατασχεσιν, και οὐ μη προσεθητε ἐτι ἀτεκνωθηναι ἀπ᾽ αὐτων.

Τι οὐν; φησιν ὁ Τρυφων· ὑμεις Ισραηλ ἐστε, και περι ὑμων λεγει ταυτα;

Εἰ μεν, ἐφην αὐτῳ, μη περι τουτων και πολυν λογον πεποιημεθα, κἀν ἀμφεβαλλον μη τι οὐ συνϊων τουτο ἐρωτας· ἐπειδη δε και μετα ἀποδειξεως και συγκαταθεσεως και τουτο συνηγαγομεν το ζητημα, οὐ νομιζω σε ἀγνοειν μεν τα προειρημενα, οὐδε παλιν φιλεριστειν, ἀλλα προκαλεισθαι με και τουτοις την αὐτην ἀποδειξιν ποιησασθαι. και τῳ δια των ὀφθαλμων νευματι συντιθεμενε, παλιν, ἐλεγον ἐγω, ἐν τῳ Ησαΐα, ὠσιν ἀκουοντες εἰ ἀρα ἀκουετε, περι του Χριστου λεγων ὁ Θεος ἐν παραβολῃ, Ιακωβ αὐτον καλει και Ισραηλ. ὀυτω λεγει· Ιακωβ ὁ παις μου, ἀντιληψομαι αὐτου· Ισραηλ ἐκλεκτος μου, θησω το πνευμα μου ἐπ᾽ αὐτον, και κρισιν τοις ἐθνεσιν ἐξοισει. οὐκ ἐρισει, οὐτε κραξει, οὐτε ἀκουσεται τις ἐν ταις πλατειαις την φωνην αὐτου. καλαμον συντετριμμενον οὐ κατεαξει, και λινον τυφομενον οὐ μη σβεσει. ἀλλα εἰς ἀληθειαν ἐξοισει κρισιν, ἀναληψει, και οὐ μη θραυσθησεται ἑως ἀν θῃ ἐπι της γης κρισιν· και ἐπι τῳ ὀνοματι αὐτου ἐλπιουσιν ἐθνη. ὡς οὐν ἀπο του ἑνος Ιακωβ ἐκεινου του και Ισραηλ ἐπικληθεντος, το παν γενος ὑμων προσηγορευτο Ιακωβ και Ισραηλ, οὐτω και ἡμεις ἀπο του γεννησαντος ἡμας εἰς Θεον Χριστου, ὡς και Ιακωβ και Ισραηλ, και Ιουδα και Ιωσηφ, και Δαβιδ, και Θεου τεκνα ἀληθινα καλουμεθα και ἐσμεν, οἱ τας ἐντολας του Χριστου φυλασσοντες.

Και ἐπειδη εἰδον αὐτους συνταραχθεντας ἐπι τῳ εἰπειν με και Θεου τεκνα εἰναι ἡμας, προλαβων το ἀ.ερωτηθηναι, εἰπον· ἀκουσατε, ὠ ἀνδρες, πως το ἁγιον πνευμα λεγει περι του λαου τουτου, ὁτι υἱοι ὑψιστου παντες εἰσι, και ἐν τῃ συναγωγῃ αὐτων παρεσται αὐτος οὑτος ὁ Χριστος, την κρισιν ἀπο παντος γενους ἀνθρωπων ποιουμενος. εἰρηνται δε οἱ λογοι δια Δαβιδ, ὡς μεν ὑμεις ἐξηγεισθε, οὑτως· ὁ

Θεος

Israel: & hæreditate possidebunt vos & eritis eis in possessionem: & non addetur vobis ultra ut absque libris vos faciant.

Quid igitur, inquit Trypho, vos Israel estis, ac de vobis hæc dicit?

Si quidem, aiebam illi, non de his jam disseruissem, idque pluribus; dubitarem, utrum id minus intelligens interrogaveris; sed quia hanc quoque quæstionem, & cum demonstratione & cum assensione conclusimus: non te existimo ignorare quæ jam dicta sunt, aut rursus contentionis studio indulgere, sed provocare ut his quoque eadem demonstrem. Tum illo oculorum nutu assentiente, Rursus, aiebam, in Esaia, si auribus audientes auditis, de Christo Deus in parabola loquens, Jacob illum & Israel appellat. Sic autem ait: *Jacob servus meus, suscipiam eum: Israel electus meus, ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus proferet. Non contendet, neque clamabit, neque audiet quisquam in plateis vocem ejus: calamum contritum non confringet, & linum fumigans non extinguet: sed in veritate proferet judicium: recipiet & non frangetur, donec ponat in terra judicium. Et in nomine ejus gentes sperabunt.* Quemadmodum igitur ab uno illo Jacob, qui & Israel cognominatus est, omne genus vestrum Jacob & Israel vocatum est; sic & nos ab eo qui nos in Deo genuit Christo, ut Jacob & Israel, & Juda & Joseph, & David, ita etiam veri Filii Dei vocamur & sumus, mandata Christi servantes.

124. Cumque eos viderem perturbatos, quia dixeram, nos etiam Dei filios esse, interrogationi eorum occurrens: Audite, inquam, o viri, quomodo Spiritus Sanctus de populo isto dicat filios Altissimi omnes esse, & in eorum conventu adfuturum ipsum illum Christum, ut omne hominum genus judicet. Hæc verba per Davidem, ut vos quidem interpreta-

Θεος ἐςη ἐν συναγωγῃ θεων· ἐν μεσῳ δε θεους διακρινει· ἑως ποτε κρινετε ἀδικιαν, και προσωπα ἁμαρτωλων λαμβανετε; κρινατε ὀρφανῳ και πτωχῳ, και ταπεινοι και πενητα δικαιωσατε. ἐξελεσθε πενητα, και πτωχον ἐκ χειρος ἁμαρτωλου ῥυσασθε. οὐκ ἐγνωσαν οὐδε συνηκαν, ἐν σκοτει διαπορευονται, σαλευθησονται παντα τα θεμελια της γης. ἐγω εἰπα, θεοι ἐςε, και υἱοι ὑψιςε παντες. ὑμεις δε, ὡς ἀνθρωποι ἀποθνησκετε, και ὡς εἱς των ἀρχοντων πιπτετε. ἀναςα ὁ Θεος, κρινον την γην, ὁτι συ κατακληρονομησεις ἐν πασι τοις ἐθνεσιν. ἐν δε τη των ἑβδομηκοντα ἐξηγησει, εἰρηται, ἰδου δη ὡς ἀνθρωποι ἀποθνησκετε, και ὡς εἱς των ἀρχοντων πιπτετε. ἱνα δηλωση και την παρακοην των ἀνθρωπων, του Αδαμ λεγω και της Εὑας, και την πτωσιν του ἑνος των ἀρχοντων, τυτεςι του κεκλημενυ ἐκεινυ ὀφεως, πεσοντος πτωσιν μεγαλην, δια το ἀποπλανησαι την Εὑαν. ἀλλ' ἐπειδη οὐ προς τουτο μοι νυν ὁ λογος λελεκται, ἀλλα προς το ἀποδειξαι ὑμιν ὁτι το πνευμα το ἁγιον ὀνειδιζει τους ἀνθρωπυς, τους και Θεῳ ὁμοιως ἀπαθεις και ἀθανατυς, ἐαν φυλαξωσι τα προςαγματα ἀυτυ, γεγενημενυς, και κατηξιωμενυς ὑπ' αὐτου υἱους αὐτου καλεισθαι, και οὑτοι ὁμοιως τῳ Αδαμ και τη Εὑα ἐξομοιουμενοι, θανατον ἑαυτοις ἐργαζονται· ἐχετω και ἡ ἑρμηνεια του ψαλμου ὡς βουλεσθε, και οὑτως ἀποδεδεικται, ὁτι θεοι κατηξιωνται γενεσθαι, και υἱοι ὑψιςε παντες δυνασθαι γενεσθαι κατηξιωνται, και παρ' ἑαυτους και κρινεσθαι και καταδικαζεσθαι μελλυσιν, ὡς και Αδαμ και Εὑα. ὁτι δε και Θεον τον Χριςον καλει, ἐν πολλοις ἀποδεδεικται.

Εβυλομην, λεγω, παρ' ὑμων μαθειν, ὦ ἀνδρες, τις ἡ δυναμις του Ισραηλ ὀνοματος. και ἡσυχαζοντων αὐτων, ἐπηνεγκα· ἐγω ὁ ἐπιςαμαι ἐρω· ὑτε γαρ εἰδοτα μη λεγειν δικαιον ἡγυμαι, ὑτε ὑπονοουντα ἐπιςασθαι ὑμας, και δια φθονον ἡ ἀπειριαν την του βυλεσθαι, ἐπιςαμαι αὐτος φροντιζειν ἀει, ἀλλα παντα ἁπλως και ἀδολως λεγειν, ὡς ὁ ἐμος κυριος εἰπεν· ἐξηλθεν ὁ σπειρων του σπειραι τον σπορον· και ὁ μεν ἐπεσεν εἰς την ὁδον· ὁ

δε,

nini, ſic dicta ſunt: *Deus ſtetit in Synagoga deorum: in* *nedio autem deos dijudicat. Uſquequo judicatis iniquita-* *em, & facies peccatorum ſumitis? Judicate egeno & pu-* *illo, & humilem & pauperem juſtificate. Eripite paupe-* *em & egenum de manu peccatoris liberate. Neſcierunt* *ieque intellexerunt, in tenebris ambulant; movebuntur* *mnia fundamenta terræ. Ego dixi: Dii eſtis & filii ex-* *elſi omnes. Vos autem ſicut homines morimini, & ſicut* *nus de principibus caditis. Exſurge Deus, judica terram,* *uoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.* In Septua-inta autem interpretatione dictum eſt: *Ecce ſicut ho-* *iines morimini, & ſicut unus de principibus caditis;* ut iobedientiam hominum declaret, id eſt, Adæ & ;væ, & caſum unius ex principibus, id eſt, illius ui ſerpens dictus eſt, ac magno caſu concidit, eo uod Evam decepiſſet. Sed quia non in hunc uſum erba illa nunc profero, ſed ut vobis demonſtrem piritum Sanctum exprobrare hominibus, quod cum a facti ſint, ut Deo ſimiles ac perpeſſionis & mortis xpertes, ſi mandata ejus ſervent, futuri ſint, cum-ue eo honore ſint dignati ut ejus filii vocentur, ipſi ldæ & Evæ aſſimilati mortem ſibi ipſi conficiant; abeat ſane, ut vultis, etiam pſalmi interpretatio; c tamen conſtabit omnibus conceſſum eſſe, ut dii, c filii Altiſſimi fieri poſſint, ac pro ſe quemque & ıdicandum & condemnandum eſſe, quemadmodum ldamum & Evam. Chriſtum autem etiam Deum ocari jam multis demonſtratum eſt.

125. Sed ex vobis ſcire velim, o viri, quam im habeat illud nomen Iſrael. Cumque illi ſilerent, ıtuli: Dicam equidem quod ſcio. Neque enim quum eſſe arbitror, ut quod ſcio non eloquar, aut os ſcire quidem, ſed invidia, aut voluntaria imperi-ia voſmetipſos decipere ſuſpicans, ſemper ſollicitu-ine diſtringar, ſed potius ut omnia ſimpliciter ac ſine lolo proferam, quemadmodum Dominus meus dixit:

δε, εἰς τας ἀκανθας· ὁ δε, ἐπι τα πετρωδη· ὁ δε, ἐπι την γην την καλην. ἐλπιδι ουν του εἰναι που καλην γην, λεγειν δει· ἐπειδη γε ἐκεινος ὁ ἐμος κυριος, ὡς ἰσχυρος και δυνατος, τα ἰδια παρα παντων ἀπαιτησει ἐλθων, και τον οἰκονομον τον ἑαυτου ου καταδικασει, εἰ γνωριζοι αὐτον δια το ἐπιστασθαι ὁτι δυνατος ἐστιν ὁ κυριος αὐτου, και ἐλθων ἀπαιτησει τα ἰδια, ἐπι πασαν τραπεζαν διδοντα, ἀλλ' ου δι' αἰτιαν οἱανδηποτουν κατορυξαντα. και το ουν Ισραηλ ὀνομα τουτο σημαινει, ἀνθρωπος νικων δυναμιν. το γαρ Ισρα, ἀνθρωπος ἐστι· το δε Ηλ, δυναμις. ὁπερ και δια του μυστηριου της παλης ἡν ἐπαλαισε Ιακωβ μετα του φαινομενου μεν, ἐκ του τη του πατρος βουλη ὑπηρετειν, Θεου δε, ἐκ του εἰναι τεκνον πρωτοτοκον των ὁλων κτισματων, ἐπεπροφητευτο ουτως και ἀνθρωπος γενομενος ὁ Χριστος ποιησειν. ὁτε γαρ ἀνθρωπος γεγονεν, ὡς προειπον, προσηλθεν αὐτῳ ὁ διαβολος, τουτεστιν ἡ δυναμις ἐκεινη ἡ και ὀφις κεκλημενη και Σατανας, πειραζων αὐτον, και ἀγωνιζομενος καταβαλειν, δια του αξιουν προσκυνησαι αὐτον. ὁ δε αὐτον κατελυσε και κατεβαλεν, ἐλεγξας ὁτι πονηρος ἐστι, παρα την γραφην ἀξιων προσκυνεισθαι ὡς Θεος, ἀποστατης της του Θεου γνωμης γεγενημενος. ἀποκρινεται γαρ αὐτῳ, γεγραπται, κυριον τον Θεον σου προσκυνησεις, και αὐτῳ μονῳ λατρευσεις. και ἡττημενος και ἐληλεγμενος ἀπεχωρησε τοτε ὁ διαβολος. ἀλλ' ἐπει και ναρκαν ἐμελλε, τουτεστιν ἐν πονῳ και ἐν ἀντιληψει του παθους, ὁτε σταυρουσθαι ἐμελλεν ὁ Χριστος ὁ ἡμετερος, και τουτου προκηρυξιν ἐποιησε δια του ἁψασθαι του μηρου του Ιακωβ, και ναρκησαι ποιησαι. ὁ δε Ισραηλ ἡν ὀνομα αὐτῳ ἀνωθεν, ὁ ἐπωνομασε τον μακαριον Ιακωβ εὐλογων τῳ ἑαυτου ὀνοματι, κηρυσσων και δια τουτου ὁτι παντες οἱ δι' αὐτου τῳ πατρι προσφευγοντες, εὐλογημενος Ισραηλ ἐστιν. ὑμεις δε, μηδεν τουτων νενοηκοτες, μηδε νοειν παρασκευαζομενοι, ἐπειδη κατα το σαρκικον σπερμα του Ιακωβ τεκνα ἐστε, παντως

σω-

Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen; & aliud cecidit in viam, aliud in ſpinas, aliud in loca ſaxoſa, aliud in terram bonam. In hanc ergo ſpem alicubi eſſe terram bonam, licendum eſt. Meus enim ille Dominus, tamquam ortis & potens, ſua veniens ab omnibus repoſcet: c diſpenſatorem ſuum non condemnabit, ſi illum noverit, cum probe ſciret Dominum ſuum potentem ſſe, ac venientem ſua repetiturum, ad omnem menam dediſſe quæ acceperat, minime vero defodiſſe ob illam prorſus cauſam. Id igitur valet Iſraelis nomen, omo vincens virtutem. Iſra enim eſt homo vincens, l autem virtus. Quod quidem Chriſtum ita facturum ſſe, cum homo factus fuiſſet, per myſterium illius tiam luctationis prædictum eſt, qua Jacob luctatus ſt cum eo qui videbatur quidem, eo quod Patris vountati miniſtraret, Deus autem eſt, eo quod filius rimogenitus ſit omnium creaturarum. Poſtquam nim homo factus eſt, ut jam dixi, acceſſit ad eum liabolus, id eſt, virtus illa, quæ & ſerpens vocatur z ſatanas, tentans eum, & proſternere contendens, oſtulando ut ſe adoraret. At Chriſtus eum profligait & proſtravit, improbum eſſe arguens, qui contra ſcripturam adorari ſe ut Deum poſtularet, a Dei vountate factus apoſtata. Reſpondit enim illi: *Scriptum ſt: Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſervies.* Tum fractus & convictus diabolus diſceſſit. Sed quia uturum etiam erat ut Chriſtus noſter marceſceret, d eſt, in ærumna & paſſionis ſenſu in crucem actus erſaretur, hujus quoque rei prænuntiationem exhiuit, cum Jacobi femur tetigit, atque ut marceſceet effecit. Erat autem illi antiquitus nomen Iſrael, uo beatum Jacob cognominavit, benedicens eum uo ipſius nomine, atque hac etiam ratione prædicens mnes, qui per eum ad Patrem confugiunt, beneictum eſſe Iſraelem. Vos autem cum nihil horum ntelligatis, nec ad intelligendum parati ſitis; quia ſe-

συνθησεσθαι ὑποδεδεχατε. ἀλλ' ὁτι και ἐν τυτοις ἑαυτυς πλανατε, ἀποδεδεικται μοι ἐν πολλοις.

Τις δ' ἐστιν ὑτος ὁς και ἀγγελος μεγαλης βυλης ποτε, και ἀνηρ δια Ιεζεκιηλ, και ὡς υἱος ἀνθρωπυ δια Δανιηλ, και παιδιον δια Ησαϊυ, και Χριστος, και Θεος προσκυνητος, και Δαβιδ, και Χριστος, και λιθος δια πολλων, και σοφια δια Σολομωνος, και Ιωσηφ και Ιυδας και ἀστρον δια Μωϋσεως, και ἀνατολη δια Ζαχαριυ, και παθητος και Ιακωβ και Ισραηλ παλιν δια Ησαϊυ, και ῥαβδος και ἀνθος και λιθος ἀκρογωνιαιος κεκληται, και υἱος Θευ, εἰ ἐγνωκειτε, ὠ Τρυφων, ἐφην, ὐκ ἀν ἐβλασφημειτε εἰς ἀυτον ἠδη και παραγενομενον, και γεννηθεντα, και παθοντα, και ἀναβαντα εἰς τον ὐρανον· ὁς και παλιν παρεσται, και τοτε κοψονται ὑμων αἱ δωδεκα φυλαι. ἐπει εἰ νενοηκατε τα εἰρημενα ὑπο των προφητων, ὐκ ἀν ἐξηρνεισθε ἀυτον εἰναι Θεον, τυ μονυ και ἀγεννητυ και ἀῤῥητυ Θευ υἱον. εἰρηται γαρ πυ και δια Μωϋσεως ἐν τη Εξοδω ὑτως· ἐλαλησε δε κυριος προς Μωσην, και εἰπε προς ἀυτον· ἐγω εἰμι κυριος, και ὠφθην προς τον Αβρααμ, και Ισαακ, και Ιακωβ, Θεος ἀυτων, και το ὀνομα μυ ὐκ ἐδηλωσα ἀυτοις, και ἐστησα την διαθηκην μυ προς ἀυτυς. και ὑτω παλιν λεγει, μετα Ιακωβ ἀνθρωπος ἐπαλαιε· και Θεον φησιν εἰναι. εἰδον γαρ Θεον προσωπον προς προσωπον, και ἐσωθη ἡ ψυχη μυ, λεγει εἰρηκεναι τον Ιακωβ. και ὁτι και τον τοπον ὁπυ ἀυτῳ ἐπαλαισε και ὠφθη και ἐυλογησε, και ἐκαλεσεν εἰδος Θευ, ἀνεγραψε. και τῳ Αβρααμ ὁμοιως, Μωσης φησιν, ὠφθη ὁ Θεος προς τη δρυϊ τη Μαμβρη, καθημενῳ ἐπι της θυρας της σκηνης ἀυτυ μεσημβριας. εἰτα ταυτα εἰπων, ἐπιφερει· ἀναβλεψας δε τοις ὀφθαλμοις εἰδε, και ἰδυ τρεις ἀνδρες εἱστηκεισαν ἐπανω ἀυτυ· και ἰδων, συνεδραμεν εἰς συναντησιν ἀυτοις. μετ' ὀλιγον δε εἰς ἐξ ἀυτων ὑπισχνειται τῳ Αβρααμ υἱον· τι ὁτι ἐγελασε Σαῤῥα, λεγυσα, ἀρα γε τεξομαι; ἐγω δε γεγηρακα. μη ἀδυ-

να-

ſecundum carnale ſemen filii eſtis Jacobi, ſalvos omnino vos futuros exſpectatis. At vos in his quoque a vobiſmetipſis in errorem induci, pluribus a me demonſtratum eſt.

126. Quod ſi noſſetis quis tandem ille ſit, qui & Angelus magni conſilii interdum, & vir ab Ezechiele, & tamquam filius hominis a Daniele, & puerulus ab Eſaia, & Chriſtus & Deus adorandus a Davide, & Chriſtus & lapis a multis, & Sapientia a Salomone, & Joſeph & Judas & ſtella a Moſe, & Oriens a Zacharia, & rurſus ab Eſaia paſſibilis & Jacob & Iſrael, & virga & flos, & lapis ſummus angularis vocatus; hoc, inquam, ſi noſſetis, Trypho, non eum profecto blaſphemiis appeteretis, etiam poſtquam advenit, & natus ac paſſus eſt, ac in cœlum aſcendit; qui quidem rurſus adveniet, ac tunc plangent duodecim veſtræ tribus. Nam ſi intellexiſſetis quæ a Prophetis dicta ſunt; non eum negaſſetis Deum eſſe, ſolius & ingeniti & non enarrabilis Dei Filium. Dictum eſt enim alicubi & per Moſem in Exodo ad hunc modum: *Locutus eſt autem Dominus ad Moſem & dixit ad eum: Ego ſum Dominus, & viſus ſum Abrahæ, Iſaac & Jacob Deus eorum, & nomen meum non indicavi eis, & ſtatui teſtamentum meum ad eos.* Sic etiam rurſus ait: *Cum Jacob homo luctatus eſt*, eumque Deum eſſe dicit. Nam Jacob dixiſſe refert: *Vidi Deum facie ad faciem: & ſalva facta eſt anima mea.* Scribit etiam locum, ubi cum eo luctatus eſt, eique apparuit & benedixit, ab eo vocatum fuiſſe faciem Dei. Et Abrahæ ſimiliter, ut ait Moſes, Deus ad quercum Mambræ apparuit, ſedenti ad oſtium tabernaculi meridie. Deinde poſtquam hæc dixit, adjicit: *Suſpiciens autem oculis vidit, & ecce tres viri ſtabant ſupra eum: & cum vidiſſet, occurrit illis obviam.* Paulo poſt unus ex illis promittit Abrahæ filium: *Quid ita riſit Sara, dicens: Num igitur pariam? Ego vero conſenui. An impoſſibile eſt apud Deum*

νάτει παρα τῳ Θεῳ ῥημα; εἰς τον καιρον τουτον ἀποστρεψω εἰς ὡρας, και ἐσαι τῃ Σαρρα υἱος. και ἀπαλλασσονται ἀπο Αβρααμ. και ουτω περι ἀυτων παλιν λεγει· ἐξαναστάντες δε ἐκειθεν οἱ ἀνδρες κατεβλεψαν ἐπι προσωπον Σοδομων. ειτα παλιν προς τον Αβρααμ ὁς ἠν και ἐστιν, ὡς λεγει, οὐ μη κρυψω ἀπο του παιδος μου Αβρααμ ἐγω ἁ μελλω ποιειν· και τα ἑξης ἀνιστορημενα ἀπο των του Μωϋσεως, και ἐξηγημενα ὑπ' ἐμου παλιν ἐλεγον, δι' ὡν ἀποδεδεικται ὑπο τῳ πατρι και κυριῳ τεταγμενος, και ὑπηρετων τῃ βουλῃ ἀυτου, ουτος ὁς ὠφθη τῳ τε Αβρααμ, και τῳ Ισαακ, και τῳ Ιακωβ, και τοις ἀλλοις πατριαρχαις ἀναγεγραμμενος Θεος, ἐλεγον ἐπεφερον δε, ει και μη ειπον ἐν τοις ἐμπροσθεν· ουτω δε και ὁτε κρεας ἐπεθυμησεν ὁ λαος φαγειν, και ἀπιστει Μωσης τῳ λελεγμενῳ κἀκει ἀγγελῳ, ἐπαγγελλομενῳ δωσειν ἀυτοις τον Θεον εἰς πλησμονην, ἀυτος ὡν και Θεος, και ἀγγελος παρα του πατρος πεπεμμενος, ταυτα ειπειν και πραξαι δηλουται. ουτως γαρ ἐπαγει ἡ γραφη λεγουσα· και ειπε κυριος προς Μωϋσην, μη ἡ χειρ κυριου ουκ ἐξαρκεσει; ἠδη γνωσῃ ει ἐπικαλυψεται σε ὁ λογος μου, ἡ ου. και παλιν ἐν ἀλλοις λογοις ουτω φησι· κυριος δε ειπε προς με, ου διαβησῃ τον Ιορδανην τουτον· κυριος ὁ Θεος σου ὁ προπορευομενος του προσωπου σου, ἀυτος ἐξολοθρευσει τα ἐθνη.

Και τα ἀλλα δε τοιαυτα ἐστιν ειρημενα τῳ νομοθετῃ και τοις προφηταις· και ἱκανως ειρησθαι μοι ὑπολαμβανω ὁτι ὁταν μου ὁ Θεος λεγῃ, ἀνεβη ὁ Θεος ἀπο Αβρααμ· ἠ, ἐλαλησε κυριος προς Μωσην· και, κατεβη κυριος τον πυργον ἰδειν ὁν ᾠκοδομησαν οἱ υἱοι των ἀνθρωπων. ἠ ὁτε, ἐκλεισεν ὁ Θεος την κιβωτον Νωε ἐξωθεν, μη ἡγεισθε ἀυτον τον ἀγεννητον Θεον καταβεβηκεναι ἠ ἀναβεβηκεναι ποθεν. ὁ γαρ ἀρρητος πατηρ και κυριος των παντων, ουτε ποι ἀφικται. ουτε περιπατει, ουτε καθευδει, ουτε ἀνισαται, ἀλλ' ἐν τῃ ἀυτου χωρᾳ ὁπου ποτε μενει, ὀξυ ὁρων, και ὀξυ ἀκουων, ουκ ὀφθαλμοις ουδε ὠσιν, ἀλλα δυναμει ἀλεκτῳ· και παντα ἐφορᾳ, και παντα γινωσκει, και ουδεις ἡμων λεληθεν ἀυτον· ουτε κινουμενος ὁ τοπῳ τε ἀχωρητος,

verbum? Tempore isto revertar in horas, & erit Saræ filius. Et discesserunt ab Abrahamo. Deinde sic de illis rursus loquitur: *Inde autem exsurgentes viri respexerunt in faciem Sodomorum.* Tum rursus quomodo Abrahamus is qui est & qui erat sic alloquatur: *Non celabo Abraham servum meum quæ facturus sum:* & quæ sequuntur ex Mosis scriptis jam depromta & a me exposita rursus repetii: ex quibus demonstratur, sub Patre & Domino præfectum esse, ac ejus voluntati ministrare, istum, qui apparuit Abrahæ & Isaac & Jacob & aliis Patriarchis, appellaturque in Scripturis Deus. Hic illud adjeci etsi antea non dixeram: Sic etiam & cum carnem edere populus concupivit, ac Moses ei, qui illic etiam appellatur Angelus, Deum ad satietatem illis daturum pollicenti non credidit; ipse ille qui & Deus est & Angelus a Patre missus fuerat, hæc dixisse & fecisse narratur. Sic enim ait Scriptura: *Et dixit Dominus ad Mosem: An manus Domini non sufficiet? Jam cognosces an operturum te sit verbum meum, nec ne.* Et rursum alio in loco sic ait: *Dominus dixit ad me: Non transilis Jordanem istum: Dominus Deus tuus, qui præcedit ante faciem tuam ipse exterminabit gentes.*

127. Sunt & alia ejusmodi Legislatoris & Prophetarum dicta, & quæ dixi sufficere mihi videntur, ut, cum Deus alicubi dicit: *Ascendit Deus ab Abraam;* aut *locutus est Dominus ad Mosem: & descendit Dominus ad videndam turrim, quam ædificaverant filii hominum,* vel, *clausit Deus arcam Noe extrinsecus,* non existimetis ipsum ingenitum Deum descendisse aut aliquo ex loco ascendisse. Neque enim ille non enarrabilis Pater & Dominus universorum in aliquem locum venit, neque ambulat, neque dormit, sed in regione sua, quæcumque tandem illa est, manet, acutum cernens & acutum audiens, non oculis quidem nec auribus, sed virtute non enarrabili: ac omnia videt, & omnia cognoscit; nec quisquam nostrum eum latet: nec

ρητος, και τῳ κοσμῳ ὁλῳ, ὁς γε ἠν και πριν τον κοσ[
γενεσθαι. πως ἀν ουν ὑτος ἡ λαλησειε προς τινα, ἡ [
θειη τινι, ἡ ἐν ἐλαχιςῳ μερει γης φανειη; ὁποτε γε ὐ[
την δοξαν τυ παρ αὐτυ πεμφθεντος ἰσχυεν ὁ λαος ἰδ[
ἐν Σινα, ουδ' αὐτος Μωσης ἰσχυσεν εἰσελθειν εἰς την σ[
νην ἡν ἐποιησεν, εἰ μη ἐπληρωθη της παρα τυ Θευ δοξ[
ὐδε μην ὁ ἱερευς ὑπεμεινε κατενωπιον τυ ναυ ςηναι ὁτε [
κιβωτον Σολομων εἰσεκομισεν εἰς τον οἰκον τον ἐν Ιερυσαλ[
ὁν αὐτος ὁ Σολομων ῳκοδομηκει. ὐτε ὐν Αβρααμ, [
Ισαακ, ὐτε Ιακωβ, ὐτε ἀλλος ἀνθρωπων εἰδε τον π[
τερα και ἀρρητον κυριον των παντων ἀπλως, και αὐτυ [
Χριςυ· ἀλλ' ἐκεινον τον κατα βυλην την ἐκεινυ και Θ[
ὀντα υἱον αὐτυ, και ἀγγελον ἐκ του ὑπηρετειν τη γνω[
αὐτυ· ὁν και ἀνθρωπον γεννηθηναι δια της παρθενυ [
βυληται· ὁς και πυρ ποτε γεγονε τη προς Μωσεα ὁμιλ[
τη ἀπο της βατυ. ἐπει ἐαν μη ὐτω νοησωμεν τας γραφ[
συμβησεται τον πατερα και κυριον των ὁλων μη γεγενησθ[
τοτε ἐν τοις ὐρανοις, ὁτε δια Μωσεως λελεκται, και κ[
ριος ἐβρεξεν ἐπι Σοδομα πυρ και θειον παρα κυριυ ἐκ [
ὐρανυ· και παλιν δια Δαβιδ ὁτε λελεκται ὐτως, ἀρα[
πυλας οἱ ἀρχοντες ὑμων, και ἐπαρθητε πυλαι αἰωνι[
και εἰσελευσεται ὁ βασιλευς της δοξης· και παλιν [
φησι, λεγει κυριος τῳ κυριῳ μυ, καθυ ἐκ δεξιων μ[
ἑως ἀν θω τυς ἐχθρυς συ ὑποποδιον των ποδων συ.

Και ὁτι κυριος ὠν ὁ Χριςος, και Θεος Θευ υἱος ὑπα[
χων, και δυναμει φαινομενος προτερον ὡς ἀνηρ, και ἀ[
γελος, και ἐν πυρος δοξη, ὡς ἐν τη βατῳ πεφανται, [
ἐπι της κρισεως της γεγενημενης ἐπι Σοδομα, ἀποδεδε[
ται ἐν πολλοις τοις εἰρημενοις. ἀνιςορυν δε παλιν ἁ κ[
προεγραψα ἀπο της Εξοδυ παντα, περι τε της ὀπτασι[
της ἐπι της βατυ, και της ἐπικλησεως τυ Ιησου ὀνοματ[
και ἐπελεγον· και μη νομιζητε, ὠ ουτοι, ὁτι περιτ[
λογων ταυτα λεγω πολλακις. ἀλλ' ἐπει γινωσκω [

τι

ıovetur, nec loco comprehendi poteſt, imo ne
›to quidem mundo, quippe qui erat etiam antequam
ıundus fieret. Quomodo igitur ille aut quemquam
loquatur, aut cuiquam appareat, aut in anguſtiſſi-
a terræ parte conſpiciatur; cum ne illius quidem,
ıi ab eo miſſus eſt, gloriam populus in Sina intueri
ɔtuerit; nec ipſe Moſes tabernaculum, quod fece-
t, ingredi poſſet, ſi gloria Dei impletum eſſet:
eque etiam ſacerdos pro templo ſtare ſuſtinuerit,
ım arcam Salomon intulit in domum Jeroſolymita-
ım, quam ipſe conſtruxerat. Nec Abraham igitur,
ec Iſaac, nec Jacob, nec quiſquam ex hominibus
um omnium omnino, ac ipſius Chriſti Patrem &
ominum non enarrabilem vidit; ſed eum, qui ſe-
ındum ipſius voluntatem & Deus eſt ipſius Filius,
angelus ex eo quod miniſtret ipſius voluntati: quem
hominem naſci ex virgine voluit: qui & ignis ali-
ıando fuit in colloquio cum Moſe ex rubo. Niſi
ıim Scripturas ita intelligamus, eo res evadet ut
ater & Dominus univerſorum tunc in cœlis non fue-
t, cum per Moſem dictum eſt: *Et Dominus pluit ſu-
r Sodomam ignem & ſulphur a Domino ex cœlo*: aut cum
ırſus per Davidem: *Tollite portas Principes, veſtras;
r elevamini portæ æternæ: & introibit Rex gloriæ*: aut
ım idem ait: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dex-
is meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuo-
ım.*

128. Ac Chriſtum quidem Dominum & Deum
)ei Filium eſſe, & virtute prius apparuiſſe ut virum
t angelum, & in gloria ignis, velut in rubo & in ju-
icio de Sodomis facto, jam pluribus demonſtratum
ſt. Referebam autem iterum omnia, quæ prius ex
xodo deſcripſi, tum de viſione in rubo oblata, tum
e impoſita nominis Jeſu appellatione: tumque hæc
ıſuper addidi: Ne exiſtimetis me verbis ſuperfluen-
em hæc ſæpius iterare; ſed quia nonnullos etiam eſſe

ſcio

ſcio qui hæc occupare velint, ac dicere, virtutem illam, quæ a Patre univerſorum Moſi aut Abrahæ aut Jacob apparuit, angelum vocari cum ad homines venit, quia per eam mandata Patris hominibus nuntiantur; gloriam, quia per viſa, quæ ſuſtineri non poſſunt, apparet interdum; virum aliquando & hominem, quia in ejuſmodi formis pro voluntate Patris conſpicitur; Verbum denique appellant, quia Patris ſermones ad homines perferat. Hanc autem virtutem a Patre abſcindi aut ſeparari non poſſe, quemadmodum lux ſolis in terra abſcindi & ſeparari nequit a ſole qui eſt in cœlo, & cum ſol occiderit, lux ſimul occidit: ſic cum vult Pater, inquiunt, facit ut virtus ejus proſiliat; rurſus cum vult, illam ad ſeipſum reflectit. Eodem modo angelos etiam ab eo fieri docent. Sed angelos quidem eſſe ac ſemper manere, neque in id, ex quo extitere, diſſolvi demonſtratum eſt. Illam autem virtutem, quam & Deum ſermo propheticus, ut multis ſimiliter demonſtratum eſt, & angelum vocat, non ſolo nomine, ut lucem ſolis, numerari, ſed & numero aliud quid eſſe, etiam ſupra breviter diſſerui; cum virtutem illam ex Patre genitam dicerem, virtute & voluntate ipſius, non vero per abſciſſionem, quaſi Patris ſubſtantia divideretur, quemadmodum cætera omnia, quæ dividuntur & ſcinduntur, non eadem ſunt, ac antequam ſcinderentur: ac exempli cauſa ſumſi ignes, quos ex alio igne accendi videmus, non imminuto illo, ex quo multi accendi poſſunt, ſed eodem manente.

129. Nunc autem & quæ ad hujus rei demonſtrationem attuli teſtimonia repetam. Cum dicit propheticus ſermo, *Pluit Dominus ignem a Domine de cœlo*, duos numero eſſe declarat, alium quidem in terra, quem deſcendiſſe dicit ut videret clamorem Sodomorum; alium autem in cœlis, qui & illius in terra ap-

pa-

αἴτιος τȣ αὐτῳ τȣ εἶναι και δυνατῳ, και κυριῳ, και Θεῳ. και παλιν ὁταν λεγῃ ὁ λογος εἰρηκεναι τον Θεον ἐν ἀρχῃ, ἰδȣ Αδαμ γεγονεν ὡς εἱς ἐξ ἡμων, το δε, ὡς εἱς ἐξ ἡμων, και αὐτο ἀριθμȣ δηλωτικον ἐςιν, ἀλλ' ȣ τροπολογιαν χωρȣσιν οἱ λογοι, ὡς ἐξηγεισθαι ἐπιχειρȣσιν οἱ σοφιςαι, και μηδε λεγειν την ἀληθειαν, μηδε νοειν δυναμενοι. και ἐν τῃ σοφιᾳ εἰρηται, ἐαν ἀναγγειλω ὑμιν τα καθ' ἡμεραν γινομενα, μνημονευσω τα ἐξ αἰωνος ἀριθμησαι. κυριος ἐκτισε με ἀρχην ὁδων αὐτȣ εἰς ἐργα αὐτȣ. προ τȣ αἰωνος ἐθεμελιωσε με ἐν ἀρχῃ προ τȣ την γην ποιησαι, και προ τȣ τας ἀβυσσȣς ποιησαι, και προ τȣ προελθειν τας πηγας των ὑδατων, προ τȣ ὀρη ἑδρασθηναι· προ δε παντων βȣνων γεννᾳ με. και εἰπων ταυτα, ἐπηγαγον· νοειτε, ὠ ἀκροαται, εἰ γε και τον νȣν προσεχετε, και ὁτι γεγεννησθαι ὑπο τȣ πατρος τȣτο το γεννημα προ παντων ἁπλως των κτισματων ὁ λογος ἐδηλȣ, και το γεννωμενον τȣ γεννωντος ἀριθμῳ ἑτερον ἐςι, πας ὁςισουν ὁμολογησειε.

Και συντιθεμενων παντων, εἰπον, και λογȣς δε τινας ȣ̓ς μη ἀπεμνημονευσα προτερον, εἰποιμ' ἀν ἀρτι. εἰσι δε εἰρημενοι ὑπο του πιςȣ θεραποντος Μωσεως ἐπικεκαλυμμενως. εἰρηται δε ȣ̓τως· ἐυφρανθητε ȣ̓ρανοι ἁμα αὐτῳ, και προσκυνησατωσαν αὐτῳ παντες ἀγγελοι Θεȣ· και τα ἑξης τȣ λογȣ ἐπεφερον ταυτα, ἐυφρανθητε ἐθνη μετα του λαȣ αὐτȣ, και ἐνισχυσατωσαν αὐτῳ παντες ἀγγελοι Θεȣ· ὁτι το αἱμα των υἱων αὐτȣ ἐκδικειται. και ἐκδικησει, και ἀνταποδωσει δικην τοις ἐχθροις, και τοις μισȣσιν αὐτον ἀνταποδωσει, και ἐκκαθαριει κυριος την γην του λαȣ αὐτȣ. και εἰπων ταυτα, ἡμας τα ἐθνη λεγει ἐυφραινεσθαι μετα του λαȣ αὐτȣ, λεγω Αβρααμ, και Ισαακ, και Ιακωβ, και τȣς προφητας ἁπλως, και τȣς ἀπ' ἐκεινȣ του λαȣ παντας ἐυαρεςουντας τῳ Θεῳ κατα τα προωμολογημενα ἡμιν· ἀλλ' ȣ παντας τȣς ἀπο του γενȣς ὑμων ἀκȣσομεθα· ἐπειδη ἐγνωμεν και δια Ησαϊȣ τα κωλα των παραβεβηκοτων ὑπο σκωληκος και

ἀπαυ-

parentis Domini Dominus est, quatenus Pater & Deus, qui ei præstat, ut & potens sit & Dominus & Deus. Rursus cum refert Scriptura Deum in principio dixisse: *Ecce Adam factus est tanquam unus ex nobis*, id quoque numerum indicat: neque hæc verba tropologiam admittunt, ut interpretari conantur sophistæ, & qui veritatem nec dicere, nec intelligere possunt. Dictum est etiam in Sapientia: *Si annuntiavero vobis, quæ in diem fiunt: memor ero quæ a sæculo, numerare. Dominus condidit me initium viarum in opera sua: ante sæculum fundavit me, in principio, antequam terram faceret, & antequam abyssos constitueret, priusquam prodirent fontes aquarum, antequam montes collocarentur, & ante omnes colles generat me.* Et cum hæc dixissem, addidi: Intelligitis, Auditores, siquidem animum advertitis, Scripturam declarare, progeniem ex Patre ante omnes omnino res creatas genitam esse. Porro genitum a gignente alium numero esse quilibet fatebitur.

130. Cum assentirentur omnes, dixi: Nonnulla testimonia, quæ antea non memoravi, nunc proferam. Sunt autem arcane a fideli famulo Mose dicta in hunc modum: *Lætamini gentes cum ipso, & adorent eum omnes angeli Dei*: & hæc quæ sequuntur in Scriptura adjeci: *Lætamini gentes cum populo ejus, & confortentur ei omnes angeli Dei, quia sanguinem filiorum suorum ulciscitur & ulciscetur, & vindictam retribuet inimicis, & his qui oderunt eum retribuet, & expurgabit Dominus terram populi sui.* Atque his verbis declarat nos, qui gentes sumus, cum ipsius populo lætari; dico autem Abraham & Isaac & Jacob, & omnes prorsus Prophetas, & quicumque ex illo populo placuerunt Deo, quemadmodum antea inter nos convenit: at nequaquam omnes, qui ex vestro genere sunt, intelligemus; siquidem ex Esaia didicimus futurum, ut membra prævaricatorum a verme & non extinguendo igne

VO-

ἀπαυστου πυρος διαβιβρωσκεσθαι μελλειν, ἀθανατα μενοντα, ὡστε και εἰναι εἰς ὁρασιν πασης σαρκος. ἐπειπειν δε ὑμιν βουλομαι και προς τουτοις, ὦ ἀνδρες, ἐφην, και ἀλλους τινας λογους ἀπ᾽ αὐτων των Μωσεως λογων. ἐξ ὧν και νοησαι δυνασθε, ὁτι ἀνωθεν μεν παντας τους ἀνθρωπους ὁ Θεος διεσκορπισε, και τα γενη, και γλωσσας· ἐκ παντων δε των γενων, γενος ἑαυτῳ λαβων το ὑμετερον, γενος ἀχρηστον, και ἀπειθες, και ἀπιστον, δειξας τους ἀπο παντος γενους αἱρουμενους πεπεισθαι αὐτου τῃ βουλῃ δια του Χριστου, ὃν και Ιακωβ καλει, και Ισραηλ ὀνομαζει, τουτους και Ιακωβ και Ισραηλ, ὡς προεφην ἐν πολλοις, εἰναι δει. εὐφρανθητε γαρ ἐθνη μετα του λαου αὐτου, εἰπων, την μεν ὁμοιαν αὐτοις ἀπονεμει κληρονομιαν, και την ὁμοιαν ὀνομασιαν διδωσιν· ἐθνη δε αὐτους και εὐφραινομενους μετα του λαου αὐτου λεγων, εἰς ὀνειδος το ὑμετερον λεγει ἐθνος. ὃν γαρ και ὑμεις τροπον παρωργισατε εἰδωλολατρησαντες, οὑτω και αὐτους εἰδωλολατρας ὀντας κατηξιωσε γνωναι την βουλην αὐτου, και κληρονομησαι την κληρονομιαν την παρ᾽ αὐτῳ.

Ερω δε και τους λογους δι᾽ ὧν δηλουται μερισας παντα τα ἐθνη ὁ Θεος. εἰσι δε οὑτοι· ἐπερωτησον τον πατερα σου, και ἀναγγελει σοι· τους πρεσβυτερους σου, και ἐρουσι σοι, ὁτε διεμεριζεν ὁ ὑψιστος ἐθνη, ὡς διεσπειρεν υἱους Αδαμ. ἐστησεν ὁρια ἐθνων κατα ἀριθμους υἱων Ισραηλ, και ἐγενηθη μερις κυριου λαος αὐτου Ιακωβ, σχοινισμα κληρονομιας αὐτου Ισραηλ. και εἰπων ταυτα, ἐπηνεγκα λεγων ὁτι οἱ ἑβδομηκοντα ἐξηγησαντο, ὁτι ἐστησεν ὁρια ἐθνων κατα ἀριθμον ἀγγελων Θεου. ἀλλ᾽ ἐπει και ἐκ τουτου παλιν οὐδεν μοι ἐλαττουται ὁ λογος, την ὑμετεραν ἐξηγησιν εἰπον. και ὑμεις δ᾽ εἰ βουλεσθε την ἀληθειαν ὁμολογησαι, ὁτι πιστοτεροι προς τον Θεον ἐσμεν, οἱτινες δια του ἐξουθενημενου και ὀνειδους μεστου μυστηριου του σταυρου κληθεντες ὑπο του Θεου, (ὧν και τῃ ὁμολογιᾳ, και τῃ ὑπακοῃ και τῃ εὐσεβειᾳ, κολασεις μεχρι θανατου ὑπο-

των

ɔrentur, immortalia permanentia, ita ut ſpectaculo
ɪt omni carni. Volo autem vobis, præter hæc
ſtimonia, o viri, aiebam, alia etiam ex iiſdem Mo-
ſ ſcriptis nonnulla proferre, ex quibus etiam intelli-
ːre poteſtis, Deum antiquitus diſperſiſſe omnes ho-
ines ſecundum genera & linguas; cum autem ex
nnibus generibus veſtrum ſibi genus aſſumſerit, ge-
ɪs inutile & inobediens & infidele; cumque eos,
ɪi ex omni genere electi ſunt, ipſius voluntati per
hriſtum, quem & Jacob vocat & Iſraelem nominat,
ɪruiſſe oſtenderit, nos & Jacobum & Iſraelem, ut
m pluribus dixi, eſſe debere. Dum enim ait: *Læ-
ːmini gentes cum populo ejus*, ſimilem illis quidem tri-
ɪit hæreditatem, nomen autem non ſimile: ſed dum
ːntes & cum populo ſuo lætantes dicit, in probrum
eſtrum gentes appellat. Quemadmodum enim &
os ad iracundiam illum concitaſtis, dum ſimulacra
ɔlitis, ita & illos, cum ſimulacrorum cultores eſſent,
ac gratia dignatus eſt, ut cognoſcerent ipſius volun-
ɪtem, & hæreditatem, quæ apud illum eſt, acci-
erent.

131. Proferam autem verba ex quibus omnes
ːntes a Deo diviſas fuiſſe oſtenditur. Sunt autem
ɪuſmodi: *Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi:
ajores tuos, & dicent tibi, quando dividebat Altiſſimus
ntes, quando diſpergebat filios Adam. Conſtituit termi-
ıs gentium ſecundum numerum filiorum Iſrael, & facta
! pars Domini populus ejus Jacob: funiculus hæreditatis
us Iſrael.* Et cum hæc dixiſſem, addidi: Septua-
nta interpretes ita expoſuerunt: *Conſtituit terminos
pulorum juxta numerum angelorum Dei.* Sed veſtram
ːterpretationem retuli, quia nihil ex ea re mihi im-
inuitur ratiocinatio. Vos autem, ſi verum fateri
ultis, non negabitis nos, qui per abjectum & probri
lenum crucis myſterium a Deo vocati (quorum con-
ſſioni & obedientiæ & pietati ſupplicia ad mortem

των δαιμονιων και της στρατιας του διαβολου δια της ὑφ' ὑμων ἐκεινοις γεγενημενης ὑπηρεσιας, προστετιμηνται πανθ' ὑπομενομεν ὑπερ του μηδε μεχρι φωνης ἀρνεισθαι τον Χριστον, δι' οὑ ἐκληθημεν εἰς σωτηριαν την προητοιμασμενην παρα του πατρος ἡμων, των ἐν βραχιονι ὑψηλῳ και ἐπισκοπῃ μεγαλης δοξης λυτρωθεντων ἀπο της Αἰγυπτου, θαλασσης ὑμιν τμηθεισης, και γενομενης ὁδου ξηρας, ἐν ᾗ τους διωκοντας ὑμας μετα δυναμεως πολλης πανυ, και ἐνδοξων ἁρματων, ἐπικλυσας αὐτοις την δι' ὑμας ὁδοποιηθεισαν θαλασσαν, ἀπεκτεινεν· οἷς και στυλος φωτος ἐλαμπεν, ἱνα και παρα τον παντα ἀλλον λαον τον ἐν τῳ κοσμῳ, ἰδιῳ και ἀνελλιπει και μη δυνοντι φωτι χρησθαι ἐχητε· οἷς ἀρτον, εἰς τροφην, δι' ἀγγελων οὐρανιων το μαννα ἐβρεξεν, ἱνα μηδε σιτοποιïας δεομενοι ζητησητε. και το ἐν Μερρᾳ ὑδωρ ἐγλυκανθη· και σημειον του σταυρουσθαι μελλοντος και ἐπι των ὀφεων των διδασκοντων ὑμας, ὡς προειπον, γεγενησθαι (παντα προλαμβανοντος προ των ἰδιων καιρων τα μυστηρια χαριζεσθαι ὑμιν του Θεου· προς ὁν ἀχαριστοι ἐλεγχεσθε ἀει γεγενημενοι) και δια του τυπου της ἐκτασεως των χειρων Μωϋσεως, και ὡς του ἐπονομασθεντος Ἰησου, πολεμουντων τον Ἀμαληκ· περι οὑ εἰπεν ὁ Θεος ἀναγραφηναι το γεγενημενον, φησας και εἰς τας ὑμων ἀκοας Ἰησου παραθεσθαι το ὀνομα, εἰπων ὁτι οὑτος ἐστιν ὁ μελλων ἐξαλειφειν ἀπο της ὑπο τον οὐρανον το μνημοσυνον του Ἀμαληκ. και ὁτι το μνημοσυνον του Ἀμαληκ και μετα τον του Ναυη υἱον μενει, φαινεται· δια δε του Ἰησου του σταυρωθεντος, οὑ και τα συμβολα ἐκεινα, προκηρυγματα ἠν των κατ' αὐτου ἁπαντων, ὁτι μελλει ἐξολοθρευθησεσθαι τα δαιμονια, και δεδιεναι το ὀνομα αὐτου, και πασας τας ἀρχας και τας βασιλειας ὁμοιως ὑφορασθαι αὐτον, και ἐκ παντος γενους ἀνθρωπων θεοσεβεις και εἰρηνικους δεικνυσθαι εἰναι τους εἰς αὐτον πιστευοντας, φανερον ποιει, και τα προαιστορημενα ὑπ' ἐμου, Τρυφων, σημαινουσι. και τοσαυτη δε ὀρτυγομητρα ἐδοθη ὑμιν ἐπιθυμησασι κρεωφαγιας, ὁση ἀναριθμος εἰπειν· οἷς και ἐκ πετρας ὑδωρ ἀνεβλυσε, και

ſque a dæmonibus & exercitu diaboli per veſtrum, ıod illis exhibuiſtis, miniſterium infliguntur) omnia erferimus ne Chriſtum voce tenus negemus, per uem ad præparatam a Patre ſalutem vocati ſumus, os, inquam, fideliores Deo eſſe quam vos, qui in rachio excelſo & viſitatione magnæ gloriæ redemti ſtis ex Ægypto, cum vobis mare diviſum eſt ac ſicum iter effectum, in quo eos, qui vos cum magna rorſus poteſtate & ſplendidis curribus perſequebanır, occidit Deus, effuſo in eos mari quod propter os calcabile factum erat; quam vos, inquam, quius columna luminis affulſit, ut etiam præter alium uemlibet in terrarum orbe populum propria & deэctum atque occaſum neſcienti luce uti poſſetis: quius panem, alimoniæ cauſa, proprium Angelorum œleſtium, manna ſcilicet, pluit, ut ne panificio uidem vobis opus eſſet: quibus aquæ in Mara dulces ıctæ ſunt: quibus denique ſignum illius, qui crucifiendus erat, ut jam dixi, exhibitum eſt, & cum vos ıorderent ſerpentes (omnia in anteceſſum myſteria obis ante propria tempora gratificante Deo, in quem эmper ingrato fuiſſe animo arguimini) & cum per guram extenſionis manuum Moſis, & eum qui cognoıinatus eſt Jeſus, debellaretur Amalech: qua de re ræcepit Deus, ut in litteras referretur, & auribus eſtris nomen Jeſu mandaretur, hunc eſſe dicens, ui deleturus erat de terra memoriam Amalech. Porro ımalechi memoriam etiam poſt filium Navæ manere quet: at futurum ut per Jeſum crucifixum, cujus tiam res omnes his ſymbolis præſignificabantur, dæıones exterminarentur, ejuſque nomen formidarent, umque pariter omnes principatus & regna metuerent, : ex omni hominum genere pii & pacifici oſtendeэntur, qui in illum credunt, Scriptura declarat, aque etiam demonſtrant, quæ jam a me, Trypho, ommemorata ſunt. Vobis etiam carnes concu-

νεφελη εἰς σκιαν ἀπο καυματος και φυλακην ἀπο κρυ[...] εἰπετο, ἀλλυ ὐρανυ καινυ τροπον και προαγγελιαν ἀπαγγελλυσα· ὧν και οἱ ἱμαντες των ὑποδηματων ὐκ ἐρραγησαν, ὐδ' ἐ αὐτα τα ὑποδηματα ἐπαλαιωθη, ὐδ' ἐ τα ἐ[...]δυματα κατετριβη, ἀλλα και τα των νεωτερων συνηυξαν[...]

Και προς τυτοις ἐμοσχοποιησατε, και προς τας θυγατερας των ἀλλογενων πορνευσαι και εἰδωλολατρησαι ἐσπυδασατε· και μετα ταυτα παλιν της γης ὑμιν παραδοθεισης μετα δυναμεως τοσαυτης, ὡς και τον ἡλιον θεασασθαι ὑμας προσαξει του ἀνδρος ἐκεινυ του ἐπονομασθεντος τῳ Ιησυ ὀνοματι, ςαθεντα ἐν τῳ ὐρανῳ, και μη δυναντα μεχρι ὡρων τριακονταεξ, και τας ἀλλας πασας δυναμεις τας κατα καιρον γεγενημενας ὑμιν· ὧν και ἀλλην μιαν καταριθμησαι ταυυν εἰναι μοι δοκει. συναιρεται γαρ προς το και ἐξ αὐτης συνιεναι ὑμας τον Ιησυν, ὃν και ἡμεις ἐπεγνωμεν Χριςον υἱον Θευ ςαυρωθεντα, και ἀναςαντα, και ἀνελυληθοτα εἰς τυς ὐρανυς, και παλιν παραγενησομενον κριτην παντων ἀπλως ἀνθρωπων μεχρι αὐτυ Αδαμ. ἐπιςασθε ὐν, ἐλεγον, ὁτι της σκηνης τυ μαρτυριυ ὑπο των περι Αζωτιυς πολεμιων ἁρπαγεισης, και πληγης αὐτοις γεγενημενης φοβερας και ἀνιατυ, ἐβυλευσαντο ἐφ' ἁμαξης ὑφ' ἡ δαμαλεις νεοτοκυς ἐζευξαι, ἐπιθειναι, εἰς πειραν τυ γνωναι, εἰ δυναμει Θευ δια την σκηνην πεπληγμενοι εἰσι, και βυλεται ὁ Θεος ἀπενεχθηναι αὐτην ὁθεν ἐληφθη. και πραξαντων τυτο, αἱ δαμαλεις ὑπο μηδενος ὁδηγυμεναι ἀνθρωπων, ὐκ ἠλθον μεν εἰς τον τοπον ὁποθεν εἰληπτο ἡ σκηνη, ἀλλ' εἰς χωριον τινος ἀνδρος καλυμενυ Αὐση, ὁμοιυμυ ἐκεινυ τυ μετονομασθεντος τῳ Ιησυ ὀνοματι, ὡς προελελεκτο, ὁς και εἰσηγαγε τον λαον εἰς την γην, και κατεκληροδοτησεν αὐτοις αὐτην· εἰς ὁ χωριον ἐλθυσαι, μεμενηκασι, δεικνυμενυ ὑμιν και δια τυτων, ὁτι τῳ της δυναμεως ὀνοματι ὡδηγηθησαν, ὡς προτερον ὁ περιλειφθεις λαος ἀπο των ἀπ'

Αι-

piſcentibus tanta data eſt coturnicum copia quanta numerari non poſſet: quibus etiam aqua ex rupe ſcaturivit; quos nubes & ab æſtu obumbrans & a frigore cuſtodiens conſequebatur, novi alius cœli ſpeciem & præſignificationem habens; quorum nec lora calceamentorum rupta ſunt, nec ipſa calceamenta veterarunt, nec veſtimenta contrita, ſed & in junioribus ſimul creſcebant.

132. Et poſt hæc vitulum conflaſtis, & cum filiabus alienigenarum fornicari, & ſimulacra colere ſtuduiſtis, etiam poſtquam tradita vobis terra eſt tanta cum virtute, ut ſolem juſſu illius viri, qui Jeſu appellatione cognominatus eſt, in cœlo ſtantem, nec uſque ad horas triginta ſex occidentem, videretis, & alias omnes virtutes, quæ vobis exhibitæ variis temporibus fuerunt; quarum etiam una videtur mihi hoc loco commemoranda; ad hoc enim conducit ut vel ex illa cognoſcatis Jeſum, quem nos Chriſtum eſſe Filium Dei agnovimus, qui crucifixus eſt & reſurrexit, & aſcendit in cœlos, & iterum omnium omnino hominum uſque ad ipſum Adamum, judex venturus eſt. Scitis igitur hoſtes Azotios, cum tabernaculum teſtimonii cepiſſent, ac horribili & inſanabili plaga percuſſi fuiſſent, hoc conſilium cepiſſe, ut illud currui, cui vaccas a partu recentes junxerant, imponerent, periculi faciendi cauſa, an virtute Dei propter tabernaculum percuſſi fuiſſent, illudque Deus eo reduci vellet, unde eductum fuerat. Quod cum feciſſent, vaccæ, nullo hominum ducente, non in eum locum venerunt, unde eductum tabernaculum fuerat, ſed in agrum cujuſdam hominis qui Auſes vocabatur, eodem nomine, ac ille, qui Jeſus, ut jam dictum eſt, cognominatus populum introduxit in terram, eamque ipſis diſtribuit. Quem in agrum vaccæ cum veniſſent, conſtiterunt; ex quo etiam vobis monſtratur eas virtute nominis deductas fuiſſe; quem-

 admo-

Αιγυπτȣ ἐξελθοντων, δια τȣ λαβοντος το Ιησου ὀνομα, Αὐσῃ προτερον καλȣμενȣ, εἰς την γην ὡδηγηθη.

Και τȣτων και παντων των τοιουτων παραδοξων και θαυμαςων ὑμιν γενομενων τε και ὁρωμενων κατα καιρους ἐλεγχεσθε και δια προφητων, μεχρι του και τα ἑαυτων τεκνα τεθυκεναι τοις δαιμονιοις· και ἐπι τȣτοις πασι τοιαυτα τετολμηκεναι εἰς τον Χριςον, και ἐτι τολμαν· ἐφ᾽ οἱς πασι γενοιτο ὑμιν, ἐλεος παρα τȣ Θεου και του Χριςου αὐτου λαβουσι, σωθηναι. δια γαρ τȣ προφητȣ Ησαϊȣ προεπιςαμενος ὁ Θεος ταυτα μελλειν ὑμας ποιειν, κατηρασατο οὑτως· οὐαι τῃ ψυχῃ αὐτων· βεβουλευνται βȣλην πονηραν καθ᾽ ἑαυτων, εἰποντες. δησωμεν τον δικαιον ὁτι δυχρηςος ὑμιν ἐςι. τοινυν τα γεννηματα των ἐργων αὐτων φαγονται. οὐαι τῳ ἀνομῳ· πονηρα, κατα τα ἐργα των χειρων αὐτȣ, συμβησεται αὐτῳ. λαος μȣ, οἱ πρακτορες ὑμων καλαμωνται ὑμας, και οἱ ἀπαιτουντες κυριευσȣσιν ὑμων. λαος μȣ, οἱ μακαριζοντες ὑμας πλανωσιν ὑμας, και την τριβον των ὁδων υμων ταρασσȣσιν. ἀλλα νυν καταςησεται εἰς κρισιν τον λαον αὐτȣ, και αὐτος κυριος εἰς κρισιν ἡξει μετα των πρεσβυτερων του λαου και των ἀρχοντων αὐτȣ· ὑμεις δε, τι ἐνεπυρισατε τον ἀμπελωνα μȣ, και ἡ ἁρπαγη του πτωχου ἐν τοις οἰκοις ὑμων; ὑμεις τι ἀδικειτε τον λαον μȣ, και το προσωπον των ταπεινων κατησχυνατε; και ἐν ἑτεροις παλιν λογοις ὁ αὐτος προφητης εἰς το αὐτο εἰπεν· οὐαι οἱ ἐπισπωμενοι τας ἁμαρτιας αὐτων ὡς ἐν σχοινιῳ μακρῳ, και ὡς ζυγου ἱμαντι δαμαλεως τας ἀνομιας· οἱ λεγοντες, το ταχος αὐτȣ ἐγγισατω, και ἐλθετω ἡ βȣλη του ἁγιου Ισραηλ, ἱνα γνωμεν. οὐαι οἱ λεγοντες το πονηρον καλον, και το καλον πονηρον· οἱ τιθεντες το φως σκοτος και το σκοτος φως οἱ τιθεντες το πικρον γλυκυ, και το γλυκυ πικρον. οὐαι οἱ συνετοι ἐν ἑαυτοις, και ἐνωπιον αὐτων ἐπιςημονες. οὐαι οἱ ἰσχυοντες ὑμων, οἱ τον οἰνον πινοντες, και οἱ δυναςαι, και οἱ κιρνωντες το σικερα· οἱ δικαιουντες τον ἀσεβη

βη

admodum antea populus ex his, qui ex Ægypto profecti fuerant, residuus, per eum, qui nomen Jesu accepit, cum Ause antea vocaretur, in terram inductus est.

133. Et cum hæc & alia ejusmodi miracula habueritis & diversis temporibus videritis; arguunt vos etiam Prophetæ, quod vestros etiam filios dæmoniis immolaveritis, & his sceleribus adjeceritis, quæ in Christum ausi estis, & etiamnum audetis, de quibus omnibus utinam, concessa vobis a Deo & Christo ejus misericordia, salvemini. Nam per Prophetam Esaiam Deus, cum præsciret vos hæc facturos, ita vos exsecratus est: *Væ animæ ipsorum, quoniam consiliati sunt consilium pessimum contra semetipsos, dicentes: Alligemus justum, quoniam incommodus est nobis. Itaque fructus operum suorum comedent. Væ iniquo: mala secundum opera manuum ejus accident ei. Populus meus, exactores vestri spoliant vos, & exigentes dominabuntur vobis. Popule meus, qui beatos vos dicunt, decipiunt vos, & semitam viarum vestrarum turbant. Sed nunc sistet in judicio populum suum: & ipse Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi, & cum principibus ejus. Vos autem quare incendistis vineam meam, & rapina pauperis in domibus vestris? Quare vos injuriis afficitis populum meum, & faciem humilium confunditis?* Et alio item loco idem Propheta in eamdem sententiam dixit: *Væ, qui trahunt peccata sua quasi funiculo longo, & quasi jugi corrigia vitulæ, iniquitates: qui dicunt: Celeritas ejus appropinquet, & veniat consilium sancti Israel, ut cognoscamus. Væ, qui dicunt bonum malum, & malum bonum, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem; qui ponunt amarum dulce, & dulce amarum. Væ, qui sunt arguti in semetipsis, & coram semetipsis scientes. Væ, valentes vestri, qui bibunt vinum, & potentes, & qui miscent siceram, qui justificant impium propter munera, & jus justi tollunt. Propter hæc, sicut uretur stipula a*

 car-

βη ἐνεκεν δωρων, και το δικαιον του δικαιυ αἰροντες. δια τυτο ὀν τροπον καυθησεται καλαμη ὑπο ἀνθρακος πυρος, και συγκαυθησεται ὑπο φλογος καιομενης, ἡ ῥιζα ὡς χνους ἐςαι, και το ἀνθος αὐτων ὡς κονιορτος ἀναβησεται. οὐ γαρ ἠθελησαν τον νομον κυριυ σαβαωθ, ἀλλα τ λογιο" κυριυ του ἁγιυ Ισραηλ παρωξυναν· και ἐθυμωθη ὀργη κυριος σαβαωθ, και ἐπεβαλε τας χειρας ἐπ᾽ αὐτους, και ἐπαταξεν αὐτους, και παρωξυνθη ἐπι τα ὀρη, και ἐγενηθη τα θνησιμαια αὐτων ἐν μεσῳ ὡς κοπρια ὁδου. και ἐν πασι τουτοις οὐκ ἀπεςραφησαν, ἀλλ᾽ ἐτι ἡ χειρ αὐτων προς κακοποῖιαν ὑψηλη, ὀτι και τον Χριςον ἀποκτεινάντες, οὐδ᾽ οὑτως μετανοειτε, ἀλλα και ἡμας τους πιςευσαντας δι᾽ αὐτου τῳ Θεῳ και πατρι των ὁλων μισειτε και φονευετε, ὁσακις ἀν λαβητε ἐξυσιαν· ἀδιαλειπτως δε καταρασθε αὐτῳ τε ἐκεινῳ, και τοις ἀπ᾽ αὐτου, παντων ἡμων ἐυχομενων ὑπερ ὑμων, και ὑπερ παντων ἀπλως ἀνθρωπων, ὡς ὑπο του Χριςου ἡμων και κυριυ ποιειν ἐδιδαχθημεν, παραγγειλαντος ἡμιν ἐυχεσθαι και ὑπερ των ἐχθρων και ἀγαπαν τους μισουντας, και ἐυλογειν τους καταρωμενυς.

Εἰ οὐν και ὑμας δυσωπει τα τε των προφητων διδαγματα, και τα ἐκεινυ αὐτου, βελτιον ἐςιν ὑμας τῳ Θεῳ ἐπεσθαι ἡ τοις ἀσυνετοις και τυφλοις διδασκαλοις ὑμων, οἰτινες και μεχρι νυν και τεσσαρας και πεντε ἐχειν ὑμας γυναικας ἑκαςον συγχωρουσι, και ἐαν ἐυμορφον τις ἰδων ἐπιθυμηση αὐτης· τας Ιακωβ του Ισραηλ και των ἀλλων πατριαρχων πραξεις ἀνιςορουντες, και μηδεν ἀδικειν λεγοντες τους τα ὁμοια πραττοντας· ταλανες και ἀνοητοι και κατα τουτο ὀντες. ὡς προεφην γαρ, οἰκονομιαι τινες μεγαλων μυςηριων ἐν ἑκαςῃ τινι τοιαυτῃ πραξει ἀπετελουντο. ἐν γαρ τοις γαμοις του Ιακωβ, τις οἰκονομια και προκηρυξις ἀπετελειτο, ἐρω, ὁπως και ἐν τουτοις ἐπιγνωτε ὀτι οὐδεν προς το θειωδεςερον δι᾽ ὁ ἑκαςη πραξις γεγονεν, ἀπειδον ὑμων ἀει οἱ διδασκαλοι, ἀλλα προς τα χαμαιπετη, και τα διαφθορας μαλλον παθη. προσεχετε

carbone ignis, simul quoque comburentur a flamma ardente; radix quasi lanugo erit, & flos eorum quasi pulvis ascendet. Non enim voluerunt legem Domini Sabaoth, sed eloquium Domini sancti Israel irritaverunt. Et indignatus est ira Dominus Sabaoth, & immisit manus super eos, & percussit eos, & concitatus est in montes: & facta sunt morticina eorum in medio, quasi stercus viæ. Et in omnibus his non sunt aversi, sed adhuc manus eorum excelsa. Vere enim adhuc manus vestra ad male agendum extenta est; quippe qui cum Christum occideritis, ne sic quidem pœnitentiam agitis, sed nos etiam, qui per eum Deo & Patri universorum credidimus, odistis, & quoties facultas datur, occiditis; illumque indesinenter & eos, qui ab illo orti sunt, exsecramini; cum nos omnes pro vobis precemur, ac pro omnibus omnino hominibus, quemadmodum a Christo nostro & Domino facere edocti sumus; qui præcepit, ut etiam pro inimicis precemur, & eos diligamus qui nos oderunt, & maledicentibus benedicamus.

134. Igitur si vos quoque & Prophetarum & ipsius illius doctrina commovet; satius est ut Deum sequamini, quam imprudentes & cœcos magistros vestros, qui etiamnum quatuor aut quinque uxores habere unicuique permittunt; & si quis venustam inspiciens concupiverit; Jacobi, qui Israel dictus est, & aliorum patriarcharum facta commemorantes, ac negantes peccare, si quis similia faciat; miseri hac etiam in re & insipientes. Nam, ut jam dixi, dispensationes magnorum mysteriorum in unaquaque ejusmodi actionum peragebantur. Dicam autem quænam dispensatio & præsignificatio in nuptiis Jacob peracta fuerit; ut in his quoque agnoscatis vestros semper magistros, non ad diviniorem cujusque facti causam, sed potius ad humi repentes & corruptionis plenas

εχετε τοιγαρουν οἷς λεγω. της ὑπο του Χριςου μελλουσης απαρτιζεσθαι πραξεως τυποι ἠσαν οἱ γαμοὶ του Ιακωβ. δυο γαρ ἀδελφας κατα το ἀυτο οὐ θεμιτον γαμησαι τῳ Ιακωβ. και δυλευει δε τῳ Λαβαν ὑπερ των θυγατερων· και ψευσθεις ἐπι τῃ νεωτερᾳ, παλιν ἐδουλευσεν ἑπτα ἐτη. ἀλλα Λεια μεν, ὁ λαος ὑμων και συναγωγη· Ραχηλ δε, ἡ ἐκκλησια ἡμων και ὑπερ τουτων δυλευει μεχρι νυν ὁ Χριςος, και των ἐν ἀμφοτεραις δουλων. ἐπει γαρ τοις δυσιν υἱοις το τριτυ σπερμα εἰς δυλειαν ὁ Νωε ἐδωκε, νυν παλιν εἰς ἀποκαταςασιν ἀμφοτερων τε των ἐλευθερων τεκνων, και των ἐν ἀυτοις δουλων, Χριςος ἐληλυθε, των ἀυτων παντας καταξιων τους φυλασσοντας τας ἐντολας ἀυτου· ὃν τροπον και οἱ ἀπο των ἐλευθερων, και οἱ ἀπο των δυλων γενομενοι τῳ Ιακωβ, παντες υἱοι και ὁμοτιμοι γεγονασι· κατα δε την ταξιν, και κατα την προγνωσιν, ὁποιος ἑκαςος ἐςαι προλελεκται. ἐδυλευσεν Ιακωβ τῳ Λαβαν ὑπερ των ῥαντων και πολυμορφων θρεμματων· ἐδυλευσε και την μεχρι ςαυρυ δυλειαν ὁ Χριςος ὑπερ των ἐκ παντος γενυς ποικιλων και πολυειδων ἀνθρωπων, δι' αἱματος και μυςηριυ τυ ςαυρυ κτησαμενος ἀυτυς. Λειας ἀσθενεις ἠσαν οἱ ὀφθαλμοι· και γαρ ὑμων σφοδρα οἱ της ψυχης ὀφθαλμοι. ἐκλεψε Ραχηλ τυς θευς Λαβαν, και κατεκρυψεν ἀυτυς ἑως της σημερον ἡμερας· και ἡμιν ἀπολωλασιν οἱ πατρικοι και ὑλικοι θεοι. τον χρονον παντα ἐμισειτο ὑπο του ἀδελφυ ὁ Ιακωβ· και ἡμεις νυν, και ἀυτος ὁ κυριος ἡμων, μισειται ὑφ' ὑμων, και ὑπο των ἀλλων ἁπλως ἀνθρωπων, ὀντων παντων τῃ φυσει ἀδελφων. Ισραηλ ἐπεκληθη Ιακωβ· και Ισραηλ και ὁ Χριςος ἀποδεδεικται, ὁ ὢν και καλυμενος Ιησυς.

Και ὁταν ἡ γραφη λεγῃ, ἐγω κυριος ὁ Θεος ὁ ἁγιος Ισραηλ, ὁ καταδειξας Ισραηλ βασιλεα ὑμων, ὐχι ἀληθως τον Χριςον τον αἰωνιον βασιλεα ἀκυσεσθε; και Ιακωβ γαρ ὁ τυ Ισαακ υἱος, ὁτι ὐδεποτε βασιλευς γεγονεν, ἐπιςασθε. και δια τυτο ἡ γραφη παλιν ἐξηγυμενη

ἡμιν

actiones respexisse. Animum igitur his quæ dico advertite. Nuptiæ Jacob id quod Christus erat facturus prænuntiabant. Duas enim sorores simul uxores ducere Jacobo fas non erat. Is servit Laban pro filiabus, ac deceptus in juniore, iterum servit annis septem. Lia quidem populus vester & Synagoga: Rachel vero Ecclesia nostra. Pro his servit hactenus Christus & pro servis, qui in utraque sunt. Nam cum Noe duobus filiis semen tertii in servitutem tradiderit; nunc contra & ad amborum, qui liberi erant, filiorum, & ad servorum, qui inter eos sunt, restitutionem advenit Christus, eamdem omnibus dignitatem attribuens, qui ejus mandata servant: quemadmodum & quos ex liberis uxoribus & quos ex ancillis Jacob filios susceperat, filii omnes fuere ac eadem dignitate. Qualis autem quisque futurus esset secundum ordinem & secundum præscientiam prædictum est. Servivit Jacob Labano pro maculosis & variis pecoribus: servitutem Christus etiam usque ad crucem pro variis ex omni genere & multiformibus hominibus servivit, sanguine suo & mysterio crucis eos acquirens. Liæ infirmi erant oculi: valde enim infirmi vestræ mentis oculi. Furata est Rachel deos Labani, & abscondit eos usque in hodiernum diem: nobis quoque periere patrii & materiales dii. Omni tempore Jacob odio habebatur a fratre: nos quoque ac ipse Dominus noster odio habemur a vobis & ab omnibus prorsus hominibus; cum omnes natura fratres simus. Israel cognominatus est Jacob: Israelem quoque Christum esse demonstratum est, qui est & vocatur Jesus.

135. Et cum ait Scriptura: *Ego Dominus Deus sanctus Israel, qui ostendi Israelem Regem vestrum;* an non vere Christum sempiternum regem intelligetis? Nam Jacob filium Isaac numquam regem fuisse scitis; quocirca Scriptura rursum explicans nobis quemnam re-

ἡμιν τινα λεγει βασιλεα Ιακωβ και Ισραηλ, ὑτως ἐφη· Ιακωβ ὁ παις μυ, ἀντιληψομαι ἀυτυ· και Ισραηλ ὁ ἐκλεκτος μυ, προσδεξεται ἀυτον ἡ ψυχη μυ. δεδωκα το πνευμα μυ ἐπ' ἀυτον· και κρισιν τοις ἐθνεσιν ἐξοισει, ὐ κεκραξεται, ὐδε ἀκυσθησεται ἐξω ἡ φωνη ἀυτυ. καλαμον τεθραυσμενον ὐ συντριψει, και λινον τυφομενον ὐ σβεσει, ἑως ὑ νικος ἐξοισει· κρισιν ἀναληψει, και ὐ θραυσθησεται, ἑως ἀν θη ἐπι της γης κρισιν· και ἐπι τῳ ὀνοματι ἀυτυ ἐλπιυσιν ἐθνη. μητι ὑν ἐπι τον Ιακωβ τον πατριαρχην οἱ ἀπο των ἐθνων ἐλπιζυσιν, ἀλλ' ὐκ ἐπι τον Χριςον, και ὑμεις δε ἀυτοι; ὡς ὑν Ισραηλ τον Χριςον, και Ιακωβ ὑτως λεγει· και ἡμεις ἐκ της κοιλιας τυ Χριςυ λατομηθεντες, Ισραηλιτικον το ἀληθινον ἐσμεν γενος· ἀυτῳ δε μαλλον τῳ ῥητῳ προσεχωμεν. και ἐξαγαγω, φησι, το ἐξ Ιακωβ σπερμα και ἐξ Ιυδα· και κληρονομησει το ὀρος το ἁγιον μυ, και κληρονομησυσιν οἱ ἐκλεκτοι μυ και οἱ δυλοι μυ, και κατοικησυσιν ἐκει· και ἐσονται ἐν τῳ δρυμῳ ἐπαυλεις ποιμνιων, και φαραγξ Αχωρ εἰς ἀναπαυσιν βυκολιων τῳ λαῳ οἱ ἐζητησαν με. ὑμεις δε οἱ ἐγκαταλειποντες με, και ἐπιλανθανομενοι το ὀρος το ἁγιον μυ, και ἑτοιμαζοντες τοις δαιμονιοις τραπεζαν, και πληρυντες τῳ δαιμονι κερασμα, ἐγω παραδωσω ὑμας εἰς μαχαιραν. παντες σφαγη πεσυσθε, ὁτι ἐκαλεσα ὑμας, και ὐχ ὑπηκυσατε, και ἐποιησατε το πονηρον ἐνωπιον μυ, και ἁ ὐκ ἐβυλομην ἐξελεξασθε. και τα μεν της γραφης ταυτα· συννοειτε δε και ἀυτοι, ὁτι ἀλλο τι ἐςι το ἐξ Ιακωβ σπερμα νυν λεγομενον, ὐχ ὡς οἰηθειη τις ἀν περι τυ λαυ λεγεσθαι. ὐ γαρ ἐνδεχεται τοις ἐξ Ιακωβ γεγεννημενοις ἀπολιπειν ἐπεισαξιν τυς ἐξ Ιακωβ σπαρεντας, ὐδε ὀνειδιζοντα τῳ λαῳ, ὡς μη ἀξιῳ της κληρονομιας, παλιν ὡς ὑπολαβομενος τοις ἀυτοις ὑπισχνεισθαι· ἀλλ' ὁνπερ τροπον ἐκει φησιν ὁ προφητης, και νυν συ οἰκος τυ Ιακωβ, δευρο και πορευθωμεν ἐν φωτι κυριυ· ἀνηκε γαρ τον λαον ἀυτυ τον οἰκον Ιακωβ, ὁτι ἐπληρωθη ἡ χωρα ἀυτων, ὡς το ἀπ' ἀρχης, μαντειων και κληδονισμων, ὑτω και ἐνθαδε δει νοειν ἡμας δυο σπερματα Ιυδα, και δυο γενη, ὡς δυο οἰκυς Ιακωβ·

regem Jacob & Iſrael deſignet, ſic ait: *Jacob puer meus; aſſumam eum, & Iſrael electus meus; ſuſcipiet eum anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper eum: & judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque audietur foris vox ejus. Calamum fractum non conteret, & linum fumigans non extinguet: donec victoriam proferat. Judicium recipiet, & non comminuetur, donec ponat ſuper terram judicium. Et in nomine ejus gentes ſperabunt.* Num igitur qui ex gentibus ſunt, ac voſmetipſi, in Jacobum patriarcham ſperatis ac non in Chriſtum? Quemadmodum igitur Iſraelem Chriſtum & Jacobum ſic appellat; ita & nos ex Chriſti utero reciſi verum ſumus Iſraeliticum genus. Sed ad ipſum potius Scripturæ locum animum advertamus: *Et educam illud de Jacob ſemen & de Juda: & hæreditabit montem ſanctum meum: & hæreditabunt electi mei, & ſervi mei, & habitabunt ibi: & erunt in ſaltu ovilia gregum: & vallis Achor in requiem armentorum populo, qui requiſierunt me. Vos autem qui derelinquitis me, & obliviſcimini montis ſancti mei, & paratis dæmoniis menſam, & impletis dæmoni temperationem; ego tradam vos in gladium: omnes in mactatione cadetis; quoniam vocavi vos, & non obediſtis, & feciſtis malum in conſpectu meo, &, quæ nolebam, elegiſtis.* Verba quidem Scripturæ ſic habent: intelligitis autem & ipſi aliud quoddam eſſe Jacob ſemen, de quo nunc Scriptura loquitur, nec de populo veſtro, ut forte aliquis exiſtimaverit, id dici. Repugnat enim ut his, qui ex Jacobo geniti ſunt, ſubintroeundi locum relinquant qui ex Jacobo ſati ſunt; & qui populo exprobrat quod hæreditate indignus ſit, rurſus quaſi eumdem probet, hæreditatem ei polliceatur. Sed quo modo Propheta illic ait: *Et nunc tu domus Jacob, venite & ambulemus in luce Domini, dimiſit enim populum ſuum, domum Jacob: quia repleta eſt, ut ab initio, terra eorum divinationibus & vaticiniis:* ita & hoc loco duo nobis intelligenda ſunt Judæ ſemina & duo gene-

Αιγυπτυ ἐξελθοντων, δια τυ λαβοντος το Ιησου ὀνομα, Αὐση προτερον καλυμενυ, εἰς την γην ὡδηγηθη.

Και τυτων και παντων των τοιουτων παραδοξων και θαυμαστων ὑμιν γενομενων τε και ὁρωμενων κατα καιρους ἐλεγχεσθε και δια προφητων, μεχρι του και τα ἑαυτων τεκνα τεθυκεναι τοις δαιμονιοις· και ἐπι τυτοις πασι τοιαυτα τετολμηκεναι εἰς τον Χριστον, και ἐτι τολμαν· ἐφ' οἱς πασι γενοιτο ὑμιν, ἐλεος παρα τυ Θεου και του Χριστου αὐτου λαβουσι, σωθηναι. δια γαρ τυ προφητυ Ησαϊυ προεπισταμενος ὁ Θεος ταυτα μελλειν ὑμας ποιειν, κατηρασατο οὑτως· οὐαι τη ψυχη αὐτων· βεβουλευνται βυλην πονηραν καθ' ἑαυτων, εἰποντες. δησωμεν τον δικαιον ὁτι δυσχρηστος ὑμιν ἐστι. τοινυν τα γεννηματα των ἐργων αὐτων φαγονται. οὐαι τῳ ἀνομῳ· πονηρα, κατα τα ἐργα των χειρων αὐτυ, συμβησεται αὐτῳ. λαος μυ, οἱ πρακτορες ὑμων καλαμωνται ὑμας, και οἱ ἀπαιτουντες κυριευσυσιν ὑμων. λαος μυ, οἱ μακαριζοντες ὑμας πλανωσιν ὑμας, και την τριβον των ὁδων ὑμων ταρασσυσιν. ἀλλα νυν καταστησεται εἰς κρισιν τον λαον αὐτυ, και αὐτος κυριος εἰς κρισιν ἡξει μετα των πρεσβυτερων του λαου και των ἀρχοντων αὐτυ· ὑμεις δε, τι ἐνεπυρισατε τον ἀμπελωνα μυ, και ἡ ἁρπαγη του πτωχου ἐν τοις οἰκοις ὑμων; ὑμεις τι ἀδικειτε τον λαον μυ, και το προσωπον των ταπεινων κατησχυνατε; και ἐν ἑτεροις παλιν λογοις ὁ αὐτος προφητης εἰς το αὐτο εἰπεν· οὐαι οἱ ἐπισπωμενοι τας ἁμαρτιας αὐτων ὡς ἐν σχοινιῳ μακρῳ, και ὡς ζυγου ἱμαντι δαμαλεως τας ἀνομιας· οἱ λεγοντες, το ταχος αὐτυ ἐγγισατω, και ἐλθετω ἡ βυλη του ἁγιου Ισραηλ, ἱνα γνωμεν. οὐαι οἱ λεγοντες το πονηρον καλον, και το καλον πονηρον· οἱ τιθεντες το φως σκοτος και το σκοτος φως οἱ τιθεντες το πικρον γλυκυ, και το γλυκυ πικρον. οὐαι οἱ συνετοι ἐν ἑαυτοις, και ἐνωπιον αὐτων ἐπιστημονες. οὐαι οἱ ἰσχυοντες ὑμων, οἱ τον οἰνον πινοντες, και οἱ δυναστα, και οἱ κιρνωντες το σικερα· οἱ δικαιουντες τον ἀσε-

βη

admodum antea populus ex his, qui ex Ægypto profecti fuerant, residuus, per eum, qui nomen Jesu accepit, cum Ause antea vocaretur, in terram inductus est.

133. Et cum hæc & alia ejusmodi miracula habueritis & diversis temporibus videritis; arguunt vos etiam Prophetæ, quod vestros etiam filios dæmoniis immolaveritis, & his sceleribus adjeceritis, quæ in Christum ausi estis, & etiamnum audetis, de quibus omnibus utinam, concessa vobis a Deo & Christo ejus misericordia, salvemini. Nam per Prophetam Esaiam Deus, cum præsciret vos hæc facturos, ita vos exsecratus est: *Væ animæ ipsorum, quoniam consiliati sunt consilium pessimum contra semetipsos, dicentes: Alligemus justum, quoniam incommodus est nobis. Itaque fructus operum suorum comedent. Væ iniquo: mala secundum opera manuum ejus accident ei. Popule meus, exactores vestri spoliant vos, & exigentes dominabuntur vobis. Popule meus, qui beatos vos dicunt, decipiunt vos, & semitam viarum vestrarum turbant. Sed nunc sistet in judicio populum suum: & ipse Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi, & cum principibus ejus. Vos autem quare incendistis vineam meam, & rapina pauperis in domibus vestris? Quare vos injuriis afficitis populum meum, & faciem humilium confunditis?* Et alio item loco idem Propheta in eamdem sententiam dixit: *Væ, qui trahunt peccata sua quasi funiculo longo, & quasi jugi corrigia vitulæ, iniquitates: qui dicunt: Celeritas ejus appropinquet, & veniat consilium sancti Israel, ut cognoscamus. Væ, qui dicunt bonum malum, & malum bonum, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem; qui ponunt amarum dulce, & dulce amarum. Væ, qui sunt arguti in semetipsis, & coram semetipsis scientes. Væ, valentes vestri, qui bibunt vinum, & potentes, & qui miscent siceram, qui justificant impium propter munera, & jus justi tollunt. Propter hoc, sicut uretur stipula a*

 car-

carbone ignis, simul quoque comburentur a flamma ardente; radix quasi lanugo erit, & flos eorum quasi pulvis ascendet. Non enim voluerunt legem Domini Sabaoth, sed eloquium Domini sancti Israel irritaverunt. Et indignatus est ira Dominus Sabaoth, & immisit manus super eos, & percussit eos, & concitatus est in montes: & facta sunt morticina eorum in medio, quasi stercus viæ. Et in omnibus his non sunt aversi, sed adhuc manus eorum excelsa. Vere enim adhuc manus vestra ad male agendum extenta est; quippe qui cum Christum occideritis, ne sic quidem pœnitentiam agitis, sed nos etiam, qui per eum Deo & Patri universorum credidimus, odistis, & quoties facultas datur, occiditis; illumque indesinenter & eos, qui ab illo orti sunt, exsecramini; cum nos omnes pro vobis precemur, ac pro omnibus omnino hominibus, quemadmodum a Christo nostro & Domino facere edocti sumus; qui præcepit, ut etiam pro inimicis precemur, & eos diligamus qui nos oderunt, & maledicentibus benedicamus.

134. Igitur si vos quoque & Prophetarum & ipsius illius doctrina commovet; satius est ut Deum sequamini, quam imprudentes & cœcos magistros vestros, qui etiamnum quatuor aut quinque uxores habere unicuique permittunt; & si quis venustam inspiciens concupiverit; Jacobi, qui Israel dictus est, & aliorum patriarcharum facta commemorantes, ac negantes peccare, si quis similia faciat; miseri hac etiam in re & insipientes. Nam, ut jam dixi, dispensationes magnorum mysteriorum in unaquaque ejusmodi actionum peragebantur. Dicam autem quænam dispensatio & præsignificatio in nuptiis Jacob peracta fuerit; ut in his quoque agnoscatis vestros semper magistros, non ad diviniorem cujusque facti causam, sed potius ad humi repentes & corruptionis plenas

εχετε τοιγαρουν οἷς λεγω. της ὑπο του Χριςου μελλουσης ἀπαρτιζεσθαι πραξεως τυποι ἦσαν οἱ γαμοι του Ιακωβ. δυο γαρ ἀδελφας κατα το ἀυτο οὐ θεμιτον γαμησαι τῳ Ιακωβ. και δυλευει δε τῳ Λαβαν ὑπερ των θυγατερων· και ψευσθεις ἐπι τῃ νεωτερᾳ, παλιν ἐδουλευσεν ἑπτα ἐτη. ἀλλα Λεια μεν, ὁ λαος ὑμων και συναγωγη· Ραχηλ δε, ἡ ἐκκλησια ἡμων και ὑπερ τουτων δυλευει μεχρι νυν ὁ Χριςος, και των ἐν ἀμφοτεραις δουλων. ἐπει γαρ τοις δυσιν υἱοις το τριτυ σπερμα εἰς δυλειαν ὁ Νωε ἐδωκε, νυν παλιν εἰς ἀποκαταςασιν ἀμφοτερων τε των ἐλευθερων τεκνων, και των ἐν ἀυτοις δουλων, Χριςος ἐληλυθε, τοι ἀυτων παντας καταξιων τους φυλασσοντας τας ἐντολας ἀυτου· ὃν τροπον και οἱ ἀπο των ἐλευθερων, και οἱ ἀπο των δυλων γενομενοι τῳ Ιακωβ, παντες υἱοι και ὁμοτιμοι γεγονασι· κατα δε την ταξιν, και κατα την προγνωσιν, ὁποιος ἑκαςος ἐςαι προλελεκται. ἐδυλευσεν Ιακωβ τῳ Λαβαν ὑπερ των ῥαντων και πολυμορφων θρεμματων ἐδυλευσε και την μεχρι ςαυρυ δυλειαν ὁ Χριςος ὑπερ των ἐκ παντος γενυς ποικιλων και πολυειδων ἀνθρωπων, δἰ αἱματος και μυςηριυ τυ ςαυρυ κτησαμενος ἀυτυς. Λειας ἀσθενεις ἦσαν οἱ ὀφθαλμοι· και γαρ ὑμων σφοδρα οἱ της ψυχης ὀφθαλμοι. ἐκλεψε Ραχηλ τυς θευς Λαβαν, και κατεκρυψεν ἀυτυς ἑως της σημερον ἡμερας· και ἡμιν ἀπολωλασιν οἱ πατρικοι και ὑλικοι θεοι. τον χρονον παντα ἐμισειτο ὑπο του ἀδελφυ ὁ Ιακωβ· και ἡμεις νυν, και ἀυτος ὁ κυριος ἡμων, μισειται ὑφ' ὑμων, και ὑπο των ἀλλων ἁπλως ἀνθρωπων, ὀντων παντων τῃ φυσει ἀδελφων. Ισραηλ ἐπεκληθη Ιακωβ· και Ισραηλ και ὁ Χριςος ἀποδεδεικται, ὁ ὢν και καλυμενος Ιησυς.

Και ὁταν ἡ γραφη λεγῃ, ἐγω κυριος ὁ Θεος ὁ ἁγιος Ισραηλ, ὁ καταδειξας Ισραηλ βασιλεα ὑμων, ὐχὶ ἀληθως τον Χριςον τον αἰωνιον βασιλεα ἀκυσεσθε; και Ιακωβ γαρ ὁ τυ Ισαακ υἱος, ὁτι ὐδεποτε βασιλευς γεγονεν, ἐπιςασθε. και δια τυτο ἡ γραφη παλιν ἐξηγυμενη

ἡμιν

actiones respexisse. Animum igitur his quæ dico advertite. Nuptiæ Jacob id quod Christus erat facturus prænuntiabant. Duas enim sorores simul uxores ducere Jacobo fas non erat. Is servit Laban pro filiabus, ac deceptus in juniore, iterum servit annis septem. Lia quidem populus vester & Synagoga: Rachel vero Ecclesia nostra. Pro his servit hactenus Christus & pro servis, qui in utraque sunt. Nam cum Noe duobus filiis semen tertii in servitutem tradiderit; nunc contra & ad amborum, qui liberi erant, filiorum, & ad servorum, qui inter eos sunt, restitutionem advenit Christus, eamdem omnibus dignitatem attribuens, qui ejus mandata servant: quemadmodum & quos ex liberis uxoribus & quos ex ancillis Jacob filios susceperat, filii omnes fuere ac eadem dignitate. Qualis autem quisque futurus esset secundum ordinem & secundum præscientiam prædictum est. Servivit Jacob Labano pro maculosis & variis pecoribus: servitutem Christus etiam usque ad crucem pro variis ex omni genere & multiformibus hominibus servivit, sanguine suo & mysterio crucis eos acquirens. Liæ infirmi erant oculi: valde enim infirmi vestræ mentis oculi. Furata est Rachel deos Labani, & abscondit eos usque in hodiernum diem: nobis quoque periere patrii & materiales dii. Omni tempore Jacob odio habebatur a fratre: nos quoque ac ipse Dominus noster odio habemur a vobis & ab omnibus prorsus hominibus; cum omnes natura fratres simus. Israel cognominatus est Jacob: Israelem quoque Christum esse demonstratum est, qui est & vocatur Jesus.

135. Et cum ait Scriptura: *Ego Dominus Deus sanctus Israel, qui ostendi Israelem Regem vestrum;* an non vere Christum sempiternum regem intelligetis? Nam Jacob filium Isaac numquam regem fuisse scitis; quocirca Scriptura rursum explicans nobis quemnam

re-

ἡμιν τινα λεγει βασιλεα Ιακωβ και Ισραηλ, ὑτως ἐφη· Ιακωβ ὁ παις μυ, ἀντιληψομαι ἀυτυ· και Ισραηλ ὁ ἐκλεκτος μυ, προσδεξεται ἀυτον ἡ ψυχη μυ. δεδωκα το πνευμα μυ ἐπ᾽ ἀυτον· και κρισιν τοις ἐθνεσιν ἐξοισει, ὐ κεκραξεται, ὐδε ἀκυσθησεται ἐξω ἡ φωνη ἀυτυ. καλαμον τεθραυσμενον ὐ συντριψει, και λινον τυφομενον ὐ σβεσει, ἑως ὐ νικος ἐξοισει· κρισιν ἀναληψει, και ὐ θραυσθησεται, ἑως ἀν θῃ ἐπι της γης κρισιν· και ἐπι τῳ ὀνοματι ἀυτυ ἐλπιυσιν ἐθνη. μητι ὐν ἐπι τον Ιακωβ τον πατριαρχην οἱ ἀπο των ἐθνων ἐλπιζυσιν, ἀλλ᾽ ὐκ ἐπι τον Χρισον, και ὑμεις δε ἀυτοι; ὡς ὐν Ισραηλ τον Χρισον, και Ιακωβ ὑτως λεγει· και ἡμεις ἐκ της κοιλιας τυ Χρισυ λατομηθεντες, Ισραηλιτικον το ἀληθινον ἐσμεν γενος· ἀυτῳ δε μαλλον τῳ ῥητῳ προσεχωμεν. και ἐξαγαγω, φησι, το ἐξ Ιακωβ σπερμα και ἐξ Ιυδα· και κληρονομησει το ὀρος το ἁγιον μυ, και κληρονομησυσιν οἱ ἐκλεκτοι μυ και οἱ δυλοι μυ, και κατοικησυσιν ἐκει· και ἐσονται ἐν τῳ δρυμῳ ἐπαυλεις ποιμνιων, και φαραγξ Αχωρ εἰς ἀναπαυσιν βυκολιων τῳ λαῳ οἱ ἐζητησαν με. ὑμεις δε οἱ ἐγκαταλειποντες με, και ἐπιλανθανομενοι το ὀρος το ἁγιον μυ, και ἑτοιμαζοντες τοις δαιμονιοις τραπεζαν, και πληρυντες τῳ δαιμονι κερασμα, ἐγω παραδωσω ὑμας εἰς μαχαιραν. παντες σφαγη πεσεισθε, ὁτι ἐκαλεσα ὑμας, και ὐχ ὑπηκυσατε, και ἐποιησατε το πονηρον ἐνωπιον μυ, και ἁ ὐκ ἐβυλομην ἐξελεξασθε. και τα μεν της γραφης ταυτα· συνιετε δε και ἀυτοι, ὁτι ἀλλο τι ἐσι το ἐξ Ιακωβ σπερμα νυν λεγομενον, ὐχ ὡς οἰηθειη τις ἀν περι τυ λαυ λεγεσθαι. ὐ γαρ ἐνδεχεται τοις ἐξ Ιακωβ γεγεννημενοις ἀπολιπειν ἐπεισαξιν τυς ἐξ Ιακωβ σπαρεντας, ὐδε ὀνειδιζοντα τῳ λαῳ, ὡς μη ἀξιῳ της κληρονομιας, παλιν ὡς ὑπολαβομενος τοις ἀυτοις ὑπισχνεισθαι· ἀλλ᾽ ὁνπερ τροπον ἐκει φησιν ὁ προφητης, και νυν συ οἰκος τυ Ιακωβ, δευρο και πορευθωμεν ἐν φωτι κυριυ· ἀνηκε γαρ τον λαον ἀυτυ τον οἰκον Ιακωβ, ὁτι ἐπλησθη ἡ χωρα ἀυτων, ὡς το ἀπαρχης, μαντειων και κληδονισμων, ὑτω και ἐνθαδε δει νοειν ἡμας δυο σπερματα Ιυδα, και δυο γενη, ὡς δυο οἰκυς Ιακωβ·

regem Jacob & Iſrael deſignet, ſic ait: *Jacob puer meus; aſſumam eum, & Iſrael electus meus; ſuſcipiet eum anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper eum: & judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque audietur foris vox ejus. Calamum fractum non conteret, & linum fumigans non extinguet: donec victoriam proferat. Judicium recipiet, & non comminuetur, donec ponat ſuper terram judicium. Et in nomine ejus gentes ſperabunt.* Num igitur qui ex gentibus ſunt, ac voſmetipſi, in Jacobum patriarcham ſperatis ac non in Chriſtum? Quemadmodum igitur Iſraelem Chriſtum & Jacobum ſic appellat; ita & nos ex Chriſti utero reciſi verum ſumus Iſraeliticum genus. Sed ad ipſum potius Scripturæ locum animum advertamus: *Et educam illud de Jacob ſemen & de Juda: & hæreditabit montem ſanctum meum: & hæreditabunt electi mei, & ſervi mei, & habitabunt ibi: & erunt in ſaltu ovilia gregum: & vallis Achor in requiem armentorum populo, qui requiſierunt me. Vos autem qui derelinquitis me, & obliviſcimini montis ſancti mei, & paratis dæmoniis menſam, & impletis dæmoni temperationem; ego tradam vos in gladium: omnes in mactatione cadetis; quoniam vocavi vos, & non obediſtis, & feciſtis malum in conſpectu meo, &, quæ nolebam, elegiſtis.* Verba quidem Scripturæ ſic habent: intelligitis autem & ipſi aliud quoddam eſſe Jacob ſemen, de quo nunc Scriptura loquitur, nec de populo veſtro, ut forte aliquis exiſtimaverit, id dici. Repugnat enim ut his, qui ex Jacobo geniti ſunt, ſubintroeundi locum relinquant qui ex Jacobo ſati ſunt; & qui populo exprobrat quod hæreditate indignus ſit, rurſus quaſi eumdem probet, hæreditatem ei polliceatur. Sed quo modo Propheta illic ait: *Et nunc tu domus Jacob, venite & ambulemus in luce Domini, dimiſit enim populum ſuum, domum Jacob: quia repleta eſt, ut ab initio, terra eorum divinationibus & vaticiniis:* ita & hoc loco duo nobis intelligenda ſunt Judæ ſemina & duo genera,

κωβ· τον μεν ἐξ αἱματος και σαρκος· τον δε ἐκ πιςεως και πνευματος γεγεννημενον.

Ορατε γαρ ὡς προς τον λαον νυν λεγει. ἀνωτερω εἰπων, ὃν τροπον εὑρεθησεται ῥαξ ἐν βοτρυϊ, και ἐρυσι, μη λυμανῃς αὐτον, ὁτι εὐλογια ἐν αὐτῳ ἐςιν· ὑτω ποιησω ἑνεκεν του δουλευοντος μοι· τυτυ ἑνεκεν ὐ μη ἀπολεσω παντας. και μετα τυτο ἐπιφερει, και ἐξαξω το ἐξ Ιακωβ και ἐξ Ιυδα. δηλον ὐν, εἰ ἐκεινοις ὑτως ὀργιζεται, και ὀλιγοςυς καταλειψειν ἀπειλει, ἀλλυς τινας ἐξαξειν ἐπαγγελλεται, οἱ κατοικησυσιν ἐν τῳ ὀρει αὐτυ. ὑτοι δε εἰσιν ὑς εἰπε σπερειν και γεννησειν. ὑμεις γαρ ὑτε καλυντος αὐτυ ἀνεχεσθε, ὑτε λαλυντος ἀκυετε, ἀλλα και το πονηρον ἐποιησατε ἐνωπιον κυριυ. το δε ὑπερβαλλον ὑμων της κακιας το και μισειν, ἐφονευσατε δικαιον, και τυς ἀπ' αὐτυ λαβοντας εἰναι ὁπερ εἰσιν, εὐσεβεις και δικαιοι, και φιλανθρωποι. τοιγαρυν, ὐαι τῃ ψυχῃ αὐτων, λεγει κυριος· διο βεβυλευνται βυλην πονηραν καθ' ἑαυτων, εἰποντες, ἀρωμεν τον δικαιον, ὁτι δυσχρηςος ἡμιν ἐςιν. ὐ γαρ και ὑμεις τῃ Βααλ ἐθυετε, ὡς οἱ πατερες ὑμων, ὐδε ἐν συσκιοις ἠ μετεωροις τοποις πεμματα ἐποιειτε τῃ ςρατιᾳ του ὐρανυ· ἀλλ' ὁτι ὐκ ἐδεξασθε τον Χριςον αὐτυ. ὁ γαρ τυτον ἀγνοων, ἀγνοει και την βυλην του Θευ. και ὁ τυτον ὑβριζων και μισων, και τον πεμψαντα δηλονοτι και μισει και ὑβριζει· και εἰ ὐ πιςευει τις εἰς αὐτον, ὐ πιςευει τοις των προφητων κηρυγματι τοις αὐτον εὐαγγελισαμενοις, και κηρυξασιν εἰς παντας.

Μη δη, ὠ ἀδελφοι, κακον τι εἰπητε εἰς ἐκεινον τον ἐςαυρωμενον μηδε χλευασητε αὐτυ τυς μωλωπας οἱς ἰαθηναι πασι δυνατον, ὡς και ἡμεις ἰαθημεν. καλον γαρ, ἠν πεισθεντες τοις λογοις περιτμηθητε την σκληροκαρδιαν, ἡν ὐχι δι' ὑμων ἐγγινομενην γνωμην ἐχετε· ἐπειδη εἰς σημειον ἠν δεδομενη, ἀλλ' ὐκ εἰς δικαιοπραξιας ἐργον, οἱ λογοι ἀναγκαζυσι. συμφαμενοι ὐν μη λοιδορητε ἐπι τον υἱον του Θευ, μηδε Φαρισσαιοις πειθομενοι διδασκαλοις,

ra, quemadmodum duæ domus Jacob, alterum ex ſanguine & carne, alterum ex fide & ſpiritu natum.

136. Videte enim quomodo nunc populum alloquatur. Poſtquam ſuperius dixit: *Quomodo invenietur acinus uvæ in botro, & dicent. Ne læſeris illum, quia benedictio eſt in eo; ſic faciam, propter ſervientem mihi: propter hunc non diſperdam omnes:* deinde infert hoc: *Et educam illud de Jacob ſemen & de Juda.* Manifeſta ergo res eſt, ſi iſtis ita iraſcitur & pauciſſimos relicturum minatur, alios quoſdam adducturum ſe pollicetur, qui habitaturi ſint in monte ſancto ejus. Hi autem non alii ſunt, quam quos ſaturum ſe & generaturum dixit. Vos enim nec vocantem eum perfertis, nec loquentem auditis, ſed & malum feciſtis coram Domino. In hoc autem maxime exuberat nequitia veſtra, quod etiam oderitis juſtum, quem occidiſtis, & eos qui ab eo accepere ut ſint id quod ſunt, pii, juſti & humani. Itaque *Væ animæ ipſorum,* dicit Dominus, *eo quod conſilium ceperunt adverſus ſeipſos dicentes: Tollamus juſtum, quoniam inutilis eſt nobis.* Neque enim & vos Baali ſacrificaſtis, ut patres veſtri, nec in lucis & in excelſis locis bellaria obtuliſtis militiæ cœli; ſed non ſuſcepiſtis Chriſtum Dei. Nam qui hunc ignorat, conſilium Dei ignorat, & qui hunc injuria afficit, eumque odit, eum videlicet, a quo miſſus eſt, odit & injuria afficit. Et ſi quis non credit in eum, non credit Prophetarum vaticiniis illum prænuntiantibus & apud omnes prædicantibus.

137. Ne quid mali, fratres, in hunc crucifixum dicatis, nec vibices ejus rideatis, quibus licet omnibus ſanari, quemadmodum & nos ſanati ſumus. Præclarum enim fuerit, ſi ſcripturis aſſentientes, duri cordis circumciſionem accipiatis; non illam, quam ob inſitas vobis opiniones habetis. Hanc enim in ſignum inſtitutam fuiſſe, non ad opus juſtitiæ, ſcripturæ neceſſario demonſtrant. Aſſentite igitur, nec

con-

λοις, τον βασιλεα του Ισραηλ επισκωψητε ποτε· όποια διδασκουσιν οἱ ἀρχισυναγωγοι ὑμων μετα την προσευχην· ει γαρ ὁ ἁπτομενος των μη ευαρεςων τῳ Θεῳ, ὡς ὁ ἁπτομενος κορης του Θεου, πολυ μαλλον ὁ του ηγαπημενου καθαπτομενος. ὁτι δε ουτος αυτος εςι, και ικανως αποδεδεικται. και σιγωντων αυτων, ειπον, εγω ω φιλοι, και τας γραφας λεγω νυν ὡς εξηγησαντο οἱ εβδομηκοντα· ειπων γαρ αυτας προτερον ὡς ὑμεις αυτας εχετε, πειραν ὑμων εποιουμην, πως διακεισθε ηδη την γνωμην. λεγων γαρ την γραφην ἡ λεγει, ουαι αυτοις, ὁτι βεβουλευνται βουλην πονηραν καθ' ἑαυτων, ειποντες, ὡς εξηγησαντο οἱ εβδομηκοντα, επηνεγκα, αρωμεν τον δικαιον, ὁτι δυχρηςος ἡμιν εςιν, εμου εν αρχῃ της ὁμιλιας και ειποντος ὁπερ ὑμεις ειρησθαι βουλεσθε, ειποντες, δησωμεν τον δικαιον, ὁτι δυχρηςος ἡμιν εςιν. αλλα δε τινα επραξατε, και ου δοκειτε μοι ανηκοως των λογων επακηκοεναι. αλλ' επει και νυν ηδη ἡ ἡμερα περας ποιεισθαι μελλει· προς δυσμας γαρ ηδη ὁ ἡλιος εςι· και εν τι προσθεις τοις ειρημενοις, παυσομαι. τουτο δ' αυτο και εν τοις ειρημενοις μοι ερρηθη, αλλα παλιν αυτῳ επεξεργασασθαι δικαιον ειναι μοι δοκει.

Γινωσκετε ουν, ω ανδρες, εφην, ὁτι εν τῳ Ησαΐᾳ λελεκται ὑπο του Θεου προς την Ιερουσαλημ, ὁτι επι του κατακλυσμου του Νωε εσωσα σε. τουτο δε εςιν ὁ ελεγεν ὁ Θεος, ὁτι το μυςηριον των σωζομενων ανθρωπων επι τῳ κατακλυσμου γεγονεν, ὁ δικαιος γαρ Νωε μετα των αλλων ανθρωπων επι του κατακλυσμου, τουτεςι της τε γυναικος της αυτου, και των τριων τεκνων αυτων, και των γυναικων των υἱων αυτου· οἱτινες αριθμῳ οντες οκτω, συμβολον ειχον της αριθμῳ μεν ογδοης ἡμερας, εν ᾗ εφανη ὁ Χριςος ἡμων απο νεκρων αναςας, δυναμει δ' αει πρωτης ὑπαρχουσης. ὁ γαρ Χριςος, πρωτοτοκος πασης κτισεως ων, και αρχη παλιν αλλου γενους γεγονε του αναγεννηθεντος ὑπ' αυτου δι ὑδατος και πιςεως, και ξυλου του το μυςηριον του ςαυρου εχοντος· ον τροπον και ὁ Νωε

›nvicium faciatis Filio Dei; nec Pharisæis magistris orem gerentes, Regem Israel cachinnis exagitetis, ıales a Synagogæ vestræ principibus post preces ɔcentur. Nam si is qui homines Deo non placen- :s tangit, pupillam Dei tangit quodammodo, quan- › magis qui dilectum tangit? Hunc autem ipsum esse .tis multis demonstratum. Tacentibus illis, equi- em, inquam, Amici, Scripturas nunc refero, ut ıterpretati sunt Septuaginta. Nam cum eas antea ꜫtulissem, ut apud vos habentur, nunc animi vestri ꜫntentiam periclitari volui. Recitans enim Scriptu- ım quæ dicit, *Væ ipsis quia consilium malum ceperunt lversus seipsos, dicentes*, addidi, ut interpretati sunt eptuaginta, *Tollamus justum quia inutilis est nobis;* cum ıitio colloquii retulissem id quod vos dici vultis, *di- ntes vinciamus justum, quia incommodus est nobis.* Sed ɒs alias res egistis, mihique videmini quid dicerem ıdiendo non animadvertisse. Sed quia jam dies de- ꜫdit, ad occasum enim sol est; postquam supradictis ıum aliquid addidero, desinam. Atque id quidem ın protuli, sed iterum aliquid operæ in illud impen- ꜫre æquum mihi videtur.

138. Nostis igitur, o viri, in Esaia dictum esse a 'eo ad Jerusalem, *In diluvio Noe servavi te.* Quod ıtem dixit Deus, illud est, mysterium hominum ılvandorum in diluvio fuisse. Justus enim Noe cum lis hominibus, id est, cum uxore & tribus filiis & ıiorum uxoribus, qui numero octo erant, signum abuerunt diei, numero quidem octavi, in quo Chri- :us ex mortuis redivivus apparuit, potestate autem ꜫmper primi. Christus enim, cum primogenitus ıſſet omnis creaturæ, rursus etiam factus est princi- ıium alterius generis ab ipso regenerati per aquam & idem & lignum, quo mysterium crucis continetur; uemadmodum & Noe in ligno salvatus est aquis in- 'ectus una cum suis. Cum ergo dicit Propheta, *Tem-*

ἐν ξυλῳ διεσωθη ἐποχυμενος τοις ὑδασι μετα των ἰδιω
ὁταν ἐν εἰπῃ ὁ προφητης, ἐπι Νωε ἐσωσα σε, προσφ
τῳ ὁμοιως πιςῳ λαῳ προς Θεον ὀντι και τα συμβολ
ταυτα ἐχοντα λεγει. και γαρ ῥαβδον ἐχων ὁ Μωσης μ
τα χειρα, δια της θαλασσης διηγαγεν ὑμων τον λα
ὑμεις δε ὑπολαμβανετε ὁτι τῳ γενει ὑμων μονων ἐλεγεν, ἡ
γη. ὁτι γαρ πασα ἡ γη, ὡς ἡ γραφη λεγει, κατεκλυσθ
και ὑψωθη το ὑδωρ ἐπανω παντων ὀρεων πηχεις δεκαπε
τε· ὡςε ἐ τῃ γῃ φαινεται εἰρηκως, ἀλλα τῳ λαῳ τῳ πειθ
μενῳ αὐτῳ· ῳ και ἀναπαυσιν προητοιμασεν ἐν Ἱερουσαλημ
ὡς προαποδεδεικται δια παντων των ἐπι του κατακλυ
μυ συμβολων· εἰπον δε, δι ὑδατος, και πιςεως, και ξυλ
οἱ προπαρασκευαζομενοι, και μετανοουντες ἐφ' οἰς ἡμαρτ
ἐκφευξονται την μελλουσαν ἐπερχεσθαι του Θεου κρισιν.

Και γαρ ἀλλο μυςηριον ἐπι τυ Νωε προεφητευθη τ
λυμενον, ὁ ὐκ ἐπιςασθε. ἐςι δε τυτο. ἐν ταις εὐλογια
αἱς εὐλογει ὁ Νωε τυς δυο υἱυς αὐτυ, και τον υἱον τ
υἱυ αὐτυ καταραται. τον γαρ υἱον συνευλογηθεντα ὑπ
τυ Θευ, το προφητικον πνευμα καταρασθαι ὐκ ἐμελλ
ἀλλ' ἐπει δι ὁλυ τυ γενυς τυ ἐπιγελασαντος τῃ γυμνωσ
υἱυ αὐτυ, ἡ προςιμησις τυ ἁμαρτηματος εἰναι ἐμελλ
ἀπο τυ υἱυ την καταραν πεποιηται. ἐν δε οἱς εἰπε, πρ
λεγεν ὁτι και οἱ ἀπο Σηθ γενησομενοι, διακαθεξυσι τ
κτησεις και οἰκησεις τυ Χανααν· και παλιν οἱ ἀπο τυ Ἰα
φεθ αὐτας, ἁς διακατεσχον παρα των τυ Χανααν
ἀπο Σημ, παραλαβοντες και ἀπο τυ Ἰαφεθ διακαθεξυ
σιν, ἀφελομενοι τυς ἀπο Σημ γενομενυς, ὁν τροπον ἀφ
ρεθεντων αὐτα των υἱων Χανααν αὐτοι διακατεσχον.
ὁτι ὑτω γεγονεν ἀκυσατε. ὑμεις γαρ οἱ ἀπο τυ Σημ κατ
αγοντες το γενος, ἐπηλθετε κατα την τυ Θευ βυλην τ
γη των υἱων Χανααν, και διακατεσχετε αὐτην. και ὁτ
υἱοι Ἰαφεθ, κατα την τυ Θευ κρισιν ἐπελθοντες και αὐ
τοι ὑμιν, ἀφειλοντο ὑμων την γην, και διακατεσχον αὐ
την, φαινεται. εἰρηται δε ταυτα οὑτως· ἐξενηψε δε Νω
ἀπο τυ οἰνυ, και ἐγνω ὁσα ἐποιησεν αὐτῳ ὁ υἱος αὐτυ
νεωτερος· και εἰπεν, ἐπικαταρατος Χανααν παις· οἰκετ

ἐςαι

ïre *Noe servavi te*, ut jam dixi, hæc ad populum Deo ariter fidelem, eademque signa habentem dicit. Iam Moyses virgam manibus gerens populum vestrum er mare traduxit. Vos autem vestro tantum generi ut terræ hæc eum dixisse opinamini. Sed cum uni- ersa terra, ut ait Scriptura, inundata sit, & aqua ltior fuerit, quam montes omnes, quindecim cubi- is; liquet Deum hæc terræ non dixisse, sed populo ui ei obsequitur, cuique etiam requiem Jerosolymis ræparavit, ut per signa omnia in diluvio edita præ- aonstratum est: id est, per aquam & fidem & lignum, ui præparati sunt, & peccatorum pœnitentiam agunt, 'enturum Dei judicium effugient.

139. Nam & aliud mysterium tempore Noe præ- licebatur, quod vos nescitis. Sic autem se habet. n benedictionibus quibus Noe filios suos impertit, epoti suo maledicit. Nam filio, qui simul cum fra- ribus a Deo benedictus fuerat, propheticus spiritus on erat maledicturus. Sed quia futurum erat ut ad niversum genus illius, qui nudum patrem irriserat, œna peccati pertineret, ab ejus filio initium fecit aledicendi. In his autem, quæ dixit, futurum rædicebat, ut Semi posteri possessiones & domicilia hanaan detinerent; & rursus qui ex Japhet ea de- nerent, quæ posteri Semi ademta posteris Chanaan etinebant, & Semi posteros spoliarent, quemadmo- um isti posteros Chanaan spoliaverunt. Atque hoc a factum esse audite. Vos enim, qui ex Semo ge- us ducitis, in terram filiorum Chanaan secundum Dei voluntatem invasistis, eamque tenuistis. Non inus constat filios Japhet secundum Dei judicium in os invasisse, & terram, quam vobis abstulerunt, enuisse. Hæc autem dicta sunt in hunc modum: *So- rius vero factus est Noe a vino: & cognovit omnia quæ cit eis filius ejus junior, & dixit: Maledictus Chanaan uer: famulus erit fratribus suis. Et dixit: Benedictus*

εσαι τοις αδελφοις αυτȣ. και ειπεν, ευλογητος κυριος ὁ Θεος Σημ, και εσαι Χανααν παις αυτȣ. πλατυναι κυριος τῳ Ιαφεθ, και κατοικησατω εν τοις οικοις Σημ, και γενηθητω Χανααν παις αυτȣ. δυο ȣν λαων ευλογηθεντων, των απο τȣ Σημ και τȣ Ιαφεθ· και πρωτων κατασχειν τȣς οικȣς του Χανααν εγνωσμενων των απο Σημ, και παλιν διαδεξασθαι παρ αυτων τας αυτας κτησεις των απο Ιαφεθ προειρημενων, και τοις δυσι λαοις τȣ ενος λαου τȣ απο Χανααν εις δȣλειαν παραδοθεντος, ὁ Χρισος κατα την τȣ παντοκρατορος πατρος δυναμιν δοθεισαν αυτῳ παραγενετο, εις φιλιαν και ευλογιαν και μετανοιαν και συνοικιαν καλων, την εν τη αυτη γη των αγιων παντων μελλȣσαν γινεσθαι, ὡς προαποδεδεικται· διακατασχεσιν επηγγελται. οθεν οἱ πανταχοθεν ανθρωποι, ειτε δουλοι ειτε ελευθεροι, πισευοντες επι τον Χρισον, και εγνωκοτες την εν τοις λογοις αυτου και των προφητων αυτȣ αληθειαν, επισανται αμα αυτῳ εν τη γη εκεινη γενησομενοι, και τα αιωνια και αφθαρτα κληρονομησειν.

Οθεν και Ιακωβ, ὡς προειπον, τυπος ὡν και αυτος του Χρισου, και τας δυο δουλας των δυο ελευθερων αυτου γυναικων εγεγαμηκει, και εξ αυτων ετεκνωσεν υἱους, εις το προμηνυθηναι οτι ὁ Χρισος προσληψεται και τους εν γενει τȣ Ιαφεθ, οντας απο τȣ Χανααν παντας, ὁμοιως τοις ελευθεροις, και τεκνα συγκληρονομα εξει· απερ ἡμεις οντες, συνιεναι ὑμεις ου δυνασθε, δια το μη δυνασθαι απο της τȣ Θεου ζωσης πηγης πιειν· αλλα απο των συντετριμμενων λακκων, και ὑδωρ μη δυναμενων συνεχειν, ὡς ἡ γραφη λεγει. εισι δε λακκοι συντετριμμενοι, και ὑδωρ μη συνεχοντες, ους ωρυξαν ὑμιν οἱ διδασκαλοι ὑμων αυτων, ὡς και ἡ γραφη διαρρηδην λεγει, διδασκοντες διδασκαλιας, ενταλματα ανθρωπων. και προς τȣτοις ἑαυτους και ὑμας βȣκολουσιν, ὑπολαμβανοντες ὁτι παντως τοις απο της σπορας της κατα σαρκα τȣ Αβρααμ ουσι, καν ἁμαρτωλοι ὡσι και απισοι και απειθεις προς τον Θεον, ἡ βασιλεια ἡ αιωνιος δοθησεται· απερ απεδειξαν αἱ γραφαι ουκ οντα. ἡ γαρ τουτο ουκ ει-

Dominus Deus Sem: & erit Chanaan servus ejus. Dilatet Dominus Japhet: & habitet in domibus Sem, & fiat Chanaan servus ejus. Itaque cum duo populi benedicti essent, qui ex Sem, & qui ex Japhet; cumque ut posteri Sem domos Chanaan primi tenerent, decretum esset, ac prædictum rursus ab eis easdem possessiones posteros Japhet accepturos; cumque duobus populis unus populus ex Chanaan ortus in servitutem traditus fuisset; Christus secundum omnipotentis Patris virtutem ipsi traditam advenit, ac in amicitiam & benedictionem & pœnitentiam & convictum vocans, futuram in eadem terra sanctorum omnium possessionem, ut jam demonstratum est, promisit. Unde quacumque ex regione, sive servi, sive liberi, credentes in Christum, & eorum, quæ tum ab ipso, tum a Prophetis tradita sunt, veritatem agnoscentes, sciunt se una cum eo in illa terra futuros & æterna ac incorrupta bona hæreditate accepturos.

140. Hinc etiam Jacob, ut jam dixi, cum ipse etiam esset Christi figura, duas ancillas duarum liberarum conjugum suarum duxerat, & ex illis filios suscepit, ut prænuntiaretur Christum eos, qui in Japhet genere, omnes ex Chanaan orti, versantur, pariter ac liberos suscepturum, & in filiorum cohæredum loco habiturum. Atque hi quidem nos sumus, sed intelligere non potestis, quia ex vivo Dei fonte non potestis bibere, sed ex confractis cisternis, nec aquam continere valentibus, ut ait Scriptura. Confractæ autem cisternæ, nec aquam continentes, eæ sunt quas vobis foderunt magistri vestri, ut nominatim declarat Scriptura, *docentes doctrinas, mandata hominum.* Præterea & vos & seipsos ludificantur, dum existimant omnibus ex semine Abrahæ secundum carnem editis, etiam si peccatores & increduli & in Deum contumaces fuerint, regnum æternum datum iri; quod aliter se habere demonstrat Scriptura. Num-

εἶπεν Ησαΐας, καὶ εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν καὶ Γομόῤῥα ἐγενήθημεν. καὶ Ιεζεκιὴλ, ὅτι, κἂν Νῶε καὶ Ιακὼβ καὶ Δανιὴλ ἐξαιτήσωνται υἱοὺς ἢ θυγατέρας, οὐ μὴ δοθῇ αὐτοῖς· ἀλλ' οὔτε πατὴρ ὑπὲρ υἱοῦ, οὔτε υἱὸς ὑπὲρ πατρὸς, ἀλλ' ἕκαστος τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀπολεῖται, καὶ ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ δικαιοπραξίᾳ σωθήσεται. καὶ πάλιν Ησαΐας, ὄψονται τὰ κῶλα τῶν παραβεβηκότων· ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ παύσεται, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται. καὶ ἔσονται, εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. καὶ ὁ κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν πατρὸς, καὶ δεσπότου τῶν ὅλων, οὐκ ἂν εἶπεν, ἥξουσιν ἀπὸ δυσμῶν καὶ ἀνατολῶν, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Αβραὰμ καὶ Ισαὰκ καὶ Ιακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας, ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐκ αἰτίᾳ τοῦ Θεοῦ, οἱ προγινωσκόμενοι καὶ γενησόμενοι ἄδικοι, εἴτε ἄγγελοι εἴτε ἄνθρωποι γίνονται φαῦλοι, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος αἰτίᾳ τοιοῦτοί εἰσιν ὁποῖος ἕκαστος φανήσεται, ἀπέδειξα καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Ινα δὲ μὴ πρόφασιν ἔχητε λέγειν ὅτι ἔδει τὸν Χριστὸν σταυρωθῆναι, ἢ καὶ ἐν τῷ γένει ἡμῶν εἶναι τοὺς παραβαίνοντας, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως ἐδύνατο γενέσθαι, φθάσας διὰ βραχέων εἶπον, ὅτι βουλόμενος τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἕπεσθαι τῇ βουλῇ αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐβουλήθη ποιῆσαι τούτους αὐτεξουσίους πρὸς δικαιοπραξίαν, μετὰ λόγου τοῦ ἐπίστασθαι αὐτοὺς ὑφ' οὗ γεγόνασι, καὶ δι' ὃν εἰσὶ πρότερον οὐκ ὄντες, καὶ μετὰ νόμου τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κρίνεσθαι, ἐὰν παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττωσι· καὶ δι' ἑαυτοὺς ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἄγγελοι, ἐλεγχθησόμεθα πονηρευσάμενοι, ἐὰν μὴ φθάσαντες μεταθώμεθα. εἰ δὲ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ προμηνύει πάντως τινὰς καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους κολασθήσεσθαι μέλλοντας, διότι προεγίνωσκεν αὐτοὺς ἀμεταβλήτους γενησομένους πονηροὺς, προεῖπε ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὅτι αὐτοὺς ὁ Θεὸς τοιούτους ἐποίησεν. ὥστε ἐὰν μετανοήσωσι, πάντες βουλόμενοι τυχεῖν τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλέους δύνανται, καὶ μακαρίους αὐτοὺς ὁ λόγος προλέγει εἰπὼν,

μα-

quam enim profecto dixisset Esaias: *Et nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma & Gomorra facti essemus.* Et Ezechiel; *Etiamsi Noe, & Jacob, & Daniel deposcerent filios aut filias, non dabuntur tamen eis.* Sed nec pater pro filio, nec filius pro patre, sed unusquisque proprio peccato interibit, & unusquisque propriis justitiæ operibus salvabitur. Et rursus Esaias: *Videbunt cadavera eorum, qui prævaricati sunt, vermis eorum non quiescet & ignis eorum non extinguetur, & erunt in visionem omni carni.* Neque etiam noster secundum voluntatem Patris, a quo missus est, & dominatoris omnium Dominus dixisset: *Venient ab Occidente & Oriente & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob in regno cælorum. Filii vero regni ejicientur in tenebras exteriores.* Quod autem qui futuri iniqui prænoscebantur, sive Angeli, sive homines, non Dei culpa improbi fiunt, sed suo quisque vitio tales sunt, qualis quisque apparebit, id etiam supra demonstravi.

141. Sed ne vobis dicendi locus relinquatur oportuisse ut Christus crucifigeretur, ac in vestro genere essent qui prævaricarentur, neque aliter evenire potuisse; paucis antevertens dixi Deum, cum Angelos & homines suæ voluntati parere vellet, liberos ad justitiæ observationem creare voluisse, indita eis ratione, qua cognoscerent a quo creati sint, & per quem exsistant, cum antea non essent; imposita etiam hac lege, ut ab eo judicarentur, si præter rectam rationem facerent. Quamobrem per nos ipsi, homines & Angeli, improbitatis arguemur, nisi pœnitentiam occupemus. Quod si verbum Dei prædicit omnino quosdam Angelos & homines punitum iri, idcirco hæc prædicit, quod eos citra ullam immutationem improbos futuros prænosceret, nequaquam autem quod eos Deus tales fecerit. Quapropter si pœnitentiam agant, licet omnibus, quicumque volue-

μακαριος ᾧ ȣ μη λογισηται κυριος ἁμαρτιαν· τȣτο δὲ ἐςιν, ὡς μετανοησας ἐπι τοις ἁμαρτημασι, των ἁμαρτηματων παρα του Θεȣ λαβῃ ἀφεσιν, ἀλλ' ȣ̓χ ὡς ὑμεις ἀπατατε ἑαυτȣς, και ἀλλοι τινες ὑμιν ὁμοιοι κατα τȣτο, οἱ λεγȣσιν ὁτι κἀν ἁμαρτωλοι ὠσι, Θεον δὲ γινωσκȣσιν, ȣ μη λογισηται ἀυτοις κυριος ἁμαρτιαν. μαρτυριον δὲ τȣτȣ, την μιαν τȣ Δαβιδ, δια την καυχησιν ἀυτȣ, γενομενην παραπτωσιν ἐχομεν· ἡτις τοτε ἀφειϑη, ὁτε ȣ̓τως ἐκλαυσε και ἐϑρηνησεν ὡς γεγραπται. εἰ δὲ τῳ τοιȣτῳ ἀφεσις πριν μετανοησαι ȣ̓κ ἐδοϑη, ἀλλ' ὁτε τοιαυτα ἐκλαυσε και ἐπραξεν ὁ μεγας ȣ̓τος βασιλευς και χριςος, και προφητης, πως οἱ ἀκαϑαρτοι, και παντα ἀπονενοημενοι, ἐαν μη ϑρηνησωσι, και κοψονται, και μετανοησωσιν, ἐλπιδα ἐχειν δυνανται, ὁτι ȣ μη λογισηται ἀυτοις κυριος ἁμαρτιαν; και ἡ μια δὲ αὑτη της παραπτωσεως του Δαβιδ προς την τȣ Οὐριȣ γυναικα πραξις, ὠ ἀνδρες, ἐφην, δεικνυσιν ὁτι ȣ̓χ ὡς πορνευοντες πολλας ἐσχον γυναικας οἱ πατριαρχαι, ἀλλ' οἰκονομια τις και μυςηρια παντα δἰ ἀυτων ἀπετελειτο· ἐπει, εἰ συνεχωρειτο ἡν βȣλεται τις, και ὡς βȣλεται, και ὁσας βȣλεται λαμβανειν γυναικας, ὁποιον πραττȣσιν οἱ ἀπο τȣ γενȣς ὑμων ἀνϑρωποι, κατα πασαν γην, ἐνϑα ἀν ἐπιδημησωσιν ἡ προσπεμφϑωσιν, ἀγομενοι ὀνοματι γαμȣ γυναικας, πολυ μαλλον ἀν τῳ Δαβιδ τȣτο συνεχωρειτο πραξειν. ταυτα εἰπων, ὠ φιλτατε Μαρκε Πομπηϊε, ἐπαυσαμην.

Ἐτι ποσον δὲ ὁ Τρυφων ἐπισχων, ὁρᾳς, ἐφη, ὁτι ȣ̓κ ἀπο ἐπιτηδευσεως γεγονεν ἐν τȣτοις ἡμας συμβαλειν· και ὁτι ἐξαιρετως ἡσϑην τῃ συνȣσιᾳ, ὁμολογω· και τȣτȣς δὲ οἰμαι ὁμοιως ἐμοι διατεϑεισϑαι. πλεον γαρ εὑρομεν ἡ προσεδοκωμεν, και προσδοκηϑηναι ποτε δυνατον ἠν. εἰ δὲ συνεχεςερον ἠν τȣτο ποιειν ἡμας, μαλλον ἀν ὠφεληϑειμεν, ἐξεταζοντες ἀυτȣς τȣς λογȣς· ἀλλ' ἐπειδη,

φη-

rint, misericordiam a Deo consequi, eosque beatos Scriptura prædicat his verbis, *Beatus cui non imputaverit Dominus peccatum.* Id autem hanc vim habet ut, peccatorum pœnitentiam agendo, peccatorum a Deo remissionem accipiat, nequaquam autem ut vosmetipsos decipitis, & alii quidam vobis hac in re similes, qui dicunt etiamsi peccatores sint, Deum tamen, modo eum cognoscant, non imputaturum illis peccatum. Hujus rei testimonium habemus, unum Davidis lapsum propter ipsius gloriationem: quod peccatum ei tum demum remissum est, cum sic flevit & lamentatus est, ut Scriptura testatur. Quod si tali viro remissio non ante concessa est, quam pœnitentiam ageret, sed tum demum cum sic flevit, seque ita gessit magnus ille rex & unctus & Propheta; quomodo impuri ac prorsus complorati, nisi lamententur & plangant, spem habere possint non imputaturum eis Dominum peccatum? Atque alterum etiam illud Davidis in Uriæ conjugem peccatum argumento est, o viri, aiebam, Patriarchas non ut mœcharentur plures uxores habuisse, sed dispensationem quamdam & mysteria omnia per eos fuisse peracta. Nam si liceret quam quisque voluerit, & quo voluerit modo & quot voluerit uxores assumere (quale est quod faciunt vestri generis homines, qui in toto orbe terrarum, quocumque venerint aut mittantur, mulieres ducunt nomine matrimonii;) quanto magis id Davidi facere liceret? Hæc cum dixissem, amicissime Marce Pompei, finem feci.

142. Tryphon autem cum aliquamdiu sese tenuisset, vides, inquit, non data opera contigisse ut his de rebus colloqueremur. Equidem me congressu majorem in modum delectatum esse fateor: atque hos eodem ac me animo affectos esse arbitror. Plus enim invenimus, quam exspectabamus, aut quam exspectari umquam possit. Quod si id nobis sæpius

φημι, προς τη ἀναγωγη ει, και καθ' ἡμεραν τι λογιεισθαι προσδοκας, μη ὀκνει ὡς φιλων ἡμων μεμνησθαι ἐαν ἀπαλλαγης.

Εμȣ δε χαριν, ἐφη, εἰ ἐπεμενον, καθ' ἡμεραν ἐβȣλομην ταυτο γινεσθαι. ἀναχθησεσθαι δε ἠδη προσδοκων, ἐπιτρεποντος τȣ Θεȣ και συνεργȣντος, ὑμας προτρεπομαι ἐνςησαμενȣς ὑπερ της ἑαυτων σωτηριας μεγιςον τȣτον ἀγωνα, των διδασκαλων ὑμων σπȣδασαι προτιμησαι μαλλον τον τȣ παντοκρατορος Θεȣ Χριςον. μεθ' ἁ ἀπηεσαν λοιπον, ἐυχομενοι τε μοι σωτηριαν και ἀπο τȣ πλȣ, και ἀπο πασης κακιας. ἐγω τε ὑπερ ἀυτων ἐυχομενος, ἐφην, ȣδεν ἀλλο μειζον ὑμιν ἐυχεσθαι δυναμαι, ὠ ἀνδρες, ἠ ἱνα ἐπιγνοντες δια ταυτης της ὀδȣ διδοσθαι παντι ἀνθρωπινον νȣν, παντως και ἀυτοι ἡμιν ὁμοια ποιησητε, το ἡμων ἐιναι τον Χριςον τȣ Θεȣ.

---

facere liceret; majorem ſane utilitatem perciperemus, dum ipſas Scripturas expendimus. Sed quia, ut dixiſti, in procinctu es, & quotidie navigationem futuram exſpectas; ne pigreris noſtri, ut amicorum, ſi diſceſſeris, meminiſſe.

Quod ad me ſpectat, inquam, ſi remanerem, quotidie idem fieri vellem. Sed cum me ſoluturum exſpectem concedente & adjuvante Deo, adhortor vos ut in hoc maximum pro ſalute veſtra certamen incumbentes, magiſtris veſtris Chriſtum omnipotentis Dei anteponere ſtudeatis. Poſt hæc ita diſceſſere, ut mihi a navigatione & ab omni malo ſalutem precarentur. Ego autem pro eis orans, nihil majus, aiebam, vobis precari poſſum, quam ut hac via mentem omni homini dari agnoſcentes, ipſi quoque idem omnino ac nos ſentiatis, Jeſum eſſe Chriſtum Dei.

